

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

GEDRUKTEN UITGEGEVEN OP
LAST VAN DE DEPARTEMENTEN
VAN MARINE EN VAN OORLOG.

DEEL I.

's-GRAVENHAGE. — MOUTON & Co.

Aan de Lezers.

Bij het verschijnen van de eerste aflevering van deze nieuwe reeks der oude „Militaire Jurisprudentie” mag een woord van toelichting niet ontbreken.

Het mag als een verblijdend verschijnsel worden gememoreerd, dat de belangstelling in hetgeen de „Militaire Jurisprudentie” in de twee voltooide jaargangen den lezers aanbood, niet gering gebleken is. Ontegenzeggelijk heeft deze publicatie reeds veel nut gesticht. Daardoor aangemoedigd werd reeds sedert eenigen tijd de mogelijkheid overwogen of niet, door uitbreiding van het terrein, waarop de uitgave tot nu toe werkzaam was, dat nut zou kunnen worden vergroot. De verschijning van slechts twee afleveringen per jaar kan bovendien een niet te miskennen nadeel toebrengen aan de actualiteit van hetgeen wordt medegedeeld.

In tweeërlei richting werd dus verbetering gezocht. Vooreerst door snellere opeenvolging van afleveringen: deze zullen nu om de twee maanden aan de intekenaren worden toegezonden, met dien verstande dat elke jaargang blijft aanvangen met de aflevering die in den loop der maand Juli het licht ziet.

Doch in de voornaamste plaats hebben de Minister van Marine en de Minister van Staat, Minister van Oorlog (voor rekening van wier Departementen deze publicatie blijft uitgegeven) goedgevonden, dat :

1°. de inhoud zich niet langer zal beperken tot mededeeling van jurisprudentie van militair-rechterlijke colleges, doch dat ook andere rechterlijke beslissingen, voor zooveel voor de militaire samenleving van belang, zullen worden opgenomen; en

2°. dat voorts hare bladzijden zullen worden opengesteld voor opstellen en andere bijdragen op militair-rechtelijk gebied.

Door deze van breede opvatting getuigende beslissing wordt de gelegenheid geopend tot gedachtenwisseling omtrent onderwerpen van militair recht in den ruimsten zin des woords. Niet alleen dus het militair en gewoon strafrecht, waarmede de officier door het lidmaatschap van krijgsraden uit den aard der zaak het meest in aanraking komt, doch ook elk ander de militaire wereld betreffend of rakend gebied van de rechts- en staatswetenschappen moge hier op zijn beurt bespreking vinden.

Vooral laatsbedoelde onderdeelen van het geldend recht vinden zelden als zoodanig groote belangstelling en diepgaande behandeling.

De gedachte dat ook in dit opzicht meer nut kan worden gesticht indien een speciaal daartoe bestemd tijdschrift gelegenheid biedt en daardoor opwekking doet uitgaan tot het ontstaan van zoodanige literatuur, die aan een belangrijk deel van ons volk ten goede kan komen, was mede een der voornaamste oorzaken dat tot bovenaangegeven hervorming besloten werd.

Doordien echter deze beslissing eerst zeer onlangs gevallen is, kan nog niet terstond den lezers van elk dezer schotels een voorproefje worden geboden. De bijdragen van juridisch belang bepalen zich in deze aflevering nog slechts tot enkele mededeelingen, tot de publicatie waarvan de redactie welwillend in staat werd gesteld en die, naar mag worden verwacht, geregeld zullen worden vervolgd.

Dat de naam, waaronder deze periodiek tot nu toe bekend is geweest, verandering behoefde, zal, na kennisneming van het voorafgaande, geen verder betoog behoeven. Ook de intekenprijs moest, wegens den te verwachten grooteren omvang, verhoogd worden.

De redactie eindigt dit korte woord tot inleiding met den wensch, dat velen in of buiten onze Weermacht zich aange trokken mogen gevoelen om — zij het dan ook uit zuivere belangstelling en zonder vooruitzicht op geldelijke vergoeding voor hunnen arbeid — hun steentje bij te dragen tot opbouw of herstel van het complex van juridische en administratieve voorschriften van hooger en lager orde, waaronder Leger en Vloot hun taak moeten blijven vervullen.

DEN HAAG, Juli 1905.

DE REDACTIE.

OFFICIEEL GEDEELTE.

KONINKLIJK BESLUIT van den 10^{den} Mei 1905, n°. 49, houdende *instelling van een cursus ten einde aan officieren der Land- en Zeemacht de gelegenheid te geven zich in rechtsgeleerde vakken te bekwamen.*

WIJ WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Op de gemeenschappelijke voordracht van Onzen Minister van Staat, Minister van Oorlog, en van Onzen Minister van Marine van 20 April 1905, Kabinet Litt I²⁶, en van 5 Mei 1905, Bureau S/B no. 71;

Het wenschelijk achtende, een cursus in te stellen, ten einde aan officieren der Land- en Zeemacht de gelegenheid te geven zich in rechtsgeleerde vakken te bekwamen;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Artikel 1.

Te 's-Gravenhage wordt een cursus gevestigd, bestemd om aan Officieren van Land- en Zeemacht de gelegenheid te verschaffen, zich onder deskundige leiding in rechtsgeleerde vakken te bekwamen.

Artikel 2.

Aan dien cursus wordt onderwijs gegeven in:

- a. staats- en administratief recht;
- b. burgerlijk recht;
- c. volkenrecht en internationaal oorlogsrecht; en
- d. strafrecht in zijn geheelen omvang.

Artikel 3.

De duur van den cursus is twee jaren.

Artikel 4.

In het eerste jaar van den cursus wordt onderwijs gegeven in de in Artikel 2 genoemde vakken.

Gedurende het tweede jaar van den cursus worden de deelnemers werkzaam gesteld op zoodanige wijze, als tot vermeerdering hunner rechtskundige kennis zal kunnen bijdragen.

Artikel 5.

Na afloop van den tweejarigen cursus wordt een eindexamen afgenomen door eene commissie, te benoemen door Onze Ministers van Oorlog en van Marine.

Burgerleden dier commissie, niet behoorende tot het leeraarspersoneel genieten over de dagen, waarop zij in die commissie hebben zitting genomen, een vacatiegeld van acht gulden (f 8.—) daags.

Artikel 6.

Aan hen, die het eindexamen, in Artikel 5 bedoeld, met goed gevolg hebben afgelegd, wordt door de eindexamen-commissie een diploma uitgereikt.

Aan het bezit van dit diploma is, tot aan het bereiken van den hoofd-officiersrang, het genot van eene jaarlijksche toelage van *tweehonderd gulden* (f 200.—) verbonden.

Artikel 7.

Jaarlijks kunnen tot den cursus, in Artikel 1 bedoeld, worden toegelaten ten hoogste 10 officieren van de Land- en 6 officieren van de Zeemacht.

Artikel 8.

De officieren van de Landmacht worden door Onzen Minister van Oorlog, die der Zeemacht door Onzen Minister van Marine tot den cursus toegelaten.

Artikel 9.

De lessen van den cursus vangen jaarlijks omstreeks half October aan.

Artikel 10.

Het bestuur over den cursus wordt aan een door Ons daartoe aan te wijzen Opper- of Hoofdofficier van de Landmacht opgedragen, die, in die qualiteit, rechtstreeks ressorteert onder Onzen Minister van Oorlog en die, omtrent zaken met het onderwijs verband houdende, overleg pleegt met den Hoofdinspecteur van Administratie der Koninklijke Nederlandsche Zeemacht.

Artikel 11.

Het onderwijs aan den cursus wordt gegeven : in den regel door burgerleeraren, bij uitzondering door officieren van Land- of Zeemacht.

Artikel 12.

De burgerleeraren worden door Onze Ministers van Oorlog en van Marine benoemd en ontslagen.

De aanwijzing van officieren als leeraar geschiedt, na onderling gehouden overleg, door Onzen Minister van Oorlog of door Onzen Minister van Marine, al naar gelang de officier behoort tot de Landmacht of tot de Zeemacht.

Artikel 13.

De burgerleeraar geniet eene jaarlijksche vergoeding en de officierleeraar eene jaarlijksche toelage van f 200.— per wekelijksch lesuur.

Dit bedrag strekt mede als vergoeding voor de eventueel als lid der eindexamen-commissie, in Artikel 5 bedoeld, te bewijzen diensten.

Artikel 14.

Het aantal lesuren aan den cursus zal ten hoogste twaalf per week bedragen.

Artikel 15.

Onze Ministers van Oorlog en van Marine zijn bevoegd om, zoodra zij het tijdstip daartoe gekomen achten, gemeenschappelijk regelen vast te stellen, omtrent de navolgende punten:

- 1o. de eischen te stellen aan de officieren, die als leerling tot den cursus, in Artikel 1 bedoeld, zullen worden toegelaten;
- 2o. den omvang van het leerplan;
- 3o. de werkzaamstelling als in het 2de lid van artikel 4 bedoeld;
- 4o. de bij het eindexamen te stellen eischen;
- 5o. al de maatregelen, welke tot eene goede uitvoering van dit Besluit noodig zullen blijken.

Artikel 16.

De kosten van den cursus, in Artikel 1 bedoeld, zullen door de Departementen van Oorlog en van Marine gezamenlijk worden gedragen, met dien verstande dat $\frac{2}{3}$ van het bedrag dier kosten zal komen ten laste van de jaarlijksche begrooting voor het Departement van Oorlog en $\frac{1}{3}$ ten laste van de jaarlijksche begrooting voor het Departement van Marine.

Artikel 17.

Officieren van Land- of Zeemacht, die als leerlingen van den cursus, overeenkomstig het bepaalde bij Artikel 4, 2e lid, van dit Besluit, buiten 's-Gravenhage worden werkzaam gesteld, genieten een bijslag op het traktement, ten bedrage van twee gulden (f 2.—) per dag voor de eerste veertien dagen, en van een gulden vijftig cent (f 1.50) per dag, voor de volgende dagen der werkzaamstelling.

Artikel 18.

Dit Besluit treedt in werking op 15 October 1905.

Onze Ministers van Oorlog en van Marine zijn, ieder voor zooveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit Besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Justitie en aan de Algemeene Rekenkamer.

Het Loo den 10^{den} Mei 1905.

WILHELMINA.

De Minister van Staat, Minister van Oorlog,

J. W. BERGANSIUS.

De Minister van Marine,

ELLIS.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Onteigeningswet.

De wet regelende de onteigening ten algemeenen nutte van 28 Augustus 1851 (Staatsblad n°. 125) heeft door haren tweeden titel bijzonder belang voor het Departement van Oorlog. Zij veroorlooft ten behoeve van den vestingbouw onteigening te doen plaats hebben buiten bemoeiing van den wetgever om, bij enkel Koninklijk Besluit, den Raad van State gehoord. Al moge daardoor de in acht te nemen formaliteiten belangrijk vereenvoudigd zijn, de regeling, zooals die overigens in normale gevallen toepasselijk is, behoort ook hier krachtens de artikelen 63 en volgenden in hoofdzaak te worden gevolgd. Het kan dus zijn nut hebben, belangrijke beslissingen omtrent deze wet onder de aandacht van onze lezers te brengen.

I. In de eerste plaats het arrest van den Hoogen Raad van 12 December 1904 (Weekblad van het Recht n°. 8152). In eene onteigeningsprocedure had de eigenaar bij zijne conclusie, bedoeld in artikel 24 der wet, gevorderd, dat de onteigenende partij het geheele perceel, waarvan een gedeelte werd onteigend, over zou nemen, omdat de oppervlakte van het overblijvend gedeelte minder dan 10 M² zou bedragen. De onteigenende partij had daartegenover een beroep gedaan op artikel 38, derde lid, volgens hetwelk de verplichting tot die overneming niet bestaat, als het resteerend stuk gronds onmiddellijk aan een ander erf van denzelfden eigenaar grenst. Omtrent deze vraag had de Rechtbank te Utrecht geen onderzoek doen instellen omdat men meende te moeten afgaan op de gegevens, welke het in art. 14 der Wet bedoelde Koninklijk Besluit, dat de grondslag vormde van deze onteigeningsprocedure, aan de hand deed. Tengevolge daarvan werd de gevorderde overneming van het geheele perceel toegewezen. De Hooge Raad verklaarde echter deze beslissing, na eene uitvoerige conclusie van den Advocaat-Generaal Ort, voor onjuist. Het College overwoog: „dat (het) K. B. alleen beslissend „is voor de omschrijving der perceelen, welke onteigend moeten worden, „doch geene aanwijzing bevat omtrent de begrenzing dier perceelen en de „verhouding van deze tot de omliggende erven;

„dat voor den toestand van het te onteigenen goed, ook in verband „met de omliggende erven van denzelfden eigenaar ter bepaling der hem „toekomende schadeloosstelling alleen in aanmerking kan komen de toestand „dier goederen ten tijde der onteigening ¹⁾ en bij de begroting der „schadeloosstelling door de deskundigen alle omstandigheden hun bij de „opneming voorkomende, die daarop volgens de wet van invloed kunnen „zijn — ook de verplichting tot overneming volgens art. 38 der Onteigeningswet — moeten worden nagegaan en in aanmerking genomen;

„dat op dit stelsel der Onteigeningswet alleen eene uitzondering wordt „gemaakt door art. 39 dier wet, volgens hetwelk in de daar genoemde „bijzondere gevallen alleen mag worden gelet op den toestand van het „onteigende tijdens de nederlegging ter inzage, in art. 7 of in art. 12 „bepaald, doch deze uitzondering niet mag worden uitgebreid tot het „geval, bedoeld in art. 38.”

¹⁾ De onmiddellijk aangrenzende grond was in casu door den eigenaar van het onteigende perceel verkregen na het tot stand komen van het bewuste K. B.

Op deze gronden oordeelde de Hooge Raad dat de Rechtbank door het niet-instellen van het onderzoek waarvan hierboven sprake was, art. 38 der Ontheiningswet had geschonden. Het vonnis der Rechtbank werd derhalve vernietigd en de zaak naar die Rechtbank teruggewezen om met inachtneming van het arrest te worden afgedaan.

II. Veel meer dan tot rechtsvragen geeft de Ontheiningswet aanleiding tot het uitlokken van beslissingen omtrent de bedragen welke als vergoeding aan de eigenaars voor het onteigende goed *vooraf* moeten worden toegekend (art. 151 der Grondwet, art. 22 der Ontheiningswet.) Uit tweemaal oogpunt is deze strijd van belang. Vooreerst om uitgemaakt te zien, wat in elk bijzonder geval moet worden geacht de strekking te zijn van de algemeen geldende beginselen, welke de artt. 40 en 41 der Ontheiningswet omtrent de schadevergoeding vaststellen. Doch ook omdat art. 50 der Ontheiningswet eene vrij zonderlinge bepaling bevat, te wiens laste de kosten van het onteigeningsproces moeten worden gebracht: in den regel ten laste van den eigenaar, doch indien de toegekende vergoeding het gedane aanbod te boven gaat, ten laste van de onteigenende partij.

Van dit laatste zou — indien de Rechtbank te Zwolle de conclusie van den Officier van Justitie had gevolgd — een frappant voorbeeld te vinden zijn in het vonnis van 4 Januari 1905 (Weekblad van het Recht n°. 8183). De Officier van Justitie herinnerde eraan dat onteigend werd een klein stukje van een koe- of melkpark, waarvoor, met inbegrip van een bedrag voor waardevermindering van het geheele park, was geboden een som van f 64.17. Volgens de deskundigen, zou voor waardevermindering geen bedrag in rekening behoeven te worden gebracht. Niettemin zou de onteigenende partij tengevolge van het verzoek van den eigenaar verplicht moeten worden om een vergoeding te geven voor het leggen van een behoorlijken dam door een sloot als nieuwe uitweg voor het park, aangezien de bestaande uitweg kwam te vervallen en niet behouden kon blijven. Dit laatste had de onteigenende partij wel ontkend, doch was bij onderzoek noodzakelijk gebleken. Aangezien nu de waarde van den grond, die lager dan bij het aanbod werd getaxeerd, benevens hetgeen verschuldigd moest worden geacht voor den te maken dam door den Officier van Justitie te zamen geschat werd op eene som van f 0.47 meer dan het gedane bod, zou de onteigenende partij tengevolge van dit luttele verschil de proceskosten hebben te dragen. De Rechtbank erkende eveneens de noodzakelijkheid van den te maken dam, en schatte zoowel de waarde van den grond als de vergoeding voor den dam hooger dan door het Openbaar Ministerie was geschied. Onder vestiging van een erfdiensbaarheid van uitweg over den te maken dam werd de onteigenende partij veroordeeld tot vergoeding van f 93.59 en in de kosten van het geding.

III. De eigenaar van een boerderij, die langs het water gelegen was, doch na onteigening van een deel daarvan, van de rivier zou zijn afgesneden, vroeg onder meer schadevergoeding voor hoogere vervoerkosten van steenen, welke aldaar zouden worden gebakken, nadat een nieuwe steenbakkerij op het overblijvend gedeelte van het perceel door hem zou zijn opgericht. Bij vonnis der Arrondissements-Rechtbank te Arnhem was wel zoodanige vergoeding toegekend voor hoogere exploitatiekosten der boerderij, doch was overigens aan het verlangen van den eigenaar geen gevolg gegeven.

De Hooge Raad besliste in cassatie dat dit terecht geschied was, uit overweging dat „vervoerkosten zoowel van benooidgheden voor eene nog op te „richten fabriek als van de producten dier fabriek slechts kunnen teweeg „brengen een schadepost, ontleend aan eene toekomstige en geheel onzekere „gebeurlijkheid, hoedanige schade niet valt binnen de grenzen, door de „Onteigeningswet voor schadeloosstelling getrokken, en dat de vanwege „eischeresse (de eigenaar) bij de toelichting van het (cassatie-)middel „gevoerde bewering dat de tichelaarde in hare gronden in zich zelve „waarde draagt, afstuit op de bevinding der Rechtbank, dat deze gronden „voor de steenfabricatie geen waarde hebben, zoolang gezegd fabriek „niet is opgericht.” Het cassatieberoep werd mitsdien verworpen. (Arrest van 10 April 1905, W. v. h. R. n°. 8206).

Bewijskracht van een proces-verbaal.

hierna
 11307
 558
 4/4

 Bij het arrest van den Hoogen Raad van 20 Maart 1905 (W. v. h. R. n°. 8194) werd beslist, dat de rechter, door o. a. recht te doen op een proces-verbaal dd. 17 September 1904, opgemaakt wegens een feit, voorgeschied op 14 Augustus t. v., geen onwettig bewijsmiddel heeft geëigend. De Hooge Raad overwoog, „dat volgens art. 21 Strafv. de veld- en bosch- „wachters hun processen-verbaal wel binnen 24 uren aan de daar genoemde „ambtenaren moeten doen toekomen, en met het oog op de aan die „stukken toegekende bewijskracht die termijn is te rekenen vanaf het „oogenblik dat het feit te hunner kennis is gekomen, maar de wet nergens „aan de overschrijding van dien termijn het verlies dier bewijskracht „verbindt”. Ten aanzien van den duur van den termijn van 24 uur teekent de Redactie van het Weekblad hierbij aan dat anders werd beslist bij arrest van den H. R. van 27 December 1899, W. v. h. R. 7383, doch dat in gelijken zin schreef DE PINTO, Handl. Strafv. II (2de druk) blz. 68.

Voor de nachtrust bestemde tijd.

In een in hooger beroep bevestigd vonnis van de Arrondissements-Rechtbank te Haarlem was aangenomen dat een diefstal was gepleegd te ongeveer half elf uur, hetgeen zou zijn gedurende den voor de nachtrust bestemden tijd omdat niet alleen een deel van het gezin van den bestolene zich reeds ter ruste begeven had, doch ook op grond van de op eigen wetenschap berustende verklaringen van den bestolene, van diens huisvrouw en van twee burens, o. m. inhoudende, dat zij gewoon waren zich des avonds omstreeks tien ure ter ruste te begeven. De Hooge Raad overwoog in cassatie dat, „uit vermelde getuigenverklaringen blijkbaar is „afgeleid, dat in de buurt waar de diefstal plaats greep, alstoeden de tijd „voor de nachtrust bestemd, reeds was angebroken”. Op dezen grond werd de beslissing der Rechtbank voldoende met redenen omkleed geacht. (Arrest 16 Januari 1905, W. v. h. R. n°. 8172).

Herziening van onze Militaire Strafwetgeving.

In het Weekblad van het Recht n°. 8236 bespreekt de Redactie de vraag wat er in de afgelopen vierjarige periode geworden is van de plannen waarmede de tegenwoordige Minister van Justitie het bewind aanvaardde, wat hij tot stand heeft kunnen brengen ter hervorming en verbetering van onze oude en verouderde wetgeving. Juist na afloop der verkiezingen meende de Redactie deze vraag te mogen stellen: nu kon

haar geen verwijt treffen als wilde zij politieke oogmerken met de beantwoording van deze vraag nastreven. Allereerst wordt dan vermeld de invoering van de onder 's Ministers ambtsvoorganger tot stand gekomen Kinderwetten. Kan men hier spreken van een met groote toewijding verrichte arbeid, van het tot standkomen van een belangrijke, naar de Redactie hoopt, zegenrijke hervorming in onze wetgeving, minder gelukkig acht zij den afloop van de andere plannen. Hiervan verdient te dezer plaatse bijzondere vermelding de herziening van de militaire strafwetgeving. De Redactie schrijft daaromtrent het navolgende:

„De ontwerpen voor een nieuw Wetboek van Militair Strafrecht en „voor een Wet op de krijgstucht waren, na in April en Juni 1897 te zijn „ingediend en in September van dat jaar te zijn teruggenomen, bij K. B. „van 20 Januari 1898 opnieuw en ongewijzigd bij de Staten-Generaal „aanhangig gemaakt. Toen de Minister LOEFF optrad, was het Verslag der „Commissie van Voorbereiding met het antwoord der Regeering eenige „maanden geleden verschenen. Een mondeling overleg met de nieuwe „regeering volgde en nadat onder hare leiding de debatten hadden plaats „gegrepen in de beide Kamers, werden de beide ontwerpen in April 1903 „tot wet verheven. De inwerkingtreding van Wetboek en Wet zal nader „bij de wet worden geregeld. Wanneer zal die wet er komen en dus de „invoering der nieuwe wetgeving mogelijk worden? Hier staan wij, jammer „genoeg, voor een groot vraagteken. Met de invoering van het nieuwe „materieele recht hangt eene wijziging van het formeele recht ongetwijfeld „samen. Eene partieele herziening werd beproefd door de indiening van „verschillende ontwerpen bij K. B. van 8 Maart 1904. Na slechts ruim „twee maanden, den 26sten Mei van hetzelfde jaar, verscheen het V. V. „en sinds dien liet de regeering de zaak rusten. Na meer dan een jaar is „de M. v. A. nog niet verschenen. Justitie, oorlog en marine hebben het „gezamenlijke werk nog niet kunnen volbrengen. Wat daarvan de reden „zou kunnen zijn, bleek uit de M. v. A. op de begrooting van dit jaar „niet. Wel dat men bezig was aan eene partieele herziening van de rechts- „macht van den militairen rechter, welke herziening, hoezeer ook tot het „noodige beperkt, reeds zooveel tijd en arbeid vorderde, dat de invoering „der nieuwe wetgeving langer moest wachten dan de Minister had gehoopt. „Hier moet door den aanstaanden leider van het Justitiedepartement met „kracht de hand aan den ploeg worden geslagen. Het geldt een eereschuld „jegens den Nederlandschen militair. Onze reeds bij hare geboorte ver- „oordeelde militaire strafwetgeving, ons tegen alle moderne beginselen „zondigend militair strafproces, mogen niet als een gevolg van bureau- „cratische langzaamheid nog langen tijd de rechtszekerheid van den „militair in gevaar blijven brengen. Hier is een werk van urgentie te „verrichten”.

Wij onderschrijven deze laatste zinsneden gaarne. De militaire strafprocedure is inderdaad zeer verouderd, al moge hier of daar een enkel lichtpuntje boven het gewone strafproces te constateeren vallen: men denke aan het bestaan van eene gerechtelijke instructie ook bij overtredingen. Ook sluiten wij ons gaarne aan bij den wensch van genoemde Redactie, dat de opvolger van den Minister LOEFF (in overeenstemming met de toekomstige Ministers van Marine en van Oorlog) de herziening van de militaire strafwetgeving weder zal aanvatten op het punt waar zij thans moet worden losgelaten, zonder zich te veel in details te verdiepen. Er is bij dit werk zeer zeker haast, wellicht periculum in mora.

MILITAIRE JURISPRUDENTIE.

BUITENGEWONE VERGADERING VAN HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Dispositie van 21 Augustus 1900.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPLICK, R. T. MUSCHART en W. P. A. M. KLUIT.

Een schepeling was gestraft wegens het niet opvolgen van een bevel tot het dragen van een zwaren zak en wegens het achterblijven bij eene oefening in den looppas, hoewel hij voorgaf, dat niet te hebben kunnen doen ten gevolge van pijn, haar oorzaak vindende in een vroegere beenbreuk.

Op grond van een onderzoek van deskundigen, met de resultaten waarvan het Hof zich vereenigt, wordt de klacht gegrond verklaard.

Inhoud van het verslag der deskundigen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de klacht d.d. 14 Juni 1900 van den stoker 2de klasse X., dienende aan boord van Harer Majesteits Pantzerschip „Kortenaer”, over de hem op 13 en 14 Juni 1900 door den Commandant van dien bodem, den kapitein ter zee J. G. S. opgelegde straffen:

a. den 13^{den} Juni 1900, van acht dagen strafdienst met inhouding der halve soldij, wegens: „De bevelen van zijn meerdere niet behoorlijk „opgevolgd”;

b. den 14^{den} Juni 1900, van een dag provoost met vermindering van kost, wegens: „Onwillig bij strafexercitie door geen looppas uit te voeren, „toen zulks gecommandeerd werd. (Beweert dit niet te kunnen tengevolge „van zijn beenbreuk op 16 Februari 1898, terwijl bij onderzoek van den „Officier van gezondheid blijkt, hij voor alle diensten geschikt is)”;

Gelezen de toelichtingen van klager en van straffer, alsmede het rapport van den aan boord dienenden Officier van Gezondheid en het rapport van de door het Hof benoemde en daarop beëdigde deskundigen;

Gelezen de consideratiën en het advies van den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht, d.d. 30 Juli 1900, Lett. P., n°. 17, te dezer zake door het Hof ingewonnen, strekkende tot gegrondverklaring der klacht;

Overwegende dat klager opgeeft:

dat de eerste der twee straffen hem is opgelegd, omdat hij beweerde niet in staat te zijn een zwaren zak met asch te dragen;

dat hij begonnen was met eenige lichte zakken en daarna een zwaren zak, doch dat het dragen van een tweeden zwaren zak hem onmogelijk was door pijn in het rechter scheenbeen;

dat hij den 14^{den} Juni j.l. werd gestraft, omdat hij beweerde niet in staat te zijn een looppas mede te maken;

dat zij aan het geweer-exerceeren waren op de Werf, toen het begon te regenen, waarna de sergeant der Mariniers Ph., „looppas” commandeerde, ten einde zoo spoedig mogelijk een op ongeveer 150 M. afstand staande loods te bereiken;

dat hij den troep over een afstand van 10 M. bijhield, maar toen niet verder in den looppas kon medegaan door de pijnen in zijn rechter been;

dat hij derhalve het gelid verliet en toen langzaam loopende achterna is gekomen, van welk feit door den sergeant is gerapporteerd;

dat die pijnen nog een gevolg zijn van een beenbreuk, ontstaan door een val uit de mars aan boord van Harer Majesteits „Pollux” op den 16^{den} Februari 1898;

dat hij na dien nooit vrij van pijn is geweest;

dat hij den 1sten October 1899 is aangesteld tot stoker na door een geneeskundige commissie te zijn goedgekeurd (zooals hij vermeent tijdelijk);

dat de Officier van Gezondheid aan boord van de „Kortenaer” hem na het eerste rapport onderzocht heeft en rapporteerde, dat hij, naar zijne meening voor alle diensten geschikt was, maar dat dit niet het geval is;

Overwegende dat straffer in zijne toelichting mededeelt:

dat hij op den 13^{den} Juni ll. rapport ontving, dat klager de bevelen van zijnen meerdere, den sergeant-stoker K., niet had uitgevoerd, door niet voort te gaan met het aan wal brengen van zakken met asch;

dat klager zich verontschuldigde, dat hij het niet kon, ten gevolge van een beenbreuk, ruim twee jaar geleden opgedaan, waaraan hij pijn had;

dat hij (straffer), alvorens te straffen, den onder zijne bevelen dienenden Officier van Gezondheid 2de klasse F. M. R. S. opdroeg klagers been te onderzoeken en hem te rapporteeren of hij geheel geschikt was zijn vollen dienst te doen;

dat hij dienzelfden voormiddag rapport ontving, „dat klager zijn vollen „dienst kon doen, dat zijn been na het breken eerder sterker dan zwakker was „en dat hij (Officier van Gezondheid) vermeende, dat alleen een zekere angst „om zijn been te gebruiken, iets wat na een dergelijk ongeval meermalen „voorkomt, hem voor sommige werkzaamheden minder geschikt kan maken, „doch dit geval hier niet toepasselijk is”;

dat hij (straffer), dien angst in aanmerking nemende, klager slechts eene lichte straf oplegde;

dat hij den volgende morgen rapport kreeg, dat klager bij de geweer-exercitie het commando „looppas” niet had opgevolgd, bewerende niet te kunnen;

dat hij andermaal den bovengenoemden Officier van Gezondheid, en nu in klagers bijzijn, vroeg, of klager zijn vollen dienst kon doen, waarop weder toestemmend werd geantwoord;

dat hij klager daarop strafte met 24 uren provoost;

Overwegende, dat de Officier van Gezondheid 2de klasse F. M. R. S. in een op mondelinge opdracht van den Commandeerenden Officier uitgebracht rapport, geheel bevestigt wat deze in zijne toelichting verklaarde;

Overwegende, dat in genoemd rapport verder door den steller zijne meening omtrent den toestand duidelijk wordt uiteengezet, eindigende het rapport, dat de bewering van klager, dat hij niet in staat was tot voortzetting der hem opgedragen werkzaamheden, als *niet betrouwbaar* moet worden aangemerkt;

Overwegende dat er voor den straffer geen enkele aanleiding was om ook maar eenigszins te twifelen aan de juistheid der opvatting van den Officier van Gezondheid in deze, en hij dus niet alleen bevoegd maar ook

verplicht was, klager voor de beide gerapporteerde feiten te straffen;

Overwegende, dat door het Hof tot nader onderzoek zijn benoemd twee deskundigen: de Dirigeerend-Officier van Gezondheid 2de klasse G. H. Klosser en de Officier van Gezondheid 1ste klasse B. L. van Albada, aan wie is opgedragen een onderzoek in te stellen en een schriftelijk verslag uit te brengen omtrent de vraag: „of het aannemelijk is, dat klager op 13 en 14 „Juni 1900 door eenige ziekelijke aandoening verhinderd werd om een zak, „wegende 40 kilogram, te dragen en om in den looppas een afstand van „ongeveer 150 meter te gaan”;

Overwegende, dat genoemde deskundigen, na het afleggen van den vereischten eed, het onderzoek ingesteld en, bij met redenen omkleed verslag ¹⁾, als hunne meening hebben te kennen gegeven, dat die vraag in bevestigenden zin moet worden beantwoord;

Overwegende, dat uit dit advies der deskundigen -- waarmede het Hof zich verenigt -- volgt dat de mogelijkheid, dat klager op 13 en 14 Juni 1900 door pijn in het rechter been verhinderd werd de hem gegeven bevelen tot den einde toe te volbrengen, niet geheel is uitgesloten, weshalve de klacht tegen de hem opgelegde straffen gegrond moet worden verklaard;

Gezien de artikelen 9, 10 en 11 der Rechtspleging bij de Zeemacht en 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die gegrond;

Gelast, dat de bovenvermelde straffen in het conduite-boekje zullen worden geroyeerd en klager zal worden ontslagen uit het arrest waarin hij zich ter zake zijner klacht bevindt.

Gerechtelijk-geneeskundig onderzoek in zake den stoker 2de klasse X.

Op requisitoir van het Hoog Militair Gerechtshof, tengevolge van de bij dat Rechtscollege aanhangige klachtzaak van den stoker 2de klasse der Marine X., werd ons ondergeteekenden GERARDUS HENDRIK KLOSSER, Dirigeerend-Officier van gezondheid 2de klasse, arts, en BRUNO LIEUWES VAN ALBADA, Officier van gezondheid 1ste klasse, arts, beide dienende bij de Koninklijke Nederlandsche Marine, opgedragen als deskundigen „een „onderzoek in te stellen en schriftelijk verslag uit te brengen omtrent de „vraag: of het aannemelijk is dat klager (de stoker 2de klasse X. voor- „noemd) op 13 en 14 Juni 1900 door eenige ziekelijke aandoening verhinderd „werd om een zak, wegende 40 Kilogram, te dragen en om in den looppas „een afstand van ongeveer 150 Meter te gaan.”

Na in handen van eene door den Heer Schout-bij-Nacht, Directeur en Commandant der Marine te Hellevoetsluis, benoemde commissie den eed te hebben afegelegd: „dat wij ons Verslag naar ons geweten zullen geven” en na inzage genomen te hebben van de ons ter hand gestelde gerechtsstukken in zake bovengenoemden X. hebben wij hem, na opname in het Marine-hospitaal alhier, herhaaldelijk en nauwkeurig zoowel afzonderlijk als te zamen onderzocht.

¹⁾ Dit verslag volgt hierna.

Als resultaat van dat onderzoek en in verband met de door het Hof gestelde vraag, hebben wij de eer het navolgende Verslag beleefdelijk aan te bieden.

GENEESKUNDIG ONDERZOEK.

Anamnese.

X. werd den 24sten Juni 1881 te Zaandam geboren. Zijn vader is, behoudens het lijden aan eene oogziekte altijd gezond geweest. De moeder wordt door zware hoestbuien gekweld, heeft veel last van zenuwachtigheid, die haar dikwijls het werken belet; ze klaagt dan over zware hoofdpijn, pijn in armen en beenen en duizeligheid en „loopt dan als dol heen en weder.” Ze heeft echter, voor zoover klager zich herinneren kan, nooit toevallen gehad. Op lateren leeftijd heeft zij geleden aan diphtheritis en sedert reuk en smaak volkomen verloren. Zijne thans nog levende broers en zusters, twaalf in getal, zijn gezond en nooit zwaar ziek geweest. Het dertiende kind leed aan diphtheritis en overleed dientengevolge. Klager beweert vóór zijn indiensttreden altijd gezond te zijn geweest, altijd vlug en flink te hebben kunnen loopen, nooit iets te hebben gevoeld van zenuwachtigheid, hartkloppingen of kortademigheid en andere functioneële stoornissen. Evenwel beweert hij als jongen bij de Kweekschool voor Zeevaart te Leiden, toen hij ongeveer drie maanden in dienst was, op zekeren avond om half negen een een toeval te hebben gehad, dat tot 10 uur duurde. Hij zou toen volkomen bewusteloos zijn geweest en — volgens zijne kameraden — „hevig met de handen gewerkt” hebben; „hij voelde het toeval niet aankomen” en na afloop daarvan had hij geen hoofdpijn. Den volgenden morgen zou hij zich weder volkomen wel gevoeld hebben, zoodat hij zich niet onder behandeling stelde en den Officier van Gezondheid met het voorgevallene niet in kennis stelde. Voor of na dien tijd heeft hij niet aan toevallen geleden. Van dit toeval wordt in den gezondheidsstaat van 's mans conduiteboekje dan ook geen melding gemaakt.

Den 16^{den} Februari 1898 viel hij bij zeilexercitie uit de mast a/b Harer Majesteits Admiraal van Wassenaer en kreeg door dien val eene gecompliceerde breuk van het rechter scheen- en het rechter kuitbeen, werd naar het Militair Hospitaal te Amsterdam gebracht, aldaar tot 2 Juni 1898 verpleegd en op laatstgenoemden datum daaruit ongenezen ontslagen, naar hij beweert, op verzoek van den destijds aan boord van den Wassenaer geplaatsten Officier van Gezondheid, die meende dat hij, door meer beweging aan boord te nemen, wel spoedig zou verbeteren. Hij was toen sedert 14 dagen vrij van het gipsverband, kon nog maar gebrekkig loopen en had veel pijn in het rechter scheenbeen. Die pijn zou langzamerhand wel veel verminderd, maar nooit geheel verdwenen zijn en hij zou daardoor nooit volledigen dienst hebben kunnen doen.

Subjectieve verschijnselen.

Thans klaagt patiënt over het „gevoel van steken” in het rechter onderbeen bij 't dragen van lasten, bij gaan in den „looppas” en bij langdurig loopen, in het laatste geval gewoonlijk na 15 à 20 minuten. Bij het gaan in den looppas bemerkt hij dat gevoel van steken (stekende pijn), reeds na $\pm$ 10 Meter te hebben afgelegd, in het rechter onderbeen benevens in en onder de rechter knie. Diezelfde pijn gevoelt hij bij gymnastische oefeningen, als: springoefeningen en diepe kniebuigingen, en belet hem eveneens bij geweer-exercitiën de geknieelde houding aan te nemen of te behouden. In gewone omstandigheden kalm en ongedwongen, aan den

wal loopende, kan hij zulks gedurende een half uur volhouden, doch moet dan eenigen tijd rust nemen wegens het optreden van de pijn in het rechterbeen, die hij aanduidt: „als of hij met naalden in het been gestoken wordt” van af even boven den knie tot aan den hiel.

Objectieve verschijnselen. Inspectie, mensuratie, physisch onderzoek.

Patiënt heeft een anaemisch voorkomen, is matig gespierd, niet breed geschouderd. Zijn lichaamslengte bedraagt 1.72 Meter bij een lichaamsgewicht van 65 K.G. De omtrek van den thorax is bij inspiratie 86; bij expiratie 82 centim.; de frontale dwarsafmeting der borstkas bedraagt 26, de sagittale 17.5 centim. De borstorganen (longen en hart) hebben geene afwijkingen. De harttonen zijn zuiver, de pulmonaal- en aorta-tonen zijn daarbij zwak. Het ademhalingsgeruisch is normaal vesiculair. De pols is regelmatig, aequaal, goed gevuld en heeft eene frequentie van 72. De lever en milt zijn niet palpabel en ook in de overige buikorganen en in het uro-genitaal apparaat worden geene afwijkingen waargenomen. De urine is vrij van suiker en eiwit.

Aan de voorvlakte van het rechter onderbeen wordt een onregelmatig gedeeltelijk vastzittend, litteeken waargenomen dat bij verschuiving van de huid pijnlijk is. Aan het skelet worden de volgende afwijkingen geconstateerd. Lichte zijwaartsche verkromming (scoliose) van het borst- en lendengedeelte der wervelkolom (resp. dextro- en sinistro-versa) gepaard met lagen stand van den rechter schoudergordel en rechter bekkenhelft. Deze scoliose moet worden aangemerkt als eene compensatorische, tengevolge van eene verkorting van het rechter been.

Verkorting van het rechter onderbeen, volgens de hieronder volgende maten.

De gang van patiënt is eenigszins kreupel en slepend met het rechter been. Binnenwaartschen stand van de linkerknie.

Beenmaten:

Afstand van bovenste darmbeensdoorn tot onderrand buiten-enkel: links 90 centimeter, rechts 88 centimeter.

Afstand idem tot gewrichtsspleet tusschen dij- en scheenbeenen: links 50 centimeter, rechts 50 centimeter.

Afstand gewrichtsspleet tot onderrand buiten-enkel: links 40 centimeter, rechts 38 centimeter.

De trochanter major beiderzijds in de Roser-Nelatonsche lijn.

De verkorting à 2 centimeter van het rechterbeen moet dus worden toegeschreven aan de plaats gehad hebbende breuk van het rechter scheen- en het rechter kuitbeen.

Omtrek dij gemeten 20 centimeter beneden de voor-bovenste darmbeensdoorn: links 47 centimeter, rechts 47 centimeter.

Idem gemeten juist boven de knieschijf: links 34 centimeter, rechts 34 centimeter.

Omtrek onderbeen, gemeten juist onder de knieschijf: links 33 centimeter, rechts 33 centimeter.

Idem, gemeten op de plaats waar zich rechts het litteeken bevindt (17 centim. beneden den bovenrand knieschijf): links 33 centimeter, rechts 34 centimeter.

Idem gemeten juist boven de enkels: links 22.5 centimeter, rechts 22.5 centimeter.

De meerdere omvang van het rechter onderbeen wordt veroorzaakt door de abnormale aaneengroeiing van de gebroken been-uiteinden (Zie radiographie).

Bewegingen.

De actieve bewegingen in dij-, knie- en voetgewrichten zijn in alle normale richtingen mogelijk, doch alleen in het rechterkniegewricht in geringere uitgebreidheid dan links. Ook de passieve bewegingen kunnen plaats hebben doch die in het rechter kniegewricht gaan, boven zekere grenzen, met pijn gepaard.

Reflexen:

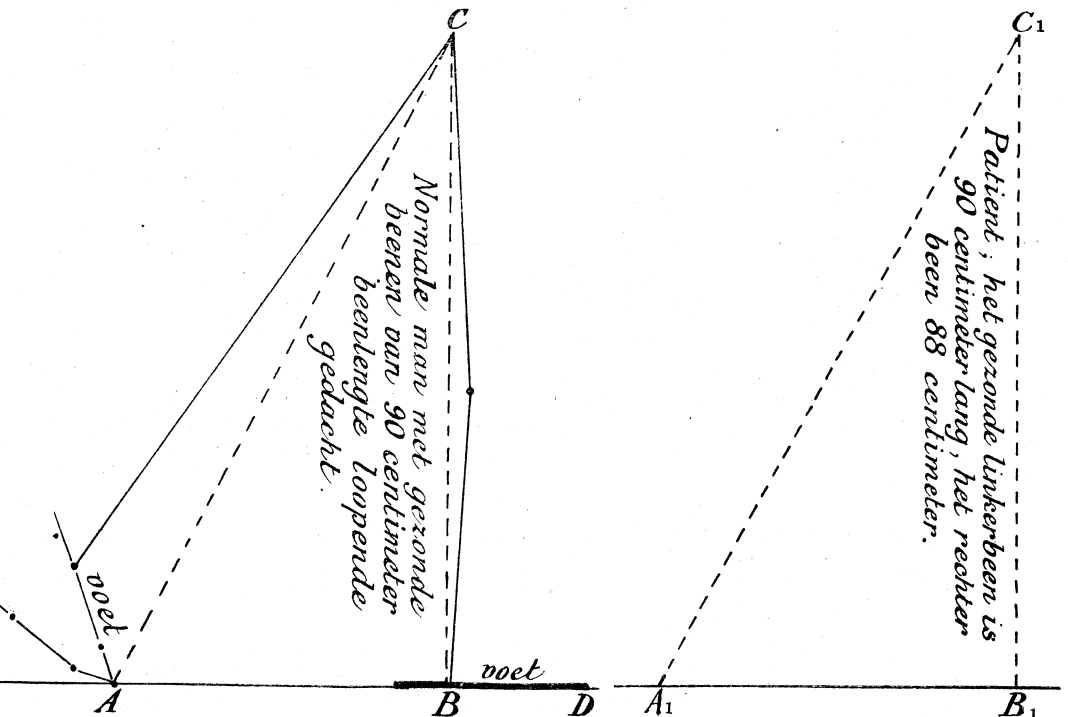
Spier- en pees-reflexen zijn normaal, voet- en dijclonus zijn niet aanwezig.

Electrische prikkels:

De reactie van zenuwen en spieren op electrische prikkels, de huidsensibiliteit, de tastzin, de temperatuurszin zijn beiderzijds gelijk en normaal.

Beschouwingen.

De pathologische verkorting van het rechterbeen geeft met betrekking tot het physiologisch gaan, aanleiding tot de volgende beschouwingen.

AD = paslengte gewone pas, 75 centimeter.

AB = afstand achterstaand been tot steunpunt dragend been, 55 centimeter.

BC = dragend been = 90 centimeter.

$BC \perp AD$. lengte voorvoet BD gerekend 20 centimeter.

Gevraagd: lengte AC, het achterwaarts geplaatst been.

$$AB^2 + BC^2 = AC^2 \text{ of } 55^2 + 90^2 = 11125 \text{ dus } AC = \sqrt{11125} \\ = 105.4 \text{ centimeter.}$$

Het achterwaarts geplaatste been ondergaat dus eene schijnbare verlenging van $105.4 - 90 = 15.4$ centimeter.

Is nu *bij patient* het zieke been dragend been, dan worden de gegevens aldus:

$A_1 B_1 = 55$ centimeter.

$B_1 C_1 = 88$ centimeter

Gezond been 90 centimeter.

Gevraagd, lengte $A_1 C_1$ en schijnbare verlenging.

$$A_1 C_1^2 = A_1 B_1^2 + B_1 C_1^2, A_1 C_1^2 = 55^2 + 88^2 = 10769, \text{ dus} \\ A_1 C_1 = \sqrt{10769} = 103.7 \text{ centimeter.}$$

Schijnbare verlenging $103.7 - 90 = 13.7$ centimeter.

Gebruikt patient het gezonde been als dragend been dan wordt de berekening als volgt:

Gegeven: $A_1 B_1 = 55$ cM.

$B_1 C_1 = 90$ cM.

Het zieke been is 88 cM. lang.

Gevraagd: lengte $A_1 C_1$ en schijnbare verlenging.

$A_1 C_1 = AC. = 105.4$ cM.

Schijnbare verlenging = $105.4 - 88 = 17.4$ cM.

α . Uit bovenstaande berekeningen volgt dat, wanneer van patient, met eene troep marcheerende, verlangd wordt den militairen pas van 75 centimeter te maken en dien te behouden („in den pas te blijven”), hij, — het rechter (zieke) been als dragend been gebruikende —, aan het linker, naar achter gekeerd, been eene schijnbare verlenging van 13,7 cM. moet geven; wordt het linker been als dragend been gebruikt, dan moet hij aan het naar achter geplaatste rechterbeen eene schijnbare verlenging geven van 17,4 cM. welke de normale schijnbare verlenging, met een bedrag van 2 cM. overschrijdt. Met andere woorden: het naar achter gerichte korte been, dat 2 cM. korter is dan een gezond been behoeft een schijnbare verlenging van 2 cM. boven de normale grenzen. Nu rijst de vraag: Op welke wijze kan of moet patient in deze verlenging boven den norm voorzien?

β . Ook is het mogelijk de lengte van $A_1 B_1$ (paslengte) onveranderd te behouden, zonder daartoe de schijnbare verlenging boven de normale grenzen te vermeederen, en wel, *door het dragend* been te verkorten.

Gegeven: $A_1 B_1 = 55$ cM.

Gevraagd: lengte $B_1 C_1$.

$A_1 C_1 = 88 + 15.4$ cM.

$B_1 C_1 \perp A_1 B_1$

$A_1 C_1^2 - A_1 B_1^2 = B_1 C_1^2$

$103.4^2 - 55^2 = 7666.56$.

$B_1 C_1 \sqrt{7666.56} = 87.5$ cM.

γ . Hieruit volgt dat, wanneer het gezonde been als dragend been wordt gebruikt en het zieke rechter been naar achter is gericht, het eerste met

2.5 cM. moet worden *verkort*; d. w. z. het moet om een zeker bedrag *in de knie gebogen worden*.

Bij verwisseling der beenstanden worden de verhoudingen aldus:

Gegeven: $A_1 B_1 = 55$ cM.

Gevraagd: lengte $B_1 C_1$.

$$A_1 C_1 = 90 + 15.4 \text{ cM.}$$

$$B_1 C_1 \perp A_1 B_1.$$

Aangezien $B_1 C_1 = BC$ (vergelijk de gegevens in fig. A. B. C.) is de lengte $B_1 C_1 = 90$ cM.

Met andere woorden: ten einde hier te compenseeren moet het *dragend rechter been* met een bedrag van 2 cM. *worden verlengd*.

De beide laatste berekeningen (β . — γ .) leiden tot de volgende conclusie. Wanneer patient bij een militaire marsch in het gelid wil medeloopten moet hij, beurtelings het linker gezonde en het rechter verkorte been als dragend been vooruit plaatsende, deze extremiteiten respectievelijk in de knie buigen en met den hiel van den grond lichten; en op deze wijze zijne beenlengten regelen.

δ . Brengt patient bij het marcheeren geene verandering in zijne beenlengten en eischt men niet dat hij nauwkeurig afgemeten passen make dan volgt hij de volgende gangtype:

Gegeven: $A_1 C_1 = 90 + 15.4$ cM. Gevraagd $A_1 B_1$.

$$B_1 C_1 = 88 \text{ cM.}$$

$$B_1 C_1 \perp A_1 B_1.$$

$$A_1 C_1^2 - B_1 C_1^2 = A_1 B_1^2.$$

$$105.4^2 - 88^2 = 3265.16$$

$$\text{of } A_1 B_1 = \sqrt{3265.16} = 57.1 \text{ cM. (gereduceerde paslengte).}$$

Gegeven: $A_1 C_1 = 88 + 15.4$ cM.

Gevraagd: $A_1 B_1$.

$$B_1 C_1 = 90 \text{ cM.}$$

$$B_1 C_1 \perp A_1 B_1.$$

$$A_1 C_1^2 - B_1 C_1^2 = A_1 B_1^2.$$

$$103.4^2 - 90^2 = 2591.56$$

$$\text{of } A_1 B_1 = \sqrt{2591.56} = 50.9 \text{ cM. (gereduceerde paslengte).}$$

Met het korte been als dragend been zou patient dus maken passen van $57.1 + 20 = 77.1$ cM.; met het normale linker been als dragend been passen van $50.9 + 20 = 70.9$ cM. Aangezien patient, in het gelid marcheerende zonder zijn beenlengte te regelen, ongelijke passen zou maken, die te zamen niet voldoen aan den eisch van dubbele paslengte. (passus latinus) zal hij, om niet achter te blijven, wel verplicht zijn zijne beenlengte te corrigeeren en zich moeten gedragen naar de regels α , β of γ ondersteld. Bovendien geeft de ongelijke paslengte hem een hinkenden gang, die in het gelid niet geoorloofd is.

De correctie volgens α , β of γ en hare mechanische gevolgen.

α 1. De schijnbare verlenging van het naar achter gerichte (linker (gezonde) been heeft hier te bedragen 13.7 cM. De normale schijnbare verlenging voor een man met 90 cM. beenlengte, passen makende van 75 cM. (gemeten van linker groote teen tot rechter groote teen) of 55 cM. (gemeten van de linker groote teen tot het steunpunt der loodlijn, die midden door het rechter voetgewricht gaat) bedraagt 15,4 cM.

Patient heeft dus slechts de buiging in de achterstaande knie iets te versterken of de strekking van den zich afwikkelen voet te verminderen. Geen van beiden kan tot ernstige bezwaren aanleiding geven, aangezien het rechter been het volle gewicht van het lichaam draagt (aangenomen namelijk dat de genezing der beenbreuk behoudens de werkelijk achtergebleven verkorting van 2 cM., in alle opzichten volkomen ware).

α2. Bij de volgende pas, wanneer het linker been naar voren wordt gebracht en het korte rechter been naar achter is gericht, moet òf het achterste been over de normale grenzen worden gestrekt òf (zie β) het voorste linker been moet worden gebogen. Wanneer wordt vastgehouden aan den eisch dat de paslengte van normale grootte (75 cM.) moet zijn, is geen andere oplossing mogelijk.

Het tot stand komen van de schijnbare verlenging van het achterstaand been heeft bij den normalen loopenden mensch plaats:

1°. door draaiing van het bekken naar achter om een punt gelegen in den kop van het dragend been.

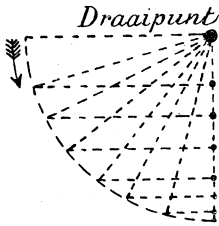
2°. door strekking van den achterstaanden voet op het voetgewricht.

Wanneer het bekken draait om den kop van het dragend been, wordt het zwaartepunt van het lichaam tevens naar achter verplaatst. Zal nu het verticaal staand, dragend been den last van het lichaamsgewicht zonder buitengewone spierinspanning kunnen dragen, dan moet het zwaartepunt meer naar voren worden gebracht, hetgeen geschiedt door de draaiende bekkenhelte tevens op te lichten.

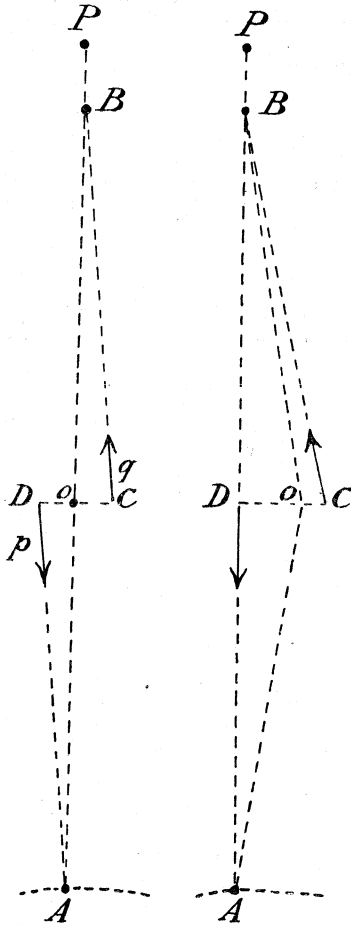
Het bekken draait dus om twee assen, n.l. een horizontale en een verticale as, welke gecombineerde draaiing men zich kan voorstellen als te geschieden om een hellende as, die door den kop van het dragend been gaat.

De schijnbare verlenging van het naar achter geplaatste been, die het gevolg is van de draaiing van het bekken om de horizontale as naar achteren, is in den aanvang der draaiing het grootst en neemt langzamerhand af, hetgeen duidelijk wordt, wanneer men, gelijk in nevensstaande figuur, de eindpunten der stralen op de (nu naar achter gerichte) as projecteert. Indien dus de achterwaartsche draaiing van het bekken een zekeren graad heeft bereikt, heeft eene verdere draaiing geen nuttig effect meer op de schijnbare verlenging, daar dit wordt opgeheven door de draaiing van het bekken om de horizontale as naar boven; want hierdoor wordt eene *schijnbare verkorting* van het naar achter geplaatste been veroorzaakt, aangezien de voet door die beweging van den grond wordt opgelicht. Vermits echter de draaiing om de verticale as (naar achter) belangrijk aanzienlijker is dan de draaiing naar boven, zal de verlenging van het been in den aanvang de verkorting overtreffen. De schijnbare verlenging zal om dezelfde reden ook eerder uitgeput zijn dan de schijnbare verkorting.

Bovendien zijn, in de door ons onderstelde houding, knie- en voetgewricht reeds volledig gestrekt, zoodat de bronnen voor schijnbare verlenging nagenoeg zijn uitgeput en patient kan zijn gebrek dus het gemakkelijkst compenseeren door buiging van het dragend linker been. Het is uit den aard der zaak ook gemakkelijker een gestrekt been door buiging te verkorten, dan een gestrekt been door overstrekking te verlengen.

Maar de buiging van het dragend been moet gepaard gaan met meerdere krachtsinspanning, zooals blijkt uit de volgende beschouwing.

Het zwaartepunt P. van het lichaam ligt loodrecht boven het steunpunt A. in het voetgewelf van het dragend been en de zwaartelij n gaat, volgens Landois, door den achtersten rand van het kniegewricht aan het skelet gemeten, ongeveer 4.5 centimeter achter het steunpunt O van het dijbeen op het scheenbeen. De strekkende kracht grijpt aan de knieschijf C aan, dus aan de voorzijde op ongeveer gelijken afstand van het kniesteunpunt O. In de knie bestaat dus een koppel met nagenoeg gelijke hefboomsarmen. Wanneer de strekking van het been in de knie volkomen is, maakt de kracht q , aangrijpende aan de knieschijf, evenwicht met de buigende respect. neerdrukkende kracht p , terwijl bovendien verdere strekking door de werking van de strekrembeweging onmogelijk is gemaakt. Is de knie van het dragend been gestrekt, dan is slechts weinig inspanning noodig om het lichaamsgewicht te dragen, aangezien de beenderen van het dragend lid in elkaars verlengde liggen. Zoodra echter buiging in de knie plaats heeft, zal het lichaamsgewicht die buiging versterken; de beenderen, die zich in het kniegewricht gemakkelijk bewegen, zullen zich daartegen niet verzetten. Thans moet zich de spierkracht der trekspijeren stellen tegenover het lichaamsgewicht, m. a. w. dit gewicht dragen en deze last zal des te zwaarder zijn naarmate de koppelarm OD langer wordt.

Want nemen wij aan dat $\triangle ABO$ een gelijkbeenige $\triangle$ is en laten wij een loodlijn op AB neder in D, dan verkrijgen wij twee rechthoekige driehoeken, waarvan de hypotenusae gelijk zijn aan $\frac{90}{2} = 45$ cM. en de langste rechthoekszijde $\frac{87.5}{2} = 43.7$ cM., het gevolg van de doorbuiging (zie sub $\alpha 2$ en β). Dan wordt $OD = \sqrt{(BO^2 - BD^2)} = \sqrt{(2025 - 1909,69)} = \sqrt{115,31} = 10.5$ cM. Het gevolg van de doorbuiging in het kniegewricht bestaat dus daarin dat de koppelarm OD van ± 4.5 cM. gebracht wordt op 10,5 cM. dus verdubbeld wordt, zoodat bij deze doorbuiging de spieren van het linkerbeen ongeveer het dubbele lichaamsgewicht hebben te dragen.

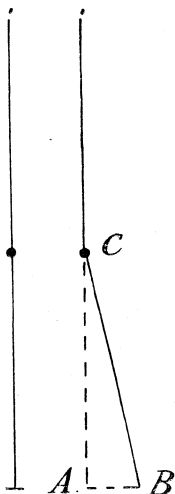
Dit geldt echter alleen voor het linker been als dragend been. Voor het rechter been als dragend been (zie sub $\alpha 1$) dat reeds verkort is, blijft het lichaamsgewicht hetzelfde, vermits aan het kniekoppel niets verandert. In

het gunstigste geval, een theoretisch geval trouwens, waarbij de last gelijkelijk over rechter- en linkerbeen zou worden verdeeld, geeft dus deze afwijking van den norm eene gemiddelde toename van de belasting van 50 %.

Dat deze beschouwingen in overeenstemming zijn met de werkelijkheid, daarvoor pleit het feit dat bij patient ontstaan is *binnenwaartsche stand van de linker knie* (genu valgum sinistrum). *Rechts* bestaat deze afwijking *niet*. Het genu valgum is het gevolg van overbelasting of van spierinsufficiëntie, hetgeen op hetzelfde neêrkomt. In ons geval blijkt dus dat de berekende overbelasting van het linker gezonde been geheel overeenstemt met de vormverandering, die tast- en meetbaar aan dat been is aan te toonen. Het is nu ook duidelijk, dat wanneer patient met een last van 40 K.G. wordt bezwaard, dit voor hem eigenlijk beteekent eene last van gemiddeld 60 K.G. en thans reeds kan worden beweerde dat hij eerder dan zijne gezonde kameraden bezwaren zal ondervinden bij het dragen van eene zak, wegende 40 K.G., om het even hoe de wijze van belasting geschiedt.

Nu eenmaal het genu valgum sinistrum (binnenwaartsche stand der linker knie) is ontstaan, wordt het machanisme van den gang ook hierdoor gewijzigd.

Voor de lengte van het linker onderbeen, gemeten van de knie tot den onderrand van den buitenenkel (zie beenmaten) vonden wij 40 cM. De beide beenen van patient naast elkaar geplaatst zijnde, zoodat de knieën elkaar even raken, bedraagt de onderlinge afstand van de beide binnenenkels 5 cM. Het linker onderbeen wordt daardoor tot eene 40 cM. lange hypothenusa van een rechthoekigen driehoek ABC, waarvan de korte rechthoekszijde 5 cM. bedraagt:

$$\begin{array}{ll} \text{Gegeven} & \text{gevraagd: lengte AC} \\ BC = 40 \text{ cM.} & BC^2 - AB^2 = AC^2 \\ AB = 5 \text{ cM.} & 40^2 - 5^2 = 1575 \\ AC \perp AB & \end{array}$$

$$AC = \sqrt{1575} = 39,7 \text{ cM.}$$

De lengte van het geheele dragend linker been bedraagt dus $50 + 39,7 = 89,7$ cM.

Met deze ontwikkeling van het genu valgum is dus geene noemenswaardige verkorting van het linkerbeen opgetreden, die het lengte-verschil met het rechter been kon opheffen. De nadeelen voor het linker been zijn dus niet alleen blijven bestaan, maar zijn belangrijk toegenomen.

In Hueter's Klinik der Gelenkkrankheiten 2° Hälfte pag. 556, vindt men:

„Das statische Genu Valgum entsteht durch abnorme „Belastung der gesunden Gelenkflächen vom 14 Jahre „an bis zur Vollendung des Wachstums bei den jungen „Leuten welche durch den gewählten Beruf während „der noch fortschreitenden Entwicklung des Kniegelenkes „gezwungen sind viel zu gehen, zu stehen, oder noch dazu schwere „Lasten zu tragen“. Onze patient is 19 jaren oud.

Beide toestanden: de verkorting van het rechter been en het genu valgum sinistrum versterken elkander.

Ibid. bladz.: 554 lezen wij: „Es sind 4 Cardinalsymptome, nämlich: „1° die Abductionsstellung des Unterschenkels, 2° neben derselben eine „Ueberstreckung des Knies, 3° eine hochgradige Rotation des Unterschenkels

„nach aussen und 4° das Verschwinden jeder Difformität in gebeugter Stellung des Knies.“

En bladz. 486: „Der Umfang der Rotation, welche die Tibia gegen den Oberschenkel ausführen kann, beträgt, nach den Messungen der Gebrüder Weber, 39°. Bei gestreckter Stellung des Gelenks reducirt sich jedoch diese Bewegung auff Null; sie wird bei Beugung des Knies allmählig freier und freier, bis sie in der Beugung von 90°--145° ihr Maximum erreicht. Gegen den Schluss der Beugung nimmt dan wieder die Rotation langsam ab.“

Door de buiging in de knie wordt dus de rotatie naar buiten bevorderd. De abductie neemt daarbij toe en de last van het lichaam zal dus niet alleen de normale buiging van de knie doen toenemen, maar ook de zijdelingsche verkrumming versterken. De eerste invloed wordt geneutraliseerd door de strekkers, doch de zijdelingsche verkrumming wordt door geene spierwerking gecompenseerd. Het gevolg van dezen toestand is, dat het linkerbeen niet meer aan de eischen kan voldoen, welke patiënt daaraan moest stellen, zoodat nu het rechter been de grootste last voor zijn rekening zal moeten nemen. Zoolang het linker been normaal was, was zulks niet noodig, doch nu eene afwijking in den bouw van dit lichaamsdeel is ontstaan, kan het niet meer voldoen aan hooger gestelde eischen. In gestrekten stand vormt het rechter been een rechte zuil, het linker niet meer, zoodat het rechter been als dragend been het lichaamsgewicht beter kan torsen dan het linker. Geheel in overeenstemming hiermede is de gang van patiënt, die hinkend is en zich kenmerkt door ongelijke passen.

Gewone pas (cM.)		Looppas.	
Rechterbeen	Linkerbeen	Rechterbeen	Linkerbeen
gemiddeld		gemiddeld	
63.	82.	67.	95.
Gewone pas (geblinddoekt).			
Rechterbeen		Linkerbeen	
gemiddeld		gemiddeld	
51.		60.	

Uit deze waarnemingen volgt dat patiënt den last van het lichaam slechts gedurende korten tijd op het linker been laat rusten, want hij zet het rechter been op korten afstand van het linker been op den grond en maakt dan met het linker een groote slingering naar voren. Het rechter korte been wordt bij deze wijze van gaan het meest belast, moet met kracht afstooten wanneer het achter staat (omdat het linker been op betrekkelijk grooten afstand staat) en bovendien neemt het spoedig den last van het linker been over.

Door bovenstaande beschouwingen hebben wij getracht te betoogen:

1°. Dat het eerste gevolg van de breuk van het rechter onderbeen met achterblijvende verkorting was: *eene overbelasting van het linker been.*

2°. Dat de overbelasting van het linker been gevoerd heeft tot het ontstaan van *genu valgum sinistrum.*

3°. Dat het linker been, door zijn genu valgum, insufficient werd en *het rechter been wederom de zwaardere taak moest overnemen.*

Patiënt nu klaagt over het rechter been en niet over het linker. Deze klachten kunnen gebaseerd zijn op het feit dat, door de overbelasting van

het korte rechter been, in verband met de aanwezige callus-massa op de breukplaats, het vastzittend litteken en de betrekkelijk ongunstige wijze van samengroeien der breukeinden aanleiding kan geven tot het ontstaan van pijn. Maar ook gedeeltelijk dáárop dat patiënt, die zich van het boven ontwikkeld mechanisme niet bewust is, de stoornissen welke hij na het ontstaan der beenbreuk in zijn gang heeft zien ontstaan, geheel alleen toeschrijft aan het rechter been, ofschoon ook het linkerbeen door zijne vormverandering in niet geringe mate daartoe bijdraagt.

Onder de gegeven omstandigheden is het niet te betwijfelen dat patiënt meer bezwaren dan anderen ondervindt bij het dragen van lasten en het deelnemen aan exercitiën, al hangt het „kunnen” ook veeltijds af van de kracht der impulsen, die van het individu zelf uitgaan.

„Marey und Demery schätzen die Arbeitsleistung einer 64 Kilogr. schweren Menschen beim langsamen Gang auf 6 Koligrammeter im Secunde, beim schnellsten Laufe jedoch auf 56 Koligrammeter” (Landois, Lehrbuch der Physiologie des Menschen, seite 621).

Met het oog op dit groote verschil in arbeidsprestatie tusschen gewone pas en looppas is het alleszins verklaarbaar dat patiënt veel meer bezwaren ondervindt bij het gaan in den looppas.

Naar aanleiding van vorenstaand, door ons ingesteld onderzoek, de daarbij waargenomen verschijnselen en de daaruit voortvloeiende beschouwingen zijn wij van oordeel, dat de vraag, ons door het Hoog Militair Gerechtshof voorgelegd:

„Of het aannemelijk is dat klager” (de stoker 2de kl. X. voornoemd) „op 13 en 14 Juni 1900 door eenige ziekelijke aandoening verhinderd „werd om eene zak, wegende 40 Kilogram, te dragen en om in den looppas „een afstand van ongeveer 150 meter te gaan?”

In bevestigenden zin moet worden beantwoord.

Aldus opgemaakt door ons ondergeteekenden, op den eed als deskundigen in deze zaak afgelegd.

Hellevoetsluis, den 13^{den} Juli 1900.

De Dirigeerend-Officier van Gezondheid 2de klasse,

(get.) G. H. KLOSSER.

De Officier van Gezondheid 1ste klasse,

(get.) B. L. VAN ALBADA.

K R I J G S R A A D
in het Eerste Militaire Arrondissement, standplaats
's-Gravenhage.

Vonnis van 30 Augustus 1904.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 6 September 1904.

President: Majoor R. FROGER.

Leden: Kapiteins P. J. KOUWENBERG en Jhr. E. H. J. STORM VAN 'S GRAVENZANDE,
Luitenants G. H. J. GIJSBERTI HODENPIJL, A. DE BRUYN, H. A. F. G. VAN
ERMEL SCHERER en Jhr. W. LAMAN TRIP.

Auditeur-Militair: Mr. A. C. WESENHAGEN.

Een militair vrijgesproken van het met woorden dreigen van een meerdere in rang, op grond dat de beklagde tengevolge van overmatig gebruik van sterken drank niet begreep wat hij zeide.

De order, door een meerdere aan een militair, die misbruik van sterken drank heeft gemaakt, gegeven om zich te verwijderen en naar bed te gaan betreft geen militaire dienstverrichting, noodig voor den militairen dienst of den goeden gang van zaken. Weigering om zoodanige order op te volgen is niet strafbaar ingevolge art. 95 C. W. L.

Het door rukken en trekken trachten los te komen uit handen van tot arresteren van den beklagde samengeroepen militairen is, waar niet bewezen werd dat de beklagde heeft geschopt of geslagen en waar de samengeroepen manschappen niet als eene patrouille kunnen worden beschouwd, geen moedwillig verzet tegen een patrouille. Dit verzet valt evenmin onder artikel 180 van het Wetboek van Strafrecht.

Overlating van de beslissing nopens disciplinaire correctie van den beklagde aan de bevoegde militaire autoriteit met opdracht daarbij rekening te houden met het door beklagde ondergaan voorloopig arrest.

DE KRIJGSRAAD IN HET 1ste MILITAIRE ARRONDISSEMENT,
STANDPLAATS 'S-GRAVENHAGE,

Gezien en geëxamineerd de stukken van den processe in de zaak van den Auditeur-Militair in hetzelfde Militaire Arrondissement, R. O. Eischer, tegen

een milicien oud 25 jaar, geboren te Haarlem, dienende bij de 3de compagnie, 3de bataljon van het Regiment Grenadiers en Jagers, bij handtasting ontslagen;

Gehoord den beklagde in zijne verdediging en in de antwoorden op de aan hem gedane vragen;

Gelet op de door den Auditeur-Militair genomen conclusie van eisch, strekkende tot vrijspraak;

Overwegende dat den beklagde de krijgswetten zijn voorgelezen;

Overwegende dat de beklagde naar den krijgsraad is verwezen ter zake dat hij te 's-Gravenhage op den 15^{den} Augustus 1904 des namiddags te ongeveer 3 uur in de Oranjekazerne:

1°. den Sergeant-majoor W. S., zijn meerdere in rang, opzettelijk en in dreigende houding heeft toegevoegd de woorden: „wat let me of ik steek „je een bajonet door het hart”;

2°. opzettelijk heeft geweigerd te voldoen aan den hem door genoemden sergeant-majoor gegeven order om zich te verwijderen en naar bed te gaan, zeggende „ik ga hier niet vandaan dan met geweld”;

3°. zich moedwillig heeft verzet tegen de patrouille, welke door genoemden sergeant-majoor was gecommandeerd om hem in arrest te stellen.

Overwegende, dat beklagde omtrent de hem ten laste gelegde feiten heeft opgegeven, daarvan niets af te weten omdat hij dronken was, dat hij niet weet of hij, op het compagniesbureau komende, een sabel aan had of dat hem die was ontnomen doch hij in elk geval geen bajonet aan had of voor zoover hij weet onder zijn bereik had; dat hij op gezegden dag, zijnde een katholieken feestdag, vrij van dienst had en na eerst ter kerk te zijn geweest, een borrel heeft gedronken en beschonken is geraakt; dat hij zich herinnert te zijn geschrokken toen hij te dien dage over het kazerneplein werd gesleurd; dat hij in 1900 wegens insubordinatie tot vier maanden militaire detentie en zes maanden militaire gevangenisstraf werd veroordeeld;

Overwegende, dat door de navolgende getuigen onder eede is verklaard:

1°. W. S., Sergeant-majoor bij de 3de compagnie, 3de bataljon van het Regiment Grenadiers en Jagers, dat hem op 15 Augustus jl. door na te noemen getuige F. werd gerapporteerd, dat beklagde, die zich in de compagnie bevond, meer sterken drank had gebruikt dan wenschelijk was, zonder bepaald beschonken te zijn; dat beklagde naar aanleiding van een door hem gegeven last, aanvankelijk naar bed is gegaan maar zich nader luidruchtig in de compagnie heeft gedragen; dat hij beklagde persoonlijk heeft aangezegd weder naar bed te gaan; dat hem werd gerapporteerd dat beklagde daaraan niet wilde voldoen en hij dezen het voorloopig arrest heeft doen aanzeggen; dat beklagde ongeveer 3 uur namiddag *ongewapend* op het bureau kwam en hem naar de reden van het voorloopig arrest heeft gevraagd; dat hij beklagde zeide, deze niet in een toestand verkeerde, waarin hij zou kunnen uitgaan en dat het beter was zich te bed te begeven; dat beklagde toen een paar passen voorwaarts kwam en tot hem zeide: „wat let me of ik steek je een bajonet door het hart”; dat beklagde echter niet dreigde met handen of vuisten, nòch zijne armen ophief; dat er geen bajonet in beklagde's nabijheid was en hij niet bang was dat deze met een bajonet zou steken en deze bedreiging dan ook geen zin had, daar hij veronderstelt dat beklagde in zijn beschonkenheid niet wist wat hij zeide;

dat hij beklagde heeft gezegd: „ga naar bed” en beklagde daarop heeft geantwoord: „ik ga hier niet vandaan dan met geweld”; dat de op het bureau staande sergeant van de week op een wenk zijnerzijds een paar man heeft gehaald; dat beklagde zich met geweld door rukken en trekken tegen zijn inarreststelling door bedoelde manschappen heeft verzet;

2°. A. A. E. sergeant, dat hij ten tijde en plaatse vermeld en onder de omstandigheden als door getuige S. opgegeven, heeft gehoord dat beklagde, die in beschonken toestand verkeerde en wartaal sprak, tot dien getuige heeft gezegd: „wat let me of ik steek je een bajonet door 't hart”; dat beklagde echter *ongewapend* was en geen bajonet zich onder diens bereik bevond; dat beklagde volstrekt geen dreigende houding aannam doch diens armen langs het lijf hingen; dat hij het dreigement dan ook van zóó weinig beteekenis achtte dat hij kalm bleef zitten; dat beklagde op het gezegde van gemelden getuige „ga naar bed” heeft geantwoord: „ik ga hier niet vandaan dan met geweld”; dat beklagde zich tegen de aangekomen manschappen om hem in arrest te brengen heeft verzet door

rukken en trekken, doch geen gelegenheid had tot slaan of schoppen;

3°. F. J. F., sergeant, dat hij als sergeant der week, op last van getuige S., ten tijde en plaatse voormeld aan beklaagde die beschonken was, het voorloopig arrest heeft aangezegd; dat beklaagde naar het bureau is gegaan en hij deze tot dien getuige heeft hooren zeggen: „wat let me of ik steek „je een bajonet door het hart“; dat hij zulks niet kon doen vermits hij ongewapend was en er geen bajonet in zijne nabijheid was; dat beklaagde slaperig tegenover getuige S. stond op een paar passen afstands van dezen en hij niet bang was dat beklaagde dien getuige te lijf zou gaan, maar vermoedt dat beklaagde's gezegde dronkemanstaal was; dat beklaagde op het gezegde van dien getuige „ga naar bed“ heeft gezegd „ik ga niet dan „met geweld“;

dat hij op een wenk van meerbedoelden getuige S. de eerste manschappen die hij zag heeft gehaald, waarbij de jager v. B., dat die manschappen beklaagde aanpakten om dezen in arrest te brengen en beklaagde zich trachtte los te rukken; dat hij echter niet kon slaan noch schoppen; dat hij willekeurige manschappen van de compagnie haalde en hij deze niet als eene patrouille beschouwt; dat beklaagde overigens geen ongeschikt soldaat is, doch op gemelden dag, vermoedelijk omdat hij dronken was, woest en wild was;

4°. B. E. J. v. B., jager, Ph. V., G. C. D. v. D. en C. B., miliciens, ieder voor zich, dat hun op 15 Augustus jl. ter plaatse voormeld door den sergeant der week, getuige F. voornoemd, werd gelast naar het bureau te gaan ten einde beklaagde in arrest te brengen; dat zij aldaar angekommen, beklaagde hebben beetgepakt, met uitzondering van getuige B. die beklaagde eerst heeft beetgepakt toen deze door de overige getuigen buiten het bureau was gedragen; dat zij hem stevig vast hielden en beklaagde niet heeft geschopt en geslagen, noch eene andere feitelijkheid tijdens de overbrenging heeft gepleegd; dat zij beklaagde met behulp van andere manschappen hebben gedragen daar hij niet wilde loopen en naar de provooost hebben overgebracht, voegende getuige v. B. daarbij, dat de sergeant-majoor, getuige S., tot hen, op het bureau gekomen, zeide: „breng dien kerel weg“ daarbij doelende op beklaagde;

Overwegende wat betreft het den beklaagde sub 1° ten laste gelegde, dat geen der getuigen een dreigende houding onder voormelde omstandigheden bij beklaagde heeft waargenomen, zoodat beklaagde van dit gedeelte der aanklacht zal behooren te worden vrijgesproken, doch dat de hierboven meergenoemde woorden door de getuigen S., F. en E. zijn gehoord, zoodat wettig en overtuigend is bewezen dat beklaagde deze woorden heeft gebezigd;

Overwegende evenwel dat deze ten laste gelegde en bewezen uitdrukkingen in de gebleken omstandigheden (het beschonken en ongewapend zijn van beklaagde en 't niet onder zijn bereik hebben van een bajonet) en ook door de gebezigde inkleeding het karakter van een ernstig en als zoodanig strafbaar dreigement van een meerdere niet draagt, doch meer als zinlooze dronkemanstaal moet worden aangemerkt, alleenlijk in hooge mate onbetamelijk tegenover een meerdere in rang;

Overwegende, dat beklaagde alzoo van het sub 1° ten laste gelegde zal behooren te worden vrijgesproken;

Overwegende dat het den beklaagde sub 2° ten laste gelegde wettig en overtuigend is bewezen door de verklaringen der getuigen S., E. en F.;

Overwegende echter te dien aanzien, dat de order van een meerdere om zich te verwijderen en naar bed zich te begeben geen militaire dienst-

verrichting betreft, noodig voor den militairen dienst of den goeden gang van zaken, en dat derhalve bij weigering om aan zoodanige order te voldoen, art. 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande niet kan worden geacht van toepassing te zijn;

Overwegende, dat beklaagde alzoo evenzeer van het sub 2° ten laste gelegde zal behooren te worden vrijgesproken;

Overwegende wat het den beklaagde sub 3° ten laste gelegde betreft, dat, waar uit de verklaringen der getuigen v. B., V., v. D. en B. is gebleken, dat beklaagde niet heeft geschopt en geslagen en geen andere feitelijkheden tijdens zijn overbrenging naar het arrestlokaal als boven omschreven heeft gepleegd, het moedwillig verzet, beklaagde ten laste gelegd, geenzins wettig en overtuigend is bewezen;

Overwegende bovendien, dat het willekeurig ontbieden van manschappen uit de compagnie om een beschonken militair in arrest te brengen, op zich zelf de vereischte elementen van eene patrouille niet in zich draagt, terwijl, mogen al bovengenoemde opgeroepen manschappen als ambtenaren in de rechtmatige uitoefening hunner bediening zijn te beschouwen, van eenig gewelddadig verzet, als hierboven uiteengezet, noodig ter toepassing van art. 180 Strafwetboek, niet is gebleken;

Overwegende, dat beklaagde ten slotte mitsdien ook van het hem sub 3° ten laste gelegde zal behooren te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 117 der Militiewet 1901 en 181 van de Rechtspleging voor de Landmacht;

Recht doende op de vordering van den Auditeur-Militair voornoemd;

In Naam der Koningin!

Spreekt den beklaagde *vrij* van de hem ten laste gelegde feiten;

Laat aan de betrokken militaire autoriteit de beslissing in hoeverre beklaagde zich te dezer zake aan eene overtreding tegen de krijgstucht heeft schuldig gemaakt en deswege disciplinair moet worden gecorrigeerd, waarbij rekening zal zijn te houden met het voorloopig arrest, door beklaagde van 24 Augustus jl. tot 30 Augustus d. a. v. te dezer zake in het Huis van Bewaring doorgebracht;

De kosten ten deze gevallen te dragen door den Staat.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Dispositie van 6 September 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPLICK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOIJ en
H. M. ENGELHARD.

Alhoewel voor het indienen van eene klacht bij den militairen rechter over eene opgelegde krijgstuchtelijke straf geen termijn is gesteld, moet toch naar analogie van art. 224 R. L. worden aangenomen, dat zoodanig beklag binnen drie dagen behoort te geschieden.

Deze termijn van drie dagen moet geacht worden te loopen van den dag

waarop de straf is ondergaan of van dien, waarop het beklag bij de hoogere militaire autoriteit ongegrond is verklaard en ter kennis van den gestrafte is gebracht.

Indien er gegronde redenen bestaan, welke verhinderden dat de klacht bij den militairen rechter binnen bedoelden termijn van drie dagen werd ingediend, mag de rechter daarmee bij de beoordeeling der ontvankelijk-verklaring van de klacht rekening houden.

In casu is daarvan niet gebleken. Klacht niet-ontvankelijk verklaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien het bezwaarschrift van een milicien-soldaat bij het 10de Regiment Infanterie, gedagteekend 2 Augustus 1904, waarbij hij zich beklaagt over de straf van detachering bij het Algemeen Depot van Discipline en indeeling bij de 2de categorie, hem den 19^{den} Juli 1904 opgelegd door zijn Regimentscommandant, om reden: „Het zich voortdurend schuldig maken aan ernstige overtredingen tegen de krijgstucht, ongevoeligheid voor de gewone middelen van bestraffing, ook na reeds ter beproeving van verbetering van zijn gedrag te zijn overgeplaatst van Amsterdam naar Hoorn. Nu wederom misbruik gemaakt van een hem bij uitzondering toegestaan verlof voor twee dagen naar Amsterdam op 9 Juli 1904, door daarna acht uren te laat terug te keeren”;

Gezien de bij het verzoek overgelegde stukken en het proces-verbaal van het verhoor den 13^{den} Augustus 1904 door klager voor Officieren-Commissarissen te Vlissingen ondergaan, waaruit blijkt, dat klager den 19^{den} Juli 1904 is gestraft als voormeld, welke straf, blijkens schrijven van den Kapitein-Commandant van gemeld depot van 5 September 1904, den 19^{den} Juli 1904 is ten uitvoer gelegd, op welchen dag klager bij voormeld depôt is aangekomen; dat hij zijn verzoek om zijne zaak door een krijgsraad te doen onderzoeken heeft ingediend den 2^{den} Augustus 1904; dat hem daags na zijne aankomst bij het depôt is bekend gemaakt door den Officier van politie dat hij, willende reclameeren, zulks binnen drie dagen moest doen, maar dat hij, alvorens tot een reclame over te gaan, eerst zijne ouders wenschte te schrijven en hen daarin te kennen;

dat derhalve de bezwaren tegen de opgelegde straf zijn ingediend veertien dagen nadat die straf was ten uitvoer gebracht;

Overwegende, dat wel bij de Wet geen termijn is gesteld, binnen welken klachten over eene krijgstuchtelijke bestraffing moeten worden ingediend, maar dat daaruit niet volgt, dat die bevoegdheid daartoe aan geen termijn is gebonden;

dat veeleer, naar analogie van den termijn door de Wet gesteld voor het instellen van hooger beroep van vonnissen, waarbij straf is opgelegd, moet worden aangenomen, dat ook het indienen van de klacht over disciplinaire bestraffing moet geschieden binnen den termijn van drie dagen, bij artikel 224 der Rechtspleging bij de Landmacht gesteld, welke termijn moet geacht worden te loopen van den dag waarop de straf is ondergaan of van dien, waarop het beklag bij de hoogere militaire autoriteit ongegrond is verklaard en ter kennis van den gestrafte is gebracht, tenzij blijken mocht, dat er gegronde redenen hebben bestaan, welke de indiening der klacht binnen dien termijn verhinderden;

Overwegende, dat verzoeker den 19^{den} Juli 1904 ter uitvoering van de op dien dag opgelegde straf, is gedetacheerd bij het Algemeen Depot van discipline en hij dus op dien dag die straf had ondergaan, al moge het

gevolg dier straf ook nog daarna voortduren, zoodat de termijn van drie dagen met den 29sten Juli 1904 verloopen is;

Overwegende, dat verzoeker zich niet bij de hoogere militaire autoriteit heeft beklaagd en de omstandigheid, dat hij eerst aan zijne ouders wilde schrijven alvorens zijne reclame in te dienen, niet oplevert een grond, waarom hij verhinderd is geweest zulks tijdig te doen, terwijl van eenige andere reden van verhindering niet is gebleken;

Beschikkende krachtens de artikelen 15 en volgende van de Rechtspleging bij de Landmacht in verband met artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Verklaart het verzoek en de klacht van dezen soldaat-milicien bij het 10de Regiment Infanterie over de voormelde hem opgelegde straf niet-ontvankelijk.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Dispositie van 4 October 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPIJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en
H. M. ENGELHARD.

Een brigade-commandant der Koninklijke Maréchaussée heeft te zorgen, dat een bij zijne brigade opgemaakt proces-verbaal niet aan den Officier van Justitie wordt doorgezonden vóórdat hij de zekerheid heeft, dat het aan alle eischen voldoet.

De maréchaussée, die geverbaliseerd heeft is, zoo die voorzorg niet heeft plaats gehad, voor de gevolgen van een verzuim niet meer aansprakelijk.

Verzuim om de verklaring van een hoofdgetuige terstond door dezen te doen onderteekenen. Overmacht, die daartoe aanleiding gaf.

Gegronde verklaring der ingebrachte klacht met last tot doorhaling in het strafregister.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de verklaring, den 21sten Juni 1904 geteekend door een brigadier-titulair te paard bij de 2de Divisie Koninklijke Maréchaussée te Gemep, houdende dat hij zich bezwaard acht door eene straf van 8 dagen politiekamer wegens: „Het als Hulp-Officier van Justitie opmaken van een „proces-verbaal, dat niet als absoluut betrouwbaar is aan te merken, „door van een der hoofdgetuigen verklaringen neer te schrijven, welke „aan dezen noch zijn voorgelezen noch door dezen zijn onderteekend en „later bij de behandeling der zaak door dezen hoofdgetuige niet bevestigd „zijn geworden (Den Auditeur-Militair gehoord)”; welke straf is opgelegd den 10^{den} Juni 1904 door den Divisiecommandant Luitenant-Kolonel J. T. O. en bij schrijven van klagers Districtscommandant van 12 Juni 1904 te zijner kennis is gebracht;

Gelet op de memoriën en stukken door klager en straffer ter zake ingediend;

Gelet op het verhoor van klager voor het Hof, alsmede van den onder eede gehoorde getuige F. X. L. S., kapitein der Maréchaussée;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht, strekkende tot gegrondverklaring der klacht en doorhaling der straf in klagers strafregister;

Overwegende, dat uit de stukken en verhooren is gebleken:

dat klager, destijds behorende tot de brigade Sittard, zich in den nacht van 6 op 7 Januari 1904 met de maréchaussée J. H. R. heeft begeven naar Grevenbicht, zulks op verzoek van den Burgemeester, om aldaar het sluiten der herbergen op het daarvoor bepaalde uur met klem te verzekeren;

dat hij daarbij vergezeld werd door den gemeente-veldwachter J. H. P. en hij omstreeks half twaalf, zijnde ongeveer een half uur na het sluitingsuur, in de gelagkamer van den kastelein G. P. heeft aangetroffen zekeren Th. H. J. met vier andere personen, die door hem gewezen werden op de betreffende politieverordening en wien door hem proces-verbaal werd aangezegd wegens overtreding daarvan;

dat hij hun daartoe hunne namen vroeg, welke door allen werden opgegeven uitgezonderd één, die zulks weigerde en daarom door hem werd aangehouden om hem voor den Burgemeester te geleiden;

dat daarop de aanwezigen zich met woorden daartegen verzetten en tusschen den genoemden J. en den maréchaussée R. handtastelijkheden hebben plaats gehad, waarbij R. de karabijn gebruikt heeft en daarmede J. aan het hoofd heeft verwond; dat de weigerachtige persoon met geweld naar buiten is gebracht, daar zijn naam Th. P. heeft opgegeven en toen is losgelaten;

dat klager toen, in zijn zakboekje met potlood heeft opgeschreven de namen der aanwezig bevonden overtreders en daarbij met enkele woorden heeft aangeteekend wat hij, op zijn vraag aan den veldwachter P., wat deze had gezien van de handelingen van J. ten antwoord kreeg, hetgeen daarop neerkwam: dat P. opgaf niet te hebben gezien dat J. den maréchaussée R. sloeg, maar wel dat J. vlak bij R. stond en hem vastgreep, waarna hij J. zelf heeft vastgegrepen met het doel, hem te beletten dien maréchaussée aan te vallen en hij, P. daarbij nog aan de hand verwond was;

dat klager van het voorgevallene op den 7^{den} Januari 1904 heeft rapport gemaakt, den 8sten Januari naar Grevenbicht is gegaan om geboortextracten der overtreders te lichten, den 9^{den} Januari, zijnde Zaterdag, den geheelen dag te Maastricht in dienst is geweest en, des avonds thuiskomende, van zijn brigade-commandant vernam, dat hij Maandag 's morgens zich moest begeven naar Venlo, waar hij gedetacheerd werd; dat hij daarop des avonds laat schriftelijk werk heeft gemaakt o. a. het proces-verbaal n°. 14 waarin door hem gerelateerd is het gebeurde te Grevenbicht, in welk verbaal, hetwelk alleen door hem op zijn ambtseed is opgemaakt, hij vermeldt, wat hij van den veldwachter P. had vernomen op zijn vraag of hij niet gezien had dat J. den maréchaussée R. sloeg;

dat klager het door hem opgemaakt proces-verbaal den 10^{den} Januari, na voorlezing aan den maréchaussée R. door dezen heeft laten teekenen en het daarna met de andere verballen heeft gelegd in het boek, waarin de processen-verbaal worden afgeschreven, waarin het is overgeschreven

met de vermelding er onder: „get. P.”, ofschoon zulks niet is geschied, daar het verbaal aan den veldwachter P. te Grevenbicht noch is voorgelezen, noch ter onderteekening aangeboden;

dat daarna J. voor de Arrondissements-Rechtbank te Maastricht heeft terechtstaan wegens het in gezegd proces-verbaal n°. 14 vermelde, bij welke gelegenheid de veldwachter P. anders heeft verklaard, dan hetgeen in dat proces-verbaal vermeld wordt, aan klager te hebben geantwoord, waarop J. is vrijgesproken, in weerwil dat klager en R., onder eede gehoord, zijn gebleven bij hetgeen in het proces-verbaal omtrent de handelingen van J. was opgenomen;

Overwegende, dat niet is gebleken de onwaarheid van klagers opgaven: dat hij, vóór zijn vertrek naar Venlo, den brigade-commandant opmerksaam heeft gemaakt op de noodzakelijkheid om het door hem opgemaakte proces-verbaal alsnog te doen onderteekenen door den veldwachter P. en dat hij den maréchaussée (thans brigadier-titulair) F. heeft verzocht dit nog bepaald aan den brigade-commandant te herinneren;

dat echter, hetzij hij een en ander gedaan heeft, hetzij hij 't niet heeft gedaan, toch ook in dit laatste geval, de brigade-commandant had te zorgen, dat het proces-verbaal niet aan den Officier van Justitie werd verzonden vóórdat het aan alle vereischten voldeed, zoodat — indien ten deze verzuim heeft plaats gehad — dit niet aan klager kan worden toegerekend;

Overwegende, dat alsnog te onderzoeken valt:

1°. of klager werkelijk, in het door hem opgemaakt proces-verbaal, de verklaring van den veldwachter P. onjuist heeft weergegeven; en

2°. of hij een dienstplicht heeft geschonden door de aantekening in zijn zakboekje niet door P. te laten onderteekenen;

Overwegende ten aanzien van het eerste punt:

dat klager zoowel als de maréchaussée R. bij de behandeling der zaak tegen J. voor de Rechtbank te Maastricht onder eede hebben volgehouden, dat P. zich had uitgelaten als in het proces-verbaal vermeld, terwijl P. evenzeer onder eede heeft volgehouden, dat zulks niet het geval was geweest;

dat bij dezen strijd tusschen de aan beide zijden afgelegde verklaringen het niet mogelijk is uit te maken, welke der beide verklaringen met de waarheid overeenkomt;

dat daaruit echter niet volgt, dat klager zich heeft schuldig gemaakt aan het opmaken van een proces-verbaal, dat niet absoluut betrouwbaar is, vermits hij dat stuk heeft opgemaakt op zijn ambtseed en, bij zijn verhoor onder eede, bij den inhoud daarvan heeft volhard, terwijl indien hij — zooals zijn voornemen was — den veldwachter P. in de gelegenheid had gesteld van den inhoud van het stuk kennis te nemen, deze, ten aanzien van de daarin aan hem toegeschreven verklaring, zoodanige aanmerking had kunnen maken als hij goed vond en klager die alsdan onder het proces-verbaal had kunnen vermelden;

dat — nu klager door de waarneming van zijn dienst verhinderd is het stuk aan P. voor te leggen — het niet aan hem kan geweten worden, dat P. eene andere verklaring heeft afgelegd, dan die klager op zijn ambtseed verklaarde van hem vernomen te hebben;

Overwegende ten aanzien van het tweede punt:

dat wel kan worden aangenomen, dat klager meer dan eens in kennis is gesteld met het verlangen van zijn districts-commandant, om de verklaringen van hoofdgetuigen terstond aan dezen voor te leggen en door hen te doen onderteekenen;

dat aan dit verlangen in het voorliggend geval echter bezwaarlijk kon worden voldaan waar de vluchtige aantekening door den klager des nachts in zijn zakboekje gemaakt, niet anders beoogde dan voor hem vast te leggen wat hij meende te hebben verstaan van de mededeeling van P., te minder waar hij zich voorstelde, het op te maken proces-verbaal aan P. voor te leggen en door dezen te doen onderteekenen, en hij bij het stellen dier aantekening niet kon weten, dat hem daartoe de gelegenheid zou ontbreken;

Overwegende, dat derhalve uit het onderzoek is gebleken, dat er geen grond was om klager voor de aangegeven reden te straffen;

Krachtens de artikelen 15—17 der Rechtspleging bij de Landmacht in verband met artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die wettig;

Gelast dat de straf, waartegen het bezwaar is gericht met de daarvoor aangegeven reden in klagers strafregister zal worden doorgehaald.

K R I J G S R A A D

in het Eerste Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage.

Vonnis van 14 October 1904.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 18 October 1904.

President: Luitenant-Kolonel F. TONNET.

Leden: Kapiteins W. F. POP en H. C. A. DE BLOCK, Luitenants T. J. D'HARVANT,
W. T. BACKER, Jhr. E. W. VAN HOLTHE en R. F. C. BARON BENTINCK.

Waarnemend Auditeur-Militair: Mr. G. M. PALTHE WESENHAGEN.

Een militair, beklaagd van desertie, wordt van dat misdrijf vrijgesproken omdat hij de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft bewezen.

DE KRIJGSRAAD IN HET 1ste MILITAIRE ARRONDISSEMENT, STANDPLAATS 'S-GRAVENHAGE.

Gezien en geëxamineerd de stukken van den processe in de zaak van den Auditeur-Militair in hetzelfde Militaire Arrondissement, R. O. eischer,
tegen

een milicien, oud 25 jaar, geboren te Rotterdam, dienende bij de 10de compagnie van het 3de Regiment Vesting-Artillerie, bij handtasting ontslagen,

Gehoord den beklagde in zijne verdediging en in de antwoorden op de aan hem gedane vragen;

Gelet op de door den Auditeur-Militair genomen conclusie van eisch, strekkende tot vrijspraak;

Overwegende dat den beklagde de krijgswetten zijn voorgelezen;

Overwegende dat de beklagde naar den krijgsraad is verwezen ter zake dat hij op den 28 September 1904 te Gorinchem zonder verlof zijn korps en garnizoen heeft verlaten, zijnde hij op 1 October d. a. v. door de politie te Rotterdam gearresteerd, na te voren wegens eerste desertie te zijn gestraft;

Overwegende dat beklagde het hem ten laste gelegde heeft bekend, opgevend dat hij op 28 September 1904 van uit het kamp te Oldebroek terugkomende, aan het station te Gorinchem van een kennis vernam, dat de vrouw, waarmede hij leeft en welke woont in zijn café te Rotterdam, ernstig ziek was; dat hij in het kwartier aangekomen, heeft gevraagd den compagniescommandant te spreken; dat hij zulks deed met het voornemen om verlof te vragen; dat hij echter de komst van den compagniescommandant in de Willemskazerne niet heeft afgewacht en zonder verlof zijn korps in garnizoen heeft verlaten; dat hij regelrecht naar Rotterdam is gegaan en zich naar zijn zaak aldaar heeft begeven; dat hij, thuis komende, bedoelde vrouw ziek te bed vond, dat de moeder van die vrouw niet in zijne zaak hielp; dat hij den volgenden dag een telegram verzond ten einde verlof te verkrijgen omdat hij te Rotterdam geen verdere familie of kennissen heeft die hem kunnen helpen; dat hij, naar hij meent, den volgenden dag een telegram van zijn compagniescommandant ontving, het welk inhoudende onmiddellijk naar zijn korps terug te keeren; dat hij daaraan niet heeft voldaan omdat hij verplicht zou zijn geweest zijne zaak te sluiten en zijne vrouw, welke zwanger is en in die zwangerschap soms hevige vloeiingen krijgt, zonder verdiensten achter te laten; dat op 1 October te zijnen huize een rechercheur is gekomen en hij met dezen desgevraagd is medegegaan, waarna hij dienzelfden dag door een onder-officier en één man van het Korps Mariniers naar zijn garnizoen te Gorinchem is teruggebracht; dat hij reeds op 10 September t. v. met vijf dagen verlof naar huis was geweest wegens ziekte van meerbedeelde vrouw; dat hij ter zake van eerste desertie bereids is gestraft, zooals op het hem voorgehouden, hem betreffende extract-straftregister-militair staat vermeld;

Overwegende dat door de navolgende getuigen onder eede is verklaard:

1°. C. v. T., kapitein, dat hij is beklagde's compagniescommandant; dat hem op 28 September j. l. te Gorinchem op het compagniesbureau werd gemeld, dat beklagde had gevraagd hem te spreken; dat deze daartoe ontboden, echter niet meer in de kazerne aanwezig was; dat een en ander plaats vond te omstreeks 3¹/₂ uur namiddag; dat hij den volgenden dag te ongeveer 1¹/₄ uur namiddag een telegram van beklagde ontving van den volgenden inhoud: „verzoeken verlof wegens ziekte mijner vrouw, attest volgt”; dat dit verzoek door hem te ongeveer 1¹/₂ uur namiddag aan den regimentscommandant is overgebracht, op wiens last door hem te omstreeks 2¹/₄ uur namiddag van dienzelfden dag aan beklagde is getelegrafeerd: „Korpscommandant gelast Uwe onmiddellijke terugkomst”; dat in de eerste helft der maand September aan beklagde eenige dagen verlof is verleend wegens ziekte zijner vrouw, als wanneer door hem een attest van een burgergeneesheer is overgelegd;

2°. J. B., sergeant, dat hij op 28 September j. l. sergeant van de week was bij de 10de Compagnie van het 3de Regiment Vesting-Artillerie; dat beklagde hem des namiddags ongeveer half twee had gevraagd den

compagniescommandant te spreken, zonder hem mede te deelen met welk doel; dat, toen hij dien dag tusschen 2 en 3 uur namiddag beklaagde voor den sergeant-majoor moest roepen, deze niet in de Willemskazerne te Gorinchem was te vinden; dat beklaagde daarna op het middagappèl van 28 September en op de beide daarop volgende appels heeft gemankeerd en deze nog niet bij de compagnie was teruggekeerd op den 1sten October d. a. v. des voormiddags ten 12 ure;

3°. N. v. d. B., sergeant, dat hij is beklaagde's sectiecommandant; dat hij van af 1 October j. l. 12 uur voormiddag sergeant der week was bij beklaagde's compagnie; dat beklaagde alstoen bij die compagnie mankeerde; dat deze op dienzelfden dag te ongeveer half zes namiddag in de Willemskazerne te Gorinchem werd binnengebracht door een sergeant en één man van de Mariniers te Rotterdam; dat hij hiermede den sergeant-majoor in kennis stelde en beklaagde in arrest heeft gebracht;

Overwegende dat, blijkens ten processe overgelegd ambtseedig proces-verbaal van P. P., agent van politie der 1ste klasse te Rotterdam, tevens onbezoldigd gemeente-veldwachter, beklaagde op 1 October 1904 des namiddags te omstreeks 1½ uur in diens woning aldaar is gearresteerd;

Overwegende dat blijkens ten processe overgelegd extract-straftregister-militair, hetwelk beklaagde heeft erkend hem te betreffen, deze op 13 Juni 1899 ter zake van eerste desertie in tijd van vrede is gestraft met acht dagen provoost;

Overwegende dat het feit, aan beklaagde ten laste gelegd, wettig en overtuigend is bewezen door zijne bekentenis, bevestigd door de verklaringen van de onder eede gehoorde getuigen en de in deze bedoelde bescheiden;

Overwegende dat nader is gebleken en wel uit het ambtseedig proces-verbaal (prod. Q) van P. P. voornoemd, dat vrouw d. G., bijzit van beklaagde, op 7 October j. l. ter zake van vroegtijdige bevalling onder behandeling is geweest van Dr. H. E. te Rotterdam en dat gemelde vrouw thans (12 October d. a. v.) wordt verpleegd in de Rijkskweekschool voor vreedvrouwen aldaar; dat de toestand dier vrouw op gezegden 12 October van dien aard was dat verbalisant haar niet kon spreken, doch door middel van eene verpleegster vernam, dat gemelde vrouw op 28 September t. v. niet onder geneeskundige behandeling is geweest;

Overwegende voorts dat, mocht door het ten processe overgelegd proces-verbaal voormeld, inhoudende den ziektestoestand van de vrouw, waarmede beklaagde leeft, al niet blijken hoedanig die toestand was op 28 September j. l., zijnde den datum van beklaagde's heengaan, daaruit, toch valt af te leiden, dat die toestand, gelet op de geconstateerde ontijdige bevalling dier vrouw, vóórdien zoodanig was, dat hulp en bijstand onontbeerlijk waren en door den inhoud van meergemeld proces-verbaal beklaagde's opgaven omtrent dien toestand geenszins zijn weersproken;

Overwegende dat beklaagde alzoo niet kan worden geacht op lichtvaardige wijze zijn korps en garnizoen als voorzgd te hebben verlaten en er ten deze voldoende termen aanwezig zijn om aan te nemen, dat door beklaagde's opgaven die verwijdering en afwezig blijven onder de gegeven omstandigheden zijn te rechtvaardigen en hij de reden daartoe ten genoegen des rechters heeft kunnen bewijzen (art. 159 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande) en derhalve niet als deserteur behoort te worden beschouwd;

Overwegende dat het bewijs van beklaagde's schuld aan het hem ten laste gelegde alzoo niet is geleverd en hij mitsdien daarvan zal behooren te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 117 der Militiewet 1901 en 181 van de Rechtspleging voor de Landmacht;

Recht doende op de vordering van den Auditeur-Militair voornoemd:

In Naam der Koningin!

Spreekt den beklaagde, hiervoren breeder aangeduid, vrij van het hem ten laste gelegde feit;

De kosten, ten deze gevallen, te dragen door den Staat.

Z E E K R I J G S R A A D

aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam.

Vonnis van 15 October 1904.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 25 October 1904.

President: Kapitein-Luitenant ter Zee G. F. TYDEMAN.

Leden: Luitenant ter Zee 1ste klasse A. VAN DEN DRIESSEN MAREEUW,
Officier van Gezondheid 1ste klasse F. J. BROERS, Officier van Administratie
der 2de klasse H. P. WINKELMAN, Luitenants ter Zee 2de klasse R. P. C.
SPENGLER, E. R. SCHULTZ en A. ROMBACH.

Fungeerend-Fiscaal: Officier van Administratie 1ste klasse N. J. J. VAN
RIJN VAN ALKEMADE.

*Diefstallen gepleegd door twee schepelingen beneden den leeftijd van 16,
doch boven dien van 10 jaren.*

*De Zeekrijgsraad neemt aan dat de beklaagden niet hebben gehandeld
met oordeel des onderscheids, spreekt hen vrij en gelast hunne plaatsing in
een Rijksopvoedingsgesticht.*

DE ZEEKRIJGSRAAD AAN BOORD VAN HARER MAJESTEITS WACHTSCHIP TE AMSTERDAM

heeft gewezen het navolgende vonnis in de zaak van den Fungeerenden
Fiscaal ambtshalve, op en jegens A. en B., oud naar hunne opgaven 14
jaren, geboren respectievelijk te Rotterdam en te Goes, jongens, eerstgenoemde
gedetineerd, laatstgenoemde „scheepsarrestant” aan boord van gemelden
bodem:

Gelezen de schriftelijke voordracht van den Fungeerenden Fiscaal, daartoe
strekken de dat het den Krijgsraad moge behagen de beide beklaagden vrij
te spreken van de hun als met oordeel des onderscheids gepleegde te laste
gelegde feiten en de opzending der beide beklaagden te gelasten naar een
Rijksopvoedingsgesticht tot den leeftijd van 18 jaar;

Gelezen de memorie van verdediging, ten verzoeken van de beklaagden
door hunnen raadsman aan den Krijgsraad ingediend;

Overwegende, dat uit de processtukken is gebleken:

dat de beklaagden, oud naar hunne opgaven beide 14 jaren, geboren, de eerstgenoemde te Rotterdam en laatstgenoemde te Goes, beide laatstelijk gediend hebbende als jongen aan boord van Harer Majesteits Instructieschip „Admiraal van Wassenaer”, beide sedert 15 September 1904 scheepsarrestant en eerstgenoemde daarna sedert 2 October 1904 gedetineerd aan boord van dit Wachtschip, zich respectievelijk den 12^{den} Januari 1904 en den 28sten December 1903 vrijwillig voor den tijd van elf jaren, ingaande respectievelijk den 5^{den} Juli 1906 en 2 December 1905 in den Zeedienst hebben verbonden en dat hun de krijgsartikelen bekend zijn;

dat bij de beschikking van den Directeur en Commandant der Marine te Amsterdam d.d. 15 September 1904, n°. 2149, is bepaald, dat de beide beklaagden voorloopig hun voorarrest als gewoon scheepsarrest zouden ondergaan en de beklaagde A. op den 2^{den} October 1904 in verzekerde bewaring is gesteld, onder verdenking van het opnieuw plegen van een strafbaar feit, vermeld in de beschikking van den Directeur en Commandant voornoemd d.d. 7 October 1904, n°. 2333;

Overwegende, dat de beklaagden voor den Zeekrijgsraad terechtstaan, beschuldigd van de feiten:

1°. dat zij op den 3^{den} Augustus 1904 aan boord van Harer Majesteits Instructieschip „Admiraal van Wassenaer” te Amsterdam op welken bodem zij destijds dienden, handelende te zamen en in vereeniging met elkander hebben weggenomen een laken broek, toebehoorende aan den jongen J. C. H. v. d. D., althans niet aan een hunner, met het oogmerk zich dat kleedingstuk wederrechtelijk toe te eigenen;

2°. dat zij op of omstreeks den 15^{den} Augustus 1904 aan boord van gemelden bodem, waarop zij destijds dienden, handelende te zamen en in vereeniging met elkander, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening hebben weggenomen een horloge met ketting, toebehoorende aan den jongen J. V., althans niet aan een hunner;

hebbende zij de beide voormelde feiten gepleegd, nadat zij den leeftijd van tien en voordat zij den leeftijd van zestien jaren hadden bereikt, doch met oordeel des onderscheids;

dat de beklaagde A. bovendien terechtstaat, beschuldigd van het feit:

3°. dat hij in den voormiddag van 2 October 1904 in het logies der onderofficieren aan boord van Boot 7, liggende nabij en behoorende tot Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam, op welken laatstgenoemden bodem hij destijds diende, heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening, eene portemonnaie, inhoudende een bedrag van ongeveer vijf gulden en eenige papieren, alles toebehoorende aan den Bootsman A. J. S., althans niet aan hem, beklaagde; hebbende hij dit feit gepleegd, nadat hij den leeftijd van tien en vóórdat hij den leeftijd van zestien jaren had bereikt, doch met oordeel des onderscheids;

Overwegende dat de beklaagden ieder voor zich hebben bekend zich aan de hun ten laste gelegde, sub 1° en 2° omschreven feiten te hebben schuldig gemaakt en dienaangaande hebben opgegeven:

I. wat betreft het sub 1° vermelde feit, ieder voor zich en gelijkkluidend:

dat Woensdag 3 Augustus jl. 's morgens, nadat beide beklaagden te 11^{1/2} ure uit de les waren gekomen, beklaagde B. aan beklaagde A. voorstelde om iets weg te nemen; dat beklaagde A. eerst verklaarde niet mede te willen doen, doch ten laatste toestemde en dat zij vervolgens ieder voor zich, wetende dat de jongen v. d. D. een nieuwe laken broek bezat, welke zij kort te voren bij eene plunjeparade hadden gezien, afspraken om die broek weg te nemen;

dat zij opzettelijk gewacht hebben tot genoemde v. d. D. dien Woensdagmiddag te 1 ure van boord was gegaan om te passagieren en zich toen samen hebben begeven naar de z.g. school aan boord van Harer Majesteits „Admiraal van Wassenaer” en aldaar uit een plunjehokje tegen het beschot aan bakboord den plunjezak van den jongen v. d. D. hebben genomen en dien zak hebben opengemaakt; dat in dien zak bovenop in een zakdoek geknoopt een laken broek lag, welke beklaagde B. daaruit haalde en aan beklaagde A. overgaf, die daarop, achter eene in de nabijheid zijnde kast, die broek over de zijne aantrok;

dat zij vervolgens ten 1½ ure, gelijk met de zeuntjes, samen van boord zijn gegaan om te passagieren, eerst een boodschap deden voor den jongen A. ten huize van diens ouders en dat in die buurt, in een poortje of steegje, beklaagde A. de broek heeft uitgetrokken, waarop zij deze in een zakdoek hebben geknoopt en er mede zijn gegaan naar de Rechtboomsloot alhier; dat beklaagde B. aldaar met die broek een pandjeshuis is binnengegaan en ze daar beleend heeft;

dat zij daarna het geld, dat die beklaagde voor de broek had ontvangen, zijnde f 0.80, samen hebben gedeeld en gedeeltelijk hebben verteerd, terwijl beklaagde B. het pandbriefje heeft verscheurd;

dat de jongen v. d. D. hun geen vergunning had gegeven om zijn broek weg te nemen en te beleenen;

II. wat betreft het sub 2° vermelde feit,

de beklaagde B. voor zich:

dat hij op een Zondagavond in de maand Augustus, na het gebeurde vermeld onder I, van passagieren aan boord teruggekomen, met den beklaagde A. in de z.g. school zat; dat zich daar ook nog andere jongens bevonden en zich ook kwam verkleeden de jongen V., die te laat aan boord was teruggekomen om zijn horloge nog af te geven; dat hij, B., en beklaagde A. zagen, dat genoemde V. diens horloge met ketting opborg in een blikken kistje in zijn plunjezak; dat hij aan beklaagde A. heeft voorgesteld om te zien weer wat te krijgen en bedoeld horloge met ketting weg te nemen, waarin A. dadelijk toestemde;

de beklaagde A. voor zich:

dat hij wel den bewusten Zondagavond met beklaagde B. in de z.g. school is geweest, doch van het alstoen met den jongen V. gebeurde niets afweet en toen diens horloge niet heeft gezien; dat 's Maandagsmorgens beklaagde B. tot hem zeide, dat zij voor Woensdag weder wat moesten zien te krijgen, verklarende te weten, dat de jongen V. een mooi horloge met ketting in diens plunjezak had en hem voorstelde dit weg te nemen; dat hij toen eerst weigerde, maar ten slotte besloot mede te doen; de beide beklaagden, ieder voor zich en gelijkluidend: dat zij des Maandagavonds, even na 6 ure, na zich overtuigd te hebben, dat de jongen V. zich op het speelterrein bevond, zich samen binnen boord hebben begeven naar de z. g. school, nabij de plunjehokken, alwaar zich in de nabijheid nog andere jongens bevonden;

dat beklaagde A. toen ongemerkt uit een hokje, eveneens tegen het beschot aan bakboord den plunjezak van den jongen V. haalde en openmaakte en beklaagde B. vervolgens uit het zich daarin bevindende blikken kistje het horloge met ketting nam, dat in een stuk van een frokje was gepakt; dat beklaagde A. vervolgens dit horloge met ketting overnam ten einde het in zijn overtrekkussen te verstoppem;

dat zij den Woensdag daaropvolgende, 's middags vóór 1 ure, samen naar het galjoen zijn gegaan, alwaar beklaagde B. het horloge in zijn

sok wegstopte en beklaagde A. de ketting op gelijke wijze bij zich verborg, om niet gesnapt te worden; dat zij daarop te 1 ure van boord gingen gelijk met de andere passagiers, een eindweegs met andere jongens samenliepen en toen bij een brug doorgingen en vervolgens het horloge en de ketting uit hunne sokken te voorschijn haalden;

dat beklaagde A. toen de ketting aan beklaagde B. overgaf en zij hebben getracht het horloge met ketting te beleenen in de Bank van leening in de Coenraadstraat, die echter niet open was;

dat zij zich daarop hebben begeven naar de Rechtboomsloot, alwaar beklaagde A. in hetzelfde pandjeshuis waar ook te voren de broek was beleend, het horloge met ketting beleende voor f 2.50, onder den naam van R. Bos, terwijl beklaagde B. buiten bleef wachten;

dat beklaagde B. de ontvangen rijksdaalder heeft gewisseld en zij vervolgens samen het geld hebben gedeeld en dit gedeeltelijk hebben verteerd en het pandbriefje ten name van R. Bos door een hunner is verscheurd; dat de jongen V. hun geen vergunning had gegeven om dit horloge met ketting weg te nemen;

III. de beide beklaagden, ieder voor zich:

dat de laken broek en het horloge met ketting, ten processe overgelegd en aan hen vertoond, dezelfde goederen zijn welke door hen, blijkens hunne opgaven sub I en II zijn weggenomen en beleend, zijnde het horloge met ketting volgens beklaagde A. door hen beleend veertien dagen na het beleenen van de laken broek en volgens beklaagde B. eene week na het beleenen van die broek, dan wel nog eene week later;

IV. de beklaagde A. voor zich:

dat hij wist, gelijk ook zijn vader hem dikwijls had verteld, dat hij niets mocht wegnemen; dat hem ook bekend was, dat men voor stelen in de gevangenis gaat; dat hij de onder 1° en 2° vermelde feiten heeft gepleegd, denkende dat het niet zou uitkomen; dat beklaagde B. hem had verteld al eens meer gestolen te hebben, o. a. te Leiden f 1.80, en niet te zijn gesnapt; dat hij ook wel centen wilde hebben en besloot mede te doen, omdat beklaagde B. hem aanbood samen te deelen; dat beklaagde B. en hij van het geld, dat zij voor het gestolen goed ontvingen, in suikerwinkels en bij een bakker en in andere winkels, een en ander hebben gekocht en dat hij van het geld, dat hij overhield, aan boord wel eens melk en eieren heeft gekocht; dat het hem alleen om het geld te doen was en niet om zodoende uit den dienst ontslagen te worden;

de beklaagde B. voor zich:

dat hij wist, ook uit de hem voorgelezen krijgsartikelen, dat hij geen goed van een ander mocht wegnemen en dat hij daarvoor voor den krijgsraad kon komen; dat hij echter had gedacht dat de commandant hem nog wel zou straffen; dat hij de door hem bekende feiten alleen heeft gepleegd om centen te hebben om te snoepen en dat hij niet gaarne den dienst uit zou willen; dat het geld voor de beleende goederen ontvangen, door beklaagde A. en hem gedeeltelijk is besteed aan limonade, sigaren, ansichtskaarten en peren;

Overwegende, dat de beklaagde A. tevens heeft bekend zich aan het hem bovendien te laste gelegde, sub 3° omschreven feit te hebben schuldig gemaakt en dienaangaande heeft opgegeven:

V. dat hij den 2^{den} October jl., leerling zijnde, 's morgens te ongeveer 6 ure den majoor-zeilmaker op Boot 7 moest porren, zich daartoe op die boot in het onderofficierslogies heeft begeven en daar bij vergissing een bootsman porde;

dat hij vlak bij de kooi van dien bootsman een broek zag hangen en

deze alvorens den bootsman te porren, heeft nagezocht, uit een der zakken eene portemonnaie haalde en deze in zijn zak heeft gestoken;

dat hij later op het galjoen heeft nagezien wat er in die portemonnaie was en zich daarin bevonden een rijksdaalder, twee guldens, eenig los klein geld en eenige papiertjes; dat hij van het kleine geld twee dubbeltjes in zijn zak heeft gestoken, de papiertjes en eenige centen heeft weggegooid en de portemonnaie met het overige geld ook in zijn zak stak;

dat hij op het Wachtschip van die twee dubbeltjes voor zes centen een fleschje limonade kocht in de sloopstoko;

dat hij 's middags bij den officier van de wacht werd geroepen, naar het provoosthuis werd gezonden en aldaar in het bijzijn van dien officier en den bootsman S. zijn plunjezak moest uitpakken;

dat, toen in die plunjezak niets werd gevonden, de officier van de wacht de zakken van zijn pijjekker nazocht en de portemonnaie daaruit haalde;

dat hij de veertien centen, die van die twee dubbeltjes over waren, in zijn broekzak had en later in zijn plunjezak heeft gestopt, waaruit zij 's Maandags, door de commissie, die hem toen verhoorde, zijn te voorschijn gehaald;

dat de hem vertoonde, ten processe overgelegde portemonnaie dezelfde is die hij heeft weggenomen, dat deze en evenmin het zich daarin bevindende geld zijn eigendom is en dat niemand hem vergunning had gegeven die portemonnaie weg te nemen;

dat ook niemand hem heeft aangeraden die portemonnaie weg te nemen; dat hij het heeft gedaan, omdat hij het werkelijk niet kon laten en er geen andere reden voor weet op te geven;

Overwegende, dat J. C. H. v. d. D., jongen, oud 15 jaar, gehoord als getuige, doch buiten eede, als zoodanig heeft verklaard:

dat hij ruim eene maand geleden (datum verhoor 19 September 1904) op een Woensdag in de maand Augustus, 's morgens te half twaalf ure, zijne beste, nieuwe laken broek, genummerd 33020, in een zakdoek geknoopt boven op zijn andere goed in zijn plunjezak heeft gedaan; dat hij dien zak toen heeft dichtgebonden en opgeborgen in zijn plunjehokje tegen het beschot aan bakboord in de z.g. school, en dat hij dien dag te een ure is gaan passagieren; dat hij Donderdag daaropvolgende, 's avonds na 6 ure, vuil goed uit zijn plunjezak halende, bemerkte, dat die broek weg was, dit dadelijk heeft gerapporteerd o. a. aan den bootsman Z. en dat hij dienzelfden avond nog in zijn plunjezak en elders te vergeefs daarnaar gezocht en bij anderen daarnaar geïnformeerd heeft; dat kort vóór het vermessen van die broek op een Dinsdag bij plunje-parade de beklagde A. dicht bij hem diens plunjezak stond uit te pakken en tusschen hun beide slechts een jongen stond; dat beklagde B. toen ook plunje-parade had, doch een eind verder stond; dat hij met de beklagde nimmer over die broek heeft gesproken en hun ook geen vergunning had gegeven die broek weg te nemen;

dat hij de ten processe overgelegde en hem vertoonde laken broek als de door hem vermiste en zijn eigendom herkent;

Overwegende, dat de navolgende getuigen onder eede hebben verklaard:

a. J. V., jongen, oud 16 jaar,

dat hij, eenige weken geleden (datum verhoor 19 September 1904) op een Zondagavond van passagieren aan boord terugkomende, omstreeks 7¹/₄ uur in de z.g. school zijn plunjezak haalde uit het hokje tegen het beschot aan bakboord en toen zijn zilveren horloge met ketting, zijnde hetzelfde als het hem ten processe vertoonde, om reden het te laat was

dit aan den officier zijner divisie af te geven, gepakt in een stuk van een frokje, heeft geborgen in een blikken kistje, dat hij met een schoenriem dichtmaakte, welk kistje hij vervolgens in zijn plunjezak heeft geborgen, en dat hij daarna dien zak heeft dichtgebonden en op zijn plaats gelegd;

dat hij Dinsdagmorgen daaropvolgende, omstreeks 7¹/₂ uur uit dat kistje zeep willende halen, daaruit dat horloge met ketting miste, waarvan hij toen heeft gerapporteerd;

dat hij den Maandagavond daarvóór, omstreeks 6 ure, na baksgewijs, op het speelterrein les had in volksspelen; dat de beide beklaagden, hoewel van zijne afdeeling, toen geen les hadden, omdat zij van bakboord waren; dat hij aan de beklaagden geen toestemming heeft gegeven iets van hem weg te nemen;

dat sedert de beklaagden hadden bekend zijn, getuiges, horloge met ketting te hebben weggenomen, de beklaagde A. hem heeft medegedeeld, dat de beklaagden er over gesproken hadden, wat zij zouden doen, indien zij getuige eens tegenkwamen en dat beklaagde B. toen had gezegd in dat geval het horloge met ketting aan getuige te zullen teruggeven, terwijl beklaagde A. verklaarde het in dat geval in het water te zullen gooien;

b. L. L. oud 60 jaar :

dat de hem ten processe vertoonde laken broek op den 3^{den} Augustus 1904 hem, in zijn winkel aan de Rechtboomsloot alhier, is aangeboden en bij hem is beleend door een jeugdig marineschepeling die opgaf B. te heeten en die het meeste gelijkenis had met den hem vertoonden beklaagde B. ; dat hij aan dezen jongen, nadat deze had verklaard, dat die broek zijn eigendom was, voor die broek f 0.80 heeft gegeven, benevens een pandbriefje; dat die jongen wel tot iemand sprak, doch getuige zich niet met zekerheid kan herinneren, wie die andere persoon was en of hij dezen heeft gezien;

dat het hem ten processe vertoonde horloge met ketting den 17^{den} Augustus j.l. bij hem is gebracht door een jongen van de Marine, zijnde een andere jongen, dan die te voren de broek had gebracht; dat die jongen hem vroeg, dat horloge met ketting te beleenen en opgaf genaamd te zijn R. Bos; dat hij dien jongen daarvoor heeft gegeven f 2.50 benevens een pandbriefje;

c. A. J. S. bootsman, oud 33 jaar :

dat hij Zaterdagavond, 1 October j.l. in het onderofficierslogies op Boot 7, naar zijn kooi gaande, zijne laken broek aan een haak naast zijn kooi heeft opgehangen; dat toen in een zak van die broek zijne portemonnaie was geborgen, inhoudende een bedrag van ongeveer vijf gulden en wel o. m. een rijksdaalder, twee guldens en eenig klein geld, benevens ¹/₁₀ lot Staatsloterij, een receipt, eene quitantie, een horlogesleuteltje en een stukje goud van een horlogeketting, in een stukje papier gewikkeld;

dat hij Zondagmorgen, 2 October j.l. te ongeveer 5¹/₂ à 5³/₄ uur, werd gepord door den beklaagde A., die echter niet hem, maar den majoorzeilmaker moest porren;

dat hij dien Zondagmorgen omstreeks 10 ure, toen hij zich ging kleeden, om naar den wal te gaan, bemerkte, dat die portemonnaie uit zijn broekzak was verdwenen en na te vergeefs daarnaar op Boot 7 in in zijne kooi te hebben gezocht, van die vermissing heeft gerapporteerd aan den officier van de wacht C.;

dat hij dien Zondagmiddag, te ongeveer 2¹/₂ ure, op order van den officier van de wacht en in diens bijzijn, in het provoosthuis den plunjezak

van beklaagde A. heeft nagekeken, maar daarin zijne portemonnaie niet vond;

dat de officier van de wacht daarna persoonlijk dien beklagde visiteerde en uit een zak van diens pijjekker getuiges portemonnaie te voorschijn haalde, waarin zich toen bevonden een rijksdaalder en twee guldens;

dat hij de ten processe overgelegde portemonnaie, inhoudende een rijksdaalder, twee guldens, een dubbeltje en vier centen, benevens een quitantie, een reçu van een postwissel en een stukje van een horlogeketting in een papiertje, hem vertoond, als de door hem vermiste en bij beklagde A. bevondene en als zijn eigendom herkent en dat hij dien beklagde geen vergunning heeft gegeven om die portemonnaie weg te nemen;

d. J. H. C., Luitenant ter Zee 2de klasse, oud 33 jaar :

dat hij Zondag 2 October j.l. 's middags te ongeveer 2 u. 45 m. als officier van de wacht, van getuige S. rapport ontving, dat deze zijne portemonnaie miste en den beklagde A. verdacht, die te hebben weggenomen;

dat hij, na in het provoosthuis den plunjezak van beklagde A. te hebben onderzocht, doch daarin niets te hebben gevonden, bij visitatie van diens pijjekker uit den linkerbuitenzak daarvan eene portemonnaie haalde welke getuige S. als zijn eigendom herkende, en dat zich in die portemonnaie in het middenvak bevonden een rijksdaalder en twee guldens;

dat de beklagde A. verklaarde die portemonnaie te hebben gevonden op Boot 7, onder plunjes, die in het onderofficierslogies aan een haak hingen en dat die beklagde op de hem door getuige gedane vraag, waarom hij dit nu weder gedaan had, antwoordde, dat hij het stelen niet meer laten kon;

dat hij de ten processe overgelegde, hem vertoonde portemonnaie herkent als die, welke hij uit de pijjekker van beklagde A. heeft gehaald en welke toen, aan geld, alleen een rijksdaalder en twee guldens bevatte;

Overwegende dat de bekentenis door de beklagden B. en A. ieder voor zich afgelegd en onder I vermeld en hunne opgaven sub III, welke bekentenissen zijn vergezeld van eene bepaalde en nauwkeurige opgave van omstandigheden, omtrent welke tusschen hunne afzonderlijke opgaven voldoende overeenstemming bestaat en zonder dat de verklaringen van een der beklagden strekken tot bewijs van schuld van zijnen medebeklaagde, en welke omstandigheden worden bevestigd deels door de verklaringen buiten eede van den getuige v. d. D. (zijnde de persoon tegen wien het feit is gepleegd), deels door de beëdigde verklaring van den getuige L. (eerste gedeelte), het wettig en overtuigend bewijs oplevert van het feit, in de beschuldiging sub 1°. omschreven en de beklagden ten laste gelegd, zoomede van hunne schuld daaraan;

dat het feit in de beschuldiging sub 2°. omschreven en den beklagden te laste gelegd, zoomede hunne schuld daaraan, evenzeer wettig en overtuigend is bewezen, door hunne, ieder voor zich afgelegde, bekentenis onder II vermeld en hunne opgave onder III; zijnde deze bekentenissen door ieder hunner afgelegd onder bepaalde en nauwkeurige opgave van omstandigheden, waaromtrent tusschen hunne afzonderlijk afgelegde verklaringen, voldoende overeenstemming bestaat en zonder dat de verklaringen van een der beklagden hebben medegewerkt tot bewijs van schuld van zijnen medebeklaagde, en welke omstandigheden worden bevestigd deels door de beëdigde verklaringen van den getuige V., deels door de beëdigde verklaring van den getuige L. (tweede gedeelte);

dat het feit, zooals dat in de beschuldiging sub 3°. is omschreven en den beklagde A. bovendien te laste gelegd, zoomede diens schuld daar-

aan, wettig en overtuigend is bewezen door de bekentenis van dien beklaagde onder V. vermeld, welke bekentenis vergezeld is van eene bepaalde en nauwkeurige opgave van omstandigheden, welke worden bevestigd, deels door de beëdigde verklaring van den getuige S., deels door die van den getuige C.;

dat in de door de beklaagden B. en A. ieder voor zich gedane opgaven, onder IV vermeld, betreffende de aanleiding tot het plegen der onder 1°. en 2°. omschreven feiten, geenerlei wettige beweegreden daartoe is gelogen en zoodanige beweegreden evenmin bestaat in het door beklaagde A. onder VI opgegevene ten aanzien van het door hem gepleegd sub 3°. omschreven feit;

dat de feiten sub 1°. en 2°. omschreven ten aanzien van de beklaagden B. en A., alsmede het feit sub 3°. omschreven ten aanzien van beklaagde A., als op zich zelf staande handelingen moeten worden beschouwd;

dat de aldus hiervoor bewezen feiten daarstellen, wat betreft den beklaagde B.:

„Diefstal, door twee vereenigde personen, tweemaal gepleegd”,
wat betreft den beklaagde A.:

1°. „Diefstal, door twee vereenigde personen, tweemaal gepleegd,

2°. „Diefstal”.

Overwegende, ten aanzien van het den beklaagde B. en A. in de telastelegging toegeschreven plegen der feiten sub 1° en 2° en het den beklaagde A. in de telastelegging toegeschreven plegen ook van het sub 3° omschreven feit, nadat zij den leeftijd van tien en voordat zij den leeftijd van zestien jaren hadden bereikt, doch met oordeel des onderscheids,

dat blijkens de ten processe overgelegde extracten-stamboek, beklaagde B. is geboren den 2^{den} December 1889 en beklaagde A. den 5^{den} Juli 1890 en de beklaagden alzoo tijdens het plegen der hiervoor omschreven en gequalificeerde feiten den leeftijd van tien, doch niet dien van zestien jaren bereikt hadden;

dat wel is waar uit de verklaringen der beide beklaagden, vermeld onder IV, blijken zoude, dat zij het strafbare van de door hen in vereeniging gepleegde feiten voldoende konden beseffen, terwijl hunne handelingen voor zooveel die feiten betreft, het kenmerk dragen van overleg en berekening, de Krijgsraad ten processe evenwel niet de overtuiging heeft verkregen dat de beklaagde B. de sub 1° en 2° vermelde feiten en dat de beklaagde A. deze feiten en bovendien het sub 3° vermelde feit, met oordeel des onderscheids hebben gepleegd;

Overwegende, dat wel in het algemeen schepelingen, welke zich schuldig maken aan feiten, als thans door de beklaagden gepleegd, ongeschikt zijn voor de samenleving aan boord en derhalve hunne verwijdering uit den zeedienst noodzakelijk is te achten, doch de Krijgsraad oordeelt, dat het geenszins onmogelijk is, dat deze nog zoo jeugdige personen bij voldoende nauwlettend toezicht en doelmatige gestrenge opvoeding, nog voor verbetering vatbaar zijn, wanneer bedoeld toezicht en die opvoeding inzonderheid gericht zijn op het tegengaan en verbetering hunner oneerlijke karaktereigenschappen, waartoe noch het huisgezin, noch het oorlogschip in dit geval de aangewezen plaatsen zijn;

Gezien de artikelen: 1, 2 en 12 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water; 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 193), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64); 310 en 311 (4) en 39 (1ste en 2de lid) van het Wetboek van Strafrecht en 163 der Rechtspleging bij de Zeemacht;

De Zeekrijgsraad aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam,

Recht doende in naam en van wege Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Spreekt de beklaagden A. en B. vrij van de ieder hunner hiervoor omschreven en gequalificeerde en hun als met oordeel des onderscheids gepleegd te laste gelegde feiten;

Gelast hun ontslag uit het arrest, bijaldien zij om andere redenen daarin niet moeten verblijven;

Gelast hunne opzending naar een *Rijksopvoedingsgesticht*, beide *tot den leeftijd van zeventien jaar*;

Gelast eindelijk de teruggave der overtuigingsstukken aan de daarop rechthebbenden.

K R I J G S R A A D

in het Eerste Militaire Arrondissement, standplaats 's-Gravenhage.

Vonnis van 19 November 1904. 1)

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof op 29 November 1904.

President: Luitenant-Kolonel K. J. VAN RAVENSWAALJ.

Leden: Kapiteins W. F. POP en H. F. C. BARON VAN OMPHAL MULERT,
Luitenants: Jhr. C. A. J. MELJER, F. J. BACKER, B. REINTJES VAN
VEERSSEN en R. F. KUTSCH LOJENGA.

Auditeur-Militair: Mr. A. C. WESENHAGEN.

Voor het met de hengel in de hand visschen in een bevaarbaren of vlotbaren stroom (in casu den Rijn te Oegstgeest) wordt geen bijzondere vergunning vereischt.

Het karakter van bevaarbaren of vlotbaren stroom wordt niet gewijzigd door het eigendomsrecht van den ondergrond van dat water.

Vrijspraak van den beklaagde.

DE KRIJGSRAAD IN HET 1ste MILITAIRE ARRONDISSEMENT, STANDPLAATS 'S-GRAVENHAGE,

Gezien en geëxamineerd de stukken van den processe in de zaak van den Auditeur-Militair in hetzelfde Militaire Arrondissement, R. O. EISCHER, tegen

een Eerste-Luitenant bij het 2de Bataljon, 4de Regiment Infanterie, oud 36 jaren, geboren te Zoeterwoude, gerequireerde in persoon;

Gehoord den beklaagde in zijne verdediging en in de antwoorden op de aan hem gedane vragen;

¹⁾ Dit vonnis is ook opgenomen in het Weekblad van het Recht no. 8192, doch draagt daar ten onrechte de dagteekening van 5 December 1904. Men vergelijke de aldaar onder dit vonnis opgenomen aantekening.

Gelet op de door den Auditeur-Militair genomen conclusie van eisch, strekkende tot vrijspraak;

Overwegende dat de beklagde naar den Krijgsraad is verwezen ter zake dat hij op den 18^{den} October 1904 ten 11¹/₄ uur voormiddag te Oegstgeest met den hengel heeft gevischt in den Rijn onder gemelde gemeente, welk vischwater in eigendom toebehoort aan H. N. te Zoeterwoude en in pacht aan J. S. te Oegstgeest, zulks zonder voorzien te zijn van eene schriftelijke vergunning van den eigenaar of rechthebbende;

Overwegende dat beklagde omtrent het hem ten laste gelegde feit heeft opgegeven, dat hij ten tijde en plaatse voormeld met den hengel in de hand heeft gevischt; dat het onderwerpelijke vischwater echter niet is het eigendom van den heer N. noch is gepacht door den heer S. doch volgens bekomen inlichtingen behoort aan de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij; dat, al ware het eigendoms- en vischrecht overeenkomstig het proces-verbaal aan voormelde personen, zijne handeling toch geen overtreding tegen de Wet op de Jacht en Visserij zou daarstellen, vermits naar zijne meening de Rijn behoort tot de wateren, bedoeld bij art. 577 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende, dat door den navolgenden getuige A. W., rijksveldwachter en jachtopziener te Voorschoten, in aansluiting aan zijn ten processe overgelegd ambtseedig proces-verbaal, onder eede is verklaard, dat hij zich op 18 October 1904 ten 11¹/₄ uur voormiddag op surveillance heeft bevonden op den Rijn onder de gemeente Oegstgeest; dat hij aldaar op de plaats als op de ten processe overgelegde photographie aangegeven, zijnde vischwater toebehoorende aan H. N. te Zoeterwoude, in pacht aan J. C. S. te Oegstgeest, beklagde heeft aangetroffen, visschende met een hengel in de hand, welk vischtuig, aan den haak waarvan een vischje was bevestigd door beklagde te water werd gebracht en weder opgehaald en waarmede hij beklagde visch zag vangen; dat beklagde desgevraagd opgaf, geen vergunning van den eigenaar of rechthebbende te hebben bekomen om ter plaatse te visschen en de door beklagde gevangen visch door hem, verbalisant, is getaxeed op een waarde van f 0.25;

Overwegende dat J. C. S., vischhandelaar te Oegstgeest, zijne getuigenis bevestigende naar de wijze zijner godsdienstige gezindheid, heeft opgegeven, dat het in het proces-verbaal van verbalisant voormeld bedoelde vischwater door hem is gepacht wat betreft het vischrecht; dat geen vischwater ter plaatse aan de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij toebehoort en hij aan beklagde geen vergunning had gegeven om in bedoeld water te visschen;

Overwegende, dat voorts nog onder eede is verklaard door H. N., houtzaagmolenaar te Zoeterwoude:

dat het op de hem ten processe vertoonde fotografie (bijlage 2 van prod. Lett. N.) aangeduide vischwater, zijn eigendom is en hij het vischrecht daarop uitsluitend heeft verpacht aan den Heer S. te Oegstgeest; dat zijn eigendom op dat gedeelte van den Rijn berust op een afschrift acte-scheiding van de nalatenschap van zijn vader D. D. N. in art. 1 van welke akte hem zijn toebedeeld de goederen, zooals die in een der daartoe betrekkelijke staten zijn omschreven en waarin o. m. voorkomt „het uitsluitend recht „van visserij in den Rijn met al zoodanige rechten en gerechtigheden als „aan den eigendom van hetzelfde vischwater verbonden zijn, benevens al de „rechten die de overledene op den eigendom van den ondergrond kan doen „gelden”; dat het onderwerpelijke vischwater onder gemelden eigendom valt en door hem als voorzegd verpacht, hebbende bedoelde S. het visch-

water van af de Borstelbrug tot aan de Haagsche Schouw, waartusschen de Vinkbrug (spoorbrug) is gelegen, gepacht, welke evenbedoelde notarieele akte, blijkens verklaring van Officieren-Commissarissen (prod. Lett. P.) die het onderzoek leidden, aan deze door genoemden getuige is vertoond en bevonden overeenkomstig getuiges opgaven;

Overwegende, dat in een openbaar vaarwater het visschen met den hengel in de hand ten allen tijde geoorloofd mag heeten en het vischrecht van derden alleen noodig maakt een vergunning van den eigenaar of recht-hebbende bij het visschen met netten of op andere wijze, waartoe eene akte benoodigd is;

Overwegende toch, dat zoomin als het eigendomsrecht van een derde op den ondergrond van dat gedeelte van den Rijn en het vischrecht daar ter plaatse aan die rivier het karakter van openbaar vaarwater kan ontnemen en die vaart aan het publiek zou vermogen te onttrekken, evenmin het karakter van bevaarbaren of vlotbaren stroom daardoor wordt veranderd, zoodat de Staat als rechthebbende van dien stroom moet worden beschouwd en tot het visschen met den hengel in de hand op grond van art. 2 der Wet van 13 Juni 1857 (Staatsblad no. 87) j°. art. 577 van het Burgerlijk Wetboek geen bijzondere vergunning wordt vereischt;

Overwegende dat beklagde alzoo van het hem ten laste gelegde en bewezen feit zal behooren te worden vrijgesproken als zijnde zulks niet strafbaar;

Gezien art. 181 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende op de vordering van den Auditeur-Militair voornoemd;

In naam der Koningin!

Spreekt den beklagde, hiervoren breeder aangeduid, vrij van het hem ten laste gelegde;

De kosten, ten deze gevallen, te dragen door den Staat.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Resolutie van 21 Maart 1905.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPELJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en H. M.
ENGELHARD.

Toelating van een officier, die den graad van meester in de rechten bezit, als advocaat bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Gezien een verzoek van Mr. F. A. VAN ENGEN, wonende te Utrecht, om bij het Hof te worden toegelaten als Advocaat, daarbij overleggende het bewijs dat hij op den 4^{den} December 1903 aan de Rijks-Universiteit te Utrecht met lof is bevorderd tot doctor in de rechtswetenschap;

Gelet op een schrijven van den Advocaat-Fiscaal van den 20sten dezer, waarbij deze in overweging geeft de gevraagde admmissie te weigeren op

grond dat Mr. VAN ENGEN, als zijnde Eerste-Luitenant der Infanterie, nog deel uitmaakt van het Nederlandsche Leger en dat hij, als advocaat toegelaten, als zoodanig, zou kunnen optreden in zaken waarin officieren zijn betrokken, die van een hooger rang zijn dan de door hem bekleede, hetgeen zou strijden met de militaire ondergeschiktheid;

In aanmerking genomen :

dat Mr. VAN ENGEN inderdaad, als Eerste-Luitenant, gesteld op non-activiteit, behoort tot het Nederlandsche Leger;

dat daarin echter geen grond is gelegen om de toelating van verzoeker te weigeren, vermits door zijn optreden in zaken, waarin officieren van hooger rang dan de door hem bekleede zijn betrokken, de ondergeschiktheid in den militairen dienst gevorderd, slechts dan zou kunnen worden benadeeld, wanneer hij zich omtrent hunne handelingen mocht uiten op zoodanige wijze, dat daardoor de aan die meerderen verschuldigde eerbied uit het oog wierd verloren, in welk geval echter aan het Hof (artikel 124 Provisioneele Instructie) en aan den President (artikel 44 Provisioneele Instructie) voldoende middelen ten dienste staan om verkeerdheden te onderdrukken;

dat het bij de tegenwoordige regeling van den dienst bij de Militie en bij de Landweer zeer licht kan voorkomen dat een bij het Hof als advocaat toegelaten doctor in de rechtswetenschap, als verlofganger van de Nationale militie of als Landweerplichtige tot het leger behoort, en dus van dezen te eer kan verwacht worden, dat hij bij het behandelen van zaken, de eischen der militaire ondergeschiktheid niet uit het oog zal verliezen;

dat ook de Nederlandsche Regeering van hetzelfde gevoelen blijkt te zijn nu zij in de voorstellen tot wijziging der Rechtspleging bij de zee, en de landmacht en van de Provisioneele Instructie van dit Hof tot de verdediging naast en met advocaten ook voorstelt toe te laten officieren;

Is besloten, de gevraagde admmissie te verleenen, zullende adressant op Vrijdag den 24sten Maart e. k., des voormiddags te elf uur, worden toegelaten tot het afleggen van den bij artikel 125 van 's Hof's Provisioneele Instructie voorgeschreven eed;

En zal hiervan, bij extract dezer, worden mededeeling gedaan aan adressant.

Is tevens besloten, bij afschrift dezer het verzoek met bijlage opnieuw te stellen in handen van den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Resolutie van 21 Maart 1905.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPIJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en H. M.
ENGELHARD.

Sedert het in werking treden van het Wetboek van Strafvordering is van alle vonnissen van krijgsraden, waaromtrent niet uitdrukkelijk anders

is bepaald, hooger beroep toegelaten op het Hoog Militair Gerechtshof, ook al heeft beklaagde volledig bekend.

Voorgenomen de vonnissen door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem, gewezen in de zaken tegen . . . . , met de daarbij behorende processtukken, waaruit blijkt dat, ofschoon de beklaagden het hun ten laste gelegde volledig hadden bekend, de Krijgsraad na het wijzen van het vonnis, aan elk der veroordeelden van het tegen elk hunner gewezen vonnis mededeeling heeft gedaan en hun de vrijheid heeft gelaten zich daarvan in hooger beroep te voorzien, waarop de beklaagden hebben verklaard in het vonnis te berusten;

In aanmerking genomen:

dat bij artikel 222, 1°, der Rechtspleging bij de Landmacht, overeenkomende met het bepaalde bij artikel 202, 1°, eerste gedeelte, der Rechtspleging bij de Zeemacht, is bepaald, dat de gecondemneerden het recht van appel of hooger beroep hebben aan het Hoog Militair Gerechtshof: 1° van alle vonnissen, waarbij door de Krijgsraden niet enkel op confessie, maar ook op getuigen of andere bewijzen zal zijn recht gedaan;

dat, bij artikel 210 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande en artikel 159 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, is bepaald, dat de voorschriften van het algemeen recht omtrent het bewijs der misdaden mede toepasselijk zijn op de misdaden en overtredingen, begaan door militairen of andere personen — schepelingen — aan de militaire jurisdictie onderworpen;

dat de aangehaalde bepalingen der artikelen 222 en 202 zich aansluiten aan de daaraan voorafgaande ontwerpen en wetsbepalingen en vrijwel overeenstemmen met hetgeen ter zake was bepaald in het Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat van 26 Juni 1799, en met hetgeen was voorgesteld in het Ontwerp der Staatscommissie van 3 April 1807 en in de Ontwerpen, in Februari en den 8sten Augustus 1808 aangeboden aan Koning *Lodewijk*;

dat de daarin vervatte bepalingen overeenstemden met hetgeen destijds en vroeger hier te lande als geldend recht werd aangenomen; dat, waar de beschuldigde bekend had, hooger beroep hem niet vrijstond, waarvoor onder meer, als grond werd aangegeven dat „het crim, bij den geaccuseerde „bekent wesende, soo wijst de straffe, die volgens de dispositie van de „beschreve Rechten, ofte Placcaten van den Lande daertoe staet sijn selven, „waarom hij, die tegen zijn eigen confessie appelleerde, gezegd werd op te komen tegen hetgeen vaststond en geacht werd zulks te doen om uitvluchten te vinden en de executie op te houden;

dat derhalve wel kan worden aangenomen dat, zoo bij het maken der aangehaalde ontwerpen als bij het vaststellen der aangehaalde artikelen 222 en 202, de bedoeling van de Ontwerpers en van den Wetgever was, dat bij volledige bekentenis hooger beroep niet moest worden toegelaten, hetgeen te meer aannemelijk is omdat die bepalingen zijn *vastgesteld*, terwijl hier te lande gold de Code d'Instruction Criminelle, die omtrent de bewijskracht der bekentenis geene bepalingen bevatte, maar de waarde, daaraan als bewijsmiddel toe te kennen, geheel overliet aan de innige overtuiging van den rechter of de gezworenen;

dat zulks echter anders is geworden sedert het in 1838 in werking getreden Wetboek van Strafvordering als regel heeft vastgesteld, dat niemand wegens misdrijf veroordeeld kan worden, tenzij de rechter door wettige bewijsmiddelen de overtuiging hebbe bekomen, dat een strafbaar

feit werkelijk heeft plaats gehad en dat de beklaagde daaraan schuldig is (artikel 427, thans 391) in verband met welke bepaling de bekentenis wel als volledig bewijsmiddel is aangenomen, maar alleen wanneer zij (artikelen 439 en 440 — thans 403 en 404) voldoet aan de uitdrukkelijk bij de Wet gestelde eischen, t. w.: dat zij niet op zich zelve staat maar vergezeld is van eene bepaalde nauwkeurige opgave van omstandigheden, welke ook hetzij door eene verklaring van den persoon tegen wien het feit is gepleegd of uit andere bewijsmiddelen, bekend zijn en daarmee overeenstemmen;

dat daarbij wel de geoorloofde bewijsmiddelen ruimer zijn opgenomen dan voor het geval eene bekentenis niet is afgelegd, maar dat toch uitdrukkelijk wordt geeischt dat de omstandigheden door den beklaagde bij zijne bekentenis opgegeven, bekend zijn door andere bewijsmiddelen, zoodat een „recht doen” d. i.: „het uitspreken eener veroordeeling enkel op „confessie, zonder getuigen of andere bewijzen”, onder werking van het Wetboek van Strafvordering niet meer mogelijk en door de bepaling van artikel 440 (thans 404) van dat Wetboek uitdrukkelijk is uitgesloten;

dat wel, ook onder het oude recht, aan de vaststelling der aangehaalde artikelen 222 en 202 voorafgegaan, eene confessie moest worden gestaafd door het vaststaan van het corpus delicti, maar dat dit vereischte in de voorschriften regelende het bewijs der misdrijven, geldende tijdens de vaststellingen der Rechtspleging bij de Landmacht en bij de Zeemacht in 1814, niet uitdrukkelijk was gesteld en zeker niet is gelijk te stellen met het nauwkeurig uitgewerkt voorschrift van artikel 439 (thans 403) van het Wetboek van Strafvordering, weshalve eene veroordeeling als in artikel 222, 1°, der Rechtspleging bij de Landmacht en in artikel 202, 1°, eerste gedeelte der Rechtspleging bij de Zeemacht bedoeld, thans niet meer kan worden uitgesproken, waarvan het gevolg is, dat van alle vonnissen, door de Krijgsraden zoo te Lande als te Water gewezen, waarbij iemand tot straf is veroordeeld, hooger beroep op het Hof is toegelaten voor zoover niet, krachtens andere bepalingen der Rechtspleging bij de Landmacht of der Rechtspleging bij de Zeemacht, dat beroep is uitgesloten;

Is besloten:

1°. de vonnissen in den hoofde dezer vermeld te approbeeren;

2°. afschrift van deze Resolutie te doen geworden aan den Advocaat-Fiscaal, aan de Auditeurs-Militair in de Militaire Auditiën en aan de fungerende Fiskaals in de Maritieme Directiën.

CIVIELE JURISPRUDENTIE.

GERECHTSHOF TE ARNHEM.

Kamer van Strafzaken.

Zitting van den 1sten December 1904.

Voorzitter : Mr. E. H. KARSTEN.

Raadsheeren : Mrs. D. J. MOM VISCH, Ph. W. SCHOLTEN, Jhr. G. A. NAHUIJS, A. J. L. NIJPELS en J. VAN WULFFTEN PALTHE.

Verdediger Mr. M. VAN GELEIN VITRINGA.

Art. 266 en 261 laatste alinea Str.

Geen aanduiding van een bepaald feit, maar eenvoudige belediging. Telastelegging van een bepaald feit edoch onder aanneming dat de dader klaarblijkelijk heeft gehandeld tot noodzakelijke verdediging. Ontslag van rechtsvervolging. Gedeeltelijke vrijspraak.

Waar het tweede punt van aanklacht een niet strafbaar feit oplevert in den zin van art. 261 Sr., moet niettemin onderzocht worden of het wellicht met het oog op art. 266 Sr. inhoudt beledigingen van den klager, die in verband met het subsidiair ten laste gelegde opzet de qualificatie van „eenvoudige belediging” zouden wettigen.

Het Openbaar Ministerie,

tegen

Jhr. V. J. L. T. B., oud 23 jaren, zonder beroep, geboren te A. en wonende te R.

Het Hof, enz.;

Gezien het vonnis der Arrond.-Rechtbank te Arnhem van den 27 Sept. 1904, waarbij beklaagde wegens „eenvoudige belediging aangedaan aan een ambtenaar ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening” met toepassing van de artt. 34, 3e lid, 266 en 267 Strafr., bij verstek is veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf, met vrijspraak van het meerdere ten laste gelegde dan bewezen is verklaard en met veroordeeling van beklaagde om aan J. H. K. Luit.-kolonel bij de Infanterie te B., tot vergoeding der schade door dezen geleden tengevolge van het ten laste van den beklaagde bewezen verklaarde feit de som van f 1.— te betalen;

Mede gezien de akte van appel van voorschreven vonnis ten verzoeken van het Openbaar Ministerie den 8 Oct. 1904 verleden;

Gehoord de voorlezing van:

1°. Het bevel van verwijzing dezer zaak naar de openbare terechtzitting dd. 6 Juni 1904;

2°. een schriftelijke klacht van J. H. K. dd. 2 Jan. 1904;

3^e. een in het tweede blad A. van de Nieuwe Rotterdamse Courant dd. 24 Sept. 1903 voorkomend ingezonden stuk, ondertekend: „Huize R., Sept. 1903, V. B.”;

4^e. Een in het eerste blad B dd. 22 Dec. 1903 van de Nieuwe Rotterdamse Courant voorkomend stuk, ondertekend: „Huize R. 20 Dec. 1903, V. B.”;

Gehoord het rapport door den in deze zaak tot Rapporteur benoemden Raadsheer Mr. NIJPELS, ter terechtzitting van dit Hof uitgebracht;

Gehoord de mondelinge en beëdigde verklaringen der getuigen terzelfder terechtzitting afegelegd;

Gehoord de antwoorden van den beklaagde;

Gehoord de voordracht van den Proc.-gen. bij monde van den adv.-gen., mitsgaders de vordering door dezen na voorlezing aan het Hof overgelegd, daartoe strekkende: dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal bevestigen;

Gehoord de verdediging door en namens den beklaagde gevoerd;

Overwegende dat de beklaagde is gedagvaard ter zake dat hij in twee door hem respectievelijk in den loop van September en December 1903, althans omstreeks dien tijd te de S., gemeente R. geschreven en op zijn verzoek in de te Rotterdam verschijnende en uitgegeven wordende Nieuwe Rott. Courant van 24 Sept. 1903 tweede blad A, en van 22 Dec. 1903, eerste blad B, op de gewone wijze te Rotterdam en elders in den lande op of omstreeks die datums verspreid, — geplaatste en gepubliceerde stukken, opzettelijk de eer en goeden naam van den Luit.-kolonel der Infanterie J. H. K. ter zake der in den loop der jaren 1902 en 1903 rechtmatige uitoefening zijner bediening als bataillons-commandant bij het 1ste bataillon, 8ste Regiment Infanterie te D. heeft aangerand door dezen in voormelde stukken ten laste te leggen met het, door voorschreven opname in de Nieuwe Rott. Courant, kenlijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven:

1°. in eerstgemeld stuk in verband met den aanhef luidende:

„gedurende den tijd dat ik mijne militieplichten vervulde bij het 1e bataillon, 8e regiment Infanterie te D. in 1902 heb ik mij er vaak over geërgerd en verbaasd, dat het mogelijk was dat daar een geheel bataillon van nieuwe miliciens, voorafgegaan door de oudere, op de heen- of terugweg naar of van het oefeningsterrein, „in de rust” in tegenwoordigheid van meerderen van allerlei rang uit volle borst de socialistenmarsch en dergelijke liederen aanhieven zonder ook maar één syllabe van protest”;

’t geen is vevat in de hierna volgende zinsneden:

„nu is naar ik verneem de heer bataillons-commandant aldaar zeer muzikaal en heeft hij misschien van een muzikaal oogpunt uit geen bezwaar tegen dergelijke liederen; toch geloof ik dat men verstandiger zou handelen door, waar het zingen van socialistische liederen geldt, alle muzikaal gevoel op zijde te schuiven en de zangers daarvan ernstig te bestraffen, hoe medeslepend hunne toonen ook voor een muzikaal bataillons-commandant hebben mogen klinken”;

2°. in laatstgemeld stuk, in verband met hetgeen Zijne Excellentie de Minister van Oorlog, naar aanleiding van voormeld eerste stuk van beklaagde heeft gezegd in zijne memorie van antwoord van 15 Dec. 1903, luidende:

„Omtrent het in September ingezonden artikel der Nieuwe Rott. Courant betreffende het zingen van socialistische liederen door een geheel bataillon, is destijds dadelijk een onderzoek ingesteld. Daarbij is gebleken dat het bericht onjuist was en ook hier op onwaardige wijze een smet werd geworpen op het leger; de antecedenten van den onderteekenaar van dat

stuk wijzen er op dat hier meer gedacht moet worden aan rancune over een opgelegde straf dan wel aan een poging om door uiting te geven aan een rechtmatig gevoel van ergernis, misstanden uit den weg te ruimen; te meer is dit te betreuren van iemand van wien men had mogen verwachten, als gevolg der opvoeding door hem genoten, dat hij zich tot dergelijke handelingen niet zou laten verleiden”;

’t geen is vervat in de volgende zinsneden:

„maar welk een allertreurigst licht werpt dan de uitslag van ’s Ministers onderzoek op de waarheidsliefde van den persoon die aldus het onderzoek leidde en er verslag van moest uitbrengen!; niet alleen heeft hij om zich te vrijwaren, mij tot een leugenaar in de oogen der wereld gemaakt, maar ook heeft hij om mij verdacht te maken, het laten voorkomen alsof mijne antecedenten niet het volle daglicht mochten aanschouwen. Ik constateer dat de bataillons-commandant te D. zich door min edele gevoelens jegens mij heeft laten verleiden om een slecht getuigenis van mij af te leggen, wat op zijn zachtst uitgedrukt men niet netjes noemt; de zinsnede in ’s Ministers memorie over rancune zou dus eenigszins gewijzigd eene juiste voorstelling van de zaak geven en aantoonen dat de rancune in dit geval in een anderen hoek moet gezocht worden”;

althans dat hij, beklaagde, door voormelde ten laste legging in de beide bovenvermelde stukken telkens opzettelijk in het openbaar voornoemden Luit.-kolonel J. H. K. ter zake der in den loop der jaren 1902 en 1903 rechtmatige uitoefening zijner bediening als bataillons-commandant bij het 1e bataillon, 8e regiment Infanterie te D. heeft beleedigd;

O. dat bij ’s Hofs onderzoek der zaak in hooger beroep is gebleken, dat de Rechtbank in het beroepen vonnis de beide aan beklaagde, bij inleidende dagvaarding ten laste gelegde feiten (met uitzondering van het daarbij primair en subsidiair ten laste gelegde opzet, waaromtrent afzonderlijk is overwogen), en de schuld van den beklaagde aan die feiten, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard door aanwijzingen voortvloeiende uit verschillende in het vonnis opgegeven bewijsmiddelen waaronder ook is vermeld: „de desbetreffende verklaring van den tweeden getuige” dat is volgens het vonnis van den getuige J. H. K., in wiens verklaring met betrekking tot de in de dagvaarding genoemde ingezonden stukken voorkomt, „dat hetgeen in die stukken wordt medegedeeld, onwaar is, daar „het geheele bataillon te D. op marsch of in de rust, nooit socialistische „liederen heeft gezongen;

„dat hij althans daarvan nooit iets heeft gemerkt of gehoord”;

dat echter uit den laatstvermelden van deze twee zinnen blijkt, dat de verklaring, die daaraan voorafgaat niet berust op eigen waarneming van den getuige K. maar slechts is een bijzondere meening van den getuige K. bij redeneering opgemaakt uit hetgeen hem uit eigen waarneming bekend was, en zij dus niet is een getuigenis als bedoeld in art. 392 j^o. 398 1e lid Strafv., waardoor ingevolge art. 407 van dat wetboek, aanwijzingen worden bewezen;

dat de Rechtbank door niettemin die getuigenverklaring mede in haar vonnis te gebruiken om de bovengenoemde feiten en beklaagdes schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen te verklaren, recht heeft gedaan op onwettig bewijs, in strijd met de artt. 211, 221, 223 j^o. 391 en 392 van voormeld wetboek, zoodat haar vonnis op dien grond moet worden vernietigd;

Vernietigt op voorschreven grond het vonnis der Rechtbank te Arnhem

op den 27 Sept. 1904 tegen den beklagde gewezen, waarvan appel, en na een hernieuwd onderzoek der zaak:

O. dat ter 's Hofs terechtzitting: 1°. de beklagde heeft bekend: dat hij de twee aldaar voorgelezen en met zijn naam ondertekende ingezonden stukken, het eerste in de maand September en het tweede in de maand December 1903, te de S. in de gemeente R. heeft geschreven en vervolgens ter publicatie in het dagblad de Nieuwe Rotterdamsche Courant, aan de administratie van die courant heeft toegezonden en dat hij kort daarop ook heeft gezien, dat die beide stukken waren opgenomen en afgedrukt, het eerste ingezondene in het tweede blad A van den 24 Sept. 1903, en het tweede stuk in het eerste blad B van den 22 Dec. 1903 van gemelde courant en aldus openbaar gemaakt en verspreid;

dat hij het tweede der door hem ingezonden stukken heeft geschreven en openbaar gemaakt ter weerlegging van hetgeen de Minister van Oorlog naar aanleiding van zijn voormeld eerste stuk had gezegd in zijne Memorie van antwoord van 15 Dec. 1903 luidende dit zooals in zijn voormeld tweede stuk is vermeld en ook in de dagvaarding sub 2°. woordelijk gelijkkluidend is overgenomen;

2°. zijn voorgelezen de twee bovenbedoelde in de twee evengemelde exemplaren van de Nieuwe Rott. Courant afgedrukte ingezonden stukken, waarin woordelijk voorkomen al de in de inleidende dagvaarding opgenomen en hierboven overgeschreven zinsneden en wel in het voormelde tweede blad A in het stuk, eindigende met „V. B., de S., Sept. 1903” de zinsneden in de dagvaarding sub 1°. en in het voormelde eerste blad B in het stuk eindigende met „V. B. de S., 20 Dec. 1903”, de zinsneden daarin sub 2°. opgenomen;

3°. de navolgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1e. J. C. N., dat hij is directeur-uitgever van het dagblad de Nieuwe Rott. Courant, in welker nummer van 24 Sept. 1903 2e blad A en van 22 Dec. 1903 1e blad B zijn geplaatst en afgedrukt de twee aan de redactie ingezonden stukken ondertekend „V. B.” welke stukken hij thans herkent in de hem vertoonde exemplaren van die courant van gemelde dagteekeningen, het eene in het 2e blad A en het andere in het 1e blad B, en dat die nummers van de Nieuwe Rott. Courant, destijds op de gewone wijze zijn toegezonden aan de geabonneerden op de courant, te Rotterdam en elders in den lande en verder ook nog op de gewone wijze onder het publiek verspreid;

2e. J. H. K., a. dat hij in de jaren 1902, 1903 en 1904 tot half April luit.-kolonel bataillons-commandant is geweest van het 1e bataillon van het 8e regiment Infanterie te D.; dat hij destijds nooit op marsch of in de rust door de manschappen van zijn bataillon socialistische liederen heeft hooren zingen en dit bij weten ook niet zou toegelaten hebben, omdat hij het zijn plicht achtte het zingen van zoodanige liederen, waarvan de strekking niet strookt met een goede krijgstuicht, te verbieden en te beletten;

b. dat hij de twee ter terechtzitting voorgelezen ingezonden stukken ondertekend „V. B.” kort na het verschijnen der Nieuwe Rotterdamsche Courant van 24 Sept. en 22 Dec. 1903, waarin die stukken respectievelijk waren afgedrukt, heeft gelezen en deswege in het begin van de maand Jan. 1904 bij den Off. van Justitie bij de Arrond.-Rechtbank te Arnhem heeft ingediend de hem nu vertoonde schriftelijke klacht, omdat hij door den inhoud zijn eer en goeden naam als officier aangerand achtte;

c. dat hij handhaaft zijne in eersten aanleg gedane vordering als gevoegde beledigde partij;

O. dat door de voormelde bekentenis van den beklaagde in verband met den inhoud der beide voormelde voorgelezen ingezonden stukken en met de aanwijzingen gelegen in de voorschreven verklaringen der getuigen N. en K., sub *b*, wettig en overtuigend is bewezen al hetgeen aan den beklaagde bij de inleidende dagvaarding sub 1°. en 2°. is ten laste gelegd en zijne schuld daaraan, met dien verstande dat het schrijven en inzenden der voormelde stukken en het ten laste leggen der in de dagvaarding overgenomen zinsneden uit die stukken is geschied respectievelijk in den loop van September en December 1903 -- en met uitzondering van de nader te onderzoeken ten laste legging bij ieder feit, primair: dat de beklaagde door die publicatie opzettelijk de eer en den goeden naam van den Luit.-kolonel K. ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening als bataillonscommandant heeft aangerand; en subsidiair dat hij dezen daardoor opzettelijk in het openbaar heeft beledigd ter zake zijner voormelde rechtmatige ambtsfunctiën;

O. omtrent deze twee voorbehouden punten: vooreerst wat betreft het sub 1°. ten laste gelegde feit:

dat het Hof het gevoelen van den eersten rechter deelt, dat de in de dagvaarding opgenomen zinsneden uit het op 24 Sept. 1903 openbaar gemaakte stuk niet bevatte de ten laste legging aan den klager van een bepaald feit in den zin van art. 261 Strafr.; dat immers wat daarin van den bataillons-commandant te D. wordt gezegd n.l. dat in 1902 zijn geheele bataillon van nieuwe miliciens voorafgegaan door de ouderen in de tegenwoordigheid van meerderen van allerlei rang uit volle borst socialistische liederen heeft aangeheven zonder één woord van protest en dat hij, de bataillons-commandant, wellicht uit muzikaal gevoel tegen het zingen van die liederen geen bezwaar heeft, niet wijst op een bepaald aangeduid feit, maar alleen behelst de beschuldiging van het in het algemeen in het jaar 1902 als bataillons-commandant niet te hebben belet, dat door zijne ondergeschikte minderen in zijne tegenwoordigheid socialistische liederen zijn gezongen;

dat ter 's Hof's terechtzitting de beklaagde nu wel heeft verklaard dat de door hem in zijne ingezonden stukken bedoelde bataillons-commandant is: de getuige J. H. K. en dit ook blijkt uit diens verklaring sub 2°. *a*. maar tot zijne verdediging daar heeft bijgevoegd: dat hij door het publiceeren van zijn eerste stuk van September 1903, heeft gehandeld in het algemeen belang zonder opzet om iemand te beledigen en daarmede ook alleen heeft beoogd, om van hooger hand te doen beletten dat socialistische liederen door militairen in de gelederen worden gezongen, omdat dit naar zijn oordeel niet behoort en de militaire tucht ondermijnt;

dat uit deze laatste wetenschap van den beklaagde echter volgt, dat hij moet geweten hebben dat het verwijt door hem tot den bataillons-commandant gericht: dat deze het zingen van zulke liederen, die de krijgstucht ondermijnen, oogluikend heeft toegelaten, inhield de ten laste legging aan dien hoofdofficier van opzettelijke tekortkoming aan zijn ambtsplicht, wat krenkend is voor zijn eergevoel en goeden naam, daar toch de handhaving der krijgstucht bij zijne ondergeschikten zeker is eene der voornaamste plichten van een bataillons-commandant, die hij nooit en zeker niet uit muzikaal gevoel mag verzuimen te betrachten;

dat waar ter bereiking van zijn voormeld opgegeven doel de beklaagde echter niet bedoelde aan de Luit.-kolonel K. den smet van plichtsverzaking

aan te wrijven en hij dit deed niettemin en dus noodeloos, met de bijvoeging eener veronderstelde vergoelijking voor zijne tekortkomingen die, als daarvoor volkomen ongeschikt, den toeleg verraadt dien hoofd-officier belachelijk te maken, daaruit in verband met de bovenbedoelde erkenenis van den beklaagde en verklaring van den getuige K. naar 's Hofs gevoelen, naar eisch der wet het bewijs voortvloeit dat de beklaagde bij het publiceeren der boven bewezen verklaarde zinsneden het opzet heeft gehad om den klager in het openbaar en ter zake van zijne rechtmatige ambtsfunctiën als bataillons-commandant te beledigen zooals aan den beklaagde sub 1°, subsidiair, is ten laste gelegd;

O. dat dit bewezen verklaarde feit bijgevolg daarstelt „eenvoudige belediging aangedaan aan een ambtenaar ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening” strafbaar ingevolge art. 266 j°. art. 267 en art. 84, 3e lid Strafr.;

O. dat het laatste lid van art. 261 Strafr. niet toepasselijk is op het misdrijf van eenvoudige belediging en een onderzoek van beklaagdes verdediging van te hebben gehandeld uitsluitend in het algemeen belang, voor zooveel die verwerping niet reeds hierboven is onderzocht en weerlegd ten aanzien van dit punt der aanklacht dus verder overbodig is;

O. omtrent het aan beklaagde sub 2°. bij dagvaarding ten laste gelegde en boven bewezen verklaarde feit, waaromtrent thans door de erkenenis van den beklaagde en de verklaring van den getuige J. H. K. sub 2°.a eveneens rechtens vaststaat, dat de beklaagde daarbij dien getuige bedoelde in hetgeen hij schreef van den bataillons-commandant te D., en verder ook omtrent het daarbij bij dagvaarding ten laste gelegde opzet;

dat het Hof in het ingezonden stuk voor zooveel in de dagvaarding opgenomen leest de ten laste legging aan den Luit.-kolonel K., dat hij in het rapport in zijn ambtelijke kwaliteit van bataillons-commandant 1) te D. aan den Minister van Oorlog heeft toegezonden naar aanleiding van beklaagdes ingezonden stuk van 24 Sept. 1903, hem, beklaagde tot leugenaar heeft gemaakt en belasterd op de in het stuk vermelde wijze en wel uit wrok en om zich zelf te vrijwaren, welke aantijging bevat de imputatie van een bepaald feit, zooals art. 261 Strafr. op het oog heeft, welk feit kwetsend is voor de eer en den goeden naam van genoemden hoofdofficier;

O. dat die rechtstreeksche en openlijke ten laste legging van een zoo beledigend feit des schrijvers bedoeling kenbaar maakt en mitsdien het wettig en overtuigend bewijs levert dat de beklaagde bij het schrijven en openlijk doen verspreiden van die ten laste legging ook het opzet heeft gehad om de eer en goeden naam van den Luit.-kolonel K. wegens diens ambtelijk rapport aan te randen;

O. dat het sub 2°. bewezen verklaarde feit derhalve daarstelt „smaadschrift aangedaan aan een ambtenaar ter zake van de rechtmatige uitoefening zijner bediening” waartegen straf is bedreigd bij art. 261 j°. 267 en art. 84, 3e lid Strafr.;

O. dat de beklaagde echter tot zijne verdediging tegen dit punt van aanklacht heeft aangevoerd op de eerste plaats, dat hij dit tweede ingezonden stuk slechts heeft gepubliceerd, om zich te verdedigen tegen hetgeen te zijnen laste was openbaar gemaakt in de voormelde Memorie van Antwoord van Z. E. den Minister van Oorlog, en op de tweede plaats dat hij daardoor in ieder geval slechts heeft gehandeld in het openbaar belang;

1) Lees: Garnizoenscommandant.

dat, terwijl het Hof nu niet inziet in welk opzicht het algemeen belang kan zijn gebaat door het ruchtbaar maken van de smadelijke aantijging van den garnizoens-commandant te D., in het tweede stuk neergeschreven, het daarentegen wel aanneemt dat de beklagde het recht had om tegenover hetgeen in 's Ministers Memorie van Antwoord van hem was gezegd en publiek gemaakt, zich ook in het openbaar te verdedigen; dat de beklagde ook bepaaldelijk tot dat doel onder den indruk van hetgeen in de Memorie van Antwoord in zijn nadeel was gezegd, het tweede ingezonden stuk heeft geschreven en gepubliceerd en dat hij daarbij, in aanmerking genomen de omstandigheden waaronder dit is geschied, niet de grenzen eener noodzakelijke verdediging heeft overschreden, te meer nu achteraf uit 's Hof's onderzoek ter terechtzitting is gebleken, dat de Luitenant-kolonel K. de persoon is van wien de Minister van Oorlog destijds zijne inlichtingen ontvangen had;

O. dat het Hof dus aanneemt, dat het publiceeren van het tweede ingezonden stuk, door den beklagde klaarblijkelijk is geschied tot zijne noodzakelijke verdediging, waaruit volgt dat het boven sub 2°. bewezen verklaarde feit niet strafbaar is tenzij nog mocht blijken dat het 2e punt van aanklacht óók inhoudt beledigingen van den klager, die in verband met het subsidiair ten laste gelegde opzet, daarop de kwalificatie van eenvoudige belediging van een ambtenaar ter zake zijner ambtsfunctiën, toepasselijk zouden maken;

dat echter de in de dagvaarding opgenomen inhoud van het tweede stuk geene scheldwoorden of niet met beklagdes verdediging verband houdende aantijgingen tegen den klager bevat, zoodat dit feit niet daarestelt een eenvoudige belediging als in art. 266 Strafr. bedoeld en dus niet behoeft te worden onderzocht of het met het oog daarop subsidiair ten laste gelegde opzet al dan niet bewezen is;

O. ten slotte omtrent de vordering der gevoegde beledigde partij, strekkende om den beklagde te doen veroordeelen om aan haar te betalen eene schadevergoeding van f 1.—;

dat de getuige, Luit.-kolonel J. H. K. zijne in eersten aanleg gedane vordering heeft gehandhaafd en dat die vordering zich uitstrekt tot de beide punten van aanklacht;

dat voor zooveel gegrond op het eerste feit der dagvaarding, dat blijkens hetgeen boven is overwogen, daarestelt strafbare belediging van den eischer en dus te zijnen opzichte een onrechtmatige daad, de vordering derhalve is gegrond;

O. dat evenwel voor zooveel zij óók steunt op het tweede punt van aanklacht, uit hetgeen hierboven daaromtrent is beslist volgt, dat de feiten waarop zij berust, noch smaadschrift noch eenvoudige belediging opleveren en de vordering dus in zóóver behoort te worden verklaard ongegrond;

dat het gevorderde schadebedrag door den beklagde niet is bestreden en dit aan het Hof niet te hoog voorkomt voor het aan den eischer door beklagdes sub 1°. bewezen verklaarde daad toegebrachte nadeel en bijgevolg aan hem behoort te worden toegewezen;

Gezien alsnog art. 23 Strafr. en de artt. 216 en 217 Strafv.;

Recht doende in hooger beroep:

Op de vordering van den heer Proc.-Generaal:

Verklaart den beklagde schuldig aan het boven bewezen verklaarde en gekwalificeerde feit sub 1°;

Veroordeelt hem te dier zake tot betaling eener geldboete van f 150.—; en

Bepaalt, dat die boete, bij gebreke van betaling binnen twee maanden na den dag waarop dit arrest kan worden ten uitvoer gelegd, zal worden vervangen door 14 dagen hechtenis;

Verklaart het bij dagvaarding sub 2°. ten laste gelegde feit voor zooveel dit hierboven bewezen verklaard, niet strafbaar en ontslaat den beklaagde te dier zake van alle rechtsvervolging;

Verklaart hetgeen meer aan den beklaagde is ten laste gelegd, zoo sub 1°. als sub 2°., rechtens onbewezen en spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart dat naar 's Hofs gevoelen de kosten van dagvaarding en schadeloosstelling van getuigen tot ontlasting, door den beklaagde noodeloos zijn gemaakt; en

Op de vordering der gevoegde beleedigde partij:

Verklaart die vordering voor zooveel zij berust op het boven bewezen verklaarde en gekwalificeerde feit sub 1°. gegrond doch overigens ongegrond en veroordeelt den beklaagde om aan haar te betalen eene schadevergoeding van f 1.—

(Weekbl. v. h. Recht n°. 8153).

In verband met deze beslissing rijst de vraag, of niet de beklaagde, op grond van art. 4 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, had behooren terecht te staan voor den militairen rechter. De voor de beantwoording van die vraag noodige gegevens blijken niet met voldoende zekerheid uit het arrest.

Red. M. R. T.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Nederlanderschap.

Naar aanleiding van een verzoek om toelating tot het admissie-examen voor de Kon. Militaire Academie is door den Minister van Oorlog aangenomen, dan een natuurlijk niet-erkend kind, in Nederlandsch-Indië geboren, het Nederlanderschap niet bezit en dus als vreemdeling is te beschouwen, terwijl het alleen door naturalisatie het Nederlanderschap kan deelachtig worden.

(M. v. O. 7 Mei 1903, II^{de} Afd., n°. 7, en 18 Mei 1903, II^{de} Afd., n°. 68.)

Afgifte van een geneeskundig rapport.

Ten einde te worden gebezigd in een burgerlijk proces werd aan den Minister van Oorlog overlegging gevraagd van een geneeskundig rapport, opgemaakt door een officier van gezondheid.

Dit is geweigerd, uit overweging, dat, op grond van art. 21 der wet van 25 December 1878 (Staatsblad n°. 222), de geneeskundigen verplicht zijn tot geheimhouding van hetgeen in de uitoefening van hunne functiën hun als geheim is toevertrouwd of te hunner kennis is gekomen en dat, door gevolg te geven aan bovenomschreven verzoek, de Minister van Oorlog indirect in strijd zou handelen met gemelde wetsbepaling.

(M. v. O. 3 Juni 1905, I^{ste} Afd., n°. 107.)

Processen-verbaal van opzichters van fortificatiën.

Bij het Kon. Besluit van 6 Januari 1825 (Stbl. n°. 3) is bepaald dat de werkzaamheden, welke bij de wet van 29 Maart 1806, houdende bepalingen ter beteugeling van misdrijven, welke op de militaire werken en inrichtingen gepleegd worden, aan de daarbij genoemde gardes du génie zijn opgedragen, vervuld zullen worden door de opzichters der fortificatiën, onder verplichting om zich te gedragen naar art. 2 dier wet. Bij art. 2 zijn echter de gardes du génie niet in alle opzichten gelijkgesteld met de veld- en boschwachters, maar zijn zij slechts aan die beambten geassimileerd „pour l'exécution du précédent article zoodat zij volgens die wet te waken hebben niet tegen alle misdrijven of overtredingen, gepleegd op militaire werken en inrichtingen, maar tegen handelingen in strijd met de ook op de fortificatiën en militaire inrichtingen toepasselijke wetten, qui ont pour but la conservation des domaines nationaux, des eaux et forêts, édifices et établissements publics. Ten aanzien van strafbare feiten, welke niet vallen onder voormelde omschrijving, heeft een proces-verbaal van een fortificatie-opzichter dus geen bewijskracht. Met het oog hierop wordt de wenschelijkheid overwogen om de fortificatie-opzichters van eene aanstelling als onbezoldigd Rijksveldwachter te voorzien.

(M. v. O. 1 April 1905, V^{de} Afd., n°. 197.)

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Nieuwe militaire strafwetten.

Het is ons zeer aangenaam, de aandacht van onze lezers te vestigen op de onlangs in de „Annuaire de législation étrangère” verschenen fransche vertaling van onze nieuwe militaire strafwetten. Deze vertaling, van de hand van Generaal-Majoor R. P. VERSPIJCK, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, is het resultaat van het zeer gerechtvaardigd streven, om den grootschen arbeid van Prof. Mr. H. VAN DER HOEVEN ook in het buitenland, meer bekend te maken. De Nederlandsche taal wordt helaas buiten onze grenzen niet genoeg begrepen om het Staatsblad zonder hulp van der zake kundige vertalers te verstaan. Als zoodanig heeft Generaal VERSPIJCK zich opgeworpen en wij mogen hem dank weten, dat hij dit reuzenwerk heeft aangedurfd en voltooid. Ook de wijze waarop hij zijne taak heeft opgevat verdient alle waardeering: de vertaler heeft zich nl. niet bepaald tot het geven van eene zooveel mogelijk letterlijke overzetting, doch heeft bij de groote meerderheid der artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht zeer beknopt de beteekenis en bedoeling van den wetgever in het licht gesteld, daarmede den vreemdeling, die zich tot de studie van dit wetboek zet, een goeden dienst bewijzende. Voorts is die studie zeer vergemakkelijkt door een inleiding, vermeldende de vigeerende militaire strafwetten en de geschiedenis der beide wetten van 1903, alsmede door het na elk artikel aanbrengen van verwijzingen naar verwante artikelen in deze en andere wetten. Aangezien bij de redactie van het door Generaal VERSPIJCK aan de enkele vertaling toegevoegde in hoofdzaak gebruik is gemaakt van de tekstuitgave en van het standaardwerk van Prof. VAN DER HOEVEN betreffende deze beide wetten, mag men, de bekende accuratesse van den vertaler in aanmerking nemende ¹⁾, het ervoor houden, dat de belangstellende vreemdeling in deze vertaling over het algemeen ook een veiligen gids vinden zal.

Omtrent de vertaling zelve waagt de redactie het niet een oordeel uit te spreken. Generaal VERSPIJCK, die langen tijd in Limburgsche garnizoenen heeft doorgebracht en zich destijds aldaar in het dagelijksch leven doorgaans van de fransche taal als voertuig der gedachten heeft moeten bedienen, is zeer zeker meer dan wij die taal meester. Bovendien vond hij, wat de meer technische termen betreft, een uitnemende leiddraad in de vertaling van ons Wetboek van Strafrecht, bewerkt door den tegenwoordigen Raad-adviseur bij het Departement van Oorlog Mr. W. J. WINTGENS. Betere waarborg voor het juist weergeven van den inhoud dezer wetten kan moeilijk worden verlangd. Wij twijfelen er dan ook niet aan of de vreemdeling, die langs dezen weg kennis met onze nieuwe militaire strafwetgeving wenscht te maken zal geenszins in zijne verwachting

1) In den ons gezonden overdruk zijn door overplakking correctiën aangebracht in of bij de artt. 4, 6, 15, 45, 75, 85, 87, 98, 103, 104, 108, 109, 110, 113, 116, 127 van het Wetboek van Militair Strafrecht en in de artt. 8, 9, 12, 23, 41, 43, 44, 49, 50, 51, 55, 62 en 68 der Wet op de Krijgstucht, terwijl vóór art. 92 en bij de artt. 92 en 93, 103 en in art. 129 van genoemd wetboek met inkt enkele woorden of letters zijn doorgehaald.

teleurgesteld worden en Generaal VERSPIJK dankbaar zijn, dat hij hem op zoo zaakkundige wijze tot die kennismaking in staat heeft gesteld.

Loodspensioenwet 1905.

Bij Koninklijk Besluit van 15 Juli 1905 (Stbl. n°. 239) is bepaald, dat de Loodspensioenwet 1905 in werking treedt op 1 Augustus 1905.

Crimineele statistiek.

In den jaargang 1902 van de Crimineele Statistiek, uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage, werd op verzoek van den Minister van Marine voor het eerst opgenomen eene nadere detaillering van de leeftijden der veroordeelden door den militairen rechter.

Portvrijdom.

Bij Koninklijk Besluit van 7 Juli 1905, n°. 55, is vrijstelling van port verleend voor de verzending van stukken van en aan de Departementen van Algemeen Bestuur.

Wijziging der militaire rechtspleging.

Wegens plaatsgebrek moet een overzicht van den inhoud der door de afgetreden Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog ingezonden Memorie van Antwoord betreffende het hier bedoelde wetsontwerp blijven liggen.

Rechtsgeleerde Cursus voor Officieren.

Door de afgetreden Ministers van Oorlog en van Marine zijn bij beschikking van $\frac{2}{14}$ Augustus 1905, Iste Afd., no. 152,
Bureau S B, no. 63, benoemd tot leeraren aan bovengemelden cursus:

1°. in het staats- en administratief recht: Mr. Dr. H. J. ROMELJN, commies-griffier bij de Eerste Kamer der Staten-Generaal;

2°. in het burgerlijk recht: Mr. J. WOLTERBEEK MULLER, advocaat en procureur, waarnemend-Landsadvocaat te 's-Gravenhage;

3°. in het formeel burgerlijk en militair strafrecht: Mr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE, Hoofdcommies bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid;

4°. in het materieel burgerlijk en militair strafrecht: Mr. Dr. J. A. EIGEMAN, leeraar aan de H. B. S. te Rotterdam.

Het bestuur van den cursus is opgedragen aan den Directeur der Hoogere Krijgsschool.

CORRESPONDENTIE.

Klacht. (Art. 7 R. L.) Verleenen van rechtsingang. Bevoegdheid van den auditeur-militair.

Op grond van een beëdigd proces-verbaal der politie verleent een garnizoenscommandant (tevens korpscommandant) rechtsingang ingevolge art. 12 (Rechtspl. Landm.) Bij het onderzoek van Officiëren-Commissarissen rijzen ernstige bedenkingen tegen de betrouwbaarheid van een der verbaaliseerende agenten van politie. De garnizoenscommandant zendt ingevolge art. 27 R. L. de stukken aan den auditeur-militair. Deze adviseert de zaak disciplinair af te doen, waartoe de garnizoenscommandant meent niet te mogen overgaan, wijl z. i. òf de militairen die getuigenis aflegden, te kwader trouw zijn, òf de politie-agent meenedig is. In beide gevallen dient naar zijne meening de zaak tot klaarheid gebracht.

De auditeur is evenwel niet bereid de zaak voor den krijgsraad ahangig te maken, tenzij hem worde overgelegd een „behoorlijke klacht” opgemaakt „van militaire zijde” — vermoedelijk wordt hier dus bedoeld een klacht, opgemaakt door den compagniescommandant. De auditeur is zelfs van meening, dat de gehouden beëdigde informatiën zonder die klacht elke waarde verliest als informatie ingevolge art. 19 e. v. der R. L.

Ten einde de zaak niet te doen traineeren, laat de garnizoenscommandant een klacht opmaken, waarbij — naar aanwijzing van den auditeur — „blootelijk verwezen wordt” naar het beëdigde proces-verbaal. Intusschen is de garnizoenscommandant van meening dat een dergelijk stuk papier, verwijzende naar een ander stuk, door den wetgever noch bedoeld noch voorgeschreven is, immers art. 7 R. L. schrijft voor dat „een schriftelijke klacht” zal worden overgelegd „ingeval de aard der zaak zulks vereischt”, hetgeen *in casu* niet het geval was, aangezien een beëdigd proces-verbaal elke verdere schriftelijke klacht overbodig maakt.

Hier rijzen twee vragen :

1°. heeft de *auditeur-militair* het recht een klacht, opgemaakt van militaire zijde, te *eischen*; zoo ja,

2°. heeft dan de auditeur het recht te weigeren eenige zaak voor den krijgsraad te brengen, wanneer die klacht ontbreekt;

Waar de eerste vraag naar de meening van den inzender dezes beslist ontkennend moet worden beantwoord, zou van zelf de tweede vraag vervallen. Inzender is zelfs van meening, dat niet de auditeur doch de garnizoenscommandant van rechtswege beslist of eenige zaak voor den krijgsraad zal worden gebracht. De auditeur kan en moet des noodig van advies dienen tot niet-vervolgning, doch na de beslissing van den garnizoenscommandant heeft hij te vervolgen, zelfs daar, waar hij geen veroordeeling verwacht.

F.

Naar aanleiding van de gestelde vragen moge het navolgende worden geantwoord :

Ad 1um. Een klacht als bedoeld in art. 7 R. L. moet o. i. opgemaakt worden in elke zaak, die vermoedelijk aanleiding tot eene strafvervolgning geeft en op regelmatige wijze voor den militairen rechter zal moeten of

kunnen worden gebracht. Is een proces-verbaal van een openbaar ambte- naar aanwezig, dan kan de inhoud van de klacht — welke, naar het ons voorkomt, ook in dit geval moet worden opgemaakt — zeer eenvoudig zijn en zich bepalen tot de mededeeling, dat de „gearresteerde” blijkens den inhoud van het overgelegde proces-verbaal verdacht wordt zich te hebben schuldig gemaakt aan het strafbaar feit, in dat ambtelijk stuk bedoeld. Het proces-verbaal is dan aan te merken als een der „bijgevoegde bewijzen” van art. 7 R. L. terwijl voorts eene opsomming van de getuigen die door den verbalisant gehoord zijn, kan fungeren als de „aanwijzing der getuigen, daartoe betrekkelijk”. Wat het gevolg is van het ontbreken eener klacht is nergens bepaald. Ongeldigheid van de voorloopige informatiën volgt o. i. daaruit niet. In ieder geval kan de auditeur-militair, naar onze opvatting, nimmer eischen, dat een klacht alsnog wordt opgemaakt: eene dergelijke censuur op de voorloopige informatiën is hem nergens opgedragen en zou ook niet strooken met de positie, die de auditeur-militair in het militaire strafproces inneemt.

Ad 2um. In het onderhavig geval was de toezending der stukken aan den auditeur-militair het gevolg van de omstandigheid dat de garnizoenscommandant de informatiën buiten de residentie van den krijgswaad voor voltooid hield (art. 27 R. L.). Daaruit volgt dus dat de militair in quaestie reeds naar den krijgswaad was verwezen (art. 12 en 19 R. L.) Door die beslissing — die waarschijnlijk wel in den vorm van eene beschikking in het dossier aanwezig zal zijn geweest — staat o. i. vast, dat de krijgswaad in de zaak vonnis zal hebben te vellen. Had dus de auditeur-militair, toen hij ingevolge het Kon. Besluit van 16 Nov. 1818 omtrent de al of niet-verwijzing had te adviseeren, den garnizoenscommandant geraden, de zaak disciplinair af te doen, dan was deze bevoegd — doch niet verplicht — geweest aan dien raad gevolg te geven. Nu echter de toezending geschiedde op grond van art. 27 R. L., had de auditeur-militair niet anders te doen dan op te volgen hetgeen hem ingevolge de artt. 30 en 31 R. L. is opgedragen.

In verband met de opmerking aan het slot van het bovenstaande merken wij aan den Heer F. nog op, dat de auditeur-militair o. i. nimmer eene zaak, ook al wordt die hem niet door tusschenkomst van de militaire autoriteiten aangebracht, voor den krijgswaad mag brengen zonder eene verwijzing in optima forma van den betrokken plaatselijke- of garnizoenscommandant.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

MEMORIE OMTRENT DE AL- OF NIET TOEPASBAARHEID VAN ART. 4 C. W. L. OP ONTSLAGEN MILICIENS.

Omtrent de beantwoording der vraag, of art. 4 C. L. van toepassing kan zijn op ontslagen miliciens bestaat verschil van meening.

In het onderstaande wordt getracht gegevens bijeen te brengen, welke een meer eenstemmige beantwoording ten goede kunnen komen.

Door hen, die van gevoelen zijn dat art. 4 C. L. niet van toepassing is op ontslagen miliciens, wordt in de eerste plaats een beroep gedaan op het h. i. vaststaande feit, dat onder „armee” uitsluitend de *staande armee*, de vrijwilligers moeten worden verstaan.

De ontslagen militairen van art. 4 — zoo redeneeren zij — zijn afkomstig uit artikel 2, en daar artikel 2 uitsluitend slaat op vrijwilligers, kunnen gewezen miliciens nooit onder art. 4 C. L. vallen. O. m. is het uitgangspunt in dit betoog evenwel niet juist.

Onder „armee” verstond men niet uitsluitend de *staande armee*, de vrijwilligerskorpsen; ook niet in de dagen van 1813 en 1814.

Ten bewijze kan o. m. strekken het Besluit van den Souvereinen Vorst van 4 Maart 1814, n°. 59 luidende:

- „Wij Willem, enz.
- „Gezien de voordragt van Onzen Commissaris-Generaal van Oorlog van den 28sten Februari 1814, n°. 32, nopens de rangen der onderscheidene wapenen *Onzer Armee*, enz.
- „hebben besloten en besluiten:

Artikel 1.

„Onder de thans bestaande gewapende corpsen van den Staat wordt bepaald den volgende rang:

- „a. de troepen der *Staaude Armee*,
  - „b. de Landmilitie;
  - „c. de Stedelijke Schutterijen,
  - „d. de Landstorm,
- enz.

Art. 2.

„De vijf wapenen der *staande armee* zullen onderling den volgende rang houden:

- „a. infanterie”
- enz.

Tal van voorbeelden zijn aan te halen ten bewijze dat, als de vrijwilligers bedoeld worden, altijd gebruik werd gemaakt van de woorden „*staande armee*”.

Een voorbeeld uit de Wet vindt men in art. 1 der Militiewet van 1815, luidende:

„Behalve de *staande armee* zal enz.” Welke reden zou er ook geweest zijn om de landmilitie, de schutterijen, den landstorm niet tot de *Armee* te rekenen?

Reeds 20 Mei 1814 was volkomen bekend, dat er geen denken aan was om, zooals men aanvankelijk had gehoopt, een sterke armée van vrijwilligers te krijgen. De werving slaagde al heel weinig, en in weerwil van den sterksten aandrang van den Pruisischen Generaal von BÜLOW om Nederlandsche troepen te velde te brengen ten einde de nog aanwezige Franschen te verdrijven, kon de regeering half December 1813 niet meer dan 3 à 4 bataljons vrijwilligers — en dan nog van welk gehalte! — in het geweer brengen. Er moest wel militia gebruikt worden „ter vervanging” (Besluit Souvereinen Vorst 20 December 1813, Stbl. n°. 14) van de ontbrekende vrijwilligers.

Al kan nu worden gezegd dat de militia iets anders was dan de staande armee, dan is daarmede niet tevens beslist dat de militia niet tot de Armee of het Krijgsvolk te lande behoorde, en ook niet dat de militaire wetboeken geschreven zijn alléén met het oog op de vrijwilligers.

Een feit is het dat de Raad van State in zijn advies van 27 Februari 1815 uitdrukkelijk heeft verklaard, dat *de armee mede bestond uit landmilitie*, en dat het op dien grond niet aanging om in de militaire wetboeken lijfstraffen op te nemen, wanneer die straffen niet bij rechterlijk vonnis werden opgelegd (zie blz. 278 van „Onze Militaire Strafwetgeving” door Mr. H. VAN DER HOEVEN, Hoogleeraar te Leiden, 1884).

Vóórdat de Raad van State dat advies uitbracht had dit College 16 Februari 1815, in eene buitengewone vergadering, waarin ook de Generaal JANSSENS, Commissaris-Generaal van Oorlog, tegenwoordig was, de kwestie der lijfstraffen overwogen.

De Commissaris-Generaal van Oorlog had tevens het advies gevraagd van de *Commissie voor het Militaire Wezen* bestaande uit de Generaals KRALJENHOFF, DU RY, DIBBETZ, DUPONT en Kolonel CONSTANT.

Die Commissie had zich verklaard tegen alle lijfstraffen. Naar haar gevoelen zouden deze hoogstens bij een straf-bataljon toegelaten kunnen worden (het Reglement van Krijgstucht is in dien zin ten slotte wet geworden) maar overigens niet.

Op een der vellen met korte aantekeningen uit de vermelde zitting van den Raad van State stonden verschillende argumenten tegen *het slaan* genoteerd.

Onder die aantekeningen — meerendeels en in hoofdzaak opgenomen in het advies van den Raad van State — vindt men ook: „Als de heele natie soldaat wordt, dan kan men niet slaan”. (Zie Archief van de Commissie voor het Militaire Wezen. Departement van Oorlog). Ook uit *die* woorden valt af te leiden, dat men wel degelijk het oog had op de landmilitie toen overwogen werd wat *niet* en wat *wel* in de militaire strafwetboeken mocht worden opgenomen.

Uit het besluit van den Souvereinen Vorst van 20 December 1813 (Stbl. n°. 14) kan men, zooals gezegd is, afleiden dat de militia naast de staande armee stond.

Uit art. 58 van dat Besluit, luidende: „Vervolgens zal ten aanzien „zooewel der soldij, vivres en wapening als van de indeeling, formatie „en discipline, de Nederlandsche Landmilitie volkomen gelijk staan aan „de reguliere Armee en onderworpen zijn aan alle reglementen die over „deze laatste reeds zijn in werking gebragt, of verder gemaakt zullen „worden”, te besluiten dat het C. L. alleen zou worden gemaakt voor de *reguliere Armee*, schijnt echter gewaagd. Immers art. 58 spreekt alleen van *reglementen* . . . van discipline; en dat met reglementen van discipline

iets anders ¹⁾ bedoeld werd dan het C. L. kan overtuigend blijken uit den considerans van het Besluit van den Souvereinen Vorst dd. 30 December 1813, waarbij het Crimineel Wetboek van 1799 weder tijdelijk in werking werd gebracht. In dien considerans staat: „In aanmerking nemende de „gebiedende noodzakelijkheid dat provisioneel en tot zoolang het *nieuwe „militaire wetboek* en de reglementen van krijgstuicht, zullen zijn gearresteerd „en in werking gebragt, onze armee gesubjecteerd zij aan *krijgswetten en „reglementen van militaire discipline*”;

„Gezien enz.”

Blijft men evenwel van gevoelen, dat het C. L. bedoeld zal zijn onder de te maken reglementen van discipline, dan zouden de reglementen-(wetten-) makers er derhalve, in verband met Art. 58, rekening mede hebben te houden en aan hebben te denken, dat de inhoud van hunnen arbeid ook op de landmilitie van toepassing zou zijn.

Bepcrking van die toepassing zou — het ligt voor de hand — zoo zij niet in het Militair Wetboek zelf werd opgenomen, bij afzonderlijke wet geregeld worden (Militiewet).

Dat voor deze redeneering veel te zeggen valt, dat zij zeer aannemelijk is, kan ook nog blijken uit de redactie van art. 2 C. L. Aanvankelijk werden daarin genoemd als te zijn „de personen” in art. 1 bedoeld, — „... de krijgslieden van allerlei wapen hoegenaamd, aan 's Lands militairen „dienst *verbonden* ...”

Het woord „verbonden” duidt op verbintenis, op vrijwilligers.

Maar met deze redactie zou de Militie, het hoofdbestanddeel van het Leger, er buiten vallen.

Wel stond in Art. 72 van de Militiewet van 27 Februari 1815 dat de nationale militie, dewelke zich in actieven dienst bevindt, volkomen gelijk zou staan met de staande armee ten aanzien van soldijen, vivres, wapening, kleeding, kazerneering en *discipline*, doch aan het woord „discipline” een zoo uitgestrekte beteekenis te geven dat daarmede het Crimineel Wetboek ook voor de Militie van toepassing zou zijn, dat zou te vergaan.

De Commissaris-Generaal van Oorlog was van oordeel (zie blz. 102 van „Onze Militaire Strafwetgeving”, door Mr. H. VAN DER HOEVEN) „dat de „opnoeming van allen, die als militaire personen kunnen aangezien worden, „zoodanig als dezelve in dat artikel (Art. 2 Ontwerp-C. L. 1815) voorkomt, „niet genoeg omvattend is”.

Eene wijziging van art. 2 C. L. kon de zaak in het reine brengen. In plaats van „de krijgslieden van allerlei wapen hoegenaamd, aan 's Lands militairen dienst verbonden” werd in art. 2 gesteld: „allen die in de „formatie der onderscheidene korpsen der armee zijn begrepen”.

Daar de militie ook in die formatie was begrepen, was ook dat deel van de krijgsmacht van den Staat onder Art. 2 C. L. opgenomen.

Welke reden zou er overigens kunnen hebben bestaan om die wijziging

1) Iets anders, bijv. het Reglement op den Inwendigen Dienst, de politie en de *krijgstucht* voor de Infanterie, door den Souvereinen Vorst goedgekeurd en dd. 3 Mei 1814 no. 47 in werking gebragt, welk reglement, wat de krijgstuicht betreft, de bron is geweest waaruit de ontwerpers van het van kracht zijnde Reglement van Krijgstucht ruimschoots hebben geput.

Bedoeld Reglement van 1814, waarin de slagen niet onder de straffen zijn opgenomen, is eene onmisbare bron voor de wordingsgeschiedenis van het bestaande Reglement van Krijgstucht. Het is aanwezig in de Bibliotheek van het Departement van Oorlog onder No. $\frac{2168}{3}$.

in de ontwerpen van 1814 en 1815 aan te brengen? Zeker is het toch ook, dat, had men de militie niet in art. 2 C. L. willen begrijpen, men wel eene andere redactie had *moeten* volgen, en men dan zeer zeker zou hebben gezegd „allen die in de formatie der onderscheidene korpsen der „*staande* armee zijn begrepen.” Immers de ontwerpers van de Wet, de Raad van State, de Vertegenwoordiging en de Souvereine Vorst, die allen wisten zeer wel, dat de militie ook in de „formatie van de onderscheidene „korpsen der armee” was begrepen.

Kan uit het voorafgaande blijken, op welke gronden de meening gebaseerd is, dat bij het samen- of vaststellen van het C. L., de bedoeling is geweest, dat art. 2 C. L. ook op de militie in het algemeen van toepassing zou zijn, nu art. 2 C. L. geene bepaling inhield gelijk aan die van art. 2 der Wet van 1799, nl. dat het zijn „in actuelen dienst” een eisch was om onder de militaire strafwet te kunnen vallen, nu bleef aan de militiewet over te bepalen:

onder welke omstandigheden de miliciens aan de militaire strafwet werd onttrokken, of, wat feitelijk op hetzelfde neerkomt, onder welke omstandigheden die wet op die personen zou worden toegepast.

Immers tot de *militie* behoorden ook personen, die nog niet gediend hadden, verlofgangers, enz. kortom, menschen, die het militaire kleed niet droegen, geen militaire diensten deden en dus gedurende dien tijd bezwaarlijk als militairen konden worden aangemerkt, terwijl er geen enkele reden kon zijn, waarom men die personen, zoolang zij geen dienst deden, in den vollen zin als militairen had te beschouwen.

De Militiewet van 1815 had in art. 72 de bepaling opgenomen dat alleen miliciens in actieven dienst gelijk zouden staan aan de *staande* armee.

De Militiewet van 1817 nam deze bepaling in art. 173, zij het in andere bewoordingen, over, doch bevatte tevens in art. 168 zeer krasse strafbepalingen, — al waren ze niet van krijgstuchtelijken aard — tegen de deserteurs van de militie en de militieplichtigen, die na expiratie van hun verloftijd zich niet bij hun korps vervoegden. Dergelijke manschappen werden volgens Art. 168 ter dispositie gesteld van het Departement van Oorlog „om in den militairen dienst, hetzij hier te lande hetzij in de „Koloniën (¹) of elders geëmployeerd te worden.”

Feitelijk was deze straf aanzienlijk zwaarder en drukkender dan de straf voor desertie of achterblijven van verlof van vrijwilligers.

Nog vóór 1817 ten einde was, is er verschil van gevoelen geweest over de vraag of *verlofgangers* der militie tijdens hun verlof al dan niet onder de rechtspraak van den militairen rechter moesten vallen.

Niet voor 20 Juli 1821, d. i. bijna 3½ jaar daarna, is deze vraag beantwoord in het Koninklijk Besluit van dien dag (Stbl. n°. 12).

In punt 2 van dat Koninklijk Besluit wordt gezegd: „in aanmerking „nemende, dat het *crimineel militair Wetboek* . . . *nergens de manschappen „van de militie begrijpt onder het eigenlijk gezegde krijgsvolk te lande.*”

Het zijn vooral de gecursiveerde woorden, waaruit door hen, die meenen dat de miliciens niet tot de Armee, tot het krijgsvolk te lande zijn te rekenen en dat de miliciens daarom niet onder art. 2 C. L. zijn begrepen, het bewijs geput wordt voor de juistheid van hunne bewering.

Wat verstaat men evenwel onder „begrijpen”?

Wil men daaronder verstaan, dat de militie in het C. L. met name wordt vermeld, dan is het zeker waar dat dit niet het geval was. Wil

(¹) Ook reeds door de Commissie voor het Militaire Wezen aanbevolen.

men daaruit afleiden dat de militia er buiten zou vallen, dan kan dat zonder nader bewijs en onder opmerking dat de „*staande armee*” ook niet met name in het C. L. wordt vermeld — met het oog op de duidelijke woorden van Art. 2 C. L. en in verband met het voorafgaand betoog — geenszins toegegeven worden.

De militia was in de formatie der korpsen begrepen, en viel in algemeenen zin dus onder het C. L.; alleen als een andere Wet (de Militiewet) bepaalde, in welke gevallen de militia aan het C. L. onttrokken werd, of wel wanneer die andere Wet al de gevallen opnoemde, waarin het C. L. op de militia van toepassing was, kon beperking plaats hebben van de rechtsmacht van den militairen rechter over de militia.

Juist uit dat Koninklijk Besluit van 20 Juli 1821 (Stbl. n°. 12) blijkt dat. In punt 3 van dat Besluit wordt gezegd: „Dat vermits volgens de „bepaling voorkomende in Art. 173 der Wet van 8 Januari 1817 (Stbl. n°. 1) houdende: „„de nationale militia, die zich in actieven dienst bevindt, „zal in alles worden behandeld als de korpsen der staande armee””, het „Crimineel militaire wetboek en de Wet op de krijgstucht alleen dan op de „militia van toepassing is, wanneer dezelve zich in activiteit bevindt, hieruit „bij tegenstelling volgt, dat het gedeelte derzelve, hetwelk geen actieve dienst „doet, of met andere woorden, de in deze bedoelde *vaste* verlofgangers, niet „onder de meergenoemde strafwetten en de judicature van den militairen „regter zijn begrepen”, en in de *Overweging* van dat Besluit: „dat naar „aanleiding van het vorenstaande een *verlofganger* der nationale militia „niet kan worden gerekend te behooren tot het krijgsvolk te lande”.

Uit de aangehaalde woorden valt geen andere gevolgtrekking te maken dan deze, dat een milicien in actieven dienst *wel tot het Krijgsvolk te Lande behoort*.

Maar als, ook volgens de lezing van het bedoelde Koninklijk Besluit, de milicien in actieven dienst tot het Krijgsvolk te lande behoort, en dus militair is, dan zal toch moeten worden toegegeven dat een ontslagen milicien een ontslagen militair is, en dat art. 4 C. L. op hem kan worden toegepast.

Tot staving van deze, naar gemeend wordt, geen nader bewijs vorderende waarheid, moge worden verwezen naar het werk van Mr. CONVENT TEN OEVER en Mr. J. VERSFELT, *Vlugtige bedenkingen op het Nederlandsch Krimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande*, in 1842 in het licht verschenen. Bij art. 4 C. L. teekenen die schrijvers aan: „Er zijn tijdperken, „waarin de milicien zonder van den dienst te zijn ontslagen, onder de „judicature terugkeert; de officier der schutterij, welke mobiel is geweest, „kan met zijne onderhoorigen na dien tijd in zeer onaangename betrekkingen „komen; deze en dergelijke gevallen zouden misschien in de bepaling van „dit artikel moeten worden begrepen, omdat daarvoor dezelfde redenen „pleiten.” M. a. w.:

voor de *ontslagen miliciens is art. 4 C. L. van toepassing*; het is echter wenschelijk dat artikel ook op verlofgangers toe te passen.

Het is zeer aannemelijk, dat er tot op het tijdstip, waarop de ontwerp-militiewet van 1861 werd ingediend, geen twijfel heeft bestaan aangaande de toepasselijkheid van art. 4 C. L. op ontslagen miliciens. De Memorie van Toelichting op die Wet was echter zoodanig geredigeerd dat twijfel moest geboren worden.

Het bekende artikel 130 dier Wet werd toegelicht als volgt:

„Door het hierbedoelde wetboek en de reglementen van krijgstucht toe-

„passelijk te maken op de manschappen der militie te land die zich onder de wapenen bevinden, zal een eind worden gemaakt aan den min gunstigen toestand waarin de manschappen tegenover de vrijwilligers bij het Leger verkeeren tengevolge van Art. 168 der Wet van 8 Januari 1817, krachtens welke een deserteur van de militie veel strenger wordt gestraft dan een vrijwilliger die deserteert.”

De geursiveerde woorden deden het voorkomen alsof tot dusverre het C. L. en het Reglement van Krijgstucht niet toepasselijk waren geweest op de miliciens onder de wapenen en alsof men nu, door die toepasselijkheid in de Militiewet uit te spreken, als het ware een geheel nieuwen toestand schiep. Ook op de Volksvertegenwoordiging — die, blijkens het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer over het wetsontwerp, niet eens wist dat het Reglement van Krijgstucht een wet was — moest dat indruk maken.

Voor hen die van gevoelen zijn, dat Art. 4 C. L. niet op ontslagen miliciens van toepassing is, kon Art. 130 van de Militiewet van 1861 een geschikt uitgangspunt wezen bij het betoog van de juistheid hunner meening.

Immers dat artikel omschreef al ⁽¹⁾ de gevallen, waarin de *milicien* onder het C. L. viel. Had de wetgever — zoo zeggen zij — gewild dat Art. 4 C. L. ook op de militie van toepassing zou zijn, dan zou hij dat in de militiewet hebben uitgesproken. Nu hij dat niet heeft gedaan, volgt daaruit dat de milicien buiten Art. 4 C. L. blijft.

Voorzeker zou de Militiewet van 1861, en ook die van 1901, beter hebben gedaan, met de gevallen op te noemen waarin de milicien niet onder het C. L. valt.

Dat ware meer rationeel geweest, en denkelijk zou men dan ook aan art. 4 C. L. gedacht hebben. Waarschijnlijk is dat artikel nu door de wetgevers over het hoofd gezien, of is er niet de noodige aandacht aan gewijd.

Maar de Wetgever heeft niet gespecificeerd welke artikelen van het C. L. op de militie van toepassing zijn en welke niet. Het geheele C. L. is toepasbaar op de militie, en dat de ontslagen milicien nu buiten Art. 4 C. L. staat, is met een beroep op art. 130 der Wet van 1861 (art. 117 der Wet van 1901), niet uit te maken.

Een ontslagen milicien is niet meer „*manschap der militie te land*”; hij is **burger**, *gewezen milicien*, *ontslagen milicien*, dat is *ontslagen militair*; want ook volgens de militiewet is een milicien onder de wapenen militair.

Evenals het C. L. voor andere *burgers* bepalingen bevat, aanduidende wanneer zij voor bijzondere misdrijven onder het bereik van enkele artikelen van het C. L. komen, is er niets vreemds in, dat een burger, ontslagen militair, hij moge vrijwilliger of milicien zijn geweest, voor het in Art. 4 C. L. genoemde, onderworpen blijft aan de bepalingen van het Militair Wetboek. Had de Wetgever dit ten aanzien van *gewezen* miliciens niet gewild, dan had hij die categorie in de wet moeten uitzonderen. Nu hij dat naliet, is het geen ongeoorloofde uitbreiding van militaire jurisdictie als de ontslagen miliciens onder Art. 4 C. L. worden gebracht. Integendeel kan het eene, voor de krijgstucht schadelijke, en niet op eene wettelijke bepaling berustende beperking van de militaire jurisdictie worden geacht, wanneer men den ontslagen milicien stelt buiten bereik van Art. 4 C. L.

Uit de woorden „*na hunne afdanking*” in art. 4 C. L. voorkomende,

(1) Dat meende men althans. Toch ontbrak en ontbreekt er nu nog wel wat aan:

schijnt almede te worden afgeleid, dat het C. L. uitsluitend voor de staande armee werd geschreven.

De juistheid echter der redeneering ten betooge van die stelling kan niet worden toegegeven.

Gezegd wordt, dat men dat woord kan bezigen ten aanzien van een vrijwilliger, dat deze na het verstrijken van zijn termijn met dankbetuiging voor de bewezen diensten wordt losgelaten, maar dat die uitdrukking niet past voor den milicien, die met groot verlof thuis is, wiens verplichting door het enkel bereiken van een leeftijd, of op een bepaalden dag ophoudt, en die dan wel een *bewijs* van ontslag krijgt, maar te wiens aanzien van een feitelijk ontslag, van eene vrijlating, geen sprake kan zijn en met betrekking tot wien „afdanken” een heel oneigenaardige uitdrukking wezen zou.

Hieromtrent valt op te merken, dat „afdanking” niet tevens een soort van dankbetuiging inhoudt.

Een vrijwilliger, die met een briefje van ontslag uit den dienst wordt verwijderd, is ook een ontslagen militair, die onder Art. 4 C. L. valt.

Verder zijn niet alle miliciens, die ontslag krijgen, met groot verlof.

Ook zij, die actief dienen, kunnen uit den dienst worden verwijderd — en bij plaatsvervangers geschiedde dat veelvuldig — bovendien kunnen zij om tal van redenen tusschentijds worden ontslagen.

De milicien, die ontslag krijgt, ontvangt een *bewijs* van ontslag, zegge een paspoort, dat volkomen gelijk is en altijd was aan het paspoort der vrijwilligers.

Het woord „afdanking” heeft, en had ook reeds in 1815, in de militaire taal een soort burgerrecht verkregen, in dien zin dat het veel meer slaat op het ontslaan van velen tegelijk dan van enkele individuen.

Reeds in 1814 werd bij het Leger een signaal „afdanking” ingevoerd en het bestaat nog. Het dient om de gewapende verzamelde troepen uiteen te doen gaan en ieder zich vrij te laten bewegen waar hij wil.

Zooals DE VRIES & TE WINKEL het uitdrukken, nl. „het woord wordt „gebruikt voor het ontslaan van hen wier diensten men niet meer noodig „heeft”, zoo werd het ook in vorige eeuwen gebezigd. „Afdanking der „militie” — zie DIBBETZ, *Groot Militair Woordenboek* — „was reductie „der militie, bij het reduceren van de compagnieën moesten de bekwaamste „manschap gehouden worden.”

Dat heeft dus ook betrekking op het ontslaan van velen tegelijk.

„Het dankbetuigen — zoo voegen DE VRIES & TE WINKEL er nog bij — „treedt hier zeer op den achtergrond; alleen blijft er nog het bij-denkebeeld „van over, dat het ontslaan geen gevolg is van ontevredenheid over „verleende diensten.”

Waarom zou het woord „afdanking” dan niet kunnen betrekking hebben op het ontslag der militie, van een heelen jaargang tegelijk zoowel als van anderen tusschentijds?

De Staat heeft hun dienst niet meer noodig, geeft daarvan een schriftelijk bewijs, laat hen dus vrij — wat zij anders niet waren.

Het moge juist zijn, dat het Hoog Militair Gerechtshof altoos heeft *aangenomen*, dat het C. L. van meet af, alleen voor de z.g. armee, niet voor de militie is geschreven, en dat de toepasbaarheid van dat Wetboek op de militieplichtigen uitsluitend berust op de wettelijke bepalingen, dienaangaande successievelijk in de militiewetten opgenomen, de vraag is geoorloofd, of dat „aannemen” op onweérlegbare gronden heeft plaats

gehad. Wanneer toch in de beslissing van het Hof van 2 December 1896 gelezen wordt :

„dat art. 2 C. W. L. in verband moet worden beschouwd met artikel 1 „en geen andere personen kan bedoelen dan hen, die voortdurend in vasten „militairen dienst zijn, en als zoodanig dienst doen”, dan mag toch gevraagd worden, waarop dat „kan” berust; er wordt geen enkel bewijs voor aangevoerd, en dat voor het tegendeel zeer veel te zeggen is, zal voorzeker uit het voorafgaande voldoende zijn gebleken.

Ook de verdere overweging in die beslissing :

„dat bij een ruimere opvatting, art. 130 der Wet op de Nationale „militie, *overbodig* zou zijn daar de miliciens in de formatie der korpsen „zijn begrepen en dus reeds krachtens art. 2 C. W. L. daaraan onder- „worpen zouden zijn”, is naar dezerzijdsche meening onjuist.

Overbodig was dat artikel geenszins. Integendeel, het kon niet gemist worden, want er diende in de militiewet te worden uitgemaakt of de miliciens met groot verlof, *die ook in de formatie der korpsen zijn begrepen*, gedurende hun verloftijd onder de bepalingen van het C. L. zouden blijven, dan wel daaraan onttrokken zouden zijn.

Al kan nu worden toegegeven, dat men door eene ruimere opvatting van Art. 4 C. L. — dus als men de militia er ook onder laat vallen — eene regeling krijgt die gebreken heeft, omdat de milicien met groot verlof niet, en de ontslagen milicien wel vervolgbaar is volgens het Militair Wetboek, art. 4 C. L., dan moet hier toch bij worden aange- teekend, dat die regeling niet zoo zonderling is als zij wel schijnt.

Een milicien-verlofganger zal niet licht in de verzoeking komen een superieur ter zake van vorigen dienst te beleedigen. Zulk een milicien kan nog opgeroepen worden en hij kan, of liever *zal* in de meening verkeeren, dat zijne superieuren hem dan wel onderhanden zullen nemen.

Een *ontslagen* milicien is echter een heel ander man; volkomen vrij; nimmer heeft hij iets meer met den dienst of met zijne vroegere superieuren te maken; dat zulk een man veel eer in de verzoeking kan komen om een wrok te koelen, ligt voor de hand.

Ook in het in te voeren Militair Strafwetboek is de verlofganger, ver- geleken bij den ontslagen, milicien, in het voordeel voor wat betreft het beleedigen van een superieur. Dat is nu wel niet goed, maar het feit bestaat.

Wanneer al het voorgaande in enkele regelen wordt geresumeerd, dan zijn deze :

1°. het bewijs, dat de militia niet onder art. 2 C. L. zou vallen en dat daarin alleen bedoeld zouden zijn de vrijwillig dienenden, is niet geleverd; tal van aanwijzingen zijn er, dat de militia wel onder art. 2 C. L. valt en dat zulks van den beginne af werkelijk de bedoeling is geweest.

2°. Bij het vaststellen van het C. L. is in ieder geval rekening gehouden met het feit dat dit Wetboek ook voor de militia moest dienen;

3°. de militiewetten hebben steeds aangeduid, in welke gevallen het C. L. ten volle toepasselijk was en is op militieplichtigen, doch geen der militiewetten heeft bepalingen vastgesteld voor *ontslagen* miliciens.

Had de wetgever die personen aan art. 4 C. L. willen onttrekken, dan had hij dit in de Militiewet behooren te doen.

Nu dat niet is geschied, zijn ontslagen miliciens, als ontslagen militairen, aan de ontslagen vrijwilligers gelijk, ook wat betreft de toepasbaarheid van art. 4 C. L.

Ten slotte moge worden aangeteekend, dat het eenige voorbeeld, hetwelk hier omtrent de toepassing van Art. 4 C. L. kan worden aangehaald, is, dat, hetgeen voorkomt in BOSCH, *Droit pénal et discipline militaire*, Bruxelles 1837, een voorbeeld, sedert dien in tal van Nederlandsche werken over militair strafrecht, zij het niet volledig, aangehaald.

Uit het op blz. 142 van dat werk vermelde vonnis blijkt, dat de krijgsraad in dat geval incompetent werd verklaard, omdat de beklagde GEERTS niet onder de bevelen had gediend van den kapitein dien hij beleedigde, *doch het incompetent verklaren van den krijgsraad geschiedde niet op grond van het feit, dat GEERTS een ontslagen dienstplichtige was.*

Breda, 12 Maart 1903.

F. H. A. SABRON,
Kolonel, Gouverneur van de
Koninklijke Militaire Académie.

MILITAIRE JURISPRUDENTIE.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 25 Juni 1901.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPLICK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN.

Advocaat-Fiscaal: Mr. P. VERLOREN VAN THEMAAT.

Verdediger: Mr. Dr. W. A. VAN ZIJST.

Beklaagde heeft op een sergeant vier geweerschoten gelost, doch niet dien sergeant maar een in de nabijheid zijnden milicien en een korporaal getroffen. De milicien overlijdt aan de bekomen verwonding.

Beklaagde was in eersten aanleg veroordeeld wegens: 1o. het plegen van een daad van geweld tegen zijn meerdere in rang; 2o. mishandeling welke den dood ten gevolge heeft gehad, en 3o. mishandeling.

In hooger beroep gekomen, wordt hem bovendien ten laste gelegd, dat hij de gepleegde feiten met voorbedachten rade zou hebben verricht

Het Hof acht het bewijs van het vooraf beraamd plan niet geleverd. Het spreekt den beklagde bovendien vrij op grond dat de begane feiten, als gepleegd onder invloed van ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens, aan den beklagde niet kunnen worden toegerekend.

Beklaagde lijdt volgens het onderzoek van den laatst gehoorde deskundige niet aan insania moralis, noch aan psychische alcoholische degeneratie, chronische paranoia of andere chronische zielsziekte, doch aan een acute, voorbijgaande zielsziekte (sensuum fallacia ebriosa).

Inhoud van het geneeskundig rapport.¹⁾

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof,
tusschen:

N. N. oud 30 jaar, geboren te Montfoort, milicien-plaatsvervanger bij het

¹⁾ Het geneeskundig rapport was reeds door den steller gepubliceerd in het Tijdschrift van Strafrecht XIV, blz. 403 v. Men vergelijk het naschrift aldaar.

5e Regiment Infanterie, eerst gedetineerd te Arnhem, doch later, ingevolge 's Hof's Resolutie van den 18^{den} September 1900, te Utrecht, die bij vonnis van den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem, gewezen den 2^{den} Juli 1900, met aanhaling der artikelen 100 en 13 aan het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 2 al. 1, en 7 al. 1 en 3 der Wet van 17 September 1870 (Staatsblad n°. 162), 300 al. 1 en 3, 55 en 56 van het Wetboek van Strafrecht, 1, 19, 7 en 11 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191), 3 en 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64) 130 der Wet van 19 Augustus 1861 (Staatsblad n°. 72) en 185 der Rechtspleging bij de Landmacht, is schuldig verklaard aan: 1°. het plegen van eene daad van geweld tegen zijn meerdere in rang, 2°. mishandeling, welke den dood ten gevolge heeft gehad, 3°. mishandeling, en veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van vijf jaren, vervallen verklaard van den militairen stand en verwezen in de kosten en misen der Justitie en in de kosten van den processe, desnoods ter taxatie en moderatie van den Krijgsraad;

bij welk vonnis — op grond van de daarbij aangevoerde bewijsmiddelen — als wettig en overtuigend bewezen is aangenomen dat beklagde, in den avond van 29 October 1898 te 9 uur als schildwacht op post zijnde gesteld op de binnenplaats der Infanterie-kazerne op Damlust te Utrecht, omstreeks kwartier voor tien uur opzettelijk door een op die binnenplaats uitzicht hebbend raam van het waschlokaal van het 8ste Regiment Infanterie op den aldaar aanwezigen sergeant L. twee schoten uit zijn met scherpe patronen geladen geweer heeft gelost en daarna, toen die sergeant uit het waschlokaal in de aangrenzende soldatenkamer was gevlucht, nogmaals twee schoten uit zijn met scherpe patronen geladen geweer op dien sergeant heeft gelost, zonder dezen te treffen, doch door het eerste der door het raam van het waschlokaal opzettelijk op dien sergeant geloste schoten den aldaar aanwezigen milicien v. D. zoodanige verwonding heeft toegebracht dat deze onmiddellijk is overleden, en door een der door het raam van de soldatenkamer opzettelijk op bovengenoemden sergeant geloste schoten aan den korporaal O. eene verwonding aan het hoofd heeft toegebracht;

van welk vonnis beklagde zich beroepen heeft op het Hof, alzoo impetrant van mandament van appel gratis en eischer ter eenre, voor wien bij schrifture ter rolle is te kennen gegeven:

dat appellant, zich in hooge mate bezwaard voelende door dat vonnis, daarvan tijdig het appel heeft geïnterjecteerd en daartegen thans de volgende grieven aanvoert:

dat de Krijgsraad, — wanneer men appellants verdediging voor een oogenblik buiten rekening laat — in ieder geval aan de bewezen verklaarde feiten eene volkomen onjuiste qualificatie heeft gegeven, in het bijzonder wat betreft de sub 2°. en 3°. bovenvermelde misdrijven, waaraan appellant is schuldig verklaard;

dat het toch geen betoog behoeft dat voor schuldigverklaring, hetzij aan mishandeling, welke den dood heeft tengevolge gehad, hetzij aan eenvoudige mishandeling, noodig is, het opzet bij den dader om lichamenlijk letsel toe te brengen aan den mishandelde;

dat van zoodanig opzet in casu niets is gebleken niet alleen, maar integendeel de Krijgsraad, den appellant schuldig verklarende aan het plegen van een daad van geweld tegen zijn meerdere in rang (sergeant L.) implicite — en ten aanzien der verwonding van den korporaal O. zelfs uitdrukkelijk heeft beslist, dat het opzet tot het toebrengen van lichamenlijk

letsel niet is gericht geweest tegen den milicien v. D. noch tegen den korporaal O.;

dat dit te meer klemt, wanneer men let op het feit, dat appellant den milicien v. D. juist voor verdere mishandeling wilde vrijwaren en bovendien dien soldaat niet eens kende, en den korporaal O. niet gezien heeft noch kon zien, en het bloot aan een noodlottigen samenloop van omstandigheden is te wijten, dat deze beide militairen getroffen zijn;

dat er in het systeem van den Krijgsraad dan ook alleen sprake zou kunnen zijn van schuldigverklaring — nevens het sub 1°. vermelde feit — aan het veroorzaken van den dood van den milicien v. D. door schuld (culpose doodslag), voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 307 van het Wetboek van Strafrecht, en het niet-opzettelijk verwonden van den korporaal O. onder geen enkele strafbepaling valt, ook niet onder dien welke vervat is in artikel 308 van het Wetboek van Strafrecht, omdat de verwonding van genoemden korporaal noch is geweest zwaar lichamelijk letsel, noch zoodanig lichamelijk letsel, dat daaruit tijdelijke ziekte of verhinderings in de uitoefening van ambts- of beroepsbezigheden is ontstaan;

dat appellant zich echter voornamelijk gegriefd en bezwaard acht door de beslissing van den Krijgsraad omdat daarin is verworpen — zelfs zonder behoorlijk te zijn onderzocht — hetgeen appellant tot rechtvaardiging van zijne daad heeft aangevoerd;

dat hij namelijk — gelijk van den aanvang af hij heeft beweerd en ook nu nog volhoudt — niet door eenige wraakzucht of ander kwaadaardig motief tot het plegen der geincrimineerde handeling is gedreven, maar het zien van de mishandeling van den milicien v. D. door den sergeant L. in het bewuste waschlokaal, hetgeen hij op geen andere wijze kon verhinderen en toch krachtens zijne verplichtingen als schildwacht moest verhinderen, de aanleiding is geweest tot het gebruik maken van zijn vuurwapen;

dat het nu wel mogelijk is, dat zijne waarneming van hetgeen in het waschlokaal geschied is niet juist is geweest, — met zekerheid zal zulks ten gevolge van den dood van den hoofdgetuige nooit zijn te bewijzen — doch daardoor het karakter van het motief zijner handeling niet wordt gewijzigd;

dat toch een dergelijke verkeerde waarneming — gelijk door den getuige-deskundige Dr. ZEEHUISEN, die de plaats van de handeling onder ongeveer gelijke omstandigheden als op den avond van den 29sten October 1898 inspecteerde, werd verklaard — zelfs voor een normaal mensch mogelijk zou geweest zijn, en zeer zeker voor iemand als appellant die — dit staat bij alle gehoorde deskundigen vast — niet tot de geheel normale menschen behoort;

dat nu wel de deskundigen Dr. VAN DELDEN en Dr. KRAMER, in afwijking van de doctoren ZEEHUISEN en MUSCHART, die den appellant beschreven als iemand lijdende aan een vorm van insania moralis (zwakzinnigheid), in hunne rapporten tot de conclusie komend, dat appellant niet lijdende is aan een bepaalden vorm van krankzinnigheid, doch zulks ook niet wordt vereischt door de strafwet, die in artikel 37 alleen spreekt van „gebrek-„kige ontwikkeling of ziekelijke storing der verstandelijke vermogens,“ als grond van ontoerekenbaarheid;

dat nu het aanwezig zijn van zoodanige ziekelijke storing bij appellant ook wordt aangenomen door Dr. VAN DELDEN, die in zijne overgelegde „aanteekeningen volgens artikel 20 der Krankzinnigenwet“ schrijft: „Wij „concludeeren dat deze persoon derhalve behoort tot de groote categorie

„der gedegenereerden (psychisch minderwaardigen, „habitants des frontières de la folie”) d. w. z. individuen, die de verschijnselen vertoonen van een „niet-bepaaldelijk abnormaal geestelijk leven zoolang er geene bijzondere „omstandigheden met hen voorvallen, waardoor het psychisch evenwicht „wordt in gevaar gebracht en de affecten de overhand krijgen; de rol „van het zeer labiel psychisch evenwicht te hebben verbroken moet, „onzes inziens, zonder eenige reserve worden toegedeeld aan de degra- „datie (van N. N.), wat als psychisch trauma heeft gewerkt;” terwijl dezelfde deskundige in zijn rapport van 25 October 1900 spreekt van een „naar impulsiviteit neigend karakter” en „andere karaktertrekken, die hij „gemeen heeft met den criminel né”;

dat Dr. KRAMER een dergelijke ziekelijke storing eveneens aanneemt, waar hij op pag. 13 van zijn rapport schrijft: „Het verhoogde zelfgevoel „en eene allengs tot ontwikkeling komende zwakzinnigheid hebben ten „gevolge, dat de chronische alcoholist blufferig wordt en hem tevens „inzicht en zelfbeheersching doen verliezen enz.” en diezelfde deskundige bij zijn verhoor voor het Hof het bestaan van „dementia alcoholica” aannam; dat het aan die ziekelijke storing, aan dat impulsieve karakter van appellant is te wijten, dat hij de vermogens miste om zijne onjuiste waarneming van de mishandeling — gesteld zij is niet geschied — te corrigeren en onmiddellijk, zonder verder na te denken, of er, na het vergeefsche kloppen, ook andere minder gevaarlijke middelen aanwezig waren, bij het zien van het voortduren der mishandeling, overging tot gewelddadige maatregelen (waartoe hij zich trouwens volgens de consignes bevoegd achtte) en waarvoor hij derhalve niet kon worden aansprakelijk gesteld, evenmin als degeen, die, in noodweer handelende, door de hevige gemoedsaandoening de grenzen der noodzakelijke zelfverdediging overschrijdt;

dat mitsdien de Krijgsraad hem, appellant, voor het sub 1°. vermelde feit ten onrechte eene straf heeft opgelegd en hem had behooren te ontslaan van rechtsvervolging;

en is geconcludeerd dat het den Hove moge behagen het vonnis te vernietigen, des appellants handelingen alsnog niet-strafbaar te verklaren en hem te ontslaan van alle rechtsvervolging; en ten aanzien van den hierna te melden eisch à minima tevens verweerder à minima,

en

den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht, ambtshalve en als bij 's Hof's Resolutie van den 17^{den} Juli 1900 geautoriseerd om dit appel r.o. voor den Auditeur-Militair in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem, te vervolgen, mitsdien gedaagde in voorschreven cas, ter andere zijde, tevens eischer à minima, door wien voor antwoord in appel en eisch à minima bij schrifture ter rolle is betoogd:

dat beklagde, erkennende dat hij in den avond van 29 October 1898, op post staande op de binnenplaats der Infanterie-kazerne te Utrecht, door het raam der waschrichting twee schoten heeft gelost op den zich aldaar bevindenden sergeant L. en zulks na vooraf het zegel van een der pakjes patronen, die hij bij zich had, te hebben verbroken en, wetende dat het scherpe patronen waren, zijn geweer daarmede te hebben geladen alsmede dat hij dit gedaan heeft met de bedoeling den sergeant te doodden (verhoor van 1 November 1898, art. 9, 17 en 18), eene voorstelling van het gebeurde heeft gegeven, die voor het overige geheel afwijkt van hetgeen door de gehoorde getuigen is verklaard en op grond dier verklaringen bij het vonnis terecht als bewezen is aangenomen;

dat beklagde toch bij gemeld verhoor, waarbij hij bij zijne verhooren

is blijven volharden, opgaf dat hij, staande voor het raam der gemelde waschinrichting, gezien heeft dat de sergeant, die voor de deur van de waschinrichting stond, met zijn sabel sloeg naar een man, die voor hem stond, terwijl de tweede daar aanwezige man onder de waschtafel zat; dat hij toen niet dadelijk geschoten heeft, maar eerst geprobeerd heeft de wacht te waarschuwen door op de ruiten van een zich naast de midden-deur bevindend raam te kloppen; dat, toen hij geen gehoor kreeg, hij weer naar het raam van de waschinrichting is gegaan en zag dat de sergeant bezig was den man te slaan; dat hij toen eerst nog tegen het raam heeft geklopt maar toen dit niet hielp, zijn geweer geladen heeft en twee schoten in de lucht heeft gedaan om zoodoende de wacht te waarschuwen; dat de sergeant toen naar het raam is gekomen, doch hem, beklaagde, door de duisternis niet ziende, weer naar den man is teruggegaan en dezen opnieuw heeft geslagen en dat hij, terwijl inmiddels de andere man de deur moet zijn uitgegaan, daar de deur toen op een kier stond, toen opnieuw op den sergeant geschoten heeft (art. 8); dat hij in het geheel slechts vier schoten gedaan heeft, twee in de lucht en twee op den sergeant (art. 9); dat hij geen persoonlijke wrok tegen den sergeant had (art. 16) en op dien onderofficier geschoten heeft omdat deze een moordaanslag pleegde op de twee mannen, die zich in de waschinrichting bevonden (art. 8); dat het hem zeer spijt dat hij een dier mannen getroffen heeft (art. 23); dat hij, toen hij schoot, wel zeker dacht den sergeant te zullen raken (art. 21) en geen spijt zou gevoelen indien hij in plaats van zijn slachtoffer, dat hem vertoond werd, het lijk van den sergeant voor zich zag liggen (art. 24), hebbende hij geheel met bewustzijn gehandeld (art. 26);

dat de voorstelling van den beklaagde, dat hij eerst twee schoten in de lucht zou hebben gedaan en daarna twee schoten op den sergeant zou hebben gelost, terecht door den krijgsgaad is verworpen, daar uit de verklaringen van den sergeant L. en den korporaal O. (zie de 5°. en 6°. overweging van het vonnis) met zekerheid blijkt, dat de eerste twee door beklaagde geloste schoten tegen een der zich in het waschlokaal bevindende personen waren gericht en de beide laatste schoten *daarna* elk door een der ramen van de daaraan grenzende soldatenkamer zijn geschoten, en wel onmiddelijk nadat de getuige L. uit het waschlokaal in de soldatenkamer was gevlucht;

dat trouwens de onwaarheid der opgaaf van den beklaagde, wat betreft het tweemaal schieten in de lucht, vóórdat hij op den sergeant L. schoot, alleen reeds afdoende blijkt uit het feit, dat, terwijl beklaagde erkent dat hij tweemaal op den zich in het waschlokaal bevindenden sergeant heeft geschoten, en dat hij in het geheel slechts vier schoten heeft gelost, hetgeen trouwens ook van elders is bewezen, eerst *nadat* de milicien v. D. door een dier schoten doodelijk was getroffen, den korporaal O. door een schot in de soldatenkamer verwond heeft;

dat het voor de hand ligt, waarom beklaagde de voorzegde leugenachtige opgaven heeft gedaan, daar, indien hij had erkend eerst twee schoten in het waschlokaal en daarna twee schoten in de soldatenkamer te hebben gelost, daardoor zijne verdediging dat hij alleen had geschoten om een in het waschlokaal gepleegden moordaanslag te keeren, zou worden te niet gedaan;

dat voorts met zekerheid uit het gehouden onderzoek is gebleken, dat beklaagde *niet* geschoten heeft omdat de sergeant L. een mindere in het waschlokaal mishandelde, zijnde door den sergeant L. onder eede verklaard, dat niets van dien aard in het waschlokaal is voorgevallen, terwijl ook

de kleeding evenmin als de huid van den verslagene bij onderzoek de minste sporen van mishandeling vertoonde; dat bovendien de mogelijkheid van zoodanige mishandeling ten eenen male is uitgesloten op grond van de verklaring van den sergeant-majoor F. (die even voor het eerste schot het waschlokaal had verlaten), houdende dat het wel mogelijk is geweest dat beklaagde een oogenblik drie personen in het waschlokaal heeft gezien, doch dat dit dan geweest zijn hij, getuige, sergeant L. en den milicien v. D.;

dat, zoolang hij, getuige, er geweest is, er geen mishandeling heeft plaats gehad en de tijd tusschen het oogenblik, waarop getuige is weggegaan en het vallen van het *eerste* schot te kort was om zoo iets mogelijk te maken;

dat met de gebleken onwaarheid dier voorstelling, door beklaagde te zijner verontschuldiging gegeven, tevens zijn systeem van verdediging in duigen valt;

dat toch zeer zeker ter verdediging van de handelingen van beklaagde niet kan worden aangenomen dat deze, door gezichtsbedrog misleid, wellicht in de meening kan hebben verkeerd dat werkelijk een mindere in het waschlokaal werd mishandeld;

dat namelijk die mishandeling, volgens het verhaal van beklaagde zelf, in drie tempo's zou hebben plaats gehad, namelijk: *eerst* toen hij voor de eerste keer door het raam van waschlokaal keek, *daarna* toen hij, na te vergeefs getracht te hebben de wacht te waarschuwen, zich wederom naar het raam van het waschlokaal had begeven en *eindelijk*, toen de sergeant, nadat deze zich naar het raam had begeven, doch hem, beklaagde, wegens de duisternis niet gezien hebbende, weder naar den door hem mishandelden inferieur was teruggegaan — en het ten eenenmale ondenkbaar is dat beklaagde zich tot drie keer toe op de bovenomschreven wijze zou hebben vergist;

dat trouwens het geheele stelsel van verdediging van beklaagde reeds wordt te niet gedaan door het feit, dat hij eenige oogenblikken later, toen de sergeant L. zich naar de soldatenkamer had begeven en er dus geen sprake meer was van mishandeling, ook door de ramen van dat vertrek twee schoten op de zich daarin bevindende personen heeft gelost;

dat, aangenomen zelfs dat er in het waschlokaal eene mishandeling had plaats gehad, zooals beklaagde het wil doen voorkomen, beklaagdes beweren, dat hij den sergeant L. heeft willen doodschieten omdat deze een aanslag pleegde op den milicien v. D., bezwaarlijk geacht kan worden ernstig gemeend te zijn, nu uit beklaagdes eigen opgaven blijkt dat die zoogenaamde „moordaanslag” eeniglijk bestaan heeft in het toebrengen van eenige slagen aan dien milicien, zonder meer, en dat beklaagde daarenboven lang genoeg in dienst was (ruim zeven jaar, waarvan ruim anderhalf jaar met den graad van korporaal) om te weten, dat een dusdanig optreden met een geladen geweer tegen een meerdere met de militaire discipline ten eenenmale onbestaanbaar is en een der meest ernstige militaire misdrijven daarstelt;

dat beklaagde dan ook onmiddellijk na het voorgevallene, nog geheel onder den indruk van de gevolgen zijner daad, heeft erkend zich aan een zeer zwaar misdrijf te hebben schuldig gemaakt, daar hij dadelijk daarop, blijkens de verklaringen van den sergeant H. en den korporaal P., een ruit van het raam naast de middendeur van de binnenplaats stuk geslagen hebbende, geroepen heeft: „ik wil afgelost worden, er is een moord begaan”; eene uitlating van beklaagde, die geheel onverklaarbaar zoude zijn, indien hij, zooals daarna door hem beweerd werd, op den sergeant L. had geschoten omdat hij als schildwacht verplicht was voor de rust en orde te waken;

dat, behalve de feiten, bij de oorspronkelijke telastelegging omschreven, aan den beklaagde bij zijn verhoor van 27 November 1900 nog is ten laste gelegd dat hij, ten tijde en ter plaatste in art. 6 van zijn verhoor van 25 Juni 1900 aangegeven, de vier daarin vermelde schoten uit zijn met scherpe patronen geladen geweer gelost heeft met het vooraf beraamd opzet één of meer der zich in het waschlokaal of in de soldatenkamer bevindende personen te doodden, m. a. w. dat beklaagde niet alleen opzettelijk maar tevens met voorbedachten rade de hem ten laste gelegde feiten heeft gepleegd;

dat, met betrekking tot die verzwarende omstandigheid, door de na te noemen getuigen het volgende is verklaard:

1°. door den milicien-kanonnier J. v. S.: dat hij in den namiddag van 29 October 1898, tusschen 2 en 3 uur in de Elizabethstraat gezien heeft dat een infanterist uit de herberg van K. kwam, die hem zonder eenige reden tegen het lichaam liep, zoodat hij op zijde schoof; dat hij vermoedde dat die militair beschonken was, te meer daar hij erg naar drank rook, en tegen hem zeide: „Pas op: ik heb mijn beste pak aan”; dat de militair toen tegen hem begon te vloeken en eene beweging maakte met de hand alsof hij hem wilde slaan, en toen hij, getuige, hem daarop waarschuwde, dat als hij dit deed, hij hem terug zou slaan, „zeide: „Nou enfin, ik zal ze van avond toch wel voor hun donder „schieten”; dat, als hij zich goed herinnert, de hem vertoonde beklaagde, de door hem bedoelde persoon is; dat de lengte overeenkomt en deze ook een snorretje droeg, maar dat hij het met zekerheid niet kan zeggen (prod. J. J.);

2°. door den hoornblazer S. H.: dat hij in den namiddag van 29 October 1898 tusschen 2 en 3 uur door de Elizabethstraat komende, daar twee infanteristen uit een kroeg zag komen; dat op dat oogenblik getuige J. v. S. van den anderen kant door de straat kwam en met een der twee infanteristen die dronken was, woorden kreeg; dat v. S. is doorge-loopen en de infanterist, zijnde de beklaagde, die hem vertoond en bepaaldelijk door hem herkend is, v. S. nariëp: „Ik kom van avond toch „op wacht en dan zal ik ze wel door hun donder schieten” (prod. K. K.);

3°. door den milicien-soldaat C. P. V.: dat beklaagde hem in den avond van 29 October 1898 even voor half tien bij de deur der cantine vertelde dat hij uit was geweest voor den majoor en een paar borrels gedronken had; dat hij hem toen gewaarschuwd heeft dat hij op moest passen, want dat hij anders wel eens straf zou oploopen, waarop beklaagde zeide dat hij daarvoor wel zou oppassen; dat deze hem toen de hand gaf en zeide dat het tijd was om te sluiten en dat hij dien avond nog eens goed zijn plicht zou doen; dat beklaagde niet geheel zuiver was, maar hij ook niet kan verklaren dat hij dronken was, en deze naar zijne meening, wel goed zal geweten hebben wat hij deed; dat beklaagde volgens zijn eigen verhalen voor 25 borrels niet bang was, terwijl hij dan nog goed naar de kazerne kon loopen (prod. H. H.);

4°. door den sergeant E. C. L.: dat hij, voor zoover hij weet, met den beklaagde nooit in aanraking is geweest, dat hij hem alleen, toen hij hem in den avond van 29 October 1898 te ruim negen uur over de binnenplaats gaande, op een bank bij de onderofficiers-eetzaal zag zitten, de bemerking gemaakt heeft dat hij dit als schildwacht niet doen mocht;

5°. door den korporaal R. H. W.: dat hij zich in den avond van 29 October 1898 te ongeveer tien minuten voor 10 uur uit de cantine naar de waterplaats heeft begeven en, van daar terugkomende, beklaagde,

die als schildwacht geplaatst was op de binnenplaats der kazerne, ter hoogte van de onderofficierskeuken zag staan en hij hem toen den grendel van zijn geweer heeft hooren openen; dat, toen hij, getuige, bijna bij de middendeur was aangekomen, beklaagde hem aanriep met de woorden: „Halt, wie ben je”, terwijl hij tegelijkertijd zijn geweer op hem aanlegde; dat hij, getuige, daarop bleef staan en antwoordde: „ik ben de korporaal W.” waarop beklaagde zeide: „Ga gauw dan naar binnen”; dat hij daarop naar de compagnie is gegaan, daar in het algemeen verteld heeft wat er gebeurd was, en toen naar de commandant van de wacht wilde gaan om het ook dezen mede te deelen, maar dat hij toen al schoten hoorde vallen (prod. I. I.);

6°. door den milicien W. W.: dat hij in den avond van 29 October 1898 om 10 uur in plaats van den beklaagde op post is gebracht op de binnenplaats der kazerne, en toen de korporaal van aflossing weg was, vlak bij het schilderhuis een stuk perkamentpapier zag liggen, dat hij opgeraapt heeft en om elf uur, na afgelost te zijn, aan den commandant der wacht heeft ter hand gesteld; dat hij den volgende morgen naar de binnenplaats gaande, wederom bij het schilderhuis een ander stuk perkamentpapier vond met het zegel er aan en ook dit aan den commandant der wacht heeft gegeven (prod. G. G.);

7°. door den Directeur van het Koninklijk Meteorologisch Instituut Dr. M. S.: dat blijkens de op het genoemd Instituut den 29sten October 1898 gedane waarnemingen, de wind dien dag tot ongeveer 10 uur 's avonds zeer zwak is geweest, tegen 11 uur een weinig is aangewakkerd en dat het zoo is doorgegaan in den nacht totdat hij 's morgens om 8 uur vrij sterk was, zonder daarom storm genoemd te kunnen worden; dat hij niet gelooft dat een papier, opgevouwen als het hem ter terechtzitting van het Hof vertoonde, op den toren van het Instituut door den wind zou zijn voortbewogen, maar dat hij daarvan met zekerheid niets kan zeggen (verhoor van 18 October 1900);

8°. door den klerk bij voormeld Instituut K. M.: dat de windsnelheid blijkens de door hem van de zelf-registreerende werktuigen persoonlijk overgenomen aantekeningen, in den nacht van 29 October 1898, 4.4 Meter per seconde bedroeg en dat dit een zwakke wind is;

dat door de bovenvermelde verklaringen van de getuigen v. S., H. en V. in onderling verband en samenhang het wettig en overtuigend bewijs is geleverd, dat bij beklaagde reeds in den namiddag van dien dag het voornemen bestond dienzelfden avond, als hij als schildwacht op de binnenplaats der kazerne op post stond, op een of meer der zich in de kazerne bevindende militairen te schieten, terwijl het vinden van een stuk perkamentpapier, in de onmiddellijke nabijheid van het schilderhuis door getuige W. te 10 uur 's avonds, dus even nadat beklaagde de vier schoten had gelost, aantoonde dat beklaagde niet, zooals hij opgeeft, staande voor het raam van het waschlokaal het met een zegel gesloten pakje scherpe patronen heeft opengebroken, maar dat hij dit reeds vroeger gedaan heeft, namelijk toen hij zich nog bij het op zestig passen afstand van het raam van het waschlokaal gelegen schilderhuis bevond, en dat ook geheel hiermede in overeenstemming is de opgaaf van getuige W., die beklaagde, staande bij de halverweg tusschen het schilderhuis en het waschlokaal gelegen onderofficierskeuken, den grendel van zijn geweer heeft hooren openen; dat het opmerkelijk is, dat de beklaagde, toen hem een paar dagen na het voorgevallene de bovenvermelde verklaringen van de getuigen V., L. en W. werden voorgehouden, beweerde:

1°. dat hij zich niet herinnerde getuige V. in den avond van 29 October op de binnenplaats gesproken te hebben, veel minder toen tegen hem de uitdrukking gebezigd te hebben: „Ik zal van avond nog eens flink mijn plicht doen” (verhoor van 3 November 1898, art. 8);

2°. dat hij zich evenmin herinnert, getuige W. dien avond te tien minuten vóór 10 uur op de binnenplaats te hebben gezien, veel minder dat hij toen een woord tegen dezen gezegd of het geweer op hem aangelegd heeft (verhoor van 3 November 1898, art. 5);

3°. dat het waar is, zooals getuige L. bij zijn verhoor van 1 November 1898 (art. 7) opgaf, dat hij Zaterdagavond, op de binnenplaats op post staande, daar getuige gezien heeft toen deze van het privaat kwam; dat hij hem toen nog gewaarschuwd heeft, dat de zijdeur naar de compagnie gesloten was en dat hij dus de middendeur door moest gaan, doch dat het *niet* waar is, dat de sergeant hem toen als schildwacht eene bemerking gemaakt heeft (verhoor van 2 November 1898, art. 6, 7 en 8);

dat inzonderheid dit ontkennen door beklagde, dat de sergeant L., kort vóórdat hij een aanslag op diens leven deed, hem eene aanmerking gemaakt had, terwijl hij zich met volkomen juistheid herinnerde het met dezen gesprokene betreffende het gesloten zijn van de zijdeur van veel gewicht is, waar hij geacht moet worden zich bewust te zijn geweest van het verband tusschen het met dien sergeant en hem op de binnenplaats voorvallene en zijn daarop gevolgde aanslag op diens leven, nu het gebeurde met dien sergeant helder deed uitkomen, waarom beklagde — terwijl hij dien dag onder den invloed van sterken drank aan zijne meerderen in het algemeen een bijzonderen wrok toedroeg en reeds met moorddadige voornemens tegen dezen beziel was — den sergeant L. tot zijn slachtoffer koos;

dat de vier deskundigen, die hun oordeel over den beklagde hebben doen kennen, het daarover eens zijn, dat ijdelheid en zelfoverschatting tot de meest in het oogvallende eigenschappen van den beklagde behooren en dat daaruit te verklaren is de diepe en blijvende indruk, dien zijne degradatie op hem gemaakt heeft (zie hieromtrent de belangrijke mededeelingen in het rapport van den deskundige KRAMER bldz. 4 en 7 en in het rapport van de deskundigen ZEEHUISEN en MUSCHART, bldz. 5 en 6) alsmede de wrevelige gemoedsstemming die daarvan het gevolg was en de verschijnselen van overprikkeling, die zich bij hem vertoonden, zoo dikwijls hij in zijn gevoel van eigenwaarde werd aangetast of hem iets in den weg werd gelegd;

dat in verband hiermede aandacht verdient de volgens den deskundige VAN DELDEN (zie zijn rapport bldz. 17) door beklagde aan dezen gedane mededeeling, dat hij na zijne degradatie steeds misbruik van sterken drank maakte, en dat die deskundige, evenals zijn mede-deskundigen, niet zonder grond in dit voortdurend alcohol-misbruik de hoofdfactor ziet bij de handelingen waarvoor beklagde thans terechtstaat (bldz. 16);

dat beklagde zich zelf volkomen bewust was van den toestand, waarin dit drankmisbruik hem gebracht had, zooals blijkt uit de mededeeling van de deskundigen ZEEHUISEN en MUSCHART, dat beklagde hun in een kalm oogenblik verklaarde: „tot alles in staat te zijn als hij driftig werd, hij „wist dan niet meer wat hij deed, hij was dan tot alles in staat, men „moest hem dan maar van zijn lijf blijven” (zie hun rapport bladz. 6), aan welke mededeeling die deskundigen de navolgende, voor de verklaring van het door den beklagde gepleegde misdrijf zeer belangrijke opmerkingen toevoegen:

„Het is dus voortdurend een smeulende vulkaan; ééne enkele opmerking

„van den chef maakt hem geheel buiten zich zelve. Het meest prikkelbaar
 „is hij tegenover zijn meerderen, vooral, indien deze hem eene opmerking
 „maken of hem iets gelasten: dan voegt de wrok zich bij de prikkelbaarheid
 „en reageert beklagde door daden van geweld. Doch ook geringe oorzaken
 „zijn voldoende om hem geweld te doen gebruiken, indien hij alcohol
 „heeft genomen: dan wordt reeds door een gezichtsbedrog de wraakzucht
 „tegen den gegradueerde geboren. Is hij met kennissen in de herberg, dan
 „gebruikt hij 10, ja 30 borrels zonder eenigen hinder, de alcohol maakt
 „hem dan nog gezelliger, noch jovialer. Maar gebruikt hij de jenever in
 „het voorbijgaan — in Juli '96 vóór 't slaan van de onderofficieren, op
 „29 October '98 vóór den doodslag — dan zet zich de alcohol om in de
 „buitengewone prikkelbaarheid, waarvan hij bij die beide gelegenheden
 „blijk heeft gegeven” (blz. 6 en 7);

dat geheel met deze zienswijze in overeenstemming zijn de volgende
 opmerkingen, door den deskundige KRAMER op blz. 13 van zijn rapport
 gemaakt:

„Het (is) bekend dat chronische alcoholisten van betrekkelijk geringe
 „alcoholhoeveelheden een grooter invloed op hun hersenfunctiën kunnen
 „ondervinden en zich toch voordoen alsof zij in het geheel niet onder den
 „invloed van alcohol waren. Het is ook bekend dat de psychische ontanding
 „van chronische alcoholisten zich juist uit in korreligheid, opvliegheid
 „en ontevredenheid, waartoe de meestal sterk toegenomen zelfoverschatting
 „niet weinig bijdraagt. Het verhoogde zelfgevoel en een allengs tot
 „ontwikkeling komende zwakzinnigheid hebben tengevolge, dat de chronische
 „alcoholist blufferig wordt en hem tevens inzicht en zelfbeheersching doet
 „verliezen, zoodat een indruk, die hem onaangenaam aandoet, in staat is
 „eene uitbarsting van woede te weeg te brengen, dank zij den licht
 „prikkelbaren gemoedstoestand waarin hij verkeert”;

dat het niet mogelijk is aan te wijzen welke waarschijnlijk zeer
 onbeduidende oorzaak in den morgen van 29 October 1898 beklagde een
 zoodanigen wrok tegen zijn meerderen in het algemeen heeft doen opvatten;
 dat hem dit bij het verlaten van de tapperij in de Elizabethstraat de woorden
 deed uiten: „Ik kom van avond toch op wacht, en dan zal ik ze wel voor
 „hun donder schieten”, doch dat, zoo dit gevoel van wrok en wrevel in
 den avond van dien dag zijn uiting heeft gevonden in den aanslag op het
 leven van den sergeant L. en niet op dat van een anderen meerdere, dit
 blijkbaar moet worden toegeschreven aan de aanmerking hen even te
 voren door dezen gemaakt;

dat, naar gedaagdes mening, door de deskundigen VAN DELDEN en
 KRAMER in hunne rapporten op deugdelijke wetenschappelijke gronden is
 aangetoond dat de beklagde niet, zooals de deskundigen ZEEHUISEN en
 MUSCHART hebben trachten aan te toonen, lijdende is aan insania moralis,
 noch aan eenigen anderen vorm van krankzinnigheid; dat insania moralis
 is een aangeboren psychisch defect en de gevolgen van deze geestelijke
 afwijking dientengevolge ook gedurende het geheele leven van den patient
 moeten kunnen worden aangetoond; dat dit niet alleen bij dezen beklagde
 niet mogelijk is, maar integendeel de feiten zulks weerspreken (verslag
 van VAN DELDEN blz. 7 en van KRAMER blz. 11);

dat beklagde echter is een psychisch minderwaardige persoonlijkheid,
 die lijdende is aan chronisch alcoholisme en het voortdurend alcohol-
 misbruik zeer nadeelig heeft ingewerkt op dezen psychisch gedegenereerde,
 zich inzonderheid uitende in eene bijzondere prikkelbaarheid, en dat alleen
 daaruit, in verband met een acuut alcoholmisbruik op 29 October 1898

de handelingen moeten verklaard worden waaraan beklaagde zich in den avond van dien dag heeft schuldig gemaakt;

en is geconcludeerd tot nullité van het vonnis en dat alsnog de impetrant en verweerder, met aanhaling der artikelen 10, 27, 45, 55, 56 en 289 van het Wetboek van Strafrecht, 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 2 en 11 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n° 64) en 185 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden schuldig verklaard aan: 1°. moord, 2°. poging tot moord, welke zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard en waarvan de uitvoering alleen ten gevolge van omstandigheden van des daders wil onafhankelijk niet is voltooid, drie malen gepleegd, met den voorafgeganen moord ééne voortgezette handeling daarstellende, en te dier zake veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van twaalf jaren, met bepaling dat de tijd door den veroordeelde na den 7^{den} Juli 1900 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier straf in mindering zal worden gebracht, met vervallenverklaring van den militairen stand, alsmede in de kosten en misen der Justitie en die van den processe in eersten aanleg en in appel gevallen, desnoods ter taxatie en moderatie van den Hove.

HET HOF,

Gehoord de pleidooien;

Gezien de stukken van den processe aan het Hof overgelegd;

Gelet op de verklaringen der nader voor den Hove onder eede (verklaring) gehoorde getuigen A. G., G. F. C. Z., G. v. L., W. W., H. A. I. B. d. V., P. H. Z., K. M. en der deskundigen Dr. H. ZEEHUSEN, J. E. MUSCHART, B. VAN DELDEN, Dr. J. M. W. KRAMER, Dr. M. SNELLEN en op de opmerkingen van beklaagde naar aanleiding van die verhooren gemaakt en de antwoorden door hem gegeven op de aan hem gedane vragen, een en ander blijkende uit de daarvan opgemaakte processen-verbaal van 19 October, 23, 27 November en 18 December 1900 en van 8 Januari 1901;

Overwegende, dat beklaagde voor den Krijgsraad heeft terechtgestaan, beschuldigd:

dat hij in den avond van 29 October 1898, toen hij van negen tot elf uur als schildwacht op post was gesteld op de binnenplaats der Infanteriekazerne op Damlust te Utrecht, omstreeks kwart voor tien uur opzettelijk door een glasruit van een venster van het waschklokaal, uitzicht hebbende op die binnenplaats, in welk lokaal zich bevonden de sergeant L. en de milicien v. D., twee malen zijn met een scherpe patroon geladen geweer heeft afgeschoten met het kennelijk doel om die personen of een van beiden te treffen, en door het eerste schot den milicien v. D. van achter in de rechter bovenste halsstreek heeft getroffen en hem hierdoor zóódanig verwond dat de dood onmiddellijk is ingetreden en door het tweede schot den sergeant L. door zijn jas boven den rechterschouder heeft geschoten en hem eene lichte kwetsuur aan de kin veroorzaakte, en dat hij vervolgens, toen die sergeant uit het waschklokaal in de soldatenkamer was gevlucht, wederom opzettelijk twee malen zijn met een scherpe patroon geladen geweer door een glasruit van een venster van deze kamer, uitzicht hebbende op die binnenplaats, heeft afgeschoten met het kennelijk doel om iemand te treffen en door een dier schoten den korporaal O. aan het hoofd heeft verwond;

Overwegende, dat bij de behandeling in hooger beroep de Advocaat-

Fisikaal door het Hof is toegelaten om den beklagde mede te ondervragen naar aanleiding van een nieuw punt der telastelegging, tengevolge waarvan beklagde in hooger beroep heeft terechtgestaan beschuldigd: dat hij op tijd en plaats, als hiervoren nader omschreven, de vier schoten daarbij nader vermeld uit zijn met scherpe patronen geladen geweer heeft gelost met het vooraf beraamd opzet een of meer der zich in het waschlokaal en in de soldatenkamer bevindende personen te dooden;

Overwegende dat beklagde en voor den Krijgsraad en bij zijne herhaalde verhooren voor den Hove heeft opgegeven ten tijde en plaatse hiervoren aangeduid, vier schoten te hebben gelost met het geweer, waarmede hij op post stond, en wel aanvankelijk twee schoten in de lucht en daarna twee schoten door het raam van het waschlokaal, welke laatste schoten door hem waren gericht op den sergeant L. maar met het eerste van welke hij tegen zijne bedoeling den milicien v. D. heeft geraakt;

dat hij zich daartoe geroepen en verplicht achtte omdat hij genoemden sergeant bezig zag met de sabel twee soldaten, die zich in het waschlokaal bevonden, op ergerlijke wijze te mishandelen;

dat hij daarom eerst herhaaldelijk op de ruiten heeft getikt, toen twee schoten in de lucht afgegeven om alarm te maken en — toen niets hielp — gemeend heeft, dat zijn plicht medebracht aan de mishandeling een eind te maken door op den sergeant te schieten, waarbij hij echter bij ongeluk den milicien v. D. heeft getroffen;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij het vonnis waarvan beroep, terecht wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard door de bekentenis van den beklagde en de beeëdigde verklaringen der getuigen en deskundigen, waarvan de inhoud uitvoerig in het vonnis is opgenomen:

dat beklagde in den avond van 29 October 1898 tusschen kwart voor tien en tien uur, terwijl hij als schildwacht op post stond op de binnenplaats der Infanteriekazerne op Damlust te Utrecht, zijn geweer met scherpe patronen heeft geladen en achtereenvolgens vier schoten heeft gelost, twee door het raam van het waschlokaal en twee door de ramen der soldatenkamer naast dat waschlokaal; dat door het eerste schot de milicien v. D., die zich in het waschlokaal bevond, is geraakt en nagenoeg onmiddellijk is gedood; dat het tweede schot den sergeant L. niet heeft geraakt maar zijn jas boven den rechterschouder doorboord en dat een der andere schoten den korporaal O. aan het hoofd heeft verwond;

dat beklagde zulks heeft gedaan met het opzet om den sergeant L. te treffen, en dat zoowel de milicien v. D. als de korporaal O. zijn getroffen zonder dat beklagde de bedoeling had een van hen beiden te raken;

Overwegende dat nòch door de verklaringen der getuigen v. S. en H. nòch door eenig ander bewijsmiddel overtuigend is bewezen, dat beklagde reeds in den namiddag van 29 October 1898 het opzet zou hebben gevormd om een of meer der zich in het waschlokaal en de soldatenkamer bevindende personen te dooden;

Overwegende dat verder uit de ten processe aanwezige stukken en de verklaringen der getuigen, in het vonnis opgenomen, is gebleken:

dat beklagde, op 25 Juni 1891 als plaatsvervanger in dienst getreden, den 25sten Januari 1895 is bevorderd tot korporaal en hij dien graad heeft bekleeft totdat hij, bij sententie van dit Hof van 24 November 1896, als schuldig aan eene daad van geweld tegen en het slaan van zijn meerdere in rang tot gevangenisstraf en degradatie is veroordeeld en teruggebracht tot den stand van soldaat;

dat zijn gedrag in den dienst niet ongunstig was, maar hij, vooral na zijne degradatie, veel misbruik maakte van sterken drank;

dat hij op 29 October 1898 de dag gewoon heeft besteed aan werkzaamheden op de wapenkamer der schutterij te Utrecht, waartoe hij werd gebezigd, en in den namiddag van dien dag op wacht is getrokken, na omstreeks te twee of drie uur door de getuigen v. S. en H. in beschonken toestand gezien te zijn, komende uit eene tapperij, bij welke gelegenheid hij tegen den eerstgenoemden getuige is aangeloopt en, op eene opmerking van dezen, de woorden heeft geuit: „nou enfin, ik zal ze vanavond toch „wel door hun donder schieten”;

dat hij, na op wacht te zijn getrokken, van den wachtcommandant sergeant v. A. verlof heeft gekregen om een paar boodschappen in de stad te doen en tevens het avondeten van den sergeant aan diens woning te halen, waarop hij van vóór zeven tot kort vóór negen uur is weg geweest en teruggekomen, om negen uur op post is gebracht;

dat hij bij zijne terugkomst niet beschonken is bevonden en, volgens zijne opgave, bij zijn verblijf in de stad twee of drie glazen jenever en een glas bier heeft gebruikt; dat hij te ruim negen uur door den sergeant L. die over de binnenplaats ging, is bevonden zittende op eene bank, waarop die sergeant hem er op gewezen heeft dat dit niet mocht en hij den sergeant bij diens terugkomst van het privaat heeft gezegd, dat de deur der onderofficierskamer gesloten, maar de hoofddeur nog open was; dat later de korporaal W. op de binnenplaats is gekomen en van de waterplaats komende, den beklagde den grendel van zijn geweer hoorde openen en hij, nabij de middendeur gekomen, hem hoorde roepen: „halt, wie ben je”, waarbij beklagde zijn geweer op hem aanlegde en op getuiges gezegde wie hij was, zeide: „gauw, gauw, dan naar binnen”;

dat zeer kort daarna de sergeant L. met den milicien v. D. zich in het waschlokaal bevond om daar op last van den sergeant-majoor F. een paar der waschbakken in orde te brengen, en dat, toen de schoten vielen, in het lokaal geen andere personen dan L. en v. D. aanwezig waren; dat van eenige mishandeling van den milicien v. D. door den sergeant L. op het lijk van v. D. noch aan diens kleeding eenig spoor is gevonden, zoodat terecht door L. verklaard is, dat van mishandeling geen sprake is geweest;

Overwegende, dat beklagde na het gebeurde is opgenomen in het Militair Hospitaal te Utrecht en de Officieren van Gezondheid Dr. H. ZEEHUISEN en J. E. MUSCHART den 10^{den} December 1898 een verslag hebben uitgebracht van hunne waarneming van beklagde en daaruit tot het besluit komen, dat hij lijdende is aan eene ziekelijke afwijking zijner verstandelijke vermogens, n.l. een vorm van insania moralis, die hem de gepleegde handeling niet toerekenbaar doet zijn, bij welke opvatting die beide geneeskundigen — ofschoon met eenige wijziging in de motieven, naar aanleiding van het sedert geblekene — zijn blijven volharden bij hun verhoor voor den Hove op 23 November 1900;

dat beklagde op 6 November 1898 is opgenomen in het Geneeskundig Gesticht voor Krankzinnigen te Utrecht, waaruit hij den 1sten November 1899 is ontslagen als niet krankzinnig bevonden; dat hij daarna in het Militair Hospitaal te Utrecht is opgenomen, den 11^{den} November 1899 is geplaatst in het geneeskundig gesticht van krankzinnigen te 's-Hertogenbosch, waar hij tot 19 Maart 1900 is verpleegd en ontslagen als niet lijdende aan krankzinnigheid;

Overwegende dat de artsen B. VAN DELDEN, eerste-geneesheer aan het gesticht te Utrecht, en Dr. J. M. W. KRAMER, derde-geneesheer aan het

gesticht te 's-Hertogenbosch, zoo voor den Krijgsraad als nader voor het Hof als deskundigen gehoord, hebben verklaard gedurende hunne behandeling van beklagde in de genoemde gestichten bij hem geene blijken van krankzinnigheid of ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens te hebben waargenomen;

dat, naar aanleiding van het verschil van zienswijze tusschen de verschillende in deze gehoorde deskundigen, de beklagde ingevolge 's Hof's resolutie van 5 Maart 1901 is onderworpen aan een nader onderzoek van Dr. Th. ZIEHEN, Hoogleeraar in de psychiatrie te Utrecht, aan wien bij zijne benoeming tot deskundige door het Hof de volgende vragen zijn voorgelegd:

„1°. is het aannemelijk, dat beklagde op 29 October 1898, tijdens het plegen der handelingen, welke hem zijn ten laste gelegd, lijdende was aan eenige ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens?”

en — ingeval van bevestigende beantwoording dier vraag —

„2°. kan die storing opheffend of beperkend hebben gewerkt op zijne geschiktheid om zoowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde van de begane feiten te beseffen, alsmede om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen?”

„3°. kan worden aangenomen dat de begane feiten volstrekt buiten invloed stonden van die storing?”

Overwegende, dat genoemde deskundige, na beëdigd te zijn en na kennis te hebben genomen van de processtukken en den beklagde meermalen persoonlijk te hebben onderzocht, den 30sten Mei 1901 een uitvoerig schriftelijk verslag heeft uitgebracht van zijn onderzoek en zijne bevinding, ¹⁾ als slotsom waarvan hij verklaart:

1°. dat het aannemelijk is, dat beklagde op 29 October 1898, tijdens het plegen der handelingen welke hem zijn ten laste gelegd, lijdende was aan eene ziekelijke storing der verstandelijke vermogens, te weten sensuum fallacia ebriosa;

2°. dat die storing opheffend kan hebben gewerkt op zijne geschiktheid om zoowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde van de begane feiten te beseffen, alsmede om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen;

3°. dat niet kan worden aangenomen dat de begane feiten volstrekt buiten invloed stonden van die storing;

Overwegende dat op grond van deze conclusie en van de daarvoor in het verslag breedvoerig uiteengezette gronden, waarmede het Hof zich vereenigt, moet worden aangenomen:

dat beklagde wel is erfelijk belast en menig verschijnsel van ziekelijke aandoening van het zenuwleven maar gewoonlijk geene verschijnselen van krankzinnigheid vertoont, zoodat een blijvende toestand van krankzinnigheid bij hem niet aanwezig is;

dat hij toch niet lijdende is aan insania moralis, daar deze ziektevorm altijd chronisch is, terwijl ook bij beklagde niet bestaan eenige gebreken in de intellectueele sphaer, welke bij dien vorm van krankzinnigheid naast de gebreken in het gevoelsleven altijd min of meer aanwezig zijn;

dat beklagde wel behoort tot de zoogenoemde gedegenereerden, maar dat hij daardoor niet kan geacht worden te lijden aan bepaalde zielsziekte, terwijl zijne buitengewone prikkelbaarheid op zich zelve niet kan worden beschouwd als ziekelijke storing omdat die ook bij gezonde menschen voorkomt;

¹⁾ Dit verslag volgt hierna, blz. 87.

dat beklagde ook niet lijdende is aan psychische alcoholische degeneratie noch aan chronische paranoia, noch eenige andere chronische zielsziekte, maar dat de gedragingen van beklagde tijdens het bewezen verklaarde feit en die welke daaraan onmiddellijk of met eenige tusschenruimte voorafgingen, duidelijk wijzen op het destijds bestaan van eene acute, voorbijgaande zielsziekte tijdens het plegen van het feit, t.w. sensuum fallacia ebriosa, omvattende of hallucinatiën in engeren zin of illusiën, d. w. z. gewaarwordingen, die met het waargenomen voorwerp niet overeenstemmen en de omgeving anders doen verschijnen dan zij werkelijk is, welke hallucinatiën en illusiën soms zijn onverschillig, soms beangstigend, soms vijandelijk van strekking, maar ten aanzien waarvan het dengene, die er aan lijdt, dikwijls ontbreekt aan elke kritiek, zoodat hij geheel staat onder haren invloed en niet aan hare werkelijkheid twijfelt;

dat het bestaan van dien voorbijgaanden ziekte-toestand der verstandelijke vermogens hoogstwaarschijnlijk als de oorzaak der strafbare handeling is aan te nemen, en dat verklaring dier handeling uit beweegredenen, die niet zoodanigen ziekte-toestand tot oorzaak hebben, in elk opzicht onaanneemelijk is;

dat met name de door beklagde omstreeks drie uur des namiddags tegen de getuigen v. S. en H. geuite woorden wel het gevolg zijn geweest van eene toen bestaande, door het gebruik van sterken drank opgewekte vertoornde gemoedsstemming, maar niet duiden op een in kalme stemming beraamd plan om meerderen in rang, onverschillig wie, die onder zijn bereik zouden komen, van het leven te berooven en het zeer waarschijnlijk is, dat hij aan die toen geuite bedreiging niet zou hebben gevolg gegeven indien niet eene illusie, d.i. een gewichtig, de toerekenbaarheid opheffend symptoom, zich had voorgedaan;

dat evenzeer het laden van zijn geweer op de binnenplaats, nog vóórdat de getuigen L. en v. D. in het waschlokaal aanwezig waren, is toe te schrijven aan het toen reeds opkomen van den abnormalen psychischen toestand, waardoor kort daarna de „illusie” is opgetreden, en dat reeds het voorbijgaan van korporaal W. door beklagde illusionair of in waanzin is uitgelegd, maar dat hij op dezen niet heeft geschoten, omdat de illusie zich toen minder duidelijk aan hem voordeed;

dat wel is waar de illusie — zelfs al ware het door beklagde waargenomene werkelijkheid geweest — niet een zoo gewelddadig optreden zou hebben gerechtvaardigd, maar dat de algemeene psychische verandering, die juist bij de sensuum fallacia ebriosa haast altijd bestaat, het den lijder niet mogelijk maakt bedaard te overwegen alvorens te handelen;

dat eindelijk uit de nauwkeurige waarneming van beklagde blijkt, dat de geestesstoornis door den deskundige als op den tijd der strafbare handeling bestaande aangenomen, door beklagde niet is voorgewend, hetgeen door den deskundige op verschillende gronden wordt aangetoond;

Overwegende, dat derhalve moet worden aangenomen, dat beklagde tijdens het plegen der hem ten laste gelegde handelingen was lijdende aan eene ziekelijke storing der verstandelijke vermogens, tengevolge waarvan die bewezen verklaarde feiten hem niet kunnen worden toegerekend;

Overwegende dat, blijkens het oordeel van den geraadpleegden deskundige, gegrond op de door hem aangegeven overwegingen, waarmede het Hof zich vereenigt en die het tot de zijne maakt, beklagde, ofschoon nu geene bepaalde verschijnselen van krankzinnigheid vertoonende, als zeer gevaarlijk is te beschouwen, en het te vreezen is dat beklagde, niet alleen op grond van niet-pathologischen wrok en opvliedendheid, maar tengevolge van zijn

ziekelyken aanleg bij de eene of andere aanleiding (alcoholmisbruik of gemoedsbeweging) in een nieuwen aanval van sensuum fallacia ebriosa weder een of ander misdrijf zal plegen;

Overwegende, dat mitsdien plaatsing van den beklaagde in een krankzinnigengesticht noodzakelijk is;

Gezien de artikelen 37 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 130 der Wet van 19 Augustus 1861 (Staatsblad n°. 72), 100 en 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 2 al. 1 en 7 al. 1 en 3 der Wet van 17 September 1870 (Staatsblad n°. 162) en 181 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het vonnis door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem, den 7^{den} Juli 1900 tegen beklaagde gewezen voor zooveel betreft de uitspraak omtrent het bewezene der ten laste gelegde feiten;

Verklaart mitsdien wettig en overtuigend bewezen: dat beklaagde N.N. in den avond van 29 October 1898 te negen uur als schildwacht op post gesteld zijnde op de binnenplaats der Infanterie-Kazerne op Damlust te Utrecht, omstreeks kwart voor tien uur opzettelijk, door een op die binnenplaats uitzicht hebbend raam van het waschlokaal van het 8ste Regiment Infanterie, op den aldaar aanwezigen sergeant L. twee schoten uit zijn met scherpe patronen geladen geweer heeft gelost, en daarna, toen die sergeant uit het waschlokaal in de aangrenzende soldatenkamer was gevluht, nogmaals twee schoten uit zijn met scherpe patronen geladen geweer heeft gelost, doch hem door die op hem gerichte schoten niet heeft getroffen, doch dat hij door het eerste der door hem door het raam van het waschlokaal opzettelijk op dien sergeant geloste schoten den aldaar aanwezigen milicien v. D. zoodanige verwonding heeft toegebracht, dat deze onmiddellijk is overleden, en door een der door het raam van de soldatenkamer opzettelijk op genoemden sergeant geloste schoten aan den korporaal O. eene verwonding aan het hoofd heeft toegebracht;

Doet het vonnis te niet voor zooveel de beklaagde ter zake van die feiten is schuldig verklaard aan: 1°. het plegen van eene daad van geweld tegen zijn meerdere in rang in tijd van vrede; 2°. mishandeling, welke den dood tengevolge heeft gehad; 3°. mishandeling, en voor zooveel hij daarbij is veroordeeld tot militaire gevangenisstraf, vervallenverklaring van den militairen stand en in de proceskosten;

En in zoover opnieuw recht doende:

Verklaart dat de bewezen verklaarde feiten den beklaagde wegens ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens niet kunnen worden toegerekend;

Spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Gelast dat hij in een krankzinnigengesticht worde geplaatst, gedurende een proeftijd van ten hoogste één jaar;

Bepaalt dat de proceskosten zoo in eersten aanleg als in hooger beroep zullen gedragen worden door den Staat;

Ontzegt allen anderen eisch, ten deze gedaan.

De vader *llKt. I. 3. 134.*

Rapport omtrent den geestestoestand van N. N., milicien-plaatsvervanger bij het 5de Regiment Infanterie.

Het volgende rapport, dat ik op resolutie van het Hoog Militair Gerechtshof opmaak, berust op:

- 1°. de studie der processtukken,
- 2°. herhaald onderzoek van den beklaagde,
- 3°. de studie van brieven, die de beklaagde in het huis van bewaring te Utrecht geschreven heeft.

Het betreft de beantwoording der volgende vragen:

1°. Is het aannemelijk dat beklaagde op den 29sten October 1898 tijdens het plegen der handelingen welke hem ten laste zijn gelegd, lijdende was aan eenige ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens? zoo ja, aan welke?

2°. Kan de storing opheffend of beperkend hebben gewerkt op zijne geschiktheid om zoowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde van de begane feiten te beseffen, alsmede om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen?

3°. Kan worden aangenomen dat de begane feiten volstrekt buiten invloed stonden van de storing?

Het rapport bevat:

A. eene samenstelling van alles, wat in het verleden van den beklaagde en vooral in de begane feiten belangrijk is voor de beantwoording der bovengemelde vragen (Anamnese);

B. eene beschrijving van den tegenwoordigen lichamelijken en psychischen toestand van den beklaagde (Status praesens);

C. eene uitvoerige uiteenzetting der conclusies, welke uit de samenstelling sub A en de beschrijving sub B moeten getrokken worden (Gevolgtrekkingen).

D. een kort résumé ter beantwoording der aan mij gestelde vragen.

A. Anamnese.

N.N. is geboren 5 X 1869 te Montfoort. Zijn vader stierf aan een hartkwaal, 69 jaren oud; hij is, zooals de beklaagde beweert, nooit zenuwlijdend geweest; volgens de moeder van den beklaagde was hij een „kwaadkop „evenals alle de N.N.'s te Montfoort.” De moeder leeft en is gezond, maar „licht van hoofd.” Twee zusters der grootmoeder van moederszijde zijn krankzinnig gestorven. De grootmoeder van moederszijde was „niet goed bij het hoofd,” en stierf, 75 jaren oud, aan een beroerte. Een broer van den beklaagde is in O.-Indië overleden tengevolge van een schedelbreuk; hij teekende plotseling voor O.-Indië, ofschoon hij als jong wagenmakersknecht reeds 12 gulden per week verdiende. Een halfbroer en eene halve zuster van moederszijde (uit het eerste huwelijk der moeder) zijn gezond, doch Dr. ZEEHUISEN bericht, dat hij de halve zuster „zeer imbecil” vond.

De geboorte had een normaal beloop. De beklaagde leerde op tijd loopen en spreken. Tot zijn 12de jaar heeft hij de openbare school bezocht. Hij beweert gemakkelijk geleerd te hebben. Stuipen, krampen etc. heeft hij nooit gehad. Behalve mazelen — in zijn derde jaar — en sterk neusbloeden — van het achtste jaar af — is hij tot zijn 9de jaar niet ziek geweest. Met 9 jaren kreeg hij volgens zijne opgaven voor het eerst hoofdpijn; later heeft hij beweerd, dat hij reeds van zijn 4de jaar af somwijlen hoofdpijn

had. Op school had hij, wanneer hij iets overdenken moest, haast geregeld hoofdpijn. Deze hoofdpijn was in het voorhoofd gelocaliseerd (supraorbital) wederzijdsch en niet met misselijkheid verbonden; hij vertelt, dat het was, alsof zich water in het hoofd heen en weder bewoog.

Reeds als kind was hij zeer opvliegend; daarom had hij ook op school altijd veel ruzie. In zijne jeugd sloot hij eens zijne moeder in eene schuur op; hijzelf ontkent dat met de woorden: „Dat zijn praatjes, ik kan mij niets herinneren.”

Van zijn 12de tot 14de jaar beweert hij bij zijnen vader gewerkt te hebben en daarna leerde hij bij zijn zwager d. B. in Utrecht als orgelmaker. De moeder heeft opgegeven, dat hij, voordat hij naar Utrecht kwam, eenigen tijd bij den steenfabrikant C. K. gewerkt heeft en dat deze haar reeds toen zeide, dat haar zoon een misdadiger was, waarvan hij niets dan ellende verwachtte; voor alles moest zij zorgvuldig messen en scherpe voorwerpen buiten zijn bereik houden. De beklagde heeft hardnekkig ontkend, dat hij ooit bij eenen steenfabrikant K. gewerkt heeft. Aan Dr. KRAMER heeft hij toegegeven, dat hij „nu en dan wel eens” op de steenfabriek gewerkt heeft.

In Utrecht begon hij, omtrent 16 jaren oud, misbruik van sterken drank te maken, waarschijnlijk verleid door zijn zwager. Hij dronk „tot 20, 30 borreltjes” per dag. Dikwijls verkeerde hij in beschonken toestand. Hij kon toen veel verdragen. Overmatig gerookt heeft hij nooit. Hij ontkent syphilis en onanie. Juni 1891 verbond hij zich als milicien-plaatsvervanger te Utrecht. Van 8 September 1892 tot 17 Augustus 1894 werkte hij weder bij zijnen zwager. In Augustus 1894 kwam hij weder voor een maand onder de wapenen en teekende toen bij. In Jan. 1895 werd hij tot den rang van korporaal bevorderd. Tot Juni 1896 leverde zijn gedrag in het algemeen geene reden tot opmerkingen op. In 1891 en 1892, gedurende den tijd dat hij onder de wapenen was, beweert hij niet meer misbruik van sterken drank gemaakt te hebben. Toen hij echter met groot verlof in Sept. 1892 vertrok en bij zijnen zwager terugkwam, gaf hij zich weder aan misbruik van sterken drank over. Toen hij in Augustus 1894 weder onder de wapenen kwam, hield hij er weder mée op.

3 November 1895 werd hij met 8 dagen politiekamer gestraft, nadat hij zich gedurende 28 uren zonder vergunning van de compagnie verwijderd had. Op 10 Juli 1896 werd hij wegens achteloosheid in zijne monteering met 4 dagen kwartierarrest gestraft. 20 Juli 1896 werd hij met 10 dagen politiekamer gestraft; volgens de opgaven van kapitein M. was hij even voor 10 uur binnen gekomen, daarna weder uitgeklimmen, vervolgens 5 minuten voor twaalf uur teruggekeerd en den volgenden dag wederom in de morgenuren uitgegaan (cf. ook het extract uit het strafregister, volgens hetwelk hij zich den volgenden morgen ziek gemeld heeft en nog voor de morgenvisitatie van den geneesheer met eene list de kazerne verlaten heeft). In spijt van deze straf, welke hij in zijn bericht aan Dr. ZEEHUSEN met stilzwijgen voorbij gaat, ging hij op den 22sten Juli in de stad en daarbij gebeurde het voorval, hetwelk tot zijne degradatie aanleiding gaf. Volgens het vonnis van den Krijgsraad te Arnhem op den 7 X 1896 en de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof, op den 27 XI 1896 geprononceerd, kan als bewezen beschouwd worden, dat hij des namiddags omstreeks 4 uur de kazerne heeft verlaten, een paar malen het Maas-trichtsche bierhuis heeft bezocht en, naar huis gaande, twee onderofficieren, D. en H. heeft ontmoet. Deze trachtten hem te bewegen om mede naar de kazerne te gaan; hij volgde hen tot in de nabijheid der Zadelstraat, sloeg toen plotseling opzettelijk naar den sergeant H. en bracht, toen deze

den slag ontweek, opzettelijk aan sergeant D. eenige slagen toe. Volgens den getuige D. was hij „niet bepaald dronken, doch kennelijk onder den invloed van het gebruik van sterken drank.” Ook de andere getuigen bevestigden dit. De getuige D. vertelt ook, dat N.N., toen hij (N.N.) zich tegen hem wendde, hem ook H. noemde, zoodat de getuige den indruk bekomen heeft, dat N.N. tengevolge van de stemming, waarin hij verkeerde, hem voor H. aanzag. Ook de opgaven der politieagenten verdienen de aandacht, volgens welke N.N. terwijl hij losgemaakt werd, zeide: „ze zoeken mij, de onderofficier loert op mij, die wil mij hebben.” N. N. zelf verklaarde in het verhoor op 24 VII 1896, dat hij zich niet herinnert, dat de onderofficieren getracht hadden hem met goede woorden naar de kazerne te krijgen, maar dat hij dacht, dat zij een „lollekje” met hem voor hadden, omdat hij dronken was. Hij beweerde, dat de sergeant D. zonder dat hij (N. N.) iets deed, hem eenen slag achter op het hoofd gaf en dat hij (N. N.) beide onderofficieren geslagen heeft, om zich te verweren. Verder herinnerde hij zich door politieagenten op de Ganzenmarkt gebracht te zijn. Anders beweerde hij zich niets te herinneren dan dat hij den volgenden dag door eene patrouille naar de kazerne gebracht werd. Doch herinnerde hij zich ook, dat de horlogemaker P. bij het voorval tegenwoordig was geweest en noemde hem als getuige. In het verhoor zeide hij ook zelf: „ik ben dikwijls te zenuwachtig of driftig”. In de arrestatiekamer vroeg hij herhaaldelijk om te drinken en, toen de commandant, na hem tweemaal van water binnen het uur voorzien te hebben, hem zeide, dat dit de laatste maal was, voegde hij hem scheldwoorden toe en trapte tegen de deur. Reeds bij het voorval van 20 VII 96. had de kapitein M. twijfel aan het gezond verstand van N.N. uitgesproken. Thans gaf hij in overweging hem aan eene geneeskundige observatie te onderwerpen. Daarbij merkte hij op, dat het juist twee pas kort geleden aangestelde onderofficieren zijner compagnie, die N.N. als zijne minderen gekend had, waren, welke hem op straat meenden te moeten vermanen; daarbij komt nog, dat N. N. op last van sergeant H. de bovenvermelde straf bekomen had. Inderdaad heeft ook eene observatie in het Militair Hospitaal plaats gehad, maar Dr. v. NOORTHUIJSEN schreef op 31 Juli, dat bij den beklaagde tijdens zijn verblijf in het Militair Hospitaal geenerlei ziekelijke afwijkingen of stoornissen in de geestvermogens zijn waargenomen. Derhalve werd bij zijn vonnis van den Krijgsraad te Arnhem en bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof veroordeeld tot zes maanden militaire gevangenisstraf met degradatie ter zake van insubordinatie door het plegen van een daad van geweld tegen en het slaan van zijn meerdere in rang. Terwijl wegens deze insubordinatie de procedure voor den Krijgsraad nog tegen hem aanhangig was, maakte hij van de gunst dat hij op den verjaardag der Koningin niet in arrest behoefde te blijven misbruik door zich in zoo kennelijken staat van dronkenschap op den openbaren weg te bevinden, dat hij door de politie moest worden gearresteerd. Dat de degradatie daarbij toch eenen enormen indruk heeft nagelaten, blijkt uit het feit, dat, zooals Dr. ZEEHUISEN vertelt, het lichaamsgewicht van N. N. in 6 maanden met 42 pond verminderde.

Na zijne degradatie begon hij ook weder *regelmatig* misbruik van sterken drank te maken. In het jaar 1898 werd hij volgens het strafregister vijf keer gestraft, meestal, omdat hij op het middag- of avondappel mankeerde. In 't bijzonder verdienen opgemerkt te worden de redenen, waarom hij op 2 Mei 1898 met 14 dagen provooft gestraft werd. Hij mankeerde op het avondappel en kwam 1½ uur daarna binnen, nadat hij op straat een ander soldaat, die hem tartte, in het water gegooid had. Zijn moeder beweerde, dat hij

zelfs zijnen kameraad, toen deze poogde aan wal te komen, trachtte onder water te houden. De beklagde ontkent dit ten stelligste en geeft alleen toe, dat hij den soldaat in het water geworpen heeft. Hij noemt den toestand, waarin hij dit gedaan heeft „zenuwachtig” en beweert, dat hij in dit geval zooals altijd, wanneer hij zeer zenuwachtig was, zich later niets herinneren kon. De laatste straf kreeg hij op 5 October 1898 omdat hij op het avondappel mankeerde en eerst 2 uren daarna binnenkwam.

Dat hij over 't geheel een oppassend soldaat was, vooral vóór zijne degradatie wordt door de meeste getuigen opgegeven. De sergeant H. verklaart, dat de beklagde „altijd een goed, gewillig soldaat geweest is”, de sergeant-majoor M. dat hij „altijd een gewillig soldaat en, toen hij nog korporaal was, een van de beste korporaals van de compagnie was.” Kapitein M. spreekt 1896 van zijne „bekende oppassendheid.”

Dr. P. bericht, dat hij in den tijd, dat hij in Utrecht was, geregeld naar Montfoort kwam en zich dan goed gedroeg. Zijne moeder echter klaagt, dat hij haar zelden bezocht en, wanneer hij naar huis kwam, zich niet veel om haar bekommerde; b. v. las hij zelfs onder de maaltijden etc. Met zijne kameraden schijnt hij meestal goede kameraadschap gehouden te hebben. Zijne gemoedsstemming was meestal opgeruimd: hij was de grappenmaker in de compagnie. Hoe ver dit grappen maken ging, bewijst de briefkaart, die hij op 15 Augustus 1897 aan eenen vriend schreef met het valsch bericht van het overlijden zijner moeder (onmiddellijk na eenen gewonen vroolijken brief.)

Over zijnen gezondheidstoestand in de laatste jaren vóór het feit van 29 X 1898 geeft beklagde nog de volgende inlichtingen. Reeds korten tijd, nadat hij begonnen had misbruik van sterken drank te maken, kreeg hij somwijlen aanvallen van angst. Deze aanvallen kreeg hij, als hij nuchter was, en meestal overdag. De angst overkwam hem plotseling. Hij voelde dien vooral in de borst. De ademhaling wordt hem gedurende den angst moeilijk. Hartkloppingen heeft hij daarbij niet. Als de angst komt, „vliegt hij overeind” en, als hij dan aan het loopen is, „is het in eenige minuten weder over.” Meestal krijgt hij deze angstaanvallen, als hij „een klein beetje zenuwachtig is”. Dikwijls wordt de angst door de bovengemelde hoofdpijn begeleid. Bepaalde gedachten heeft hij gedurende de angstaanvallen niet. Bij voorbaat vermeld ik, dat de beklagde stellig ontkent een zoodanigen angstaanval op 29 X 1898 gehad te hebben.

Hoofdpijn had hij als militair niet zoo vaak als vroeger doch nog altijd 3—4 maal per week; meestal werd hij, wanneer hij hoofdpijn kreeg, reeds 's morgens vroeg met de pijn wakker.

Dat hij, als hij wat te veel had gebruikt, prikkelbaarder was, heeft hij reeds in het gesticht te Utrecht verteld (20 XII 98).

Behalve de bovengemelde angstaanvallen beweert de beklagde, dat, sedert hij weder sterker misbruik van jenever maakte, bepaaldelijk sedert „1896 het somtijds net was alsof hij iets aan den muur zag, een beest of zoo „wat, kringen in prachtige kleuren”. Het was „precies, alsof ze werkelijk „waren”. „Het was alsof ze zweefden”. Dreigende gedaanten zag hij nooit, evenmin hoorde hij stemmen, ook angst had hij daarbij niet. Soms duurde het 3 minuten. Als hij zich omdraaide en dan weder naar den muur zag, was alles weder verdwenen. Deze hallucinaties kreeg hij alleen, wanneer hij *half* beschonken was, nooit als hij geheel beschonken was. Het laatst heeft hij 2 weken voor het feit van 29 X 1898 zulke hallucinaties gehad.

Neusbloeding heeft hij in den dienst niet meer gehad.

Op uitdrukkelijke vraag geeft de beklagde nog aan, dat hij ten tijde

van het feit, dus in het jaar 1898, eerst na circa 20 borrels jenever geheel beschonken was. Ook de getuige V. verklaart dat N. N. volgens zijn eigen verhalen, „voor 25 borrels niet bang was, terwijl hij dan nog goed naar de kazerne kon loopen”.

Op den 29sten October 1898 had de beklagde geen bijzondere gemoedsbewegingen gehad, doch valt op te merken, dat hij op 18 November 1898 den dienst zoude verlaten, aangezien dan zijn zevenjarige diensttijd voorbij was. Hij beweert, dat hij niet voornemens was zich te reëngageeren, daar hij van plan was zich weder naar zijnen zwager (nu te Amsterdam) te begeven, bij wien hij hoopte goed werk als orgelmaker te vinden.

In den nacht van 28 op 29 October beweert hij goed geslapen te hebben. Op 29 October stond hij om 5 uur op. Hij had geen hoofdpijn. Daags te voren was hij niet beschonken geweest. Des morgens om 8 uur ging hij in de stad naar de wapenkamer van de schutterij, om daar geweren schoon te maken. Hij „was geheel goed en dronk niets”. Om half twaalf ging hij weder naar de kazerne, om koffie te drinken, en om 1 uur ging hij weder naar de wapenkamer, waar hij tot kwart over drie bleef. Kwart voor vier kwam hij naar de kazerne terug. Hij maakte zijn goed schoon, at, maar dronk niets. Hij beweert toen niet meer te zijn uit geweest voordat hij op wacht kwam.

Om 5 uur ging hij op wacht. Hij had toen sedert een maand of drie geen wachtdienst gedaan, maar op den 29sten October moest hij op wacht komen wegens gebrek aan manschappen, daar er op dien dag zooveel met groot verlof waren gegaan. Om kwartier over zessen ging hij weg van de wacht, om eene boodschap te doen en voor den sergeant A. het avondeten te halen. De beklagde vertelt, dat hij eerst weder in de stad naar het magazijn van de schutterij ging. Hij dronk 2 borrels jenever en een glas bier — waar, weet hij niet meer. Daarna keerde hij niet terug, ofschoon hij wist, dat dat volstrekt niet geoorloofd was. Tot half negen bleef hij in de stad. Hij was alleen. Hij beweert „volstrekt niet beschonken” geweest te zijn en behalve de twee borrels jenever en het glas bier niets gedronken te hebben. Daarop ging hij naar de Lombokstraat om voor den onderofficier A. het avondeten te halen. Tegen 9 uur kwam hij naar de kazerne terug.

Met dit verhaal, dat de beklagde mij nu gedaan heeft, komen zijne vroegere opgaven vrij goed overeen. Vooral heeft de beklagde ook in het verhoor op 1 November 1898 beweerd, dat hij geheel niet onder den invloed van sterken drank was. Een verschil bestaat alleen in zoover, dat de beklagde in dit verhoor beweert 3 borrels jenever en een glas bier gedronken te hebben. Uitdrukkelijk zegt hij, dat dat voor hem „niets buitengewoons” is.

De opgaven van de getuigen wijken van deze verklaringen van den beklagde belangrijk af. De sergeant A., die den avond van den 29sten October commandant van de kazernewacht was, bevestigt, dat hij aan den beklagde toestemming gegeven heeft om gedurende eenigen tijd de wacht te verlaten ten einde eenige boodschappen te doen en avondeten voor hem (A.) te gaan halen. Ongeveer 5 minuten voor zeven uur is de beklagde volgens de opgaven van dezen getuige uitgegaan en een minuut of vijf voor negen uur weder bij de wacht gekomen. De getuige beweert dat beklagde toen geheel normaal was.

Uit het verhoor van den milicien-soldaat O. blijkt dat de beklagde dadelijk na het feit gezegd heeft *drie* borrels gedronken te hebben. Belangrijker zijn de verklaringen der getuigen S. en H. S. zag in den namiddag van den 29sten

October, tusschen 2 en 3 uur, in de Elizabethstraat uit een herberg een infanterist komen, die hem zonder eenige reden tegen het lichaam liep, zoodat hij op zijde schoof. De getuige vermoedt, dat de infanterist beschonken was, te meer daar hij erg naar drank rook. De getuige zeide tegen hem: „Pas „op, ik heb mijn beste pak aan”. De infanterist begon toen tegen hem te vloeken en maakte een beweging met de hand, alsof hij hem (getuige) slaan wilde. De getuige waarschuwde hem, dat, als hij dit deed, hij hem terug zou slaan, waarop de infanterist zeide: „Nou, enfin, ik zal ze van „avond toch wel voor hun donder schieten”. In het verhoor van 14 XI 1898 werd de beklagde aan getuige vertoond, omdat de getuige den beklagde vroeger niet gekend had, en de getuige heeft niet met zekerheid kunnen zeggen, dat de infanterist, dien hij op de Elizabethstraat zag, N. N. was, doch wel zeide hij, dat „de lengte overeenkomt en ook het „snorretje.” De getuige H. heeft den dronken infanterist ook gezien en heeft de woorden gehoord: „Ik kom van avond toch op wacht, en dan „zal ik ze wel door hun donder schieten”. Ook deze getuige kende N. N. niet; toen de beklagde aan getuige vertoond werd, verklaarde getuige, dat het dezelfde persoon was. De beklagde heeft altijd beweerd, dat hij zich dit alles niet herinneren kan.

Nadat de beklagde in de kazerne teruggekomen was, ging hij volgens zijne opgaven dadelijk op post. Uit het verhoor van den getuige O. blijkt, dat deze den beklagde even vóór negen uur in de cantine gezien heeft, waar hij (de beklagde) 2 broodjes en een kop thee kocht. De getuige bespeurde niets bijzonders aan hem. De beklagde maakte zelfs nog gekheid, omdat hij die kop thee wegens de warmte niet kon vasthouden. De getuige P., die den beklagde op post gebracht heeft, heeft ook niets bijzonders aan hem bemerkt; alleen merkte hij, dat de beklagde de bajonetschede aan de rechterzijde had in plaats van aan de linker en niet goed de bajonet op zijn geweer kon krijgen, zoodat de getuige het voor hem gedaan heeft. Getuige vermoedt, dat de beklagde zich wat gehaast had. Op post gekomen heeft de beklagde, volgens de opgave van den getuige, de consignes behoorlijk overgenomen, en getuige bespeurde daarbij niets verdachts aan hem. De beklagde kan zich niet herinneren (verhoor 25 Juni 1900), dat hij zijne bajonet rechts in plaats van links had noch dat de getuige hem geholpen heeft. De getuige N. heeft de beklagde gezien, voordat hij op post gebracht werd, en beweert, dat hij „normaal” was.

Op post is volgens de opgaven van den beklagden tot aan het misdrijf niets meer gebeurd. De opgaven der getuigen luiden heel anders. De getuige V. bericht, dat de beklagde dien avond tusschen negen uur en half tien, dus nadat hij op post was gebracht geworden, met zijn geweer op de kamer van de compagnie kwam. Toen de beklagde den getuige zag, zeide hij: „Ha, die Kees”, en getuige antwoordde: „Ha, die Frans”. Kortens tijd daarna nog voor half tien, ging de getuige naar de cantine. Toen zeide hem de beklagde, dat het haast tijd was om te sluiten, waarop de getuige hem beduidde, dat hij (getuige) nog tijd genoeg had, want dat het nog geen half tien was. Aan de deur van de cantine gekomen keerde getuige evenwel terug, waarop N. N. hem vertelde, dat hij uit was geweest en een paar borrels gedronken had. Toen waarschuwde de getuige den beklagde dat hij op moest passen, want dat hij anders wel eene straf zou oploopen, waarop de beklagde zeide, dat hij daarvoor wel zou oppassen. De beklagde gaf hem toen de hand en zeide, dat het tijd was om te sluiten en dat hij dien avond zijn plicht nog eens goed zou

doen. Gevraagd of hij aan N. N. gedurende dit onderhoud teekenen van dronkenschap had bemerkt, verklaarde de getuige woordelijk: „geheel „zuiver was hij niet, maar ik kan ook niet verklaren, dat hij dronken „was. Hij zal wel heel goed geweten hebben wat hij deed”. De beklagde beweert nu en heeft ook reeds in het verhoor op den 2^{den} November 1898 beweerd, dat hij niet meer weet, wat hij en V. gesproken hebben; hij herinnert zich alleen, dat V. hem door het raam geroepen heeft, daarentegen niet, dat hij bij hem op de compagnie is geweest.

De korporaal W. verklaart als getuige, dat hij ongeveer tien minuten voor tien uur zich uit de cantine naar de waterplaats begaf. Van de waterplaats terugkomende zag hij den beklagde staande ter hoogte van de onderofficierskeuken en hoorde hem den grendel van zijn geweer openen. Toen de getuige bijna bij de middendeur gekomen was, riep de beklagde hem aan met: „Halt, wie ben je!” terwijl hij tegelijkertijd zijn geweer op hem aanlegde. Getuige bleef staan en antwoordde: „Ik ben de korporaal W.”, waarop de beklagde zeide: „Gauw, gauw, dan naar binnen”. De getuige ging daarop naar de compagnie en vertelde daar, wat gebeurd was, en wilde ook naar den commandant der wacht gaan, om het aan dien ook te vertellen, maar hoorde toen al schoten vallen. N. N., die den korporaal W. zeer goed kent, verklaart nu en heeft reeds op den 3^{den} November 1898 verklaard: „Ik herinner mij hiervan niets, nog veel minder heb ik een „woord tegen hem gezegd, en al had ik het gedaan, dan was het maar „uit aardigheid geweest, dat hebben ze met mij zoo vaak gedaan.” Ook beweert hij den grendel van zijn geweer niet eerder te hebben geopend dan toen hij de patronen in zijn geweer deed, om daarmede te schieten.

De sergeant L. zag den beklagde dienzelfden avond te ruim negen uur, dus nog vóór het voorval tusschen den beklagde en korporaal W. en waarschijnlijk ook nog vóór het onderhoud met V., over de binnenplaats gaande, op een bank zitten bij de onderofficierseetzaal en maakte hem de bemerking, dat hij dit als schildwacht niet doen mocht. Hij begaf zich hierop naar het privaat en vandaar komende en zich willende begeven in de richting van de zijdeur om naar de onderofficierskamer te gaan, zeide hem de beklagde, dat die deur gesloten was en hij door de hoofddeur moest gaan, wat de getuige daarop deed. De beklagde beweert nu en heeft reeds in het verhoor op den 2^{den} November 1898 beweerd, zich niet te herinneren, dat de sergeant hem eene bemerking gemaakt heeft; daarentegen herinnert hij zich, dat, toen hij op post stond, de sergeant van het privaat kwam en door hem (beklagde) gewaarschuwd is geworden, dat de zijdeur gesloten was en dat hij (L.) dus de middendeur door moest gaan. Daarbij moet reeds hier opgemerkt worden, dat de beklagde den sergeant L. kende, omdat hij hem „wel eens gezien” had, maar met hem, zooals de sergeant L. zelf verklaart, nooit hetzij in dienst, hetzij buiten dienst in aanraking is geweest. Ook de korporaal O. bevestigt, dat N. N. nooit iets tegen den sergeant L. had.

Ook over het feit zelf bestaat een groot verschil tusschen de verklaringen van den beklagde en de verklaringen van de getuigen. De beklagde heeft in het verhoor op den 1sten November 1898 het volgende verhaald: Hij zag in de waschinrichting den sergeant L. De sergeant stond voor de deur van de waschinrichting en sloeg met zijnen sabel naar eenen man, die voor hem stond. Een andere man zat onder de waschtafel. Het was goed licht, zoodat hij de menschen die er waren, goed kon onderscheiden (later opgegeven). Hij beweert niet dadelijk te hebben geschoten, maar eerst te hebben geprobeerd de wacht te waarschuwen door op de ruiten

te kloppen, omdat alle deuren gesloten waren. Eerst toen hij geen gehoor kreeg, ging hij — volgens zijne opgaven — weer naar het raam van de waschinrichting en zag, dat de sergeant nog bezig was, den man te slaan. Hij klopte toen nog tegen het raam van de waschinrichting, maar toen ook dit niet hielp, heeft hij zijn geweer geladen en twee schoten in de lucht gedaan in de richting van de stad, om zodoende de wacht te waarschuwen. Uitdrukkelijk geeft hij toe, dat hij, toen hij het zegel verbroken had, zag, dat het *scherpe* patronen waren. Van de wacht kwam niemand, maar de sergeant kwam naar het raam en keek in zijne richting, kon echter door de duisternis hem (den beklaagde) niet zien en ging toen weer naar den man terug en heeft hem opnieuw geslagen. Inmiddels, zegt de beklaagde, moet de andere man de waschzaal uit zijn gegaan, want de deur stond nu op een kier. Toen eerst heeft hij op den sergeant tweemaal geschoten met het doel om hem te doodden, niet wegens persoonlijke wrok, maar omdat hij zag, dat door den sergeant een „moordaanslag” werd gedaan, en daar hij „als schildwacht zich verplicht voelde, voor de „rust en de orde te waken” en op geen andere wijze gehoor kon krijgen. Hij zag ook, dat de sergeant de waschinrichting uitliep; waar de sergeant bleef, verklaarde de beklaagde niet te weten. Hij (beklaagde) liep toen weer naar het raam, waar hij eerst had aangeklopt om de wacht te waarschuwen, en zag daar vele menschen staan. Hij heeft daarop eene ruit ingedrukt, die door zijn eerste kloppen gebarsten was. Hij zegt nu, dat hij vermoedt, dat hij de ruit ingedrukt heeft, om zijn geweer af te geven, omdat de onderofficieren niet bij hem durfden komen. De sergeant H. zeide door de opening tegen hem, dat hij zijn geweer moest overgeven, waarop hij het door de opening overgaf. Eene der zijdeuren van het portaal achter de kazerne werd nu geopend en hij ging naar de wacht. Beklaagde beweert, dat hij toen op de wacht hetzelfde verhaal aan den sergeant-majoor F. gedaan heeft.

Met dit verhaal van N.N. in het verhoor op 1 November 1898 komen de verklaringen, die hij onmiddellijk na het feit gegeven heeft, vrij goed overeen, doch bestaan de volgende afwijkingen.

De sergeant A. verklaart, dat N.N. na het feit vertelde gezien te hebben, dat een sergeant bezig was *twee* soldaten met zijn sabel te slaan. Ook zoude N.N. volgens de verklaringen van dezen getuige verteld hebben *drie* schoten in de lucht gedaan te hebben en eerst daarna op de ruiten geklopt te hebben. Daarentegen verklaart de getuige korporaal D., dat de beklaagde hem onmiddellijk na het feit van *een* man vertelde, dien de sergeant geslagen had. Daarmede komt ook de verklaring van den getuige H. overeen. Ook de getuige O. verklaart, dat de beklaagde onmiddellijk na het feit van *een* man vertelde, dien hij zag mishandelen. Ook verklaart deze getuige, dat de beklaagde onmiddellijk na het feit — evenals in het verhoor op den 1sten November 1898 — vertelde *eerst* op de ruiten getikt en *daarna* in de lucht geschoten te hebben. Daarentegen zoude N.N. volgens de opgaven van dezen getuige in overeenstemming met de verklaringen van den getuige A. onmiddellijk na het feit van *drie* schoten in de lucht gesproken hebben. De beklaagde ontkent bepaald ooit van *drie* schoten in de lucht gesproken te hebben.

Nog heel anders zouden de verklaringen van N.N. onmiddellijk na het feit geweest zijn volgens de verklaringen van den getuige M.; deze getuige beweert, dat N.N. verklaarde, dat hij op den sergeant geschoten had, omdat deze den milicien met zijn sabel sloeg, en, toen de sergeant wegliep, weer op hem schoot, en, toen de sergeant door de kamer van de

compagnie liep, ook nog. De beklaagde ontkent (verhoor 25 VI 1900) daarentegen ooit gezegd te hebben, dat hij ook nog op den sergeant geschoten heeft, toen deze uit het waschlokaal in de compagnie was geloopt.

Verder moet opgemerkt worden, dat de kapitein Bl. beweert zeer zeker te weten, dat de beklaagde hem niets verteld heeft van schoten in de lucht, ofschoon deze getuige het eerste onderzoek in tegenwoordigheid van M., H. en O. ingesteld heeft, wier afwijkende opgaven pas zijn aangehaald geworden.

De beklaagde is ook later, b.v. in het verhoor op den 25 VI 1900, bij zijne eerste verklaringen gebleven en ontkent vooral opzettelijk in de soldatenkamer geschoten te hebben. Ook zij vermeld, dat hij in het stuk, dat hij aan de redactie van het Utrechtsch Dagblad heeft ingezonden (3 XII 1898), spreekt van „de soldaten” (meervoud), die de sergeant „afranselde”. In het verhoor op 25 VI 1900, schat hij den duur der mishandeling op 2—3 minuten. Aan Dr. VAN DELDEN heeft hij ook verteld, dat hij een oogenblik voor het feit de torenklok kwart voor tien had hooren slaan.

Zoover het verhaal, dat N.N. zelf over het feit onmiddellijk na het feit en in de latere verhooren gegeven heeft! Dat hij beweert, later alles, wat betrekking heeft op het feit, vergeten te zijn, zal in het gedeelte B. (status praesens) vermeld worden.

De verklaringen der getuigen over het feit wijken van dit verhaal van den beklaagde belangrijk af. Vooral ontkent niet alleen de sergeant L. een soldaat te hebben mishandeld, maar ook de sergeant-majoor F. getuigt, dat hij in de waschinrichting met den sergeant L. en den milicien v. D. was en dat hij, nauwelijks het waschlokaal verlaten hebbende, reeds schieten hoorde, en dat, zoolang hij zelf in de waschinrichting was, niets van mishandeling is voorgevallen en de tijd tusschen het verlaten van het lokaal door hem en het vallen van het eerste schot te kort was, om zoo iets mogelijk te maken. Voorts mag door de opgaven der getuigen als bewezen beschouwd worden, dat van de vier schoten, die de beklaagde in het geheel heeft gelost, het eerste schot den milicien v. D., die in de waschinrichting bezig was te pompen om op last van den sergeant L. enkele waschbakjes te ledigen en daarop naar de waschtabel wilde gaan, trof en doodde; dat het tweede schot den sergeant, die in het midden van het lokaal onder de gaslamp stond, schramde, en dat het derde en vierde schot in de soldatenkamer vielen, waarheen de sergeant L. geloopt was, en in de richting, waarin de sergeant liep, en dat door het laatste schot de korporaal O. licht aan het hoofd is verwond geworden. De eerste twee schoten loste N. N. door eene ruit van het raam der waschinrichting, het derde en vierde schot door de ramen van de compagnieskamer. Na de schoten sloeg hij eene ruit van het raam naast de middendeur van de binnenplaats stuk en riep: „Ik wil afgelost worden, er is een misoord begaan”. De getuigen verschillen omtrent deze woorden zeer weinig. Sergeant H. bericht de woorden, zooals zij zooeven zijn vermeld. De korporaal P. en de sergeant A. hebben in plaats van „begaan”, gehoord „gebeurd”. N. N. werd toen door den sergeant D. en den sergeant H. aangemaand zijn geweer over te geven door de gebroken ruit, hetgeen hij eerst niet wilde doen, zeggende dat een schildwacht zijn geweer niet over mag geven, maar op herhaald aandringen toch deed. Hij ging toen bedaard met den sergeant H. naar het wachtlokaal. Volgens getuige M. zeide hij, dat hij het in drift gedaan had en wist hij niet, dat hij den korporaal O. getroffen had. Getuige O. bericht, dat de beklaagde zeide, dat hij wel driftig was geweest, maar heel

goed geweten had, wat hij deed. Op de vraag van den kapitein, of hij dronken was geweest, antwoordde N. N., volgens de opgave van denzelfden getuige, dat hij van drie borreltjes en een glas bier niet dronken kon zijn. In het wachtlokaal zeide hij, zooals de getuige P. bericht, tegen den sergeant van de wacht: „U hoeft mij niet zoo vast te houden, ik zal niet wegloopen.”

Het perkamentpapier met het verbroken zegel, waarin de houder met patronen verpakt was geweest, werd bij het schilderhuis op de binnenplaats, ongeveer 60 passen verwijderd van het raam der waschinrichting gevonden, terwijl de hulzen voor het raam van het waschlokaal en voor de ramen van de soldatenkamer gevonden werden, waaruit reeds in het eerste verslag van den Majoor op den 31sten October '98 de conclusie getrokken werd, dat N. N. al van te voren zijn geweer geladen had en er reeds, voordat hij kon bespeuren, dat er zich iemand in de waschinrichting bevond, plannen bij hem bestonden iets buitengewoons te verrichten. De beklagde heeft daartegen opgemerkt, dat de wind waarschijnlijk het papier in de richting van het schilderhuis gestuurd heeft. Volgens de verklaringen van de getuigen is dit vermoeden onwaarschijnlijk, doch Dr. S. verklaart, als getuige en deskundige gehoord, dat hij niet met zekerheid kan zeggen, dat het onmogelijk is, dat het papier door den wind is voortbewogen geworden. Omtrent eene patroon, die onafgeschoten gevonden is, heeft beklagde later (verhoor 8 Januari 1901) verklaard zich te herinneren, dat de tweede patroon onafgeschoten eruit is gevallen.

Over het gedrag van beklagde onmiddellijk na het feit bericht de sergeant A. verder: „Hij was geheel gewoon, alleen eenigszins zenuwachtig, „maar hij antwoordde mij bedaard op de vragen, die ik hem stelde.” De sergeant-majoor F. vertelt, dat N. N. zeer bleek, maar dood-bedaard was en hem volstrekt niet den indruk gaf van ook maar in de minste mate beschonken te zijn.

Over het gedrag van den beklagde in de volgende dagen is niet veel bekend. Bij het lijk van den milicien-soldaat v. D. gebracht, en naar zijn gevoelen in deze zaak gevraagd, zeide hij: „Het spijt me zeer, dat ik dezen „man getroffen heb.” Uitdrukkelijk verklaart hij, dat hij geen spijt gevoelen zoude, als hij den sergeant in plaats van den milicien-soldaat zag liggen. Hij beweert: „ik kon niet anders doen”, en verder: „ik heb geheel met „bewustzijn gehandeld.” Toen hem gezegd werd, dat zijn verhaal betreffende de twee schoten in de lucht niet overeenkomt met de verklaringen van de verschillende getuigen en ook niet met de plaats, waar de schoten gevallen zijn, verklaarde hij: „ik kan mij niet herinneren, dat ik anders gehandeld „heb, dan ik vertelde” (verhoor 2 XI 98); hij vermoedt, dat hij, toen hij in de lucht schoot, waarschijnlijk zijn geweer niet hoog genoeg gehouden had (verhoor 1 XI 98 en rapport van Dr. KRAMER blz. 14) en later (verhoor 25 VI 1900), dat elk der schoten, die hij beweert in de lucht te hebben afgegeven, eene ruit van de soldatenkamer verbrijzelde.

Na het feit werd N. N. eerst in het Militair Hospitaal geobserveerd. Dat hij geen berouw gevoeld heeft, blijkt uit het feit, dat hij toen reeds weder begon, zooals vroeger, anecdoten en grappen te vertellen.

Op den 6 XII 1898 werd hij in het gesticht voor krankzinnigen te Utrecht opgenomen, omdat hij in het Hospitaal zoodanige afwijkingen van zijn geestes-toestand begon te vertoonen, dat hij gevaarlijk werd geacht voor zijne omgeving. In het gesticht te Utrecht was hij behulpzaam en dienstvaardig. Over het gebeurde sprak hij nooit uit zich zelf. Zijne mimiek vertoonde nooit den invloed van eenig affect. Hij verzocht zelf om deel te mogen nemen aan huiswerk, teekende en hield zich bezig met lezen. Zijne panteekeningen

betroffen meestal religieuze onderwerpen of zaken betrekking hebbende op begrafenissen. Op den 15 III '99 klaagde hij over buikpijn en pijn in de ledematen; daarbij kon hij — zooals hij op den volgende dag vertelde — niets meer zien met het eene oog, terwijl hij met het andere ook onduidelijk zag, min of meer als in een floers of damp; na een paar uur was alles voorbij. Eerst in Mei 1899 liet hij zich er voor het eerst over uit, dat het hem aangenaam zou zijn te weten, of hij altijd in het gesticht zou moeten blijven. Op 16 Juni was hij zeer brutaal en nam eene zeer dreigende houding aan, omdat hij bij een bezoek van den Dir. Officier van Gezondheid op zijn vraag, wat omtrent hem zou beslist worden, een antwoord ontving, dat hem blijkbaar niet voldeed. Hij motiveerde het later ook daarmede, dat de hoofdofficier in het Militair Hospitaal, hem nauwkeurig had doen bewaken en hem steeds zoo kortaf behandeld had. Hij voegde er zelf aan toe, dat hij (beklaagde) dat niet had moeten doen, maar dat hij altijd zoo driftig was. In Juli '99 gaf eene weinig passende aardigheid, die een patient zich in presentie van N. N. ten koste van een R. C. geestelijke veroorloofde, aanleiding, dat N. N. den patient te lijf wilde en met eenen andere, die hem belette, vocht. Reeds korten tijd daarna was hij weer kalm. In de volgende maanden liet zijn gedrag niet te wenschen over. Hij voegde zich zonder eenig verzet, zelfs zeer gewillig naar de huisorde. Op den 20sten Sept. 1899 gaf de directeur van het gesticht bericht, dat N. N. „gedurende den tijd van zijn verblijf in het gesticht geene bewijzen van „krankzinnigheid heeft aan den dag gelegd.” Op 1 November 1899 werd daarom N. N. weder naar het Militair Hospitaal overgebracht. Aangezien hij hier weder bewijzen gaf, „nog niet geheel hersteld te zijn,” werd hij den 11^{den} November 1899 naar het krankzinnigengesticht te 's-Hertogenbosch overgebracht.

Uit de aantekeningen gehouden in dit gesticht blijkt, dat N. N. in het geheel rustig en vlijtig, opgeruimd en tevreden was. Op den 18^{den} November 1899 is bemerkt, dat hij, zich 's morgens onbespied wanende, een anderen patient in zijn bed opzocht en bij het oor trok. In dezelfde maand weigerde hij ergens anders dan op den mattenwinkel te werken en werd „erg zenuwachtig,” toen de geneesheer daarover met hem sprak. Ook bij een onderzoek in tegenwoordigheid van Dr. A. in December 1899 was hij erg zenuwachtig. In een brief aan zijne moeder onderteevende hij „dichter en „bouwkundig teekenaar”; inderdaad maakt hij verzen en teekent een eenvoudig voorbeeld redelijk na. Op den 2^{den} Februari 1900 werd opgemerkt, dat de pupillen ietwat ongelijk waren en traag en weinig reageerden. Nadat hij gedurende eenige dagen met een lucifer onderzocht was op de reactie der pupillen, vertelde hij aan den geneesheer, dat de arts zijne oogharen had weggebrand en dat hij daarom niets meer kon lezen. Zijne pupillen waren hierbij zeer groot en ietwat ongelijk. De reacties van de pupillen worden thans als goed aangegeven. In Maart 1900 schreef het college van regenten over de godshuizen te 's-Hertogenbosch, dat hij ook daar geene bewijzen van krankzinnigheid had gegeven. Uit het rapport van Dr. KRAMER blijkt nog, dat N.N. toen hij kaart speelde, alhoewel er niet om geld of iets anders werd gespeeld, wel eens valsch speelde; als men zijn valsch spel opmerkte, schaamde hij zich ervoor. In de brieven aan zijne moeder heerschte een hartelijke toon. In een brief aan den opzichter te Utrecht schreef hij: „of moet ik soms krankzinnig wezen, om daardoor anderen, die de straf werkelijk hebben verdiend, „te kunnen sparen?” Van zijne prikkelbaarheid bleek ook in 's Hertogenbosch wel nu en dan. Tot handelingen is het echter in 's Hertogenbosch nooit gekomen; ofschoon hij bij een onderhoud met den overste van het Militair Hospitaal

met opzet werd tegengesproken en geprikkeld, hield hij zich „zeer goed.”

Op 19 Maart 1900 werd de beklaagde weder in het Militair Hospitaal te Utrecht opgenomen. Op den 22 Juni 1900 werd hij naar het huis van bewaring te Arnhem overgebracht. Hier en ook later in het huis van bewaring te Utrecht heeft men van beklaagde geen moeite ondervonden. Vermelding verdient alleen een voorval op den 29sten September 1900 's namiddags omstreeks 4 uur, toen hij bij een gesprek met den directeur zeide, dat wanneer hij langer in eene cel (dus alleen) moest zitten, er ongelukken zouden gebeuren. Eerst kwam bij den directeur als gewoonlijk kalm voor, doch onder het spreken werd hij meer en meer opgewonden. De directeur antwoordde, dat hij, wanneer de dokter kwam, over hem (beklaagde) met den dokter zoude spreken en de beklaagde inmiddels een brief mocht schrijven; waarop hij plotseling heftig uitvallende, met een vloek een op zijn celtafeltje zich bevindende schaar greep en dreigde den directeur daarmede te steken. Deze sprong op zijde en verliet de cel, ten einde hulp te roepen, waarop de beklaagde hem een zitkruk achterna wierp. Toen de directeur onmiddellijk daarna met eenige bewaarders zijne cel weder binnen ging, beweerde de beklaagde nog steeds op luide, heftigen toon slecht te worden behandeld. De directeur liet hem in de strafcel brengen, waartegen hij zich aanvankelijk verzette, doch daarna ging hij gewillig mede. Evenzoo verzette hij zich bij de visitatie op zijne kleeding in de strafcel heftig en bejegende den directeur met de gemeenste scheldwoorden. Nadat hij in de boeien gesloten was, kwam hij bijna in eens weder tot kalmte. Den volgenden morgen bevond de directeur hem in kalme gemoedsstemming doch klagende over koude en beving. Aan het voorgevallene herinnerd antwoordde de beklaagde: „ik kan het niet „helpen, het zijn mijne zenuwen, ik kan ze niet bedwingen.” Opgemerkt moet worden, dat de beklaagde inderdaad alleen opgesloten was, maar uit eigen beweging den directeur nooit gevraagd had om met anderen geplaatst te worden en eerst dien morgen aan een der bewaarders over het alleen zitten had geklaagd. De gevangenisdokter heeft den beklaagde eerst eenige dagen na het gebeurde bezocht en vond hem wel zenuwachtig, maar achtte het niet noodig de disciplinaire straf op te heffen, waartoe hij tengevolge van het gebeurde was verwezen. Eenige dagen later bezocht hem de voorzitter van regenten; noch aan dezen noch aan den directeur heeft hij ooit gevraagd, *waarom* hij in de strafcel zat. Dit verdient opgemerkt te worden, omdat de beklaagde bij het verhoor voor het Hoog Militair Gerechtshof op den 19^{den} October 1900 verklaard heeft en ook nu nog beweert, zich niets te herinneren van al hetgeen door den directeur van het huis van bewaring is medegedeeld als op den 29sten September geschied, en evenmin iets te weten van het bezoek door den directeur daarna aan hem gebracht of van het gehouden gesprek. Hij herinnert zich alleen in de cel te zijn ontwaakt met de boeien aan den volgenden morgen, en verklaart verder ook van het bezoek van den president van regenten niets te weten, evenmin te weten, hoelang hij in de strafcel is geweest, en ook niet te weten, ooit gevraagd te hebben, waarom hij daar zat en waarom hij de boeien aan had. Omtrent het laatste punt moet in overweging genomen worden, dat de directeur zich de juiste bewoordingen bij het eerste bezoek na het voorval niet herinnert en dat niet bekend is, of en wat de bewaarders op den dag na het voorval met den beklaagde over het voorval gesproken hebben.

Uit het verhoor voor hetzelfde Gerechtshof op den 27sten Nov. 1900 moet nog vermeld worden, dat hier N.N. voor het eerst het vermoeden

uitspreekt, dat de korporaal W. en de getuigen H. en S. door sergeant L. zijn omgekocht.

B. Status Praesens.

a. Lichamelijk onderzoek.

Schedelvorm vertoont zeer geringe afwijkingen. Cf. rapport van Dr. ZEEHUISEN. Tong zonder lidteeken. Ooren, haar etc. normaal. Dentitie iets onregelmatig. Hart, long, lever normaal. Bloedvaten zonder sterkere atheromatose.

Pupillen middelwijd, linkerpupil steeds iets wijder. Reacties op licht en bij convergentie normaal.

Facialis -- en tong -- innervaties symmetrisch.

Geene spraakstoornis.

Bewegingen van armen en beenen zonder abnormiteit.

Kniepeesreflexen en Achillespeesreflexen iets verhoogd.

Geene bijzonderen drukpunten noch andere sensiebele stoornissen.

b. Psychisch onderzoek.

De *gevaarwordingen* van den beklagde vertoonen thans geen afwijkingen. Hallucinaties of illusies zijn in den laatsten tijd niet meer voorgekomen.

De *voorstellingen* zijn desgelijks normaal ontwikkeld. Zijne kennis is boven de middelmaat. B.v. weet hij de voornaamste steden in Nederland en geeft het inwonersgetal van Amsterdam, Utrecht etc. goed aan. Hij weet hoe de Koningin, hoe de President van Frankrijk, hoe de Paus heet, etc. Ook de belangrijkste gebeurtenissen uit de vaderlandsche geschiedenis zijn hem bekend. Over alle militaire betrekkingen, omstandigheden etc. geeft hij nauwkeurige en juiste inlichtingen. Ook over politieke toestanden weet hij zooveel als de meeste van zijnen stand. 7×18 wordt zeer snel uit het hoofd uitgerekend, 7×188 desgelijks.

Zijn *geheugen* is in alle opzichten normaal, in zooverre het betreft *gewone* gebeurtenissen. Zeven getallen, die hem voorgezegd worden, zegt hij meestal juist na. Zelfs kleinigheden van een onderhoud onthoudt hij goed, b.v. herinnert hij zich na omtrent 3 weken nog zeer goed de sommen, die ik hem heb doen uitrekenen.

Ook de *ideeën-associatie* vertoont geen afwijkingen. Hij begrijpt ook ingewikkelde vragen heel goed en heel gauw. Hij herkent de hoofdzaak, het zwaartepunt van eene vraag of een verhaal steeds goed. Onlogische antwoorden heeft hij mij nooit gegeven. Nooit heeft hij zich in zijn onderhoud met mij in tegenspraak gewikkeld. Uitingen, die als *waan-denkebeelden* zouden *kunnen* beschouwd worden en daarom later uitvoerig moeten besproken worden, komen bij N.N. somwijlen voor. Zoo beweert hij in een onderhoud met mij: „alle, die tegen mij zijn, zijn door den „sergeant L. omgekocht.” (Cf. ook zijne opgaven in het gesticht te Utrecht en verhoor 27 November 1900). Een andermaal zeide hij: „Dr. ZEEHUISEN „is heelemaal tegen mij” en voegde er aan toe, dat Dr. ZEEHUISEN de briefkaart van 15 Augustus 1897 (Cf. blz. 90) waarschijnlijk zelf geschreven heeft. Zoo beweert hij ook, dat „allen hem voor krankzinnig willen verklaren, opdat hij in een gesticht kan opgesloten worden.”

Meer bijzonderheden zijn in het gevoelsleven van den beklagde aan te merken. Hij is altijd opvliegend geweest en ook gedurende mijn onderzoek heeft zich deze opvliegendheid voorgedaan. Toen de ondergeteekende eens van eene „misdaad” sprak, vloog hij op en zeide zeer luid en heftig, dat hij nooit eene misdaad gedaan had, dat hij alleen zijne plicht gedaan had etc.

Toen bij het laatste onderzoek de ondergeteekende hem heel beleefd verzocht, de onderbroek eens uit te trekken (om de peesreflexen te onderzoeken), werd hij plotseling zeer bleek, weigerde de onderbroek uit te trekken en begon te vloeken en te schelden en werd zoo dreigend, dat ik den opzichter moest roepen. Hij geeft ook zelf toe, dat hij „driftig en dikwijls erg „zenuwachtig” is. Uit alle zijne verhalen blijkt, dat hij niet alleen ongewoon gevoelig en prikkelbaar, maar ook stijfhoofdig, zelfbewust en zelfbehagend in zeer hooge mate is.

Ethische gevoelens heeft hij wel (Cf. journaal van het gesticht te Utrecht 23. XII.1898 en 15. II. 1899.) Ook uit mijne gesprekken met hem blijkt, dat hij niet alleen heel goed het verschil tusschen goed en kwaad *beseft*, maar dat hij ook in het algemeen heel goed *voelt*, dat hij doen moet wat recht is, en niet doen moet wat onrecht is. (Cf. b. v. dit rapport blz. 91 regel 29).

Zijne *gemoedsstemming* is behalve de aanvallen van driftigheid over het geheel normaal. Hij beoordeelt zijne omstandigheden en zijne toekomst eerder iets optimistisch. In de brieven, die hij in de laatste maanden geschreven heeft en van welke ik afschriften overleg, uit hij geene zorg voor de toekomst. Hij schrijft dat hij „nog zeer goed in orde is.” Hij spreekt haast meer van de ellende van 't menschelijk leven, die hij in de krankzinnigengestichten te 's Hertogenbosch en te Utrecht heeft beleefd, dan van zijn eigen lotgeval. Zonder nadere bemerking schrijft hij aan zijnen vriend, dat de vier doktoren, die hem onderzocht hebben, niet overeenstemmen. „Op dit punt dus”, schrijft hij, „ben ik even ver, twee deskundigen „sus en twee zoo; dat staat gelijk”. Hij weet dat hij nu nog eens onderzocht wordt, en schrijft zeer onverschillig: „hoe 't af zal loopen zal de „tijd moeten leeren, want mij is 't onbekend.” Uitdrukkelijk schrijft hij ook in dezen brief: „wat mij betreft, ben ik altijd nog dezelfde, flink gezond „en nog al tevreden in mijn omstandigheden, er is toch niets anders aan „te doen” . . . etc. en verder: „ik heb nu eenmaal zoolang moed gehouden, „het kan nu nog wel langer.” Ook dat hij zijn best doet mooi te schrijven en zijne onderteekening met trekken versiert, schijnt aan te toonen dat hij in het algemeen niet in treurige stemming is of tenminste eene eventuele depressie volmaakt beheerscht. Hij zegt ook zelf, dat hij geenszins altijd treurig is. Dat zijne kalmte en onverschilligheid dikwijls plotseling door opvliedendheid afgelost wordt, weet hij zelf best. *Angstaanvallen*, zooals hij ze vroeger gehad heeft en ik ze boven bericht heb, heeft hij ook hier in het huis van bewaring nog gehad. De angst komt b. v. ook, als hij denkt, dat hij reeds zoolang in de gevangenissen is. Meestal echter gelijkt de angst ook nu nog op de aanvallen, die ik op blz. 90 beschreven heb. Vooral is de angst zelf meestal zonder bepaalden inhoud. Ook nu nog is hij vaak met hoofdpijn verbonden.

De *psychische verhouding van den beklaaigde met betrekking tot het feit* verdient eene bijzondere schildering. Het is reeds opgemerkt geworden, dat hij, ofschoon voor gewone gebeurtenissen zijn geheugen heel goed is en ofschoon hij dit zelf toegeeft, nu beweert *alle* gebeurtenissen samenhangende met het feit vergeten te zijn. Hij kan zich niet meer herinneren geschoten te hebben; hij weet, dat hij geschoten heeft, dat hij verklaard heeft eerst in de lucht geschoten te hebben en daarna op den sergeant etc., maar hij beweert, dat hij dit nu alleen daarom weet, wijl hem dat al zoo vaak in de verhooren is voorgelezen geworden. Hij herinnert zich ook wel zelf, dat hij dit en dat in de verhooren opgegeven heeft, maar eene eigene *onmiddellijke* herinnering aan het feit zelf beweert hij alleen in den eersten

tijd na het voorval gehad te hebben; later en nu niet meer, *Wanneer* hij de onmiddellijke herinnering aan het feit zelf verloren heeft en zijne herinnering zich beperkt heeft tot dat, wat hij zelf in de verhooren verklaard en wat hij in de verhooren van anderen gehoord heeft, kan hij niet precies zeggen. Hij gelooft dat hij reeds 2 maanden na het feit niet meer eene onmiddellijke herinnering aan het feit zelf gehad heeft. Dezelfde *amnesie* — zoo noemt men het verlies der herinnering voor een beperkt tijdvak — beweert hij ook te hebben — zooals boven reeds werd vermeld — ten aanzien van het voorval met den directeur van het huis van bewaring te Utrecht, ten aanzien van het voorval met den soldaat, dien hij in het water gegooid heeft, etc. „Als ik erg zenuwachtig ben”, beweert hij, „dan kan ik mij altijd niets herinneren”. Als hij er op gewezen wordt dat hij toch ook later nog in de verhooren over het feit van 29 October 1898 verdere verklaring afgegeven heeft, antwoordt hij, dat hij later altijd op grond van zijne herinneringen aan zijne vroegere verklaringen gesproken heeft, en blijft daarbij, dat het hem niet mogelijk is, nu de gebeurtenissen van 29 October 1898 zich in de herinnering terug te roepen. Inzonderheid moet nog opgemerkt worden, dat ook voor het feit op den 20sten Juli 1896 volgens de opgaven van den beklaagde *amnesie* bestaat; hij beweert *nu zelf* niet meer te weten, wie den eersten slag gegeven heeft, en is alleen op grond der opgaven van den getuige P. overtuigd, dat hij niet den eersten slag gegeven heeft.

Rechtstreeks gevraagd, of hij krankzinnig geloofde te zijn of niet, viel hij hevig uit en zeide, dat hij heel gezond was, maar dat het doel bestond, hem krankzinnig te doen verklaren, opdat men hem voor 't geheele leven in een krankzinnigengesticht kon opsluiten. In dezen samenhang is ook op te merken, dat hij zelf aan den ondergeteekende medegedeeld heeft, dat geen geval van krankzinnigheid etc. in zijne familie voorgekomen was, en dat de ondergeteekende de inlichtingen over gevallen van krankzinnigheid in de familie van N. N. eerst aan de processtukken ontleend heeft.

Berouw vertoont de beklaagde ook nu alleen in zooverre hij niet den sergeant maar den milicien-soldaat v. D. gedood heeft. Hij neemt ook nu nog, zooals de Majoor reeds in zijn verslag van 31 October 1898 geschreven heeft, geheel het air aan, eene geregelde executie te hebben verricht. Hij voelt ook geen berouw over zijn misbruik van sterken drank. Gevraagd of hij later weder misbruik van sterken drank zoude maken, antwoordde hij: „Misschien wel, ik weet het nog niet”.

C. Gevolgtrekkingen.

In de eerste plaats blijkt uit de anamnese en uit den status praesens, dat N. N. wel is waar erfelijk belast is en menig neuropathisch symptoom (opvliegendheid, angstaanvallen, hoofdpijn) vertoont maar met uitzondering van enkele voorvallen die nader moeten besproken worden, gewoonlijk geene verschijnselen van krankzinnigheid aan den dag legt, dat dus, *indien* hij tijdens het plegen der handelingen, welke hem ten laste zijn gelegd, aan eenige ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens lijdende was, deze ziekelijke storing eene voorbijgaande (transitorische) moet geweest zijn. De rapporten van Dr. VAN DELDEN en Dr. KRAMER stemmen hiermede overeen, terwijl Dr. ZERHUISEN en Dr. MUSCHART in hun rapport beweren, dat N. N. aan *insania moralis*, welke altijd eene chronische zielsziekte is, lijdt. Ik zal daarom, voordat ik tot verdere gevolgtrekkingen overga,

onderzoeken, of de redenen, welke Dr. ZEEHUISEN en Dr. MUSCHART voor hunne onderstelling hebben aangebracht, afdoende zijn.

De deskundigen Dr. ZEEHUISEN en Dr. MUSCHART steunen de diagnose „insania moralis”, welke zij met recht als eene vorm van zwakzinnigheid opvatten, op „de neiging van den beklaagde tot liegen en bedriegen, zijne „drankzucht, zijn gemis aan liefde tot de moeder en de overige familieleden, „zijn gemis aan elk inzicht of begrip van militaire ondergeschiktheid en „van het achten van zijne meerderen in rang”, verder op zijne buitengewone prikkelbaarheid van zijne jeugd af en zijne zware erfelijke belasting. Deze karakterschets is maar gedeeltelijk juist. Het gemis aan liefde tot de moeder kan — zooals ook Dr. KRAMER uiteenzet — niet als zoo ernstig beschouwd worden. N. N. zegt wel is waar zelf, dat hij zoo zelden naar huis ging, omdat hij in Utrecht meer plezier had, maar het is toch een feit, dat hij desnietteenstaande zijne moeder menigmaal bezocht heeft, haar uit het gesticht hartelijke brieven geschreven en twintig gulden van zijn handgeld aan haar afgedragen heeft. Nog minder is het juist, dat N. N., „zonder elk inzicht of begrip” van militaire ondergeschiktheid etc. is; daartegen spreken zeer beslist de boven geciteerde getuigenissen van sergeant H., sergeant-majoor M. en kapitein M. (blz. 90). Dat hij dikwijls, vooral sedert zijne degradatie een zoodanig gemis vertoond heeft, kan toegegeven worden, maar dat hij „zonder elk inzicht of begrip” van militaire ondergeschiktheid etc. — wat men inderdaad bij insania moralis moest verwachten — zoude geweest zijn, is volgens de opgaven van deze getuigen uitgesloten. Ook het feit, dat hij tot korporaal is bevorderd geworden, bewijst, dat inzicht en begrip van militaire ondergeschiktheid hem niet geheel en al ontbraken. Maar zelfs als de karakterschets der deskundigen in alle opzichten juist was, zouden ze niet voldoende zijn om de diagnose „insania moralis” te rechtvaardigen. De insania moralis is vooral gekarakteriseerd door het gemis aan ethische voorstellingen en gevoelens en door de van de jeugd af bestaande onvatbaarheid om zulke gevoelens en voorstellingen te verwerven, welke het gevolg van een ziekelijken aanleg is. Nu blijkt echter en uit de anamnese en uit den status praesens, dat de beklaagde ethische voorstellingen en gevoelens wel verworven heeft. „Hij is een goed, gewillig soldaat” en „een van de beste korporaals” geweest. In de ziektegeschiedenis van een moreel-zwakzinnige vindt men nooit zulke feiten. Zijn liegen en bedriegen is evenmin van de soort, welke voor insania moralis kenmerkend is. De deskundigen hebben dit liegen en bedriegen met recht in verband gebracht met zijne „zucht om zich in alle opzichten te „rechtvaardigen.” Maar juist dit motief is noch pathologisch noch vooral karakteristiek voor de moreele zwakzinnigheid. Desgelijks is de buitengewone prikkelbaarheid geenszins een symptoom dat moreele zwakzinnigheid aantoonde. Somwijlen vindt men bij insania moralis abnormale prikkelbaarheid somtijds niet, en vooral komt buitengewone prikkelbaarheid ook bij vele neuropathische toestanden (zonder krankzinnigheid) zeer vaak voor; er zijn zelfs heel normale mensen, die niet minder prikkelbaar zijn dan N. N. Evenmin kan de drankzucht als bewijs voor moreele zwakzinnigheid worden aangezien; talrijke mensen maken misbruik van sterken drank die geen enkel symptoom van insania moralis aan den dag leggen, en inzonderheid bij N. N. is het bovendien waarschijnlijk, dat de verleiding door zijnen zwager bij de drankzucht in het spel geweest is. Ten slotte heeft reeds Dr. VAN DELDEN met recht opgemerkt dat bij insania moralis altijd door een zeer nauwkeurig onderzoek naast de defecten in het

gevoelsleven ook wel eenige defecten in de intellectueele sfeer kunnen aangewezen worden. Bij een zeer nauwkeurig onderzoek heb ik vastgesteld, dat zulke intellectueele defecten bij N. N. niet bestaan, zoodat ook om deze reden de diagnose „insania moralis” niet kan worden gehandhaafd.

De deskundigen Dr. ZEEHUISEN en Dr. MUSCHART spreken ook van eenen psychischen degeneratie-toestand bij N.N. en rekenen hem evenals Dr. VAN DELDEN en Dr. KRAMER onder de „gedegeneerden”. Ook dit geeft licht tot misvattingen aanleiding. Psychische degeneratie is geene bepaalde zielsziekte. Het klinische feit, dat aanleiding gegeven heeft tot aanneming van dit begrip, bestaat in hoofdzaak alleen daarin, dat op grond van zware erfelijke belasting: 1) eenige lichamelijke afwijkingen, welke zonder erfelijke belasting niet zoo vaak optreden, en 2) psychische veranderingen b.v. periodieke depressie-toestanden, buitengewone prikkelbaarheid etc. vaker gevonden worden, dan bij gezonden, resp. dan zonder belasting, terwijl 3) eenige bepaalde zielsziekten bijzonder vaak optreden. „Psychische „degeneratie” is dus geene diagnose; altijd moet aangetoond worden, of en welke lichamelijke en psychische veranderingen bestaan resp. of eene zielsziekte en welke op grond van erfelijke belasting is opgetreden. Bij N. N. bestaat vrij zware erfelijke belasting; de lichamelijke afwijkingen zijn zeer gering; zijne buitengewone prikkelbaarheid kan wel afhankelijk zijn van een erfelijken aanleg, maar kan op zich zelve niet als ziekelijke storing beschouwd worden, omdat eene zoodanige prikkelbaarheid ook bij gezonde menschen voorkomt. Alles komt er dus op aan te onderzoeken, of op grond van de erfelijke belasting behalve psychische veranderingen, die ook bij gezonden voorkomen, ook werkelijk ziekelijke storingen zijn opgetreden.

Behalve insania moralis zoude onder de chronische zielsziekten eventueel *dementia alcoholica* (psychische alcoholische degeneratie) en *paranoia chronica* in aanmerking kunnen komen. Dementia alcoholica kan worden uitgesloten, omdat geen zwakzinnigheid bestaat en ook de karakteristieke lichamelijke symptomen ontbreken. Voor paranoia chronica pleiten de uitingen, die ik blz. 99 heb medegedeeld en die als waandenkbeelden zouden kunnen uitgelegd worden. Tegen zulk eene uitlegging moet echter aangevoerd worden, dat de voorstellingen, welke N. N. omtrent degenen, die tegen hem getuigd hebben, heeft, een kenteeken der *waan*voorstelling missen, te weten de onafhankelijkheid van gemotiveerde affecten. Wel moet ik nadruk leggen op het feit, dat niet zelden bij zulke personen ten slotte eene paranoia chronica zich ontwikkelen kan; thans bestaat zij echter nog niet.

Daar dus bij N. N. thans noch eene insania moralis noch eene andere *chronische* zielsziekte kan bewezen worden, zoo moet alsnu onderzocht worden of een **akute (transitorische)** zielsziekte tijdens het plegen der handelingen, welke hem ten laste zijn gelegd bestaan heeft. Onder de transitorische zielsziekten, die wij kennen, komen in het geval van N. N., alleen twee in aanmerking, namelijk de zoogenoemde „*droomtoestanden*”, welke bij epilepsie, hysterie, zware dronkenschap etc. voorkomen, en de zoogenoemde „**sensuum fallacia ebriosa**” („trunkfällige Sinnestäuschung”), welke onder zekere omstandigheden bij menschen voorkomt, die misbruik van sterken drank maken, zonder zware, bepaalde dronkenschap (tijdens de sensuum fallacia).

Een droomtoestand is bij beklagde niet aan te nemen, omdat geene verschijnselen van epilepsie, hysterie etc. kunnen aangewezen worden (lidteeken aan de tong, vertigo, sensibiliteitsstoringen etc.) en volgens de

opgaven van de getuigen en het geheele gedrag van den beklagde ten tijde der handelingen, welke hem ten laste zijn gelegd, ook een zware toestand van dronkenschap geheel en al onwaarschijnlijk is. Ook pleit tegen eenen droomtoestand de vrij goede herinnering, die hij ten minste in de eerste maanden na het feit getoond heeft. Daarentegen heb ik de overtuiging gekregen, dat *hoogstwaarschijnlijk eene sensuum fallacia ebriosa bij N.N. tijdens het plegen der strafbare handelingen bestaan heeft* en ik zal dit in hetgeen volgt uitvoerig bewijzen.

Voor al kan als bewezen beschouwd worden, dat de beklagde dikwijls misbruik van sterken drank gemaakt heeft. Op grond van zulk een misbruik treden somwijlen — vooral bij personen, die erfelijk belast zijn, — en *angstaanvallen* en *hallucinaties* op; N.N. lijdt ook aan *angstaanvallen*, maar bij het feit van 29 X 1898, zijn deze niet in het spel geweest; ze behoeven dus hier niet in aanmerking genomen te worden. De *hallucinaties* zijn juist dat, wat men *sensuum fallacia ebriosa* noemt. Somwijlen treden echte hallucinaties (*sensu strictiori*) op, dat wil zeggen gewaarwordingen zonder eenig objekt, somwijls en nog vaker *illusies*, dat wil zeggen gewaarwordingen, die met het objekt niet overeenkomen, dus het objekt (de omgeving) anders doen verschijnen, als het werkelijk is. ¹⁾ Met de hallucinatie of illusie zijn waandenkbeelden meestal onmiddellijk verbonden, men spreekt daarom ook van „*illusionaire uitlegging*”; somwijlen is de *illusionaire* verandering der gewaarwording zoo gering, dat men alleen van „*waanwijze* („*wahnhafte*”) *uitlegging*” mag spreken. De *sensuum fallacia ebriosa* omvat alle deze toestanden. Meestal doet ze zich voor soms onder den invloed van gemoedsbewegingen, soms onder den invloed van hooge temperaturen, soms in toestanden van zware vermoeidheid, soms onder den invloed van alkohol. In het laatste geval is karakteristiek, dat niet zware dronkenschap, maar betrekkelijk kleine doses van alkohol de hallucinaties of illusies doen optreden. N.N. vertelt, dat hij reeds dikwijls hallucinaties gehad heeft en alleen, als hij jenever gedronken heeft, maar niet zoo veel, dat hij beschonken was. Deze opgaven en de geheele schildering, die hij en van de angstaanvallen en van de hallucinaties geeft, komen zoo nauwkeurig overeen met hetgeen in andere gevallen waargenomen wordt, dat ze als geloofwaardig mogen beschouwd worden. De inhoud van de hallucinaties en illusies bij de *sensuum fallacia ebriosa* is zeer verschillend. Ook bij denzelfden zieke zijn de hallucinaties of illusies niet zelden, somwijlen beangstigend of vijandelijk, somwijlen onverschillig. N.N. heeft vroeger altijd onverschillige hallucinaties gehad; op den 29 X 1898 is voor het eerst eene illusie van vijandelijken of beangstigenden inhoud bij hem opgetreden.

Met de *sensuum fallacia ebriosa* is haast altijd in meer of mindere mate eene *algemeene* stoornis der psychische processen verbonden. Meestal vertoont het denken en het handelen der patienten reeds, voordat de hallucinatie of illusie optreedt, afwijkingen: er bestaat de neiging tot waandenkbeelden; ongemotiveerde affecten doen zich voor. Oppervlakkig beschouwd schijnen de handelingen normaal, maar bij een nauwkeurig onderzoek blijkt, dat naast normale handelingen ook ongemotiveerde handelingen, onhandige bewegingen voorkomen. Het vreemde gedrag van N.N. vóór het feit vindt zoo eene voldoende verklaring, die met vele klinische ondervindingen in overeenstemming is.

Tegenover de hallucinaties of illusies zelf ontbreekt den patienten dikwijls

1) Het wetenschappelijk begrip „*illusie*” komt dus met het populaire begrip niet overeen.

elke kritiek: ze staan geheel onder den invloed van hunne hallucinaties of illusies en twijfelen niet aan hare werkelijkheid. Ook later blijft — zooals bij N.N. — niet zelden voor altijd het inzicht in de onwerkelijkheid van de hallucinaties of illusies weg.

De herinnering aan het gebeurde tijdens eene zoodanige sensuum fallacia ebriosa is nooit zooals bij droomtoestanden geheel of haast geheel verdwenen, maar alleen voor een gedeelte gebrekkig en onvolmaakt. Vooral herinneren zich de patienten de illusie zelf gewoonlijk nog zeer goed. Het kan dus niet bevreemden, dat N.N. zeer nauwkeurig verteld heeft, wat hij in de waschinrichting gezien heeft etc. Dikwijls is het gebrek aan herinnering, de „partieele amnesie”, „retro-” en „anterograd”, dat wil zeggen: de herinnering is niet alleen gebrekkig voor de hallucinaties of illusies en voor het van de hallucinaties of illusies afhankelijke feit, maar ook voor hetgeen onmiddellijk vóór het feit (retrograd) en hetgeen onmiddellijk na het feit (anterograd) gebeurd is. De geheele amnesie kan dus 4, 5 en meer uren omvatten, maar is daarbij nooit totaal. Ook deze klinische onderzanding bewaarheidt zich bij N.N. Zijne opgaven, dat bij de ontmoeting met S. en H. in de Elizabethstraat en de ontmoeting met V., W. en L. op de binnenplaats van de kazerne geheel of voor een gedeelte vergeten is, kunnen dus niet van te voren als ongeloofwaardig beschouwd worden. Ten slotte moet nog aangemerkt worden, dat de amnesie somwijls „verzögert” (uitgesteld) is, dat wil zeggen dat de patienten in den eersten tijd na de sensuum fallacia ebriosa zich alles veel beter herinneren dan later en eerst allengs de amnesie haast totaal wordt. Dus kan ook de verklaring van N.N., dat hij zich later de gebeurtenissen van 29 October 1898 niet meer onmiddellijk maar alleen uit de verhooren herinnert, niet direkt als onwaar of onwaarschijnlijk aangezien worden. Later zal ik nog bespreken, of de door N.N. opgegevene amnesie werkelijk in *alle* opzichten zoo bestaat, als hij beweert.

Nadat nu gebleken is, dat het geval van N.N. *nauwkeurig* overeenkomt met een bepaalden vorm van transitoire krankzinnigheid, te weten sensuum fallacia ebriosa, mag reeds uit deze nauwkeurige overeenstemming de gevolgtrekking gemaakt worden, dat het ten minste *niet onwaarschijnlijk* is, dat eene zoodanige sensuum fallacia ebriosa op den 29sten October 1898 bij N.N. werkelijk bestaan heeft. In het volgende zal ik de redenen uiteenzetten, waarom het bestaan van eene zoodanige transitoire krankzinnigheid zelfs als hoogst waarschijnlijk moet beschouwd worden, en een niet-pathologische oorsprong der strafbare handeling zeer onwaarschijnlijk is.

Als men eenen niet-pathologischen oorsprong voor het feit wilde aannemen, zoude men ongeveer op de volgende wijze de toedracht van het voorval moeten uitleggen: „N.N. stond onder den invloed van wrok en wrevel tegen zijne meerderen en was — zooals uit de uitingen in de Elizabethstraat blijkt — voornemens 's avonds met zijn geweer op iemand te schieten, op wien wist hij 's middags nog niet. De verwijting door sergeant L. op de binnenplaats van de kazerne leidde den tot nu toe onbestemden wrok des beklagden in eene bepaalde richting, zoodat hij besloot op den sergeant L. te schieten. Daarom opende hij den grendel van zijn geweer, waarbij hij door korporaal W. betrappt werd. Nadat deze was weggegaan, vond hij geschikte gelegenheid zijn besluit uit te voeren; hij zag den sergeant in de waschkamer en schoot op hem. Om zich te verontschuldigen loog hij dan, dat hij gezien had, dat de sergeant eenen soldaat mishandelde”. Deze of eene soortgelijke toedracht is men gedwongen aan te nemen, als men den pathologischen oorsprong der strafbare handeling (uit eene sensuum

fallacia ebriosa) ontkent. Voor eenen pathologischen oorsprong en tegen de onderstelling van eenen niet-pathologischen oorsprong pleiten nu echter ten stelligste de volgenden redenen:

1°. Het gedrag van den beklagde, toen hij door P. op wacht gebracht werd (blz. 92). Het is moeilijk te gelooven, dat een man, die zoo langen tijd als N.N. militair geweest was, alleen tengevolge van haast, normale opgewondenheid en alcoholgebruik (zonder bepaald dronken te zijn) de bajonetschede verkeerd zoude aandoen en de bajonet niet op zijn geweer zoude kunnen krijgen, terwijl hij overigens vrij normaal scheen te zijn. Daarentegen is het bekend, dat juist bij droomtoestanden, bij sensuum fallacia ebriosa etc. zulke lichte motorische storingen dikwijls voorkomen en niet zelden den illusies of hallucinaties voorafgaan.

2°. Het gedrag tegenover sergeant L. op de binnenplaats van de kazerne. Had de beklagde zich door de vermaning van den sergeant L. beleedigd gevoeld, dan zou hij dezen direkt aangegrepen hebben; dat zoude alleen aan het opvliegende karakter van den beklagde beantwoord hebben. In plaats hiervan waarschuwde de beklagde na de verwijting door den sergeant dezen nog, dat de zijdeur gesloten was etc. (blz. 93). Men kan zich wel voorstellen, dat door de ontmoeting met L. zijn toen reeds niet meer volledig normale toestand is verergerd geworden, maar ik ben overtuigd, dat in normalen toestand en zonder het daarbij komen eener illusie, N. N. of *direkt* eene daad van geweld tegen L. op de binnenplaats of geheel geene daad van geweld zoude uitgevoerd hebben. Tegen deze redeneering zoude men misschien in het midden kunnen brengen, dat ook bij de insubordinatie op den 22 VII 1896 de uitbarsting van de oplopendheid des beklagden niet onmiddellijk na de vermaning heeft plaats gehad. Tegen deze tegenwerping moet echter aangevoerd worden, dat op den 22 VII 1896 de tusschenpoos tusschen aanleiding (vermaning door de onderofficieren) en uitbarsting veel korter was en eene woordenwisseling de aanleiding met de uitbarsting in nauw niet-onderbroken verband brengt, terwijl op den 29 X 1898 tusschen aanleiding (vermaning door den sergeant L.) en uitbarsting omtrent een half uur verlopen is en na de aanleiding nog het gesprek met L. over de gesloten deur en de ontmoetingen met V. en W. gebeurd zijn, dus een ononderbroken samenhang tusschen aanleiding en uitbarsting ontbreekt. Bovendien moet ik opmerken, dat het geenszins uitgesloten is dat N. N. ook op den 20sten Juli 1896 in eenen pathologischen zielstoestand verkeerd heeft; daarvoor pleit vooral de opgave van sergeant D., dat de beklagde hem „H.” genoemd heeft.

3°. Het gedrag tegenover korporaal W. Het is volstrekt onverklaarbaar, waarom de beklagde, indien hij in normalen toestand verkeerde en reeds besloten had op den sergeant L. te schieten, den korporaal W. die van de waterplaats terugkeerde en reeds bijna bij de middendeur gekomen was, als het ware terugriep. Hij kon overtuigd zijn, dat W. op het punt stond de binnenplaats te verlaten; waarom zoude hij dus door zijnen vreemden toeroep argwaan bij W. opwekken?

4°. De nadere opgaven omtrent de beweerde mishandeling. Vooral is, als men eenen normalen zielstoestand onderstelt, zeer moeilijk te verklaren, waarom hij na het feit verklaarde 2 soldaten in de waschinrichting gezien te hebben. Als men eenen normalen zielstoestand wil aannemen, is men voor het dilemma gesteld: of beklagde heeft werkelijk behalve den sergeant L. en den milicien-soldaat v. D., ook den sergeant-majoor F. gezien en dezen voor een soldaat gehouden; dan is het onbegrijpelijk, dat N. N. — ondanks zijne ontwijfelbare slimheid — de mishandeling zoo verzonnen en beschreven

heeft, dat ze reeds in tegenwoordigheid van den tweeden soldaat zoude begonnen zijn (blz. 93) en daardoor zich aan het gevaar blootstelde door dezen tweeden soldaat te worden gelogenstraff; of hij heeft F. niet gezien; dan is het onverklaarbaar, waarom hij er nog een tweeden soldaat zoo geheel zonder reden bijgevoegd heeft, daar hij toch moest voorzien, dat deze opgave terstond zoude weerlegd worden.

5°. Vreemd is verder, dat hij op den sergeant in normalen zielstoestand (zonder illusie) zoude geschoten hebben, toen deze met een soldaat in de waschkamer was. Zelfs een driftig mensch zoude, nadat hij niet *onmiddellijk* op de binnenplaats op den sergeant L. geschoten had, niet juist het tijdstip uitgezocht hebben, waarop een getuige tegenwoordig was, of ten minste niet later onmiddellijk als reden mishandeling opgegeven hebben, terwijl hij nog niet zeker wist, dat de eenige getuige dood was, en dus vreezen moest door dezen getuige te worden weerlegd.

6°. Zeer vreemd is ook zijn roepen: „ik wil afgelost worden, er is een moord begaan” (of „gebeurd”). Op grond van andere gelijksoortige ontdekkingen geloof ik, dat daaruit alleen het onbestemd besef blijkt, dat iets vreeselijks gebeurd is en hij zelf in dit oogenblik nog niet bepaald beseft, wat gebeurd was. Als men wil aannemen, dat hij met den „moord” zijn eigen schoten bedoelde, dan zoude, indien hij normaal was, het niet verklaarbaar zijn, waarom hij zich zelf van „moord” beschuldigt. Zelfs, als men wilde aannemen — hetgeen echter niet waarschijnlijk is — dat hij den soldaat v. D. dood op den grond zag vallen, zal men het onbegrijpelijk vinden, dat hij van zijn eigen feit als moord spreekt. Als men echter wil aannemen, dat hij met den moord de voorgewende mishandeling van den soldaat door den sergeant bedoelde en misschien zoo de omgeving wilde voorbereiden op zijn verhaal omtrent de mishandeling, zoo blijft ook bij deze onderstelling het woord „moord” haast onverklaarbaar.

7°. Vreemd is desgelijks het verzet van den beklagde tegen de overgave van zijn geweer en zijn redeneeren, dat een schildwacht zijn geweer niet over mag geven. Als hij in eenen normalen toestand geweest was en de schoten of volgens een vooroverdacht plan of in een normale opgewondenheid gelost had, zoude hij of geprobeerd hebben te vluchten of zich met zijne wapenen verweerd hebben of *zonder verzet* en vooral *zonder redeneeren* zijn geweer overgegeven en door liegen de schuld van zich geworpen hebben. Heel goed wordt daarentegen zijn verzet en zijn redeneeren verstaanbaar, als hij in eenen ziekelijken toestand verkeerde en vooral onder den overtuigenden invloed van illusies stond.

8°. De strafbare handeling in het geheel is niet in evenwicht met de aanleiding en wijst daarom op een pathologischen oorsprong. Dit gebrek aan evenwicht blijft bestaan ook als men het karakter van N. N. in overweging neemt. Hij is met den sergeant L. nooit in aanraking geweest en de verwijting door den sergeant zoude wel is waar eene onmiddellijke daad van geweld, maar niet een moord, die een half uur later gebeurd is, verklaren, Cf. blz. 106.

9°. Ook de amnesie pleit voor eenen pathologischen toestand. Wel bestaat deze amnesie — zooals ik later nog aantoonen zal — waarschijnlijk niet in de uitgestrektheid, als N. N. beweert maar evenmin is waarschijnlijk, dat ze *geheel* verzonnen is. Vooral de omstandigheid, dat de beklagde ook zulke feiten zich niet te herinneren beweert, die geschikt zijn om hem te verontschuldigen (b. v. de voorvallen, over welke P. bericht) pleit volgens al onze ervaringen over gesimuleerde amnesie, *tegen* totale simulatie, (Cf. blz. 110).

Op grond van deze feiten en overwegingen moet als hoogst waarschijnlijk

beschouwd worden, dat op den 29 X '98 bij N. N. een pathologische toestand, te weten *sensuum fallacia ebriosa*, bestaan heeft, en wij hebben alleen nog eenige tegenwerpingen te onderzoeken, welke *tegen* een pathologischen toestand te pleiten *schijnen* en voor een gedeelte ook reeds in de rapporten der deskundigen ter sprake zijn gebracht.

In de eerste plaats schijnt *tegen* eenen pathologischen toestand en *vóór* eene normale vooroverdachte handeling te pleiten, dat N. N. reeds 's middags zich zeer dreigend heeft uitgelaten (opgave der getuigen S. en H. blz. 92). Deze tegenwerping is echter geheel en al valsch. Men ondervindt *heel dikwijls*, dat zulke illusies aan de voorafgaande gemoedsstemming en gedachten beantwoorden of ten minste met de voorafgaande gemoedsstemming en gedachten in betrekking staan, met andere woorden: het is heel goed mogelijk, dat N. N. — vooral onder den invloed van alkohol — bedreigd heeft iemand dood te schieten, maar dat hij dat nooit zoude uitgevoerd hebben, als niet eene illusie, dus een zwaar, de toerekenbaarheid opheffend symptoom daarbij gekomen was. Het gebeurt niet zelden, dat eene hallucinatie of illusie gedachten en woorden, die zonder illusie nooit zouden zijn uitgevoerd, tot uitvoering brengt.

In de tweede plaats spreekt ook het spannen van den grendel en het aanleggen van het geweer op den korporaal W., waarin ook de deskundige Dr. VAN DELDEN een bezwaar tegen het aannemen eener illusie gevonden heeft, geenszins tegen eene illusie. Integendeel is volgens de analogie met andere gelijksoortige gevallen aan te nemen, dat reeds bij de ontmoeting met korporaal W. de abnormale psychische toestand bestond, op grond waarvan kort daarna de illusie is opgetreden. Het is hoogst waarschijnlijk, dat de beklagde reeds het passeeren van den korporaal W. illusionair of waanwijs (wahnhaft) uitlegde en dat een toeval (b. v. de geringere duidelijkheid der illusie) de oorzaak was, dat N. N. niet reeds op W. schoot.

Evenzeer is ook het feit, dat de resten der lading niet zijn gevonden geworden op de plaats, waar de beklagde de schoten gelost heeft, volstrekt geen bewijs tegen het bestaan eener illusie. Zelfs wanneer men als absoluut zeker bewezen beschouwt, dat noch door treden noch door den wind de hulzen zijn weggeslingerd geworden, is het heel goed mogelijk en geheel in overeenstemming met zeker vastgestelde klinische feiten, dat op grond van lichte illusionaire uitleggingen welke de zware illusies of hallucinaties voorafgegaan zijn, de beklagde reeds, voordat hij L. in de waschinrichting zag, zonder bepaald doel zijn geweer geladen heeft en dat eerst de illusie hem het bepaalde doel gegeven en de uitvoering teweeg gebracht heeft. Zulk een verloop wordt klinisch zeer vaak waargenomen.

Er blijft over de tegenwerpingen te onderzoeken, welke de deskundigen tegen het bestaan eener illusie in het midden gebracht hebben. Daarbij is allereerst op te merken, dat de deskundigen de mogelijkheid eener *sensuum fallacia ebriosa* niet speciaal in overweging genomen hebben en maar in het algemeen van de mogelijkheid eener illusie spreken; alleen Dr. VAN DELDEN heeft later (18 Dec. 1900) van de mogelijkheid eener *sensuum fallacia ebriosa* gewaagd. Dr. KRAMER geeft ten minste toe, dat eene illusie veel moeilijker is uit te sluiten. De tegenwerpingen welke de deskundigen tegen eene illusie in het midden brengen, geven mij — zoverre ze niet reeds door mijne vroegere uiteenzettingen weerlegd zijn — nog tot de volgende opmerkingen aanleiding.

Dr. VAN DELDEN, zegt, dat tegen eene illusie en speciaal tegen eene *sensuum fallacia ebriosa* spreken „de aard der illusie en de duur der illusie”; bovendien geloof hij, dat de handeling, ingeval ze door eene illusie was

opgewekt, een veel meer impulsief karakter moest gehad hebben. Deze tegenwerpingen kan ik niet als deugdelijk beschouwen. Juist illusies die niet veraf liggen van het gewone denken der patienten, en juist optische illusies met vijandelijken inhoud komen bij de sensuum fallacia febriosa dikwijls voor. Evenmin spreekt de *duur* der illusie tegen sensuum allacia ebriosa. Ik heb gevallen onderzocht, waar de illusies nog veel langer, en desgelijks gevallen, waar zij nog veel korter geduurd hebben. Hetzelfde is ook geldig van de impulsiviteit: de van eene illusie afhankelijke hand eingen zijn in zeer verschillende mate, soms meer soms minder impulsief. De andere tegenwerpingen, die Dr. VAN DELDEN (blz. 3 van zijn rapport) in het midden brengt, zijn hierboven reeds uitvoerig besproken en weerlegd geworden. Desgelijks zijn de gronden, die Dr. KRAMER (blz. 15 van zijn rapport) tegen eene illusie aanvoert, door mijne vroegere uiteenzettingen reeds ontzenuwd. De tegenwerping dat N. N. vroeger nooit illusies gehad heeft, is reeds daarom niet deugdelijk, wijl N. N. reeds vroeger zelfs hallucinaties gehad heeft; bovendien komt sensuum fallacia ebriosa niet zelden — ik heb dat meermalen bij patienten zelf ondervonden — voor, zonder dat vroeger ooit hallucinaties of ilusies opgetreden zijn. Ook de laatste reden, die Dr. KRAMER tegen het bestaan eener illusie aanvoert, namelijk dat de beklagde ook in geval van feitelijke mishandeling niet zoo mocht optreden en dat hij ook nu nog beweert correct te hebben gehandeld, kan ik niet als steekhoudend beschouwen; de geheel algemeene psychische verandering, die juist bij de sensuum fallacia ebriosa haast altijd bestaat (cf. blz. 104) maakt het aan de patienten niet mogelijk bedaar te overwegen, voordat ze handelen; voorts is bij het karakter van den beklagde zeer begrijpelijk, dat hij — feitelijke mishandeling aannemende — beweert correct te hebben gehandeld; bij zijne stijfhoofdigheid en zijne zelfoverschatting is dat nauwelijks anders te verwachten (cf. blz. 99.)

Ten slotte — na weerlegging dezer tegenwerpingen — moet onderzocht worden, of N. N. niet krankzinnigheid *simuleert*. Na een nauwkeurig onderzoek, moet ik ook deze vraag met neen beantwoorden, Ten minste wat de illusie der mishandeling zelf betreft is simulatie *hoogst* onwaarschijnlijk. Hij beweert zelf niet krankzinnig te zijn, hij verzwijgt feiten, die voor krankzinnigheid pleiten (b. v. de erfelijke belasting), hij wordt in de hoogste mate opgewonden, als er sprake van is dat hij krankzinnig kon zijn of geweest zijn, en deze opgewondenheid is van lichamelijke symptomen begeleid (b. v. verbleeken), die niet *kunnen* gesimuleerd worden en dus niet veroorlooven ook deze opgewondenheid als gesimuleerd aan te zien. Veel eerder zoude ik gelooven, dat hij moeite zoude doen nu en in de toekomst, om eventueele psychopathische symptomen te verbergen of te *dissimuleeren*. Hierbij komt, dat hij over de angstaanvallen en hallucinaties, die hij reeds vroeger gehad heeft, eerst op mijne uitdrukkelijke vraag bericht heeft, maar toen (natuurlijk zonder elke suggestievraag) de boven medegedeelde beschrijving (blz. 90) gegeven heeft, die zeer nauwkeurig overeenkomt met hetgeen werkelijk in zulke gevallen voorkomt. Ook is opmerkelijk dat hij zelf elken samenhang tusschen deze vroegere hallucinaties en de illusie van den 29sten October 1898 ten stelligste ontkent. Het is ook niet verklaarbaar, hoe hij had kunnen ondervinden, dat zulke hallucinaties voorkomen. De onderstelling, dat hij in het gesticht of te Utrecht of te 's Hertogenbosch een patient met zulke hallucinaties zoude gezien hebben, is geheel en al onwaarschijnlijk. Zulke hallucinaties evenals in het algemeen de sensuum fallacia ebriosa komen vrij zelden voor en *zeer* zelden worden patienten

alleen wegens zulke hallucinaties in een gesticht opgenomen. Zelfs aan vele artsen zijn deze hallucinaties evenals in het algemeen de sensuum fallacia ebriosa niet bekend. Nog veel minder is het aangenaam, dat N.N. in staat zoude geweest zijn te simuleeren alle de op blz. 106—107 opgetelde eigenaardige kenmerken der sensuum fallacia ebriosa. Hoe kon hij weten dat deze eigenaardigheden tot dezen toestand behooren? Hoe konde hij erin slagen er geen enkel niet erbij behoorend kenteeken bij te voegen? Zelfs aan eenen psychiater zoude het haast onmogelijk zijn juist dezen pathologischen toestand te simuleeren.

Ofschoon ik dus ten stelligste overtuigd ben dat bij de illusie van den 29sten X 1898 aan simulatie niet kan gedacht worden, neemt dat echter niet weg, dat op eenige ondergeschikte punten N. N. gelogen of gesimuleerd heeft, en waarschijnlijk ook nu nog liegt en simuleert. Een zulk „erbij „simuleeren” (Hinzusimulieren) komt zeer dikwijls voor. Bij de onwaarsachtigheid van N. N., die mij heel goed bekend is en die ik overal in overweging genomen heb, en bij de omstandigheden op den 29sten October 1898 is dat „Hinzulügen” en „Hinzusimulieren” zeer begrijpelijk. Om het te verstaan en zijnen omvang te schatten, moet men zich maar den toestand van beklagde na het feit voor den geest brengen. Hij was overtuigd, dat feitelijk eene mishandeling had plaats gehad en dat hij gerechtigd was zich er in te mengen. Aan den anderen kant zal hij weldra ingezien hebben, dat hij in zijn drift door het schieten de grenzen eener geoorloofde interventie overschreden had en daarom geprobeerd hebben door bewust liegen deze overschrijding te verontschuldigen. Zoo is het b. v., ofschoon niet te bewijzen, toch zeer goed *mogelijk* dat zijne opgaven omtrent de schoten in de lucht, het kloppen aan het raam etc. niet op vervalschingen der herinnering (welke bij sensuum fallacia ebriosa ook dikwijls voorkomen) berusten, maar geheel verzonnen zijn ten einde de genoemde overschrijding te verontschuldigen. Zoo wordt ook verstaanbaar, dat hij na het feit zeide het in *drift* gedaan te hebben (Cf. blz. 95); hij begreep zelf, dat hij ook in geval van eene feitelijke mishandeling zoo niet had mogen optreden, en bracht het op rekening van zijne hemzelf welbekende opvliegendheid. Het spreekt van zelf, dat zelfs door de zekere vaststelling van zulke bijgevoegde leugens het feit dat N. N. een illusie, te weten sensuum fallacia ebriosa, gehad en onder den invloed van deze illusie gehandeld heeft, niet geschokt wordt.

Ook omtrent de amnesie, welke de beklagde deels direkt na het feit, deels en vooral thans beweerd heeft te hebben, geef ik de mogelijkheid en zelfs de waarschijnlijkheid van eene gedeeltelijke simulatie toe. Ik heb reeds dikwijls ondervonden, dat patiënten, die een of meer malen eene feitelijke amnesie gehad hadden, later ook somwijlen amnesie voorgewend hebben, b. v. om aan onaangename, lastige gesprekken, verhooren, verwijtingen, opdrachten etc. te ontkomen. Evenzoo mag men ook bij N.N. aannemen, dat hij het zeer gemakkelijk vond de amnesie, die somwijlen feitelijk bij hem bestaan heeft, zich ten nutte te maken en overal daar voor te wenden, waar het hem ongelegen en lastig scheen, aan onrechtmatige handelingen of woorden herinnerd te worden. Het is niet de taak van dit rapport in elk geval, waar N.N. amnesie beweert, een voor een te onderzoeken, of de amnesie geloofwaardig is of niet, maar daarop moet nadruk gelegd worden, dat eene partieele amnesie voor de gebeurtenissen van den 29sten October 1898 hoogstwaarschijnlijk werkelijk bij N.N. bestaan heeft en nog bestaat. Zoo is het haast onbegrijpelijk waarom N.N. amnesie omtrent zijne ontmoeting met P. en V. (blz. 92) simuleeren zoude. Ik

ben overtuigd dat b.v. de amnesie voor *deze* gebeurtenissen hoogstwaarschijnlijk niet gesimuleerd is, maar werkelijk bestaan heeft en bestaat. Dit komt met het klinische feit overeen, dat partieele amnesie bij sensuum fallacia ebriosa zeer vaak voorkomt (cf. blz. 105 en 107).

Dus heeft ook het onderzoek der vraag, of N.N. simuleert, geen bezwaar tegen de diagnose „sensuum fallacia ebriosa” opgeleverd.

Ten slotte moet ik opmerken, dat N.N. ofschoon hij *nu* geene bepaalde verschijnselen van krankzinnigheid vertoont, als zeer gevaarlijk moet beschouwd worden. Het is te vreezen, niet alleen dat hij op grond van niet-pathologischen wrok en opvliegendheid, maar ook dat hij ten gevolge van zijn ziekelijken aanleg bij de eene of andere aanleiding (alkohol-misbruik, gemoedsbeweging) in eenen nieuwen aanval van sensuum fallacia ebriosa weder een of ander misdrijf zal plegen.

D. Résumé.

Het antwoord op de aan mij gestelde vragen geef ik op grond van alle deze overwegingen zooals volgt:

1°. Het is aannemelijk dat de beklagde op den 29sten October 1898, tijdens het plegen der handelingen, welke hem ten laste zijn gelegd, lijdende was aan eene ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens, te weten aan sensuum fallacia ebriosa.

2°. De storing kan opheffend hebben gewerkt op zijne geschiktheid om zoowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde van de begane feiten te beseffen, alsmede om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen.

3°. Het kan niet worden aangenomen dat de begane feiten volstrekt buiten invloed stonden van de storing.

Utrecht, 30 V 1901.

Prof. TH. ZIEHEN.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Dispositie van 14 Juni 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BAFON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPIJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en H. M.
ENGELHARD.

Klacht over eene opgelegde straf wegens het niet voldoende behartigen van de belangen van een ondergeschikte, die gestraft werd door den Regimentscommandant, ofschoon klager van meening was, dat de straf ten onrechte was opgelegd.

Bestist, dat klager zich in deze niet aan eenig verzuim heeft schuldig gemaakt.

Gegronde verklaring der klacht; doorhaling van de opgelegde straf in het strafregister.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht door een kapitein bij een der Regimenten Infanterie, den 23sten April 1904 ingediend over de straf van acht dagen kamerarrest met accès, hem den 17^{den} April 1904 opgelegd door den Commandant van bedoeld Regiment, om reden: „onvoldoende behartiging als compagnies-

„commandant van het belang van een aan zijn zorg toevertrouwd mindere, „door zich neer te leggen bij een toestand waarbij een onderofficier zijner „compagnie bezwaard werd met een hem door den Regimentscommandant „opgelegde straf, wegens het *zonder daartoe gerechtigd te zijn* geven van „een kwart uur rust in de cantine aan een corveeër van de rustkamer, „terwijl hij, Compagniescommandant, wist dat krachtens eene mededeeling „in den zin als: „zorg dat de menschen goed werken en geef hun dan „ook op zijn tijd rust” door hem, Compagniescommandant, meermalen „aan het kader zijner compagnie gedaan — welke mededeeling hij den „Regimentscommandant eerst ongeveer vijf weken nadat de straf was „opgelegd, en toen nog schoorvoetend ter kennis bracht — deze onder- „officier, gelet op de verklaring van hem Compagniescommandant, dat „door den corveeër goed was gewerkt, *wel gerechtigd* was geweest tot het „geven van die rust en alzoo niet strafschuldig”;

Gezien de memoriën van klager en straffen;

Gelet op hunne verklaringen en op die van den getuige bij het voor den Hove gehouden verhoor;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht, strekkende tot wettig verklaren der klacht;

Overwegende dat uit de stukken en de verhooren is gebleken:

dat de fourier d. L., dienende bij klagers compagnie, op 6 Februari 1904 is gestraft met vier dagen kwartierarrest, omdat hij aan een soldaat die als corveeër op de rustkamer werkzaam was, vergund had zich voor een kwartier tijd te begeven naar de cantine ten einde zich te warmen;

dat die straf is opgelegd door den Regimentscommandant naar aanleiding van een ontvangen rapport, hetwelk hij den 4^{den} Februari in handen van klager had gesteld tot onderzoek en afdoening, waarop klager dienzelfden dag schriftelijk heeft opgegeven dat genoemde soldaat, werkzaam op de rustkamer, van den fourier vergunning had om zich gedurende een kwartier in de cantine op te houden en zulks dus mocht doen;

dat straffer op 5 Februari die opgave weder in handen van klager heeft gesteld na er met potlood onder te hebben gezet:

„De fourier moet gestraft worden. Het corvée is om te werken, niet om te rusten.

„De Kolonel,

„A.”

waarop klager den 5^{den} Februari schriftelijk heeft bericht:

„De fourier heeft zich mijns inziens aan geen strafbaar feit schuldig „gemaakt, door den soldaat O. eenige rust te geven, daar de man goed „gewerkt heeft (2 marga-geweren schoongemaakt en bij de 200 ijzeren „blokjes heeft geverfd); zoodat ik geen termen heb kunnen vinden den „fourier te corrigeeren”;

dat daarop de Regimentscommandant --- straffer ten deze --- den fourier d. L. heeft gestraft als voormeld en deze den 8sten Februari 1904 schriftelijk het verlangen heeft te kennen gegeven om zijne bezwaren tegen de hem opgelegde straf door een krijgsraad te doen onderzoeken, waarop bij dezerzijdsche beschikking van 29 Maart 1904 ¹⁾ de klacht van den fourier is wettig verklaard en de doorhaling der straf bevolen, hoofdzakelijk op grond dat wel is waar de tegenwoordige klager geen bepaald voorschrift had uitgevaardigd over het rust geven aan corveeërs; maar dat hij meermalen aan het kader den raad had gegeven: „zorg dat de

1. Zie Militaire Jurisprudentie II n°. 48. (Red. M. R. T.)

„mensen goed werken en geef hun dan ook op zijn tijd rust” — zoodat genoemde fourier, door in de gegeven omstandigheden aan genoemden soldaat eenigen tijd te gunnen om zich te gaan warmen, gehandeld had in den geest van zijn Compagniescommandant, klager in deze;

Overwegende, dat de straf, waartegen thans het bezwaar gericht is, aan den klager is opgelegd omdat deze, naar het oordeel van den straffer, nadat hij van het opleggen der straf aan den fourier had kennis genomen, ten behoeve van dezen zijn ondergeschikte, had moeten opkomen en aan den straffer de redenen opgeven, waarom naar zijne overtuiging, die fourier wel gerechtigd was geweest den genoemden soldaat een kwartier rust te veroorloven, hetgeen hij afdoende had kunnen doen door den Regimentscommandant (straffer in deze) in kennis te stellen van zijne als voormeld herhaaldelijk aan het kader gedane mededeeling omtrent rusten en werken, van welke mededeeling door klager aan den straffer eerst is gewag gemaakt nadat de fourier d. L. bij zijn verhoor voor het Hof zich er op had beroepen: „dat hij in den geest van zijn compagniescommandant had gehandeld” en, toen klager deswege op 12 Maart 1904 door den straffer bepaaldelijk werd ondervraagd, zulks nadat klager herhaaldelijk door straffer over deze zaak was onderhouden en derhalve ruimschoots gelegenheid had gehad, het doen van genoemde mededeeling aan straffer te vermelden; terwijl straffer, indien hij van die mededeeling eer had kennis gekregen, den fourier niet zou hebben gestraft of de aan dezen opgelegde straf zou hebben ingetrokken;

Overwegende dat klager heeft opgegeven:

dat hij vermeent de belangen van genoemden fourier voldoende te hebben behartigd, door te weigeren dien fourier ter zake van het geven van rust te straffen, ofschoon de Regimentscommandant had verklaard, dat hij gestraft moest worden, en door daarbij de reden op te geven: dat de corveeër goed gewerkt had;

dat hij daardoor genoeg getoond had, dat de fourier in zijn geest gehandeld had en dat de door hem op 12 Maart aan straffer kenbaar gemaakte mededeeling behoort tot de zoodanige die de compagniescommandant, dagelijks met zijn kader omgaande, licht kan bezigen, het geheel van welke uitingen den geest kenschetst dien hij in zijne compagnie tracht te doen doordringen;

dat hij niet ingezien heeft den Regimentscommandant meer inlichtingen te hebben moeten geven en bepaald ontkent, opzettelijk inlichtingen aan den Regimentscommandant onthouden te hebben;

Overwegende, dat klager, door op 5 Februari aan den straffer zijn gevoelen over de handelwijze van den fourier d. L. te kennen te geven in de bewoordingen als hierboven vermeld, het belang van dien fourier voldoende heeft behartigd, vermits daaruit duidelijk bleek zijne overtuiging dat deze zich niet aan een strafbaar feit had schuldig gemaakt;

dat derhalve de reden der straf ook naar het oordeel van den straffer hoofdzakelijk daarin moet gezocht worden, dat klager niet uitvoeriger aan den Regimentscommandant heeft opgegeven, waarom hij den fourier niet strafbaar achtte, speciaal den Regimentscommandant niet dadelijk in kennis heeft gesteld van de door hem aan zijn kader meermalen gedane mededeeling;

Overwegende, dat klager dit zeer zeker had kunnen doen, maar dat die mededeeling meer inhield een raad dan een voorschrift en het wel aannemelijk is, dat klager, bij het schrijven zijner toelichting van 5 Februari, zijne gedachten meer heeft gericht op zijne algemeene opvatting omtrent

de wijze, waarop het kader de werkzaamheden moest leiden, dan juist op die aangehaalde woorden, welke waarschijnlijk niet de eenige waren die hij in den door hem beoogden zin tot het kader zijner compagnie had gericht;

Overwegende, dat alsnog valt te onderzoeken of klager, na het schrijven zijner toelichting van 5 Februari, heeft nagelaten het belang van den fourier d. L. op voldoende wijze te behartigen;

Overwegende, dat zich daartoe, naar het oordeel van straffer, de gelegenheid heeft voorgedaan op 8 Februari, 26 Februari, 10 Maart en 12 Maart, alle welke dagen klager door straffer over de zaak van den fourier d. L. is onderhouden;

Overwegende te dien aanzien:

a. dat het onderhoud op 8 Februari, blijkens de opgaven van straffer en van klager, niet ten doel had naar de handelingen van dien fourier een onderzoek in te stellen, maar straffer daarbij beoogde den klager zijne ontevredenheid te betuigen dat hij hem niet steunde;

dat het onder die omstandigheden licht verklaarbaar is, dat klager, eene ernstige berisping ontvangende over zijne handelwijze, niet trachtte tegenover de opvatting van den Regimentscommandant de zijne te stellen, nu hem bleek dat deze door den Regimentscommandant niet werd gedeeld;

b. dat bij het onderhoud op 26 Februari door straffer aan klager werd voorgehouden de door hem in zijn bericht aan het Hof geuite meening: „dat de fourier naar de bedoeling van den Compagniescommandant heeft te handelen”, en dat bleek, dat door den Compagniescommandant geene bepalingen waren gemaakt over het geven van rust aan corveeërs;

dat daarop door klager geantwoord werd: dat dit ook zijne bedoeling was en de fourier het hem had moeten vragen alvorens rust te geven, maar klager er daarbij op heeft gewezen, dat hij niet altijd in de kazerne was en de toepassing ervan dus somtijds moeilijk was;

dat klager toen beter zou hebben gedaan den Regimentscommandant erop te wijzen dat, naar zijne opvatting, de fourier wel rust mocht geven als deze zulks noodig achtte en de Compagniescommandant niet in de kazerne aanwezig was;

dat echter, nu straffer zich zoo beslist had uitgedrukt door de woorden: „het corvée is om te werken, niet om te rusten” en aan deze zijne overtuiging had gevolg gegeven door het straffen van den fourier, het alleszins verklaarbaar is, dat klager ook toen niet zijne opvatting tegenover die van den Regimentscommandant staande hield, te meer nadat door den Regimentscommandant zelf de handeling van den fourier was onderzocht;

c. dat bij het onderhoud op 10 Maart door klager weinig of niets is geantwoord op de mededeeling en de vragen door straffer hem gedaan en gesteld en dat klager, eerst bij het onderhoud op 12 Maart, tot de mededeeling is gekomen van den door hem meermalen aan het kader gegeven raad hiervoren vermeld;

dat — waar straffer zelf als zijn indruk aangeeft dat klager zijne woorden niet begreep of niet begripen wilde — het niet onaannemelijk is, dat klager inderdaad de hem door straffer voorgehouden redeneering niet heeft begrepen, en dat geen grond aanwezig is om aan te nemen dat klager niet *wilde* begripen nu hij nog denzelfden dag schriftelijk heeft opgegeven wat hij meende dat van hem verlangd werd;

Overwegende eindelijk dat ten deze niet uit het oog mag worden verloren dat alles, wat klager na zijne duidelijke verklaring van 5 Februari heeft gedaan en gezegd, betrekking had op eene door den Regimentscommandant in afwijking van klagers geuit gevoelen opgelegde straf en

dat hij, niet geroepen om zich te mengen in het rechterlijk onderzoek over de rechtmatigheid dier straf, niet dan met zekeren schroom zijne meeningen en opvattingen uitte tegenover die van den Regimentscommandant, nadat hem gebleken was dat zijne opvatting door dezen niet werd gedeeld;

Overwegende, dat mitsdien niet is gebleken, dat klager het belang van zijn fourier onvoldoende heeft behartigd en evenmin, dat hij zijn Regimentscommandant opzettelijk heeft onthouden de inlichtingen, die deze behoefde ter beoordeeling van de handeling van den fourier;

Krachtens de artikelen 15—17 der Rechtspleging bij de Landmacht, in verband met artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie beschikkende op voormelde klacht;

Verklaart die wettig;

Geラスト dat de straf, waartegen de klacht gericht is, in klagers strafregister zal worden doorgehaald.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 24 Juni 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BAFON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPIJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en
H. M. ENGELHARD.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. VAN SASSE VAN YSSELT.

Een militair, die zich schuldig had gemaakt aan desertie, meldt zich vrijwillig aan, doch ontvlucht tijdens het transport naar zijn korps. Na opnieuw elders te zijn gearresteerd ontvlucht hij andermaal en wordt drie dagen later wederom gevat.

De autoriteit, die den verdachte in arrest hield, deed dit voor het korps, waartoe de verdachte behoorde, ook toen deze onder geleide werd overgebracht.

De eerste maal dat desertie was gepleegd, moet disciplinaire bestraffing doen volgen. Beklaagde wordt derhalve slechts veroordeeld wegens eerste desertie in tijd van vrede, tweemaal gepleegd, telkens opgevolgd door arrestatie; voor de eerste desertie wordt hij verwezen naar den Korpscommandant.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof,
tusschen
den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteit Zee- en Landmacht, ambtshalve,
ter eenre

en

een soldaat bij de Koloniale Reserve, oud 17 jaar, geboren te Amsterdam,
gedetineerd te Arnhem, gedaagde ter andere zijde.

HET HOF,

Gelet op de verklaring, van wege den gedaagde ter rolle gedaan, dat hij zich refereert aan 's Hofs dispositie en afstand doet van pleidooi;

Gelet op de verklaring, door den impetrant en eischer ambtshalve mede ter rolle gedaan, dat hij insgelijks afstand doet van pleidooi;

Gezien de stukken van den processe;

Overwegende, dat de beklaagde voor den Krijgsraad heeft terecht gestaan, ter zake:

dat hij op 20 Maart 1904, zijn korps (de Koloniale Reserve te Nijmegen) verlaten hebbende met een verlof van vier dagen, bij het einde van zijn verlof, zijnde in den avond van den 23sten Maart 1904, niet bij zijn korps is teruggekeerd, voortdurend afwezig is gebleven en, na zich op 5 April 1904 aan de hoofdwacht te Amsterdam te hebben aangemeld en overgebracht zijnde naar de kazernewacht aldaar en op 6 April 1904 onder militair geleide op weg naar het Centraal-Station gaande om naar zijn korps te worden teruggebracht, is weggelopen, voortdurend afwezig is gebleven en op 25 April 1904 te Amsterdam door de politie is gearresteerd en daarna, zich op 26 April 1904 in arrest bevindende in de kazernewacht te Amsterdam, uit de arrestkamer is ontvlucht, weder voortdurend afwezig is gebleven en op 29 April 1904 te Amsterdam weder door de politie is gearresteerd;

Overwegende, dat deze feiten door den Krijgsraad terecht wettig en overtuigend bewezen zijn verklaard door de wettige bewijsmiddelen, waarvan de inhoud in het vonnis breedvoerig is weergegeven;

dat echter die feiten bij het vonnis ten onrechte zijn gequalificeerd als eerste desertie opgevolgd door arrestatie, vermits zij opleveren drie feiten welke elk op zich zelf desertie opleveren;

dat immers beklaagde zich den 6^{den} en daarna weder den 26sten April 1904 in arrest bevindende in de ~~kazernewacht~~ te Amsterdam, aldaar vertoefde onder de bewaking en de zorg van de militaire autoriteit, welke die uitoefende voor die van het Korps waartoe hij behoorde en welke die bleef uitoefenen toen hij den 6^{den} April 1904 onder militair geleide naar het station werd overgebracht, zoodat hij, aan die bewaking en zorg zich zonder verlof onttrekkende en gedurende twee dagen zich daarvan verwijderd houdende, zich aan desertie in tijd van vrede heeft schuldig gemaakt door langer dan twee dagen zonder verlof afwezig te zijn van zijn Korps en garnizoen welke beide feiten van desertie gevolgd zijn door arrestatie en opleveren twee misdrijven van eerste desertie gevolgd door arrestatie;

Overwegende dat beklaagdes achterblijven van verlof van 23 Maart 1904 tot zijne vrijwillige aanmelding aan de hoofdwacht te Amsterdam op 5 April 1904 ingevolge de bepaling van artikel 135 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande moet worden overgelaten aan de krijgstuuchtelijke correctie;

Overwegende dat er grond bestaat om den tijd, door beklaagde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering der op te leggen straf te brengen;

Gezien de bij het vonnis aangehaalde wetsbepalingen en bovendien artikel 10 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191) en de artikelen 27, 57 en 91 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het Derde Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem, den 20sten Mei 1904 tegen beklaagde gewezen, alleen voor wat betreft de qualificatie bij dat vonnis aan de bewezen verklaarde feiten gegeven en de opgelegde straf;

En in zooverre opnieuw recht doende:

Verklaart den beklaagde schuldig aan eerste desertie in tijd van vrede, door een soldaat tweemaal gepleegd, door telkens langer dan twee dagen zonder verlof van zijn korps en garnizoen afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te bewijzen, telkens opgevolgd door arrestatie;

Veroordeelt hem te dier zake tot een militaire detentie van twee maanden;
Bepaalt dat de tijd, door den veroordeelde sedert 30 April 1904 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der opgelegde straf in mindering zal worden gebracht;

Verwijst hem ter zake van zijn achterblijven van verlof op 23 Maart 1904 naar den Commandeerenden Officier van zijn Korps;

Houdt overigens het vonnis in stand;

Bepaalt dat de kosten in hooger beroep komen ten laste van den Staat;
Ontzegt allen anderen eisch.

ZEEKRIJGSRAAD

aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Willemsoord.

Vonnis van 22 Augustus 1905.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof bij Resolutie
dd. 30 Augustus 1905 ¹⁾.

President: Kapt. t/ze J. B. SNETHLAGE.

Leden: Kapt. der Mariniers C. P. VAN BORSELEN, Luit. t/ze 1ste kl.
P. A. BIK, Luit. t/ze 2de kl. J. TISSOT VAN PATOT, Off. v. Adm.
2de kl. M. MEINESZ, Luits. t/ze 2de kl. J. BOSMA en F. F. PRAGER.

Fungeerend-Fiskaal: Off. v. Adm. 1ste klasse C. FLAES.

De benoeming van een adelborst eerste klasse tot fungeerend secretaris van een zeekrijgsraad, is, zoo een officier van administratie beschikbaar was en niet van diens verhindering blijkt, in strijd met de wet.

Het door dien adelborst onderteekenen der verhooren maakt die stukken ongeldig.

De beklagde moet derhalve in zoodanig geval wegens gebrek aan bewijs worden vrijgesproken.

De Zeekrijgsraad aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Willemsoord, heeft gewezen het navolgende vonnis in de zaak van den fungeerenden Fiskaal, op en jegens een marinier, gedetineerd aan boord van gemelden bodem:

Gezien de schriftelijke voordracht van den fungeerenden Fiskaal mitsgaders de verdere processale-stukken door denzelfden onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat uit de ten processe overgelegde stukken is gebleken: dat de gedetineerde, laatstelijk dienende als Marinier 1ste kl. aan boord van Harer Majesteits pantserschip Evertsen, thans gedetineerd aan boord van

¹⁾ Door deze approbatie heeft het Hof getoond, eene andere opvatting te huldigen dan die waarvan bij zijne beslissing van 25 Augustus 1903 (Mil. Jurispr. n°. 27) werd uitgegaan. Beklaagde werd toen niet vrijgesproken doch een nieuw onderzoek door het Hof bevolen. Ook rijst de vraag waarom de Krijgsraad niet gebruik heeft gemaakt van het voorschrift van art. 154 R. Z. (RED. M. R. T.)

dezen bodem, zich den 25sten Mei 1895 vrijwillig voor den tijd van zes jaren bij het Korps Mariniers heeft verbonden, sedert heeft gereëngageerd tot 24 Mei 1906 en dat hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen;

dat hij voor den Zeekrijgsraad terecht staat, beschuldigd van:

het aangrijpen en plegen van geweld²⁾ tegen zijn meerdere in rang, door in den avond van den 14^{den} Juli 1905 aan den wal te San Sebastiaan, den korporaal-stoker binnenlandschen dienst G. M. G., zijn meerdere in rang, bij de keel te hebben gegrepen en tegen een muur te hebben gedrukt;

Overwegende, dat de gedetineerde naar den zeekrijgsraad aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Willemsoord is verwezen, ten einde zijne zaak aldaar te berechten, door den Schout-bij-Nacht, Directeur en Commandant der Marine te Willemsoord bij beschikking dd. 15 Augustus 1905 n°. 518;

dat de oorspronkelijke beslissing, dat de zaak niet buiten krijgsraad kan worden afgedaan, is genomen en het verleenen der rechtsingang is geschied door den Kapitein ter zee, Commandant van Harer Majesteits „Piet Hein”, oudste Commandeerende Officier der beide te San Sebastiaan aanwezige Pantersschepen Piet Hein en Evertsen, ingevolge het bepaalde bij art. 15 der Rechtspleging bij de Zeemacht (beschikking van 18 Juli 1905);

dat bij genoemde beschikking door dien Commandant zijn benoemd tot Officieren-Commissarissen ten einde de zaak van den marinier te onderzoeken de Luitenants ter zee G. H. en H. P. P., tot fungeerend Fiskaal de Officier van Administratie 1ste kl. W. F. v. G. en tot *fungeerend secretaris de Adelborst 1ste kl. A. J. W. v. A.*;

dat uit bovenstaande verwijzing door den oudsten Commandant van de Pantersschepen Piet Hein en Evertsen ten duidelijkste blijkt dat die beide schepen vormden een eskader, althans, „een minder smaldeel”, in den zin der wet en dat die twee schepen niet afzonderlijk vormden „een schip alleen”;

dat bij artikel 16 van het Eerste Hoofdstuk van den Tweeden Titel van de Rechtspleging bij de Zeemacht, handelende over „Informatiën voor Officieren-Commissarissen” en luidende: „De Kommandeerende Officier benoemt alsdan uit de eerste schrijvers een geschikt persoon tot fiskaal en tot secretaris”, imperatief is voorgeschreven dat de functie van secretaris bij het onderzoek zal worden vervuld door een „eerste schrijver”, zijnde dit de voormalige titel van de tegenwoordige Officieren van Administratie;

dat het den Zeekrijgsraad uit eigen waarneming bekend is, dat bij het verleenen van den rechtsingang door den oudsten Commandeerenden Officier van de beide te San Sebastiaan aanwezige Pantersschepen Piet Hein en Evertsen, onder de bevelen van dien Commandant stonden twee Officieren van Administratie, respectievelijk dienende aan boord van Harer Majesteits Piet Hein en Harer Majesteits Evertsen;

dat uit de benoeming, hierboven bedoeld, niet blijkt dat de tweede, onder de bevelen van den oudsten Commandeerenden Officier dienende Officier van Administratie, wegens een der in de artikelen 18, 19, 110 en 131 Rechtspleging bij de Zeemacht genoemde, noch wegens andere redenen verhinderd is geweest als fungeerend Fiskaal, dan wel als fungeerend Secretaris aan het onderzoek deel te nemen;

dat mitsdien de benoeming van den Adelborst 1ste kl. A. J. W. v. A. tot fungeerend Secretaris is in strijd met de wet, en de handelingen, door dezen Officier tijdens het onderzoek als fungeerend Secretaris in de zaak verricht, aldus zijn onwettig;

²⁾ Men leze: „een daad.” of „daden van geweld”. (RED. M. R. T.)

dat de verschillende verhooren in deze zaak, zoowel die van den beschuldigde, als die van de getuigen, welke verhooren door den Adelborst 1ste kl. v. A. als fungeerend Secretaris zijn geteekend, als zijnde opgemaakt door een onbevoegde, geen effect kunnen sorteeren en eenig bewijsmiddel kunnen opleveren;

dat mitsdien i. c. door geen enkel bewijsmiddel ten processe aanwezig, wettig en overtuigend is bewezen, dat beklagde zich aan het hem ten laste gelegde feit heeft schuldig gemaakt, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Gezien artikel 163 der Rechtspleging bij de Zeemacht;

De Zeekrijgsraad aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Willemsoord,

Recht doende in naam en van wege Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Spreekt den beklagde vrij van het hem ten laste gelegde feit;

Gelast zijn ontslag uit arrest, bijaldien hij om andere redenen niet daarin moet verblijven.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Art. 77 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en beslissingen in voor dat Hof ter eerster instantie behandelde klachtzaken.

Het had de aandacht van den Minister van Justitie getrokken, dat inzending van definitieve sententiën van het Hoog Militair Gerechtshof aan Hare Majesteit de Koningin overeenkomstig art. 77 der Provisioneele Instructie voor dat Hof meermalen eerst geschiedde verscheidene dagen nadat zij werden gewezen. De Minister vond daarin aanleiding het Hof te verzoeken hem mede te deelen, wanneer naar de meening van het College die termijn een aanvang neemt. Het Hof antwoordde op die vraag met het bericht, dat gemelde termijn door het College gerekend wordt een aanvang te nemen op den dag, volgende op dien waarop de resolutie met begeleidend schrijven aan het Hoofd van den Staat wordt ingezonden.

Deze beslissing, welke beteekenis heeft in verband met het nemen eener „dispositie ter contrarie”, waarvan art. 77 Provisioneele Instructie spreekt, kwam weldra andermaal ter sprake. Door de toenmalige Ministers van Justitie, van Marine en van Oorlog werd het navolgend gemeenschappelijk schrijven dd. 14/19/29 Mei 1900, 2de Afd. B. n°. 213/ Bureau B., n°. 4./ 1^e Afd. n°. 47, aan Hare Majesteit de Koningin verzonden.

De omstandigheid dat het zich ten vorige jare een paar malen heeft voorgedaan, dat afwijkende adviezen van de Ministers van Justitie en van Marine, uitgebracht naar aanleiding van eene bij Kabinetsbeschikking om consideratiën en advies in hunne handen gestelde dispositie van het Hoog Militair Gerechtshof Uwe Majesteit te laat bereikten om binnen den wettelijken termijn van veertien dagen eene beslissing te nemen, heeft Uwe Majesteit aanleiding gegeven, deze aangelegenheid met den eerst-ondergeteekende ter sprake te brengen, met verzoek het daarheen te leiden, dat regelen zouden kunnen worden vastgesteld, hoe dit voortaan te voorkomen en op welke wijze bij weder voorkomend afwijkend advies door Uwe Majesteit zou worden gehandeld.

Ingevolge dat verzoek zijn de ondergeteekenden allereerst er op bedacht geweest te overwegen, op welke wijze de behandeling der uitspraken van het Hoog Militair Gerechtshof zou kunnen worden bespoedigd.

Voorop dient gesteld te worden, dat de termijn van veertien dagen, bedoeld in artikel 77 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, ingevolge de opvatting van dat College zelf, moet worden gerekend een aanvang te nemen op den dag, volgende op dien, waarop de resolutie met begeleidend schrijven wordt ingezonden.

Van deze opvatting van het Hoog Militair Gerechtshof, aan den eerst-ondergeteekende kenbaar gemaakt bij schrijven van dat College dd. 12 September 1899, n°. 32, is door hem mededeeling gedaan aan den Directeur van het Kabinet van Uwe Majesteit bij missive van 21 September d. a. v..

2de Afd. B., n°. 114, en aan de Ministers van Marine en van Oorlog bij brief van 21 en 29 van diezelfde maand, 2de Afd. B., n°. 137.

Bestond vroeger twijfel of die termijn niet zou moeten worden geacht een aanvang te nemen op den dag, waarop de sententie wordt genomen, die twijfel opgeheven zijnde, zijn daarmede voor de behandeling aan de betrokken Departementen reeds enkele dagen gewonnen.

Ten einde nu bespoediging zooveel mogelijk te bevorderen zou Uwe Majesteit het Hoog Militair Gerechtshof kunnen machtigen zijne sententiën rechtstreeks toe te zenden aan den Minister van Justitie met machtiging aan dezen om de stukken rechtstreeks te zenden aan de Ministers van Marine of van Oorlog, al naar mate de zaak bij een der Departementen van die Ministers behoort.

Kunnen de Ministers van Marine of van Oorlog zich met het advies van den Minister van Justitie vereenigen, dan zenden deze de stukken zoodra mogelijk, vermeerderd met hun eigen advies, aan Uwe Majesteit in. Het is niet twijfelachtig dat in deze gevallen de beslissing door Uwe Majesteit binnen 14 dagen kan worden genomen, zelfs gedurende den tijd dat Hoogstdezelve zich in het buitenland mocht bevinden.

Mochten echter de voormelde Ministers zich niet met het advies van den Minister van Justitie vereenigen, dan zou aan Uwe Majesteit in overweging kunnen worden gegeven het advies in te winnen van den Raad van State en, ten einde de zaak ongepraedicieerd te laten, eene voorloopige dispositie ter contrarie te nemen tot schorsing van de uitvoering van de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof.

Tot het nemen van eene dergelijke voorloopige dispositie ter contrarie kan, met het oog op de bepalingen der Provisioneele Instructie, geen bezwaar bestaan.

In die Provisioneele Instructie wordt niet nader uiteengezet, wat onder eene dispositie ter contrarie is te verstaan. Daaruit blijkt derhalve niet, of het de bedoeling is, dat zoodanige dispositie alleen definitief zal zijn, dan wel, of ook, in afwachting van eene nader definitieve beslissing, schorsing van de pronunciatie en executie der sententie is toegelaten, terwijl juist de uitdrukking „ter contrarie” volkomen past op eene dispositie van de laatste soort, daar de woorden „dispositie ter contrarie” in het verband, waazin zij in meergemeld artikel 77 voorkomen, niet anders kunnen beteekenen dan een bevel tot niet-pronunciatie. Uit niets volgt, dat zoodanig bevel niet slechts voorloopig zoude kunnen zijn. De macht tot schorsing wordt dan ook door het Hoog Militair Gerechtshof erkend en is in de praktijk meermalen toegepast.

Heeft na de voorloopige dispositie ter contrarie de Raad van State zijn advies uitgebracht, dan zal Uwe Majesteit met opheffing van de schorsing der executie, overeenkomstig dat advies eene beslissing kunnen nemen.

Verleent Uwe Majesteit de machtiging hierboven bedoeld, en worden deze zaken, zooals het behoort, aan de Departementen met den meesten spoed behandeld, dan zal ook bij oorspronkelijk verschil van gevoelen, tusschen de betrokken Ministers overleg kunnen plaats hebben en het inwinnen van het advies van den Raad van State en eene daaraan voorafgaande voorloopige dispositie ter contrarie zal in die gevallen waarin tijdig overeenstemming is verkregen, onnoodig zijn.

De ondergeteekenden hebben de eer, Uwe Majesteit mitsdien eerbiedig in overweging te geven, hen te machtigen het Hoog Militair Gerechtshof uit te noodigen zijne sententiën bedoeld bij artikel 77 der Provisioneele

Instructie voortaan rechtstreeks te zenden aan den eerstondergeteekende, en dezen te machtigen de stukken ter verdere behandeling rechtstreeks door te zenden aan de daarbij betrokken Ministers van Marine of van Oorlog.

De Minister van Justitie,
CORT v. D. LINDEN.

De Minister van Marine,
RÖELL.

De Minister van Oorlog,
ELAND.

Deze machtiging is door de Koningin bij Kabinetsrescript van 9 Juni 1900, n°. 12, aan de betrokken Ministers verleend. Dientengevolge werd het Hoog Militair Gerechtshof door den Minister van Justitie uitgenoodigd, de in art. 77 der Provisioneele Instructie bedoelde sententiën voortaan rechtstreeks aan hem in te zenden. Ook voor zooveel daartoe werden geacht te behooren dispositien in klachtzaken, welke ter eerster instantie voor het Hof werden behandeld, heeft zulks mede eenigen tijd plaats gehad.

Zooals uit het volgende blijkt deed zich reeds kort na deze beslissing de gelegenheid op om het nut van deze regeling te doen zien. Binnen den voorgeschreven termijn werd bij Koninklijk Besluit van 12 December 1900, n°. 44, — echter zonder medewerking van den Raad van State en zonder voorloopige schorsing der executie — de goedkeuring onthouden aan eene beslissing in een klachtzaak, ter eerster instantie voor het Hoog Militair Gerechtshof behandeld.

Bij deze oplossing meende dit College zich niet te mogen neerleggen. Zoo geschiedde het dat bij kantbeschikking van den Directeur van het Kabinet der Koningin van 28 Januari 1901, n°. 5, aan de Departementen van Justitie, van Marine en van Oorlog om consideratiën en advies werd gerenoveerd het navolgend schrijven met bijlagen van het Hoog Militair Gerechtshof.

No. 4 A.

UTRECHT, 25 Januari 1901.

Het Hoog Militair Gerechtshof had de eer te ontvangen afschrift van Uwer Majesteits Besluit van 12 December 1900, n°. 44, waarbij aan 's Hofs beschikking van 27 November 1900 op de klacht van den matroos X. over eene straf, hem opgelegd door den Kapitein ter zee S. K. S., Uwer Majesteits goedkeuring werd onthouden, en bepaald werd, dat genoemde straf in het conduiteboek van klager geschrapt en de klager ontslagen zou worden uit het arrest, waarin hij zich tengevolge van gemelde klacht bevond.

De inhoud van Uwer Majesteits Besluit heeft aan het Hof aanleiding gegeven tot een onderzoek naar de vraag: in hoeverre de tot nog toe gevolgde gewoonte, om dispositiën als de aangehaalde op den voet van art. 77 van 's Hofs Provisioneele Instructie, aan Uwe Majesteit in te zenden, gegrond is op eenige bepaling der Wet, en daaraan knoopte zich uit den aard der zaak een onderzoek naar de strekking en den omvang dier wetsbepaling.

Dat onderzoek heeft het Hof geleid tot een resultaat, hetwelk het zich verplicht acht met den meesten eerbied aan Uwe Majesteit kenbaar te maken.

Bleek toch eenerzijds dat 's Hofs beschikking op klachten over disciplinaire straffen niet behooren tot de sententiën ter eerster instantie door het Hof gegeven, daarenboven kwam het Hof tot de overtuiging dat artikel 77 van 's Hofs Provisioneele Instructie op de sententiën ter eerster instantie door het Hof gegeven niet vordert de goedkeuring van Uwe Majesteit, en dat het evenmin aan Uwe Majesteit opdraagt het hooger beroep of de revisie van die sententiën.

De strekking der bepaling van art. 77 Provisioneele Instructie bleek aan het Hof geene andere te zijn dan deze: dat zij aan Uwe Majesteit de gelegenheid opent om de uitvoering van 's Hofs sententiën te schorsen of tegen te houden, indien bijzondere redenen van militair belang die schorsing geraten doen zijn, of indien het Uwe Majesteit behaagt, den veroordeelde gratie te verleenen.

De gronden waarop het Hof tot dit Besluit is gekomen, zijn uiteengezet in eene memorie, die het Hof zich veroorlooft bij dit schrijven te voegen en aan Uwe Majesteit eerbiedig in overweging te geven.

De vraag naar de toepasselijkheid en de strekking van art. 77 van 's Hofs Provisioneele Instructie is van zóó hoog belang en raakt zóózeer de grondslagen van de Militaire strafrechtspraak dat het Hof meent niet te mogen nalaten zijne bedenkingen tegen de opvatting, waarop Uwer Majesteits aangehaald Besluit is gegrond, met den meesten eerbied voor te dragen.

Het Hoog Militair Gerechtshof,
VAN BOLHUIS.

Ter ordonnantie van hetzelfde,
NEPVEU, Gr.

Memorie behoorende bij het schrijven van het Hoog Militair Gerechtshof aan Hare Majesteit de Koningin van 25 Januari 1901, no. 4 A.

De tot nog toe door het Hof gevolgde gewoonte, om zijne dispositiën op klachten over disciplinaire straffen, opgelegd door een officier, die ter eerster instantie voor het Hof zou moeten terecht staan, op te zenden aan Hare Majesteit de Koningin, is het gevolg geweest van een in 1822 te dier zake tusschen Zijne Excellentie den Minister van Justitie en het Hof gerezen verschil van gevoelen. Dit verschil heeft destijds zijne oplossing gevonden in het Koninklijk Besluit van 2 April 1822, n°. 23.

Bij dat besluit wordt sub 2°. het Hoog Militair Gerechtshof gemachtigd „om provisioneel en tot daaromtrent nader zal zijn voorzien, op den „ouden voet te behandelen en af te doen de klagten welke door inferieure „militairen worden ingebracht tegen zoodanige hunner superieuren, welke „uit hoofde van hunnen rang, ter eerster instantie voor het Hof te regt „staan, mits ten opzichte van de in zoodanige zaken te nemen resolutie „worde achttervolgd het bepaalde bij art. 77 van 's Hoves Provisioneele „Instructie.”

Dit besluit was het einde van eene langdurige correspondentie tusschen Zijne Excellentie den Minister van Justitie en het Hof, gevoerd naar aanleiding van Zijner Majesteits besluit van 6 December 1821, n°. 16, waarbij Zijne Majesteit eene dispositie van het Hof op eene klacht van

een mindere tegen zijn meerdere, krachtens art. 77 der Provisioneele Instructie in zooverre had te niet gedaan, dat van eene door het Hof opgelegde straf gedeeltelijk ontheffing werd verleend.

Bij die correspondentie is breedvoerig uitgeweid over den aard van het z. g. communicatoir proces en over de daarbij te volgen procedure. Door den Minister werd de meening voorgestaan, dat in deze zaken moet worden geprocedeerd naar de wijze der civiele procedure ter zake van injurie, volgens den stijl en practijk bij den Hove van Holland tot 1810 in gebruik zijnde geweest (art. 75 Provisioneele Instructie). Daarentegen werd door het Hof opgemerkt dat het volgen van de civiele procedure hier niet te pas kan komen, omdat het hier niet geldt eene civiele actie en omdat het Hof in geen geval geroepen kon worden om ten civiele uitspraak te doen. Wel spreekt artikel 17 Rechtspleging bij de Landmacht (artikel 11 Rechtspleging bij de Zeemacht) van „beteren van het geleden „ongelijk”, maar dat is niet hetzelfde wat de civiele actie wegens belediging (zie artikel 1382 Code civil en het tegenwoordig Burgerlijk Wetboek, artikel 1408) beoogt.

Bovendien — zoo betoogde het Hof — zou het behandelen der klachtzaken naar de wijze der civiele procedure zóó groote kosten medebrengen, dat het middel buiten het bereik zou vallen van de groote meerderheid der klagers.

Dit verschil van inzicht tusschen de Regeering en het Hof en de wijze waarop het beëindigd werd, is een merkwaardig blijk van de zonderlinge opvatting in dien tijd heerschende omtrent de grenzen der verschillende machten in den Staat. Het Hoog Militair Gerechtshof, als opperste rechtscollege in militaire strafzaken, heeft zelf te beslissen omtrent de toepassing en de uitlegging der wetten; eene machtiging door den Koning op dat college verstrekt, om zekere zaken op zekere wijze te behandelen, is ten eenenmale onbestaanbaar met de scheiding tusschen het uitvoerend gezag en de rechterlijke macht, in elken welgeordenden Staat noodzakelijk geacht.

De Grondwet van 1815 huldigde die scheiding in artikel 186 ook bepaaldelijk voor de rechtspraak over strafbare feiten door militairen gepleegd.

Wel bevatte de Wet (artikel 77 Provisioneele Instructie) eene speciale bepaling, over welker strekking hieronder nader, maar die bepaling betreft zeer zeker niet de wijze van procederen.

Daarover handelen de artikelen 75 en 76 Provisioneele Instructie en deze verwijzen naar den stijl van procederen voor 't Hof van Holland en verder naar de bepalingen der Rechtspleging bij de Landmacht.

Dat echter door die bepalingen niet is geregeld de procedure in klachtzaken, is voor betwisting kwalijk vatbaar. Zoowel de stijl van 't Hof van Holland als de Rechtspleging bij de Landmacht blijven in gebreke hier den weg te wijzen.

Immers het eerste vereischte voor elke strafrechtspleging: de tot straf vervolgende ambtenaar, ontbreekt hier. Noch aan den Auditeur-Militair, noch aan den Advocaat-Fiscaal is in dit klachtproces eene andere rol toe te wijzen dan die van adviseur des rechters.

Zoo vat de praktijk de zaak ook op; kriegsraad of Hof onderzoeken de klacht, de Auditeur-Militair of de Advocaat-Fiscaal dient van advies en de beslissing wordt gegeven als dispositie, niet als sententie. Het aan de beslissing voorafgaand onderzoek wordt geleid door den rechter, aan

wien de beslissing is opgedragen, en deze doet zulks op de wijze die de aard der zaak als de meest geschikte aangeeft.

Bij de krijgsraden worden klager, bestraffer en zoo noodig de getuigen gehoord en wel door den vollen krijgsraad, niet door commissarissen.

Bij de zeekrijgsraden buitengaats geschiedt het onderzoek door eene commissie.

Bij het Hof wordt in den regel de klager eerst en, na hem, de bestraffer in de gelegenheid gesteld om schriftelijk hunne bezwaren tegen en hunne verdediging van de opgelegde straf in het midden te brengen. Acht het Hof het wenschelijk den klager of den bestraffer of getuigen te hooren, dan doet het zulks hetzij door commissarissen, hetzij in pleno naar analogie van artikel 172 der Rechtspleging bij de Landmacht.

Dat, met voorbijgang van den krijgsraad, het Hof in klachtzaken in eersten aanleg oordeelt, wanneer de straf is opgelegd door een officier, die in eersten aanleg voor het Hof moet terecht staan, is in geene bepaling der Wet uitdrukkelijk voorgeschreven.

Ook door den aard van de z.g. klachtzaken is dit geenszins noodzakelijk.

Voor die klachtzaken is tweeledige opvatting mogelijk.

Naar de opvatting, door velen omtrent onze militaire strafwetgeving gehuldigd, is de straf, krachtens het Reglement van Krijgstucht opgelegd, in beginsel niet verschillend van de straffen door den krijgsraad krachtens het Crimineel Wetboek op te leggen. In deze opvatting (naar de geschiedenis onzer wetgeving niet geheel verwerpelijk, zie KOOLEMANS BEIJENEN Handleiding ten dienste van het onderwijs in het Militair Strafrecht voor aanstaande officieren van de Landmacht in Nederland, 1898 blz. 83) is het *onderzoek der zaak* in artikel 15 Rechtspleging bij de Landmacht en artikel 9 Rechtspleging bij de Zeemacht genoemd, niet anders dan een onderzoek door den krijgsraad van de overtreding, die — naar den gewonen loop der zaken — door den commandant gestraft wordt maar door den krijgsraad wordt behandeld als gewone strafvervolgung; echter alleen in het geval dat de overtreder met de beslissing van den commandant geen genoegen neemt. De krijgsraad oordeelt in deze opvatting evenals de burgerlijke rechter oordeelt over verzet tegen een dwangbevel, of de Deutsche strafrechter over verzet tegen een „Strafbefehl“.

Naar zuiver strafrechtelijke theorie geldt het onderzoek, bedoeld in de artikelen 15—18 Rechtspleging bij de Landmacht en 9—12 Rechtspleging bij de Zeemacht, een disciplinair vergrijp en moet daarbij de procesvorm en de behandeling, voor strafvervolgung voorgeschreven, geheel buiten beschouwing blijven.

Welke opvatting van het klachtproces men huldige, in geen geval kan de te vallen beslissing worden gerekend onder de „sententiën bij het Hof „ter eerster instantie geweest“.

In de eerste opvatting niet, omdat naar deze de krijgsraad, als gewoon strafrechter zou geroepen worden te oordeelen over eene gewone strafvervolgung tegen den klager, in te stellen door den Auditeur-Militair. Alleen wanneer die klager een hoofdofficier is, zou dus de zaak in eersten aanleg bij het Hof behooren. (In dezen zin is de zaak in Nederlandsch-Indië geregeld bij artikel 6 van het Koninklijk Besluit van 2 November 1873, n°. 26, Indisch Staatsblad 1874, n°. 28).

Naar de tweede opvatting geldt het bij klachtzaken een geschil over de toepassing van disciplinaire maatregelen, maatregelen dus, van strafvervolgung in aard en wezen even scherp onderscheiden als tuchtrecht en strafrecht van elkaar verschillen.

Met deze opvatting is de hier te lande gevolgde praktijk het meest in overeenstemming; dat zij alle denkbeeld van „definitieve sententie ter „eerster instantie gewezen” absoluut uitsluit, behoeft geen betoog.

Dat die zaken, wanneer de straf door een hoofdofficier is opgelegd, door het Hof behandeld worden met voorbijgang van den krijgsraad, is alleen te verklaren uit de vrees, dat het oordeelen door subalterne officieren in den krijgsraad over eene straf door een officier van hooger rang opgelegd, niet bestaansbaar is met de militaire hiërarchie (in Ned.-Indië blijkt dit bezwaar niet te wegen). Maar welke ook de reden moge zijn van het oordeelen van het Hof met voorbijgang van den krijgsraad, het onderzoek blijft een onderzoek naar eene tuchtzaak, zijne beslissing eene beslissing in tuchtzaken, eene sententie in eersten aanleg wordt zij nimmer.

Als slotsom van dit betoog mag worden aangenomen; dat de sedert 1822 gevolgde gewoonte om beschikkingen, door het Hof genomen in zake klachten over straffen door hoofdofficiëren opgelegd, op de wijze in artikel 77 Provisioneele Instructie omschreven, aan H. M. de Koningin in te zenden, noch in de Wet, noch in den aard dier beschikkingen grond vindt, en alleen verklaarbaar is uit de minder juiste opvatting, in 1822 omtrent de taak van uitvoerend gezag en van rechterlijke macht heerschende.

Met deze conclusie kan het overbodig geacht worden een onderzoek in te stellen naar den zin en de strekking der bepaling van art. 77 Provisioneele Instructie. Dit onderzoek wordt echter noodig nu de tot nog toe — ten onrechte — gevolgde gewoonte aanleiding heeft gegeven tot het Koninklijk Besluit van 12 December 1900, n°. 44, tengevolge waarvan 's Hofs beslissing in eene klachtzaak tot nog toe niet is kunnen worden uitgevoerd.

Het artikel luidt:

„Alle definitieve sententien bij het Hoog Militair Gerechtshof ter eerster „instantie gewezen, zullen, bevorens te worden gepronunciëerd, aan den „Souvereinen Vorst worden ingezonden. Bijaldien daarop, na verloop van „14 dagen, geen dispositie ter contrarie van den Vorst inkomt, zullen „dezelve worden gepronunciëerd.”

Wat kan zoodanige „dispositie ter contrarie” bevatten of ten gevolge hebben? Welke bevoegdheid ligt opgesloten in die toekenning van het recht om eene „dispositie ter contrarie” te nemen?

Naar 's Hofs eerbiedig oordeel:

alleen de bevoegdheid om de pronuntiatio en de executie op te schorten of te beletten;

niet om de gewezen sententie te niet te doen;

veelmin om, op grond van een nader onderzoek der zaak, eene andere beslissing te stellen in de plaats van de gegevene.

Volgt dit reeds uit de woorden der bepaling, en is het geheel in overeenstemming met den aard van het Hoog Militair Gerechtshof als rechtsprekend college, het vindt zijn volkomen bevestiging in de geschiedenis der aangehaalde wetsbepaling.

Dat de samenstellers onzer militaire strafwetgeving dit niet anders hebben ingezien, is in de gansche ontwikkeling dier Wetgeving van punt tot punt aan te wijzen.

De Commissie, benoemd bij decreet van Koning LODEWIJK van 27 September 1806, n°. 2, om te dienen van advies over de militaire wetgeving en rechtspleging, had in het XIII^{de} kapittel van haar ontwerp,

handelende over de Hooge Militaire Vierschaar, de volgende bepalingen opgenomen:

„Art. 95. Alle de sententiën, door deze Vierschaar ten definitive gewezen, „zullen, alvorens te worden gepronuntieerd en geëxecuteerd, moeten „worden verzonden aan Zijne Majesteit den Koning en niet mogen worden „gepronuntieerd of geëxecuteerd alvorens Hoogstdezelve daarop zal hebben „doen apostilleren *fiat executie*, en alzoo aan de Vierschaar doen retourneren.

„Art. 96. Alle sententiën van deze Hooge Militaire Vierschaar, welke „met het voorsz. *fiat executie* van wege den Koning zullen zijn terug- „gezonden, zullen kracht hebben van arrest, en zoodra mogelijk gepronuntieerd „en geëxecuteerd worden.”

(Mr. G. W. VREEDE. Ontwerpen van strafwetten en rechtspleging voor het Krijgsvolk te Lande en te Water, Utrecht, N. VAN DER MONDE, 1842, blz 178.)

In de toelichting, gedagteekend 8 April 1807 (blz. 56 en 57), geeft de Commissie te kennen, dat zij de executie der definitieve sententie heeft afhankelijk gesteld van Zijner Majesteits goedkeuring daartoe. Zij grondt dit haar besluit op de constante gewoonte, gegrond in „het principe dat „de hoogste Magt in Militaire Zaken kennis moest dragen van, en eene „bepaalde directie oefenen over alles wat in dien stand voorviel, en zijne „goedkeuring gevolgelijk moest verlenen aan Vonnissen over Personen, „bijzonder aan Hoogstdeszelfs dienst in het Militaire verbonden.”

Doen deze woorden wellicht denken aan een goedkeuring door den Koning vereischt op de definitieve sententie, wat er verder volgt doet alle denkbeeld daaraan verdwijnen.

De Commissie toch is van oordeel, „dat, om aan dit principe te voldoen, „hetzelve convenabel en sufficient uitgevoerd wierde, doordien Uwe „Majesteit op ieder definitif vonnis van de Hooge Militaire Vierschaar, „het *fiat executie* apostilleerde.”

Als redenen daarvoor geeft de Commissie op:

1°. De leden dier Vierschaar, allen door Zijne Majesteit onmiddellijk aangesteld, zijn met Zijner Majesteits vertrouwen op hunne kunde, begaafdheid en integriteit vereerd;

2°. Zij spreken recht uit naam van Zijne Majesteit en moeten geacht worden „de Feiten en misdrijven uit naam van Uwe Majesteit onderzocht „te hebben, en op dezelve de toepassing der Wetten te hebben beoordeeld „en bepaald.”

Op dezen grond was de Commissie van oordeel dat „'er in de zaak zelve „geen eigenlijk verder onderzoek te passe kwam, maar dat Uwe Majesteit „de zaak daartoe gedisponeerd vindende, Hoogstdeszelfs regt van Gratie „en Pardon konde appliceren, daar en waar Uwe Majesteit daartoe „geadieerd, zulks voor 's Lands belangen geraden mogt oordeelen.”

Derhalve: geene goedkeuring, geen nader onderzoek der zaak, maar kennismeming door de Hoogste Autoriteit die — hetzij om gratie te verleenen, hetzij omdat 's lands belang het eischt — de pronuntiatie en executie kan tegenhouden of beletten.

Een nieuwe Commissie bood den 8sten Augustus 1808 aan Koning LODEWIK een gewijzigd ontwerp aan.

In het 19de kapittel was het onderwerp aldus geregeld:

„Art. 108. Bijaldien de Koning in de Residentie van de Hooge Militaire „Vierschaar tegenwoordig is, zal aan Zijne Majesteit worden kennis „gegeven van alle Sententiën door dezelve ten definitiven gewezen en

„dezelve niet mogen worden gepronuntieerd, dan na verloop van drie dagen na dat de voorschreven communicatie zal zijn geschied.

„Art. 109. Voorschreven tijd verstreken zijnde, zonder dat surceance door den Koning verleend zij, of ingevalle Zijne Majesteit in de Residentie der Hooge Militaire Vierschaar niet mogte tegenwoordig zijn, zullen de Sententiën . . . . . zoo dra mogelijk gepronuntieerd en geëxecuteerd worden”. (Themis 1866 blz. 878).

De Staatsraad nam deze redactie over 1) en lichtte ze toe (Themis 1867 blz. 136) op gronden, die duidelijk aantoonen, dat men in de geheele regeling niets zag dan een vorm, een vorm in acht genomen hoogst waarschijnlijk om aan persoonlijke gevoelens van Koning LODEWIK te gemoet te komen, maar die niets meer bleef dan eene formaliteit, waarbij van goedkeuring, door den Koning op de sententiën te verleenen, evenmin sprake kon zijn als van een onderzoek naar de zaak.

Die gronden worden uiteengezet als volgt:

Het *fiat executie* zal in de oogen van het publiek niet anders zijn dan eene goedkeuring.

De onaangename verplichting om zelve de sententiën te pronuntieeren is van de Souvereine macht afgezonderd:

„het fiat executie zoude moeten worden aangemerkt of als eene eenvoudige formaliteit of wel als op een voorloopig onderzoek gebaseerd, en is in het eerste geval deze formaliteit geheel onnoodig, dewijl dezelve niets in de zaak verandert, en zij bovendien den schijn geeft, van op een voorloopig onderzoek te rusten en Uwe Majesteit zich derhalve in het geval zoude bevinden van door Hoogstdezelfs goedkeuring de decisie van een Regter te moeten bekrachtigen, die even als alle andere in zijne meeningen kan dwalen, terwijl als dan het geval, waar van MONTESQUIEU spreekt, zoude bestaan, namelijk dat het zeer tegenstrijdig zijn zoude gratie te verleenen, na alvorens eene uitdrukkelijke toestemming te hebben gegeven.

„In de tweede onderstelling Sire! te weten, de goedkeuring door een onderzoek ware voorafgegaan, zoude zulks niets anders zijn dan het Vonnis herzien, op nieuw vonnissen, doch vonnissen op een algemeen overzicht van het geene de Hooge Militaire Vierschaar niet heeft beslist, dan na alvorens de zaak rijpelijk te hebben overwogen; alsdan wordt de Vorst gelijktijdig Regter en Partij, en zulks zonder de zaken zelve te kunnen onderzoeken, uit hoofde zijner overige menigvuldige zorgen en werkzaamheden, enz”.

Daarom heeft de Staatsraad eene andere regeling getroffen waarbij het Koninklijk prestige en de subordination worden gespaard, en aan den Koning de gelegenheid gegeven de executie van het vonnis op te schorten.

De Commissie, die de thans nog geldende bepaling van art. 77 der Provisioneele Instructie ontwierp 2), wijdde in haar rapport aan den Heer

1) Deze uitdrukking schijnt ons minder juist. Het rapport van de eerste en derde sectie van den Staatsraad, in Themis 1867 medegedeeld, betrof het ontwerp 1807. De opmerkingen zijn voor het meerendeel in het ontwerp 1808 overgenomen.

Red. M. R. T.

2) Tusschen de redactie van het Ontwerp 1808 en die van de Provisioneele Instructie liggen nog die van twee ontwerpen in: het Ontwerp van wet op de regterlijke instellingen en regtspleging voor het volk van oorlog te lande en te water van het Koninkrijk Holland (1810) en het aan den Raad van State toegezonden ontwerp der Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof (1814). Het eerste is vermeld bij

VAN MAANEN, Eerste-President van het Hoog Gerechtshof, aan deze zaak een afonderlijk in zijn geheel zeer lezenswaard, onderdeel harer beschouwingen, tot opschrift dragende :

„3°. Over het recht van approbatie der sententiën, bij het Hof ter „eerster instantie te wijzen” (Mr. H. v. D. HOEVEN. Onze militaire Strafwetgeving. Geschiedenis harer wording en vaststelling. Leiden 1884 blz. 47).

Na gewezen te hebben op de „onaangenaamheden voor het Collegie” en de „incongruiteiten voor de zaak zelve”, welke voortvloeien uit eene onderwerping der sententiën aan de approbatie van het Gouvernement; na op den voorgrond gesteld te hebben: „dat de Politieke macht zich nimmer „moet inlaten in de zaken der justitie, maar dat het Hoogste Collegie „in alle Landen eindelijk bij Arrest behoort te oordeelen”, komt de Commissie tot een eenigszins andere toepassing van het principe dan de ont-

Prof. VAN DER HOEVEN, Onze militaire strafwetgeving 1884 blz. 35, het tweede aldaar blz. 150. Bovendien is tot recht verstand van het hier aangehaalde gedeelte uit het aan Mr. VAN MAANEN uitgebracht rapport gewenscht te weten, wat de Instructie voor de Hooge Militaire Vierschaar van 25 Juni 1802 omtrent het onderwerp van art. 77 der Prov. Instructie inhield. Dit alles moge in chronologische volgorde hierna volgen. Daarbij mag niet onvermeld blijven, dat het ontwerp 1814 door welwillende bemiddeling van den onlangs afgetreden Minister van Oorlog thans tijdelijk in mijn bezit is en dat mij machtiging is verleend om dit onderwerp geheel of gedeeltelijk bekend te maken. Ik stel mij voor, van deze machtiging binnen kort een meer volledig gebruik te maken. Thans ter zake.

Instructie 1802. (o. a. te vinden in de z. g. n. Verzameling van Friesche plaacaaten, VI blz. 238, v.)

ART. 98. Alle Sententiën, door deze Vierschaar te wijzen, zullen, alvorens te worden gepronuntieerd of geëxecuteerd, ter ap- of improbatie moeten worden gezonden aan het Staats-Bewind, hetwelk verplicht zijn zal, daarop, binnen den tijd van agt dagen na de receptie, te disponeeren: bij gebreke waarvan de voorsz. Sententiën zullen worden gehouden voor goedgekeurd.

De improbatie der voorsz. Sententiën, door het Staats-Bewind, zal nimmer die uitwerking hebben, dat de daarbij opgelegde straffen door het Staats-Bewind verminderd, verzwaaard of zelfs veranderd worden, maar alleenlijk kunnen teneëren tot vernietiging der Sententie, of zelfs van de plaats gehad hebbende Procedures, met last aan de Vierschaar om van nieuws af aan te sententiëeren, of wel de geheele zaak te beginnen, zooals in goede Justitie zal bevonden worden te behooren, ten welken einde het Staats-Bewind, ingevalle van improbatie zal gehouden zijn de redenen van dien in deszelfs besluit volkomen te omschrijven en te detaillieren.

Ingevallye het Staats-Bewind van oordeel mogt zijn, dat de geimprobeerde Sententiën dezer Vierschaar ten tweedemale behooren te worden afgekeurd, zal door hetzelfde provisioneel alleen de executie worden gesurcheerd en aan de Wetgevende Vergadering zoodanig Voorstel gedaan tot verzwaaaring, vermindering of verandering der straf, of tot cassatie der Sententiën, of zelfs van het geheel Proces, als raadzaam zal worden geoordeeld, waarop alsdan door de Wetgevende Vergadering, na te hebben ingenomen het advies van het Hoog Nationaal Gerechtshof, zal worden gedisponeerd.

De zaken alzoo haar volkomen beslag bekomen hebbende, of ook de voorsz. Sententiën, bij de eerste of tweede inzending door het Staats-Bewind geapprobeerde zijnde, zullen hebben kracht van arrest en uiterlijk binnen veertien dagen na de pronuntiatie worden ter Executie gelegd.

Ontwerp 1810.

ART. . . . Alle definitive vonnissen zullen, alvorens dezelve mogen worden ter executie gelegd, aan den Koning ter approbatie moeten worden gezonden.

Ontwerp 1814.

ART. 239. Alle definitive Sententien bij het Hoog Militair Gerechts Hof, ter eerster instantie gewezen, zullen bevorens te worden gepronuntieerd en geëxecuteerd aan den Vorst worden ingezonden.

ART. 240. Bijaldien daarop in het tijdsverloop van veertien dagen geen dispositie ter contrarie van den Vorst inkomt, zullen dezelve moeten worden geëxecuteerd.

werpen der vroegere Instructie voor de Hooge Militaire Vierschaar hadden voorgesteld.

Dit principe was, volgens de Commissie:

„het strijd tegen de regelen der Militaire inrigtingen, dat eenig officier van Rang, waardoor zij dus in het onderhavige geval verstaat een zodanige, welke ter eerster instantie voor het Hoog Militair Gerechtshof te recht staat, zoude kunnen gestraft worden, zonder dat de Chef van 't Militaire weezen daarvan kennis draagt, derhalven behoort de Chef zulks te voren te weten, omdat het mogelijk is, dat er bijzondere redenen in het Militaire aanwezig zijn, welke de executie der Straffe zoude kunnen afraden.

„Zodra men nu slechts aan dit Militair principe voldoet, is de zaak na het oordeel der Commissie gevonden, en men vervalt niet in die incongruiteiten, welke, en na den aart van het publieke recht, en naar de gewone handelingen der menschen, gelegen ligt in het opzenden der processen ter ap- of improbatie hiervoren getoucheert”.

Derhalve geen opzenden met de processtukken ter ap- of improbatie, de Commissie verwerpt dit denkbeeld in hare conclusie nog eens uitdrukkelijk, maar enkel toezending van de „Copie authentique van de Sententie”, waarna het Hof veertien dagen heeft te wachten met de executie . . . . „daardoor”, zoo eindigt de Commissie”, „wordt aan het Militair principe voldaan en de Vorst heeft tijd, om daarom te handelen na Rade; en Hoogstdezelve in den loop der Veertien dagen geen nadere dispositien aan het Hof toezendende, word het Hof daardoor in het Militair denkbeeld als het ware tot de executie der gedecerneerde straf geauthoriseerd.”

Dat onder die „nadere dispositien” niet is te verstaan eene ap- of improbatie der sententie, is uit het geheele betoog duidelijk, zoo begreep het ook de Commissaris-Generaal van Oorlog, die — in afwijking van zijn ambtgenoot voor Marine — den 20sten Maart 1814 observeerde, dat „naar zijn inzien, alle de Vonnissen, ten laste van Militairen gewezen, alvorens te kunnen worden geexecuteerd, aan de approbatie van Zijne Koninklijke Hoogheid zouden behooren te worden onderworpen.”

Zijn opvolger evenwel adviseerde den 24sten April 1814 dat hij „zich niet zou kunnen conformeren met het eerste point, rakende de approbatie der sententiën door Zijne Koninklijke Hoogheid” (VAN DER HOEVEN l. c. blz. 56 en volg.)

De wetgever van 1814 heeft dus klaarblijkelijk *niet* gewild dat de sententiën van het Hof, door het voorschrift van artikel 77 Provisioneele Instructie, aan de goedkeuring van den Vorst onderworpen worden.

De opzending der sententie beoogt alleen te voldoen aan het *militair principe*, den Chef van 't militaire wezen met de veroordeeling in kennis te stellen ten einde hem in de gelegenheid te stellen de executie tegen te houden „om *bijzondere redenen in het Militaire*”. Dat het voorschrift van artikel 77 Provisioneele Instructie niet de strekking heeft om de sententiën in eersten aanleg gewezen, aan het oordeel van den Vorst als rechter in hooger beroep te onderwerpen, zoodat de Vorst, met tenietdoening der sententie, de zaak zelfstandig kan beslissen, behoeft, na het aangevoerde, geen betoog. Van eene dergelijke opdracht aan het Hoofd van den Staat is nooit sprake geweest en kan, uit den aard der zaak, geen sprake zijn zoolang de Grondwet eene bepaling bevat als die van artikel 155 (artikel 166 der Grondwet van 1815).

Maar evenmin kan van eene „dispositie ter contrarie” het gevolg zijn,

dat 's Hofs sententie wordt te niet gedaan in dien zin, dat de zaak ter revisie naar het Hof wordt teruggewezen.

Eene revisie toch door hetzelfde college, op gelijke wijze samengesteld, en op grond niet van nieuwe aan het licht gekomen feiten maar van een andere opvatting der zaak door den Vorst zou eene instelling zijn, ten eenemale onbestaanbaar met eene onafhankelijke rechterlijke macht.

Er blijft dus van de „dispositie ter contrarie” geen ander gevolg denkbaar dan dat zij de pronuntiatie en de executie van 's Hofs sententie ten definitieve gewezen belet of tegenhoudt; zulks moge tot het verleenen van gratie of tijdelijk, om militaire beweegredenen, wenschelijk of noodig zijn, indien het plaats vindt omdat de Vorst zich niet met 's Hofs oordeel kan vereenigen, zou het niet anders dan de werking verlammen van een der door de Wet tot rechtspraak geroepen rechtscolleges.

Het Koninklijk Besluit van 12 December 1900, n°. 44, betreffende 's Hofs beslissing in zake de klacht van den matroos X. geeft nog in het bijzonder aanleiding tot de vraag, krachtens welke wetsbepaling daarbij eene disciplinaire straf, door den bevoegden militairen meerdere opgelegd, wordt opgeheven en bepaald, dat die in het conduiteboek van den gestrafte zal worden geschrapt.

De wet van 20 Juli 1814 (Stbl. no. 85) heeft het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te water vastgesteld; dat Reglement wijst in het Vierde Hoofdstuk de tot straffen geroepen personen aan, maar noch daarin, noch in de Wet van 14 November 1879 (Stbl. n°. 194) wordt aan den Koning de bevoegdheid toegekend om eene disciplinaire straf op te heffen of te niet te doen. Het Koninklijk recht van gratie, als bij artikel 68 der Grondwet bepaald tot de straffen door rechterlijk vonnis opgelegd, kon hier niet in aanmerking komen.

De eenige daartoe bevoegde autoriteit is, wanneer eenmaal door den gestrafte de beslissing van den krijgsraad, het Hoog Militair Gerechtshof, is ingeroepen, de krijgsraad of het Hoog Militair Gerechtshof, uitspraak doende als rechter in disciplinaire zaken.

Indien nu -- zooals hierboven is betoogd -- de Koning aan artikel 77 Provisioneele Instructie niet de bevoegdheid ontleent om in de plaats der beslissing van het Hof eene andere beslissing te stellen, is de grond niet aan te wijzen, waarop zoodanig besluit zou steunen.

Utrecht, 25 Januari 1901.

Het Hoog Militair Gerechtshof,
VAN BOLHUIS, Pr.

Naar aanleiding van deze stukken werd bij gemeenschappelijk rapport van den Minister van Staat, Minister van Oorlog, en van de Ministers van Justitie en Marine van $\left\{ \begin{array}{l} 15 \text{ Augustus } 1903, \text{ 1e Afd. , no. } 110, \\ 29 \text{ Augustus } 1903, \text{ Afd. } 2B, \text{ no. } 146, \\ 4 \text{ September } 1903, \text{ Bureau S/B, no. } 53, \end{array} \right\}$ aan de Koningin in overweging gegeven, in de door het Hoog Militair Gerechtshof ten deze gevolgde wijze van handelen te berusten en werd tevens machtiging verzocht om namens Hoogstdezelve aan dat College van die beslissing mededeeling te doen.

Het heeft Harer Majesteit behaagd bij Kabinetsrescript van 15 September 1903, n°. 19, dienovereenkomstig te beslissen en de gevraagde machtiging te verleen.

Raden van onderzoek reserve-officieren.

Bij Koninklijk Besluit van 30 Augustus 1905 (Staatsblad no. 258) is ingetrokken het Koninklijk Besluit van 11 December 1897 (Staatsblad n°. 259), waarbij o. a. regelen werden gegeven omtrent de wijze van werken van de raden van onderzoek omtrent gedragingen van reserve-officieren der landmacht, welke aanleiding zouden kunnen geven tot niet-eervol ontslag uit den dienst. Laatstgemeld koninklijk besluit, dat steunde op art. 20 der thans ingetrokken wet van 2 Mei 1897 (Staatsblad n°. 119), heeft daardoor opgehouden van kracht te zijn en kon dus worden ingetrokken.

Zakboekjes van vrijwilligers der exploitatie-compagnie.

De zakboekjes van *militieplichtige* vrijwilligers der Exploitatie-compagnie van de spoorwegafdeeling van het Regiment Genietroepen moeten, indien wijziging noodig is, daartoe worden opgezonden overeenkomstig de bepalingen, dienaangaande vastgesteld in het Voorschrift voor de opkomst van de militie met spoed, ook in verband met art. 4, derde lid, van het koninklijk besluit van 29 Juni 1904, n°. 46.

Het wijzigen der zakboekjes van *landweerplichtige* vrijwilligers der exploitatie-compagnie ligt evenwel buiten den werkkring van den provincialen adjudant als zoodanig; ten aanzien daarvan geldt artikel 20 derde lid van het Landweerbesluit I.

(M. v. O. 13 September 1905 VIIe Afd., n°. 193).

Ontheffing werkelijken dienst.

Bij koninklijk besluit van 23 September 1905, n°. 37, is aan iemand, die wegens zijn verblijf in Oost-Indië aan de oproeping bij de militie niet had voldaan, en, hier te lande teruggekeerd, krachtens de artt. 158 en 159 der Militiewet 1901 bij de militie was ingelijfd, ontheffing van den werkelijken dienst verleend voor het nog onvervuld gedeelte van zijn dienstdtijd, op grond dat inmiddels zijn eenige broeder, tengevolge van zijn achterblijven dienstplichtig geworden, bij de militie was ingelijfd.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Milicien-plaatsvervanger N.N.

Tijdens het afdrucken van de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 25 Juni 1901 (hiervóór blz. 71 v.) heeft de Redactie zich gewend tot den Geneesheer-Directeur van 's Rijks Krankzinnigen-gesticht te Medemblik, waarheen de bij die sententie vrijgesproken milicien-plaatsvervanger N.N. was overgebracht, met verzoek of omtrent hem nog nadere inlichtingen konden worden verstrekt. Dank zij de welwillendheid van Dr. Th. E. FRILINCK zijn wij in staat dienaangaande alsnog het navolgende mede te deelen.

„N.N., in Juli 1901 opgenomen, wordt nog steeds hier verpleegd.

„In Maart 1904 is hem een proefverlof toegestaan, dat hij doorbracht bij zijne moeder; in Mei d.a.v. werd zijne weder-opneming noodzakelijk, „daar hij, na voortgezet alcoholmisbruik, weder dreigend optrad, en met „moedlustige plannen rondliep.

„Hij blijft steeds prikkelbaar, komt bij irritatie lichtelijk in affect, en „treedt dan op heftige wijze tegen zijn omgeving op; meermalen blijft na „hevige affect-uitingen, een herinneringsdefect; van tijd tot tijd komen „perioden van onrust en angst, ook wel gehoorshallucinaties: het luid „hooren afroepen van zijn naam.

„Onder voorzichtige en tactvolle leiding is hij kalm en arbeidzaam en „gedraagt zich ordelijk.

„Hij blijft onwrikbaar vasthouden aan de juistheid van zijne illusionaire „opvatting der gebeurtenis.

„In het ziekelijke zijner gewaarwordingen in den laatsten tijd heeft hij „wel eenig inzicht; hij dringt dan ook zelden op ontslag aan.”

Vereenigingen van militairen en ambtenaren.

Bij de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (vergadering van 26 September 1905) over het gewijzigd Ontwerp-Adres van Antwoord op de Troonrede bracht de afgevaardigde voor Amsterdam III, de heer TROELSTRA, de vraag ter sprake of zijne partijgenooten ook tegen de juist opgetreden Regeering strijd zouden hebben te voeren ten einde te zorgen, dat de spontaan uit het eigen leven van de arbeidersklasse opgekomen organisaties zich zelfstandig zullen kunnen ontwikkelen, opdat de arbeidersklasse zich zelf een hoogere en betere positie in de Maatschappij zal kunnen veroveren.

Bij monde van den Minister van Financiën antwoordde de Regeering, „dat zij niemand, wie hij ook zij, ook maar in het minst zou willen „verkorten in zijn grondwettige rechten.” Dit geldt „uit den aard der „zaak evenzeer ten aanzien van personen, die, hetzij in den burgerlijken, „hetzij in militairen dienst van den Staat zijn, als ten aanzien van niet-„ambtelijke personen. De Regeering draagt aan de vakorganisatiën een „goed hart toe, want zij ziet in die vakorganisatiën een kracht ten goede, „een zeer werkzaam middel om te geraken tot verbetering van maat-„schappelijke toestanden en het feit dat iemand deelneemt aan de vak-„organisatie zal dus de Regeering in geen enkel opzicht tegengaan of „belemmeren, ock niet wanneer de persoon die daaraan deelneemt in

„dienst is van den Staat. Maar het spreekt van zelf dat wanneer die „deelneming door ambtenaren of door militairen deze personen er toe „brengt om handelingen te verrichten, die onvereinigbaar zijn met den „eerbied aan het gezag, waaraan zij ondergeschikt zijn, of met de tucht, „die in leger en vloot onmisbaar zijn, dat dan, wanneer het blijkt dat de „deelneming aan de vakorganisatie zich uit in handelingen, die men „desorganiseerend zou kunnen noemen, de Regeering dergelijke uitingen „niet zou dulden en verplicht zou zijn daartegen in te gaan. Maar bij de „handhaving van het gezag, en hierop wil ik nader wijzen, moet altijd „en onder alle omstandigheden, dit op den voorgrond staan, dat de „hooger gestelden het goede voorbeeld moeten geven en zich den rang „waarin zij geplaatst zijn, waardig moeten toonen, mede in de wijze van „optreden tegenover hun onderschikten.” (Handelingen zitting 1905—1906, blz. 54).

Ongevallenwet 1901.

Reeds herhaaldelijk is er in de tijdschriften, die speciaal de verspreiding van kennis omtrent de bovengenoemde wet ten doel hebben, geschreven over de vraag, wat onder een *bedrijfsongeval* in den zin dezer wet moet worden verstaan. Eenstemmigheid heerscht daarover nog niet. Ook de beslissingen van de colleges aan welke de uitlegging en de rechtspraak betreffende de toepassing van deze wet is toevertrouwd, zijn er nog niet in geslaagd een vaste, voor alle gevallen geldende definitie te geven van deze uitdrukking of wel van het verband dat tusschen het ongeval en het bedrijf behoort te bestaan. Het kan echter nut hebben, mede te deelen, dat Dr. PH. KOOPERBERG, medisch-adviseur der Rijksverzekeringsbank te Amsterdam, in een rapport, ingediend aan het bestuur van het *Congres international médical des accidents du travail*, van 29 Mei tot 4 Juni dezes jaars te Luik gehouden, het standpunt heeft uiteengezet, dat ten aanzien van dit vraagstuk door de Rijksverzekeringsbank wordt ingenomen. Van den beginne af werd aangenomen, dat als ongeval in den zin der wet moet worden beschouwd „eene plotselinge gebeurtenis, in verband „met de uitoefening van het bedrijf, waardoor bij den werkman een „lichamelijk of geestelijk letsel is ontstaan.” Deze definitie wordt, zoo zegt hij, door het bestuur der bank toegepast op alle voorkomende gevallen; beroepsziekten en sommige ziekelijke aandoeningen vallen vanzelf daarbuiten, terwijl andere, *schijnbaar* niet hiertoe behoorende letsels binnen den kring der wet worden getrokken, te meer waar die wet zoo mild is een schadeloosstelling toe te kennen, indien er slechts *verband* met den arbeid bestaat.

Uit het door genoemden medicus omtrent dat congres aan de Regeering uitgebracht rapport, waarvan de lezing zeer kan worden aanbevolen, moge hier nog worden overgenomen de conclusie der vergaderde geneeskundigen omtrent de mogelijkheid, dat een breuk als bedrijfsongeval wordt beschouwd. Men meende dat de breuk „slechts ontstaat bij daarvoor voorbeschikte „personen; zij bestaat bij een zeer groot aantal werklieden, zonder dat „deze hiervan bewust zijn. De eigenlijke traumatisch ontstane breuk, „gepaard gaande met verscheuring der buikbekleedselen, komt hoogst „zelden voor. In zekere, ook zeldzame, gevallen kan eene buitengewone „inspanning of een stoot tegen den buikwand de tevoorschijntreding eener „reeds bestaande breuk verhaasten of eene bestaande breuk verergeren; „wil men in dergelijke gevallen aanspraak op schadeloosstelling maken,

„dan moet uit de verschijnselen duidelijk blijken, dat eene abnormale „gebeurtenis bij den arbeid hierop plotseling van invloed is geweest.”

Het verslag is gedrukt als een bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant van 4 October 1905, n°. 232, en draagt n°. 90 van de rubriek „Verslagen en Rapporten”.

Justitiële statistiek 1904.

Verschenen is de door het Centraal-Bureau voor de Statistiek als n°. LVIII van zijne werken uitgegeven Justitiële Statistiek over het jaar 1904. Daarin is in Staat X (blz. 78) een te bescheiden plaats ingeruimd aan de justitiële statistiek van den militairen rechter. Het komt ons niet ongepast voor enkele opmerkingen dienaangaande mede te deelen.

Bij de beoordeeling van deze cijfers moet het volgende in het oog worden gehouden. Het Hoog Militair Gerechtshof bekleedt in de militaire justitie eene eigenaardige plaats. Vooreerst oordeelt het in sommige zaken ter eerste instantie (zie bv. Prov. Instr. artt. 50, 51, 52, 53 (ingeval van connexiteit) en 65—74), in andere in appel (Prov. Instr. art. 55) terwijl eindelijk alle niet speciaal uitgezonderde vonnissen der krijgsraden hier te lande, alvorens executabel te zijn, de approbatie van den Hove behoeven (Prov. Instr. art. 56). Omtrent deze drie functiën van het Hof zegt de statistiek niets. Toch ware meerdere uitvoerigheid mogelijk en gewenscht. De verplichte approbatie van vonnissen van krijgsraden heeft vooral een nuttige werking omdat de eenheid in de rechtspraak daardoor in hooge mate wordt bevorderd. Immers indien het Hof om eenige reden een dergelijk vonnis onjuist gewezen acht, heeft het de bevoegdheid om den Advocaat-Fiscaal te machtigen daarvan in appel te komen. Langs dezen weg erlangen tal van zaken eene tweede behandeling, die aan de rechtszekerheid ongetwijfeld ten goede komt. Tevens zou, indien dienaangaande cijfers konden worden geraadpleegd, op ongezochte wijze kritiek worden geleverd op de rechtspraak der krijgsraden bij land- en zeemacht. Dergelijke kritiek zou tot juiste beoordeeling van het door de lagere militaire rechtscolleges geleverd werk wellicht veel kunnen bijdragen. Wel is waar wordt bij de vonnissen van den Zeekrijgsraad te Willemsoord nu reeds vermeld, dat een hoeveelheid zaken van het opgegeven aantal door het Hof in appel werden beëindigd (in 1903 van de 112, 6; in 1904 van de 89, 8) doch deze loffelijke gewoonte schijnt slechts voor dien krijgsraad te worden gevolgd, terwijl nog niet blijkt, of die 6, resp. 8 zaken door appel van de beklagden of van den Advocaat-Fiscaal bij den Hove zijn aanhangig gemaakt. Doch zelfs in het voor dien krijgsraad ongunstigste geval, dat de Advocaat-Fiscaal in al deze zaken aan het Hof heeft geprovoceerd, mag toch als waarschijnlijk worden geconstateerd dat in 1903, 106 van de 112 en in 1904 81 van de 89 zaken de goedkeuring van den Hove konden verwerven. Het komt ons voor, dat deze cijfers zeer gunstig mogen worden genoemd en dat ieder, die twijfel aan de wijze van werken van den militairen rechter koestert, van deze getallen met vreugde kennis zal nemen. Mogen zij den bewerk van deze statistiek een spoorslag zijn om, evenals zulks bij andere staten van dit werk het geval is, dienaangaande aan staat X de noodige uitbreiding te geven.

Ook in een ander opzicht is die uitbreiding gewenscht. Bij de Zeemacht worden geen disciplinaire straffen opgelegd dan door officieren, die krachtens art. 50 der Prov. Instr. voor het Hoog Militair Gerechtshof terecht staan. Reclames over die straffen worden dan ook in eersten en

eenigen aanleg voor dat Hof behandeld. Bij de Landmacht daarentegen worden reclames over krijgstuuchtelijke straffen voor de krijgsraden behandeld als ze zijn opgelegd door een officier beneden den rang van majoor, doch anders voor het Hof. Het gebruik brengt mede, dat van beslissingen van krijgsraden in klachtzaken hooger beroep openstaat bij het Hof. Alzoo kan het Hof in klachtzaken oordeelen in eersten aanleg en in hooger beroep. Ook hiervan zou vermelding niet zonder belang zijn en, na aanbrenging van bovenbedoelde uitbreiding, zonder verdere wijziging der tabel te verkrijgen.

Van de approbatie zijn uitgezonderd de vonnissen bedoeld in R. L. artt. 214, 277 en 292 (behoudens de uitzondering van art. 295) en in R. Z. 182 en 184. Van de vonnissen van krijgsraden te velde of in belegerde of berende plaatsen zou — zoo zij er waren — van zelf melding worden gemaakt. Van de vonnissen van Zeekrijgsraden buitengaats wordt reeds nu het aantal medegedeeld. Niet echter van de in R. Z. art. 182 bedoelde. Toch zou ook deze vermelding belang hebben.

Ook komt het soms voor, dat het Hoog Militair Gerechtshof op grond van art. 58 zijner Instructie, procedures naar den betrokken krijgsraad terugzendt, met opdracht begane fouten of verzuimen te herstellen. Een voorbeeld vindt men in de Militaire Jurisprudentie deel II n°. 27. Ook van dergelijke beslissingen behoorde o. i. de statistiek te doen blijken.

Eindelijk geeft de tabel geen enkele bijzonderheid over de voorloopige informatien voor officieren-commissarissen en over preventieve vrijheidsberooving, terwijl evenmin zijn opgenomen de cijfers der in 1904 behandelde gratieverzoeken van door den militairen rechter opgelegde straffen.

Uit het bovenstaande volgt, dat de cijfers, welke in de tiende tabel van de justicieele statistiek thans voorkomen, o. i. het beoogde doel niet bereiken. Toch geven enkele afrek- en optelsommen curieuse resultaten. In 1903 was het aantal klachtzaken bij het Hoog Militair Gerechtshof 33, bij de Krijgsraden 11; in 1904 waren deze cijfers resp. 40 en 12. Het aantal door het Hoog Militair Gerechtshof behandelde strafzaken was dus in 1903 88, in 1904 77.

Het totaal aantal zaken verminderde in 1904 met 64, dat der beklagden met 45; daaruit volgt dat de toename, welke in 1903 te constateeren viel, reeds weder voor ongeveer de helft verdwenen is.

Voor 1903 bedroeg het getal veroordeelden 1059, dat der vrijgesprokenen (ontslag van rechtsvervolging kent het militair strafprocesrecht niet) 58; voor 1904 waren deze getallen 997 en 78. De verhoudingen van deze twee groepen waren voor 1903 ruim 5% en voor 1904 ruim 7%. Om deze verhoudingscijfers op hare juiste waarde te schatten, houde men in het oog dat militairen naar den krijgsraad worden verwezen nog vóórdat het eigenlijk gerechtelijk onderzoek aanvangt. Aan het verleenen van rechtsingang gaat slechts een huishoudelijk onderzoek vooraf. Vandaar dat de militaire rechter later somtijds genoodzaakt is iemand vrij te spreken, waarvan de veroordeeling in den aanvang vrij zeker werd verwacht.

Bij de cijfers der zeekrijgsraden buitengaats rijst de vraag of detailleering ten aanzien van de krijgsraden ook hier niet mogelijk is. Gewenscht is ze zeker. Door de toevoeging van de noten 10 en 11 in staat X van den jaargang 1904, vermeldende het aantal inlandsche schepelingen, dat voor deze Nederlandsche rechtscolleges buiten het Rijk in Europa hebben terecht gestaan, is weder een belangrijke aanvulling van deze statistische gegevens verkregen.

Ten slotte nog eene vraag, die den samensteller van deze tabel ten

overweging wordt aanbevolen. In 1903 wordt melding gemaakt van één voortvluchtige, doch niet van eene veroordeeling bij verstek. In 1904 wordt in geen van beide rubrieken eenig cijfer vermeld. Was de zaak van dien eenen voortvluchtige van 1903 toen, in 1904, nog niet afgedaan? Ter voorlichting moge worden opgemerkt, dat tegen een voortvluchtige alleen wordt geprocedeerd indien hij den rang van officier bekleedt (R. L. 189; R. Z. 13). Voor mindere militairen gelden de artt. 190 en 191 R. L. en 14 R. Z. terwijl de heerschende opvatting deze is, dat, ook al heeft de mindere militair zich aan iets anders dan desertie schuldig gemaakt, die desertie (d. i. de ongeoorloofde afwezigheid — voortvluchtigheid — zelve) elke vervolging van dien mindere uitsluit. Al wordt dus ook b.v. diefstal geconstateerd binnen de termijnen, die voor het misdrijf van desertie zijn gesteld (2, resp. 8 dagen) dan wordt ook dat misdrijf niet vervolgd. De voortvluchtige van 1903 is derhalve een officier geweest, die zich in elk geval aan desertie heeft schuldig gemaakt. Nu wordt na afloop der indagingen tegen den voortvluchtige verstek verleend in den vorm, dien art. 200 R. L. daarvoor aangeeft: eene ouderwetsche wederspanningverklaring aan de wet. Doch art. 201 R. L. draagt aan den openbaren aanklager op de informatiën zooveel mogelijk tot volkomenheid te brengen. Dit is voorgeschreven met het oog op het door den krijgsraad te vellen verstekvonnis, dat wel is waar niet in de Rechtspleging bij de Landmacht uitdrukkelijk wordt genoemd, maar dat toch in zoodanige zaak behoort te worden geslagen en waartegen de voortvluchtige bij terugkeer kan opkomen (R. L. art. 201 en 202).

Intusschen, al zijn wij niet voldaan, dankbaar erkennen wij dat de gegeven cijfers nut hebben gehad. De Redactie hoopt, dat eene volgende justitieele statistiek dat nut belangrijk zal vergrooten.

Verbintenis van adspirant-reserve-officieren van gezondheid.

In Staatsblad n°. 268 is opgenomen het Koninklijk Besluit van 12 September 1905, houdende vaststelling van regelen, met inachtneming waarvan militieplichtigen kunnen worden toegelaten tot de vrijwillige verbintenis, bedoeld bij art. 1 punt 1d, der wet van 6 Juni 1905 (Staatsblad n°. 177). Daarbij wordt tevens het Koninklijk Besluit van 30 October 1880 (Staatsblad n°. 188) zooals dat thans luidt, gehandhaafd ten aanzien van de vrijwilligers, die de in art. 1 van dit besluit bedoelde vrijwillige verbintenis hebben aangegaan, doch wordt het overigens buiten werking gesteld.

Gerechts-officieren. Rechtsgeleerde cursus voor officieren.

Naar aanleiding van de bij wijze van Feuilleton in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van Donderdag 24 Augustus 1905, Eerste Blad B., opgenomen uitvoerige afbrekende kritiek op den bij Koninklijk Besluit van 10 Mei 1905, n°. 49 (M. R. T. 1905 blz. 3) ingestelden cursus voor rechtskundige opleiding van officieren zij het navolgende opgemerkt. De schrijver, die zich E. noemt, verklaart niet te begrijpen, „hoe men er eigenlijk toe is gekomen, in de eerste plaats om er prijs op te stellen een aantal officieren „met een schijn van rechtskennis te verrijken, en in de tweede plaats „daar een zóó hooge waarde aan te hechten, dat hun daarvoor een jaarlijksche „toelage wordt toegekend.”

De Redactie van dit Tijdschrift gelooft zich in staat op deze vragen eenig antwoord te geven en daarbij tevens aan te toonen, dat de bedoeling

van het Koninklijk Besluit niet zoo noodeloos en schadelijk is als de schrijver van het feuilleton meent.

De aanleiding tot het instellen van den cursus ligt voor de hand voor hen, die de schriftelijke behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van de militaire rechtspleging bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal hebben gevolgd. In het Voorloopig Verslag werd onder andere de vraag gedaan, of het niet gewenscht is bij de wet te doen bepalen, dat rechtsgeleerden voorzitters van krijgsraden zouden zijn. De toenmalige militaire Ministers, op wier medewerking in deze alles aankwam, waren daarvoor niet te vinden. De Regeering begreep echter, dat men, waar voorgesteld werd om over te gaan tot invoering van openbare terechtzittingen van krijgsraden en tot toelating van mondelinge verdediging van beklaagden op die zittingen, de leiding niet mocht overlaten aan Voorzitters wier studieveld doorgaans elders ligt en die zeer tijdelijk en bij uitzondering in zoodanige functie optreden. Om dit euvel te ontgaan en om niet over te nemen het ongewenschte beginsel der door de Kamer aanbevolen rechtsgeleerde leiding der zittingen, was geen andere weg mogelijk dan het instellen van een cursus om officieren voor dat voorzitterschap en tevens voor de in te voeren secretarisfunctie van krijgsraden der landmacht te bekwamen. (Zie hierna blz. 144).

Er kan echter — en dit is een t. a. p. niet medegedeelde aanleiding tot het instellen van den cursus — van deze opleiding ook in andere opzichten partij worden getrokken. Indien het aantal gerechtsofficieren dit toelaat, kunnen zij ook tot leden van de krijgsraden worden aangewezen. Ook vraagt de toepassing van het militair recht in den ruimsten zin des woords van hen die daartoe worden geroepen, meerdere kennis op dat gebied dan tot nu toe doorgaans werd aangetroffen. De sociale wetgeving doet haar invloed ook in de militaire samenleving duidelijk gevoelen; kennis van wetten, die het welzijn van de arbeidende klassen beoogen, is voor tal van officieren, die met werklieden in aanraking komen, onmisbaar; kennis van de omstandigheden waaronder de groote massa der dienstplichtigen buiten het leger of de vloot hun levenstaak hebben te volbrengen, is in het welbegrepen belang der militaire opleiding van den soldaat voor elken officier vereischt. Ten slotte zijn de leerlingen van dezen cursus als aangewezen voor aanvulling van het officierskorps van het Wapen der Koninklijke Maréchaussée: reeds herhaaldelijk is van de zijde der rechterlijke macht met aandrang gevraagd om de leiding van dit Wapen op te dragen aan officieren, die meer dan tot nu toe op juridisch terrein thuis waren.

Dit zijn ongeveer de motieven, de leidende gedachten bij de stichting van den cursus geweest.

Thans de opleiding zelve. Het klinkt zonderling, dat E., nog voordat de leeraren waren benoemd en zij dus gelegenheid hebben gehad te toonen, welken weg zij wenschen in te slaan bij het geven van de leiding die art. 1 van het Koninklijk Besluit hun opdraagt, decreteert, dat „een „aantal officieren met een schijn van rechtskennis” zullen worden verrijkt. De enkele opsomming van de vakken, waarin de leerlingen zich volgens het Besluit gedurende twee jaren zullen hebben te bekwamen, geeft daartoe o.i. geen grond.

Het was niet onbekend dat er aan Nederlandsche Hoogescholen enkele officieren den graad van docter in de rechtswetenschap hebben behaald of binnen afzienbaren tijd behalen zullen. De gedachte om bij de voorgenomen opleiding van gerechtsofficieren van ons hooger onderwijs partij te trekken, is dan ook destijds wel degelijk overwogen. Zijn wij wel ingelicht, dan was het hoofdbezwaar hiertegen, dat voor de toelating tot

de rechtsgeleerde studie aan de hoogeschoolen voor den officier, die immers geen voorbereidend gymnaasiaal of daarmede gelijkgesteld onderwijs heeft genoten, te zware en voor een deel overbodige eischen worden gesteld. Het eindexamen van een gymnasium of het staatsexamen — ook al behoeft dit in het onderhavige geval niet in alle vakken te worden afgelegd — leveren een groot oponthoud op voor den officier, die zich het erlangen van den titel van doctor in de rechts- of staatswetenschap ten doel heeft gesteld. Met het oog op de periodieke zeereizen van marine-officieren geldt dit bezwaar speciaal bij de Zeemacht.

Bovendien geven de universitaire studiën niet alles wat de aanstaande gerechtsofficier heeft te weten: er wordt nergens onderwijs gegeven in het militair (materieel en formeel) strafrecht, terwijl aan de onderdeelen van de rechts- en staatswetenschap, die voor den militair van bijzonder belang zijn, uit den aard der zaak zelden een opzettelijke en meer uitvoerige behandeling te beurt valt. Deze laatste eisch zou ook niet aan het voornamelijk voor niet-militairen bestemde rechtsgeleerd hooger onderwijs mogen worden gesteld.

Eindelijk is de methode, welke aan onze Universiteiten door de juridische hoogleraren tot nu toe bij hun onderwijs wordt gevolgd, niet de meest geschikte om in een beperkt tijdvak van twee jaren de aanstaande gerechtsofficieren zoover te brengen als men zich bij het ontwerpen van art. 2 van het Koninklijk Besluit heeft voorgesteld.

De plaats waar de cursus gevestigd wordt, is dezelfde als die van de Hoogere Krijgsschool. De leiding van den cursus is ook aan den Directeur van deze school opgedragen. Daar de practijk van vele jaren heeft doen zien, dat de afleiding, welke 's-Gravenhage aan studeerende officieren biedt, aan het gehalte der opgedane kennis geen nadeel heeft toegebracht, bestond er geen reden om niet dezelfde verwachting van de studie der aanstaande gerechtsofficieren te koesteren. Trouwens, men achtte het gewenscht, dat aan de leerlingen van den rechtsgeleerden cursus hoge eischen zouden worden gesteld; men mag aannemen dat den Haag door de aanwezigheid van tal van militaire en andere bibliotheken en verzamelingen hunne studie meer dan eenige andere plaats vergemakkelijkt. Men vergeet toch niet, dat nagenoeg alle grotere steden in Europa tevens centra van wetenschap zijn.

Omtrent de werkzaamstelling in art. 4 van het Kon. Besluit van 10 Mei bedoeld, is nog niets bekend; wellicht zouden echter in den loop van het tweede studiejaar de leerlingen kunnen werkzaam gesteld bij militaire of burgerlijke rechtscolleges om van nabij de practische toepassing van het recht waar te nemen. Ook behoort eene detachering bij de Departementen van Marine en van Oorlog tot de mogelijkheden, waar de behandeling van het administratief gedeelte van het militair recht door hunne handen kan worden geleid. Dergelijke regelingen waren echter destijds, en zijn ook nu nog niet urgent.

Dat aan officieren, die het onderwijs met succes hebben gevolgd, eene toelage wordt toegekend, zal wel een gevolg zijn van het voor de Zeemacht geldend beginsel, dat n.l. aan ieder zeeofficier, die het bewijs levert zich als een voor de Marine nuttige specialiteit te hebben bekwamd, deze toelage wordt uitgekeerd. Daar de cursus zowel voor de Zee- als voor de Landmacht is ingesteld, mocht, naar de meening der Redactie, deze bepaling hierbij niet ontbreken en zouden dus de officieren van de Landmacht profiteeren van de gunstige en alleszins billijke bepaling, welke voor hunne collega's der Zeemacht zoowel op dit als op velerlei ander gebied geldt.

De kosten van den cursus zullen, naar mag worden vertrouwd, niet zoo hoog zijn als de schijver van het Feuilleton wil doen gelooven. De leerlingen zullen, naar wij meenen te weten, in de eerste plaats worden aangewezen op eigen studie. Slechts zal aan die studie voorschikkelijk worden gegeven door een viertal burgerleeraren. De methode die daarbij zal worden gevolgd, is nog niet vastgesteld, doch men zal zonder twijfel zorg dragen, die zoo vruchtbaar mogelijk te doen zijn. Het aantal lesuren zal niet groot wezen: derhalve zal de bezoldiging van of de toelage aan leeraren van den cursus de toelage van de officieren-leeraren aan de Koninklijke Militaire Academie niet of niet veel overtreffen. In beginsel zou geheele gelijkstelling echter niet billijk zijn, aangezien aan de leeraren van den cursus uit den aard der zaak zwaarder eischen moeten worden gesteld. Door de beperking der lesuren zal het totaal der kosten veel minder zijn dan de uitgaven zouden beloopten, welke het gevolg zouden zijn van de regeling, door E. aanbevolen om „het algemeen peil van militaire rechtskennis” bij „alle officieren, geroepen om op hunne beurt in den krijgsraad zitting te nemen” te verhoogen. Of voordrachten in de residentiën van krijgswaarden voor *alle* officieren, waarop E. doelt, met even weinig geld en met even groot practisch nut zouden kunnen worden gehouden en of *al* die officieren daardoor „op de hoogte van de „nieuwe (strafwetten)” zouden komen, is slechts voor den vreemdeling in Jeruzalem eene vraag.

Ten slotte nog dit. De instelling van den cursus is een noodwendig uitvloeisel geweest van het standpunt, dat de afgetreden militaire Ministers ten aanzien van de herziening der militaire rechtspleging hebben ingenomen. Als zoodanig wordt zij ook aangemerkt in de Memorie van Antwoord betreffende dat wetsontwerp, welke kort voor het aftreden van het vorig Kabinet de Tweede Kamer heeft bereikt. Er mocht echter zoo min mogelijk tijd verloren gaan om nog vóór het tijdstip, waarop die Ministers hoopten dat dit wetsontwerp, tot wet verheven, in werking zou kunnen treden, de beschikking te erlangen over gerechtsofficieren van de functiën van voorzitters en secretarissen van krijgswaarden bij de Landmacht. Aldus konden de verbeteringen van het militair strafproces, zoo spoedig mogelijk na hare vaststelling ingevoerd, onmiddellijk en volledig tot hun recht komen.

Welke houding de nieuwe Ministers van Marine en van Oorlog tegenover dezen cursus zullen aannemen is ons nog onbekend. De Redactie hoopt echter, dat op den steun van deze Bewindslieden bij de uitvoering van het Koninklijk Besluit van 10 Mei 1905, n°. 49, mag worden gerekend en dat de Staten-Generaal bij de behandeling van de betrokken Hoofdstukken der Staatsbegroting voor 1906 die uitvoering ook financieel zullen mogelijk maken.

Voorloopig zijn de vooruitzichten niet zeer bemoedigend. De leeraren hebben bij beschikking van de tegenwoordige militaire Ministers van ⁵/₁₃ October 1905, ^{Iste Afd., no. 126,} ^{Bureau S/B, no. 67,} aanzegging gekregen, dat bij Koninklijk Besluit van 23 September t. v. n°. 106, het in werking treden van het Besluit van 10 Mei jl. tot nader order is uitgesteld. De Redactie hoopt, dat deze schorsing van korten duur mag zijn en dat zij geen ernstige gevolgen na zich zal slepen.

Onderwijzer-Reserve-officier bij de Landweer.

Bij Koninklijk Besluit van 18 September 1905, n°. 40, is bepaald, dat aan een onderwijzer de vergunning, noodig krachtens art. 36, tweede lid

(oud) der wet op het lager onderwijs, om het ambt van reserve-tweede-luitenant bij de Landweer te bekleeden, moet worden geweigerd op grond van de omstandigheid dat aan zoodanige officieren, naast den gewonen dienst, nog zoodanige andere diensten kunnen worden opgelegd als door den Minister van Oorlog zullen worden aangewezen. Bij dit besluit werd onder meer overwogen :

„dat volgens art. 5 sub 4°. der wet van 6 Juni 1905 (Stbl. n°. 177)
 „de reserve-officieren, niet behoorende tot de officieren van gezondheid,
 „in tijd van vrede gehouden zijn om het andere jaar en dan voor ten
 „hoogste zes weken, dan wel indien zij zulks verlangen, jaarlijks voor
 „ten hoogste drie weken tusschen 1 Mei en 1 October voor den werke-
 „lijken dienst op te komen;

„dat, waren zij tot geene andere diensten gehouden, zoude kunnen
 „worden bepaald, dat de onderwijzer, verlof bekomende om de betrekking
 „van reserve-luitenant te bekleeden, telken jare drie weken in de zomer-
 „vacantie zijne diensten zoude vervullen;

„dat echter in de wet naast bovengenoemden dienst om het andere jaar
 „van zes weken of elk jaar van drie weken, zijn gesteld ter geheele
 „of ter gedeeltelijke vervanging van dit verblijf in werkelijken dienst
 „zoodanige andere diensten als hun door Onzen Minister van Oorlog
 „zullen worden aangewezen;

„dat vooraf niet te zeggen is of Onze genoemde Minister van deze bevoegd-
 „heid zal gebruik maken, noch van welken aard die diensten zullen zijn die
 „een reservist zullen worden opgedragen; doch het zeer wel mogelijk is,
 „dat, past de Minister deze bepaling op den appellant toe, de hem verleende
 „vergunning zoude uitwerken, dat de belangen van het aan appellant
 „toevertrouwd onderwijs zullen worden geschaad;

„dat daartegen geen voorwaarden aan de vergunning kunnen worden
 „opgelegd en Gedeputeerde Staten dus terecht de gevraagde vergunning
 „hebben geweigerd”. (W. v. d. B. A. n°. 2939).

Het is te hopen dat deze opvatting *niet* wordt bestendigd. Naar wij meenen te weten, zijn de meerdere eischen niet van dien aard, dat zij zoodanige weigering in tijd van vrede rechtvaardigen.

Drunkenschap.

Als een merkwaardig bewijs hoezeer de opvattingen veranderen, moge worden gewezen op het hierna (blz. 177) afgedrukte vonnis van den Zeekrijgsraad te Amsterdam, waarbij een marinier van door hem gepleegde strafbare handelingen is vrijgesproken omdat werd aangenomen dat beklagde, toen de feiten plaats hadden, leed aan gevolgen van chronisch alcoholisme. Dat had stellig de wetgever van 1814, toen art. 14 C. W. Z. (sedert 1879 ingetrokken) vastgesteld werd, niet kunnen denken. Toch bestaat die verandering in opvatting nog niet zoo heel lang. Toen de speciale commissie tot herziening van de militaire strafwetgeving, in 1841 benoemd, aan het werk was getogen, deed de Minster van Justitie haar weten, dat Koning Willem II op eene bepaling als art. 14 C. W. Z. bevatte, bij voortduring prijs bleef stellen.

Wijziging der Militaire Rechtspleging.

Nog juist vóór het aftreden van het vorig Kabinet verscheen de Memorie van Antwoord met eene omvangrijke Nota van Wijzigingen betreffende het wetsontwerp tot wijziging van de Regtspleging bij de

Landmagt en van die bij de Zeemagt alsmede van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof.

Enkele mededeelingen uit die Memorie mogen hier volgen.

Door de drie bij dit wetsontwerp betrokken Ministers werd aangevangen met het betoog, dat de leden der Tweede Kamer, die de strekking van dit wetsontwerp hadden opgevat als ten doel hebbende om — onafhankelijk van de invoering van de in het jaar 1903 tot stand gekomen militaire strafwetten — de meest in het oog vallende gebreken van de rechtspleging bij de land- en zeemacht weg te nemen, inderdaad juist hebben gezien. Behalve uit de toezeggingen, bij onderscheidene gelegenheden gedaan, volgde deze bedoeling duidelijk uit den inhoud van het wetsontwerp zelf, zoodat ook het door die leden gedaan beroep op ongerijmdheden, welke, bij het innemen van een tegenovergesteld standpunt, onmiskenbaar waren aan te wijzen, volkomen gegrond was. Voor zoover noodig zouden deze ongerijmdheden dan ook bij eene invoeringswet van de militaire strafwetten, van welk ontwerp de indiening bij de Staten-Generaal spoedig was te wachten, alsnog moeten worden weggenomen. Gelijk van zelf spreekt zou in evenbedoelde wet evenmin mogen ontbreken eene bepaling omtrent het bewijs in militaire strafzaken. De onderbrenging van deze thans bestaande voorschriften van formeelen aard in de Crimineele Wetboeken maakte het niet wel doenlijk, daarvoor bij deze gelegenheid een meer passende plaats aan te wijzen.

Deze wijziging van de militaire rechtspleging moest echter geheel afgescheiden blijven van de invoering der nieuwe militaire strafwetgeving, al ware het slechts om verwarring bij de behandeling te voorkomen. Het zou bovendien niet wel aangaan, om de in verband met de invoering der nieuwe strafwetten noodige wijzigingen aan het oordeel der Volksvertegenwoordiging te onderwerpen zonder dat de Raad van State in de gelegenheid zou zijn geweest, Hare Majesteit de Koningin dienaangaande van advies te dienen.

Van den aanvang af hadden de Ministers zich op het standpunt gesteld om alleen de meest in het oog loopende gebreken der verouderde militaire rechtspleging weg te nemen. Bij het stadium van voorbereiding waarin de herziening van het burgerlijk strafprocesrecht verkeerde, gaf het geen pas om nieuwe Rechtsplegingen voor land- en zeemacht te doen samenstellen, gefatsoeneerd naar de voorschriften van het Wetboek van Strafvordering in zijne tegenwoordige gedaante, welke voorschriften op belangrijke punten eveneens communi consensu als verouderd zijn aan te merken.

De Ministers waren zich zeer wel bewust, dat het aanbrenge van de in het wetsontwerp voorgestelde wijzigingen, welke meer moderne beginselen moeten invoeren in eene procedure, die geheel berust op het oud-Hollandsche strafprocesrecht, gelijk zich dat na de Staatsregeling van 1798 had ontwikkeld, vele bezwaren te overwinnen geeft. Ook de omvang van deze wijzigingen werd met groote zorg vastgesteld. Natuurlijk deed het veranderde karakter, dat aan de weermacht sedert 1814 en 1815 eigen was geworden, de noodzakelijkheid gevoelen om tot herziening onzer militaire strafwetgeving over te gaan. Voor zooveel mogelijk werd langs administratieve weg aan deze evolutie uiting gegeven. Gewezen mag worden op het uit den laatsten tijd dagteekenend Koninklijk besluit van 28 Augustus 1903, n°. 49 — Recueil Militair 1903 bladz. 999 — waarbij de relatieve competentie van den militair rechter ten aanzien van bij de andweer dienenden en van militairen, die buiten eene garnizoensplaats

zijn gestationneerd of daar misdoen, wordt geregeld. Voorts waren de Ministers van meening, dat tal van artikelen uit de beide Rechtsplegingen, waarbij voorschriften worden gegeven, die wortelen in de oud-Hollandsche, op het erlangen van eene bekentenis van den beschuldigde gerichte bewijsvoering, buiten deze herziening konden worden gelaten. Men schijnt toch gerustelijk te mogen aannemen, dat, waar krachtens art. 210 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, resp. art. 159 van het gelijknamige wetboek voor het Krijgsvolk te Water, de van een geheel ander stelsel uitgaande voorschriften van het Wetboek van Strafvordering op dit stuk ook in het militaire strafproces toepasselijk zijn, dergelijke artikelen als stilzwijgend vervallen moeten worden aangemerkt. Evenzoo zijn de bepalingen omtrent militaire provoosthuizen, welke in het Tweede Hoofdstuk van den Vijfden Titel der Rechtspleging bij de Landmacht zijn opgenomen, thans zonder eenige practische beteekenis omdat het object dezer regeling zelf, de militaire provoosthuizen, al sedert geruimen tijd niet meer bestaat. Ter tegemoetkoming aan de gerezen bezwaren zijn de Ministers er echter toe overgegaan de in verband met de nieuwere bewijstheorie noodige veranderingen alsnog in de Nota van wijzigingen op te nemen. Evenmin wenschten zij de herziening van het militaire strafprocesrecht geheel achterwege te laten met het oog op de naar het oordeel van sommige leden praealabele vraag, of de militaire rechter al dan niet zal worden behouden. Op de beantwoording van die vraag, die niet bij deze gelegenheid aan de orde behoefde te komen, wenschten zij niet verder in te gaan dan door te herhalen, dat van hen geen voorstel tot die afschaffing te wachten is. Integendeel werd al het mogelijke tot verbetering van den bestaanden toestand gedaan: men denke aan den cursus, welke krachtens het Koninklijk besluit van 10 Mei 1905, n°. 49 (opgenomen in het Militair-rechtelijk Tijdschrift 1905, bladz. 3) in de tweede helft der maand October van dit jaar zou worden geopend. Deze cursus beoogt aan officieren van land- en zeemacht de gelegenheid te geven zich in rechtsgeleerde vakken te bekwamen. De wijze waarop van de vruchten dezer hoogere vorming zou kunnen worden geprofiteerd, zou voor de Ministers van Marine en van Oorlog te zijner tijd een punt van nauwgezette overweging uitmaken.

De Ministers herhaalden daarop, dat hun oogmerk met het onderhavige wetsvoorstel slechts was: het aanbrengen van de meest urgente wijzigingen in het militaire strafproces. Daardoor werd niet ontkend dat er andere gebreken zijn, die ook om voorziening vragen. Tot deze behoorde echter niet de regeling der rechtsmacht van den militairen rechter. Hoewel de invoeringswet van de nieuwe militaire strafwetten omtrent die regeling bepalingen zou moeten inhouden, kon reeds de verzekering worden gegeven, dat door deze Ministers in de regeling der competentie in hoofdzaak geen verandering van beginsel zou worden voorgesteld.

De Ministers waren voorts van oordeel, dat de billijkheid medebrengt, vergoeding voor reis- en verblijfkosten toe te kennen aan officieren van de landmacht, die zich als beklaagden naar de residentie van den betrokkken krijgsraad moeten begeven. Bij de zeemacht wordt zoodanige vergoeding reeds aan officieren en mindere schepelingen toegekend. Bij de landmacht genieten de militairen beneden den rang van officier bereids dergelijke indemniteit, terwijl het in de bedoeling lag ten deze ook voor de officieren eene regeling te treffen. Aan al deze vergoedingen zou nu door de wijzigingen van de artt. 7 en 14 van het wetsontwerp een wettelijke grondslag worden gegeven.

Ook na hernieuwde overweging konden de Ministers niets anders mededeelen, dan dat zij bij hun aanvankelijk voornemen om zelfs niet de revisie-procedure in het militaire strafgeding in te voeren, moesten blijven volharden. Reeds eene oppervlakkige beschouwing van de regeling dezer procedure in het burgerlijke strafproces doet zien, dat hare overplanting in het militaire recht niet zonder ingrijpende wijziging zou kunnen geschieden.

Ten aanzien van de taal, waarin de wijzigingen zijn gesteld, merkten de Ministers op, dat zij er naar gestreefd hebben, die zoowel mogelijk in overeenstemming te houden met de taal, waarin de beide Rechtsplegingen zijn gesteld, waar mogelijk met overneming van bestaande uitdrukkingen: eene algemeene herziening van den vorm ware niet wel doenlijk zonder algemeene herziening van den inhoud.

In het vorenstaande is in hoofdzaak weergegeven, hetgeen de Ministers hebben geantwoord op de Algemeene Beschouwingen in het Voorloopig Verslag. Daarna volgen nog belangrijke beschouwingen omtrent de opmerkingen in dat verslag ten aanzien van de artikelen van het Wetsontwerp. Als zoodanig verdient bijzondere vermelding het aangevoerde bij:

ARTIKEL 1.

Aan den auditeur-militair is of behoort in het militaire strafproces geenszins dezelfde positie te worden toegekend als aan den officier van justitie in het burgerlijk strafgeding. Een van de groote voordeelen, die het formeele militaire strafrecht bezit, is juist deze, dat de beslissing over de wijze, waarop eenig vergrijp zal worden afgedaan, in één hand is. Het militaire belang eischt, dat deze toestand behouden blijft. Waar thans op grond van art. 316 R. L. — hetwelk abusievelijk niet werd geschrapt toen de zelfstandige vervolgings-bevoegdheid in een vroeger ontwerp van deze Rechtspleging aan den auditeur-militair werd ontnomen, en dat naast art. 296 R. L. overbodig mag heeten — twijfel mogelijk is of, en het inderdaad ook enkele malen is voorgekomen, dat eene strafvervolging aanhangig is gemaakt buiten voorkennis van de meerderen van den beklagde, daar was het noodig, dat aan dien twijfel en aan die mogelijkheid een einde werd gemaakt. Wanneer de thans in dit opzicht voorgestelde wijziging wet wordt, zal inderdaad in elk strafgeding door den plaatselijke- of garnizoenscommandant eene beschikking moeten worden genomen, waarin de verwijzing naar den militairen rechter officieel wordt geconstateerd. Al is nu niet op straffe van nietigheid voorgeschreven, wat in deze beschikking moet zijn opgenomen, zoo zal toch bepaald worden, dat van de *litis contestatio* op zoodanige straf uit een van de militaire autoriteit uitgaand schriftelijk stuk — waarvan afschrift aan den beklagde zal worden ter hand gesteld — blijkt. Ten einde dit des te duidelijker te doen uitkomen wordt in de Nota van Wijzigingen voorgesteld, art. 316 R. L., dat ook in de R. Z. niet voorkomt, alsnog te doen vervallen.

De beslissing tot verwijzing zou, evenals thans, worden genomen na ingewonnen advies van den auditeur-militair krachtens het Koninklijk besluit van 16 November 1818. Dit besluit kan echter niet worden beschouwd als eene aanvulling der wet: het is eene louter administratieve bepaling, voortgekomen uit het niet in alle opzichten gemotiveerd streven om het aantal door de krijgswraden uitgesproken vonnissen tot vrijspraak van zich in arrest bevindende militairen te beperken. Het scheen derhalve niet noodzakelijk deze regeling in de wet over te brengen.

In het Voorloopig Verslag kwam eene opmerking voor, waarbij de wenschelijkheid betoogd werd, dat in bepaalde in de wet te noemen gevallen aan den auditeur-militair de bevoegdheid behoorde gegeven te worden om te beslissen over het overbrengen van verdachten naar het huis van bewaring. De strekking van die opmerking is den Ministers ontgaan. Was het de bedoeling, dat de beslissing nopens het in verzekerde bewaring nemen of houden van beklaagden [thans naar bevind van zaken te nemen door den garnizoens- of plaatselijke-commandant (Rechtspleging Landmacht art. 14a tweede lid, art. 55) of door den Krijgsraad (Rechtspleging Landmacht art. 160)] in bijzondere, nader te formuleeren gevallen zou moeten worden overgebracht bij den auditeur-militair? Of wel wenschte men aan dezen ambtenaar te defereeren de beslissing, of een in voorloopig arrest vertoevend beklaagde in de gedachte gevallen naar het huis van bewaring behoort te worden overgebracht? Het eerste zou met het oog op de positie die de auditeur-militair in het strafproces inneemt geen pas geven. Het tweede is geheel overbodig, aangezien in zoodanige behandeling van militaire beklaagden bij de landmacht is voorzien bij de beschikking van den Minister van Oorlog van 3 Januari 1903, 1ste Afd., n°. 31 (*Rec. Militair* 1903, bladz. 2).

De Ministers waren voorts van meening, dat uit de bewoordingen van art. 12 R. L. voldoende blijkt, dat de plaatselijke- of garnizoens-commandant ook dan bevoegd is om een militair naar den krijgsraad te verwijzen, indien de commandeerende-officier van het korps waartoe de betrokken persoon behoort, de zaak voor disciplinaire afdoening vatbaar acht. Is bij de thans bestaande redactie misvatting denkbaar, nu in het voorgestelde nieuwe art. 12 het woordje „mede” is vervallen, schijnt elke aanleiding tot twijfel opgeheven.

ARTIKEL 3.

Aan het verlangen, dat bij het onderzoek van het Wetsontwerp vrij algemeen werd geuit, om het voorzitterschap van de krijgsraden op te dragen aan voor het leven te benoemen rechtsgeleerden, kon door de Regeering, althans indien daarmede bedoeld werd niet-militairen, die eene rechtsgeleerde opleiding hebben genoten, tot haar leedwezen geen gevolg worden verleend.

Wel is waar kon niet worden ontkend, dat de opleiding en aanwijzing van officieren tot voorzitters van de krijgsraden bij de landmacht niet altijd zoo is geweest als noodig mocht worden geacht om door deskundige leiding den goeden loop der justitie te verzekeren. Daarvoor bestond bij de geheime procedure en het ontbreken van den invloed van een raadsman van den beklaagde, geene dringende noodzakelijkheid. De Ministers gaven dan ook gaarne toe, dat deze toestand na invoering van de in dit wetsontwerp belichaamde beginselen niet straffeloos bestendig kan worden. Het behoefde zeer zeker geene bijzondere vermelding dat de officieren van de landmacht, die met vrucht den tweejarigen cursus, waarvan hiervoren sprake was, hebben gevolgd en in verband met hunnen rang daarvoor in aanmerking komen, o. a. zouden bestemd worden tot voorzitters van de (voor één jaar) samengestelde krijgsraden.

Op dezen grond achtten de Ministers het volkomen gerechtvaardigd, dat zij in de bepaling van de Rechtspleging omtrent het voorzitterschap van den krijgsraad geene verandering hebben aangebracht. Ook niet in dien zin, dat in art. 135 R. L. de woorden „zoo mogelijk” zouden worden geschrapt. Reeds thans is het benoemen van een hoofdofficier tot die betrekking

regel en er was geen enkele aanleiding om te onderstellen dat daarin bij overigens gelijke omstandigheden wijziging zou worden gebracht.

Nog veel minder ging het aan te bepalen, dat de leden van krijgsraden uit de officieren der geheele auditie zouden kunnen worden benoemd. De belangen van den dienst zouden door zoodanigen maatregel in hooge mate kunnen worden geschaad, terwijl dergelijke aanwijzing, die voor de betrokken officieren eene overplaatsing naar de residentie van den krijgsraad voor slechts één jaar zou medebrengen, terecht als zeer bezwarend zou worden beschouwd. Daarenboven bestond het streven om de krijgsraden, bij wijziging der bestaande militair-rechterlijke indeeling, zooveel mogelijk te vestigen in die garnizoensplaatsen, waar door de aanwezigheid van een groot aantal officieren, eene behoorlijke bezetting dezer colleges gewaarborgd was. Ook bestond er bezwaar om de zittingstermijn op langer dan één jaar te bepalen. Het kwam aan de Regeering gewenscht voor eerst na te gaan welken invloed de voorgestelde zittingsduur op de practijk der militaire rechtspraak zou doen gelden en of deze maatregel de behoorlijke uitoefening van den dienst in het garnizoen niet te zeer zou benadeelen. Intusschen mocht worden verwezen naar de Memorie van Toelichting, waar reeds vermeld stond, dat de betrokken garnizoens-commandant bevoegd zou blijven, om na ommekomst van het zittingjaar, het lidmaatschap van een of meer officieren te verlengen.

Eindelijk waren de Ministers, toegeevende aan den in die richting door de Tweede Kamer uitgeoefenden drang, te rade geworden om alnog over te gaan tot de invoering van secretarissen, welke in de eerste plaats de krijgsraden in raadkamer zouden bijstaan. Zij deelden geheel de zinswijze van hen die meenden, dat de aanwezigheid van den auditeur-militair in raadkamer, nadat de zaak in staat van wijzen is, niet langer bestendig mocht worden. De wijzigingen, die tot invoering van de secretarissen in de Rechtspleging bij de Landmacht moesten worden aangebracht, waren in de bij deze Memorie behorende Nota opgenomen. Het lag in de bedoeling om, op het voetspoor van art. 20 R. L. en van hetgeen bij de Zeemacht geschiedt, daartoe officieren aan te wijzen, gekozen uit diegenen, die den in deze Memorie meermalen vermelden cursus in rechtsgeleerde vakken met goeden uitslag zouden hebben gevolgd.

Volgens de regeling, zooals die in het wetsontwerp was voorgesteld, zouden de leden van de krijgsraden voor de behandeling van elk der daarvoor vatbare zaken worden bijengeroepen door de plaatselijke- of garnizoens-commandanten van de residentien dier colleges. Het stuk, waarin dergelijke bijeenroeping moest worden vervat, zou het karakter bezitten van de dagvaarding in het burgerlijk strafproces. Nu lag de bewering, die ook in het voorloopig verslag weerklank vond, dat officieren tot het stellen van zoodanig stuk niet de vereischte geschiktheid bezitten, voor de hand. Daarbij werd echter vergeten, dat de auditeur-militair in staat mag worden gerekend om aan de bedoelde officieren de noodige voorlichting te verstrekken, iets, waartoe hij krachtens art. 300 R. L. verplicht is te achten. Doch bovendien zou er naar worden gestreefd, om, zoodra over een voldoende aantal tot de rechtsstudie opgeleide officieren kon worden beschikt, in de residentien van de krijgsraden deskundige officieren als plaatselijke-commandanten aan te stellen. In verband hiermede was het noodzakelijk — en zulks teneinde dit stelsel volledig tot zijn recht te doen komen — dat in het eerste lid van art. 129 R. L. alnog vervielen de woorden „Generaal of „Officier van het arrondissement of district; of bijaldien geen zoodanig

„Commandant mogte aanwezig zijn, nadat de Commanderende” alsmede de woorden „al zulk rapport zal hebben ontvangen”. Daardoor zou de plaatselijke-commandant der residentie van den krijgsraad in elk geval tot het uitvaardigen van het hierbedoelde bevel worden aangewezen. De Nota van wijzigingen voorzag ook hierin.

Bij de redactie van het nieuwe lid van art. 129 R. L. werd inderdaad, met afwijking van art. 143 van het Wetboek van Strafvordering, de straf van nietigheid ook bedreigd, indien de omstandigheden, waaronder het feit gepleegd is, niet waren vermeld. Wordt daardoor echter een diepgaand verschil met het burgerlijk strafgeding geboren? De Ministers meenden van niet. Het tweede lid van art. 143 van genoemd wetboek schrijft imperatief voor, dat de dagvaarding de bewuste omstandigheden moet inhouden. Wat is nu het gevolg indien aan dien eisch niet voldaan wordt? Naar het schijnt zal het zijn of vrijspraak of ontslag van rechtsvervolgving van den beklagde. In het eerste geval is het resultaat geheel hetzelfde als thans met de toevoeging aan art. 129 R. L. wordt beoogd. Wordt echter de beklagde ontslagen van rechtsvervolgving, dan zal het gevolg voor hem hetzelfde zijn als ingeval van nietigheid zijner dagvaarding: hij kan niet veroordeeld worden.

Waar nu het militaire strafproces tot nu toe niet heeft gekend en ook na deze herziening niet zal kennen een ontslag van rechtsvervolgving van beklagden, en waar in het algemeen altijd, indien op eenigen grond veroordeeling niet kan volgen, het dictum der beslissing eene vrijspraak moet inhouden, daar zou ook dit formeele verschil niet aanwezig zijn en bestond er alle aanleiding om de voorwaarden, waaraan de dagvaarding moet voldoen, ten aanzien van het bevel tot bijeenroeping van den krijgsraad in één lid samen te vatten en, bij verzuim, met nietigheid te bedreigen.

Zoals reeds werd gezegd zou althans in den eersten tijd de auditeur-militair waarschijnlijk worden uitgenoodigd om bij het ontwerpen van het bevel tot bijeenroeping van den krijgsraad zijne voorlichting te verstrekken. De positie van den plaatselijke- of garnizoenscommandant in het militaire strafproces brengt echter mede, dat het uitvaardigen van het bevel van hem uitgaat. Ook in dit opzicht behoorde naar het oordeel der Ministers eene gelijkstelling van den auditeur-militair met een ambtenaar van het openbaar ministerie niet te worden in het leven geroepen.

Het geven van gelegenheid om het bevel tot bijeenroeping van den krijgsraad aan te vullen kwam — indien althans gedacht werd aan art. 191 van het Wetboek van Strafvordering — niet bepaald noodzakelijk voor. Immers worden de verhooren op de zitting van den krijgsraad krachtens art. 173 R. L. gehouden op overeenkomstige wijze als die in de instructie voor officieren-commissarissen. Nu mag men toch wel aannemen, dat art. 77 van deze Rechtspleging, hetwelk in dit opzicht het meerdere inhoudt, ook het mindere bevat. Het daarin vervatte beginsel is dus ook krachtens art. 173 R. L. op het onderzoek voor den krijgsraad toepasselijk. Bovendien schreef art. 202 R. L. in zijne nieuwe redactie voor, dat de beraadslagingen zouden geschieden en dat het vonnis zou worden geveld naar aanleiding van den inhoud van het bevel en van hetgeen bij het onderzoek ter terechtzitting gebleken is.

Met het stellen van den eisch, dat noch in de verwijzing naar —, noch in het bevel tot bijeenroeping van den krijgsraad een qualificatie van het ten laste gelegde strafbaar feit mag voorkomen werd niet anders beoogd dan te voorkomen dat iemand zou worden terecht gesteld by. „ter zake van diefstal” van een of ander voorwerp. Zoodanig voorschrift, dat in het

Wetboek van Strafvordering niet noodig is omdat het voor den aan juiste omschrijving der feiten gewenden jurist geen vermelding behoeft, kon echter in de gegeven omstandigheden in deze tijdelijke regeling van het militaire strafproces nut hebben.

Een andere opmerking betrof de wenschelijkheid van invoering van het buiten vervolging stellen van militaire beklaagden. Daartoe wenschten de de Ministers echter niet over te gaan. Indien zulks door den krijgswaad zou moeten geschieden, dan zou door dit college feitelijk niet anders worden verricht dan het uitspreken van een vrijsprekend vonnis. Het is toch niet aan te nemen, dat eene beslissing zou worden gegeven zonder onderzoek van de zaak, zoodat alsdan zelfs geene noemenswaardige bekorting der procedure in zoodanig geval zou worden verkregen. Slechts dan zou dergelijke maatregel zin hebben indien het buiten vervolging stellen gelast werd door den plaatselijke- of garnizoenscommandant, aan wien het bijeenroepen van den krijgswaad over de zaak van den beklaagde is opgedragen, en aan deze dus de keus tusschen deze twee wegen van afdoening eener strafvervolging zou worden gelaten. Hoezeer de Ministers de positie van deze militaire autoriteit ook in geen enkel opzicht wilden verzwakken, meenden zij toch dat hem aan den anderen kant zoodanige exorbitante macht niet behoorde te worden toegekend. Werde een militair eenmaal naar den krijgswaad verwezen dan *moest* eene beslissing van dat college volgen.

Door sommige leden werd betoogd, dat aan den provoost-geweldige niet kon worden opgedragen het beteekenen van het bevel tot bijeenroeping van den krijgswaad, omdat deze beambten de noodige bekwaamheid voor deurwaarderswerkzaamheden missen. De Ministers meenden er op te moeten wijzen, dat het beteekenen van stukken reeds thans behoort tot de werkzaamheden welke aan hen kunnen worden opgedragen: men vergelijkte de voorschriften van de artt. 63, 88, 134, 195 en 375 R. L. Daaraan wordt niet te kort gedaan door de bewering, dat de thans als provoost-geweldige dienstdoende personen feitelijk zijn stokkeknechts, aan wie de titel van hun vroegeren chef is toegekend. De beteekeningen waarvan de zoeven geciteerde artikelen gewag maken, geschieden thans ook. Er is geen reden om aan te nemen, waarom dit ten aanzien van het bevel tot bijeenkoming van den krijgswaad niet zou kunnen plaats vinden. Trouwens men wachte zich voor overschatting van de kennis, welke voor de beteekening van stukken als deze noodig zou zijn. Waar in het burgerlijk strafgeding Rijksveldwachters tot dergelijke insinuatien alleszins in staat blijken, mag met reden van de thans fungerende provoost-geweldige hetzelfde worden verwacht.

Bij het aanwijzen van officieren en advocaten als degenen, die militaire beklaagden als raadsliden ter zijde kunnen staan, heeft geenerlei gedachte aan voorkeur voor een van beide categoriën voorgezet. Het aanwijzen van officieren scheen niet gemist te kunnen worden omdat, zooals ook terecht in het Voorloopig Verslag werd opgemerkt, het aantal advocaten, geschikt om in militaire strafzaken op te treden, voorloopig niet groot is. Voor niet-behoorlijke vervulling hunner verplichting door officieren-verdedigers behoefde geen vrees te bestaan. Bij de zeemacht, waar reeds thans eene schriftelijke verdediging van beklaagden door officieren bestaat, is van eenige onzelfstandigheid of van vrees tot het aanvoeren van sommige argumenten nimmer iets gebleken. Dat voorts de krijgsraden zich bij het vormen van hun oordeel over eenige zaak zouden laten leiden door de omstandigheid dat een officier of wel een advocaat als raadsmansman is opgetreden, mag volgens de Ministers zelfs niet worden ondersteld.

Bij het noemen van de thans vermelde categorieën van verdedigers waren de Ministers uitgegaan van de stelling, dat die raadslieden onderworpen behoorden te zijn aan zeker tuchtrecht. De advocaten vallen, zooals ook in dit wetsontwerp nog eens werd herinnerd, onder het toezicht, bedoeld in het Reglement n°. III van orde en discipline voor de advocaten en procureurs, speciaal art. 20. De officieren vallen onder de krijgstuicht. Vandaar dat noch in het algemeen doctoren in de rechtswetenschap, noch gepensioneerde officieren als raadslieden zouden kunnen worden gekozen of aangewezen.

Er bestond echter geen overwegend bezwaar om ook militie-officieren, alsmede reserve- of landweerofficieren, die niet als officieren in het leger hebben gediend, als raadslieden van militaire beklagden toe te laten. Zij zouden, ook al zijn zij met groot verlof, onder deze omstandigheden militairen dienst verrichten en zouden in uniform moeten gekleed zijn, zoodat zij alsdan onder de militaire tucht zouden staan. Eene wijziging van het derde lid van art. 129 b. R. L. werd daartoe voorgesteld.

In het Voorloopig Verslag werd de opmerking gemaakt, dat officieren der Koninklijke Maréchaussée niet langer krachtens een niet op de wet steunend voorschrift van benoeming tot lid van den krijgsraad mochten worden uitgesloten. De Ministers erkenden de juistheid daarvan. Zij stelden dan ook in de bijbehorende Nota van Wijzigingen tot dit doel eene aanvulling van het tweede lid van het nieuwe art. 132 R. L. voor. Het stond nog altijd vast, dat de belangen van den dienst van het Wapen der Koninklijke Maréchaussée zoodanige aanwijzing gedurende ten minste een jaar niet gedoogden. Bovendien zouden deze officieren, die gewend zijn de strafzaken, waarvan zij kennis krijgen, met het oog van den hulp-officier van justitie te beschouwen, niet de meest geschikte elementen tot samenstelling van een krijgsraad zijn.

Ter beantwoording van enkele in het Verslag gemaakte opmerkingen nopens de keuze of toevoeging van raadslieden werd het volgende aangevoerd.

De door eenige leden geuite en niet nader gemotiveerde vrees dat de presidenten bij voorkeur officieren zouden toevoegen ten einde de burgers uit de militaire zaken te houden werd voorloopig door niets gerechtvaardigd. Dienaangaande behoefde men zich niet ongerust te maken. Niets belet daartegen zoo noodig te waken. Evenmin scheen er grond te bestaan om te onderstellen, dat de officieren-raadslieden zich tegenover den president in eene afhankelijke positie zouden gevoelen. De beoordeeling van deze opmerking was bovendien zeer moeilijk, daar uit de uitdrukking „niet onafhankelijk genoeg” kwalijk kon worden afgeleid aan welke mate van onafhankelijkheid werd gedacht. Ook ging het niet aan, den auditeur-militair met de toevoeging te belasten; hij zou in dat geval zijne tegenpartij kunnen uitkiezen.

De vraag werd gedaan, wat er zou gebeuren indien de beklagde een raadsman kiest, die niet bereid is als zoodanig op te treden. Werd deze vraag letterlijk opgevat, dan ware het antwoord eenvoudig: niets, daar niemand tot eene bepaalde handeling gedwongen kan worden. Mocht men echter in verband met hetgeen volgt onderstellen, dat bedoeld werd een raadsman, die zich nog niet tot zoodanig optreden heeft bereid verklaard, dan zou men den gekozene, indien deze de belangen van den beklagde wenscht waar te nemen, niet kunnen beletten, zich alsnog bij den president als raadsman aan te melden en te doen inschrijven, al ware het ook slechts voor eene enkele zaak.

Het aanbieden en ontvangen van honorarium aan of door officieren-raadslieden zou worden verboden. Zooals reeds in de Memorie van Toelichting werd opgemerkt, behoort het optreden als verdediger tot de plichten van den officier. Wel zou de vervulling van deze taak zooveel mogelijk worden vergemakkelijkt door zoo noodig van Staatswege vergoeding wegens reis- en verblijfkosten toe te kennen. Door dezen maatregel, die ook voor advocaten in geval van toevoeging gelden zou, zouden in het algemeen zij, die daarvoor in de termen vallen en niet in de residentie van den krijgsraad gevestigd zijn, worden aangemoedigd tot het afleggen van de bereidverklaring om zich bij voorkomende gelegenheid als raadsman te doen toevoegen.

Dat advocaten, die niet tevens officier zijn, aan de beklaagden honorarium in rekening zouden kunnen brengen ligt, wanneer zij tengevolge van keuze hunner cliënten voor de krijgsraden optraden, voor de hand.

Indien geen officieren of advocaten zich tot toevoeging hebben bereid verklaard, kan deze natuurlijk niet geschieden. De Ministers vertrouwden echter, dat dit geval een casus non dabilis zou blijken te zijn.

Wenscht een beklaagde, na te voren om toevoeging van een raadsman te hebben verzocht, bij nader inzien toch een gekozen verdediger voor zich te zien optreden, dan zou aan zoodanig verzoek geen gevolg meer kunnen worden verleend. De regeling van de keuze, casu quo toevoeging van raadslieden week af van die welke in art. 132 van het Wetboek van Strafvordering is gegeven. De Memorie van Toelichting bevatte hieromtrent naar het scheen voldoende aanwijzing: door het verzoek aan den president om toevoeging van een raadsman zou de beklaagde zijn recht tot het kiezen van een verdediger hebben verwerkt.

Sommige leden achtten den termijn van 2 maal 24 uren in art. 129b te kort. De Ministers konden dat niet toegeven. Indien de beklaagde voornemens is zich door een gekozen raadsman te doen bijstaan, heeft hij doorgaans reeds lang te voren zijne keus gevestigd. Het overleg dat over dit optreden mocht noodig zijn, zou reeds na de verwijzing naar den krijgsraad kunnen worden aangevangen, zoodat de mededeeling voor den beklaagde niet meer dan eene bloote formaliteit zou zijn.

Ingeval een in de kazerne verblijvend beschuldigd militair niet in arrest is, bestaat er voor hem buiten die inrichting gelegenheid te over om zijn raadsman alleen te spreken.

Het oordeel over de vraag, of aan een beklaagde kosteloos afschriften van stukken zouden mogen worden verstrekt, werd om der onpartijdigheids-wille overgelaten aan den krijgsraad. Het is niet duidelijk aan wien het nemen van deze beslissing beter zou zijn op te dragen.

De auditeur-militair zou niet worden belast met de uitgaven, die voor het maken van deze kostelooze afschriften worden vereischt: het beginsel dat de Staat de proceskosten zou dragen werd ook hier toepasselijk geacht. Deze omstandigheid was mede oorzaak van het voorstel, dat de krijgsraad de noodzakelijkheid van het verstrekken der gevraagde kostelooze afschriften zou moeten beoordeelen. Opdriven der proceskosten buiten noodzaak moest zooveel mogelijk worden vermeden.

De „gewichtige redenen, ontleend aan het belang van den Staat” welke volgens art. 130 R. L. aanleiding konden zijn tot het sluiten van de terechtzitting, vormden eene uitzondering als bedoeld in het derde lid van art. 161 der Grondwet. Het zou ondoenlijk zijn om, zonder in casuïstiek te vervallen en dus onvolledig te worden, alle gevallen à priori te vermelden.

Vandaar dat het oordeel over de aanwezigheid dezer redenen aan den krijgsraad moest worden overgelaten. Strijd met dit Grondwetsartikel of wel met zijne geschiedenis kon hier niet worden ontdekt.

In het Voorloopig Verslag werden bezwaren geuit tegen de voorgestelde bevoegdheid van den Krijgsraad om militairen betreden zekeren rang het bijwonen van de zittingen te verbieden. Men achtte dat voorschrift eensdeels zonder nut, omdat de dagbladen toch verslagen van het voorgevallene zouden geven, en anderdeels schadelijk omdat het den indruk zou vestigen, dat er voor meerderen ander recht is dan voor minderen. De Regeering was door deze argumenten echter niet overtuigd dat deze bepaling zou kunnen vervallen. Zij bleef van oordeel, dat, zooals ook andere leden der Tweede Kamer meenden, de lezing van een verslag van het verhandelde in een dagblad veel minder kwaad zou doen dan het bijwonen der terechtzitting in sommige gevallen zou veroorzaken.

De militair, die zich aan feiten als in het vierde lid van art. 130 R. L. bedoeld, schuldig maakt, zou volgens de opvatting der Ministers krijgstucltelijk strafbaar zijn. Of de militair, die het bevel om zich van de terechtzitting te verwijderen niet opvolgt, strafbaar is wegens opzettelijke ongehoorzaamheid aan een dienstbevel, kon hier niet worden uitgemaakt. Al achtte men het waarschijnlijk, het oordeel over deze vraag komt uitsluitend aan den militairen rechter toe. In ieder geval scheen art. 185 van het Wetboek van Strafrecht op hem van toepassing. Wat den verderen inhoud betreft, deze alinea werd overgenomen van het laatste lid van art. 151 van het Wetboek van Strafvordering, waarin evenmin eene aanwijzing voorkomt van de autoriteit, die den schuldige in bewaring houdt en van de wijze waarop het in bewaring houden zal geschieden. Dergelijke bepalingen zijn in het algemeen moeilijk te geven. De wijze van uitvoeren hangt van omstandigheden af. Indien tot handhaving van de orde een militaire wacht aanwezig is, zou deze voor de opsluiting en bewaking zorg kunnen dragen.

De terechtzittingen zouden na invoering van de bij dit wetsontwerp voorgestelde wijzigingen moeten worden gehouden in lokalen waar gelegenheid is om publiek te ontvangen. Daartoe zijn ongeschikt de huizen van bewaring of wel de wachtschepen der Marine. Ten behoeve van de openbare terechtzittingen der zee-krijgsraden zouden gelden aangevraagd worden, benooidigd tot het op bescheiden schaal aan den wal inrichten van localiteiten voor het hier besproken doel. Door het Departement van Oorlog werd deze aangelegenheid in overleg met het Departement van Justitie overwogen. Voor bekendmaking van zittingsdagen der krijgsraden zou worden zorg gedragen.

Het door enkele leden der Tweede Kamer aangevoerde bezwaar, dat een officier, die op 24-jarigen leeftijd den rang van eerste-luitenant verkrijgt, niet altijd geschikt is om als lid van den krijgsraad te worden benoemd, was juist. Ook de Ministers waren er reeds op bedacht aan deze bedenking tegemoet te komen. Zij stelden, door aanvulling van het tweede lid van art. 132 R. L. en van art. 114 R. Z. in de Nota van Wijziging, naast het vereischte van den rang, een minimum-leeftijd van 25 jaar als eisch voor dit lidmaatschap voor. Het bepalen van eene hoogere leeftijdsgrens was niet aan te bevelen omdat dientengevolge het aantal benoembare officieren belangrijk zou worden beperkt. Zoodanigshierboven reeds werd opgemerkt was het om practische redenen niet wel uitvoerbaar om ook buiten de residentie van den krijgsraad in garnizoen liggende officieren tot lid van den krijgsraad te doen aanwijzen.

De meerdere geschiktheid en onafhankelijkheid van onderofficieren, welke eigenschappen deze categorie van militairen volgens het Voorloopig Verslag

in aanmerking zouden doen komen om in krijgsraden zitting te nemen, konden de Ministers niet ontdekken. De ervaring die de onderofficieren hebben van het militaire leven, is niet die welke vereischt wordt voor de uitoefening van de militaire rechtspraak. Ook kan men met grond betwijfelen, of het prestige van de militaire rechtspraak door de aanwezigheid van onderofficieren in de krijgsraden wel zou worden verhoogd. De algemeene grief, die tot nu toe tegen de militaire jurisdictie werd aangevoerd, is het gebrek aan kennis en ontwikkeling op juridisch gebied bij de leden dezer rechtsprekende colleges; door onderofficieren als leden op te nemen zou men ook in dit opzicht slechts een stap achteruit doen. Ten sterkste werd door de Ministers geprotesteerd tegen de opmerking, dat officieren hunne houding als lid van den krijgsraad zouden doen afhangen van hunne kansen op promotie. Vooreerst is het Nederlandsche officierskorps niet tot zoodanig peil afgedaald dat zijne leden bij alles wat zij doen eerst nagaan of hunne promotie ook zou kunnen worden geschaad. Voorts zal niet licht een superieur gevonden worden, die bij de beoordeeling van de geschiktheid voor hooger rang van een officier eenigen invloed zal toekennen aan overwegingen, ontleend aan handelingen, door dien officier als onafhankelijk en onpartijdig rechter verricht.

Tot het openen van de mogelijkheid, dat de reserve- en landweer-officieren, ook als zij niet te voren in het leger als officier hebben gediend, alsmede militie-officieren lid van den krijgsraad zouden kunnen worden, waren de Ministers niet bereid. Ongeacht het reeds in de Memorie van Toelichting daar voor aangehaalde argument, vereenigden zij zich volkomen met de meening van hen, die aan deze vrijheid praktische beteekenis ontzegden omdat deze officieren in den regel geen tijd beschikbaar zouden hebben om gedurende een vol jaar zoodanig lidmaatschap waar te nemen.

Wanneer een krijgsraad zich onbevoegd heeft verklaard om van eene zaak kennis te nemen en deze beslissing door het Hoog Militair Gerechtshof is geaprobeerd, zullen, ingevolge art. 246 R. L., de functiën van den krijgsraad en officieren-commissarissen ophouden. De bedoeling van dit voorschrift is natuurlijk, dat de functiën ten aanzien van de zaak, op welke de beslissing betrekking had, als geëindigd zullen worden beschouwd. Dit blijft ook waar indien de leden van den krijgsraad voor een jaar zouden worden benoemd om gedurende dien tijd van alle voorkomende zaken kennis te nemen. Immers zou ook voor elke zaak op grond van art. 129 R. L. de krijgsraad moeten worden bijeengeroepen, met welk beginsel art. 246 geheel in overeenstemming is.

Wanneer het mogelijk ware om bij deze gelegenheid de schriftelijke procesvoering van de militaire rechtspleging geheel in den ban te doen, zou er alle aanleiding zijn de officieren-commissarissen niet in de krijgsraden te doen zitting nemen. Nu dit niet mogelijk werd geoordeeld, behoorde het daarmede verband houdend euvel, zooveel mogelijk verzacht, te worden behouden. De gevallen, welke in het Verslag werden aangehaald als voorbeelden waarin officieren-commissarissen aan den krijgsraad geen voorlichting konden geven, bestaan ook thans reeds, doch zijn uitzonderingsgevallen. Het was den Ministers derhalve niet duidelijk welke beteekenis daaraan in den gedachtengang der hier aan het woord zijnde leden moest worden gehecht. Overigens gaat het niet aan om aan den krijgsraad voor te schrijven, dat alle getuigen moeten worden gehoord. De beoordeeling of, en, zoo ja welke getuigen gehoord moeten worden blijve in laatste ressort aan den rechter zelf overgelaten.

Aan de leden der Tweede Kamer, die opmerkten dat bij de formuleering van art. 136 niet voldoende is gedacht aan strafzaken, waarin geene informatiën

in de residentie van den krijgsraad zijn gehouden, werd door de Ministers geantwoord, dat aan deze uitzondering op den normalen gang van zaken wel is gedacht doch dat zij niet van zoodanig gewicht is voorgekomen om haar hier bepaaldelijk te vermelden. Het zou met het oog op de zeldzaamheid van dergelijke gevallen, wel nimmer bezwaar opleveren, dat de plaatselijke- of garnizoenscommandant van de residentie van den krijgsraad krachtens het eerste lid van art. 136 R. L. uit een naburig garnizoen een der officieren-commissarissen ontbiedt om zitting te nemen in den krijgsraad, die over deze zaken te oordeelen heeft. Het scheen ondenkbaar dat de belangen van den dienst daardoor in groote mate zouden worden geschaad. Indien eene zaak eerst buiten en daarna in de residentie van den krijgsraad voorloopig is onderzocht, zou de officier-commissaris, die lid is van den krijgsraad, als zoodanig over de zaak hebben gezeten en zou er dus geen aanleiding zijn tot toepassing van het eerste lid van art. 136. Kon geen der officieren-commissarissen zitting nemen, dan zou de commandant van het garnizoen der residentie, casu quo na toepassing van art. 141 R. L., kunnen nagaan of er aanleiding is tot toepassing van het eerste lid van art. 136. Onmiddellijk na deze beslissing zou de behandeling van de zaak, die het geldt, voortgang kunnen hebben.

ARTIKEL 4.

Het kwam aan de Ministers niet wenschelijk voor, de bevoegdheid om eene raadsman, die advocaat is, te berispen aan den president van den krijgsraad te onthouden. Dergelijke opvatting zou, zooals ook terecht in het Verslag werd opgemerkt, omslachtig en ondoelmatig zijn. Immers over wellicht zeer onbeduidende gevallen zou moeten worden gecorrespondeerd, terwijl het prestige van den president van den krijgsraad door het niet onmiddellijk toepassen van deze lichte straf zeer zou worden geschaad.

Ten aanzien van officieren, die zich als raadslieden misdragen, behoefde in de wet niets te worden bepaald. Wat er met hen gebeuren zal, kan geheel langs administratieve weg worden voorgeschreven. De uitvoeringsvoorschriften, welke in verband met deze herziening zouden worden ontworpen (art. 24 van het gewijzigd wetsontwerp), behoorden daarmede rekening te houden.

Het scheen niet noodig om uitdrukkelijk in de wet te stipuleeren, dat de president, die uit den aard der zaak belast is met het handhaven van de orde op de terechtzitting, bevoegd zou zijn om den raadsman, die zich onbetamelijk gedraagt, het woord te ontnemen. Stoort de raadsman zich onverhoopt niet aan waarschuwing of berisping, dan zou art. 130, laatste lid, ook op hem kunnen worden toegepast.

Er bestond geen aanleiding om steeds aan den beklaagde het recht te geven, voorlezing van stukken te verlangen. Er behoorde eenige waarborg te bestaan, dat de uitoefening van dit recht niet ontaardt in noodelooze vertraging der behandeling. Wanneer slechts de raadsman de hier bedoelde instemming kenbaar maakte, zou daarin op voor alle partijen voldoende wijze worden voorzien.

Het scheen niet wel denkbaar, dat na invoering der thans voorgestelde wijzigingen nog één zaak door den krijgsraad zou worden behandeld buiten tegenwoordigheid van den beklaagde. Doch dit daargelaten. De voorlezing, waarvan in art. 168 R. L. sprake was, zou niet „aan den „beklaagde” geschieden. Immers alle hier vermelde getuigenverhooren werden hem reeds gedurende de informatiën medegedeeld, ten blijke waarvan op elk

stuk de verklaring van art. 75 R. L. moet voorkomen. Het doel, dat met de in art. 168 opgenomen voorlezing moest worden bereikt, was, dat voor het publiek, hetwelk de zitting bijwoont, gelegenheid bestaat de behandeling zooveel mogelijk te volgen.

Het motief, hetwelk voor de opdracht aan den krijgsraad van de in art. 172, tweede lid, bedoelde beslissing bestond, was niet alleen gelegen in besparing van kosten, maar vooral in het voorkomen van het op kosten van den Staat noodeloos vertragen van de behandeling eener zaak. Daarom werd de beslissing ook opgedragen aan den krijgsraad en niet aan den president van dat college alleen. Vrees voor bemoeilijking van deze behandeling behoefde niet te bestaan: de beslissing zou onpartijdig worden gegeven en men mocht vertrouwen dat niet lichtvaardig tot het weigeren van de lastgeving zou worden besloten. Mocht de beklagde verzuimd hebben gevolg te geven aan de bevoegdheid om ten minste twee maal vier en twintig uren vóór den dag der verhooren getuigen aan den auditeur-militair op te geven, dan zou wel is waar de verplichting vervallen om deze getuigen, indien zij door den beklagde worden medegebracht, te hooren, doch dan zou de krijgsraad, tenzij à priori vaststond, dat die getuigen geen ter zake dienende inlichtingen konden geven, zonder eenigen twijfel wel „van begrip” worden bevonden om hen krachtens eigen recht te hooren (art. 172 eerste lid). Van een onpartijdigen rechter kan moeilijk anders worden verwacht. Werd daardoor het hooren van andere getuigen gewenscht, dan zou de auditeur-militair daarvoor aanwijzing van een naderen zittingdag kunnen verlangen: vóórdat hij de verhooren voor voltrokken houdt behoefde hij immers niet te dienen van eisch.

Er bestond geen aanleiding tot het wijzigen van art. 173 R. L. De verhooren der getuigen zouden geschieden op de zitting van den krijgsraad in tegenwoordigheid van beklagde. Uit den aard der zaak zouden deze verhooren derhalve confrontatie-verhooren zijn en de desbetreffende voorschriften uit de regeling der voorloopige informatiën ten deze voor zoo veel mogelijk toepasselijk worden, meer in het bijzonder de artikelen 115 tot en met 120 R. L. Voor wat de optekening van het op deze wijze gehouden getuigenverhoor betreft is de auditeur-militair aldaar niet aan van te voren te formuleeren vraagpunten gebonden. Aldus is ook de gewone practijk bij het houden van verhooren voor het Hoog Militair Gerechtshof en de processen-verbaal van die verhooren wijzen uit, dat, wanneer deze methode door de krijgsraden zal worden gevolgd, wetswijziging van eenig belang niet noodig is.

De Ministers ontkenen niet, dat de auditeur-militair en de raadsman van den beklagde in staat zouden blijken terstond na het houden van de verhooren een mondeling toegelichte conclusie van eisch, resp. eene mondelinge verdediging uit te spreken. Doch niet omdat zij het tegendeel aannamen werd vastgehouden aan de schriftelijke behandeling der zaak na het voltrekken der verhooren. De reden voor het behoud van deze schrifturenwisseling, het zij hier herhaald, was hierin te zoeken, dat het voor niet-juridisch geschoolde rechters moeilijk is een mondeling betoog van den auditeur-militair of van den raadsman in al zijn onderdeelen te volgen. Indien de aanstaande opleiding van officieren tot militaire rechters voldoende resultaten heeft opgeleverd om tot afschaffing van deze voornamelijk in het belang van den beklagde behouden regeling over te gaan zou daartoe de tijd gekomen zijn. Wellicht zou dit reeds kunnen plaats hebben bij eene algeheele herziening van het militaire strafprocesrecht.

De termijn van drie dagen, welke art. 183 voor het indienen der schriftuur van antwoord stelde, is niet nieuw. Hij werd overgenomen uit art. 174, 175, 250 en 252 R. L. (oud). Intusschen kwam het gewenscht voor om in plaats van driemaal vier en twintig uren te lezen drie dagen, ook om ruimte te geven aan de juiste opvatting, ten aanzien van de zooeven aangehaalde wetsartikelen gehuldigd, dat nl. de Zondagen en de algemeen erkende Christelijke feestdagen niet medetellen. In de Nota van Wijzigingen werd een daartoe strekkend voorstel gedaan. Werde deze lezing wet, dan scheen ook elk misverstand ten aanzien van het tijdstip waarop die termijn zou aanvangen te loopen, buitengesloten: de dag na dien in art. 182 bedoeld zou de eerste zijn.

Het kwam onuitvoerbaar en onnoodig voor om de stemming over den inhoud van het vonnis met gesloten briefjes te doen geschieden. De lager geplaatste leden die zich, evengoed als hunne meerderen in den krijgsraad, bewust zijn van hunne gewichtige functie, zullen niet nalaten om als hun gevoelen te uiten hetgeen zij in gemoede meenen dat gezegd behoort te worden. De verhouding tusschen officieren is niet van dien aard, dat zoodanig lid te dier zake aan eenige wraakneming zou bloot staan.

ARTIKEL 5.

De strekking van de wijziging van art. 217 R. L. scheen niet onduidelijk: voortaan zou de auditeur-militair, zooals in de practijk reeds geschiedt, ten overstaan van officieren-commissarissen belast zijn met de executie van een vonnis. Uit de oude lezing kon slechts worden afgeleid dat zoowel de auditeur-militair als officieren-commissarissen ten overstaan van elkander de executie hadden te verrichten. De executie in art. 217 bedoeld, bestaat bij de landmacht voor vonnissen, waarbij geen lijfstraf is uitgesproken, thans niet meer. Zij geschiedde vroeger op de garnizoensparade. Bij de zeemacht daarentegen geschiedt zij thans nog na de pronunciatie aan boord van een corlogsschip aan dek van het vaartuig, ter presentie van de in art. 195 R. Z. genoemde autoriteiten. De wijziging, welke in de artt. 217 R. L. en 195 R. Z. was aangebracht, voorzag dus slechts bij de zeemacht in eene bestaande behoefte. Het ging echter niet aan alleen art. 195 R. Z. te wijzigen.

Volgens art. 216 zal de executie van in kracht van gewijsde gegane vonnissen „dadelijk na de pronunciatie” geschieden. De uitdrukking „dadelijk” is in vele gevallen niet al te letterlijk op te vatten. Onder die gevallen heeft de practijk gebracht het indienen van een verzoek om gratie. Hoewel tot het aanvullen van art. 216 wel grond zou bestaan, achtten de Ministers het voorshands voldoende om door opname van eene bepaling in de uitvoeringsvoorschriften aan de bestaande gewoonte in deze eenige sanctie te geven.

ARTIKEL 6.

De Ministers verheelden niet, dat de urgentie van de hierbedoelde verbetering belangrijk is verminderd sedert het Hoog Militair Ge-rechtshof bij resolutie van 21 Maart 1905 (Militair-rechtelijk Tijdschrift 1905, bladz. 45) heeft gebroken met de bestaande negentigjarige opvatting, welker wijziging langs wettelijken weg beoogd werd. Nu dit voorstel echter eenmaal werd gedaan, was er geen aanleiding het terug te nemen.

ARTIKEL 8.

Art. 34 R. Z. is geschreven voor het e. q. uit het arrest ontslaan van beklaagden tijdens de voorloopige informatiën; art. 147 voor dezelfde handeling na het bijeenroepen van den krijgsraad. Aangenomen al, dat een beklaagde die vrijgesproken wordt, zich in arrest bevindt tijdens het vellen van het vonnis, dan moet hij in arrest blijven totdat het vonnis door het Hoog Militair Gerechtshof is geaprobeerd. Wel is waar is daarin iets onbillijks gelegen, doch volgens de bestaande opvattingen komt het zelden zoover omdat het Hof zich de bevoegdheid toekent en daarvan ook gebruik maakt om — desnoods langs telegrafischen weg — nog vóór de approbatie van het vonnis, zoodanigen beklaagde uit het arrest onder handtasting te doen ontslaan. Het bezwaar is dus slechts van theoretische waarde.

ARTIKEL 10.

Aan beklaagden die buitengaats voor den krijgsraad moeten terechtstaan, zou, indien zij zelf geen keuze doen, een officier die zich daartoe beschikbaar heeft gesteld, als raadsman kunnen worden toegevoegd. Het zou bezwaarlijk zijn, om in het stadium, waarin deze wetswijziging verkeerde, na te gaan in hoeverre het mogelijk zou zijn ook in de Koloniën gevestigde advocaten als verdedigers te doen optreden.

Bij krijgsraden aan boord van een schip dat zich alleen buitengaats bevindt, kan het zich inderdaad voordoen, dat een beklaagde zonder verdediger blijft. Dit zal echter niet dan uiterst zelden voorkomen en de omstandigheden laten niet toe daarin te voorzien.

Aan den wensch van het lid der Tweede Kamer, door wien werd verzocht om ook bij de zeemacht de krijgsraden uit voor één jaar aangewezen officieren te doen bestaan, kon voorshands geen gevolg worden gegeven. Er zou echter naar worden gestreefd om dien wensch langs administratieve weg zooveel en zoo spoedig mogelijk te verwezenlijken.

ARTIKEL 24 (*nieuw.*)

1887
Sedert een aantal jaren bestaan bij de zeemacht zoogenaamde Justitieele Voorschriften. Deze werden door den Minister van Marine o. a. ter uitvoering van de Rechtspleging bij de Zeemacht vastgesteld naar een ontwerp, in hoofdzaak samengesteld door den toenmaligen officier van administratie 1ste klasse der Koninklijke Nederlandsche Marine P. F. VAN WAGE, na te zijn onderzocht en goedgekeurd door den sedert overleden advocaat-fikaal mr. P. VERLOREN VAN THEMAAT.

Ook bij de landmacht bestaan enkele dergelijke voorschriften, doch deze staan in het *Recueil Militair* verspreid en zijn naar gelang van de behoefte en van voorkomende gelegenheid vervaardigd.

De Justitieele Voorschriften der Marine zijn gebleken een uitnemende gids te zijn geweest voor de officieren, die geroepen waren de militaire rechtspraak uit te oefenen. Zij hebben op de practijk bij de Zeekrijgsraden een niet genoeg te waardeeren gunstigen invloed uitgeoefend. In verband met de thans aanhangige wijziging van het militair strafprocesrecht werd ook eene nieuwe bewerking van bovenbedoelde uitvoeringsvoorschriften ter hand genomen. Ook voor de landmacht zou, ware eenmaal het onderhavige ontwerp tot wet verheven, naar het model dezer voorschriften eene overeenkomstige regeling in het leven behooren te worden geroepen.

Aangezien de rechtskracht van deze voorschriften tot nu toe geheel

onzeker is en het gewenscht voorkwam om daaraan een wettelijken achtergrond te geven, werd voorgesteld de invoeging van een nieuw art. 24 in het wetsontwerp. Uit een technisch oogpunt mocht dan echter de vaststelling dezer voorschriften niet meer aan de Ministers van Marine en van Oorlog ieder voor zooveel hem betreft worden overgelaten. Naar het voorbeeld van de reglementen, o, a. bedoeld in art. 46 der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902 en in art. 35 der gelijknamige wet voor de Zeemacht, scheen een algemeene maatregel van bestuur hiertoe de aangewezen weg.

Procedure in zake terpurgestelling. Invloed van een voorafgaand onderzoek der feiten door een krijgsraad en door een Raad van onderzoek.

In den loöp van het jaar 1904 heeft een officier zich op grond van art. 52 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof bij dat Hof ter purge gesteld. In het midden latende de feiten en omstandigheden, welke hem daartoe aanleiding gaven, komt het der Redactie voor dat eenige mededeelingen omtrent de procesorde in zoodanig geval niet zonder nut zijn. De beide in deze zaak gewezen sententien van den Hove, die de Redactie eenigen tijd ter inzage mocht ontvangen, geven daartoe merkwaardige gegevens.

In deze zaak is, zooals de aanhef der eerste (interlocutoire) sententie mededeelt, „door of van wege den impetrant bij de middelen van zijn „mandament van purge met de clause van edicte gedaan allegeeren,” dat hij van drie feiten verdacht wordt, die volgens hem zijn „lasterlijk „en gelogen”. Voor twee van die feiten was hij reeds naar den krijgsraad verwezen, doch dit college had hem wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken. Omtrent het andere feit was een onderzoek aanhangig bij een Raad van onderzoek als bedoeld in art. 44 der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902. Intusschen acht hij het gewenscht, dat hij, ten onrechte van die feiten beschuldigd, voor den Militairen Rechter terechtstaat „om de „lasterlijke smet van zijn naam te verwijderen.” Daarom acht hij het in „zijn belang zich voor dezen Hove ter purge te stellen”. Van dat Hof heeft hij „verzocht en verkregen mandament van purge, welk mandament „hij behoorlijk heeft doen exploiteeren en, ten dage dienende eisch doende, „heeft geconcludeerd, ten fine de Impetrant zal worden verklaard puur, „zuiver en innocent van de pretense delicten bij des Impetrants mandament vermeld en dat hij bij provisie zal worden ontslagen van de „personeele comparitie en geadmitteerd om te mogen occupeeren bij „Procureur onder belofte bij handtasting van ten allen tijde, des gerequireerd wordende, wederom te zullen compareeren in persoon, sub poena „confessi et convicti, makende in cas van contradictie mede wel expresselijk eisch van kosten, of tot andere fine en conclusie, den Impetrant „oibrbaarlijk zijnde, en reserveerende de Impetrant zich in allen gevalle „ook wel expresselijk met opzicht tot alle private personen, die zich in „dezen als beschuldigers van den Impetrant zouden willen opdoen, zijn „actie van injurie; verzoekende ten aanzien van de non-comparanten „defaut en van het profijt van dien, dat de Impetrant ten hunlieder regarde „zal worden verklaard puur, zuiver en innocent van de pretense delicten „bij des Impetrants mandament vermeld”.

De Advocaat-Fisikaal r. o. concludeerde daarop in hoofdzaak tot het navolgende. In de eerste plaats wees hij erop, dat wegens twee feiten

de betrokken Krijgsraad onherroepelijk had beslist, tengevolge waarvan die feiten „geen grond meer voor een mandament van purge kunnen opleveren en de impetrant mitsdien niet-ontvankelijk is in dat verzoek”. Tot dezelfde conclusie leidde ten aanzien van het andere feit de omstandigheid, dat de impetrant ingevolge art. 44 der Bevorderingswet daarvoor voor een Raad van onderzoek was gebracht. Bovendien moest het verzoek hem worden ontzegd „daar hetgeen hij ter ontlasting van de tegen hem ingebrachte beschuldiging meent aan te kunnen voeren, daartoe ten eenenmale onvoldoende is; en alleen bij voldoende bewijs kan volgens „Oud-Hollandsch Recht, van het middel van purge gebruik gemaakt worden: „het remedie van purge niet en is gebruyckt geweest, dan als „de impetrant van purge van het delict, hem ten laste geleyt, sich konde „ontlasten ende excuseren met suffisant bewijs, en daartoe niet en wierde „geadmitteert, als hij alleen presumptien ende indicien tot zijn voordeel „is hebbende”; dat daarenboven gedaagde (d. i. de Advocaat-Fiscaal) in „ieder geval des Impetrants eisch van puur, zuiver en onschuldig te zijn „van de strafbare feiten, in het mandament van purge omschreven, betwist „en tegenspreekt en, voor zooveel noodig nog aan den impetrant ten „laste legt, die strafbare feiten begaan, zich daaraan schuldig gemaakt te „hebben; concludeerende tot niet-ontvankelijk-, althans tot ongegrondverklaring van den Impetrant in zijn eisch en conclusie in cas van purge „en dat hem die zal worden ontzegd, met zijne veroordeeling in de kosten „of tot andere enz.”

Naar aanleiding van deze conclusien hebben Commissarissen uit den Hove, „ten regarde van de non-comparanten verleend defect en van het „proffijt van dien, verklarende den Impetrant ten hulplieder regarde puur, „zuiver en innocent van de pretense delicten bij des impetrants mandament gemeld”. Voorts hebben zij den impetrant „ontslagen van de „personeele comparitie en geadmitteerd om te mogen occupeeren bij „Procureur onder belofte bij handtasting om ten allen tijde des gerequireerd wordende, wederom te zullen compareeren in persoon sub poena „confessi et convicti; — welke belofte staande de rol door Impetrant is „gedaan en afgelegd.”

De verzoeker heeft daarna voor repliek geconcludeerd dat hem de conclusie van den gedaagde r. o. „volkomen onduidelijk is; dat „impetrant zich immers krachtens artikel 52 van de Provisioneele Instructie „ter purge heeft gesteld en alzoo gebruikt gemaakt heeft van een rechtsmiddel, dat volgens artikel 225 van de „Instructie van den Hove van „Holland, Zeeland en Vriesland, geordonneert 20 Augustus 1531” en „waarop gedoeld wordt in artikel 75 der Provisioneele Instructie, toekomt „aan „alle Persoonen, die hen sullen willen stellen ter purge van eenige „crimen, dat men hen sal willen op-seggen””; dat de drie feiten zijn opgenomen in eene officieele schriftelijke klacht als bedoeld in artikel 44 der Bevorderingswet voor de Landmacht 1902; de in die klacht vermelde feiten zijn strafbare feiten — „enig crimen”, gelijk de Instructie zegt — die hem worden ten laste gelegd — „opgesegd”; dat voorts de beslissing van den Krijgsraad tot vrijspraak allerminst onherroepelijk schijnt, daar toch „in artikel 42 der Bevorderingswet voor de Landmacht „1902 de gevallen worden genoemd, waarin een officier voor een Raad „van Onderzoek kan worden gebracht en daaronder niet te brengen is het „geval van vrijspraak”, terwijl anders de verzoeker ten onrechte voorzodanigen Raad zou zijn gebracht; „dat het daarom reeds voor impetrant „van het grootste belang zou zijn dat het Hoog Militair Gerechtshof de

„beslissing van den Krijgsraad voor al of niet onherroepelijk verklaart; dat „echter nergens is verklaard, dat men zich niet ter purge kan stellen van „eenig feit, waarover de rechter reeds uitspraak heeft gedaan, immers er „wordt als vereischte slechts gevorderd dat „eenig crimen” (een straf- „baar feit) ten laste gelegd wordt.” Voor dit deel van het verzoek meent hij dan ook wel degelijk ontvankelijkheid te mogen pleiten. Ten aanzien van het nog niet door den krijgsraad onderzochte strafbare feit voerde impetrant nog aan, „dat over strafbare feiten bij uitsluiting de rechter „oordeelt en niet een Raad van Onderzoek, hetgeen volgt uit „artikel 1 van de Rechtspleging bij de Landmacht”; „dat dit dan ook aan- „leiding heeft gegeven tot het voorschrift van artikel 50 van het Regle- „ment betreffende de samenstelling en de wijze van werken van de raden „van onderzoek en van appel, bedoeld in de Bevorderingswet voor de „Landmacht 1902, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 2 Februari 1903 „(Staatsblad n°. 65)”; „dat impetrant derhalve wat dit deel betreft zeker „ten onrechte voor een Raad van Onderzoek is gebracht, daar hij voor „een krijgsraad had moeten verschijnen; dat hij te bekwamer tijd hierop „heeft gewezen, daar het voor hem van het grootste belang is, dat de „getuigen onder eede gehoord worden en bij gemotiveerde uitspraak over „hem recht worde gedaan terwijl het bovendien overeenkomstig de wet is, „doch dat de Raad van Onderzoek op voor hem volkomen onbegrijpelijke „gronden heeft beslist, dat hij niet onbevoegd was en evenmin artikel 50 „van het zoeven genoemde Reglement toepasselijk was; dat het beroep „van gedaagde r.o. op de omstandigheid, dat impetrant voor een Raad van „Onderzoek is gebracht en van het door dien Raad gegeven advies beroep „op een Raad van Appel heeft gedaan, ten eenenmale onbegrijpelijk is en „niet kan gelden, daar het onderzoek van een Raad van Onderzoek of van „Appel zich niet mag uitstrekken over strafbare feiten, welke bij uitslui- „ting aan den rechter zijn voorbehouden en dan ook in strijd met de „wet is”. Impetrant verzocht dan ook den Hove het onderzoek naar de „juistheid der feiten zoo goed en volledig mogelijk te doen houden en wees de conclusie van den Advocaat-Fisikaal dat 's verzoekers onschuld niet voldoende gebleken is, als praematuur, af. De gedaagde r.o. beriep zich in zijne conclusie op een citaat, dat echter niet voorkomt in de Instructie voor den Hove van Holland, Zeeland en Vriesland en dat derhalve niet bindend is; het kan ook niet juist zijn, aangezien anders „van het „middel van het terpurgestelling welhaast nimmer gebruik gemaakt zoude „kunnen worden, hetgeen in strijd is met de feiten”. Verzoeker concludeerde op deze gronden, „dat het den Hove moge behagen, impetrant niet alleen „ontvankelijk te verklaren maar ook, na een grondig onderzoek, puur, „zuiver en innocent van de hem ten laste gelegde strafbare feiten”.

Daartegenover persisteerde de Advocaat-Fisikaal voor dupliek bij zijn conclusie tot niet-ontvankelijk-verklaring; „dat immers: „bij den Hove „van Hollandt, altijd is verstaen, ende constante stijle gerecipieert, dat „precedente informatien, bij den competenten Officier, voor den compe- „tenten Rechter, ende die eygentlijk ende primitive over deselve saecke „de Jurisdictione competeert, wettelijk ende nae behooren genomen over „het delict, in 't Mandament van purge geroert, in desselfs regart pre- „ventie maecken ende dat sulckx daervan consterende, d'exemptie van „preventie, in krachte van dezelve informatien, bij den Officier geproponereert, „moet worden geadmitteert ende d'accidentelee Jurisdictione van den Hove „over die saecke voor den ordinair en primitiven Rechter komt te „wijcken.”” Nu had gedaagde r.o. niet alleen precedente informatien,

maar zelfs een vonnis in handen, waarbij omtrent twee feiten uitspraak gedaan is. Het Hoog Militair Gerechtshof had dit vonnis, na onderzoek der stukken, geapprobeerd, tengevolge waarvan het is uitgesproken, ten uitvoer gelegd en dus onherroepelijk geworden. Uit dit vonnis nu, dat met de stukken in het geding werd gebracht, bleek, „dat de vrijspraak „alleen in onvolkomenheid van het wettig bewijs en niet tevens in ver- „moedelijke onschuld haar grond vindt.” Ook omtrent het derde feit waren „behoorlijk en op wettige wijze informatien ingewonnen doch daaruit bleek, „dat ook hier wederom het wettig bewijs . . . niet tot volkomenheid was „te brengen, doch impetrants vermoedelijke onschuld aan de strafbare „feiten er al evenmin door aangetoond wordt; dat de Auditeur-Militair, „door den Garnizoenscommandant om advies gevraagd, dan ook verwijzing „naar den Krijgsraad van den impetrant wegens het plegen van evenge- „noemde strafbare feiten ontraden heeft, omdat anders . . . wegens niet „voldoend wettig bewijs, noodzakelijk vrijspraak zou hebben moeten volgen; „dat de Auditeur-Militair echter wèl vond, dat er alleszins termen be- „stonden om den impetrant voor meerbedoelde strafbare feiten voor een „Raad van Onderzoek te brengen, daar deze zijne beslissing — eventueel „eene veroordeelende — niet alleen op het wettig, doch ook op het over- „tuigend bewijs kan gronden; dat de impetrant dan ook voor dien Raad „is gebracht, die, gelijk reeds vermeld, advies gegeven heeft en van dat „advies beroep op een Raad van Appèl gedaan is, waar de zaak nog „hangende is; dat onder deze omstandigheden de impetrant met betrekking „tot de strafbare feiten, waarvan thans de rede, van het „remedie van purge” „geen gebruik kan maken; dat daarenboven het aanwenden van dat middel „zonder zin en zonder doel zou zijn, daar immers het voorloopig huis- „houdelijk onderzoek al afdoende aantoonde, niet dat de impetrant on- „schuldig is, doch enkel dat het wettig bewijs van zijn schuld niet te „vormen is; en diezelfde getuigen van het huishoudelijk onderzoek zou de „impetrant, nota bene, nu nog voor het Hof te zijner ontlasting willen „gehoord hebben!? Suffisant bewijs om zich te ontlasten en te excuseeren „heeft de impetrant niet; „presumptien ende indicien tot sijn voordeel” is „hij zelfs niet hebbende; de bewijzen zijn tegen hem!”

Nadat partijen daarna ter rolle gewisseld hebben van inventaris en stukken en afstand gedaan hebben van pleidooi, heeft het Hoog Militair Gerechtshof op 20 Decemher 1904 eene interlocutoire sententie in de zaak gewezen.

Het Hof overwoog onder meer, dat de impetrant bij het vonnis, waarvan meermalen is gesproken, is vrijgesproken van de tegen hem ingebrachte aanklacht en dat de feiten onder 1°. en 2°. van den eisch tot purge dezelfde zijn als die, onder 2°. en 1°. in het vonnis te laste gelegd; „dat „bij artikel 225 der Instructie van den Hove van Hollandt, Zeelandt ende „Vrieslandt, vastgesteld door Keizer Karel den 20sten Augustus 1531, is „bepaald dat:

„Alle Personen die hen sullen willen stellen ter purge van eenige „crimen, dat men hen sal willen op-seggen, sullen hen moghen gheven „ghevangen in handen van onzen Raede, denwelcken mandament verleent „sal worden omme te doen dagen by twee afroepingen alle degeene, die „hen partye tegens hem sullen willen maecken ofte eenige denunciatie „oft administratie van ghetuygen tegens hem sullen willen doen, begrypende „authoriteyt op yemandt die 't Hof daartoe committeren sal om de „denunciatie te ontfangen ende de ghetuygen te hooren, die gehouden wort „alle 'tselve den Hove secretelijck over te brengen omme daerop by den-

„selven Hove ter purge of relectie van dien ende punitie geprocedeert
 „ende eyndelijck ghedecideert te worden nae rechte.”;

„dat blijkens deze bepaling, het rechtsmiddel van zich ter purge te
 „stellen is verleend aan alle personen die zich bezwaard achten doordat
 „men hun te laste legt of te hunnen laste verbreidt het plegen van een
 „feit, waarop door de wet straf is bedreigd (crimen); dat het aanwenden
 „van dit rechtsmiddel ten gevolge had, dat hij die er gebruik van maakte,
 „zich gevangen moest geven voor het Hof en dat het Hof, na onderzoek
 „der zaak, hetzij de gevraagde zuivering uitsprak, hetzij die weigerde en
 „daarbij de straf (punitie) oplegde, door de wet geëischt; dat in verband
 „hiermede eene procedure tot purge de bevoegdheid van den plaatselijken
 „rechter uitsloot en wederkeerig, eene procedure tot purge voor het Hof
 „niet was ontvankelijk indien reeds de bevoegde ambtenaar voor den
 „plaatselijken rechter tot strafvervolging was overgegaan; dat echter dit
 „een en ander: het zich geven in voorloopige hechtenis, het ten slotte
 „opleggen van straf en de preventie ten aanzien van den plaatselijken
 „rechter, wel is een gevolg van den aard van het feit, over welks telaste-
 „legging de eischer tot purge zich bezwaard achtte, maar niet een onmis-
 „baar vereischte tot het instellen der actie tot purge; dat toch het doel
 „dier vordering niet was het uitlokken van of het drijven tot eene straf-
 „vervolging, maar het verlangen van den persoon, van wien beweerd werd,
 „dat hij zich aan eenig crimen had schuldig gemaakt, om zich van die
 „blaam te zuiveren;

„dat nu wel volgens de oude practijk een beschuldigde niet bij eind-
 „vonnis werd vrijgesproken, wanneer niet bleek van zijne onschuld (Bort,
 „Tractaet Crimineel, tit. 12, deel 9 n°. 16), en volgens artikel 181 der
 „Rechtspleging bij de Landmacht, de krijgsraad den beklagde moet vrij-
 „spreken van de hem ten laste gelegde beschuldiging, bijaldien hij bevindt
 „dat de beklagde onschuldig is, zoodat eene actie tot purge onder die
 „regelen van rechtspleging, na vrijspraak niet meer denkbaar was;

„dat echter, tengevolge van het voorschrift van artikel 391 van het
 „Wetboek van Strafvordering, hetwelk krachtens artikel 210 van het
 „Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, ook voor den militairen
 „rechter geldt, de rechter slechts dan iemand wegens misdrijf of over-
 „treding kan veroordeelen, indien hij door wettige bewijsmiddelen de over-
 „tuiging heeft bekomen, dat een strafbaar feit werkelijk heeft plaats gehad
 „en dat de beklagde daaraan schuldig is, weshalve ook de militaire
 „rechter enkel heeft te beslissen of hij die overtuiging door wettige
 „bewijsmiddelen heeft verkregen, hetgeen de Krijgsraad bij het aangehaald
 „vonnis heeft verklaard niet het geval te zijn, weshalve hij den beklagde
 „heeft vrijgesproken;

„dat ook na die uitspraak geen grond aanwezig is, waarom de eischer,
 „indien hij zulks in zijn belang acht, niet zou kunnen worden toegelaten
 „tot het bewijs dat hij aan de hem nagehouden feiten onschuldig is;

„dat toch — indien hij in dat bewijs slaagt — de uitspraak, waarbij
 „hij „puur, zuiver en innocent” wordt verklaard, niet in strijd zal zijn met
 „de vroegere uitspraak, terwijl — indien hij niet slaagt in dat bewijs —
 „het bestaan der vroegere uitspraak wel tengevolge heeft dat hij wegens
 „de daarin behandelde feiten niet meer kan worden vervolgd en gestraft,
 „maar de ontzegging van zijn eisch om puur, zuiver en innocent verklaard
 „te worden, aan het gezag van die uitspraak evenmin zal te kort doen;

„Overwegende dat mitsdien de strafvervolging, ter zake van de feiten
 „onder 1°. en 2°. vermeld. tegen den Eischer aangevangen en bij vonnis

„van den krijgsraad beëindigd, niet in den weg staat aan de ontvankelijkheid van zijn eisch tot purge ten aanzien van die feiten;

„Overwegende ten aanzien van het feit onder 3°. door den Eischer aangegeven: dat uit het schrijven van den Minister van Oorlog van 19 October 1904 en de daarbij gevoegde bijlagen, door den Gedaagde in het geding gebracht, in verband met de opgaven van den Eischer en van den Gedaagde blijkt, dat ter zake van dit feit, evenals ter zake van de feiten onder 1°. en 2°. aangegeven, tegen den Eischer is opge maakt eene klacht als bedoeld bij artikel 44, tweede lid, derde zinsnede, der Bevorderingswet voor de Landmacht van 9 Juni 1902 (Staatsblad n. 89) en dat op die klacht nog niet door eene eindbeslissing is beschikt; dat ook deze omstandigheid aan de ontvankelijkheid der actie tot purge niet in den weg staat;

„dat toch bij het onderzoek, ingevolge de aangehaalde bepaling der wet in te stellen geen sprake is van eene vervolging tot straf, aanhangig gemaakt voor den rechter door de daartoe bevoegde macht, vermits en uit de bepaling van gezegd artikel 44 en uit de geschiedenis van het tot stand komen dier wetsbepaling blijkt, dat vervolging tot straf daarbij niet geregeld en een rechterlijk onderzoek daarmede geenszins beoogd wordt, maar de behandeling eener zaak door een Raad van Onderzoek alleen ten doel heeft een kameraadschappelijk advies te doen uitbrengen omtrent de vraag: of er voor Hare Majesteit de Koningin grond bestaat om wegens een der gevallen in artikel 42 der wet aangegeven, een officier niet-eervol uit den dienst te ontslaan;

„Overwegende dat derhalve des Impetrants eisch ten aanzien van de drie door hem gestelde feiten is ontvankelijk;

„Overwegende dat de Eischer heeft beweerd het onware der tegen hem ingebrachte beschuldigingen te kunnen bewijzen en de Gedaagde des Impetrants eisch heeft betwist en tegengesproken en voor zooveel noodig alsnog aan hem ten laste legt zich aan die feiten te hebben schuldig gemaakt; dat derhalve zowel Eischer als Gedaagde in de gelegenheid moeten worden gesteld hunne wederzijdsche stellingen te bewijzen;

„Gezien artikel 52 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

„Alvorens op de hoofdzaak te beslissen:

„Verklaart den Eischer ontvankelijk in zijn eisch en conclusie tot purge;

„Gelast partijen ter rolle van den Hove te verschijnen op Dinsdag den 10^{den} Januari 1905 ten einde op de hoofdzaak voort te procederen;

„Reserveert de uitspraak omtrent de kosten.”

Nadat de impetrant in de gelegenheid was geweest om bewijs te leveren van het onware der hem aangewreven strafbare handelingen, concludeerde de Advocaat-Fiscaal dat het den verzoeker niet gelukt was zijn onschuld te bewijzen, dat hij persisteerde bij zijne reeds vroeger ingenomen standpunt en dat dus de eisch van purge moest worden ontzegd.

De eischer daarentegen beweerde in het te leveren bewijs niet te zijn te kort geschoten, aangezien z. i. door den Gedaagde r. o. van een verkeerden grondslag werd uitgegaan. Aangevoerd werd tot staving van dit laatste, dat van impetrant wordt gevorderd, dat hij het bewijs van zijne onschuld moet leveren in den zin, dien de hedendaagsche strafrechtswetenschap aan de beteekenis van „onschuld” hecht, met andere woorden, dat van hem het positieve bewijs zijner onschuld wordt gevorderd; dat deze eisch echter naar zijne meening niet mag gesteld worden, daar voor het Hoog Militair Gerechtshof niet geldt wat de hedendaagsche strafrechts-

„wetenschap vordert, maar „bij provisie, en tot hierin nader zal wezen
 „„voorzien, ten aanzien van de manier van procedeeeren, zal worden gevolgd
 „„de stijl van praktijk bij den Hove van Holland, tot in den jare 1810
 „„in gebruik geweest zijnde”; dat bovendien artikel 181 van de Rechts-
 „pleging bij de Landmacht, in afwijking van artikel 216 van het Wetboek
 „van Strafvordering voor een vrijspraak des rechters vordert, dat de
 „beklaagde onschuldig is, hetgeen, eveneens zoo opgevat, dat de rechter
 „het positieve bewijs der onschuld zou hebben te leveren, ten gevolge
 „zou en moest hebben, dat welhaast nimmer eene vrijspraak zou worden
 „gegeven”. De verzoeker meende dan ook slechts verplicht te zijn tot levering
 van bewijs van niet schuldig te zijn. Ware het anders, het purge-proces zou
 zeer zelden zijn voorgekomen, hetgeen niet juist is: zie VAN ALPHEN,
 Papegay ofte Formulierboek I blz. 514 v. en II blz. 504 v. Bij de purge-
 procedure komt z. i. de bewijslast, in stede van op den Advocaat-Fiskaal,
 te rusten op den eischer, die nu moet bewijzen dat hij niet schuldig is.
 Dit schijnt de juiste opvatting te zijn; men vergelijkte BORR, Tractaet
 van Crimineele Saecken, Titel III n°s. 8 of 12. In dezen Titel III wordt
 voorts slechts medegedeeld hetgeen afwijkt van het gewone proces, en
 daarbij wordt van bewijs en bewijslast niet gesproken: ergo geldt hier
 de gewone regel van burgerlijk proces — waartoe primitief het purge-
 proces bij uitsluiting heeft behoort, t. a. p. n°s. 1 tot 4 — dat wie zich op een
 feit beroept, dit heeft te bewijzen. Het purge-proces kan als ordinair
 zoowel als bij wijze van extraordinair proces gevoerd worden evenals het
 proces-crimineel (v. ALPHEN o. c. I blz. 520—528.) S. v. LEEUWEN ver-
 meldt het purge-proces niet in zijn Rooms-Hollands Regt noch in zijn
 Manier van Procedeeeren; P. VAN THOL in zijne uitgave van de manier
 van procedeeeren voor 't Hof van Holland (blz. 453—456) vermeldt even-
 min iets omtrent de procesorde. Daarentegen zegt S. v. LEEUWEN in zijn
 Rooms-Hollands Regt in den Titel over vonnissen en gewijsden, dat in
 crimineele zaken bij staking van stemmen „voor den gedaagde tot ont-
 „slaging en onschuld werd geoordeeld” omdat zeer zeker dan „het waar-
 „schijnlijke recht voor hem is”, waaruit blijkt dat onschuld hetzelfde
 beteekent als niet schuldig. Zoo was ook oudtijds volgens het Hof zelf
 toepassing van artikel 181 der Rechtspleging bij de Landmacht slechts
 mogelijk indien „het niet berekenbaar mogelijk bleek, dat te eeniger tijd
 „nog nadere bewijzen van zijn schuld deswegen zullen kunnen worden
 „ingewonnen”. (Zie o. a. de sententien geprononceerd op 19 September
 1815, 18 Februari 1817 en 20 Mei 1817).

Het Hof overwoog in zijne definitieve sententie van 2 Mei 1905 in de
 eerste plaats, dat de impetrant voor den Hove verklaard heeft, dat alle
 tegen hem ingebrachte beschuldigingen zijn onwaar. Na uitvoerig relaas
 omtrent de beëdigde verklaringen der alnog voor het Hof gehoorde
 getuigen overwoog het Hof verder, dat de twee getuigen, die verklaringen
 hadden afgelegd omtrent de onder 1°. en 2°. vermelde beschuldigingen,
 steeds en bij elke gelegenheid bij hunne mededeelingen hebben volhard;
 „dat — al moge de verklaring van elk dier getuigen betrekking hebben
 „op een op zich zelf staand voorval en niet door andere bewijsmiddelen
 „bevestigd zijn, zoodat zij tot schuldigverklaring van den impetrant aan
 „het door elk van hen beweerde, niet het door de wet gevorderde bewijs
 „heeft kunnen opleveren — echter de impetrant tot weerlegging van die
 „verklaringen geen bewijs heeft geleverd, zoodat die niet zijn gebleken
 „met de waarheid in strijd te zijn, terwijl ook de impetrant geen gronden
 „heeft aangevoerd, waarom aan die verklaringen zóózeer alle gewicht

„zou moeten worden ontzegd, dat hij, in weerwil daarvan, aan het daarin „vervatte puur, zuiver en innocent zou kunnen worden verklaard.” Hetzelfde gold voor de onder 3°. vermelde beschuldiging, al bestond hierbij ook onzekerheid omtrent den juisten dag waarop het feit zou zijn gepleegd, zoodat „derhalve ook ten aanzien van de in de derde plaats door impe- „trant gestelde tegen hem ingebrachte beschuldiging geen voldoende „grond bestaat, hem puur, zuiver en innocent te verklaren”. Dientengevolge werd aan den impetrant zijn eisch ontzegd en werd hij veroordeeld in de kosten van het proces.

Naschrift. De Redactie kan dit relaas niet naar de pers zenden, zonder van de gelegenheid te hebben gebruik gemaakt om er nogmaals op te wijzen op welk verouderd standpunt het militair strafprocesrecht te onzent staat. Bij deze op een achttiende-eeuwsch Leitmotiv gebouwde procedure, waarop allerzondelingst het moderne bewijsrecht zijn invloed doet gevoelen, dringt zich opnieuw en met aandrang de wensch bij ons op, dat toch spoedig tot algeheele herziening van het militaire procesrecht moge worden besloten. Immers niet alleen de artt. 52 en 75 van de Provisioneele Instructie staan op dit standpunt, de geheele procedure der beide Rechtsplegingen dragen daarvan in bijna elk artikel de sporen. Deze bepalingen loopen dan ook dagelijks gevaar door niet historisch-juridisch onderlegde militaire rechters en ambtenaren te worden misverstaan, een gevaar, dat niet denkbeeldig is, getuige b. v. de op blz. 60 van dit Tijdschrift gevoerde correspondentie. Zoo is ook de bij deze sententiën behandelde quaestie bij uitstek geschikt voor rechtshistorische puzzle, vooral wat betreft de beteekenis van het voorafgegane vrijsprekend vonnis. Alle vergelijking tusschen op moderne bewijsvoering genomen beslissingen en uitspraken uit den tijd toen het purge-proces in vollen fleur was, is uiterst moeilijk. Wij wagen ons dan ook thans niet aan een positief oordeel over de juistheid van de omtrent den invloed van het vonnis genomen beslissing, daartoe strekkende, dat het vonnis tot vrijspraak aan de ontvankelijkheid van het verzoek niet in den weg staat. Doch wij willen niet nalaten te wijzen op eene in dit opzicht hoogst interessante passage uit de aantekeningen van BOEL op LOENIUS, Decisien en Observatien, ad casum LXVII, in de editie van 1712 voorkomende op blz. 479. Het betrof daar de vraag of iemand, die door zijn plaatselijken rechter puur, zuiver en innocent was verklaard aan hem nagehouden strafbare feiten, daarover nog eens kon worden aangesproken door den Procureur-Generaal bij het Hof van Holland. Ware dit mogelijk, zoo zegt BOEL, dan zou „'t voor-gedisponeerde „van geen of wijnig vrugt wesen, in geval den Impetrant van *Purge*, bij „sijn competenten Register eens zijnde vry gekend, en geabsolveert van „'t gunt hem nagegeven wierd, andermaal soude moeten ondergaan de „Proceduuren, die den Procureur-Generaal, ter saake voorsz. bereyds „gedecideert, tegen hem soude willen institueeren”.

In de casus II en LX vindt men nog merkwaardige gegevens over de preventie, waarvan ook hier sprake was; opmerkelijk is echter dat daar steeds sprake is van nog hangende strafactien en eenmaal van een niet beëindigd onderzoek, doch nimmer van een vonnis, dat vooraf ging.

Ten aanzien van de beteekenis van het woord „onschuld” in het oude strafprocesrecht moge worden verwezen naar de casus XXXV en LXIII, waar sprake is van iemand die op een afgelegen plaats een manslag pleegde, „sonder eenig bewijs aangaande sijn onschuld, of immers van „enige noodsaakelijkheid, waarom hij hem selfs had moeten defendeeren”.

Hoe dit alles zij, bovenstaande citaten zijn slechts medegedeeld omdat zij ons bij het lezen van de sententiën in de gedachten kwamen en vermoedelijk aan het Hof en partijen niet bekend zijn geweest. Waarschijnlijk zal wel meer interessants te vinden zijn, dat hier en daar op de verhouding van de purge-procedure tot het gewone strafproces verrassend licht kan werpen. Werkelijk belang zal dit voor den militairen jurist, naar wij hopen, niet meer hebben. Moge de verouderde en gebrekkige militaire procesregelen spoedig door meer moderne worden vervangen.

RED. M. R. T.

MILITAIRE JURISPRUDENTIE.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 24 Juni 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPLJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en
H. M. ENGELHARD.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. VAN SASSE VAN YSSELT.

Vrijspraak van twee beklaagden omdat tegenover hunne ontkenenis slechts stond de verklaring van één getuige en omdat aanwijzingen uit de verklaring van een medebeklaagde niet als wettig bewijsmiddel mogen worden gebezigd.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof,
tusschen

1°. A.A. oud 22 jaren, geboren te Maastricht, stukrijder 1ste klasse bij het 3de Regiment Veld-Artillerie, en 2°. B.B., oud 20 jaren, geboren te Rotterdam, huzaar bij het 3de Regiment Huzaren, eerst gedetineerd te Haarlem, doch ingevolge 's Hofs Resolutie van den 7^{den} Juni 1904, den 10^{den} Juni d. a. v. bij handtasting uit hun arrest ontslagen, mitsdien thans gerequireerden in persoon, die zich, voor zooveel hen betreft, beroepen hebben op het Hof, alzoo impetranten van mandament van appel gratis en eischers, ter eenre

en

den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht, ambtshalve, gedaagde, ter andere zijde, tevens eischer à minima, door wien voor antwoord in appel en eisch à minima, bij schrifture ter rolle is betoogd:

dat Vertoonster zich met de vrijspraak van de impetranten wél, doch met hunne veroordeeling niet vereenigen kan;

dat toch tegenover de ontkenenis der impetranten den diefstal, waaraan de eerste rechter hen schuldig verklaarde, te hebben gepleegd, naar eisch van rechten niet voldoende is bewezen, dat zij zulks wel hebben gedaan;

dat de impetranten derhalve ook van het hun met een ander medebeklaagde ten laste gelegde zullen behooren te worden vrijgesproken;

en is geconcludeerd tot nullité van het vonnis en dat alsnog de impetranten, met aanhaling van artikel 181 der Rechtspleging bij de Landmacht, zullen worden vrijgesproken van het hun ten laste gelegde, de kosten van den processe in eersten aanleg en in appel gevallen te

dragen door den Staat, met welken eisch de impetranten A.A. en B.B., ter rolle verklaard hebben zich te vereenigen;

mitsgaders tusschen

genoemden Advocaat-Fiscaal, ambtshalve ter eenre
en

C.C. oud 21 jaren, geboren te Rotterdam, huzaar bij het 3de Regiment Huzaren, gedetineerd te Haarlem, gedaagde, ter andere zijde.

HET HOF,

Gelet op de verklaring van wege den gedaagde C. C. ter rolle gedaan, dat hij zich refereert aan 's Hofs dispositie;

Gelet op de verklaring, door partijen mede ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi;

Gezien de stukken van den processe;

Overwegende, dat de gedaagde 1°. C. C. met de impetranten 2°. A. A. en 3°. B. B. voor den Krijgsraad hebben terechtstaan, beschuldigd:

I. de drie beklagden dat zij te zamen en in vereeniging te Amsterdam, in den vooravond van 17 April 1904, in de Cavalerie-kazerne in de gymnastiekzaal, het kistje, toebehoorende aan den milicien-hospitaalsoldaat K., welk met een hangslot gesloten kistje zij van de aangrenzende chambrée, waarop hospitaalsoldaten gehuisvest waren, hadden overgebracht naar de gymnastiekzaal, hebben opengebroken door de spijkers van het slotplaatje los te maken, zoodat het slotplaatje zelf kon worden losgetrokken en uit de alzoo opengebroken kist weggenomen en zich wederrechtelijk toeëigend hebben ten nadeele van genoemden K. een rijksdaalder, een guldenstuk, eenige sigaren en drie doosjes lucifers, alles toebehoorende aan genoemden K.;

II. de beklagden A.A. en B.B. dat zij op voormelden tijd te zamen en in vereeniging het met een hangslot gesloten kistje, toebehoorende aan den milicien-hospitaalsoldaat S. op de kamer der hospitaalsoldaten opengebroken hebben door de slotplaat met kram van de kist gewelddadig af te rukken en uit de alzoo geopende kist, ten nadeele van genoemden S. hebben weggenomen en zich wederrechtelijk toeëigend een rijksdaalder, toebehoorende aan genoemden S.;

Overwegende, dat de Krijgsraad het onder II. aan de impetranten onder 2°. en 3°. vermeld ten laste gelegde niet wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard en hen te dier zake heeft vrijgesproken, doch het onder I. vermelde aan de drie beklagden ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, wat betreft C.C. door diens bekentenis, bevestigd door de verklaringen der getuigen K. en S., en wat de beklagden A. A. en B. B. betreft door de verklaringen van genoemde getuigen en door aanwijzingen, welker bestaan bij het vonnis wordt aangenomen op grond van de opgaven van de beklagden C. C. en B. B.;

dat verklaringen van medebeschuldigten bij de wet niet zijn genoemd als wettige bewijsmiddelen en niet als aanwijzingen mogen worden gebezigd, weshalve het vonnis, als recht doende op onwettige bewijsmiddelen, moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklagde C. C. heeft bekend zich te hebben schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde, onder opgave, dat hij en zijne medebeklaagden zich op Zondag 17 April 1904 in den vooravond tusschen half zeven en zeven uur naar de gymnastiekzaal hebben begeven met 't voornemen wat te gymnastiseeren; dat kort daarop het plan

geopperd werd een kijkje te gaan nemen op de kamer der hospitaalsoldaten; dat A. A. en B. B. over het schot zijn geklommen en na enkele minuten hem hebben overgereikt een kistje, welk kistje, nadat de beide anderen weer overgeklommen waren, in de gymnastiekzaal is opengebroken met behulp van een zakmes; dat dit kistje geen geld bleek te bevatten; dat hij, C.C., daarop is overgeklommen en over het schot overgereikt heeft een kistje van een ander hospitaalsoldaat; dat hij daarop een nijptang is gaan halen uit zijn kist op de huzarenkamer en vervolgens met A. A. bedoelde kist opengebroken heeft door de nijptang tusschen deksel en kist te wringen, tengevolge waarvan de spijkers van de slotplaat loslieten; dat intusschen B. B. was gaan staan voor het raam, hetwelk uitzicht geeft op de poort van de kazerne, ten einde te kunnen waarschuwen, wanneer hij mocht zien thuis komen een der op de huzarenkamer of op de kamer der hospitaalsoldaten thuis behoorende militairen; dat zij uit het opengebroken kistje genomen hebben een rijksdaalder, een gulden, eenige sigaren en drie doosjes lucifers; dat hij eerst bij de te Amsterdam gehouden informatien vernomen heeft, dat er dien avond uit een derde kistje met behulp van braak een rijksdaalder ontvreemd is; dat deze diefstal dan geheel buiten zijn medeweten door zijne medebeklaagden moet zijn gepleegd, toen deze samen op de kamer der hospitaalsoldaten vertoefden; dat hij de ontvreemde f 3.50 in bewaring genomen heeft en afgesproken werd, dat het geld op den feestdag van 19 April zou worden verteerd; dat hij echter den volgenden dag 65 cent heeft afgedragen aan B. B. op diens verzoek; dat hij uit berouw den rijksdaalder in het water geworpen heeft;

Overwegende, dat de beklagden A. A. en B. B. elk voor zich doch gelijkluidend hebben ontkend zich te hebben schuldig gemaakt aan de hun ten laste gelegde feiten, onder verdere opgave:

A. A. dat hij op bedoelden vóóravond te bed heeft gelegen en niet in het gymnastieklokaal, veel minder op de kamer der hospitaalsoldaten is geweest;

B. B. dat hij op bedoelden vóóravond wel met zijne medebeklaagden eenigen tijd in de gymnastiekzaal is geweest; dat hij van het openbreken van kistjes niets gemerkt heeft; dat hij uit het venster heeft zitten uitkijken en er niet op gelet heeft wat de beide anderen deden;

Overwegende, dat de navolgende getuigen, in garnizoen te Amsterdam, onder eede hebben verklaard:

1°. de milicien-hospitaalsoldaat J. K.: dat hij op 17 April 1904 's avonds op zijn bovenbedoelde chambrée komende, bevonden heeft, dat zijn kist stond onder een leege krib; dat het hengel van het slot was losgebroken van het deksel; dat de inhoud van de kist door elkaar was gehaald en dat uit de kist ontvreemd waren een rijksdaalder, een gulden, eenige sigaren en drie doosjes lucifers;

2°. de milicien-hospitaalsoldaat K. S.: dat hij op 18 April 1904, op wacht zijnde en vernemende, dat er den vorigen avond op bovenbedoelde chambrée kisten waren opengebroken, zijn kameraad, getuige V., verzocht heeft, met terhandstelling van den sleutel, zijn kist te gaan openen en het geld er uit te nemen; dat weinig later getuige V. hem heeft gebracht zijn portemonnaie, aan welker inhoud een rijksdaalder bleek te ontbreken; dat hij 's avonds op de chambrée gekomen, bevonden heeft, dat de slotplaat met kram van zijn kist moest zijn afgerukt zoodat de kist, zonder dat het hangslot verbroken was, geopend is kunnen worden, waarna de slotplaat blijkbaar met een der spijkers weer in zooverre op de kist bevestigd is geworden, dat de gepleegde braak niet in 't oog viel; dat intusschen slotplaat en kram, toen hij de kist opende, op den grond vielen;

3°. de milicien-hospitaalsoldaat K. V.: dat hij, op Zondagavond op meerbedoelde chambrée gekomen, bevonden heeft, dat zijn kist was opengebroken en de inhoud door elkaar was gegooid; dat zich in die kist geen geld bevonden heeft en dat hij niets vermist heeft; dat hij den volgenden dag op verzoek van getuige S. met diens sleutel geopend heeft de kist van genoemden getuige, aan welke kist hij toen geen sporen van braak heeft waargenomen; dat hij een portemonnaie met geld uit de kist genomen en aan S. gebracht heeft, in welke portemonnaie zich bevonden acht rijksdaalders en acht guldens, terwijl S. zeide dat er een rijksdaalder meer in geweest was;

4°. de milicien-stukrijder J. St.: dat hij op Zondagavond 17 April 1904, tegen 7 uur zich bevond op de meerbedoelde chambrée van huzaren en stukrijders, welke kamer door een ongeveer twee meter hoog schot gescheiden is van de gymnastiekzaal en van de kamer der hospitaalcompagnie; dat de drie beklaagden binnenkwamen; dat B. B. hem gevraagd heeft of hij niet uitging; dat de drie beklaagden na eenig toeven over het schot in de gymnastiekzaal geklommen zijn; dat hij op 't hooren van veel gestommel, op twee kribben is gaan staan, op elke krib een been, zoodat hij over het schot kon zien, zoowel in de gymnastiekzaal als in de kamer der hospitaalsoldaten; dat hij beklaagde C. C. op laatstgenoemde kamer heeft gezien, en ook gezien heeft, dat deze een kist over het schot heeft toegereikt aan de beide anderen, waarop aan de kist gebroken is; dat hij de beide andere beklaagden niet gezien heeft in de kamer der hospitaalsoldaten; dat hij meer en beter zou hebben gezien, wanneer het niet reeds schemerdonker ware geweest;

Overwegende, dat door de bekentenis van beklaagde C. C., bevestigd door de beëdigde verklaringen der getuigen K. en S., wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde in den vooravond van 17 April 1904 in de gymnastiekzaal der Cavalerie-kazerne te Amsterdam, het kistje, toebehoorende aan den milicien-hospitaalsoldaat K., welk kistje hij van de aangrenzende chambrée, waarop hospitaalsoldaten gehuisvest waren, had overgebracht, met een nijptang heeft opengebroken en uit dat alzoo opengebroken kistje heeft weggenomen, met het oogmerk om zich die wederrechtelijk toe te eigenen, en zich ten nadeele van genoemden K. wederrechtelijk heeft toegeëigend een rijksdaalder, een guldenstuk, eenige sigaren en drie doosjes lucifers, al hetwelk aan voornoemden K. toebehoorde;

Overwegende, dat tegenover de ontkenenis van de beklaagden A. A. en B.B., het hun ten laste gelegde niet wettig en overtuigend is bewezen, vermits de verklaring van den getuige St., dat zij een werkzaam aandeel hebben gehad aan den door C. C. gepleegden diefstal, op zich zelve staat en niet door andere wettige bewijsmiddelen wordt bevestigd, terwijl door geen wettig bewijsmiddel is gebleken, dat zij het in de tweede plaats hun ten laste gelegde feit hebben gepleegd, weshalve zij van het hun ten laste gelegde moeten worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 10, 27, 310, 311⁵ van het Wetboek van Strafrecht, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64) 185 en 181 der Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, den 27sten Mei 1904 door den Krijgsraad in het Vierde Militaire Arrondissement, standplaats Haarlem, tegen de drie beklaagden gewezen;

En opnieuw recht doende:

Verklaart den beklaagde C. C. schuldig aan diefstal, waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van braak;

Veroordeelt hem te dier zake tot gevangenisstraf van twee maanden;

Bepaalt, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der opgelegde gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht;

Verwijst den veroordeelde in een derde der kosten in eersten aanleg gevallen;

Spreekt de beklaagden A. A. en B. B. vrij van het hun ten laste gelegde;

Heft op het verband, waaronder zij zich tengevolge van het ontslag onder handtasting bevinden;

De kosten in hooger beroep te dragen door den Staat;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Dispositie van 28 Juni 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ, R. P. VERSPIJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en H. M. ENGELHARD.

Een schepeling, krijgsraad-arrestant, was gestraft voor het buiten den fiskaal om verzenden van een brief.

Voorschrift dienaangaande van den Minister van Oorlog, a. i. Minister van Marine dd. 29 December 1902.

Het Hof neemt aan, dat de gestrafte geweten heeft, dat deze wijze van verzending niet geoorloofd was en dat hij dus terecht is gestraft.

Ongegrondverklaring van de klacht. Wijziging van de strafreden.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de klacht dd. 29 April 1904 van een matroos 2de klasse, destijds, als krijgsraad-arrestant, in arrest vertoevende aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Willemsoord, thans gedetineerd in de strafgevangenis te Breda, over de reden der straf van 24 uren provoost-arrest met vermindering van kost, hem den 29sten April 1904 opgelegd door den Commandant van dien bodem, wegens: „Krijgsraad-arrestant zijnde, „getracht buiten vergunning een brief te verzenden”;

Gelezen de betreffende deze klacht aan het Hof overgelegde stukken;

Gezien de consideraties en het advies van den Advocaat-Fiskaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht dd. 23 Juni 1904, Lett. P., n°. 21, te dezer zake door het Hof ingewonnen, strekkende tot ongegrondverklaring der klacht, echter met dien verstande dat de strafreden zal luiden: „Krijgsraad-arrestant zijnde, getracht, buiten den Fiskaal om een brief te verzenden”;

Overwegende, dat klager, aanvankelijk opgevende, dat zijn beklag was

gericht tegen de reden der hem opgelegde straf, echter, bij de nadere toelichting zijner klacht, als grond daarvoor heeft opgegeven, dat hij onschuldig is gestraft, zoodat zijne klacht inderdaad betreft de hem opgelegde straf in haar geheel;

Overwegende, dat uit de medegedeelde stukken blijkt :

dat op 29 April 1904 klager, als krijgsraad-arrestant verblijf houdende in eene der cellen aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Willemsoord, met een door hem den vorigen dag geschreven brief ging naar zijn baksmeeester, den korporaal-konstabel B., om hem dien brief te overhandigen, opdat B. dien aan den fiscaal zou geven, om dien te lezen alvorens hij verzonden werd;

dat die korporaal-konstabel den brief niet heeft aangenomen omdat die niet geschreven was op papier door den fiscaal gewaarmerkt, waarop klager zeide : „dan zal ik het zelf aan mijnheer vragen”;

dat klager daarop den brief heeft gesloten en dien heeft gegeven aan een stoker 3de klasse die hem heeft aangenomen om hem onder het luchten in de bus te werpen;

Overwegende, dat bij beschikking van den Minister van Oorlog, a. i. Minister van Marine van 29 December 1902 is bepaald, dat aan schepeelingen, die voor den Zeekrijgsraad terechtstaan, briefwisseling steeds geoorloofd is, maar dat zowel ontvangen als te verzenden brieven den fiscaal zullen worden ter hand gesteld, die ze echter alleen opent of leest, wanneer hem dit in het belang van het onderzoek noodig voorkomt;

Overwegende, dat klager, door den door hem geschreven brief aan zijn baksmeeester geopend te geven om dien vóór de verzending door den fiscaal te laten inzien, getoond heeft te weten dat hij — als krijgsraad-arrestant — geene brieven mocht verzenden buiten den fiscaal om;

dat de weigering van zijn baksmeeester om dien brief met voormeld doel aan te nemen — ook al was die weigering niet gegrond — klager wel aanleiding kon geven om zich daarover te beklagen, maar niet om buiten den fiscaal om, den brief te doen verzenden, gelijk hij ook getoond heeft te begrijpen door, op de weigering van zijn baksmeeester te zeggen, dat hij het zelf aan den fiscaal („mijnheer”) zou vragen;

Overwegende, dat klager derhalve, door in strijd met voormeld voorschrift te handelen, de krijgstucht heeft overtreden, hij deswege terecht is gestraft en dat de opgelegde straf niet te zwaar is;

dat echter in de strafreden de woorden : „buiten vergunning” behooren te worden vervangen door „buiten den fiscaal om;”

Krachtens de artikelen 11 en 12 der Rechtspleging bij de Zeemacht, in verband met artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikende op de ingediende klacht;

Verklaart die ongegrond;

Handhaaft de opgelegde straf;

Bepaalt dat in de strafreden het woord : „vergunning” zal worden vervangen door „buiten den fiscaal om”, zoodat die strafreden zal luiden : „Krijgsraad-arrestant zijnde, getracht buiten den fiscaal om een brief „te verzenden.”.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Dispositie van 28 Juni 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BAFON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPIJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en H. M.
ENGELHARD.

Een in vóórarrest verkeerend schepeling had van een krijgsraad-arrestant een brief aangenomen om dien in de bus te doen.

Het Hof neemt aan dat het algemeen bekend moet worden geacht, dat schepelingen zich niet rechtstreeks met krijgsraad-arrestanten mogen inlaten; dat de bewaking van krijgsraad-arrestanten van dien aard is, dat omtrent hunne positie geen twijfel kan bestaan; dat de gestrafte dus een handeling heeft verricht strijdig met de instandhouding van eene goede krijgstuicht.

De strafreden, die deed uitkomen, dat de gestrafte had gehandeld in strijd met de bestaande bepalingen, wordt gewijzigd, omdat niet gebleken was, dat de bepalingen omtrent het verkeer met krijgsraad-arrestanten op de gebruikelijke wijze aan de bemanning zijn bekend gemaakt.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen de verklaring dd. 29 April 1904 van een stoker 3de klasse, destijds dienende aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Willemsoord, houdende, dat hij zich bij den krijgsraad wenscht te beklagen over de straf en strafreden van 24 uren provoost, hem den 29sten April 1904 opgelegd door den Commandant van dien bodem wegens: „Handelen in strijd met bestaande bepalingen”;

Gelezen de betrekkelijk deze klacht aan het Hof overgelegde stukken; Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht strekkende tot ongegrondverklaring der klacht met wijziging der strafreden in: „In strijd met de bestaande bepalingen een „brief van een krijgsraad-arrestant ter verzending aan te nemen”;

Overwegende, dat bovengenoemde straf aan klager is opgelegd omdat hij, terwijl hij vóórarrestant was en ging luchten, een brief aannam van een matroos 2de klasse krijgsraad-arrestant, om dien voor dezen in de bus te doen;

Overwegende, dat klager beweert niet te hebben geweten, dat bedoelde matroos 2de klasse krijgsraad-arrestant was en dat, indien hij dit had geweten, hij den brief niet zoude hebben aangenomen, en nader toelicht dat hij het niet wist omdat die matroos, toen hij hem den brief gaf, niet in zijn cel was doch rondliep;

Overwegende dat de korporaal-konstabel S. M. B. welke van het feit rapport heeft gemaakt, op last van den straffer een schriftelijke verklaring omtrent het gebeurde heeft opgemaakt, waarin hij opgeeft, dat klager om de volgende redenen heeft geweten dat bedoelde matroos krijgsraad-arrestant was:

1°. klager is 23 April in vóórarrest gekomen en aan bedoelden matroos is op 25 April aangezegd dat hij krijgsraad-arrestant was, terwijl toen klager en de matroos naast elkander zaten;

2°. de tijd van luchten is voor vóórarrestanten van 6 uur 30— 7 uur 30 v. m. en voor krijgsraad-arrestanten van 10 uur—11 uur v. m. en van 2 uur—3 uur n. m.;

3o. krijgsraad-arrestanten zitten, voor zooverre er plaats is, in de cellen en zóó zat meerbedoelde matroos; vóórarrestanten zitten voor den mast en daar was klager;

4o. klager zoude gaan luchten omdat het tijd was voor de vóórarrestanten, en als de matroos nu ook vóórarrestant geweest was, dan had hij zelf zijn brief in de bus kunnen doen;

5o. vóórarrestanten mogen altijd schrijven: zij vragen dit aan hem (korporaal-konstabel B.) terwijl hij papier en enveloppen voor hen koopt;

Overwegende, dat door straffer in zijne toelichting aan het Hof wordt medegedeeld, dat het in het algemeen aan boord van elk schip bekend is, dat men niet in contact mag komen met arrestanten, dan door tusschenkomst van de personen met hunne bewaking belast; dat geene algemeene orders hieromtrent aan de bemanning zijn medegedeeld;

Overwegende, dat uit het bovenstaande volgt, dat het onaannemelijk is, dat klager niet zoude hebben geweten dat de bewuste matroos krijgsraad-arrestant was;

Overwegende, dat aan boord van oorlogsschepen krijgsraad-arrestanten voortdurend onder voor een ieder duidelijk zichtbare strenge bewaking worden gehouden en altijd alle aanraking van hen met de andere schepelingen zorgvuldig wordt tegengegaan, zoodat een schepeling, die, zooals klager, reeds meer dan drie jaren aan boord van een oorlogsschip heeft gediend, niet onbekend kan zijn met het feit dat het hem verboden is om iets rechtstreeks van krijgsraad-arrestanten aan te nemen;

Overwegende, dat klager zich, door het aannemen van een brief van een krijgsraad-arrestant, heeft schuldig gemaakt aan een handeling welke met de instandhouding eener goede discipline onbestaanbaar is, derhalve terecht is gestraft en de straf niet te zwaar is voor het gepleegde feit;

Overwegende, dat echter de reden voor de opgelegde straf aangegeven niet geheel juist is, vermits niet is gebleken, dat ten aanzien van het verkeer met krijgsraad-arrestanten bepalingen op de gebruikelijke wijze aan de bemanning zijn bekend gemaakt, zoodat de strafreden gewijzigd moet worden;

Krachtens de artikelen 11 en 12 der Rechtspleging bij de Zeemacht in verband met artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die ongegrond;

Handhaaft de opgelegde straf;

Wijzigt de strafreden in: „Een handeling gepleegd welke met de „instandhouding eener goede discipline onbestaanbaar is, door zonder „vergunning een brief aan te nemen van een krijgsraad-arrestant om dien „voor dezen in de bus te doen”.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Dispositie van 4 October 1904.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ, R. P. VERSPLJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en H. M. ENGELHARD.

Indien een meerdere bij een velddienstoefening aan een mindere, die zich verwond heeft, gelast om naar het hospitaal te gaan ten einde zich te

laten verbinden, en alzoo dien mindere vóór het eindigen der oefening daarvan losmaakt, is die meerdere verplicht te zorgen, dat de aan den mindere uitgereikte losse patronen, voor zooverre nog voorhanden, te voren worden ingenomen.

Verzachtende omstandigheden, waaronder een verzuim van bovenomschreven verplichting plaats had.

Vermindering van de opgelegde krijgstuchtelijke straf tot het minimum. Wijziging van de strafreden.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht van een Eerste-Luitenant bij het 1ste Regiment Infanterie, den 11^{den} Juli 1904 ingediend over eene straf van vier dagen kamerarrest met accès, hem den 6^{den} Juli 1904 opgelegd door zijn Bataillonscommandant, om reden: „Nadat bij eene velddienstoefening een milicien „aan de hand gewond was geraakt, dien man naar het hospitaal gezonden „zonder zich te overtuigen of er in het geweer en in de patroontasschen „van dien man nog patronen aanwezig waren; hetgeen tengevolge heeft „gehad dat bedoeld geweer met gevuld magazijn in de compagnie op het „rek is geplaatst en een ander milicien met dat geweer een richt- en „aftrek-oefening heeft gehouden, waardoor een zijner kameraden licht „gewond is geraakt”;

Gezien de door klager en straffer overgelegde stukken en ingediende memorien;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht, strekkende tot ongegrond-verklaren der klacht en handhaven der opgelegde straf;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken: dat klager op 4 Juli 1904 de leiding had van eene velddienst-oefening, waarbij twee tweedeluitenants als commandanten optraden en van welke hij zich des voormiddags te tien uur mocht verwijderen om zich met den trein naar Groningen te begeven, vóór welk uur de compagniescommandant, zich had voorgesteld ter plaatste der oefening aanwezig te zijn, en de leiding daarvan op zich te nemen, hetgeen deze echter niet heeft kunnen doen, daar hij door andere dienstverrichtingen elders werd beziggehouden;

dat klager zich om tien uur van het terrein heeft verwijderd zonder de leiding vormelijk over te geven aan den Tweede-Luitenant S., die zich echter van tien uur af beschouwde als belast met het algemeen bevel;

dat klager, zich te tien uur van de oefening verwijderende, langs een veldpost kwam en, even blijvende kijken naar een paar patrouilles, zag dat een milicien, V., aan de hand gewond raakte;

dat klager, zich met dien man in diens belang bemoeiende, hem naar een bepaald huis zond bij de veldwacht met order om daar de wond, die nogal bloedde, uit te wasschen en zich van daar naar het hospitaal te begeven, waarna hij den sergeant N. heeft opgedragen, een en ander aan den partij-commandant mede te deelen;

dat gezegde V. zulks niet heeft gedaan maar zich naar een ander huis en van daar naar de kazerne heeft begeven, waar hij zijn geweer, geladen met vijf losse patronen, op het rek heeft gezet en toen eerst naar het hospitaal is gegaan;

dat even daarna de milicien S. dat geweer van het rek heeft genomen, er eene richt- en aftrekbeweging mede heeft gemaakt, daarbij een schot is afgegaan en de milicien E. aan het hoofd is gewond;

Overwegende, dat klager zich over de opgelegde straf bezwaard acht op grond dat hij, verlof hebbende om te tien uur zijn dienst te eindigen, zijn dienst geëindigd had en hij zich alleen met de zaak bemoeid heeft in het belang van den gekwetste V., die, van den inmiddels opgetreden leider der oefening betrekkelijk ver verwijderd, beter deed de wond terstond te reinigen en zich daarna dadelijk naar het hospitaal te begeven, waar, ingevolge de bestaande bepalingen, bij zijn binnenkomen het geweer zou zijn onderzocht en de daarin aanwezige patronen aan de betrokken compagnie zouden zijn afgegeven;

Overwegende dat straffer tot rechtvaardiging der opgelegde straf aanvoert:

dat klager wel zich van de oefening mocht verwijderen maar dat hij, zich daarna met een der manschappen, die aan de oefening deelnamen, inlatende en aan dezen orders gevende, zich daadwerkelijk weder met het bevel belast heeft en aansprakelijk is voor de gevolgen van de door hem toen gegeven bevelen, te meer daar hij de leiding niet had overgegeven aan den Luitenant S. of aan dezen van zijn vertrek bericht had gezonden; dat klager derhalve, den milicien V. naar het hospitaal zendende, overeenkomstig de bestaande voorschriften diens geweer en tassen had moeten laten nazien, het geweer doen ontladen en hem de patronen doen afnemen, die aan den wachtcommandant moesten worden afgegeven;

Overwegende dat, bij Regiments-order van 2 December 1897, door den toenmaligen commandant van het 1ste Regiment Infanterie, voorschriften zijn gegeven omtrent het uitgeven en weder inzamelen van losse patronen aan de manschappen, en dat daarbij is voorgeschreven dat de uitreiking moet plaats hebben buiten de kazerne, wanneer de troep tot uitrukken staat aangetreden en dat, na terugkeer, de losse patronen met de ledige houders en hulzen evenzeer moeten worden ingezameld, terwijl de troep zich nog buiten de kazerne bevindt;

dat dit voorschrift niet gewag maakt van het afnemen der patronen van de manschappen die — om welke reden ook — de oefening verlaten vóórdat de troep in de kazerne terugkeert, maar dat in zoodanig geval eene verstandige toepassing van dat voorschrift eischt, dat de patronen worden afgenomen door den over zoodanige manschappen gezaghebbende vóórdat zij zich van de oefening losmaken;

dat derhalve in dit geval de sergeant N., indien hij den milicien V. van de oefening had weggezonden om zijne verwonde hand te doen behandelen, had te zorgen, dat die milicien eerst aan hem de patronen inleverde, die in zijn bezit waren;

dat echter, nu klager zich met de zaak inliet en aan V. zoodanige order gaf als hij in diens belang wenschelijk oordeelde, die sergeant geene orders meer had te geven, en de verantwoordelijkheid voor de gegeven order op klager neerkwam;

dat wel klager kon vertrouwen dat de commandant der veldwacht, waarheen V. door hem gezonden werd, deze zijne patronen zou ontnemen of dat, indien dat verzuimd werd, zulks in het hospitaal zou geschieden, of dat V. zijn geweer zelf zou ontladen en de patronen inleveren, maar dat de mogelijkheid, dat anderen daarvoor zouden zorgen, den klager niet onthief van de verplichting om, voordat hij den man liet gaan, te doen wat op dat oogenblik ter verzekering van de veiligheid moest geschieden;

dat klager, door daaraan niet te denken, niet vrij was van verzuim, hetwelk in de omstandigheden waarin hij zich bevond, als moetende met

den terein vertrekken en bezorgd zijnde voor den verwonden man, zeer verklaabaar en daardoor van zoo lichten aard is te achten dat de Bataillonscommandant had kunnen volstaan met hem daarop te wijzen en hem voor 't vervolg te waarschuwen;

dat echter — nu de Bataillonscommandant het noodig oordeelde den klager te straffen, die straf is gerechtvaardigd maar het billijk is haar terug te brengen tot het minimum dat de wet toelaat;

Overwegende, dat de strafreden niet geheel juist is, daar het later met het geladen geweer voorgevallene het gevolg is geweest van het verzuim van den milicien V. en van het gebruik van dat geweer door een ander milicien op de compagnie gemaakt, en het verzuim van klager dat later voorgevallene niet heeft veroorzaakt maar het alleen mogelijk gemaakt;

Krachtens de artikelen 15—18 der Rechtspleging bij de Landmacht in verband met artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikkende op de voormelde klacht;

Verklaart dat klager terecht is gestraft;

Vermindert de opgelegde straf tot één dag kamerarrest met accès;

Bepaalt dat de reden der straf zal luiden: „Nadat bij eene velddienst-
 oefening een milicien aan de hand gewond was geraakt, dien man naar
 „het hospitaal gezonden zonder zich te overtuigen of er in het geweer
 „en in de patroontasschen van dien man nog patronen aanwezig waren;
 „waardoor het mogelijk is geweest dat bedoeld geweer met gevuld
 „magazijn in de compagnie op het rek is geplaatst en een ander milicien
 „met dat geweer eene richt- en aftrekbeweging heeft gemaakt, door welke
 „een zijner kameraden licht gewond is geraakt.”

ZEEKRIJGSRAAD

aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam.

Vonnis van 19 Mei 1905.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof bij Resolutie
dd. 30 Mei 1905.

President: Kapitein ter Zee F. C. E. L. KOSTER.

Leden: Luitenants ter Zee der 1ste klasse A. VAN DEN DRIESSEN MAREEUW
 en G. K. Graaf VAN HOGENDORP, Officier van Administratie der 2de klasse
 J. W. BROERS, Officier-Machinist der 2de klasse A. HARDENBERG, Luitenant
 ter Zee der 2de klasse J. C. JAGER en Officier-Machinist H. J. W. GRIMBERG.

Fungeerend Fiskaal: Officier van Administratie der 1ste klasse N. J. J.
 VAN RIJN VAN ALKEMADE.

*Beklaagde heeft zich schuldig gemaakt aan het met woorden beleedigen
 en het slaan van zijn meerdere in rang, alsmede aan dienstweigering.*

Op grond dat de beklaagde is een chronische alcoholist en het chronisch

alcoholisme is te beschouwen als een voortdurende ziekelijke storing der verstandelijke vermogens, wordt hij, nu de feiten tijdens een aanval van deze kwaal en dus niet opzettelijk zijn gepleegd, daarvan vrijgesproken.

DE ZEEKRIJGSRAAD AAN BOORD VAN HARER MAJESTEITS WACHTSCHIP TE AMSTERDAM

heeft gewezen het navolgende vonnis in de zaak van den Fungeerenden Fiskaal ambtshalve, op en jegens X, gedetineerd aan boord van gemelden bodem.

Gezien de schriftelijke voordracht van den fungeerenden Fiskaal, mitsgaders de verdere processale stukken door denzelfden onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende, dat uit de ten processe overgelegde stukken is gebleken, dat de beklagde, oud naar zijne opgave 25 jaren, geboren te A., laatstelijk dienende als marinier der 1ste klasse, thans gedetineerd aan boord van dezen bodem, zich den 20sten Februari 1896 vrijwillig voor den tijd van acht jaren in den Zeedienst heeft verbonden bij het Korps Mariniers en sedert zijn dienstverband heeft verlengd tot 19 Februari 1909 en dat hem de krijgsartikelen bekend zijn;

Overwegende dat de beklagde voor den Zeekrijgsraad terecht staat, beschuldigd van de feiten:

dat hij, dienende aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam, in den namiddag van den 19^{den} Januari 1905,

1°. behoorende tot een militair geleide, onder bevel van den Korporaal der Mariniers A., in den spoortrein tusschen Helder en Amsterdam, den genoemden Korporaal A. opzettelijk heeft beleedigd door dien onderofficier uit te schelden voor „patser”;

2°. ter zelfder plaatse als hiervoor vermeld en onmiddellijk na het bezigen van de daarbij genoemde uitdrukking den genoemden Korporaal A. opzettelijk een slag tegen het hoofd en daarna nog meerdere slagen heeft toegebracht;

3°. na aankomst te Amsterdam, op de straat, terwijl hij zich alsnog onder het geleide van genoemden Korporaal A. bevond, zich van dat geleide willende verwijderen, uitdrukkelijk heeft geweigerd om gevolg te geven aan de hem door dien onderofficier gegeven order om met hem, geleider, mede te gaan, door tot dien onderofficier te zeggen: „ik ga niet mede”, en zich te verwijderen;

4°. na terugkeer op Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam, aan dek, ter hoogte van de kombuis, den meergenoemden Korporaal A. opzettelijk heeft beleedigd, door dien onderofficier toe te voegen: „je bent toch een gemeene patser” of „je bent toch een patser”;

Overwegende, dat de navolgende getuigen, ieder voor zich, volgens eigen waarnemingen onder eede hebben verklaard:

1°. A., Korporaal der Mariniers:

a. dat hij op voormelden datum, met de onder zijne orders staande mariniers B., C. en den beklagde als medegeleiders, arrestanten heeft overgebracht naar Nieuwediep, na het afgeven der arrestanten den trein is misgelopen en met zijne manschappen naar de mariniers-cantine is gegaan en met hen des avonds te 6 u. 45 m. naar het station is geloopt, ten einde met den trein naar Amsterdam terug te keeren; dat, toen de trein nauwelijks in beweging was, de beklagde ruzie begon te maken

met den marinier B. en dezen sloeg; dat getuige er den beklaagden op wees, dat hij in dienst was en dat hij, als hij vechten wilde, moest wachten tot de dienst was afgelopen; dat de beklaagde echter voortging met ruzie te maken en schreeuwde en vloekte, en getuige hem toen heeft aangezegd daarmede op te houden; dat de beklaagde toen naar getuige toekwam en zeide: „jij bent ook zoo'n patser” en hem gelijktijdig een klap tegen het hoofd gaf; dat getuige toen tot den beklaagde heeft gezegd, dat hij moest bedenken wien hij voor zich had en dat ook een burger den beklaagde op diens ongeoorloofd optreden wees; dat de beklaagde na even stil gezeten te hebben, weder op den marinier B. afkwam, die toen vlak over getuige zat; dat de beklaagde toen brulde en schreeuwde en in het wilde rondsloeg en daardoor getuige tegen diens mond raakte; dat de beklaagde op getuige's gezegde of hij wel wist wien hij voor zich had, antwoordde: „het kan mij niets verdommen, geen „melding maken, schiet uit je jekkers, hier afkloppen”; dat, bij een halte gekomen, de hoofd-conducteur tot getuige zeide, dat hij hen, indien de ruzie niet ophield, uit den trein moest verwijderen; dat de beklaagde daarop zeide: „dat hij reeds kalm was”, doch toen de trein weder in beweging was, weer begon ruzie te maken tegen B.; dat getuige toen den beklaagde heeft aangezegd zich kalm te houden; dat de beklaagde toen naast hem, getuige kwam zitten en hem herhaaldelijk in het aangezicht sloeg of stompte; dat getuige toen elders ging zitten en de beklaagde door B. en C. en een burger werd vastgehouden en gekalmeerd;

b. dat, toen getuige, na aankomst te Amsterdam, met zijne manschappen het station had verlaten, de beklaagde verklaarde niet mede te gaan, doch, nadat getuige daarover een politie-agent aansprak, toch medeging; dat de beklaagde onderweg langs de Prins-Hendrikkade voortdurend ruzie had met B. dat de beklaagde, om den hoek van de Prins Hendrikkade voorbij het postkantoor op het Schippersgrachtje bleef staan en op getuige's vraag, waarom hij niet medeging, antwoordde: „ik ga niet mede, ik loop „op mijn eigen beenen”; dat getuige toen tot den beklaagde heeft gezegd: „X., ik gelast je om mee te gaan”; dat de beklaagde daarop ten antwoord gaf: „er is niemand, die mij commandeeren kan, ik loop op mijn eigen „been” en vervolgens wegging, den kant van de Rapenburgerstraat op;

c. dat toen getuige, aan boord teruggekomen, omstreeks elf ure aan dek ter hoogte van de kombuis bezig was een passeer-biljet voor zich en de mariniers B. en C. in te vullen, de beklaagde in getuige's nabijheid kwam staan en vroeg of hij ook naar den wal mocht; dat getuige daarop heeft geantwoord, dat hij daartoe geen permissie kon geven en beklaagde zulks aan den officier der wacht moest vragen; dat de beklaagde daarop tot hem, getuige, zeide: „je bent toch een gemeene patser!”

d. dat de beklaagde, den bewusten avond van de cantine naar het station gaande, naast hem, getuige, liep; dat de beklaagde toen in goeden toestand verkeerde, behoorlijk antwoordde en heel gewoon sprak, doch dicht bij het station gekomen, in zich zelf iets mopperde over B.; dat de beklaagde alléén en heel gewoon in den trein stapte; dat er nimmer te voren iets tusschen hem, getuige, en den beklaagde was voorgevallen; dat getuige wel eens meer heeft waargenomen, dat de beklaagde „raar” deed;

2e. B., marinier der 1ste klasse,

a. dat de beklaagde des avonds van voormelden datum, in den trein tusschen Helder en Amsterdam, ruzie tegen hem maakte over eene oude kwestie; dat de korporaal A. den beklaagde gelastte, om zijn mond te houden;

dat de beklaagde toen opstond, zich tot den korporaal wendde en zeide: „jij bent ook een gemeene patser”; dat de korporaal A. toen den beklaagde weder gelastte om zijn mond te houden, waarop de beklaagde op dien korporaal afging en dezen een slag in het aangezicht gaf en daarna nog meer sloeg; dat onderweg ook de conducteur den beklaagde tot kalnte aanmaande en de beklaagde toen antwoordde „dat hij kalm zou zijn”, doch een oogenblik later weder begon te schelden;

b. dat, na aankomst te Amsterdam even buiten het station, de beklaagde aan hem, getuige, vroeg, om mede te gaan de stad in en, na getuige's weigerend antwoord, zeide, dat hij dan alleen ging; dat de korporaal A., toen de beklaagde zich vervolgens wilde verwijderen, een politieagent waarschuwde en dat de beklaagde toen ten slotte medeging; dat, terwijl zij naast elkander op de Prins Hendrikkade liepen, de beklaagde hem, getuige, voortdurend sarde; dat de beklaagde ter hoogte van het postkantoor, hoek Prins Hendrikkade en Schippersgracht, na met hem, getuige, handgemeen te zijn geweest, achterbleef en aan getuige vroeg met hem mede te gaan; dat de korporaal A. daarop tot den beklaagde zeide: „X, ik gelast je om mede te gaan”; dat de beklaagde daarop schreeuwde: „ik ga niet mede, ik heb met jullie niets te maken, ik loop op mijn „eigen beenen”, en zich vervolgens verwijderde;

c. dat dienzelfden avond, omstreeks elf ure, op het Wachtschip terwijl de korporaal A. aan dek bezig was een passeerbiljet gereed te maken, de beklaagde daarbij kwam en zeide: „gaan jullie naar den wal toe?” en op het bevestigend antwoord van den korporaal vroeg: „dan ga ik toch „zeker ook mee?” waarop de korporaal zeide: „die twee menschen gaan „mede, maar ik wil jou niet mede hebben”; dat daarop de onderofficier der wacht er zich mede bemoeide en toen deze zich verwijderd had, de beklaagde tegen den korporaal zeide: „je bent een gemeene patser”;

d. dat getuige gedurende het gaan naar het station te Helder, niets bijzonder aan den beklaagde heeft bemerkt; dat de beklaagde gewoon liep en zonder hulp in den trein is gestapt;

3°. C., marinier der 1ste klasse,

a. dat hij op voormelden datum, met de mariniers B. en X., onder bevel van den korporaal A., op transport is geweest naar Nieuwediep en dat zij 's avonds ongeveer 6 u. 45 m. uit de mariniers-cantine naar het station aldaar zijn gelopen; dat de beklaagde, nadat de trein in beweging was, ruzie begon te maken met B. over kaartspelen en B. een klap gaf; dat de korporaal A. den beklaagde aanzegde, dat als hij vechten wilde hij wachten moest totdat de dienst was afgelopen; dat de beklaagde daarop tot den korporaal zeide: „jij bent ook een patser, hier heb jij „ook wat” en toen dien korporaal een slag tegen het hoofd gaf; dat de beklaagde voortdurend ruzie bleef maken tegen B. en ook tegen den korporaal, wanneer deze hem gelastte stil te blijven, en daarbij herhaaldelijk dien korporaal een klap gaf; dat de beklaagde zich gedurende de geheele reis gedroeg als een gek en aldoor schold; dat de beklaagde aan de stations, wanneer de conducteur hem waarschuwde, zeide „dat hij al „kalm was”, maar telkens weder begon als de trein in beweging was;

b. dat de beklaagde bij aankomst te Amsterdam behoorlijk uit den trein stapte, buiten het station gekomen zich eerst wilde verwijderen doch, nadat de korporaal A. een politie-agent had gewaarschuwd, aanvankelijk behoorlijk medeging langs de Prins Hendrikkade; dat de beklaagde echter onderweg weer begon ruzie te maken tegen B. en getuige toen den beklaagde heeft vastgehouden, waarop de beklaagde zeide: „laat me nu

„los, want die vent kan mij nu mijn hersens wel inslaan”; dat om den hoek van de Prins Hendrikkade op het Schippersgrachtje, toen zij links af de brug zouden overgaan, de beklaagde doorliep, zeggende: „ik ga „niet met jullie mede, ik loop op mijn eigen beener”; dat de korporaal toen zeide: „X., ik gelast je met ons mede te gaan”, waarop de beklaagde antwoordde: „neen, ik ga niet mede” en alleen doorliep;

c. dat getuige, aan boord terugkomende, den beklaagde op de kuiltrap zag staan; dat, terwijl de korporaal A. bij de kombuis hem, getuige, en den marinier B. op het passeer-biljet schreef, de beklaagde daarbij stond en zeide, „dat hij ook naar den wal wilde”, waarop de korporaal antwoordde, dat hij er den beklaagde beslist niet op zette en daarna nog herhaaldelijk dat de beklaagde niet naar den wal mocht; dat de korporaal, eigenlijk in zich zelf, ongeveer zeide: „verdomme, ik wou, dat X. me „eens waar kon maken, waarvoor hij me allemaal uitgescholden heeft”, waarop de beklaagde zeide: „ja, je bent een patser!”

d. dat getuige, onder het gaan naar het station te Nieuwediep aan den beklaagde, die met den korporaal A. liep, niets bijzonders heeft bemerkt; dat de beklaagde echter gedurende de reis van daar naar Amsterdam zich gedroeg als een kind, alsof er een streep doorliep en hij krankzinnig was;

dat getuige den beklaagde te voren aan boord herhaaldelijk heeft gadeslagen en hem altijd een vreemde kerel vond; dat hij wel met den beklaagde heeft gepassagierd, en wanneer zij beide dan goed wat gebruikt hadden en getuige onder den invloed van drank was, getuige zich niet kon begrijpen dat de beklaagde niet de hoogte kreeg; dat de beklaagde dan alleen, zooals hij altijd deed, allerlei rare dingen vertelde;

Overwegende, dat de beklaagde heeft verklaard:

a. met betrekking tot de hem ten laste gelegde feiten,

dat hij zich daarvan niets herinnert; dat het wel mogelijk is, dat hij die feiten heeft gepleegd, doch dat hij zich daarvan niet bewust is; dat het hem nog eens is voorgekomen, dat hij, zonder beschonken te zijn, zich eenigen tijd van zijn doen en laten onbewust was en wel eenige maanden geleden, toen hij aan boord zonder eenige aanleiding een marinier heeft geslagen, waarvoor hij toen is gestraft;

b. met betrekking tot hetgeen den 19^{den} Jannari j. l. is voorgevallen,

dat hij op voormelden datum met de mariniers B. en C., onder bevel van den korporaal A., op transport is geweest naar Nieuwediep om arrestanten weg te brengen naar het Wachtschip en de „Zeehond” aldaar; dat zij, na de arrestanten afgegeven te hebben, eerst naar het station zijn gegaan, doch, aangezien de trein vertrokken was, naar de „Zeehond” zijn teruggekeerd, tot het afteekenen der reisorder en vervolgens naar de mariniers-cantine zijn gegaan, alwaar zij den geheelen avond zijn gebleven tot kwartier vóór zevenen en dat hij toen nog zelf den korporaal heeft gewaarschuwd, dat het tijd was om naar het station te gaan; dat hij in de cantine 5 of 6 borreltjes heeft gedronken, maar niet beschonken was; dat zij toen naar het station zijn gegaan, doch dat hij het station zelf niet heeft gezien en niet weet hoe hij in Amsterdam is gekomen en wat er onderweg voorgevallen is;

dat hij, tot bezinning komende, bemerkte, dat hij in Amsterdam op de Prins Hendrikkade stond, hetgeen hij zag aan de lichten en de lantaarns op de Kattenburgerbrug; dat hij er toen niet over nagedacht heeft, hoe hij daar gekomen was en ook niet over den korporaal en de andere

geleiders dacht; dat hij alleen bij zichzelf dacht: „nu ben ik op de Prins „Hendrikkade en ga naar boord” en dat hij toen naar het Wachtschip is gegaan, waar hij meent zich bij den onderofficier der wacht te hebben gemeld, en dat hij toen in het tusschendeek is gaan liggen slapen; dat hij aldaar later werd wakker gemaakt door een marinier, die hem vertelde, dat hij bij den officier der wacht moest komen; dat hij daarop bij den officier der wacht is geweest, doch niet weet, wat deze tot hem heeft gezegd; dat hij vervolgens weder is gaan slapen en den volgenden morgen, wakker wordende, bemerkte, dat hij krabbels in zijn gezicht en achter zijn oor had en zodoende begreep, dat er iets met hem was gebeurd;

Overwegende:

1°. dat door de beëdigde verklaringen, ad *a.*, der getuigen A. B, en C. in hun onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, dat de beklagde ten tijde in de beschuldiging vermeld, behoorende tot een militair geleide onder bevel van den Korporaal der Mariniers A. in den spoortrein tusschen Helder en Amsterdam, den genoemden korporaal A. heeft uitgescholden voor „patser”;

dat het woord „patser” in de volkstaal als scheldwoord gebezigd en uit hoofde van de minachtende beteekenis, daaraan gehecht, beleedigend is voor den superieur tot wien het, gelijk in casu, in den zin, dat hij een patser is, wordt gericht;

2°. dat door de beëdigde verklaringen, ad *a.*, der drie voormelde getuigen, in hun onderling verband en samenhang beschouwd, tevens wettig en overtuigend is bewezen, dat de beklagde ter zelfder plaatse en onmiddellijk na het bezigen van de sub 1°. vermelde beleedigende uitdrukking, den genoemden korporaal A. een slag tegen het hoofd en daarna nog meerdere slagen heeft toegebracht;

3°. dat door de beëdigde verklaringen, ad *b.*, der drie voormelde getuigen in hun onderling verband en samenhang beschouwd, voorts wettig en overtuigend is bewezen, dat de beklagde ten tijde voormeld, na aankomst te Amsterdam op de straat, terwijl hij zich alsnog onder het geleide van genoemden korporaal A. bevond, zich van dat geleide willende verwijderen, uitdrukkelijk heeft geweigerd om gevolg te geven aan de hem door dien onderofficier gegeven order om met hem, geleider, mede te gaan, door tot dien onderofficier te zeggen: „ik ga niet mede” en zich te verwijderen;

dat militairen, deel uitmakende van een geleide onder bevel van een onderofficier en met een door het bevoegd militair gezag verstrekte opdracht, geacht behooren te worden zich als medegeleiders in dienst te bevinden totdat zij weder gezamenlijk op hun bodem zijn teruggekeerd en aldaar het geleide is ontbonden en niet bevoegd zijn zich vóór dien tijd willekeurig aan dat geleide te onttrekken;

dat alzoo ook de order, door den met het bevel over zoodanige militairen belasten superieur aan een der medegeleiders gegeven, om den weg naar hun bodem met hem gezamenlijk te vervolgen, betrekking heeft op eene bepaalde dienstverrichting, tot welker nakoming die medegeleider is verplicht;

4°. dat door de beëdigde verklaringen, ad *c.*, der drie voormelde getuigen, in hun onderling verband in samenhang beschouwd, eindelijk wettig en overtuigend is bewezen dat de beklagde ten tijde voormeld, na terugkeer op Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam, aan dek ter hoogte van de kombuis den meergenoemden korporaal A. heeft toegevoegd: „je bent toch een gemeene patser” of: „je bent toch een patser”;

dat op denzelfden grond als hiervoor sub 1°. vermeld, deze uitdrukkingen beleedigend zijn voor den superieur tot wien zij zijn gericht;

Overwegende, dat de aldus, als door den beklaagde begaan, bewezene feiten, indien zij door den beklaagde zijn gepleegd „opzettelijk”, zooals hem ten aanzien der feiten sub 1°, 2°. en 4°. vermeld ook is ten laste gelegd en in het sub 3°. vermelde feit als vereischte voor de strafbaarheid als misdrijf ligt opgesloten, zouden daarstellen:

1°. het met woorden beleedigen van zijn meerdere in rang, tweemaal gepleegd;

2°. het uitdrukkelijk weigeren de door zijn superieur gegeven orders na te komen;

3°. het slaan van zijn meerdere in rang, gepleegd in tijd van vrede en niet voor den vijand;

misdrijven, respectievelijk strafbaar gesteld bij art. 99, eerste gedeelte, 98 juncto 97, tweede gedeelte, en 99, tweede gedeelte, van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water;

Overwegende, dat in verband met de opgave van den beklaagde ad *a.* betreffende den toestand, waarin hij zich bevond tijdens het plegen der hem ten laste gelegde handelingen, nog door de navolgende getuigen, ieder voor zich, volgens eigen waarnemingen onder eede is verklaard:

1°. D., Luitenant ter zee der 2de klasse,

dat hij op voormelden datum, des avonds na 10 ure, als officier der wacht den beklaagde bij zich liet komen; dat hij den beklaagde heeft gevraagd, wat er in den trein was gebeurd en wat de beklaagde had uitgevoerd; dat de beklaagde toen zijne beide armen zijwaarts uitstak en antwoordde: „niks, mijnheer”; dat getuige aan den beklaagde zag, dat deze niet geheel nuchter was, eenigszins bedoezeld; dat de beklaagde op getuige's aanzegging, dat hij aan boord moest blijven en naar zijn kooi moest gaan, vroeg: „zou ik ook mogen weten waarom”; dat getuige toen herhaalde dat de beklaagde nu maar gauw naar kooi moest gaan en de beklaagde daarop salueerde en antwoordde: „O, dat is heel best” en vervolgens op eene potsierlijke wijze rechtsomkeert maakte en afmarcheerde; dat de beklaagde op getuige niet den indruk maakte van bepaald dronken te zijn, en gewoon liep en sprak;

2°. E., korporaal-timmerman,

dat hij den bewusten avond omstreeks vijf minuten over tien, den beklaagde aan boord zag komen; dat hij niets bijzonders aan den beklaagde bemerkte; dat de beklaagde heel gewoon naar de trap, waar getuige dicht bij stond, liep en naar den kuil ging, dat hij een oogenblik later zag, dat de beklaagde aan dek kwam en naar den korporaal A. ging, die bij de kombuis stond; dat hij hoorde, dat de beklaagde aan dien korporaal vroeg om hem ook op het passeer-biljet te zetten; dat hij even daarna dien korporaal tot den beklaagde hoorde zeggen: „wat jij gezegd hebt, „moet je morgen maar eens herhalen”, waarop de beklaagde ongeveer antwoordde: „ik zeg dat je een gemeene patser bent, dat houd ik vol”; dat getuige niet heeft opgemerkt, dat de beklaagde opgewonden was en dat de beklaagde heel gewoon sprak;

3°. F., sergeant-timmerman,

dat den bewusten avond over tien de beklaagde bij hem, getuige, aan dek is gekomen en, kijkende naar het passeer-biljet, dat naast getuige lag en waarop de korporaal A. ingevuld was, aan getuige vroeg of de korporaal alleen naar den wal ging; dat de beklaagde dat heel gewoon

vroeg en getuige niets bijzonders aan hem bemerkte; dat hij den beklaagde eenige oogenblikken later bij den officier der wacht zag staan en toen ook niets bijzonders aan hem opmerkte, als alleen, dat hij zoo erg „model” deed;

Overwegende, dat nader in verband met de opgaven van den beklaagde ad a, aan Dr. A. ALETRINO, arts en praktiseerend geneesheer te Amsterdam, als deskundige benoemd en als zoodanig beëdigd, is opgedragen te onderzoeken:

1°. of het aannemelijk is, dat de beklaagde op den 19^{den} Januari 1905 tijdens het plegen der handelingen, welke hem zijn te laste gelegd, lijdende was aan eenige ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens; zoo ja, aan welke?

2°. of de storing opheffend of beperkend kan gewerkt hebben op zijne geschiktheid om zoowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde der begane feiten te beseffen, alsmede om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen?

3°. of kan worden aangenomen, dat de begane feiten volstrekt buiten invloed stonden der storing?

en de slotsom zijner bevindingen schriftelijk mede te deelen;

Overwegende, dat in het ingevolge voormelde opdracht door den deskundige overgegeven schriftelijk verslag betreffende zijn onderzoek van den beklaagde en de resultaten daarvan o. m. is vermeld:

„Beklaagde is georiënteerd in plaats, tijd en ruimte, antwoordt goed op de hem gestelde vragen en is, zijn stand en opvoeding in aanmerking genomen, goed ontwikkeld.

„Hij drinkt niet geregeld alcohol, nu eens dagen lang niet, dan weer tien borrels en eenige glazen bier op een avond van 5 tot 12 uur, dan weer eens 4 of 5. Hij is egaal van stemming, alleen kan hij plotseling uitbarsten, wanneer hij lang geplaagd wordt. Hij maakt den indruk van een goedig mensch, en zegt ook berouw te hebben van zijne daad, te meer omdat hij voor de daarop volgende straf vreest.

„Op de vraag naar het verloop der geincrimineerde feiten geeft beklaagde, op eene enkele uitzondering na, nauwkeurig weer hoe alles is voorgevallen, zooals dit in zijn verhoor is neergeschreven. Die uitzondering is, dat hij zegt, bij het gaan naar het station te Helder het station nog te hebben gezien, wat hij bij zijn verhoor ontkend heeft.

„Bij de beoordeeling der feiten zijn de navolgende punten van belang:

„1°. dat hij, na het station te Helder te hebben gezien, zich niets meer herinnert van wat daarna is voorgevallen;

„2°. dat hij zich herinnert op de Prins Hendrikkade te Amsterdam alleen te hebben gestaan, de lichten van de brug te hebben gezien en die heeft herkend, daarop naar boord te zijn gegaan en zich present te hebben gemeld en te zijn gaan slapen;

„3°. dat hij zich niet herinnert, zooals hem later is medegedeeld, dat hij in de Groote Kattenburgerstraat loopend een machinist heeft ontmoet, met wien hij heeft gesproken en die tot hem moet gezegd hebben, dat hij wartaal sprak (dit is niet in zijn verhoor vermeld);

„4°. dat hij zich herinnert, ingevolge een afspraak, waarvan hij zich op dat oogenblik bewust was, aan den korporaal A. te hebben gevraagd, om mee te gaan passagieren, doch niet meer weet, of hij genoemden korporaal toen heeft uitgescholden;

„5°. dat hij zich wel herinnert bij den officier van de wacht te zijn

„geroepen, maar zich niet kan te binnen brengen, wat deze hem heeft gezegd.

„Er zijn maar twee toestanden, waarbij herinneringsdefecten acuut optreden namelijk epilepsie (vallende ziekte, toevallen) en chronisch of acuut alcoholisme (alcoholroes).”

dat na uitvoerige beschouwing omtrent epilepsie en de kenteekenen van een aanval daarvan in verband met beklagde's toestand, in het verslag voorts is vermeld:

„Op grond van dit alles, durf ik hier het bestaan van een epileptischen droomtoestand, waarin beklagde de strafbare feiten onbewust pleegde en zich die feiten gebrekkig of in het geheel niet herinnert, beslist buitensluiten.

„Daarbij wil ik wijzen op het toevallige in deze gebrekkige herinnering, dat de beklagde zich alleen de niet-strafbare feiten herinnert, terwijl juist de strafbare uit zijne herinnering verdwenen zijn.

„Er blijven dus nog ter bespreking over: chronisch en acuut alcoholisme. Chronisch alcoholisme is hier dadelijk uit te sluiten omdat de beklagde niet iemand is, die men als dronkaard mag beschouwen en zeker niet als iemand, die zich zoolang reeds en aan zoo groote hoeveelheden alcohol heeft te buiten gegaan, dat men veronderstellen kan, dat hij een aanval van alcoholwaanzin heeft doorgemaakt. Daarbij is het ziektebeeld daarvan geheel anders en vooral duurt de aanval niet zoo kort, treedt niet zoo plotseling op en eindigt niet zoo in eens.

„Rest een aanval van acuut alcoholisme, een roes.

„Daarvoor pleit alles. Beklagde heeft te Helder in een tijdsverloop van plus minus 2 uur (hij is zowat te 5 uur in de cantine gekomen en is er ten naaste bij om kwart voor zevenen uitgegaan) een zestal borrels gedronken.

„Hij is van nature een mopperaar en is zeer geneigd om zich minder behoorlijk tegenover zijne superieuren te gedragen; hij is, wanneer hij een paar borrels op heeft, geneigd tot vechten, zooals uit het feit van 11 October blijkt. Daarbij is de vorm van herinneringsleemte, die hij aangeeft, geheel passend in het kader van een roes, waarbij ook groote leemten in de herinnering zijn, met het herinneren van plaats en personen. Hij is, toen hij aan boord kwam, gaan slapen en waarschijnlijk heeft hij door groote vermoeidheid tengevolge van de werking der alcohol, toen hij alleen naar zijn schip terugkeerde in een toestand van dommeligheid geloopt, waardoor hem de herinnering van het spreken met den persoon in de Groote Kattenburgerstraat is ontgaan. In dronkenschap nu kan de persoon zich zeer goed oriënteren en personen herkennen, zelfs wanneer dit buiten zijne bewustheid omgaat en hij van deze feiten later geen herinnering meer heeft. Zijne reisgenooten hebben niets abnormaals aan hem opgemerkt, ook de officier van de wacht niet, dan alleen dat hij (en dit wat de verklaring van den officier van de wacht betreft) „niet heelemaal nuchter maar bedoezeld” was.

„De korporaal deelt mede, dat beklagde kort voor het station al begon te mopperen, terwijl de andere getuigen niets aan hem hebben opgemerkt, dat hen zou doen twijfelen aan den invloed van alcohol. Ware dit wel het geval geweest, dan zouden zij, wanneer beklagde niet dronken, maar onder pathologischen invloed ware geweest, zeer zeker een dusdanige vreemheid in zijn gedrag hebben moeten opmerken, alsmede in zijn uiterlijk en doen en laten. Een ziekelijke toestand, een

„stoornis, niet berustend op alcohol-misbruik, geeft dusdanige symptomen, dat het hen, die gewoon zijn de verschijnselen van dronkenschap te constataren, zeer zeker door het vreemde uiterlijk en de vreemde gedragingen van beklaagde zou hebben getroffen.”;

dat als conclusie van zijn voormeld onderzoek en bevinding, door den genoemden deskundige blijkens zijn verslag de hem gestelde vragen worden beantwoord als volgt:

„ad 1um. Het is niet aannemelijk, dat bij beklaagde op den avond, waarop hij zijne strafbare daden pleegde, eenige ziekelijke stoornis van zijne geestvermogens aanwezig was.

„ad 2um. Neen.

„ad 3um. De begane feiten staan volstrekt buiten den invloed van eene storing in de verstandelijke vermogens van beklaagde tenzij men de gevolgen van alcoholmisbruik als storing in de verstandelijke vermogens wil aanmerken.”

Overwegende dat de beklaagde in verband met de resultaten van het onderzoek van den voormelden deskundige Dr. A. ALETRINO aan den Krijgsraad heeft verzoekt nogmaals door een deskundige te worden onderzocht ten einde te doen uitmaken of het mogelijk is, dat hij in den avond van 19 Januari j.l. heeft gehad een aanval van delirium tremens, althans te doen vaststellen, dat hij destijds tengevolge van alcoholmisbruik in een toestand van bewusteloosheid verkeerde, waardoor hij niet heeft gehad de heerschappij van zijn wil;

Overwegende, dat ter voldoening aan dit verzoek door den Krijgsraad nog als deskundige is benoemd Dr. C. WINKLER, Hoogleeraar te Amsterdam, aan welken deskundige, als zoodanig beëdigd, is opgedragen te onderzoeken:

1°. of het aannemelijk is, dat de beklaagde op den den 19^{den} Januari 1905, tijdens het plegen der handelingen, welke hem zijn te laste gelegd, lijdende was aan eenige ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens; zoo ja, aan welke? en daarbij te onderscheiden of zoodanige storing kan zijn ontstaan, tengevolge van alcoholmisbruik;

2°. of de storing opheffend of beperkend kan hebben gewerkt op zijne geschiktheid om zoowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde der begane feiten te beseffen, alsmede om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen;

3°. of kan worden aangenomen, dat de begane feiten volstrekt buiten invloed stonden van de storing;

en de slotsom van zijne bevindingen schriftelijk mede te deelen;

dat in het schriftelijk verslag door dien deskundige ter voldoening aan zijne opdracht aan den Krijgsraad overgegeven o. a. wordt vermeld:

„dat de deskundige den beklaagde ongeveer 6 weken lang op de neurologische afdeling in het Binnen-Gasthuis, alhier dagelijks heeft geobserveerd of door zijn assistent doen observeeren en aldus verkregen zijn de navolgende resultaten.

„Voor zoover dit aan beklaagde bekend is, zijn in zijne familie geen erfelijke zenuwziekten, geen krankzinnigheid, geen suicide, geen dronkaards, en geen misdadigers voorgekomen. Beklaagde kwam op 20 Februari 1896 in dienst. Hij werd toen eerst gedurende 7 maanden opgeleid te Rotterdam. De lijst zijner straffen wijst uit, dat hij reeds spoedig na zijn in dienst treden meermalen is gestraft. Hij zelf erkent, dat hij reeds in dien tijd een stevigen borrel dronk.

„Na een kort verblijf te Nieuwediep, om, zooals hij zegt, op de hoogte te komen van de artillerie, werd hij overgeplaatst op de „Van Galen” te Hellevoetsluis.

„Ook daar onderging hij geen groote straffen. Meestal wegens onachtzaamheid, brutaliteit of te laat van het passagieren terugkomen.

„Mag men beklagde zelf gelooven, dan staat het te laat komen van het passagieren bij hem gelijk met dronken zijn, want hij maakt er volstrekt geen geheim van dat hij aan boord der „Van Galen”, als hij geld had, altijd dronken was.

„Overgeplaatst op de „Holland” maakte hij de reis naar Indië, waar hij twee à twee en een half jaar bleef, kwam toen op de „Friesland” en maakte met dat schip een reis naar Lorenzo-Marquez, bleef er negen maanden en keerde naar Indië terug. Zoowel op de „Friesland” als na zijn terugkeer in Indië, diende hij volgens zijn eigen aangifte goed, een aangifte, die in zoover betrouwbaar is, als zijn strafregister van November 1900—Maart 1901 geen straffen aanwijst. Na zijn terugkeer in Indië echter ging het volkomen mis. Toen heeft hij zwaar geleefd, dronk regelmatig 10—15 borrels daags, liep veel naar de vrouwen en infecteerde zich met een gonorrhoea, waarvoor hij in het hospitaal moest worden opgenomen. Hij ontbrak op het appèl en werd, ofschoon hij zeer veel kan verdragen, wegens openbare dronkenschap gestraft.

„In het hospitaal te Soerabaja kreeg hij plotseling op den dag na zijne opneming een aanval van bewusteloosheid, die ongeveer tien minuten duurde. Daarna werd koorts geconstateerd. Hij bleef er echter slechts zeer kort, weinige weken, werd echter wegens dien aanval tot herstel zijner gezondheid drie maanden lang naar Malang gezonden.

„Teruggekeerd en overgeplaatst eerst op het Wachtschip en daarna op de „Sumatra”, begon echter het oude leven weer. Hij dronk heel veel, werd dikwijls gestraft, verloor zijn strepen. In dien tijd is het voor het eerst voorgekomen, wat vroeger nooit was gebeurd, dat hij, vooral als hij veel gedronken had, zich niet meer herinnerde, wat er met hem was voorgevallen, en zijn geheugen is voor dien tijd ook zeer onvoldoende. Hij weet over den dienst op de „Sumatra” met welk schip hij de reis naar Holland zou hebben teruggemaakt, ongeveer niets te vertellen.

„In Nederland teruggekeerd en geplaatst bij de afdeeling Mariniers te den Helder, verandert het gedrag van den beklagde vrij plotseling. Meer dan een jaar lang, van Juni 1903—Juli 1904 blijft zijn strafregister schoon. Hij geeft twee redenen daarvoor op. Vooreerst begreep hij, dat als hij doorging met drinken, zooals in 1901 en 1902, hij er spoedig geheel onder zou geraken. Ten tweede hield hij veel van een der officieren, die zich voor hem interesseerde en een gunstigen invloed op hem uitoefende. Hij scheen inderdaad het drinken te boven, werd achtereenvolgens tot marinier 2de en 1ste klasse bevorderd, kreeg een chevron. Ook zijne overplaatsing naar Amsterdam kon als eene bevordering worden aangezien. De kapitein, bovengenoemde officier, had hem aangeraden, om bij zijne komst in Amsterdam te vragen, om op den cursus te mogen komen voor korporaal. Hij vroeg dit, terwijl zijn gedrag aanvankelijk goed bleef. Toen echter ondanks zijn goed gedrag hem het komen op den cursus voor korporaal geweigerd was met het oog op zijn allesbehalve schoon strafregister, achtte beklagde de kans om korporaal te worden verkeken en „kon het hem”, naar hij zegt, „niet langer meer schelen”. Hij begon weer te drinken, zwaar te drinken, maar daar hij zeer veel kon verdragen, zag men het weinig aan hem.

„Op 11 October 1904 gebeurde het, dat hij, 's nachts thuis gekomen aan boord, dronken, zonder voorafgaanden twist, ja zonder eenige aanleiding, een marinier, die te bed lag, een flink pak slaag toediende. Hij zelf ging daarna op een kist liggen slapen en wist den volgenden morgen volstrekt niets van hetgeen hij had gedaan. Hij kreeg daarvoor een vrij zware straf. Van dien tijd af dronk hij regelmatig en veel, en van hetgeen tusschen 11 October 1904 en 25 Januari 1905 is voorgevallen, weet beklagde slechts zeer weinig mee te deelen.

„Op 19 Januari 1905 werd hem gecommandeerd, om onder toezicht van den korporaal A., met twee andere mariniers C. en B. drie arrestanten naar den Helder te brengen. De reis naar den Helder herinnert beklagde zich heel goed. Zij kwamen te circa half drie aan. Twee arrestanten werden aan het Wachtschip en de derde op de „Zeehond” afgegeven.

„Direct zijn ze daarop naar den trein teruggekeerd, die echter juist was vertrokken. Toen gingen zij naar „de Zeehond” terug, om hun papieren te laten veranderen.

„Omdat zij toen van 5—7 $\frac{1}{2}$ ure tijd hadden, is beklagde met eenige vrienden uit de kazerne gaan praten en dronk een zestal borrels. Uit de cantine herinnert hij zich alles. Op den weg naar het station begint echter zijn geheugen te falen. Hij kan niet zeggen, dat hij zich op weg minder wel heeft gevoeld, maar noch van het station, noch van de reis van Helder naar Amsterdam, noch van zijne aankomst aldaar herinnert hij zich iets. De herinnering komt weer op de Prins Hendrikkade bij het postkantoor. Hij ziet dan in de verte de Kattenburgerbrug met de lichten. Dan verdwijnt de herinnering weer, komt weer toen hij over een loopplank gaat en met een sergeant-timmerman spreekt en nog eens toen hij bij den officier van de wacht moest komen. Daarna valt hij in slaap en wordt den volgenden morgen wakker, met een aantal krabbels in zijn gezicht, waarvan hij de herkomst niet weet.

„Toch heeft beklagde blijkens de stukken, om luttele aanleiding, eerst twist gezocht met B. en hem geslagen en toen den korporaal A, die dit wilde beletten, uitgescholden en geslagen. Hij gedraagt zich in den trein als een dolleman, zoodat de conducteur dreigt hem uit den trein te zullen verwijderen. Toch kunnen de mariniers B. en C. niet zeggen, dat hij bepaald dronken is; de laatste zegt: „het was net of hij een kind was” en de officier der wacht vindt hem „bedoezeld”. C. deelt na zijn ontwaken aan X. het gebeurde mede, en deze, ofschoon hij zich dien dag moe en vervelend voelt, doet zijn werk. Den volgenden dag wordt hij in arrest genomen. Van dien tijd af is het geheugen van beklagde weder continu en goed.

„Beklaagde was gedurende zijn verblijf op de afdeeling een kalme, rustige persoonlijkheid, niet labiel van stemming, vlijtig, gehoorzaam.

„Beklaagde heeft geen hallucinaties, geen waandenkbeelden, geen duizelingen, geen aanvallen van bewusteloosheid vertoond tijdens zijn verblijf in het Binnen-Gasthuis. Hij is goed georiënteerd in plaats en ruimte en kan, behoudens de herinneringsleemten, die voor sommige tijden van zijn leven bestaan, een aaneengeschalk verhaal van zijn leven doen. Telkenmale geeft hij de herinneringsdefecten op volmaakt dezelfde wijze aan en simuleert naar onze meening niet.

„Zijne schoolkennis is voldoende. Zijn lezen en schrijven ook. De opmerkzaamheid is goed. Het vermogen om zich iets in het geheugen te prenten, opvallend slecht.

„*Epicrisie.*

„Beklaagde is ongetwijfeld een dronkaard, die behoudens eenige perioden van niet of weinig drinken, het grootste deel van zijn leven zeer veel gedronken heeft. Na de lange periode, waarin hij geen drank heeft gekregen — van 19 Januari 1905 tot 5 Maart (den dag zijner opneming) — zijn er geen verschijnselen van chronisch alcoholisme meer vast te stellen, behalve het beven der uitgestoken handen en de lichte prikkelbaarheid der huidbloedvaten en het nog altijd zeer gebrekkige vermogen om zich iets in het geheugen te prenten (Merkfähigkeit).

„Beklaagde simuleert de geheugendefecten, die af en toe bij hem zijn waargenomen, niet. Ten eerste, omdat hij ze altijd op dezelfde wijze verhaalt en zich nooit verwart. Ten tweede, omdat zij volmaakt overeenstemmen met de geheugendefecten, zooals ze bij alcoholisten voorkomen.

„Van epilepsie kan bij beklagde geen sprake zijn. Nooit komen bij epileptische droomtoestanden de geheugendefecten op eene wijze voor, zooals bij beklagde. De zoogenaamde sommarische geheugenzwakte, waarbij telkens weder enkele brokstukken — zien der lichten op de Kattenburgerbrug, spreken met den officier van de wacht — worden herinnerd, is voor alcoholisme karakteristiek. Ook de slaap, die op het droomtijdperk volgt — na 11 October 1904, valt hij op de kist in slaap, na 19 Januari 1905 slaapt hij ook den ganschen nacht door — is voor alcoholisme gewoon. Bovendien had beklagde vroeger nooit toevallen.

„De vraag, die overblijft is: had beklagde een eenvoudige roes, delirium tremens, of chronisch alcoholisme?

„Een roes schijnt mij onwaarschijnlijk. Wat de getuigen zeggen, pleit er tegen. Evenmin had hij delirium tremens. Dat was bij een volontwikkelden aanval, ook wel door de hallucinaties aan de getuigen gebleken.

„Maar beklagde was in die dagen chronisch alcoholist en krijgt na een vermoedelijk maar matig gebruik van drank, een tot de hoeveelheid gebruikte drank niet in verhouding staande exacerbatie. De getuigen zeggen: „hij doet als een kind” (C.) of wel: „hij is bedoezeld.” Zij voelen zelf, dat er noch roes, noch delirium tremens is, maar een tusschenvorm, een verergering met summarisch herinneringsdefect en droomachtig, impulsief handelen, gesloten door een narcotischen slaap, die hierin aan delirium tremens herinnert en ervan verschilt, omdat voor het ontstaan ervan eene zekere hoeveelheid drank noodig is. Dergelijke aanvallen heeft beklagde op 11 October 1904 en op 19 Januari 1905 gehad, in een tijdperk, waarvan hij zich toch al niet veel herinnert, evenmin als hij van de drinkperiode aan boord van de „Sumatra” veel afweet.

„Naar mijne meening moet dus het antwoord op de gestelde vragen luiden:

„ad. 1um. X. leed op 19 Januari 1905 en op 11 October 1904 aan eene ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens, hij was in die dagen chronisch alcoholist en zijne verstandelijke vermogens waren, zooals die bij chronisch alcoholisten plegen te zijn, slechte Merkfähigkeit bij matig behouden opmerkzaamheid en dus slecht geheugen voor de gansche levensperiode; op dien bodem heeft een kleine of ten minste niet overmatig groote hoeveelheid alcohol een symptomenbeeld in het leven geroepen, dat niet meer als roes, maar als een passagère alcohol-psychose moet worden opgevat, daar hare uitingen in wanverhouding staan tot de hoeveelheid gebruikte alcohol.

„ad. 2um. Die storing — de tengevolge van het voorafgaand alcohol-

„misbruik door een nieuwe hoeveelheid in het leven geroepen alcohol-
 „psychose — werkt opheffend op het besef van de beteekenis zijner daden
 „en heft tevens zijne wilsbepaling op. Hij handelt als in een droom,
 „impulsief en vat — gewoonlijk doen alcoholisten dat — de omgeving
 „met angstige bijgedachten op. Daarom treedt hij twistziek op en handelt
 „dan volmaakt impulsief. Slechts af en toe nadert de droomtoestand weer
 „den toestand van het wakend bewustzijn; dan komt een oogenblikke de
 „herinnering terug. Eerst na den kritischen slaap is de psychose voorbij.
 „ad. 3um. De begane feiten staan in verband met de van alcoholisme
 „afhankelijke storing.”

Overwegende, dat de Krijgsraad op de gronden daarvoor door de
 deskundigen Dr. A. ALETRINO en Dr. C. WINKLER in hunne voormelde
 verslagen aangevoerd, zich met hun oordeel, dat de beklagde tijdens het
 plegen der hiervoor bewezen feiten niet verkeerde in een toestand van
 alcoholwaanzin (delirium tremens) vereenigt en dit oordeel mitsdien over-
 neemt en tot het zijne maakt;

Overwegende, dat de verschillende conclusiën, waartoe de beide deskun-
 digen, blijkens de beantwoording door ieder hunner van de hun gestelde
 vragen, in hunne schriftelijke verslagen zijn gekomen, zijn gebaseerd op het
 volgens den deskundige Dr. A. ALETRINO verkeeren van den beklagde
 onder den invloed van acuut alcoholisme (een roes) en het volgens den
 deskundige Dr. C. WINKLER verkeeren van den beklagde onder den
 invloed van chronisch alcoholisme;

Overwegende, dat door den deskundige Dr. A. ALETRINO voor het
 bestaan van een roes, een beroep wordt gedaan op geheugendefecten bij
 den beklagde en op waarnemingen van getuigen (A. B. C. en D.) be-
 treffende den toestand waarin de beklagde verkeerde, als waarvan de
 deskundige Dr. C. WINKLER zich bedient tot staving van zijn oordeel,
 dat *geen* roes bestond;

dat waar de deskundige Dr. A. ALETRINO, blijkens zijn voormeld verslag,
 aanneemt, dat beklagde's reisgenooten niets abnormaals aan hem hebben
 opgemerkt, de Krijgsraad zich daarmede niet vereenigt en op grond der
 beëdigde verklaringen der getuigen A. B. en C. en de daaruit blijkende ge-
 dragingen van den beklagde, diens gedragingen zeker als abnormaal aanmerkt;

Overwegende, dat de deskundige Dr. C. WINKLER nader als zoodanig
 gehoord ter toelichting van zijn verslag, nog heeft verklaard onder eede:
 „dat het hem voorkomt, dat het in de gegeven omstandigheden zeer moeilijk
 „kan zijn een „roes” van chronisch alcoholisme te onderscheiden; dat een
 „roes gewoonlijk komt na het gebruik van eene-bepaalde hoeveelheid
 „alcohol, verschillende naar het individu, terwijl het den deskundige
 „voorkomt, dat de beklagde zeer veel kan verdragen voordat een roes
 „tevoorschijn treedt en de beklagde herhaaldelijk 14 borrels heeft
 „gedronken, zonder daarvan veel te merken; dat het in de gegeven
 „omstandigheden onwaarschijnlijk is, dat de beklagde den 19^{den} Januari jl.
 „te Helder veel gebruikt heeft, vermoedelijk niet meer dan 5 of 6 borrels,
 „vóórdat hij naar den trein ging; dat in aansluiting met die voor den
 „beklaagde kleine hoeveelheid alcohol, bij hem de totaal veranderde
 „geestestoestand verschijnt; dat naar het oordeel van den deskundige de
 „beklaagde destijds vrijwel continu onder den invloed van alcoholgebruik
 „was en bij iemand, die in zulk een tijd verkeert en dronkaard geworden
 „is, zich gevallen voordoen, die geen delirium tremens en ook geen roes
 „zijn, doch waarin een toestand in het leven wordt geroepen, die niet in
 „verhouding staat tot de gebruikte hoeveelheid alcohol; dat de herinnerings-

„defecten als bij den beklaagde bestaan, voorkomen bij chronisch alcoholisme, „niet bij een roes;

„dat niettegenstaande de perioden, waarin van geregeld alcoholmisbruik „geen sprake kan zijn, de beklaagde naar zijn oordeel is chronisch „alcoholist, in dien zin dat hij, wat den invloed van alcohol op zijn „psychischen toestand betreft, is gelijk te stellen met een dronkaard, zooals „men daaronder gewoonlijk verstaat, iemand die geregeld misbruik van „alcohol maakt;

„dat de beklaagde als het gevolg van het niet-gebruiken van alcohol „gedurende den geruimen tijd, welken hij in verzekerde bewaring is geweest „en gedurende zijn observatie-tijd in het ziekenhuis, thans de typische „alcohol-verschijnselen niet vertoont; dat het eenige, wat nog gestoord „is, is het vermogen om zich iets in het geheugen te prenten; dat de „beklaagde zich gedraagt als een chronisch alcoholist;

„dat het mogelijk is, dat, waar de herinnering aan een begaan feit „ontbreekt, ook het begaan van het feit onbewust kan zijn geschied;

„dat de beklaagde, naar zijn oordeel, zich tijdens de gepleegde feiten „stellig van zijne handelingen onbewust was; dat, heeft de beklaagde al „kunnen helpen dat hij zooveel drank tot zich nam en dientengevolge „zijne wilsvrijheid kwijt was, hij stellig niet toerekenbaar is te achten „voor zijne handeling; dat hij daarvan geen herinneringsvermogen heeft;

„dat in den droomtoestand, waarin de beklaagde verkeerde, zeer goed „een zeker aantal waarnemingen door hem kunnen zijn opgenomen; dat „op verschillende oogenblikken het bewustzijn kan terugkeeren, maar dat „bewustzijn, dan ook dadelijk weder kan worden afgesloten en het in dien „toestand niet is na te gaan, wanneer en hoelang het bewustzijn bestaat;

„dat de invloed van chronisch alcoholisme is te beschouwen als eene „voortdurende ziekelijke storing der verstandelijke vermogens;

„dat de beklaagde niet is een persoon, die in een krankzinnigengesticht „thuis behoort, zeker nu niet, nu hij al zoo geruimen tijd geen alcohol „heeft gebruikt; dat echter de symptomen van chronisch alcoholisme niet „zijn verdwenen en het den deskundige voorkomt, dat de beklaagde, weder „vrij zijnde, wederom drank zal gebruiken en daarmede de verschijnselen „zullen terugkomen;”

Overwegende, dat de Krijgsraad zich niet vereenigt met de conclusiën van den deskundige Dr. A. ALETRINO doch zich op de wetenschappelijke gronden door den deskundige Dr. C. WINKLER in diens schriftelijk verslag aangevoerd en de, met bevestiging van dat verslag, door dien deskundige daarop onder eede verstrekte toelichtingen, met diens conclusiën vereenigt en deze overneemt en tot de zijne maakt en mitsdien aanneemt, dat de beklaagde op den 19^{den} Januari 1905, tijdens het plegen der hiervoor bewezen feiten, lijdende was aan eene ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens, welke opheffend werkte op het besef van de beteekenis zijner daden en op zijne wilsbepaling;

Overwegende, dat de Krijgsraad, beklaagde's ontoerekenbaarheid voor de door hem ten tijde der ten laste gelegde feiten gepleegde handelingen aannemende, in casu ook niet heeft verkregen de overtuiging, dat de beklaagde de hiervoor bewezen feiten heeft gepleegd willens en wetens, alzoo „opzettelijk”, zooals hem ten aanzien der sub. 1°, 2°. en 4°. vermelde feiten in de beschuldiging is ten laste gelegd en voor deze en ook voor het sub 3°. vermelde feit voor de strafbaarheid als misdrijf gevorderd wordt;

Overwegende, dat de Krijgsraad geene termen aanwezig acht om de plaatsing van den beklaagde in een krankzinnigengesticht te gelasten;

Gelet op art. 37 van het Wetboek van Strafrecht;
Gezien art. 163 der Rechtspleging bij de Zeemacht;
De Zeekrijgsraad aan boord van Harer Majesteits Wachtschip te Amsterdam,

Recht doende in naam en van wege Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Spreekt den beklaagde X. vrij van de hem in de beschuldiging ten laste gelegde en hiervoor gequalificeerde feiten;

Gelast zijn ontslag uit arrest.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Nota aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, bevattende inlichtingen betreffende twee adressen, houdende verzoek om aan de aannemers van Rijkswerken, aanbesteed vóór 1 Januari 1903 en op 1 Februari d. a. v. nog in uitvoering, te restituereen de meerdere kosten van verzekering hunner werklieden, uit hoofde van het in werking treden der Ongevallenwet 1901.

(Ingezonden bij schrijven van 24 October 1905).

(Bijlagen Handelingen 1905—1906—99).

Met verzoek om inlichtingen verzond de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan den ambtsvoorganger van ondergeteekende een adres van den voorzitter en den secretaris van het hoofdbestuur van den Nederlandschen Aannemersbond, houdende verzoek om restitutie voor de aannemers van Rijkswerken, aanbesteed vóór 1 Januari 1903, en 1 Februari 1903 nog in uitvoering van de meerdere kosten van verzekering hunner werklieden tegen de geldelijke gevolgen van ongelukken ten gevolge van het in werking treden der Ongevallenwet 1901.

Naar aanleiding daarvan wordt het volgende medegedeeld.

Na het in werking treden der Ongevallenwet 1901, zijn een aantal verzoekschriften ingekomen van aannemers, die nog werken in uitvoering hadden, welke zij vroeger hadden aangenomen — enkelen dezer zelfs eenige jaren vóór het in werking treden der wet — om bijbetaling van het verschil in premie wegens de verzekering van werklieden tegen de geldelijke gevolgen van ongelukken, welke zij moesten betalen volgens de bepalingen van hun aannemings-contract, en die welke zij zouden moeten betalen volgens de voormelde wet.

Aangezien het den ambtsvoorganger van ondergeteekende voorkwam, dat dergelijke verzoekschriften ook wel bij de andere Departementen van algemeen bestuur, die werken en leveringen doen uitvoeren, zouden inkomen, werd het wenschelijk geoordeeld om dienaangaande eene eenstemmige beslissing te nemen.

In verband hiermede werd deze aangelegenheid in overleg met zijne ambtgenooten behandeld. Besloten werd dat op dergelijke adressen afwijzend zou worden beschikt, op grond van de overweging, dat, waar niet de aanbesteder, maar de wetgever een last aan den aannemer oplegt, en waar de overeenkomst den aannemer geen recht geeft de door de wet veroorzaakte uitgaaf, boven de aanneemsom, ten laste van den aanbesteder te brengen, van eene verplichting voor den Staat, om de verlangde vergoeding te verleen, geen sprake kan zijn.

Niet geheel juist is de in het adres van het hoofdbestuur van den Aannemersbond voorkomende bewering „dat in gevallen, waarin door de betrokken aannemers krachtens § 495 der A. V. voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, het advies van eene commissie is ingeroepen,

die commissiën tot het besluit kwamen zich niet competent te moeten verklaren”.

Tot toelichting hiervan moge het volgende dienen.

In één geval is door een aannemer getracht het verschil tusschen de loopende en de nieuwe verzekeringspremie als meer werk te doen verrekenen, in een ander geval is eene poging gedaan om dit verschil als schade, bij de uitvoering van het werk geleden, aan het Rijk in rekening te brengen, en in een derde geval heeft de aannemer gevraagd hem de schade op de eene of andere wijze te vergoeden, en daarvan de onderteekening van den afrekeningsstaat afhankelijk gesteld, zoodat hij kennelijk ook bedoelde de hoogere premie als meer werk vergoed te krijgen.

Na de afwijzing van de daarop betrekking hebbende vorderingen der betrokken aannemers, hebben deze, gebruik makende van het hun bij § 495, al. 2, der A. V. verleende recht, de benoeming van eene commissie van advies geëischt, waaraan gevolg is gegeven.

In de uitgebrachte adviezen wordt het recht op vergoeding aan de aannemers ontzegd, onder bijvoeging, dat het mandaat der commissiën niet toelaat, billijkheidsgronden in aanmerking te brengen. Dat dit iets anders is als zich niet competent verklaren, gelijk in het adres wordt beweerd, behoeft geen betoog.

Door het hoofdbestuur van den Aannemersbond wordt ook beweerd, dat, moge het door den Staat ingenomen standpunt uit een staatsrechtelijk oogpunt juist zijn, dit toch in strijd moet worden geacht met de meest eenvoudige begrippen van billijkheid.

Naar aanleiding van die bewering is de vraag te overwegen, of de uitbesteder van werken de gevolgen moet dragen van de na de gunning van het werk gewijzigde wettelijke bepalingen, op het bedrijf betrekking hebbende.

Dat dit niet het geval is, maar dat de aannemer daarvoor aansprakelijk moet blijven, schijnt geen betoog te behoeven. Immers aanneming van werk sluit in zich overneming van risico, óók dat voortspruitende uit wetswijziging. Indien ten gevolge van verandering in de wetgeving, de lasten van den aannemer *verlicht* werden, zoude deze zeker niet bereid zijn de aannemingsom te verminderen.

Daartegenover staat, dat bij verzwaring van lasten, door de wet, tijdens den duur van het contract, de aannemingsom niet behoort te worden vermeerderd, hetgeen het geval zou zijn, als de gewenschte vergoeding aan de aannemers zou worden toegestaan.

In dit opzicht behoort niet alleen aan de Ongevallenwet te worden gedacht. Er zijn andere soortgelijke lasten, die het bedrijf treffen, als de invoering van veiligheidsmaatregelen ten behoeve der werklieden, tijdens den duur der aanneming; verplichte ziekte- of ouderdomsverzekering, ingevoerd nadat het aannemingscontract werd aangegaan; verhooging van bedrijfsbelasting, enz.

Er schijnt evenmin reden te bestaan om, op grond van billijkheid, vergoeding toe te kennen aan hen die, ten gevolge der invoering van dergelijke in het algemeen belang noodig geachte maatregelen, zwaardere lasten hebben te dragen, als het geval zou wezen indien b.v. de prijzen van hout of ijzer door invoering of verhooging van invoerrecht, tijdens de aanneming, zouden worden verhoogd.

Voor het geven van eene tegemoetkoming uit 's Rijks schatkist kan de Regeering dan ook geene aanleiding vinden.

Hoewel het adres van den Aannemersbond alleen in handen van den

Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is gesteld, om dienaangaande inlichtingen te verstrekken, zoo heeft ondergeteekende gemeend met zijne ambtgenooten omtrent deze zaak overleg te moeten plegen, zoodat het bovenstaande ook hunne meening uitdrukt.

De Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid,

J. KRAUS.

Wijziging van enkele wetten in verband met de invoering der Kinderwetten.

Bij Koninklijke Boodschap van 13 November 1905 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden het navolgende wetsontwerp met Memorie van toelichting, tot vaststelling van bepalingen, zoowel tot wijziging en aanvulling van bestaande wetten, ten einde deze in overeenstemming te brengen met de wetten van 6 Februari 1901 (Staatsblad n°. 62), 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) en 12 Mei 1902 (Staatsblad n°. 61), als tot regeling van de toepasselijkheid der wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) op militair-strafrechtelijk gebied.

Ontwerp van Wet.

WIJ WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten :

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat bepalingen moeten worden vastgesteld, zoowel tot wijziging en aanvulling van bestaande wetten, ten einde deze in overeenstemming te brengen met de wetten van 6 Februari 1901 (Staatsblad n°. 62), 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) en 12 Mei 1902 (Staatsblad n°. 61), als tot regeling van de toepasselijkheid der wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) op militair strafrechtelijk gebied;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze :

ART. 1. Art. 8, eerste lid, der wet van 2 Mei 1863 (Staatsblad n°. 50), houdende regeling van het middelbaar onderwijs, zooals die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 28 Mei 1901 (Staatsblad n°. 123), vervalt.

ART. 2. Art. 10 der wet tot regeling van het lager onderwijs, zooals die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 5 Juni 1905 (Staatsblad n°. 152), vervalt.

ART. 3. Art. 12 der Militiewet 1901, aangevuld en gewijzigd bij de wetten van 20 Juni 1902 (Staatsblad n°. 119), en 5 December 1903 (Staatsblad n°. 293), wordt gelezen als volgt :

„Waar in deze wet met betrekking tot minderjarigen gesproken wordt van „vader”, „moeder” of „voogd”, strekt :

de uitdrukking „vader” voor het geval, dat de vader de ouderlijke magt of de voogdij uitoefent;

de uitdrukking „moeder” hetzij voor het geval, dat de moeder de

ouderlijke magt uitoefent doordien de vader niet bevoegd of buiten de mogelijkheid is die magt uit te oefenen, hetzij voor het geval, dat de moeder de voogdij uitoefent;

de uitdrukking „voogd” hetzij voor het geval, dat de moeder niet bevoegd of niet in staat is de ouderlijke magt uit te oefenen, hetzij voor het geval, dat geen der ouders nog in leven is of beiden in wettelijken zin ontbreken.

Waar in deze wet met betrekking tot meerderjarigen gesproken wordt van „curator” strekt deze uitdrukking hetzij voor het geval, dat het een militiepligtige geldt, die onder curatele staat, om het even of zijne ouders nog in leven zijn of een van beiden nog in leven is, hetzij voor het geval, dat de ouderlijke magt voor den vader of voor de moeder van een minderjarige door een curator wordt uitgeoefend, hetzij voor het geval, dat de voogd van een minderjarige onder curatele staat”.

ART. 4. In art. 22, eerste lid, derzelfde wet wordt in plaats van „Rijkswerkinrigtingen en Rijksopvoedingsgestichten”, gelezen: „Rijkswerkinrigtingen, van Rijksopvoedingsgestichten en van tuchtcholen”.

ART. 5. Aan het slot van het tweede lid van art. 42 derzelfde wet wordt het woord „dienen” vervangen door de volgende woorden:
„dienen, of tot het tijdstip, waarop de stelling ter beschikking van de Regering eindigt.”

ART. 6. Aan het slot van art. 55 derzelfde wet wordt de punt vervangen door een kommapunt en aan dat artikel wordt een nieuw nummer toegevoegd, luidende:

„4°. die op bevel van den regter ter beschikking van de Regering is gesteld, voor zoover het tijdstip, waarop de stelling ter beschikking eindigt, bij het sluiten van de zitting van den militieraad niet is aangebroken, tenzij tevens een onherroepelijke veroordeeling is uitgesproken, die grond oplevert tot toepassing van art. 54, aanhef en 3°.”

ART. 7. In art. 56, eerste lid, derzelfde wet wordt het woord „dienen” vervangen door de volgende woorden:

„dienen, of nadat de zonder toepassing van eenige straf door den regter bevolen stelling ter beschikking van de Regering is geëindigd”.

ART. 8. Van art. 58, laatste lid, derzelfde wet vervalt de laatste volzin.

ART. 9. In art. 95, eerste lid, derzelfde wet worden na het woord „dienen” de volgende woorden ingevoegd: „of die op bevel van den regter zonder toepassing van eenige straf ter beschikking van de Regering zijn gesteld”, en na het woord „uitgesproken” wordt eene komma geplaatst, waarna worden gevoegd de woorden: „of tot het tijdstip waarop de stelling ter beschikking van de Regering eindigt.”

ART. 10. In art. 99, tweede lid, derzelfde wet worden na het woord „dienen” de volgende woorden ingevoegd: „of die op bevel van den regter zonder toepassing van eenige straf ter beschikking van de Regering is gesteld”, en na het woord „uitgesproken” wordt eene komma geplaatst, waarna worden gevoegd de woorden: „of tot het tijdstip, waarop de stelling ter beschikking van de Regering eindigt”.

ART. 11. In art. 147, derde lid, derzelfde wet worden na het woord „dienen” de volgende woorden ingevoegd: „of is hij op bevel van den regter ter

beschikking van de Regering gesteld", en na het woord „uitgesproken" wordt eene komma geplaatst, waarna worden gevoegd de woorden: „of tot het tijdstip, waarop de stelling ter beschikking van de Regering eindigt".

ART. 12. In art. 151, tweede lid, derzelfde wet worden na het woord „dienen" de volgende woorden ingevoegd: „of is hij op bevel van den regter ter beschikking van de Regering gesteld", en na het woord „uitgesproken" wordt eene komma geplaatst, waarna worden gevoegd de woorden: „of tot het tijdstip, waarop de stelling ter beschikking van de Regering eindigt".

ART. 13. In art. 158, derde lid, derzelfde wet worden na het woord „dienen" de volgende woorden ingevoegd: „of is hij op bevel van den regter ter beschikking van de Regering gesteld", en na het woord „uitgesproken" wordt eene komma geplaatst, waarna worden gevoegd de woorden: „of tot het tijdstip, waarop de stelling ter beschikking van de Regering eindigt".

ART. 14. Aan art. 46 der wet van 12 Juli 1895 (Staatsblad n°. 104) tot regeling van 1°. . . . enz.; 2°. de pensionneering van officieren, onderofficieren en minderen der Koninklijke Nederlandsche marine-reserve en van hunne weduwen en kinderen, zooals die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 9 April 1897 (Staatsblad n°. 83), wordt een achtste, en aan art. 53 der wet van 9 Juni 1902 (Staatsblad n°. 87), tot regeling van de militaire pensioenen bij de zeemacht, en art. 51 der wet van 9 Juni 1902 (Staatsblad n°. 90), tot regeling van de militaire pensioenen bij de landmacht, wordt een negende lid toegevoegd, luidende:

„De laatste twee in dit artikel voorafgaande bepalingen zijn niet van toepassing indien de gepensioneerde, ten gevolge van de omstandigheid, dat hij op bevel van den rechter ter beschikking van de Regeering is gesteld, verkeert in een der in de eerste vier bepalingen genoemde gevallen."

ART. 15. In art. 49, eerste lid, der wet van 12 Juli 1895 (Staatsblad n°. 104), tot regeling van 1°. . . . enz.; 2°. de pensionneering van officieren, onderofficieren en minderen der Koninklijke Nederlandsche marine-reserve en van hunne weduwen en kinderen,

in art. 36, eerste lid, der wet van 18 Juli 1890 (Staatsblad n°. 109), tot regeling der pensioenen van de mindere geëmployeerden enz., op daggeld werkzaam bij de inrichtingen van 's Rijks zee- en landmacht, zooals die laatstelijk is gewijzigd bij de wet van 4 Juni 1904 (Staatsblad n°. 134),

in art. 37, eerste lid, der Loodspensioenwet 1905,

in art. 49, eerste lid, der wet van 9 Juni 1902 (Staatsblad n°. 87), tot regeling van de militaire pensioenen bij de zeemacht, en

in art. 47, eerste lid, der wet van 9 Juni 1902 (Staatsblad n°. 90), tot regeling van de militaire pensioenen bij de landmacht,

worden de woorden „of tot eenige . . . ondergaat" vervangen door de woorden: „tot plaatsing in eene tuchtsschool voor drie maanden, of tot eenige zwaardere straf, of op bevel van den rechter ter beschikking van de Regeering is gesteld, mist gedurende den tijd dat hij zijne straf ondergaat, ter beschikking van de Regeering is gesteld".

In het derde lid derzelfde artikelen worden de woorden „gevangenis of Rijkswerkinrichting is ontslagen" vervangen door de woorden: „gevangenis,

de Rijkswerkinrichting of de tuchtschool is ontslagen of wiens stelling ter beschikking van de Regeering is geëindigd'.

ART. 16. Het bepaalde bij art. 73 der wet van 6 Juni 1905 (Staatsblad n°. 177) ten aanzien van de toepasselijkheid der artt. 42 tot en met 53 der wet van 9 Juni 1902 (Staatsblad n°. 90), tot regeling van de militaire pensioenen bij de landmacht, geldt na het in werking treden dezer wet voor de toepasselijkheid van de daarbij gewijzigde artt. 47 en 51 der vermelde wet van 9 Juni 1902 (Staatsblad n°. 90).

ART. 17. Ten aanzien van jeugdige militairen blijven de bepalingen der wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) voorloopig buiten toepassing, met dien verstande echter dat, wanneer dientengevolge wordt aangenomen dat het kind niet blijkt met oordeel des onderscheids te hebben gehandeld en derhalve geen straf wordt toegepast, de rechter niet kan gelasten dat het kind in een Rijksopvoedingsgesticht zal geplaatst worden.

Voor jeugdige militairen wordt de toepasselijkheid van die bepalingen geregeld en worden desgeraden bijzondere bepalingen omtrent onderwerpen, in de bovengenoemde wet behandeld, vastgesteld in de wet, voorgeschreven bij art. 144 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

ART. 18. Deze wet treedt in werking op den dag harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Justitie,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Marine,

De Minister van Financiën.

De Minister van Oorlog,

Memorie van Toelichting.

In eenige bestaande wetten komen bepalingen voor, die gegrond zijn op of verband houden met de regeling omtrent straffen, op te leggen ingevolge het Wetboek van Strafrecht.

Nu bij de wetten van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) en van 12 Mei 1902 (Staatsblad n°. 61) ten aanzien van dat onderwerp zeer ingrijpende wijzigingen in dat wetboek zijn gebracht voor zooveel betreft jeugdige personen, moet worden gezorgd, dat het beginsel, waarvan de wijzigingen uitgaan, ook bij de toepassing van die andere wetten zooveel mogelijk tot zijn recht kome en dat daarbij rekening kunne worden gehouden met de nieuwe wijze van straffen en strafrechtspleging ten aanzien van jeugdige personen. Ook de wet van 6 Februari 1901 (Staatsblad n°. 62), die veranderingen brengt in het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot de vaderlijke macht en de voogdij, maakt herziening van een enkel artikel eener bestaande wet noodzakelijk, voor zoover daarin

de beteekenis voor die wet van de uitdrukkingen „vader”, „moeder”, „voogd” en „curator” wordt omschreven.

Eindelijk wordt, met het oog op art. 91 van het Wetboek van Strafrecht, voorziening gevorderd ten aanzien van de toepasselijkheid der nieuwe strafrechtsbepalingen op jeugdige militairen, in verband met het aanstaande in werking treden van het Militair Wetboek van Strafrecht.

De mede in overweging genomen vraag, of eenige voorziening noodig is ten aanzien van jeugdige beklagden in zake van Rijksbelastingen, werd door de ondergeteekenden ontkenkend beantwoord. Bij hen bestaat geen twijfel of de nieuwe bepalingen omtrent het straffen enz. van jeugdige personen zullen van zelf toepasselijk zijn in deze materie. Er is geen bijzondere regeling ten aanzien van het straffen van deze delinquenten in eenige speciale belastingwet te vinden, zoodat er geen strijd kan zijn tusschen eenige bijzondere regeling van het fiskale recht en de algemeene voorziening aangaande dit onderwerp in het strafwetboek. Deze laatste zal derhalve ook gelden op het gebied der invoerrechten en accijnzen. De eenige hiermede in verband staande bepaling, welke wijziging zou behoeven, is die van het voorlaatste lid van art. 7 der wet tot invoering van het Wetboek van Strafrecht (Staatsblad n°. 64 van 1886), doch bij Hoofdstuk V der wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) zelve in verband met art. VII van het 1ste Hoofdstuk dier wet is de noodige voorziening getroffen.

Tot regeling van een en ander strekt bijgaand wetsontwerp, waarvan de artikelen, voor zoover die niet zelve de bedoeling genoegzaam aanwijzen, hieronder toelichting vinden.

ARTT. 1 en 2. De bepalingen, dat de bevoegdheid tot het geven van lager of middelbaar onderwijs vervalt voor hem, die bij eindvonnis is veroordeeld wegens misdaad hebben sedert de invoering van de nieuwe strafwetgeving in 1886 allengs hare beteekenis verloren en behoeven dus niet bestendigd te worden.

Sub *b* der beide artikelen is bepaald, dat dezelfde bevoegdheid vervalt door veroordeeling tot een der straffen, omschreven in art. 28, n°s. 4 en 5 van het Wetboek van Strafrecht. Door de boven aangehaalde wet van 12 Mei 1902 (Staatsblad n°. 61) is dat n°. 5 vervallen en is n°. 4 beperkt tot het zijn van raadsman of gerechtelijk bewindvoerder. Dit nommer werd in de beide onderwijs-wetten genoemd omdat daarin ook was vermeld het recht tot het zijn van voogd, toeziende voogd, curator of toeziende curator over anderen dan eigen kinderen. Na de evenvermelde beperking van dat n°. 4 kan derhalve ook de aanhaling daarvan in de artt. 8 en 10 der wetten op het middelbaar en het lager onderwijs vervallen.

ART. 3. Daar ingevolge de wet van 6 Februari 1901 (Staatsblad n°. 62) de vader niet alleen de ouderlijke macht maar ook de voogdij over zijne kinderen kan uitoefenen, de moeder eveneens hetzij de ouderlijke macht over hare kinderen kan uitoefenen ook in andere gevallen dan thans in art. 12 der Militiewet 1901 zijn genoemd, hetzij over die kinderen voogdes kan zijn, en ook in andere dan de daar genoemde gevallen kinderen onder voogdij of onder curateele kunnen staan, behoort de beteekenis der in de Militiewet 1901 voorkomende uitdrukkingen „vader”, „moeder”, „voogd” en „curator” opnieuw te worden omschreven in overeenstemming met de nieuwe regeling der wet van 6 Februari 1901 (Staatsblad n°. 62).

ARTT. 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12 en 13. In de hierbij genoemde artikelen der Militiewet 1901 moet ook rekening worden gehouden met de ter beschikkingstelling van de Regeering en de plaatsing in een tuchtschool, welke maatregelen ingevolge de wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad no. 63) op jeugdige personen zullen kunnen worden toegepast.

ART. 8. Van deze gelegenheid kan worden gebruik gemaakt om eene door het algemeene voorschrift van art. 95 der Militiewet 1901 overbodig geworden bepaling uit art. 58 dier wet te verwijderen.

ART. 14. Daar bij het volgend artikel de bepalingen van verschillende wetten omtrent tijdelijk gemis van het genot van pensioen worden aangevuld in dier voege, dat zoodanig gemis ook zal intreden indien de gepensionneerde op bevel van den rechter ter beschikking van de Regeering is gesteld, moet in de bepalingen van eenige pensioenwetten, welke de uitbetaling van het pensioen voorschrijven aan het bestuur van het gesticht of de instelling waarin — of van de gemeente waardoor de betrokken persoon wordt verpleegd, zoodanige wijziging worden gebracht, dat die uitbetaling niet zal geschieden indien de verpleging een gevolg is van de omstandigheid, dat de gepensionneerde op bevel van den rechter ter beschikking van de Regeering is gesteld. In dit geval toch bestaat geen reden voor die uitbetaling.

ART. 15. Ook in de hier genoemde wetsartikelen moet, behalve van de ter beschikkingstelling van de Regeering, ook melding worden gemaakt van de plaatsing in een tuchtschool. In beide gevallen behoort de gepensionneerde evenzeer het genot van zijn pensioen tijdelijk te missen als wanneer hij ware veroordeeld tot gevangenisstraf enz.

ART. 16. Bij art. 73 van de wet voor het reservepersoneel der landmacht 1905 zijn de algemeene bepalingen betreffende pensioenen, vervat in de artt. 42 tot en met 53 der Pensioenwet voor de Landmacht 1902, van toepassing verklaard op het reservepersoneel. Nu in de artt. 14 en 15 van dit wetsontwerp wijziging van de artt. 47 en 51 dier Pensioenwet wordt voorgesteld zou twijfel kunnen rijzen of deze eventueel gewijzigde bepalingen alsdan nog van toepassing zullen zijn op het reservepersoneel. Tot wegneming van dien mogelijken twijfel strekt dit artikel.

ART. 17. Met het oog op de waarschijnlijkheid, dat het nieuwe Wetboek van Militair Strafrecht betrekkelijk spoedig na de invoering van de Kinderwetten zal in werking treden, komt het niet wenschelijk voor thans nog voor misschien korten tijd in de op dit oogenblik nog geldende militaire strafwetgeving al die veranderingen aan te brengen, welke noodig zouden zijn om de Kinderwetten volledige toepassing te verzekeren op jeugdige militairen.

Bij het in werking treden van de wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad no. 63) zouden echter de nieuwe bepalingen, daardoor in het Wetboek van Strafrecht gebracht, ingevolge art. 91 daarvan ongewijzigd en volledig geldend worden ook voor jeugdige militairen. Zulks zou echter in de praktijk niet mogelijk blijken zoolang de militaire strafwetgeving daaraan niet is aangepast.

Vandaar dat die toepasselijkheid ten aanzien van jeugdige militairen voorloopig wordt uitgesloten in afwachting van de invoering van het Wetboek van het Militair Strafrecht. Bij de wet tot regeling van die

invoering zullen de noodige voorstellen worden gedaan om de jeugdige militairen, die met den strafrechter in aanraking mochten komen, zooveel mogelijk te doen deelen in de humanitaire regeling in de vermelde wet van 1901 vervat.

Zoolang deze regeling nog niet is tot stand gebracht zullen derhalve de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht omtrent jeugdige personen, zooals die luiden vóór de daarin door de wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) gebrachte wijzigingen, blijven gelden ten aanzien van jeugdige militairen. In één opzicht zal zulks echter niet meer mogelijk zijn: aan een last tot plaatsing in een rijksopvoedingsgesticht zou niet meer kunnen worden voldaan door de geheel andere bestemming, aan deze inrichting te geven. Vandaar het voorbehoud aan het slot van het eerste lid van dit artikel.

ARE. 18. Hoewel gelijktijdige inwerkingtreding met de nu weldra in te voeren Kinderwetten niet bepaald noodig is, komt het toch geraden voor het tijdstip daarna niet verder te verschuiven dan strikt noodig zal blijken.

De Minister van Justitie,

E. E. VAN RAALTE.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

P. RINK.

De Minister van Marine,

STUART.

De Minister van Financiën,

DE MEESTER.

De Minister van Oorlog,

H. P. STAAL.

Aanvulling Landweeerwet.

Bij Koninklijke Boodschap van 6 November 1905 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter overweging aangeboden het navolgend wetsontwerp met Memorie van Toelichting tot aanvulling van de Landweeerwet.

Ontwerp van Wet.

Wij WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat op overeenkomstigen voet, als zulks bij art. 113*bis* der Militiewet 1901 (Staatsblad n°. 212 van 1901), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 5 December 1903 (Staatsblad n°. 293), ten aanzien van minvermogene betrekkingen van ingelijfd en bij de militie is geschied, bij de wet regelen behooren te worden gesteld nopens het toekennen van vergoeding uit 's Rijks kas aan minvermogene betrekkingen van dienstplichtigen bij de landweer, voor den

tijd dien deze dienstplichtigen onder de wapenen of in werkelijken dienst zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze :

EENIG ARTIKEL.

Tusschen de artikelen 15 en 16 der Landweeerwet (Staatsblad n°. 160 van 1901) wordt ingevoegd een nieuw artikel, artikel 15*bis*, luidende als volgt :

ART. 15*bis*. Indien blijkt, dat tengevolge van het verblijf onder de wapenen of in werkelijken dienst van een dienstplichtige bij de landweeer door het gezin, waartoe deze behoort of waarin hij is opgenomen, of door den persoon of de personen, in wiens of in wier levensonderhoud hij voorzorg of hielp voorzien, zonder zijne aanwezigheid niet of niet voldoende in eigen onderhoud kan worden voorzien, dan wordt aan dat gezin, aan dien persoon of aan die personen, naar door Ons te stellen regelen, voor elken dag, dien de dienstplichtige onder de wapenen of in werkelijken dienst is, op hun verzoek uit 's Rijks kas eene vergoeding toegekend van ten hoogste een gulden en vijftig cent, tenzij door Onzen Minister van Oorlog aan Ons wordt voorgesteld, den dienstplichtige van den werkelijken dienst te ontheffen en deze ontheffing door Ons wordt verleend.

De uitbetaling der vergoeding geschiedt naar voorschriften van Onzen Minister van Oorlog.

Vergoeding, als in het eerste lid bedoeld, wordt niet toegekend voor den tijd dien de dienstplichtige vrijwillig, krachtens artikel 13 onder de wapenen is.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

Memorie van Toelichting.

Bij art. 113*bis* der Militiewet 1901 (Staatsblad n°. 212 van 1901), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 5 December 1903 (Staatsblad n°. 293), is o. m. bepaald, dat onder de daarbij vermelde omstandigheden, aan het verblijf onder de wapenen of in werkelijken dienst van ingelijfd en bij de militie door de gezinnen of de personen daarbij mede aangewezen, aanspraak kan worden ontleend op eene vergoeding uit 's Rijks kas.

Bij de openbare beraadslaging over de Landweeerwet werd op eene daartoe betrekkelijke vraag door den toenmaligen Minister van Oorlog o. m. zeer ernstige overweging toegezegd van het denkbeeld, om eene vergoeding, als hiervoren bedoeld, ook toe te kennen wegens verblijf onder de wapenen van dienstplichtigen bij de landweeer (Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Zitting 1900—1901, blz. 1553, linker kolom).

De ondergeteekenden maken deze toezegging tot de hunne, niet alleen

omdat het in overeenstemming schijnt met den geest en de strekking van het instituut der vergoeding dat Militie- en Landweeerwet in dit opzicht gelijke bepaling behelzen, maar bovendien, omdat de gronden, welke hebben geleid tot aanvaarding van dat instituut ten aanzien van minvermogene betrekkingen van ingelijfden bij de militie, in beginsel ook, en zeker niet in mindere mate, gelden jegens in overeenkomstige omstandigheden verkeerende betrekkingen van dienstplichtigen bij de landweer.

Dienovereenkomstig wordt bij dit ontwerp voorgesteld tusschen de artikelen 15 en 16 der Landweeerwet in te voegen een nieuw artikel — artikel 15*bis* — in hoofdzaak gelijkkluidend met het hiervoren aangehaalde art. 113*bis* der Militiewet.

Gelet op den normalen omvang van gezinnen van mannen in den landweerplichtigen leeftijd (28—35 jaar) en op de daarmede verband houdende behoeften dier gezinnen, komt het echter wenschelijk voor, het uiterste van het bedrag der vergoeding, die aan het gezin van den landweerplichtige kan worden toegekend, hooger te stellen dan het bedrag der vergoeding, die aan het veelal minder talrijke gezin van den jeugdiger ingelijfde bij de militie ten hoogste kan worden uitgekeerd.

Waar dan ook art. 113*bis* der Militiewet als hoogste vergoeding één gulden voor elken dag noemt, geeft het voorgestelde artikel 15*bis* der Landweeerwet één gulden en vijftig cent voor elken dag als uiterste aan.

Aangezien voorts het doel zou worden voorbijgestreefd en meermalen niet gewenschte uitkomst zou worden bereikt, indien vergoeding uit 's Rijks kas óók werd toegekend voor derving van verdiensten wegens vrijwillig verblijf onder de wapenen (artikel 13 der Landweeerwet), zoo is in het laatste lid van het voorgestelde artikel 15*bis* eene bepaling opgenomen, die aanspraak op vergoeding uitsluit voor den tijd dien de dienstplichtige vrijwillig krachtens artikel 13 der Landweeerwet onder de wapenen is.

De ondergeteekenden meenden met deze toelichting te kunnen volstaan en spreken het vertrouwen uit, dat zij door het aanhangig maken van het wetsontwerp op dit tijdstip het hunne hebben verricht voor eene zóó tijdige regeling van de voor minvermogene betrekkingen van landweerplichtigen zoo belangrijke vergoedings-aangelegenheid, dat deze regeling zal kunnen tot stand gekomen zijn vóór dat de landweer, ter voldoening aan artikel 11 der Landweeerwet, voor de eerste maal onder de wapenen komt, in Mei 1906.

De Minister van Oorlog,

H. P. STAAL.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

P. RINK.

Omtrent dit wetsontwerp is door de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer uitgebracht het navolgend:

Voorloopig Verslag.

Het afdeelingsonderzoek van het wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen en beschouwingen.

Van verschillende zijden gaf men er zijne instemming mede te kennen, dat deze Ministers de vroeger van Regeeringswege gedane toezegging tot

de hunne hebben gemaakt en zij de indiening van dit wetsontwerp tot regeling van de voor minvermogene betrekkingen van landweerplichtigen zoo belangrijke vergoedingsaangelegenheid hebben bevorderd.

Sommigen waren van oordeel, dat eene bevredigende regeling van de vergoedingsaangelegenheid zal kunnen medewerken om de instelling der landweer, die tot dusverre hier te lande nog weinig sympathie geniet, meer populair te maken. Zij vreesden echter, dat de voorgestelde regeling niet tot tevredenheid zal leiden, omdat de in het ontwerp bepaalde hoogste vergoeding van één gulden en vijftig cent voor elken dag in vele gevallen als te laag, in sommige zelfs als veel te laag, zal moeten worden beschouwd. Men bedenke slechts welke de loonstandaard in vele groote steden is en zal dan inzien, dat met het voorgestelde maximum-bedrag vele landweerplichtigen voor de te derven loonen niet zullen kunnen worden schadeloos gesteld. Op verhooging van het maximum tot twee of wellicht tot drie gulden werd daarom door deze leden aangedrongen.

Andere leden deelden deze opvatting niet; huns inziens is een maximum van één gulden en vijftig cent hoog genoeg. Gevraagd werd dezerzijds, of rekening zal worden gehouden met de werkelijke loonen en hoe dit thans geschiedt ten aanzien van het toekennen van vergoeding aan minvermogene betrekkingen van miliciens.

Sommige leden waren van oordeel dat het maximum wel tot één gulden zou kunnen worden verminderd of wellicht op een nog lager bedrag zou kunnen worden gesteld, indien een eenigszins ander stelsel werd gevolgd dan thans met betrekking tot de vergoedingen ingevolge art. 113*bis* der Militiewet 1901 in zwang is. In ruime mate behoorde gebruik te worden gemaakt van de bevoegdheid, ontheffing van werkelijken dienst te verlenen en dit niet enkel voor de gevallen, in artikel 15*bis* genoemd, dat door het gezin van den landweerplichtige of door personen, in wier onderhoud hij voorzorg of hulp voorzien, zonder zijne aanwezigheid niet of niet voldoende in eigen onderhoud kan worden voorzien, maar ook voor dat tal van gevallen, waarin men door tijdelijke afwezigheid gevoelig in zijne kostwinning wordt getroffen, ja allicht die kostwinning voor goed teloor ziet gaan en waarin men met het ontvangen van de wettelijke vergoeding toch eigenlijk niet is geholpen. Werd ten aanzien van de meer beteekenende gevallen in dezen geest gehandeld, dan zou het normale bedrag der vergoeding lager kunnen zijn, ook al daarom, omdat de oefeningen der landweer slechts zes dagen duren en dus niet van ingrijpenden invloed op de familieomstandigheden der landweerplichtigen kunnen zijn. Er zou dientengevolge niet, als thans bij de vergoedingen aan betrekkingen van miliciens, als het ware jacht worden gemaakt op het deelachtig worden van het voordeel en voor het Rijk zouden de kosten van den nieuwen maatregel zeer aanzienlijk lager zijn.

Eenige leden zouden willen, dat nog een stap verder werd gegaan en de oefeningen, in artikel 11 van de Landweerwet bedoeld, geheel achterwege werden gelaten. Zij zagen het nut van die oefeningen niet in en waren van oordeel, dat de landweerplichtigen, ook zonder ze te hebben medegemaakt, wanneer het noodig mocht zijn, in een enkelen dag wel weder gereed zouden zijn om goede diensten te bewijzen. Overigens gevoelden deze leden veel voor het denkbeeld van ruime toepassing der ontheffingsbevoegdheid, maar zouden zij er zich niet mede kunnen vereenigen, dat met het oog daarop het voorgestelde maximum werd verlaagd. De oefeningen der landweerplichtigen mogen slechts zes dagen duren; in dien tijd zullen de minvermogene betrekkingen van de militairen zich toch hebben te

bekrimpen, zoo zij niet eene behoorlijke vergoeding van Rijkswegen ontvangen.

Sommige leden konden zich met het denkbeeld van ruime toepassing van de ontheffingsbevoegdheid daarom zoo goed vereenigen, omdat zij vreesden, dat het met deze vergoedingen zou gaan als het is gegaan met die, ingevolge art. 113*bis* der Militiewet 1901 toegekend, waarvan het bedrag, zooals trouwens reeds was voorspeld, bij voortduring is gestegen en nu reeds tot eene aanzienlijke hoogte is gekomen, terwijl meer en meer blijkt, dat in vele gevallen vergoedingen worden toegekend, waar dit met de bedoeling des wetgevers niet in overeenstemming is te achten. Vele burgemeesters schijnen het met hunne verantwoordelijkheid op dit punt zoo nauw niet te nemen.

Andere leden, die overigens bij de militie aan ontheffing de voorkeur zouden geven boven geldelijke vergoeding, meenden, dat bij die ontheffing het gevoel van verantwoordelijkheid zich wel niet sterker zou openbaren dan bij de vergoeding; wel zou dit daarentegen het geval zijn bij vrijstelling van militieplichtigen, omdat dan voor elken vrijgestelden een ander in de plaats zou moeten komen. Gaarne zou men het oordeel des Ministers omtrent deze beschouwing vernemen.

Onafhankelijk daarvan zouden deze leden willen — en in dit opzicht sloten vele anderen zich bij hen aan — dat maatregelen werden getroffen om ten aanzien van het instituut der vergoeding aan landweerplichtigen misbruiken te voorkomen, die zich ten aanzien van het instituut der vergoeding aan miliciens in de practijk hebben geopenbaard. In aansluiting aan de beschouwingen, op bladz. 47 van het Voorloopig Verslag omtrent hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor 1906 weergegeven, werd in overweging gegeven, de namen van hen, die voor vergoeding in aanmerking wenschen te komen, te publiceeren of althans de zaak zoo te regelen, dat zij zou komen te staan onder de contrôle van de publieke opinie; verder om de uitvoering van het nieuwe artikel aan den Minister van Binnenlandse Zaken en niet aan dien van Oorlog op te dragen.

Gevraagd werd, of de Regeering niet reeds in hoofdtrekken zou kunnen mededeelen de regelen, naar welke de toekenning en de voorschriften, naar welke de uitbetaling der vergoeding zou plaats vinden; de practijk leert, dat de regelen, bedoeld in art. 113*bis* der Militiewet 1901, niet voldoen. Zal worden zorg gedragen, dat de belanghebbenden tijdig in het bezit komen van de vergoeding? Waar de oefeningen van de landweerplichtigen slechts zes dagen duren, kan het anders licht gebeuren, dat de vergoeding wordt uitbetaald, wanneer de landweerplichtige reeds weder bij zijn gezin is teruggekeerd, zoodat dan het met de vergoeding beoogde doel zoo goed als geheel zal zijn gemist.

Sommige leden verzochten, zoo mogelijk, eene globale opgave te mogen ontvangen van de vermoedelijke kosten van den maatregel. Huns inziens moet bij de berekening daarvan in aanmerking worden genomen, dat bij de landweerplichtigen het percentage van hen, die voor vergoeding in aanmerking komen, grooter zal zijn dan het is bij de miliciens, omdat bij de eersten de gemiddelde gegoedheid minder groot is dan bij de laatsten.

Gevraagd werd, of onder „verblijf onder de wapenen of in werkelijken dienst” ook zal zijn te verstaan het opkomen voor inspectie en of dus ook daarvoor aanspraak op vergoeding zal ontstaan. Zoo ja, dan wenschten vele leden eene uitdrukkelijke bepaling, dat voor inspectie-dagen geene vergoeding zal worden toegekend.

Enkele leden achtten het noodig, dat bij deze gelegenheid tevens art.

11 der Landweeerwet worde herzien. Huns inziens behoort niet alleen aan de bij de militie ter volledige oefening, maar ook aan de daarbij voor korte oefening ingelijfd en de verplichting te worden opgelegd, tot het houden van oefeningen onder de wapenen te komen.

Opgemerkt werd, dat zij, die zich in de jaren 1903, 1904, 1905, 1906 en 1907 ter inschrijving voor de schutterij zouden moeten aangeven, ingevolge art. 41, 1ste lid, der Landweeerwet van die verplichting zijn ontheven. Aangezien echter ingevolge art. 40, 1ste lid, der Landweeerwet de wet op de schutterijen eerst op 2 Augustus 1908 vervalt, zou die verplichting weer komen te rusten op hen, die zich, volgens hun leeftijd, ter inschrijving voor de schutterij zouden moeten aangeven in 1908. Ten einde deze nuttelooze inschrijving te voorkomen, die immers met het oog op het dadelijk daarop vervallen van de wet op de schutterijen geen gevolg zal kunnen hebben, en den betrokken personen last en de gemeenten kosten zal veroorzaken, zal in het eerste lid van art. 40 der Landweeerwet het woord „vijf” in „vier” moeten worden gewijzigd, ten gevolge waarvan de wet op de schutterijen op 2 Augustus 1907 zou komen te vervallen. Gevraagd werd of niet van deze gelegenheid gebruik ware te maken voor het aanbrengen van deze noodzakelijke wijziging. Of denkt de Regeering daartoe een afzonderlijk voorstel in te dienen?

Ter sprake werden gebracht de bezwaren van hen, die bij eene schutterij eene betrekking bekleeden, waaraan inkomsten zijn verbonden en na de opheffing der schutterijen die inkomsten zullen moeten missen. Sommige leden meenden, dat deze personen van Rijkswege behoorden te worden schadeloos gesteld en vroegen, hoe de Regeering daarover denkt. Is zij wellicht bereid tot de daarvoor noodige aanvulling van de Landweeerwet het initiatief te nemen, en zoo ja, bij deze gelegenheid?

Ten slotte werd gevraagd, of de landweerplichtigen, wanneer zij onder de wapenen of in werkelijken dienst verblijven, zullen vallen onder de bepaling van art. 5, litt. c, der Kieswet, zoodat de uitoefening van het kiesrecht voor hen geschorst zal zijn. Zoo ja, dan meenden sommigen, dat hierin door wetswijziging behoorde te worden voorzien.

Aldus vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 24sten November 1905.

MARCHANT.

VERHEIJ.

DUYMAER VAN TWIST.

ELAND.

TROELS' TRA.

CORRESPONDENTIE.

Invoering der nieuwe militaire strafwetten in Nederlandsch-Indië.

Het schijnt het plan der vorige Regeering te zijn geweest, de invoering der nieuwe militaire strafwetten voor Ned.-Indië zeer spoedig te doen volgen op hunne invoering hier te lande. Zooals bekend wacht de invoering der nieuwe wetten, behalve op de nieuwe „regeling betreffende de rechts-„macht van den militairen rechter” en tal van uitvoeringsbepalingen, op het tot stand komen der ontworpen wijzigingen van de „rechtspleging bij „de landmacht”. Zoowel het een als het ander zal, alvorens voor Indië te worden van kracht verklaard, de daartoe noodige wijzigingen moeten ondergaan.

Die wijzigingen houden natuurlijk o. a. verband met de in menig opzicht verschillende toestanden dáár en hier. Het is mij niet bekend of de Regeering ze reeds overwogen of wel een opdracht in dien geest aan de Regeering in Ned.-Indië heeft verstrekt. Vóórdat wordt overgegaan tot eene omwerking voor Ned.-Indië moet ééne vraag beantwoord worden en wel deze: „zal men de nieuwe wetten doen aansluiten bij het thans „vigeerende strafwetboek voor Europeanen of wel bij het nieuwe?” In het laatste geval zal men óf moeten afzien van het voornemen om met de invoering van het nieuwe strafwetboek voor Europeanen te wachten, totdat ook een nieuw strafwetboek voor Inlanders gereed zal zijn, óf men zal met het laatste zeer veel spoed moeten maken; in het eerste geval zou het nieuwe militaire strafwetboek voor Indië er heel anders gaan uitzien dan dat voor Nederland en wordt de omwerking dus zooveel te moeilijker, terwijl ze bovendien een zeer tijdelijk karakter zou dragen.

In verband met het vorenstaande zij het een en ander medegedeeld uit de lijdensgeschiedenis van het nieuwe Ned.-Indische strafwetboek voor Europeanen.

Het is reeds 7 jaar geleden, dat dit wetboek door de Staten-Generaal werd aangenomen, maar nog altijd behelpen de Europeanen in Indië zich met het verouderde aan den Code Pénal ontleende strafwetboek, omdat het plan was om met de invoering te wachten, totdat ook voor Inlanders een nieuw strafwetboek zou zijn gereedgekomen. Dit laatste is thans *ontworpen*, doch daarmee is nog niet gezegd, dat het binnenkort zal worden *ingevoerd* (vide daaromtrent ook het artikel van Mr. J. W. G. KRUSEMAN in het Tijdschrift voor strafrecht afl. 4 en 5 blz. 358).

Met recht mag gevraagd worden of het, met het oog op art. 75 van het Regeeringsreglement, niet beter ware geweest, indien het nieuwe strafwetboek voor Europeanen reeds eerder ware ingevoerd, onafhankelijk van de voorgenomen herziening van het strafwetboek voor Inlanders. Zeker is het jammer, dat, als een gevolg van het wachten van het een op het ander, de Europeanen in Indië nu reeds jaren langer dan bepaald noodzakelijk was, leven onder een zoo verouderde strafwetgeving.

Het zoude te betreuren zijn als men nu met het nieuwe *militaire* strafwetboek een soortgelijken weg opging. Klaarblijkelijk was dit dan ook de bedoeling van de vorige Regeering niet. Er zijn ook wettelijke bezwaren tegen: zoo goed als art. 75 van het Regeeringsreglement zich verzet tegen een lang wachten van het nieuwe strafwetboek voor Europeanen op het nieuwe strafwetboek voor Inlanders, verzet ook art. 76 van dat

reglement zich tegen een langdurig uitstel van de invoering der nieuwe *militaire* strafwetten, door te wachten op de invoering der nieuwe *gewone* strafwetten. De hier genoemde artikelen hebben volgens prof. DE LOUWER een „dwingend karakter”.

Wellicht is de redactie van dit Tijdschrift in de gelegenheid inlichtingen te geven, omtrent hetgeen ten deze de plannen der tegenwoordige Regeering zijn. (1)

J. F. DEN OUDEN,

1e Luitenant der Inf.

Leeraar K. M. A.

Breda, 7 October 1905.

---

(1) Aan de K. M. A. is men op 1 Oct. 1904 begonnen met aan het jongste studiejaar de nieuwe militaire wetten te onderwijzen, zoodat er daarmede stellig op is gerekend, dat ze uiterlijk 1 Oct. 1907 in Indië van kracht zullen zijn.

d. O.

Tot haar leedwezen is de Redactie niet bij machte aan het verzoek van den geachten inzender te voldoen. Zij had gehoopt dat dit punt bij de schriftelijke of mondelinge behandeling der begroting voor Nederlandsch-Indië in de Tweede Kamer der Staten-Generaal ter sprake zou zijn gebracht. Nu zulks niet is geschied meent de Redactie de toegezonden vraag niet langer te mogen achterhouden. Zij hoopt dat de gemaakte opmerkingen de aandacht zullen trekken van het Departement van Koloniën, aangezien, naar verluidd, binnen afzienbaren tijd aldaar voorstellen tot het door den geachten inzender aangegeven doel uit Nederlandsch-Indië worden verwacht. De inzender moge er echter intusschen aan worden herinnerd, dat bij de Staten-Generaal aanhangig is de overweging van een wetsontwerp tot wijziging van de artt. 75 en 109 van het Regeeringsreglement voor Nederlandsch-Indië, waarvan de Memorie van Antwoord op het door de Tweede Kamer uitgebrachte verslag onlangs is verschenen, terwijl eerst na aanneming van dit wetsontwerp het strafrecht en de strafvordering kunnen en moeten worden herzien. „Het is wel geen zaak van het naaste jaar — zeide de Minister van Koloniën in de vergadering der Tweede Kamer van 23 November jl. — maar zij ligt toch ook niet in de verre toekomst.” (Handelingen 1905—1906, blz. 182).

Hetgeen in de noot vermeld wordt acht de Redactie niet zonder gevaar, indien het zoo moet worden opgevat, dat geen onderwijs meer wordt gegeven in het bestaande recht. Vooral voor de a. s. Indische officieren, die o. i. — gelet op het bovenstaande — als officier nog geruimen tijd met die wetten te maken zullen hebben. Of nl. de afschaffing van het bestaande recht zelfs hier te lande zóó spoedig zal gaan als bij deze regeling van het onderwijs schijnt te zijn ondersteld, mag eveneens met het oog op de plannen der tegenwoordige Regeering voor het minst twijfelachtig worden genoemd.

TWEE ONUITGEGEVEN WETSONTWERPEN,

MEDEGEDEELD DOOR

MR. L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

Dank zij het algemeen bekende en algemeen gewaardeerde werk van Prof. VAN DER HORVEN, getiteld „Onze Militaire Strafwetgeving”, is de geschiedenis van die wetgeving aan elk belangstellende bekend en zijn de destijds nog niet gepubliceerde voorafgaande teksten der Crimineele Wetboeken en Reglementen van Krijgstucht voor ieder toegankelijk geworden. Echter draagt de inhoud van dit standaardwerk in hoofdzaak slechts bij tot de richtige kennis van het materieel militair strafrecht, dat nu, behoudens wijziging, ruim negentig jaren ten onzent heeft gegolden en reeds uit dien hoofde veilig als verouderd mag worden aangemerkt. Tot juist verstand van het procesrecht leert deze uitgave zeer weinig. Toch verdient ook dit onderdeel belangstelling. De handboeken welke tot nu toe het formeel militair strafrecht behandelen, vertoonen alle een opmerkelijke leemte: omtrent de procedure bij het Hoog Militair Gerechtshof wordt ongeveer niets medegedeeld. Aan den eenen kant is dat onnoodig: art. 76 van 's Hofs Provisioneele Instructie verklaart hetgeen in de Rechtspleging bij de Landmacht is bepaald omtrent de precedente informatie, het beleggen van getuigenissen en het verhooren der gevangenen ook voor den Hove toepasselijk. Doch aan den anderen kant is die leemte ongemotiveerd: art. 75 van die Instructie, ten aanzien van de manier van procederen tot nader order voorschrijvende den stijl van praktijk bij den Hove van Holland tot in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde, eischt nadere uitwerking.

Het komt mij gewenscht voor dat aan de commentatoren van ons bestaand formeel militair strafrecht — aangezien dat in hoofdzaak nog wel eenigen tijd zal moeten blijven gelden — de gelegenheid worde geopend om zich dienaangaande eenig denkbeeld te vormen. Bovendien is het niet alleen uit historisch oogpunt van gewicht, dat uit den tijd, toen aan schriftelijke toelichting van wetsontwerpen nog geen zorg werd besteed, alle lezingen dezer wetten bekend en gemakkelijk te raadplegen zijn. Reeds vroeger had ik gelegenheid om aan te toonen, dat een hoofdbeginsel van ons militair strafprocesrecht — de vervolgingsbevoegdheid ambtshalve van den auditeur-militair — een zeer eigenaardige geschiedenis heeft gehad. 1) Tot bewijs, dat die bevoegdheid door de wet niet erkend wordt, kon en behoefde ik niet veel anders bij te brengen dan de redactie welke aan de desbetreffende artikelen achtereenvolgens is gegeven. Deze teksten zijn in de eerste plaats die van de ontwerpen 1807 en 1808, het eerste uitgegeven door prof. VREDE, het tweede door prof. POLS in Themis 1866. Daarnaast is de rechtspleging voor de Zeemacht voor het eerst te vinden in het Ontwerp 1808 in Themis 1868 medegedeeld door Prof. v. d. HOEVEN. Deze drie ontwerpen omvatten, zooals ieder weet, het materiele en het formeel strafrecht voor het desbetreffend onderdeel van onze weermacht. Daardoor ontstond de merkwaardige toestand, dat zoowel in het ontwerp voor de landmacht als in dat voor de zeemacht

1) Zie Mil. Spectator 1901 blz. 525 v.

de procedure voor het Hoog Militair Gerechtshof omschreven werd. Voor zooveel de voorschriften van het landmacht-ontwerp niet gewijzigd werden overgenomen, verklaarde art. 24 van kapittel XIII van het zeemacht-ontwerp ze eenvoudigweg toepasselijk.

De bezwaren van zoodanige regeling waren apert. Reeds de Raad van State gevoelde ze bij zijn onderzoek. In den brief van 19 September 1809 welke de Raad omtrent eene andere vraag aan den Koning schreef, 1) komt de navolgende passage voor: „Lors de la discussion du Chap. XIX „du Code Militaire pénal qui traite de l'organisation du Haut Tribunal „Militaire, de ses attributions, et du mode de procédure à observer par „lui, — le Conseil a cru devoir mettre en harmonie avec ce Chapitre, le „Chap. XIII du Code Militaire pour la Marine, renfermant le même objet, „et lequel chapitre se réfère quant à la partie des attributions de ce „Tribunal relativement à la Marine au Chap. XIX du Code Militaire pour „l'Armée. Aussi ces deux chapitres ont été discutés ensemble.”

Niet onwaarschijnlijk heeft deze opmerking bijgedragen tot de splitsing welke in de ontwerpen in het jaar 1810 is voltrokken: de crimineele wetboeken zouden voortaan slechts het materieel strafrecht inhouden terwijl het formeel gedeelte werd ondergebracht in de Concept-Wet op de Regterlijke instellingen en Regtspleging voor het Volk van Oorlog te Lande en te Water, door Prof. v. d. HOEVEN in zijn meermalen aangehaald werk o. a. vermeld op blz. 35—37. De tekst van dit ontwerp (1810) is aldaar echter niet opgenomen eensdeels omdat die zeer uitvoerig, anderdeels omdat die niet van daaraan geëvenredigd nut is. Ten aanzien van dit laatste argument waag ik het mijn van het oordeel van Z.H.G. afwijkend gevoelen hier uit te spreken. Ik heb dan ook gemeend goed te handelen door dit ontwerp (waarvan ook mij slechts één exemplaar bekend is) hierna opnieuw te doen afdrukken.

Naast den tekst van dit Ontwerp 1810 heb ik te bestemder plaatse, naar het voorbeeld van de uitgave van Prof. v. d. HOEVEN, doen stellen hetgeen in het Ontwerp (1814) der Instructie van het Hoog Militair Gerechtshof was overgenomen, voorzover dat afwijkt van den tekst van het Ontwerp 1810. Ook dit Ontwerp 1814 is niet door Prof. v. d. HOEVEN medegedeeld, op grond dat de wijze waarop de H.H. MOORREES e.s. de rechtspleging voor het Hof zouden hebben willen regelen ons slechts zeer weinig belang inboezemt, en dat die mededeeling voor den toekomstigen wetgever geen nut meer heeft (blz. 151). Dit laatste argument kan geredelijk worden toegegeven, althans indien men het oog heeft op den wetgever, die geroepen is een gansch nieuwe militaire strafvordering te ontwerpen. Bij een partieele herziening geldt het echter niet, immers niet in zoo hooge mate.

Het argument, ontleend aan de bedoeling van de stellers van het ontwerp zou m. i. alleen dan alle waarde aan de mededeeling ervan ontnemen indien waar of slechts waarschijnlijk kon worden gemaakt, dat de wijze van procederen volgens dit ontwerp 1814 belangrijk afweek van die welke thans ingevolge art. 75 van de Provisioneele Instructie door het Hoog Militair Gerechtshof moet worden gevolgd.

Het komt mij voor dat dit laatste niet wel mogelijk is. Het formeel militaire strafrecht van het ontwerp 1807, van de ontwerpen 1808, van het ontwerp 1810 en van het ontwerp 1814, alsmede dat van de beide Rechtsplegingen zijn m.i. getrouwe copieën van het procesrecht uit den aanvang der 19de eeuw, pasklaar gemaakt voor de militaire samenleving.

1) V. D. HOEVEN, Onze Militaire Strafwetgeving blz. 17 v.

ERRATUM.

Ten gevolge van eene foutieve nummering in de gebruikte kopie van het Ontwerp 1810 wordt de lezer verzocht te willen verbeteren:

op blz. 211 regel 9 v. o. staat: „180”; lees „181”.
                  ” 7   ”   ” : „193”;   ”   ”194”.
                  ” 2   ”   ” : „195”;   ”   ”196”.

Voorts gelieve men op blz. 212 de eerste drie regels van boven te doen vervallen. De kopie bevatte hier eene schrijffout, die eerst na het afdrukken van deze bladzijde werd ontdekt.

Belangrijke afwijkingen, invoering van nieuwe beginselen van algemeene strekking is nergens aan te toonen. De opmerkingen door den Raad van State, over dit onderdeel gemaakt, zijn zeer weinige en grootendeels van redactioneelen aard. In het bijzonder blijkt uit het gedeelte van 's Raads advies, dat aanleiding gaf tot de opneming van de artt. 75 en 76 der Prov. Instructie, 1) wel, dat voorshands bezwaar bestond tegen *den omvang* van de regeling der algemeene manier van procedeeën voor het Hoog Militair Gerechtshof; doch dat er tegen de grondbeginselen uit hoofde van nieuwhed bezwaren zouden kunnen worden ingebracht, blijkt niet. Veeleer meen ik uit het tweede gedeelte te mogen lezen, dat de tegenwoordige artikelen 75 en 76 die algemeene manier van procedeeën in beginsel gelijkstellen met die welke tot 1810 voor het Hof van Holland werd gevolgd. Behalve voor wat aangaat de precedente informatie, die door het optreden van officieren als commissarissen noodwendig anders geregeld moesten zijn, heeft dan in werkelijkheid art. 75 met eene algemeene formule het voorstel van 1814, waartegen geen bezwaren schijnen te hebben bestaan, gesanctionneerd. In deze opvatting reken ik mij versterkt door het feit, dat de manier van procedeeën in burgerlijke strafzaken van 1809 en het ontwerp daarvoor van 1815 in beginsel en hier en daar letterlijk met de militaire ontwerpen overeenstemden en dat het ontwerp van 1815 evenals een volgend ontwerp van 1819 door de Staten-Generaal werd verworpen, als zijnde bij deze ontwerpen te veel rekening gehouden met het achttiende-eeuwsche strafproces.

Al hebben alzoo beide ontwerpen nimmer kracht van wet gehad, zij vormen, als zich geheel aansluitend aan hetgeen tot in het jaar 1810 de *modus procedendi* bij het Hof van Holland was, m.i. een belangrijk hulpmiddel, een vertrouwde leidraad tot de kennis van het strafproces bij het Hoog Militair Gerechtshof. Als zoodanig geven zij licht omtrent belangrijke vragen, die thans nog open zijn: het karakter van het purgeproces, het rechtsmiddel van revisie tegen beslissingen door het Hof in eersten aanleg genomen, de procedure in eersten aanleg en die in appel, e. d. m. Daarenboven geven tal van kleinere verschillen licht over de wordingsgeschiedenis van aanverwante bepalingen uit de vigeerende wetgeving: men denke b.v. aan het medegedeelde in noot 2 op blz. 129 van dit Tijdschrift omtrent de wordingsgeschiedenis en de beteekenis van art. 77 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof.

Het ontwerp 1810 heeft ongetwijfeld tot grondslag gediend voor het ontwerp 1814. Op tal van plaatsen is ondoordacht naschrijven van het eerste in het laatste aan te wijzen. Men vergelijke b.v.:

						Beide artikelen beginnen met „De Vierschaar”, hetgeen in het ontwerp 1814 onjuist is.	
„ 332	„	„	„	180	„	„	In beide artt. is aan het slot het woordje „in” uitgevallen.
„ 345	„	„	„	193	„	„	Onveranderd is gebleven het woordje „hun” in het midden van het artikel, dat in het Ontwerp 1814, „hem” had moeten worden.
„ 347	„	„	„	195	„	„	Dezelfde vergissing is ook hier gemaakt.

1) v. d. HOEVEN, t. a. p. blz. 156.

art. 348 Ontw. 1814 met art. 196 Ontw. 1810. Art. 348 leest „onbedacht hebben (in plaats van heeft) aangenomen”.

„ 56 „ „ „ „ 352 „ „ „Zij heeft” enz. De aanhef moest in art. 56 luiden: „*Het Hof heeft*”. *Zij* sloeg op de Hooge Militaire Vierschaar uit het ontwerp 1810.

Wellicht is meer van dien aard te vinden. Ook zijn talrijke aanhalingen van andere artikelen in het ontwerp 1814 oningevuld gebleven.

Wat de uitgave zelf betreft nog een paar opmerkingen. Tot grondslag voor het ontwerp 1810 heeft gediend het ook door Prof. VAN DER HOEVEN gesignaleerde exemplaar van de Koninklijke Bibliotheek. Daarvan zijn slechts de eerste 7 artikelen genummerd. De overige nummers, die ik tusschen haakjes deed drukken, zijn van mij afkomstig. De uitdrukkingen, die in het Ontwerp 1814 verandering hebben ondergaan, heb ik *cursief* doen drukken, terwijl links daarvan de gewijzigde redactie is medegedeeld. Eenvoudige spellingsverschillen meende ik onvermeld te mogen laten.

De volgorde der artikelen, titels en hoofdstukken is in beide ontwerpen niet gelijk. Tot grondslag nam ik het ontwerp 1810, als van de ruimste strekking. Een tabellarisch overzicht aan het slot vergemakkelijkt de raadpleging ten aanzien van het Ontwerp 1814. Voor de artikelen 93—126, 209—228 en 237 van het Ontwerp 1814 was naast den tekst van het ontwerp 1810 geen passende plaats te vinden. Ik laat ze dan ook aan het slot van deze inleiding volgen. De artikelen 253—256 van het Ontwerp 1814 komen ook niet in 't ontwerp 1810 voor, doch zijn gelijk-luidend aan de artikelen 126—129 der Provisioneele Instructie en behoeftendus geen herdruk. Wel zal hier de (officieele) inhoudsopgave van het Ontwerp 1814 volgen. Die van het Ontwerp 1810 is aan het einde van den tekst ook opgenomen; zij komt echter in het origineel niet voor.

Bovendien voeg ik hierbij twee tabellarische overzichten, het eerste bevattende verwijzing voor bepalingen van de Rechtsplegingen bij de Landmacht en bij de Zeemacht naar die van vroegere ontwerpen, het tweede van dezelfde strekking voor de artikelen der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en de ontworpen Instructie voor dat Hof van 1814. Uit beide overzichten blijkt, dat het formeel militair strafrecht in 1814 eene grondige omwerking heeft doorgemaakt, al mogen dan ook talrijke artikelen woordelijk overeenkomen met vroegere redactien.

Ten slotte moge nog worden vermeld, dat de Ontwerp-Instructie 1814 is een ingenaaid deel van 164 folio geschreven bladzijden, op welks omslag een etiket is geplakt, vermeldende, behalve den titel van de Instructie, de aanduiding „Exh. 10 Juli 1814, n°. 37.” en, onderaan, de woorden „Ver-vallen door de nadere redactie. 10 Juli XIV.” In het handschrift liggen drie losse aantekeningen van mij onbekende herkomst, doch vermoedelijk uit denzelfden tijd. Zij hebben betrekking op drie artikelen van het ontwerp en luiden:

I. „**Art. 73.** Dit art. ziet immers notoirlijk alleen op krijgswaarden van „de Landmilitie? — Ook op die voor 't krijgsvolk te water, zie art. 184.” De aanhaling van art. 184 is kennelijk onjuist.

II. „**Art. 77.** Minister van Justitie; — die titulature, als niet bekend,

zal hier en elders moeten veranderd worden in Hoofd van het Departement van Justitie, of iets dergelyks”.

III. „Art. 84. Minister van Marine etc. Hier en elders te veranderen in: hoofd van het Depart. der Marine etc. — daar de titulature van Minister niet is aangenomen”.

Thans moge in de eerste plaats volgen de Inhoudsopgave van het ontwerp 1814.

REGISTER der Instructie voor het Hoog Militair Geregts Hof der Vereenigde Nederlanden, dezelve Ministers en Suppoosten.

EERSTE TITEL.	1ste Hoofdstuk.	<i>Van het Hoog Militair Geregts Hof.</i>	Art. 1.
„	2de „	<i>Van de Rolle en Commissarissen tot dezelve.</i>	„ 48.
„	3de „	<i>Van de gevangen- of Provoosthuizen</i>	„ 55.
TWEEDE TITEL		<i>Van de Regtsmagt van het Hoog Militair Geregts Hof.</i>	„ 60.
DERDE TITEL		<i>Van de Regtspleging bij het Hoog Militair Geregts Hof.</i>	
„	1ste „	<i>Van Precedente Informatiën.</i>	„ 93.
„	2de „	<i>Aanleg van het Proces.</i>	„ 127.
„	3de „	<i>Verhooren en extra-ordinair Proces.</i>	„ 140.
„	4de „	<i>Ordinair Proces</i>	„ 198.
„	5de „	<i>Proces in Contumacie.</i>	„ 208.
„	6de „	<i>Proces in appel.</i>	„ 224.
„	7de „	<i>Sententien en executie derzelve</i>	„ 238.
„	8ste „	<i>Tauxatie van kosten.</i>	„ 253.
„	9de „	<i>Van Revisiën.</i>	„ 257.
VIERDE TITEL.		<i>Van bijzondere Procedures.</i>	
„	1ste „	<i>Van Middelen tot voorkoming van een Proces en van Purge.</i>	„ 284.
„	2de „	<i>Van Submissiën</i>	„ 296.
„	3de „	<i>Van onbevoegdheid des Regters</i>	„ 301.
VIJFDE TITEL.	1ste „	<i>Van den Advocaat-Fiskaal van de Zee- en land-magt.</i>	„ 312.
„	2de „	<i>Van den Griffier bij het Hoog Militair Geregts Hof</i>	„ 338.
„	3de „	<i>Van den Provoost-Generaal der Zee- en land-magt.</i>	„ 351.
„	4de „	<i>Van de Practizijns bij het Hof.</i>	„ 383.
ZESDE TITEL.		<i>Bijzondere bepalingen.</i>	„ 390.

De artikelen 93—126, 209—228 en 237 van het Ontwerp 1814, waarvan zoeven sprake was, luiden als volgt:

DERDE TITEL.

Van de Regts-pleging bij het Hoog Militair Geregts-Hof.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van precedente informatie.

Art. 93. Wanneer de Advokaat-Fisikaal aan het Hof inlevert eenige voorloopige door hem ingewonne informatie of bewijzen van eene begane misdaad, ter cognitie van het Hof staande, en op die stukken verzoekt geregelijke informatie te beleggen, zal het Hof de overgelegde bescheiden nauwkeurig examineren, of die genoegzamen grond opleveren tot een regterlijk onderzoek en bijzonder of daarbij behoorlijk blijkt van het aanwezen der misdaad.

Art. 94. Het Hof zal daarop naar bevind van zaken disponeeren door het verzoek of geheel van de hand te wijzen, en indien iemand in verzekering mogt genomen zijn, denzelve te doen ontslaan of in advijs te houden en den Advokaat-Fisikaal te gelasten om nadere informatie op te sporen, of te accordeeren en ten dien einde Commissarissen te benoemen.

Art. 95. Tot Commissarissen in zodanig geval zullen worden benoemd een Regtsgeleerde en een lid van de Zee- of Land-magt na mate de misdaad iemand, tot één dezer Corpsen behorende, betreft.

Art. 96. Als Commissarissen en Griffier zullen niet kunnen fungeren alle de geenen welken den verdagte persoon in den bloede of het huwelijk bestaan, of ook om andere redenen bij de Wet omschreeven over de beschuldigde zelve hunne functien niet kunnen uitoeffenen.

Art. 97. De benoemde Commissarissen zullen de vraagpointen door den Advokaat-Fisikaal tot verhoor der daarbij aangeduide persoon gesteld, van denzelve overneemen of vooraf onderzoeken mitsgaders zodanig veranderen, als zij voor de justietie zullen dienstig oordeelen.

Art. 98. Commissarissen zullen daarna den Advokaat-Fisikaal dag en uur bepalen tegen welken die personen zullen worden geciteerd, om voor hen getuigenis der waarheid te geven of nader te worden gehoord op de reeds gegeve verklaringen.

Art. 99. Indien de Advokaat-Fisikaal niet genoeg heeft kunnen ontdekken wat de getuigen zullen kunnen verklaren of het hooren der getuigen zo veel uitstel niet lijd als tot het vooraf instellen en nazien der vraag pointen zoude nodig zijn, of bij andere voldoende redenen, door den Advokaat-Fisikaal aan Commissarissen voor te dragen, zullen Commissarissen de getuigen hooren alleen op de door hen voortstellen vragen en de verklaring der getuigen in geschrifte doen stellen.

Art. 100. Wanneer de getuigen militaire personen zijn, welke zich in de residentie van het Hof bevinden, zullen zij door den exploitier bij het Hooch Gerechtshof daartoe worden geciteerd.

Art. 101. Wanneer zij zich buiten de residentie onthouden, zullen zij bij beslotene missives door den exploitier geciteerd worden of wel ter plaatse waar zij zich onthouden voor Officieren Commissarissen gehoord worden.

Art. 102. Ingevalle de getuigen geene Militairen zijn, zal het Hof bij requisitorien aan den burgerlijken Regter, waaronder zij behooren, verzoeken, dat dezelve worden geciteerd, om voor Commissarissen uit deszelfs midden verklaringen in de zaak aftegeeven.

Art. 103. Ook zal het Hof, zo wanneer hetzelfde vermeend, daartoe termen te zijn, de interrogatoriën aan dien bevoegden Regter kunnen overzenden ten einde de getuigen daarop te hooren en dezelve met de beëdigde antwoorden terug te zenden.

Art. 104. Indien een gedaagde niet verschijnt op den bepaalden dag en uur om getuigenis der waarheid te geven, zal hij ten tweede male worden gedagvaard op poene van gijzeling, of wel zo hij geen militair is, daartoe requisitorien aan den competenten rechter worden gedepecheerd.

Art. 105. Indien hij andermaal wegblijft en een militair persoon is, zal door Commissarissen, ten verzoeke van den Advokaat-Fisikaal, aan denzelve permissie worden verleend, om dien gedaagde in civile doch beslotene gijzeling te stellen op deszelfs eigen kosten.

Art. 106. Zodanige permissie zal ook door het Hof en des noods bij provisie door Commissarissen aan den Advokaat-Fisikaal worden verleend tegen een gedaagde, militair zijnde, die zich onwillig toont om getuigenis te geven, het zij zonder redenen voor te dragen, het zij de redenen, waarom hij meende daartoe na regten niet verplicht te zijn, onvoldoende zijn geoordeeld.

Art. 107. Ten aanzien van een getuige, geen militair zijnde, zal de niet gecompareerd zijnde of onwillige getuige op requisitorien van het Hof op gelijke wijze door civile beslotene gijzeling worden geconstringeert.

Art. 108. Wanneer een getuige door ziekte of andere lichamelijke ongemakken verhinderd word voor den Regter te verschijnen, zal het verhoor aan den zodanige ten huizen van den getuige kunnen geschieden.

Art. 109. Letteren requisitoir aan buitenlandsche Regters zullen moeten behelzen belofte van vergoeding der redelijke onkosten daarop vallende, en toezegging van in gelijke gevallen wederkerig denzelfden dienst aan de Justitie te zullen bewijzen.

Art. 110. Wanneer de Advokaat-Fisikaal verzoekt, of Commissarissen dienstig oordelen, dat eene regterlijke bezigtiging geschiede van de gelegenheid der plaats, waar de misdaad is begaan, of dat getuigen daar ter plaatse worden gehoord, of eindelijk dat een lijk of zwaar gekwetst persoon naauwkeurig door medicinae Doctoren en chirurgijns ten overstaan

van den Regter worde geschouwd en onderzocht, zal dit aan het Hof worden voorgedragen.

Art. 111. Hetzelve zal daarop aan Commissarissen daartoe acte verleenen of aan den Commanderende Officier van die plaats tot zodanig einde aanschrijving doen, zo de aart der zaak dit gedooft.

Art. 112. De Regter kan ook ex officio den openbaren aanklager gelasten tot het beleggen van geregtelijke informatien.

Art. 113. Commissarissen zullen :

a. vóór de aanvang van het verhoor aan iedere getuige ernstig voorhouden deszelfs verplichting om de zuivere waarheid te zeggen, zonder iets te verzwaren, te vergrooten, te verlichten, te verkleinen, te ontveinzen of te verzwijgen.

b. Voorts zo veel nodig, herinneren het gewigt van den Eed, de gevolgen des meinEeds en de straffen van alle valsche getuigenissen.

c. Wanneer vraag-poincten zijn gesteld, elk vraag-point afzonderlijk voorhouden, en doen beantwoorden, doch de vraagpoincten mogen veranderen naar aanleiding van des getuiges antwoorden.

d. de getuigen ieder afzonderlijk en een voor een hooren, zonder dat de een van des anders getuigde visie of communicatie zal mogen hebben of zich daartoe zal kunnen refereeren.

e. Voor ieder getuige eene afzonderlijke acte maken, en dus de antwoorden van meerdere getuigen niet bij elkanderen onder of nevens de vraagpoincten stellen of schoon dezelfde vragen aan verscheide getuigen worden gedaan.

f. de antwoorden der getuigen zoveel doenlijk met derzelve eigene woorden en met de minstmogelijke verandering van stijl of uitdrukking door den Griffier doen optekenen.

g. bij het einde van het verhoor aan ieder getuige ernstig afvragen of hem, betrekkelijk de zaak, waarover hij gehoord is, nog iets bewust is, waaraan de Justitie zoude gelegen zijn.

h. na het eindigen van elk verhoor door den Griffier de gedaane vragen en antwoorden of des getuiges opgaven duidelijk en langzaam doen voorlezen.

Art. 114. De getuige zal daarna de voorgelezene antwoorden of opgave door hem goedgekeurd, of volgens zijne begeerte veranderd of vermeerderd, ondertekenen en wel zo hij niet kan schrijven door een kruis of ander teken te stellen, waarbij de Griffier zal attestereen dat het zelve door den getuige in zijne tegenwoordigheid is gesteld.

Art. 115. Wanneer de getuige een door hem gegeeve antwoord of iets in de door hem gedaane opgave veranderd, zal het zelve niet worden doorgehaald of onleesbaar gemaakt, maar zullen Commissarissen de herroeping en de wijze hoe het vorig antwoord is veranderd of uitgelegd, door den Griffier doen aantekenen.

Art. 116. Indien de herroeping, bijvoeging of uitlegging voorvalt onder het verhoor, zal het worden opgetekend daar, waar het voorvalt; indien het bij de voorlezing geschied, in het slot; doch wanneer het na de ondertekening voorvalt, zal het daar onder worden geschreven, en weder worden getekend als voren.

Art. 117. Na de ondertekening zal door Commissarissen, zulks goedvindende, aan den getuige den Eed worden afgenomen, en het verhoor door den Griffier worden getekend.

Art. 118. Indien Commissarissen om eenige bedenkingen den Eed niet hebben doen afleggen, zullen zij die in de eerste vergadering in overweging brengen, en zal aan de getuigen inmiddels worden aangezegd, om op ontbod weder te verschijnen.

Art. 119. Indien een getuige niet mogt verstaan de Hollandsche taal zullen Commissarissen een tolk gebruiken.

Art. 120. Deze tolk zal voor Commissarissen onder Eede beloven, dat hij zich in het geen, waartoe hij geroepen is, getrouwelijk zal kwijten, en daarvan niets aan anderen openbaren.

Art. 121. Hij zal de vragen, waarop de getuige moet worden gehoord, eerst in deszelfs taal overzetten, en in geschrifte stellen, vervolgens een voor een aan den getuige voorhouden, de antwoorden in de vreemde taal opschrijven en telkens aan den Griffier vertaald opgeven, welke dit zal aantekenen.

Art. 122. Hij zal eindelijk de antwoorden in de taal van den getuige aan hem voorlezen en deszelfs goedkeuring daarop bekomen of, de veranderingen en vermeerderingen daaronder gesteld hebbende, dit alles met en benevens den getuige ondertekenen, voorts dit slot vertaald aan den Griffier opgeeven, en het vertaald verhoor insgelijks met en benevens denzelfde ondertekenen.

Art. 123. Na afgelopen verhoor zal aan den getuige, des begeerende, worden voldaan het geen hem wegens verlette tijd en reiskosten geoordeeld word te competeeren.

Art. 124. Wanneer de Advokaat Fiskaal meent van genoegzaame bewijzen voorzien te zijn, of de informatien voldoende oordeeld, om daarop eenen regts-ingang te verzoeken, zal hij handelen als hierna is bepaald.

Art. 125. Het Hof, bevindende, dat de ingeleverde stukken niet voldoende zijn, of ook dat niet genoeg op de onschuld of ontlasting van den beschuldigde is geïnformeerd, zal gelasten nadere informatien tot zodanig einde in te winnen.

Art. 126. Het Hof zal voorts in allen gevallen na bevind van zaken op het verzoek om eenen Regts-ingang disponeren, door hetzelfde bij provisie in advijs te houden, het af te wijzen of eenen regts-ingang te verleenen.

DERDE TITEL.

5de HOOFDSTUK.

Proces in Contumacie.

(Art. 208, zie naast art. 512 Ontw. 1810).

Art. 209. De kosten op de eerste dagvaarding of beschrijving gevallen zullen in allen gevalle, zo wanneer de gedaagde of beschrevene zijne

non-comparitie niet justificeert, bij het definitif vonnis ten zijnen laste gebragt worden.

Art. 210. Wanneer een gedaagde of beschrevene in persoon op de andermaal gedane dagvaarding of beschrijving niet verschijnt zal default mitsgaders voor het profijt van dien authorisatie op den publieken aanklager tot apprehensie van den gedaagde of beschrevene in persoon verleend worden.

Art. 211. Wanneer een beschuldigde die ontslagen is onder handtasting en belofte van des gevorderd wordende ten allen tijde zich weder te zullen susteren op een opontbod ten gestelden dage niet verschijnt, zal eveneens authorisatie tot apprehensie van dezelve worden verleend.

Art. 212. Wanneer een beschuldigde tegen wien een mandament of authorisatie tot apprehensie is verleend, niet te vinden is, of, geapprehendeerd zijnde, is ontvlugt, zal dezelve bij openbare edicte worden gedagvaard, ten einde tegens zekeren dag en uur, daartoe te praefigeeren, in persoon te verschijnen voor Heeren Commissarissen ter Rolle om te aanhooren zodanige eisch en conclusie, mitsgaders al zulke preliminaire verzoeken als de Advokaat-Fiskaal tegen hem zal willen doen en neemen, of zich bevoeren in het Provoosthuis van het Hoog Gerechtshof in arrest te begeeven.

Art. 213. De dag bij die edictale citatie zal niet korter dan op zes weken gesteld worden.

Art. 214. Deeze dagvaarding zal in de residentie van het Hoog Geregts-Hof bij tromslag of trompettengeschal worden gepubliceerd door een exploitier van het Hof en een kopie daar van aan de vergaderplaats van hetzelfde worden geaffigeerd.

Art. 215. Bij aldien de laatste woon- of verblijfplaats van den alzo gedaagde bekend is, zal eene gelijke kopie met de post aan die woon- of verblijfplaats worden afgezonden.

Art. 216. De gedaagde, ten gepraefigeerden dage niet verschijnende, zal ten verzoeke van den Advokaat-Fiskaal eene nadere indaging worden geaccordeerd, met betekening van eenen naderen dag op een gelijke termijn van zes weken, waar van de publicatie, affixie en verzending op dezelfde wijze zal worden gedaan.

Art. 217. Deze indaging zal bij non-comparitie van den gedaagden en herdaagden voor de derde maal en eindelijk nog eens ten allen overvloeden voor de vierden maal worden herhaald op denzelfden voet en op gelijke termijnen van zes tot zes weken, in voege hier voren is omschreven.

Art. 218. Indien de gedaagden intusschen verschijnt of ontdekt word, zal hij dadelijk in verzekerde bewaring worden gesteld en tegen hem worden voortgeprocedeerd, zo als omtrent de beschuldigten, welken zich in detentie bevinden, is voorgeschreven.

Art. 219. Zo wanneer de gedaagde voortvlugtig blijft en niet is geapprehendeerd, zal, na dat de laatste termijn van comparitie verstreken is,

door den Advokaat-Fisikaal worden gediend van intendith met alle de stukken, daartoe behorende, en overlegging der relaasen der gedane exploitien, mitsgaders extract uit de Rolle wegens het herhaald wegblijven van den gedaagde.

Art. 220. Het Hof zal vervolgens op den eisch door den Advokaat-Fisikaal bij het intendith genomen, wanneer het de relaasen en verdere bijlagen in orde bevindt, den gedaagde uit hoofde zijner contumacie verklaaren vervallen van zijne militaire charge en hem bannen buiten het grondgebied van den Staat, met condemnatie van denzelve in alle de kosten, zo ter zaake van zijn wegblijven als wegens de tegen (hem) ingebrachte beschuldiging, tot op dien dag toe gevallen.

Art. 221. De gedaagde blijft des niet te min bevoegd, zich tegen de ingebrachte beschuldiging te verdedigen, doch zal hij gehouden blijven te betalen de kosten, waarin hij bij het contumacieel vonnis is verwezen, en zich te begeven in arrest in het Provoosthuis van het Hof.

Art. 222. In dat geval zal tegen den beschuldigde worden voortgeproceedeerd even als of hij zich noch niet verwijderd had, zo veel zulks na den aart van het oorspronkelijk proces op hem nog toepasselijk is, en daar in worden gesententieerd even als of geene sententie in contumacie gewezen was.

Art. 223. Alle de termijnen, welke bij de voorgaande artikelen zijn bepaald, zullen zijn peremptoir, en op absoluut verstek, welke verstekken zo dra dezelve zijn verleend, aanstonds zullen moeten opgemaakt worden.

DERDE TITEL.

ZESDE HOOFDSTUK.

Proces in appel.

Art. 224. Na de interjectie van het appel door een gecondemneerde zal het gepronuntieerde vonnis door den geenen, welke de functie van Secretaris bij den Krijgsraad waar neemt alsmede alle de stukken van het proces en verdere nodige informatien voor den Advokaat Fisikaal met de eerst daarop vertrekkende post aan het Hoog Militair Geregts-hof worden ingezonden.

Art. 225. Tevens zal dezelve daarbij inzenden een behoorlijk declaratoir van den openbaren aanklager en van den Krijgsraad welke het vonnis geveld heeft, ten blijke, of dezelve zich ook in de zaak in appel partijen stellen.

Art. 226. De openbaare aanklager bij den Krijgsraad zal tevens daarbij verzoek doen om te hebben authorisatie op den Advokaat-Fisikaal bij het Hof, om het appel voor hem te vervolgen, waarop staande sessie zal worden gedisponeerd.

Art. 227. Bij die stukken zal nog moeten zijn gevoegd een Procuratie van den appellant op een Practizijn bij het Hof om het appel voor hem

te vervolgen, of wel zo hij geen practizijn weet, of kan bekomen, eene procuratie in blanco.

Art. 228. In het laatste geval zal het Hof daarin dadelijk voorzien en een practizijn aan den appellant toevoegen.

(Zie verder bij art. 671 v. Ontw. 1810).

Art. 237. Het Hof zal het vermogen hebben om, wanneer daartoe wettige redenen exsteeren, den gecondemneerden of ook den Advokaat Fiskaal te releveren van alle omissien en verzuimenissen, als ten aanzien van de interjectie en prosecutie van het appel mogten gepleegd zijn.

Ik mag deze inleiding niet eindigen zonder een woord van welgemeenden dank aan den onlangs afgetreden Minister van Oorlog, door wiens bemiddeling ik het ontwerp 1814 in bruikleen ontving met machtiging om het geheel of gedeeltelijk te publiceeren. Dit Tijdschrift scheen mij daartoe de aangewezen plaats.

INSTRUCTIE

VOOR

het Hoog Militair Geregts Hof

DER

Vereenigde Nederlanden,

DERZELVER

Ministers en Suppoosten.

(1814).

WET

OP DE

Regterlijke Instellingen en Regtspleging

VOOR HET

Volk van Oorlog te Lande en te Water

VAN HET

Koninkrijk HOLLAND.

(1810).

EERSTE BOEK.

Regterlijke Instellingen en Werkzaamheden.

EERSTE TITEL.

Regterlijke instellingen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Algemeene Bepalingen.

Art. 1. Het regt wordt in den naam, en van wege den Koning uitgeoefend, het geen in alle vonnissen moet worden uitgedrukt; bovendien, zal aan het hoofd der vonnissen moeten gesteld worden *in naam des Konings*. — De Koning behoudt aan zich het regt, om, omtrent de uitvoering of executie van criminele vonnissen, bij provisie surcheance te verleenen.

Art. 2. De regterlijke magt wordt alleen uitgeoefend door regters, ingevolge de wet aangesteld; geene politieke magt, vermag de onafhankelijkheid der regters in de uitoefening van eenig gedeelte van derzelver werkzaamheden te belemmeren; alles onverminderd de magt van den Koning, om de vervolging van sommige misdaden te doen ophouden, wanneer het algemeen welzijn zulks vordert.

Art. 3. Ingevalle eene politieke magt zig dat omtrent eenig regterlijk collegie onderwinden mogt, zal hetzelfde gehouden zijn, daarvan dadelijk kennis te geven aan het gouvernement, ten einde daarin de noodige voorziening zoude kunnen worden gedaan.

Art. 4. Alle commanderende officieren, regters en justiciers, zullen elkanderen onderling alle hulp en ondersteuning toebrengen, tot bevordering der justitie, zoo in het nemen van informatiën, als in het vervolgen en arresteren van misdadigen, zonder hiervoor eenige kosten of jura, boven de gewone en noodzakelijke uitschotten, in rekening te mogen brengen.

Art. 5. Zij zullen verder elkanders acquisitoren in alle gevallen waar die te pas komen, respecteren, zonder dat belofte van reciprociteit of acte van non-pre(ju)dicie noodig zullen zijn.

Art. 6. Ingevalle iemand grieven heeft tegen eenigè regterlijke dispositie, zal hij deze kunnen inbrengen bij zoodanigen regter, als bij de wetten van hooger beroep is bepaald, ten welken einde over elke zaak twee vonnissen of uitspraken zullen kunnen gaan, een ter eerster instantie, en een bij hooger beroep, onder de uitzonderingen bij de manier van procederen opgeteld.

Art. 7. Ook zullen de handelingen, dispositiën en vonnissen van alle militaire regterlijke collegiën, openlijk strijdig met de wetten, betreffende de administratie van de justitie, en den vorm van regtspleging kunnen vernietigd en buiten effect gesteld worden door de hooge militaire vierschaar.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de collegiën en personen, door welke de militaire regterlijke magt zal worden uitgeoefend in het algemeen.

Art. (8). De regtsmagt over alle personen zoo van 's Konings land- als zeemagt die aan de militaire jurisdictie zijn onderworpen, wordt uitgeoefend door de regters bij deze wet nader omschreven, volgens de natemeldene bepalingen.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. (9.) Te dien einde zullen er bestaan :
1°. Een hooge militaire vierschaar;
2°. Krijgsraden.

Art. (10.) De regters, openbare aanklagers, griffiers of secretarissen, zullen voorbehoudens de nader te meldene bepalingen en uitzonderingen, moeten oud zijn 25 jaren, en zullen bij hunne eerste aanstelling in dezelve regtbanken elkanderen onderling niet tot in den vierden graad van bloedverwantschap of zwager-schap mogen bestaan.

EERSTE TITEL.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van het Hoog Militair Gerechts-Hof.

Art. 1. Het Hoog Militair Gerechts Hof. . . .

. . . . drie Officieren van de Zee-magt en drie Officieren bij de land-magt, en bij zich hebben een Advokaat-Fiskaal voor de Zee- en land-magt en een Griffier.

Art. 2. . . . Advokaat Fiskaal en Griffier. . . .

. . . dezer landen, . . .

. . . 30 jaaren en de Griffier niet minder dan 25 jaren. . . .

Art. 3. De President, leeden, Advokaat-Fiskaal en Griffier zullen elkanderen onderling niet mogen bestaan tot in den vierde graad van bloedverwantschap of zwager-schap.

Art. 4.

Bij de aanvaarding hunner posten, zullen de regtsgeleerde leden van de practijk, en alle andere ambten en bedieningen, welke hun werkzaamheden verschaffen, of waarvoor zij bezoldigd mogten worden, dadelijk afstand moeten doen.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de Hooge Militaire Vierschaar van het Koninkrijk.

Art. (11.) *De hooge militaire vierschaar van het koninkrijk*, zal bestaan uit negen leden, den president daaronder begrepen, te weten, drie regtsgeleerden, *drie officieren uit de land-magt, en drie officieren uit de zeemagt; en bij zich hebben eenen procureur des Konings, een griffier, en een substituut-griffier.*

Art. (12.) De regtsgeleerde leden, *procureur des Konings, griffier en substituut-griffier*, zullen moeten zijn meesters in de regten, ge-gradueerd op eene der universiteiten *binnen dit rijk*, voorts zullen alle dezelve, ende alzoo ook de militaire leden, den ouderdom van *30 jaren* moeten hebben bereikt.

Art. (13.)

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Art. 5.

... het voorschreeve Hof...

... het land of eenig gedeelte van hetzelfde ...

Art. 6. De President, leeden, Advokaat-Fisikaal en Griffier worden door den Vorst aangesteld.

Art. 7. De President zal altijd een Regtsgeleerde zijn.

Art. 8.
... Advocaat Fisikaal en Griffier ...

Ontwerp 1810.

Art. (14). Zij zullen ook, buiten het geen uit hunne ambten bij *de hooge militaire vierschaar* zelve voortvloeit, geen commissiën op zich mogen nemen, waar door zij aan *het land, departement, stad of plaats*, comptabel zouden zijn.

Art. (15). De president wordt door den Koning aangesteld, uit de leden van het collegie of daar buiten.

Art. (16). De Koning heeft de aanstelling van de leden, den procureur des Konings, griffier en substituut-griffier.

Art. (17). De aanstelling van den president, leden, *procureur des Konings, griffier en substituut-griffier*, geschiedt voor een' onbepaalden tijd, doch tot kennelijk wederzeggen.

Art. (18). De hooge militaire vierschaar, oefent over de geheele uitgestrektheid van het rijk, zoodanige regtsmagt in criminele zaken, als aan hetzelfde bij den tweeden titel van dit boek is opgedragen.

Art. (19). Alle de kosten aan het bestaan van deze hooge militaire vierschaar verbonden, en op de administratie van de justitie bij dezelve vallende, met alle de aankleven van dien, zullen betaald worden uit 's rijks kasse.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de krijgswaarden van 's Konings landmagt.

Art. (20). De krijgswaarden zullen gehouden worden in de hoofdplaats van elk departement van het koningrijk.

Art. (21). De krijgswaarden zullen bestaan uit zeven leden, den president daaronder gerekend.

Art. (22). Bij ieder van dezelve zal zijn een' procureur des Konings, welke tevens den post van secretaris zal waarnemen, en gegradueerd moeten zijn op eene der universiteiten in het koningrijk.

Art. (23). De commanderende officier in elk departement, zal, vóór het einde van elke drie maanden, onder approbatie van den Koning, benoemen zeven officieren, om voor de eerstvolgende drie maanden den krijgswaard uit

te maken, en zullen die alzoo benoemde leden, gedurende dat vierendeel jaars in functie blijven.

Art. (24). De president van den krijgsraad zal altijd een hoofdofficier moeten zijn, en ook gedurende het geheele vierendeel jaars, in die qualiteit fungeren.

Art. (25). Geen van de verdere leden zal een minderen rang mogen hebben, dan die van eersten luitenant in 's Konings landmagt.

Art. (26). De aanstelling van den procureur des Konings, geschiedt door den Koning, en zulks voor een' onbepaalden tijd, doch tot kennelijk wederzeggen.

Art. (27). De rang of orde in welke de leden van den krijgsraad ter vergadering zitting zullen hebben, wordt door den commanderende generaal of officier in het departement, bij het doen der aanstelling bepaald, doch zal dezelve moeten gebaseerd zijn, op derzelver effectiven militairen rang of ancienniteit in dienst.

Art. (28). De president en leden van den Krijgsraad zullen kunnen benoemd worden, niet alleenlijk uit de officieren, garnizoen houdende in de hoofdplaats van het departement, maar ook uit alle de overige officieren der troepen tot zoodanig departement behoorende, en uit alle de wapencorpsen door elkanderen genomen, mits bereikt hebbende den ouderdom van vijfentwintig jaren.

Art. (29). Bij gebrek van dienst doende officieren, zullen ook tot den krijgsraad kunnen worden gecommandeerd officieren op pensioen, reforme of retraite.

Art. (30). De krijgsraden oefenen uit ter eerster instantie, de criminele militaire justitie over alle de plaatsen van het departement, waaronder zij ressorteren, onder approbatie van derzelver vonnis, door de hooge militaire vier-schaar, zoo als hierna zal worden bepaald.

Hare verdere regten en pligten worden bij den (derden) titel van dit boek bepaald.

Art. (31). De presidenten en leden van de krijgsraden genieten als zoodanig geene tractementen.

Art. (32). Het tractement van de procureurs des Konings bij de krijgswraden, voorts de kosten bij dezelve loopende op het defroyeren van getuigen, briefporten, uitschotten bij dezelve *in officio* gedaan, tot het afhalen en wegbrengen van gevangenen, als anderzins, voorts de kosten op het beschouwen van lijken, het translateren van proces-stukken uit vreemde talen, en op de voeding en verzorging der gevangenen en de gearresteerde voor de voorschreve krijgswraden; en zoodanige verdere uitschotten en onkosten als de dienst der criminele militaire justitie vereischen zal, zullen betaald worden uit 's Rijks kasse.

Art. (33). De kosten op het onderhoud der lokalen of regtkamers, alwaar de voorschreve krijgswraden zullen vergaderen; mitsgaders van de provoosthuizen, ameublementen en noodwendigheden in die lokalen vereischt wordende, en hetgeen aldaar voor vuur, licht en schrijf-behoefden zal noodig zijn, zullen komen ten laste van 's Rijks kasse.

Art. (34). Insgelijks zullen ten laste van 's Rijks kasse komen, de kosten op de verzorging en verpleging der geconfineerden, welkthans voor de onderscheidene krijgswraden in dit rijk zijn geconfineerd, of bij vervolg mogten geconfineerd worden, mitsgaders de kosten op het executeren van alle delinquanten, op het onderhoud der provoosthuizen, de tractementen, provoosten-geweldigders, derzelve dienaren en suppoosten.

Art. (35). De krijgswraden zullen ten hunnen dienste hebben de geweldige provoosten, om de gevangenen op requisitie binnen te zenden, en weder weg te brengen; mitsgaders om als deurwaarder de citatiën, informatiën en andere geregtelijke exploitien te verrigten, ingevolge de instructie voor dezelve provoosten gearresteerd, of nog te arresteren.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van de krijgswraden te velde.

Art. (36). Wanneer de troepen van den Koning zich te velde bevinden, zullen door of van wege Zijne Majesteit vóór of bij het openen van den veldtocht een of meer krijgswraden te

velde benoemd worden, welks leden, zoo veel zulks met het belang van 's Konings dienst kan bestaan, gedurende dien veldtogt zullen zijn permanent.

Art. (37). Deze krijgsraden zullen bestaan uit zeven leden, den president daaronder gerekend.

Art. (38). De president zal altijd een hoofdofficier moeten zijn, en de leden geenen minderen rang mogen hebben dan dien van eersten luitenant.

Art. (39). De president en leden van den krijgsraad te velde, zullen kunnen worden gekozen uit alle de troepen of corpsen van de divisie, of ook uit de generale staf of andere corpsen der armée, bijaldien den actuellen dienst van de divisie niet mogt toelaten, dat het vereischte getal officieren voor den krijgsraad aan den activen dienst, bij de corpsen wierd onttrokken, doch zoo verre zulks gevoegelijk zal kunnen geschieden, zullen geene andere benoemd worden, dan die den ouderdom van 25 jaren hebben bereikt.

Art. (40). De krijgsraden te velde zullen zich zoo veel mogelijk bevinden ter plaatse, daar de kommandant en chef van de divisie zijn hoofdkwartier zal hebben opgerigt, of naar vereisch van omstandigheden, ter plaatse daar het hoofdkwartier van den generaal en chef der armée gevestigd is.

Art. (41). De president en leden van de krijgsraden te velde, zullen zich van de voor hun bestemde plaats niet mogen verwijderen, zonder voorkennis van den kommandant en chef der armée, of van den generaal en chef, en zich van geene vergaderingen mogen absenteren, dan uit hoofde van ziekte of ander wettig belet.

Art. (42). Het gestatueerde bij het (vierde) hoofdstuk van dit wetboek, handelende over de formatie der krijgsraden in de departementen van dit rijk, zal mede omtrent de formatie der krijgsraden te velde moeten worden geobserveerd.

Art. (43). Bij de krijgsraden te velde, zal zijn een procureur des Konings, welke

tevens den post van Secretaris zal waarnemen, en, op een' van de universiteiten in dit koninkrijk zal moeten zijn gegraduateerd.

Art. (44). De aanstelling van den procureur des Konings geschiedt door Zijne Majesteit voor een' onbepaalden tijd, doch tot kennelijk wederzeggen.

Art. (45). De krijgsraden te velde zullen erkennen en regt spreken over alle misdaden begaan wordende door zoodanige personen, welke ingevolge de . . . . . artikelen van het militair wetboek, wanneer zich in tijd van oorlog een veldleger in of buiten het koninkrijk bevindt, aan de militaire justitie onderworpen zijn, met uitzondering van zulke officieren, die uit hoofde van hunnen rang alleenlijk aan de judicature van de hooge militaire vierschaar onderworpen zijn.

Hare verdere regten en pligten worden bij den (derden) titel van dit boek bepaald.

Art. (46). De commanderende generaal der armée, of de geen, welke hij in zijne plaats daartoe mogt hebben benoemd, zal beoordeelen, of de zaak door den krijgsraad te velde behoord te worden onderzocht, en in dien gevallen, zullen de klagten met de stukken daartoe behoorende, behandigd worden aan den procureur des Konings, ten einde daaromtrent te procederen overeenkomstig de wet.

Art. (47). De krijgsraden te velde, mitsgaders de procureurs des Konings bij dezelve fungerende, zullen zich voorts met opzigt tot de manier van procederen, wijze van raadplegen en vonnissen respectivelijk moeten gedragen, overeenkomstig hetgeen in dit wetboek, ten aanzien van de andere krijgsraden te lande is bepaald.

Art. (48). De krijgsraden te velde, zullen geene definitive vonnissen mogen vellen, dan in tegenwoordigheid van ten minste vijf leden.

Art. (49). Alle vonnissen, door de krijgsraden te velde gewezen, zullen alvorens te kunnen worden geëxecuteerd, aan den commanderenden generaal worden gepresenteerd, ten einde daarop te verleen *fiat executie*.

Art. (50). Zoo dra het *fiat executie* bij het vorenstaande artikel gemeld, zal zijn verleend, zullen de vonnissen door de krijgswraden te velde gewezen, worden gepronuntieerd, en ter executie gelegd, zonder dat dezelve vonnissen, alvorens aan de hooge militaire vierschaar van dit koninkrijk ter approbatie zullen behoeven gezonden te worden, gelijk ook daarvan geenerlei provocatie zal worden toegelaten.

Art. (51). Nogtans zullen de originele vonnissen met alle de stukken daartoe behorende, aan de hooge militaire vierschaar, zoo spoedig mogelijk moeten gezonden en ter griffie van dezelve bewaard worden.

Art. (52). Wanneer de commanderende generaal redenen mogt hebben, om op de door den krijgswraad gewezen vonnissen, het vereischte *fiat executie* niet te verleenen, zal hij de executie van dezelve op zijne verantwoordelijkheid mogen schorsen, doch zulks ten spoedigste moeten brengen ter kennis van den Koning, ten einde door hoogstdenzelven deswegens zal kunnen worden gedisponeerd naar behooren.

Art. (53). De vonnissen door den krijgswraad te velde gewezen, worden ter executie gelegd, daar het hoofdkwartier gevestigd is, ten ware het noodig mogt worden bevonden, de executie elders te verrigten, wanneer zulks bij het vonnis zal moeten worden bepaald.

Art. (54). De krijgswraden te velde zullen verplicht zijn om toetezien, dat door den procureur des Konings bij dezelve zijnen pligt behoorlijk betracht worde, en zoo dezelve daarvan mogt blijven in gebreke, zulks zoo spoedig mogelijk te brengen ter kennis van den commandierenden generaal, welke gehouden zal zijn hiervan onverwijld rapport te doen aan den Koning, welke daarin zal disponeren naar behooren.

ZESDE HOOFDSTUK.

*Van de krijgswraden in eene belegerde stad
of plaats.*

Art. (55). Zoo dra eene stad of plaats dadelijk belegerd, berend, of in staat van beleg

gesteld is, zal de commanderende generaal of anderen kommandant, onmiddellijk een' temporairen krijgsraad benoemen van zeven leden uit de officieren van het garnizoen, zoo mogelijk, door een hoofdofficier gepresideerd, en hij zal mede bij denzelven krijgsraad benoemen een' procureur des Konings, waartoe zoo veel immer mogelijk, zullen moeten worden geëmployeerd regtsgeleerden of practizijnen, of bijaldien zulks onmogelijk mogt zijn, zoodanige personen, welke daartoe de meeste geschiktheid hebben.

Van deze benoeming zal hij zoo mogelijk onverwijld kennis geven aan den Koning, mitsgaders aan de hooge militaire vierschaar.

Art. (56). Voorschreve temporaire krijgsraad, zal, zoo veel mogelijk, in alles zich gedragen naar het geen, ten aanzien der ordinaire krijgsraden in de departementen, bij dezen wet is bepaald, doch zullen de leden, noch procureur des Konings, zoo die militair mogt zijn, gedurende hunne functiën in geenerlei opzigt van den militairen dienst zijn gedispenseerd.

Art. (57). De voorschreve krijgsraden zullen geen definitive vonnissen mogen vellen, dan in tegenwoordigheid van ten minsten vijf leden.

Art. (58). De vonnissen van zoodanige temporaire krijgsraden, zullen, alvorens te worden geëxecuteerd, gepresenteerd worden aan den generaal of kommandant, om daarop te verleen het *fiat executie*, en na het bekomen van hetzelfde, dadelijk worden gepronuntieerd, en ter executie gelegd.

Art. (59). Nogtans zullen de originele vonnissen, met alle de stukken daartoe behoorende, bij de eerste bekwame gelegenheid, aan de hooge militaire vierschaar van dit Koninkrijk moeten gehouden 1) en ter griffie van dezelve bewaard worden.

Art. (60). Wanneer den voorschreven generaal of kommandant redenen mogt hebben, om op de door den krijgsraad gewezen vonnissen het vereischte *fiat executie* niet te ver-

---

1) Lees: gezonden. (Red. M. R. T.)

leenen, zal hij de executie van dezelve op zijne verantwoordelijkheid mogen schorsen, doch zulks ten spoedigste mogelijk moeten brengen ter kennis van den Koning, ten einde door Hoogstdenzelven deswegens zal kunnen worden gedisponeerd naar behooren.

Art. (61). De stad of plaats nog niet dadelijk belegerd of berend, doch in staat van beleg zijnde gesteld, zullen de vonnissen van de temporaire krijgsraad aan de hooge militaire vierschaar ter approbatie worden gezonden, in voegen als zulks ten aanzien der vonnissen van de ordinaire krijgsraden is bepaald.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van de krijgsraden bij eene vloot, eskader of minder smaldeel van Zijner Majesteits zeemagt, het zij binnen of buiten gaats.

Art. (62). De krijgsraden zullen bestaan uit zeven leden, den president daar onder gerekend, allen zijnde officieren in 's Konings dienst ter zee, en geenen minderen rang bekleedende dan dien van eersten luitenant.

Art. (63). De officier, welke onmiddelijk in rang volgt op den kommandant van de vloot, van het eskader, of van een minder smaldeel, zal president zijn van den krijgsraad, doch indien hij om de een of andere reden daarin geen zitting mogt kunnen nemen, zal de officier op hem in rang volgende, daartoe worden benoemd.

Art. (64). Bij de krijgsraden zal het regt des Konings worden waargenomen door eenen procureur des Konings, en zullen dezelve bovendien nog worden geadsisteerd door een daartoe geschikt persoon, welke de functie van secretaris zal waarnemen, doch zullen dezelve daarvoor geene tractementen uit 's rijks kasse genieten, ten ware door Zijne Majesteit in bijzondere gevallen, zulks moge worden goedgevonden.

Art. (65). De commanderende officier van eene vloot, eskader of minder smaldeel binnen gaats liggende, zal, zoo dikwils de voorkomende gevallen een krijgsraad vereischen, zes daartoe bevoegde officieren onder zijne orders

staande tot leden van een krijgsraad, alsmede, wanneer bij de vloot of het eskader geen vasten of permanenten procureur des Konings fungeert, een der eerste schrijvers of een ander daartoe geschikt persoon tot procureur des Konings, en eindelijk nog een der eerste of tweede schrijvers der schepen, waarover hij het bevel voert, tot het waarnemen der functie van secretaris moeten voorstellen, en zijnen voorslag aan het gouvernement zenden, om daarop te disponeren.

Art. (66). Buiten gaats zal de kommandant eigener gezag de leden en den secretaris, mitsgaders ook des vereischt wordende, den procureur des Konings voor de krijgsraden benoemen.

Art. (67). De krijgsraden zullen, ingeval een officier, of iemand, die op acte vaart, moet worden te regt gesteld, worden geconvoijeerd aan boord van het Schip, waarop de vlag van den kommandant waait, doch bijaldien dezelve moeten erkennen over een aanklagte ten laste van eenen onder-officier, of minderen schepeling, behoorende tot een der schepen of vaartuigen van zoodanige vloot, eskader, of minder smaldeel, zullen dezelve worden gehouden op den bodem, waarop den beklaagden dient, wanneer daartoe gelegenheid is.

Art. (68). De rang of orde, in welke de leden van den krijgsraad ter vergadering zitting zullen hebben, wordt door den kommandant bij het doen der aanstelling bepaald, doch zal dezelve moeten gebaseerd zijn, op derzelve effectiven militairen rang of ancienniteit in den dienst.

Art. (69). De verdere regten en pligten van de krijgsraden worden bij den (derden) titel van dit wetboek bepaald.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Van de krijgsraden aan boord van een schip dat zich buiten gaats geheel alleen bevindt.

Art. (70). Aan boord van schepen of vaartuigen van oorlog, die zich geheel alleen buiten gaats bevinden, zullen krijgsraden kunnen worden belegd.

Art. (71). Op geen vaartuig van oorlog kan krijgsraad worden gehouden, ten zij de aldaar dienstdoende officieren ten minste drie in getal zijn, en dan nog de oudste officier ten minste den rang van eersten luitenant bekleedt.

Art. (72). Deze krijgsraden zullen bestaan uit vijf leden, officieren of onder-officieren, zoodanig echter, dat niet meer dan twee onder-officieren terzelve tijd zitting in den krijgsraad mogen hebben.

Art. (73). De commanderende officier benoemt den krijgsraad, en is daarvan altijd president, zullende de eerste schrijver de functie van procureur des konings, en die van secretaris vervullen.

Art. (74). Dezelve zal daarvoor niets genieten uit 's rijks kasse.

Art. (75). De rang of orde, in welke de leden van den krijgsraad ter vergadering zitting zullen hebben, wordt door den commanderenden officier bij het doen der aanstelling bepaald, doch zal dezelve moeten gebaseerd zijn op derzelve effectiven militairen rang of ancienniteit in den dienst.

Art. (76). De verdere regten en pligten van den krijgsraad worden bij den (derden) titel van dit boek bepaald.

TWEEDE TITEL.

Van de werkzaamheden van de Hooge Militaire Vierschaar van het Koninkrijk.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de gesteldheid van de Hooge Militaire Vierschaar, den president, den raad, en wijze van delibereren.

Art. (77). De hooge militaire vierschaar zal bestaan uit negen leden, de president daaronder begrepen, te weten: drie gegraduateerde regtsgeleerden, drie officieren uit 's Konings landmagt, en drie officieren uit 's Konings zeemagt.

Art. 9.

Art. (78). Zoo wel de regtsgeleerde als militaire leden, zullen ter vergadering zitting hebben volgens den tijd, waarop zij als leden

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

... in den dienst ...
 ... in den dienst ter zee
 oftelande hebben bekleed..

Art. 10. Zij zullen, alvorens in functie te treden, moeten afleggen den Eed, voor dezelve respectievelijk bepaald en hierna uitgedrukt.

Art. 11. De vergadering van den Raad zal gewoonlijk gehouden worden op vijf dagen in elke week gedurende drie uren daags.

Art. 12. Wanneer aan den President eenige zaken voorkomen, welken spoed vereïsschen, heeft hij het regt om buytengewoone vergaderingen te beleggen.

Art. 13. Alle deeleeden zijn verpligt de Vergadering bij te woenen, ten zij dezelve door ziekte verhinderd, of door den President of den Raad om gewigtige redenen verschoond worden.

Art. 14. Bij verhindering van den President of bij vacature zal desselfs post worden waargenomen door het oudste Regtsgeleerd lid in rang.

Art. 15.

... om ...

Ontwerp 1810.

van dat collegie den eed, daartoe staande, hebben afgelegd, zonder dat ten aanzien der militaire leden, derzelver ancienniteit *in dienst*, of den rang welke zij bevorens *in 's Konings dienst te lande of ter zee bekleed hebben*, in aanmerking zal kunnen komen.

Art. (79). Zij worden aangesteld op zoodanige wijze, en moeten hebben zulke vereïschten, als bij deze wet is vastgesteld. Zij zullen, alvorens in functie te treden, moeten afleggen den eed voor dezelve respectievelijk bepaald, en achter dezen titel uitgedrukt.

Art. (80). De vergadering van den raad zal gewoonlijk gehouden worden op vijf dagen in elke week, gedurende drie uren daags. — Wanneer aan den president eenige zaken voorkomen welke spoed vereïschen, heeft hij het regt, om buitengewone vergaderingen te beleggen. — Alle de leden zijn verpligt de vergadering bijtewonen, ten zij dezelve door ziekte, of andere volstrekte beletselen verhinderd, of door den president of den raad, om gewigtige redenen verschoond worden.

Bij verhindering van den president, of bij vacature, zal desselfs post worden waargenomen door het oudste regtsgeleerd lid in rang.

Art. (81). De president zal hebben het beleid en bestuur over de orde, waarin de zaken, de eene na de andere, zullen worden behandeld; hij zal eenigen tijd vóór het aangaan der gewone vergadering in de raadkamer zijn, ten einde te kunnen nagaan, welke zaken in overweging moeten worden genomen, *en* deswegens met den griffier of met de leden over hunne commissorialen te kunnen spreken.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 16.

De president zal daarin, zoo veel mogelijk, in acht nemen, dat de zaken, welke bijzonderen spoed vereischen, vóór alle anderen worden afgedaan, en dat voorts aan een ieder prompt en onvertogen regt wedervare.

Art. 17.

... het Hof ...

... aan Commissarissen, belast met de zaak, waartoe dezelve betrekkelijk zijn, ter hand gesteld worden.

Art. (82).

Art. (83). Alle beslotene brieven, van wat aard of natuur, aan *de vierschaar* toegezonden, zullen door den president worden geopend, en bij de eerste gewone zitting, of eerder, aan den raad medegedeeld, of *aan de commissarissen met de zaak, waartoe dezelve betrekkelijk zijn, belast, ter hand gesteld.*

Art. 18.

De requesten, op welke in den raad moet worden gedisponeerd, zullen door de partijen, of van hunnentwege moeten worden ingeleverd bij den president, of wel in de griffie, om ten spoedigste aan denzelven te worden bezorgd; de leden van den raad zullen zich nimmer met het aannemen of overbrengen daarvan bemoeijen.

Art. (84).

Art. 19.

... van het Hof ...

... het Hof ...

... het Hof ...

Art. (85). De president, of andere leden *der vierschaar*, zullen nimmer aan de partijen, hun verder dan in den zesden graad van bloedverwantschap, tegenwoordige of voormalige zwagerschap bestaande, en die zij weten of vermoeden dat enig proces bij *de vierschaar* hebben of zullen krijgen, of in welker zaken door *de vierschaar* zal moeten worden geadviseerd, deswegens eenigen raad mogen geven.

Art. 20.

... voorschreeven ...

... het Hof ...

Art. (86). Zij mogen direct noch indirect eenige giften, gaven of geschenken aannemen, genieten, of zich doen toezeggen van eenige personen, die hun verder dan in den *voorz.* zesden graad bestaan, en die zij weten of vermoeden enig proces of andere zaken voor *de vierschaar* te hebben, of te zullen krijgen, of in welker zaken zij als leden zullen zijn gerequireerd advis te geven, of vermoedelijk gerequireerd zullen worden, en dat zoo wel vóór als na de uiting van den processe of gegeven advis, al waren het ook de geringste geschenken van spijs of drank, zoo verre ten aanzien der laatstgem. de minste vermoedens konden plaats hebben, dat die ter contemplatie van bovengenoemde zaken gedaan wierden.

Art. 21.

Art. (87). Indien zij ontdekken, eenige geschenken door andere ten hunnen behoefte

... het Hof...

... het Hof...

ontvangen of aan dezelve ten hunnen respecte gegeven te zijn, of ook, dat zij zelve onwetende of onbedacht die hebben aangenomen, zullen zij daarvan dadelijk aan *de vierschaar* kennis geven, en het zij, de ontvangene geschenken weder terug zenden, indien dit kan geschieden, het zij de waarde van dezelve uitkeeren, op zoodanige wijze, als *de vierschaar* zal goedvinden.

Art. 22.

... het Hof...

Art. (88). De president en verdere leden, zullen bij de eerste gewone zitting in ieder jaar na nieuwjaarsdag, of wel anders bij de eerste gelegenheid in den raad uitdrukkelijk moeten verklaren, dat zij, zoo veel zij weten, zich hebben gedragen naar den inhoud der twee voorgaande artikelen, en, ingeval van eenigen twijfel omtrent deze of gene zaak, verplicht zijn, daarvan aan *de vierschaar* kennis te geven, om deszelfs goedvinden te vernemen, zij zullen in allen gevalle op nieuw beloven, zich naar de wet op dat stuk stiptelijk te zullen gedragen.

Art. 23.

Zij zullen nimmer mogen openbaren het geen geheim behoort te blijven, bijzonder ook niet de gevoelens van hunne medeleden, zelfs niet van hen zelven.

Art. (89).

Art. 24.

.... daartoe door ofte van wegen den beschuldigten...

... het Hof...

... worden;...

Art. (90). Tot de deliberatiën over eenige zaken zullen niet mogen worden toegelaten:

a Die belang hebben in de zaak waarover wordt gehandeld;

b. Die aan den beschuldigten bestaan in den zesden of naderen graad van bloedverwantschap, tegenwoordige of voormalige affiniteit;

c. Die in de zaak, waarover wordt gehandeld, vóór dat zij in den raad zijn gekomen, advocaten of adviseurs zijn geweest;

d. Die, of zelve onwetende, of onbedacht, of indirect door andere ontvangen hebben eenige giften, gaven of geschenken, of toezeggingen *daartoe* op eenen tijd, dat de zaak,

waarover gehandeld wordt, reeds bij *de vierschaar* was gebragt of vermoedelijk gebragt zoude worden; en

e. Die tegen den beschuldigten een proces voor eenigen regter aanhangig hebben.

Art. 25.

... het Hof ...

Art. (91). De president of andere leden, welke zich in een dezer gevallen bevinden, zullen gehouden zijn daarvan kennis te geven, en bij gebreke van dien zal *de vierschaar* daarop uit zich zelve achtslaan.

Art. 26.

... vind in eenige betrekking tot den beschuldigde, hier voren [niet] uitgedrukt, ...

Art. (92). Wanneer het twijfelachtig is of het voorhanden zijnde geval onder de hier voren uitgedrukte behoort, of wanneer de president of eenig ander lid zich *vindt, tot den beschuldigde in eenige betrekking hier voor niet uitgedrukt*, doch waarom hij wenscht van de behandeling der zaak te zijn ontslagen, als uit hoofde van bijzondere vriendschap, vijandschap, groote gemeenschappelijke belangen of dergelijke redenen, zal de raad in afwezendheid van den genen, dien dit betreft, daarover beslissen.

Art. 27. Het Hof ...

... eenige wigtige ...

Art. (93). *De vierschaar* zal hieromtrent in het oog houden, dat aan den eenen kant de vergadering zoo veel mogelijk worde voltallig gehouden, en ook niemand zonder *gewigtige* redenen zich van de behandeling van de eene of andere zaak onttrekke, en dat aan den anderen kant, allen schijn van niet genoegzame onzijdigheid geweerd worde.

Art. 28.

De president of eenig ander lid, uit hoofde van eenige betrekking, het zij op of zonder zijn verzoek, van de behandeling eener zaak ontslagen zijnde, zal ook de raadpleging der andere leden daarover niet mogen bijwonen, maar zich gedurende dezelve uit de raadkamer begeben.

Art. (94).

Art. 29. Alle sententien ...

.. als Regters daar over ..

... zee- of land-magt ...

... het Hof ...

... den Vorst ...

... Hoogst denzelve ...

Art. (95). *Alle definitive vonnissen* zullen zoo veel mogelijk, door den vollen raad moeten worden uitgebragt, en niet mogen worden geveld, ten zij de meerderheid der leden *daarover als regters* heeft gezeten, en waaronder zich altijd zullen moeten bevinden twee officieren van de *land- of zeemagt*, naar mate de vonnissen iemand van een dezer twee corpsen betreffen; — indien geen genoegzaam getal bevoegde leden is overgebleven, zal *de vierschaar* hiervan kennis geven aan *het gouvernement*, ten einde, door *den Koning*, raden in die zaak worden toegevoegd.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 239. Alle definitive sententien bij het Hoog Militair Gerechts-Hof ter eerster instantie gewezen, zullen, bevorens te worden geprononceerd en geëxecuteerd aan den Vorst worden ingezonden.

Art. (96). Alle definitive vonnissen zullen, alvorens dezelve mogen worden ter executie gelegd, aan den Koning ter approbatie moeten worden gezonden.

Art. 240. Bijaldien daarop in het tijdverloop van veertien dagen geene dispositie ter contrarie van den Vorst inkomt, zullen dezelve moeten worden geëxecuteerd.

Art. 30.

... het Hof ...
... Het maakt ...

Art. (97.) Tot het hooren van partijen, het doen van inspectiën, het verhooren van getuigen of beschuldigten, en dergelijke zaken, benoemt *de vierschaar* één of meer commissarissen; *zij maakt* de noodige schikkingen, dat deze en andere werkzaamheden onder alle de leden, buiten den president, zoo veel mogelijk, op eenen gelijken voet verdeeld worden, en bepaalt te dien einde tourbeurten.

Art. 31.

De comparitiën, verhooren en zoodanige andere zaken, waarin alleen commissarissen werkzaam zijn, zullen zoo veel mogelijk worden beled en waargenomen op zulke tijden, dat het werk van den raad daardoor niet worde verhinderd.

Art. (98)

Art. 32.

Wanneer eenmaal commissarissen, in eene of andere zaak zijn werkzaam geweest, zal verder alles aan hen worden opgedragen, het geen daarna in dezelfde zaak voorvalt, of daartoe eenige merkelijke of bijkbare betrekking heeft.

Art. (99).

Art. 33. ...zaken...

... het Hof ...

Art. (100). Wanneer in eenige *zaak* advisen rapporten, berigten, missives of andere uitgebreide stukken, op naam van *de vierschaar* moeten worden opgemaakt, zullen de, in die zaak benoemde commissarissen verplicht zijn, die stukken te stellen, en ter goedkeuring in de vergadering te brengen.

Art. 34.

In alle zaken, waarin dit dienstig wordt geoordeeld, zal de president een' rapporteur benoemen, zoo veel mogelijk naar tourbeurten; men zal zorgvuldig geheim houden, wie tot rapporteur is gesteld.

Art. (101.)

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 35. **Art. (102.)**

De rapporteur zal zijn uiterste best doen, om het proces naauwkeurig te doorzoeken, en volkomen te verstaan, makende daarvan een behoorlijk receipt of uittreksel, bijzonder in groote zaken, ten einde klaar te kunnen aantoonen, al het geen zoude mogen dienstig zijn tot verstand van het proces, en het geen daarin voorkomt.

Art. 36. **Art. (103.)**

Niemand mag commissaris of rapporteur zijn in zoodanige zaken, waar in zijn vader, zoon, schoonvader, schoonzoon, broeder of zwager als practizijn dient, of gediend heeft.

Art. 37. ... in het Hof worden behandelt ...

Art. (104.) In de zaken, welke *in de vierschaar worden verhandeld*, zullen alle de stukken, van wederzijden overgegeven, moeten worden gelezen, ten ware eenparig mogt worden begrepen, dat de woordelijke lezing van het een of ander zonder nadeel kan worden achtergelaten.

Art. 38.

... het Hof, ...

Art. (105.) Geen der leden zal van de partijen, of iemand anders, mogen ontvangen eenige bewijsstukken, memoriën, of iets dergelijks, buiten het geen aan *de vierschaar*, den president of commissarissen zal zijn overgegeven.

Art. 39. In alle zaaken zal de President doen hoofdelijke omvrage, brengende het laatste zijn eigen advies uit; — wordende het echter aan den President overgelaten, om, na mate van de omstandigheden der zaak bevoorens delibereerder wijze elkanders opinien te doen openbaaren.

Art. (106.) In alle zaken, zal de president doen hoofdelijke omvrage, brengende het laatste zijn eigen advies uit.

Art. 40.

Een ieder zal zijne gevoelens met redenen bekleeden, doch met alle bescheidenheid spreken, van de verschillende gevoelens zijner medeleden.

Art. (107.)

Art. 41.

Niemand zal zijne medeleden onder het adviseren inspreken, of daarin hinderlijk zijn, niettemin, wanneer een lid adviserende, zich klaarblijkelijk vergist omtrent het een of ander feit, of toont niet te vatten den staat van het geschil, zal de president of een ander lid, na bekomen permissie van den president, hem zulks kortelijk doen opmerken.

Art. (108.)

Art. 42.

Art. (109.) Niemand vermag, afwezend zijnde, een gevoelens door een ander doen

... of ...
... den Raad ...

voordragen, of schriftelijk inzenden, ten ware hij commissaris of rapporteur ware in de zaak, en door ziekte, of andere wettige redenen belet wierdt in *de vierschaar* te komen; in dat geval, zal zijn rapport of advis wel gehoord of gelezen, maar nogtans in het optellen der stemmen, of het opmaken der conclusie, niet mogen worden mede gerekend.

Art. 43.**Art. (110).**

De president zal de conclusie opmaken bij eenparigheid, volstrekte meerderheid, of na het geen den aard der zake zal komen te vereischen.

Art. 44.

Art. (111). De pleidooijen in den raad of voor commissarissen, zullen worden gehouden met ongeslotene deuren, ten aanhoore van een iegelijk, ten ware *de vierschaar* of commissarissen, in bijzondere gevallen, het tegendeel, om speciale redenen, zoude mogen ordonneren.

... het Hof ...

Art. 45.**Art. (112).**

De president of de oudste commissaris zal de goede orde, de stilte en den eerbied aan de justitie verschuldigd, handhaven, en des noods de wederspanningen buiten de gehoorzaal doen gaan, of in geval van opzettelijke kwaadwilligheid, in bewaring nemen.

Art. 46.

Art. (113.) De president, leden en ministers zullen viermaal 's jaars vacantie mogen nemen, te weten, acht dagen met kersmis, acht dagen met paaschen, acht dagen met pinksteren, en eene zomer-vacantie, beginnende op den Zaterdag vóór of op den 20sten van hooimaand, en gedurende zes weken.

... op ...
... Julij ...

Art. 47.

Art. (114). Gedurende dien tijd, zullen drie leden van *de vierschaar*, de president *daaronder niet* begrepen, te weten :

Een van de regtsgeleerden,
Een van 's Konings landmagt,
Een van 's Konings zeemagt,

een van de Zee-magt, en
een van de Land-magt,
in de residentie van het
Hof blijven...

in de plaats van hare residentie verblijven,
om orders op voorkomende zaken te stellen, en *de vierschaar* buitengewoon te convoceren, indien zulks noodig mogt zijn; *zullende de gemelde commissarissen* gehouden zijn gedurende denzelfden tijd, op de ap- of improbate der inkomende vonnissen van de *krijgsraden*, ten einde geen vertraging in den loop der zaken te brengen, te disponeren.

... het Hof ...
... En zullen de gemelde drie leeden ...

... Krijgsraden te disponeren, ten einde geene vertraging in den loop der zaken te brengen.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

EERSTE TITEL.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Rolle en Commissarissen tot dezelve.

Art. 48. ... in het openbaar, zo verre daarentrent bij de Wet geene uitzondering is gemaakt, ten overstaan van twee Commissarissen ...

Art. 49.

Op de rolle worden gehouden alle dingtalen en verdere aantekeningen, behoorende tot het voldingen en in staat van wijzen brengen der processen; alle verschillen tusschen partijen over het houden van dingtalen, kiezen van domicilie, geven van visie of kopijen, stellen van borgtocht en dergelijken worden door commissarissen beslist.

Art. 50.

Commissarissen van de rolle zullen tevens ontvangen, en disponeren op alle requesten, die volgens de manier van procederen niet in het collegie zelve moeten worden gebracht.

Art. 51.

... werkelijke ...

Art. 52.

... het Hof ...

...decisien en uitspraken...

... het Hof ...

... worden gemaakt ...

Art. 53. Commissarissen zullen gedurende hunne functien niet buiten de stad mogen gaan zonder alvorens andere tot de werkzaamheden te hebben gesubstitueerd.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de rolle en commissarissen tot dezelve.

Art. (115). De dagen en uren van de gewone vergaderingen; de meer bijzondere behandeling van zaken, en de wijze van raadpleging, worden door de vierschaar bij een afzonderlijk reglement bepaald.

Art. (116). De rolle zal gehouden worden *in het openbaar, ten overstaan van een of meer commissarissen*, uit den raad, bij tourbeurten, des dingsdags en vrijdags na het scheiden der vergadering.

Art. (117).

Art. (118).

Art. (119). Wanneer dezelve door verschil in gevoelen, de zaak niet kunnen beslissen, of daarin *merkelijke* zwarigheden vinden, zullen zij de zaak in den raad brengen ter dispositie.

Art. (120). De requesten aan commissarissen ingeleverd wordende, zullen niettemin aan *de vierschaar* moeten geadresseerd zijn; en zullen ook alle *uitspraken en decisien* bij hun, als commissarissen gedaan, mitsgaders alle appointementen en dispositien bij dezelve gegeven, worden ingerigt op naam van *de vierschaar*, en in het slot alleenlijk melding *gemaakt*, dat zulks is gedaan bij dezelve commissarissen.

Art. (121). Commissarissen zullen, gedurende hunne functien, niet buiten de stad mogen gaan, zonder alvorens andere tot de werkzaamheden te hebben gesubstitueerd, en zal de vierschaar bij het reglement de noodige schikkingen maken, dat bij onbevoegdheid der commissarissen, of bij onverwachte verhindering, hun

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

post dadelijk door andere leden worde waargenomen.

Art. 141. ... der beschuldigten of van getuigen zullen twee Commissarissen uit het Hof...

... de zee- of landmagt, na mate de beschuldigde tot een dezer Corpsen behoort.

Art. (122). Tot het hooren *van beschuldigten of getuigen, zullen altijd twee commissarissen* worden benoemd, te weten een regts-

geleerde, en een officier van 's konings land- of zeemagt, naar mate dat de beschuldigde tot de land- of zeemagt behoort.

Art. 54.

... Presidie...

Art. (123). Zoo wel ter rolle, als bij het verhoor van beschuldigten of getuigen, zal het *presidium* worden waargenomen, door den Commissaris uit de regtsgeleerde leden.

Art. 142. De beschuldigten zullen evenals de getuigen in tegenwoordigheid van den Advokaat Fiskaal worden gehoord, ten ware de getuigen van den Advokaat Fiskaal van wege den beschuldigde geciteerd op contra-vragen mogten worden gehoord.

Art. (124). De verhooren van de beschuldigten en getuigen, zullen altijd geschieden in tegenwoordigheid van den procureur des Konings, uitgezonderd wanneer de getuigen, door den procureur des Konings geciteerd, van wege den beschuldigten op contra-vragen worden gehoord.

TWEDE TITEL.

Van de Regtsmagt van het Hoog Militair Geregts Hof.

Art. 60. Het Hoog Militair Geregts Hof oeffent het regt uit in den naam en van wege de Hooge overheid.

Art. 61. Het maakt daarvan uitdrukkelijk gewag in alle deszelfs gewijsdens door de woorden: *regt doende in den naam en van wege de Hooge overheid.*

Art. 62. Het oeffent deszelfs jurisdictie uit

DERDE HOOFDSTUK.

Van de magt en bevoegdheid van de Hooge Militaire Vierschaar.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

over alle militairen en andere tot de zee- en landmagt behorende, zo en in voege die bij de Wet aan deszelfs regts-magt onderworpen zijn, en zulks wegens alle militaire en commune delicten door dezelve wordende begaan, voor zo verre daaromtrent bij de Wet geene uitzondering is gemaakt, en voor zo verre die delicten niet betreffen 's Lands lasten, middelen en impositien te water en te lande; — blijvende de militairen wegens alle misdaden en overtredingen omtrent 's Lands middelen en impositien even als in alle civile zaken onderworpen aan den competenten burgerlijken regter.

Art. 63. Het oeffent deszelfs jurisdictie over de geheele uitgestrektheid van het grondgebied van den Staat, doch is onbevoegd, om de misdadigen, welke zich verbergen of ophouden in een burgerhuis, niet zijnde een drinkwinkel of herberg, in weerwil van den bewoner aldaar in huis te doen vervolgen buiten de tegenwoordigheid van den openbaren aanklager van de plaats, of van den Schout of van één of meer leden van de burgerlijke Regtbank.

Art. 69. Het Hof heeft het toeverzigt...

Ontwerp 1810.

Art. (125). *De vierschaar zal het toezicht hebben en houden op de nakoming van de wetten, betreffende de administratie der militaire justitie, en den vorm van regtspleging bij alle krijgsraden, en zal derzelve handelingen, dispositiën en vonnissen daarmede openlijk strijdig,*

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

... bij ...
... zijnde gedisponeerd,
vernietigen ...

... zaken zelve ...

Art. 70. Het Hof doet zulks op voordragt van den Advocaat Fyskaal of wel *ex officio*, of op ingekomene klagen.

Art. 71. Wanneer door eene zodanige vernietiging de zaak in die gesteldheid komt, dat dezelve op nieuw moet worden onderzocht, aangelegt of geïnstrueerd, geeft het Hof daarvan de nodige kennis aan den Commandeerende Officier, die de informatie geordonneerd of den krijgsraad belegd heeft; met aanschrijving om andere officieren, welken niet over de zaak gezeten hebben tot het doen van een nieuw onderzoek en tot het wijzen van vonnis te benoemen.

Art. 65. Even eens staan voor het zelve ter eerster instantie te regt alle Officieren van de landmagt, eenen hogeren rang bekledende, dan die van Kapitein bij dezelve, als ook alle Officieren van welken rang ook, die het bevel in eenige stad, sterkte, buitenlandsche bezitting, of eenige andere possessie of post, welken aan den Vijand is overgegaan, hebben gevoerd, gelijk mede de auditeurs militair bij de respectieve Krijgsraaden, mitsgaders de monster- en onder-

Ontwerp 1810.

het zij bij wege van cassatie, in zaken, daartoe gedisponeerd zijnde, of anderzins op ingekomene klagen, voordragt van den procureur des Konings, of, ex officio, kunnen vernietigen en buiten effect stellen, zonder zich nogtans in de beoordeeling der zaken intelaten.

Art. 126. Wanneer door het buiten effect stellen van een vonnis of andere dispositie, de zaak in die gesteldheid komt, dat dezelve op nieuw zoude moeten onderzocht, aangelegd, of geïnstrueerd worden, zal de zaak, zoo dezelve de landmagt concerneert, gebragt worden aan een der krijgsraden van de naastgelegen departementen, en zoo dezelve den zeedienst concerneert, zal 'er een' nieuwen krijgsraad door den daartoe bevoegden kommandant worden geordonneerd, welke respectivelijk over het voorhanden zijnde geval op nieuw zullen moeten oordeelen.

Art. (127). Met betrekking tot 's Konings landmagt, zullen voor deze vierschaar ter eerster instantie te regt staan alle officieren in 's Konings landdienst, den rang hebbende van luitenant-kolonel en daar boven, gelijk mede de procureurs des Konings bij de respectieve krijgsraden, mitsgaders de commissarissen-ordonnateurs, de commissarissen van oorlog, de commiesen van 's lands magazijnen, de provoost-generaal, de provoosten-geweldigders met derzelve trawanten en hellebaardiers.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

monster-commissarissen, de commisen van 's Lands magazijnen of arsenalen, de Provoost Generaal met zijne hellebardiers en de Provoosten-geweldigen met derzelve stokkeknegts.

Art. 64. Voor het zelve staan ter eerster instantie te regt alle Officiëren der Zeemagt, eenen hogeren rang hebbende dan die van Eerste Luitenant ter Zee, . . .

. . . hellebardiers en trawanten; voorts . . .

. . . *in hunne dienst als lootzen* gedelinqueerd.

Art. 66. Nog staan voor het zelve ter eerster instantie te regt zoodanige militairen van welk een rang ook, die zich ter purge stellen.

Art. 67.

. . . in de . . .

. . . het Hof ter eerster instantie deszelfs . . .

. . . alleen wanneer het zelve . . .

. . . der beschuldiging, ten laste van . . .

. . . de voorstaande Artikelen opgenoemd, mogen worden bevonden, dat daarin andere personen . . .

Ontwerp 1810.

Art. (128). *En met betrekking tot 's Konings zeemagt, zullen voor deze vierschaar ter eerster instantie te regt staan alle officieren in 's Konings zeedienst, den rang hebbende van luitenant-kolonel ter zee en daar boven, mitsgaders alle commanderende officieren van eenig schip of vaartuig van oorlog, en wijders nog den provoost-generaal en de luitenants-geweldigers van de marine, met derzelve trawanten en hellebardiers, mitsgaders alle die genen die aan de militaire jurisdictie ter zee onderworpen zijnde, uit hoofde van bijzondere omstandigheden, als bij voorbeeld, het uitloopen van schepen, waartoe zij behooren, of anderszins, niet kunnen worden teregt gesteld, of tegen welke bij indaging moet worden geprocèdeerd, en eindelijk, alle lootsen, welke gedurende hun verblijf aan boord van eenig vaartuig van oorlog, door het verzeilen of toebrengen van eenige schade aan hetzelfde, en alzoo in officio hebben gedelinqueerd.*

Art. (129). Over geene andere personen, dan die *in de bijde* laatstvoorgaande artikelen zijn vermeld, zal *de Hooge Militaire Vierschaar ter eerster instantie* hare judicature mogen uitoefenen, dan *alleenlijk bijaldien zij*, door eene bijzondere wet daartoe uitdrukkelijk mogt worden gequalificeerd, of wanneer bij het onderzoek *van beschuldiging, concernerende de*

officiëren en ambtenaren, bij *het laatst voorgaand artikel gementioneerde, mogt bevonden worden, dat daarin andere militairen van minderen rang betrokken zijn, en dat alzoo de dienst der justitie vereischt, dat de zoodanigen,*

.... voor dit Hof te regt gesteld worden; — ...

... het Hof...

... te regt moeten staan, verplicht zijn, zich aan deszelfs...

Art. 68. Ook zal het Hof niet erkennen of Regtspreken over zodanige militairen en ambtenaren, die gemeenschappelijk een commun delict hebben gepleegd met andere personen, welken te regt staan voor den burgerlijken Regter, of in dat delict zijn betrokken, maar zullen alsdan dusdanige militairen en ambtenaren uit hoofde der connexiteit aan den burgerlijken Regter overgegeeven, of ter judicature overgelaten worden.

Art. 72. Het Hof oordeelt bij wege van hoger beroep over...
... welken daarvan niet...

Art. 73. Het Hof heeft desgelijks de approbatie van alle Vonnissen van Krijgsraaden, welken bij de Wet niet speciaal zijn uitgezonderd.

Art. 74.

... onderzoekt het Hof:...

.. aan weezen der misdaad..

uit hoofde van de connexiteit der zaak, ook *worde teregt gesteld voor deze vierschaar*; zulende alle de genen, welke uit dien hoofde door *dezelve vierschaar* mogten begrepen worden, ter eerster instantie aldaar *te moeten te regt staan, verplicht zijn, om zich aan hare judicature te onderwerpen.*

Art. (130). *De vierschaar zal oordeelen bij wege van hooger beroep alle gewijsden van de respectie krijgsraden, behalve van de zoodanige der krijgsraden ter zee, welke hierna zijn uitgezonderd.*

Art. (131). Alle vonnissen der krijgsraden, welke in dit wetboek niet speciaal zijn uitgezonderd, zullen aan de vierschaar ter approbatie worden gezonden.

Art. (132). Ten opzigte van de vonnissen, welke alzoo ter approbatie worden gezonden, *zal de vierschaar onderzoeken:*

Voor eerst, of in de zaak behoorlijk is ge-procedeerd geworden;

Ten tweeden, of 'er eene volledige criminele confessie, ten opzigte van de misdaad of misdaden waarover den delinquant is gecondemneerd, voorhanden zij;

Ten derden, of van het *corpus delicti* volkomen consteert;

Ten vierden, of de straf, waartoe den delin-

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

quant is veroordeeld, overeenkomstig zij met het voorschrift der wet.

Art. 75. ... het Hof blijkt ...

... het zelve ...

... verzuimen ...

... het Hof ...

Art. 76. Wanneer aan het Hof blijkt, ...

... den Auditeur militair ...

... zal het Hof den zelve na ...

... van zijn officie ...

... (der) daartoe staande tractementen ...

Art. 77. Bijaldien het Hof na den aart der zaak ...

... het officie ...

... zal het Hof deswegens een voordragt aan den Minister van Justitie doen, ten einde daar omtrent het goedvinden van den Vorst te verneemen.

Art. 78. ... het Hof ...

... geprocedeerd ...

... het zelve ...

... met aanschrijving ...

... het Hof ...

Art. 79. Indien het Hof oordeelt, dat het bedenkelijk is of wel van het aanwezen der misdaad consteert, en of de bij dat vonnis bepaalde straf wel is overeenkomstig met de

Art. (133). Wanneer aan *de vierschaar blijke*, dat in eene zaak niet behoorlijk is geprocedeerd geworden, zal *dezelve* het vonnis met de stukken aan den krijgsraad terug zenden, met opgave der abuizen, verzuimen of informaliteiten in de behandeling der zaak begaan, en met aanschrijving, om *dezelve* abuizen, *omissiën*, of informaliteiten, naar behooren te redresseren, en vervolgens het vonnis met de stukken aan *de vierschaar* wederom ter approbatie te doen geworden.

Art. (134). *Bovendien zal de vierschaar, wanneer aan haar zal zijn gebleken, dat door onoplettenheid, verzuim, of nalatigheid van de procureurs des Konings, abuizen of informaliteiten in de instructie der procedures zijn begaan, de zoodanige, naar bevind van omstandigheden, deswegens corrigeren, en voor eenigen tijd in de waarneming hunner officiën, mitsgaders in het genot der tractementen daartoe staande, kunnen suspenderen.*

Art. (135). *De vierschaar zal van deze dispositie kennis geven aan den minister van justitie, en bijaldien zij eene zwaardere correctie of ook privatie van officie mogt noodig oordeelen, een voorstel deswegens aan den voorschreven minister doen, ten einde het goedvinden van Zijne Majesteit daarop intenemen.*

Art. (136). Ingevalle *de vierschaar* bevindt, dat, onaan gezien 'er op eene behoorlijke wijze is *geprocedeerd* geworden, de confessie van den beschuldigen echter niet volledig is, zal zij het vonnis met de stukken aan den krijgsraad terug zenden, en *denzelven aanschrijven*, om aan den gecondemneerden den weg van appel aan *deze vierschaar* vrijtelaten.

Art. (137). Indien de vierschaar oordeelt, dat de bij het vonnis bepaalde straf niet overeenkomstig is met de wet, zal zoodanig vonnis aan den krijgsraad worden terug gezonden, met opgave van de daaromtrent voorgekomene bedenkingen, ten einde zulks naar behooren te redresseren, maar indien de krijgsraad niettemin bij

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Wet, zal het Hof hetzelfde met de stukken van den processe stellen in handen van den Advokaat Fiscaal om daarop te dienen van consideratiën en advijs, en vervolgens na ingekomen advijs en bevinding van zaken het vonnis aan den Krijgsraad terug zenden om dat te doen pronuntieeren en tevens den Advokaat Fiscaal autho-riseren om daarvan het zij tot handhaving van het regt der Hoge Overheid, het zij ten behoeve van den gecondemneerden, te provoceeren aan den Hove naar vereisch van omstandigheden.

deszelfs opinie mogt persisteren, zal naar bevind van zaken de procureur des Konings voor deze vierschaar worden geautoriseerd, om van dat vonnis te appelleren aan deze vierschaar, of wel den weg van appèl aan den gecondemneerden worden vrijgelaten, of eindelijk, de zaak daartoe gedisponeerd zijnde, zal de vierschaar gebruik kunnen maken van de magt bij art. (125) van dit hoofdstuk aan dezelve verleend.

Art. 80. Ingeval een gecondemneerde van het regt van appel geen gebruik heeft gemaakt, en het vonnis alzo met de daartoe behorende stukken aan het Hof ter approbatie is opgezonden, zal hetzelfde onderzoeken, of de straf, bij de wet op de misdaad bepaald, aan den gecondemneerde is opgelegd en of het bewijs voldoende is, en zulks alzo bevindende, het vonnis met deszelfs approbatie terug zenden.

Art. 81. Zo wanneer dit aan het Hof bedenkelijk voorkomt, zal daarin worden gehandeld zo als bij het voorstaand 79^e artikel is bepaald.

Art. 82. Het Hof zal in de voormelde gevallen termen daartoe vindende, gebruik kunnen maken

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

van de magt, bij art. 79
aan het zelve verleend.

Art. 83 Het Hof zal hebben het examen van de rapporten, welke elk...

... gelijk mede elk kommandant van een ...

... gehouden is in te leveren om het verlies of de overgave ...

.. aan den Vijand te ..

Art. 84. Tot dat einde zal een zodanig kommandant een gedetailleerd militair rapport, door hem eigenhandig ondertekend... den Minister van Marine of van Oorlog na mate het den zee- of land-dienst betreft, inzenden en daarop na ontvangst bij het Hof worden beslist, ...

Art. 85.

... het Hof, ...

.. Advokaat Fiskaal..

... zodanige...

Art. 86.

... gevorderde schriftelijke ...

... het Hof...

... deszelfs...

Ontwerp 1810.

Art. (138). *Elke* kommandant van eenige stad, sterkte, buitenlandsche bezitting of eenige

andere possessie of post, *zoo ook elk kommandant van eenig* vaartuig van oorlog, van welken rang hij ook zoude mogen wezen, *welke hem ter bewaring en verdediging is opgedragen, is uit den aard der zaak gehouden, het verlies* van die stad, sterkte, bezitting, post of bodem te justificeren, dat is, van zijnen kant door een behoorlijk militair rapport te doen blijken, dat hij door zijn gehouden gedrag daartoe geen oorzaak gegeven heeft, *en zal dezelve gehouden zijn, om zoodanig gedetailleerd militair rapport eigenhandig geteekend*, en voorzien van al zulke bijlagen of bewijsstukken, als ter zake dienende zijn, zoodra mogelijk na het gebeurde aan de *ministers van oorlog of van Marine, respectievelijk, naar mate de zaak den land- of zeedienst concerneert, intezenden, om hetzelve aan de hooge militaire vierschaar te depêcheren, ten einde bij dat collegie geëxamineerd en beslist worde* of het verlies daarmede genoegzaam is gejustificeerd.

Art. (139). Bijaldien na het examineren blijken mogt, dat de overgaaf of het verlies daarmede niet genoegzaam is gejustificeerd, maar dat het rapport duister en onvolledig is, zal *de hooge militaire vierschaar*, het zij na daarop de bedenkingen van den *procureur des Konings* te hebben ingenomen, het zij dadelijk zonder dezelve, den kommandant, door wien het rapport is ingezonden, aanschrijven, om *op zoodanige punten als bij die aanschrijving zijn vervat, nader binnen zekeren precisen tijd te rapporteren of wel het onvolledige door de inzending van deze of gene stukken aantevullen.*

Art. (140). Ingevalle de zaak meer mogt wezen gedisponeerd, om den kommandant zelve te hooren, of wel de nadere *schriftelijk gevorderde* ophelderingen niet voldoende mogten bevonden worden, zal *de hooge militaire vierschaar*, den kommandant bij beslotene missive kunnen requireren, om zich op zekeren dag en uur in eene der vertrekken te susteren voor commissarissen uit *haar* midden, ten einde, omtrent eenige punten tot zijn rapport betrekkelijk, te worden gehoord.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 87.

... een beschuldigde ...

... buiten de tegenwoordigheid van den Advokaat Fiskaal, ...

... en tot ...

Art. (141). De kommandant op den bepaalden tijd zich gesisteerd hebbende, zal als dan worden ondervraagd, edoch zal zulks niet op den voet van *een verhoor aan een beschuldigen* zijn ingerigt, maar zullen de punten, waaromtrent nadere ophelderingen worden verlangd, door den presiderenden commissaris, *buiten tegenwoordigheid van den procureur des Konings* aan den gerequireerden kommandant worden voorgehouden, en in geschrift vervat, mitsgaders door den gemelden kommandant, benevens commissarissen en den griffier worden ondertekend, om tot opheldering *en* aanvulling van het rapport te dienen, en bij hetzelfde gevoegd te worden.

Art. 88.

Op deze wijze, of wel bij nadere schriftelijke rapporten, als voormeld, zullen alle zoodanige informatiën worden ingewonnen, die den kommandant naar den aard dezer justificatie gehouden is te geven.

Art. 89.

... is verspreid, zal het Hof ... het ...

... Advokaat Fiskaal ...

Art. (142).

Wanneer over de zaak alzoó een genoegzaam licht *verspreid is*, zal de *hooge militaire vierschaar* (even gelijk *zij* dit op het eerste rapport, zoo hetzelfde volledig is, doen kan), het zij dadelijk, het zij na daaromtrent den *procureur des Konings* bevorens te hebben gehoord, de zaak daartoe zijnde gedisponeerd, de overgaaf of het verlies mogen verklaren voor gejustificeerd, en daarvan eene dispositie tot decharge van den belanghebbenden doen uitgeven.

Art. 90. ... het Hof..

... voormeld ...

... het zelve ...

... Advokaat Fiskaal ...

Art. (144). Ingevally echter bij *de vierschaar* mogt worden bevonden, dat de kommandant of bevelhebber, de overgaaf of het verlies niet genoegzaam en zoodanig heeft gejustificeerd, dat daarop eene dispositie als *vermeld*, tot zijne decharge en justificatie vallen kan, zal *dezelve* de stukken stellen in handen van den *procureur des Konings*, ten einde daarin zoodanig te handelen, als hij ambtshalve zal vermeenen te behooren.

Art. 91. ... het Hof...

Art. (145). Het zal aan *de hooge militaire vierschaar* vrijstaan, om in alle tijdstippen van dit precedent onderzoek, zulks noodig oordeelende *ex officio* den kommandant, die daarin betrokken is te doen stellen onder provisioneele civiele bewaring.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 92.

... al zulke ...
... van de zee- en land-
magt ten gevolge van
eenige besluiten of deci-
sien van den Vorst...

DERDE TITEL.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van Revisie.

Art. 257. Van de
Sententien, door het Hoog
Militair Gerechtshof ter
eerster instantie geweest,
zal revisie kunnen worden
verzocht.

Art. 267. Het getal
der adjuncten-reviseurs...
... de sententie...

Art. 268.
... adjuncten reviseurs ..

Art. 269. Het Hof..
... leeden ...

Art. 270. Ook zullen
geene adjuncten mogen
zijn, die uit hoofde hun-
ner betrekkingen tot een
der parthijen volgens de
wet geene regters in de
zaak kunnen zijn.

Art. (146). Op gelijke wijze, als in de voren-
staande artikelen is omschreven, zal worden
gehandeld omtrent *alle* justificatiën welke we-
gens het gedrag van eenige officieren *in 's Ko-
nings land- en zeemagt ten gevolge van Zijner
Majesteits decreten, besluiten of decisien* zouden
mogen worden gevorderd.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van Revisie.

Art. (147). De vonnissen en dispositiën
bij de hooge militaire vierschaar ter eerster
instantie gewezen en verleend, zijn onderwor-
pen aan revisie.

Art. (148). Het proces in revisie voldongen
en in staat van wijzen gebragt zijnde, zal worden
afgedaan bij die leden van de vierschaar,
welke over het vonnis of de dispositie, waar-
van revisie verleend is hebben gestemd, bene-
vens een zeker getal adjuncten door den Koning
daartoe te benoemen.

Art. (149). *Derzelver* getal zal zijn gelijk
aan dat der leden, die over *het vonnis* of de
dispositie, waarvan revisie verleend is, hebben
gestemd, of die daarvan zijn overgebleven.

Art. (150). De leden welke regters in revisie
zullen zijn, en adjuncten-reviseurs, gelijk ook de
adjuncten onderling, zullen aan elkanderen niet
mogen bestaan tot in den vierden graad van
bloedverwantschap, of zwagerschap.

Art. (151). *De vierschaar* zal, wanneer ver-
zoek tot benoeming van adjuncten reviseurs
gedaan is, op bekomen aanschrijving, ten spoed-
digste opgeven, welke *leden uit dezelve vier-
schaar* in de revisie zullen kunnen en moeten
zitten.

Art. (152). Ook zullen geen adjuncten
mogen zijn, die tot een der partijen in zoo-
danige betrekkingen staan, als bij artikel (150)
zijn opgenoemd.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Art. 271. ...welken...
 ... het Hof...
 ... het zelve...
 ..verhinderingen kennis..

Art. 274. Na dat de-
 zelfde benoeming is gebragt
 ter kennis van het Hof,..

... het Hof...

Art. 272.
 ... het Hof...

... van het Hof...
 ... het Hof...
 ... art. 267...
 ... President...
 ... welke...
 ... in de eerste...

Art. (273.) De adjuncten
 revizeurs benoemd
 zijnde, geeft de impetrant
 daarvan behoorlijke kennis
 aan den gedaagde.

Art. (275.) ... zullen
 bij die gelegenheid in
 handen ...

Ontwerp 1810.

Art. (153). De benoemde adjuncten, *die*
 zich in een dezer gevallen bevinden, zullen ge-
 houden zijn, daarvan dadelijk aan het gouver-
 nement kennis te geven, ook is *de vierschaar*
 verplicht zulks te doen, indien *dezelve* van zooda-
 nige *verhindering eenige kennis* draagt.

Art. (154). *Na dat de benoeming van ad-
 juncten reviseurs ter kennis van de vierschaar
 zal zijn gebragt*, bepaalt de president een' dag,
 waarop het hooren van de pleidooi, of wan-
 neer de zaak niet bepleit zal worden, het lezen
 der stukken zal beginnen, en doet daarvan door
 den griffier bij beschrijving, tijdige kennis geven
 aan de adjuncten reviseurs, welke gehouden
 zijn, op den gestelden tijd in *de vierschaar* te
 verschijnen.

Art. (155). Wanneer vóór de bijeenkomst
 der leden uit *de vierschaar* en van de adjuncten-
 reviseurs, een dier leden of adjuncten komt
 te overlijden, of uit andere oorzaken verhinderd
 wordt de revisie bijtewonen, zal het getal van
 de leden *uit de vierschaar* of van de adjuncten-
 reviseurs, door uitloting, te dien einde bij *de vier-
 schaar* te doen, zoodanig verminderd worden, dat
 de bij *artikel (149)* bepaalde evenredigheid be-
 waard blijve; zullende de *president van de
 vierschaar*, of de geen, *die* in deszelfs plaats
 bij het afdoen der zaak *ter eerster* instantie
 gepresideerd heeft, niet in deze loting begrepen
 zijn.

Art. (156). De adjuncten-reviseurs *zullen*
in handen van den president afleggen den na-
 volgenden Eed :

„Ik verklare en zwere, dat ik in de zaak,
 „over welke revisie ik ben geroepen, aan
 „niemand eenigen raad heb gegeven, noch zal
 „geven, regtstreeks of van ter zijde.

„Dat ik mij in het regtspreken zal gedragen
 „met alle eerlijkheid en onzijdigheid, zonder
 „daarin aan de partijen toetredragen eenige
 „gunst of ongunst, en zonder mij daarvan te
 „laten aftrekken, door eenige beweegredenen
 „hoegenaamd.

- „Dat ik nimmer zal openbaren hetgeen be-
 „hoort geheim te blijven, bijzonder ook niet
 „de gevoelens van mijne medeleden, zelfs niet
 „van mij zelve.
- „Dat ik direct noch indirect eenige giften,
 „gaven of geschenken zal aannemen, genieten,
 „of mij doen toezeggen van *de partijen*
 „deze zaak, of die ik weet daarin belang te
 „hebben, of iemand van hunnentwege, het zij
 „vóór of na den afloop der zaak, al waren het
 „ook de geringste geschenken van spijs en
 „drank, zoo verre ten aanzien der laatstgemelde
 „de minste vermoedens daarbij konden plaats
 „hebben, dat die ter contemplatie van dezelve
 „zaak gedaan wierden.
- „En *dat, voor zoo verre immer eenige giften,*
 „gaven of geschenken tot mij mogten komen,
 „welke ik te dier tijd of daarna mogt geloven
 „of vermoeden van dezelve partijen, of van
 „iemand van hunnentwege aan mij of de mijne
 „gezonden te zijn, ik de waarde daarvan op-
 „regtelijk zal begrooten, *en uitkeeren ten behoeve*
 „*van den armen.*
- „Dat ik eindelijk, zoo veel in mij is, getrou-
 „welijk zal in acht nemen en nakomen, *den*
 „*tweeden titel van het eerste boek der wet, op*
 „*de regterlijke instellingen en rechtspleging, han-*
 „*delende over de werkzaamheden van de hooge*
 „*militaire vierschaar van het koningrijk, voor*
 „zoo verre dezelve ten dezen toepasselijk is.”

Art. 279.

Tot het hooren van pleidoijen en het lezen der stukken, wordt zoo veel mogelijk gevaceerd op vijf dagen in elke week, den tijd van vier uren daags, vóór- of nadenmiddag, zoo als door den president zal worden bepaald.

Art. 276. De Leeden van het Hof...
 ... een lid van het Hof...

Art. (157).

De leden van de vierschaar en de adjuncten-reviseurs nemen om den anderen zitting, zoodanig dat de president altijd *lid van de vierschaar* is; de rang der adjuncten-reviseurs onderling wordt, overeenkomstig de orde van benoeming geregeld.

Art. 277.

... het Hof...
 ... welke twee...
 ... het Hof...

Art. (158). In zaken waarin een rapporteur moet worden gesteld, worden door den president daartoe benoemd twee personen, namelijk, een uit de leden van *de vierschaar* zelve, welke over de revisie zitten, mits te voren geen rapporteur in de zaak geweest zijnde, en een uit de adjuncten, uit *welk tweetal* vervolgens een door *het lot* zal worden gekozen.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 280.

... dan op zes en niet korter dan op vier weken zal worden belegd, ten ware het meerder getal ...

Art. 281. ... tot de ...
... en de ...

... de Sententie ...

VIJFDE TITEL.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van den Advokaat Fiskaal van de zee- en landmagt.

Art. 312. De Advokaat Fiskaal zal bij het Hoog Militair Geregts-hof ...
... hetzelfde ...

Art. 313.

... het Hof ...

Art. 314. ... Advokaat Fiskaal ...
... het Hoog Militair Geregts-hof ...

Art. 315.

... het Hof ...

... over het geheele grondgebied van den Staat
....

... het Hof.

Art. 316.

Art. (159). De pleidooi gehoord, en de stukken gelezen zijnde, wordt door den president een' dag bepaald tot de afdoening, welke niet langer zal mogen worden belegd dan op zes en niet korter dan op vier weken, ten ware het meerdertal der adjuncten-reviseurs een korter tijd mogt verlangen.

Art. (160). Op den bestemden tijd, zal tot afdoening worden overgegaan met de leden en adjuncten dan tegenwoordig zijnde, en zal buiten gewigtige redenen, de vergadering niet worden gescheiden, voor dat het vonnis in revisie is vastgesteld en uitgesproken, hetwelk in de vergaderkamer met opene deuren zal geschieden.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van den procureur des Konings bij de hooge militaire vierschaar.

Art. (161). De procureur des Konings zal bij de hooge militaire vierschaar vervolgen alle zoodanige misdrijven, als waarvan de cognitie aan dezelve is opgedragen.

Art. (162). Hij zal ook een wakend oog houden op de nakoming van de wetten, betreffende de administratie van de militaire justitie, en den vorm van regtspleging bij alle krijgswaarden, en de misbruiken welke hem voorkomen, brengen ter kennis van de hooge militaire vierschaar, ten einde daarin kan worden voorzien.

Art. (163). Indien de procureur des Konings wordt onderrigt van het begaan eener misdaad, waarvan de kennismening aan de hooge militaire vierschaar behoort, zal hij alle moeite doen om den schuldigen zoo mogelijk op heter daad te doen vatten, en in verzekering te stellen.

Art. (164). Hij zal in dat geval, gelijk mede, wanneer door de vierschaar last tot apprehensie is verleend, bevoegd zijn, om apprehensien der schuldigen te bevorderen door het geheele koninkrijk, zonder daarin door iemand te worden verhinderd, en om de geapprehendeerden overtebrengen naar de residentie van de vierschaar.

Art. (165). Wanneer hij kennis bekomt van eene misdaad, behorende tot de judicature

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

... het Hof ...
... het zelve ...

van *de vierschaar*, zal hij, zonder daartoe eenige autorisatie van *de vierschaar* te verzoeken of aftewachten, deswegens onder de hand alle mogelijke onderzoek doen.

Art. 317.

... het Hof ...
... hiervoor ...

Art. (166). Wanneer hij meent voorzien te zijn van informatiën, die genoegzaam zijn voor een regterlijk onderzoek, zal hij die aan *de vierschaar* inleveren, met een verzoek om geregelijke informatiën te beleggen, en zal dan verder door hem moeten worden gehandeld, als bij de manier van procederen *hier na* is bepaald.

Art. 318. De Advokaat Fiskaal ...

Art. (167). *De procureur des Konings* zal de verzoeken, om een crimineelen regtsingang bij requeste moeten doen, met overlegging der bewijzen en aanwijzing der bezwaren uit dezelve, en de verleende regtsingangen ten spoedigste te werk doen leggen.

Art. 319.

Hij moet de vraagpunten voor getuigen en beschuldigten instellen, kort, duidelijk en eenvoudig, en in elk artikel maar ééne daad of omstandigheid stellen.

Art. (168).

Art. 320. De Advokaat Fiskaal ...

Art. (169). *De procureur des Konings* zal tegenwoordig zijn bij de verhooren van getuigen, uitgezonderd, wanneer dezelve op tegenvragen zullen worden gehoord. Hij zal zelf geene vragen aan getuigen mogen voorstellen, doch wel aan commissarissen vragen, die hij dienstig vindt, kunnen aanbieden.

Art. 321.

Hij zal tegenwoordig zijn bij verhooren van beschuldigten en bij confrontatiën, doch zonder bewilliging van commissarissen niet bevoegd zijn buiten de verhooren een beschuldigten te onderhouden over de hem ten laste gelegde misdaad.

Art. (170).

Art. 322.

Hij is even zeer gehouden werk te maken, om des beschuldigdens onschuld te ontdekken en te doen blijken, als om bewijzen van schuld intewinnen, en den beschuldigten tot confessie of convictie te brengen; ook zal hij voordragten moeten doen tot ontslag van gevangenen, met of zonder borgtogt, zoo dra hij in gemoede overreed is, dat zulks behoort te geschieden.

Art. (171).

Art. 323.
... zaak ...

Art. (172). Hij is verplicht zijne dingtalen zelf te houden, en zijne *zaken* zelf te beplei-

... den Hove ...

ten, zonder daartoe te gebruiken een practizijn, ten zij hij door ziekte of andere wettige oorzaken wordt verhinderd ter arbitragie van *de vierschaar* of commissarissen.

Art. 324.**Art. (173).**

Hij is in het algemeen verplicht na te komen de manier van procederen, zonder oponthoud de beschuldigingen te vervolgen, en de condemnatoire sententiën dadelijk ter executie te leggen.

Art. 325.

Art. (174). Hij zal nimmer op eigen gezag een gevangen, of iemand, die op vermoeden van misdaad gearresteerd is, ontslaan of doen ontslaan, en zal zich in allen gevalle gedragen naar de dispositiën van *de vierschaar* omtrent gevangenen, het zij dat in bijzondere gevallen acces wordt verleend, waar de wet, over het algemeen dit niet vrijsteldt, het zij dat om bijzondere redenen, den vrijen toegang, anderzins bij de wet toegelaten, worden opgeschort.

... het Hof ...

Art. 326.**Art. (175.)**

Hij is gehouden in eigen persoon zijne voordragten intedienen, en des gerequireerd, in geschrifte; het staat hem daartoe vrij, ten allen tijde de toegang in den raad te vragen, en zelfs aan den president te verzoeken, dat de vergadering buitengewoon belegd worde, mits in dit laatste geval opening gevende van de redenen van noodzakelijkheid.

Art. 327.**Art, (176).**

Hij zal geen toegang hebben in den raad, dan na bekomen verlof, het welk hem nogtans buiten gewichtige redenen niet zal worden geweigerd, doch hij mag nimmer tegenwoordig blijven bij de deliberatiën, maar is gehouden zich te verwijderen, zoodra hij zijne voordragten gedaan heeft.

Art. 328.**Art. (177).**

Hij zal op eigen gezag niet mogen openbaren het geen geheim behoort te blijven, bijzonder ook niet, het geen hem in de informatiën zal voorkomen ten laste van deze of gene personen, noch ook aan iemand visie of communicatie mogen geven van de kopijen of extracten, welke hij bekomt van het geen bij den raad in zijne zaak, of ten zijnen opzigte is verhandeld, verder of anders dan zijn pligt vereischen zal.

Art. 329.

Art. (178.) Hij is ten allen tijde verplicht *de vierschaar* te dienen van berigt, of van onderrigting en consideratiën en advis, zoo dikwils als zulks van hem zal worden gevorderd, mitsgaders aan *dezelve* te suppediteren de gerequireerde informatiën en stukken, en zich in de waarneming en uitoefening zijner functiën, naar de dispositie van *de vierschaar* en commissarissen te gedragen.

... het Hof ...

... hetzelfde ...

... het Hof ...

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 330.

Hij zal direct noch indirect mogen ontvangen of genieten eenige giften, gaven of geschenken, of zich die doen toezeggen van eenige personen, die hij weet, of vermoedt, onder suspicie van misdadaad te liggen, of daarvan door anderen te worden beschuldigd, noch ook van hen, die hij weet, of gelooft, van derzelve nabestaanden, vrienden of begunstigers te zijn, al waren het ook de geringste geschenken van spijs of drank, zoo verre, ten aanzien der laatstgemelde, de minste vermoedens daarbij konden plaats hebben, dat die ter contemplatie van bovengenoemde zaken gedaan wierden.

Art. (179).

Art. 331.

...het Hof...

...het Hof...

Art. (180). Indien hij ontdekt, eenige geschenken door anderen ten zijnen behoeve ontvangen, of aan dezelve ten zijnen respecte gegeven te zijn, of ook dat hij zelve onwetende of onbedacht die heeft aangenomen, zal hij daarvan dadelijk aan *de vierschaar* kennis geven, en het zij de ontvangen geschenken weder terug zenden, indien dit kan geschieden, het zij de waarde van dezelve uitkeeren, op zoodanige wijze, als *de vierschaar* zal goedvinden.

Art. 332.

Hij zal alle jaren bij de eerste gewone zitting, na nieuwejaar, of wel anders bij de eerste gelegenheid in den raad uitdrukkelijk moeten verklaren, dat hij, zoo veel hij weet, zich heeft gedragen naar den inhoud der twee voorgaande artikelen, en als dan verder handelen als ten opzichte der leden (in) art. (*Ontw. 1814*: 22; *Ontw. 1810*: 88) is omschreven.

Art. (181).

Art. 333.

Hij mag zijn post niet uitoefenen in zaken, waarin als beschuldigten betrokken worden personen, die hem bestaan in den zesden of naderen graad van bloedverwantschap, tegenwoordige of voormalige zwagerschap, voorbehoudens zijne voordragt, om in bijzondere gevallen van de waarneming eener zaak te mogen worden verschoond, wegens personen daarin op eenigerlei wijze betrokken.

Art. (182).

Art. 334.

...het Hof...

...een Advokaat Fiskaal...

...het Hof...

Art. (183). In dit geval, gelijk mede, wanneer hij door ziekte, afwezigheid ambtswege, of andere wettige redenen, verhinderd wordt zijnen post waartenemen, eindelijk bij vacature door overlijden, als anderszins, benoemt *de vierschaar* een gegradeerd persoon, om middeledertijd te fungeren, tot dat de verhinderende ophoudt, of in het laatste geval *een procureur des Konings* zal zijn aangesteld, van welke laatste provisioneele benoeming *de vierschaar* aan het gouvernement onverwijld kennis geeft.

Art. 335.

...Advokaat Fiskaal...

...ten Hove...

Art. (184). Wanneer eenige criminele zaken zijn afgeloopen, is de *procureur des Konings* gehouden, de stukken en informatiën *ter vierschare* te brengen, om aldaar bewaard te worden.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Art. 336.

...Advokaat Fyskaal...

...het Hof...

Art 337. De Advokaat Fyskaal heeft de bevoegdheid, om aan het Hof een voordragt te doen van een Procureur, welke dezelve in alle zaken bedient en genieten zal een bepaald tractement van zes honderd guldens 's jaars, doch daarentegen niets aan den Lande zal mogen declareeren.

VIJFDE TITEL.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van den Griffier bij het Hoog Militair Geregtschhof.

Art. 338.

...mitsgaders tot het waarneemen der Rolle, het doen van inspectiën, verhooren van getuigen en beschuldigden.

Art. 339.

De griffier zal altijd tegenwoordig moeten zijn bij de vergaderingen, zoo gewone als buitengewone, ten zij hij door ziekte of andere volstreckte beletselen verhinderd, of daarvan om gewigtige redenen door den president verschoond wordt.

Art. 340.

Hij zal, ook buiten de vergaderingen op zoodanige andere tijden ten Hove moeten zijn...

Art. 341.

...het Hof...

Ontwerp 1810.

Art. (185). Bij vacature, zullen alle papieren en registers, die onder den gewezen *procureur des Konings*, of in zijnen boedel zijn berustende en tot dit ambt behooren, aan de *vierschaaar* moeten worden uitgeleverd.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van den griffier en substituut-griffier.

Art. (186). De griffier zal bestemd zijn tot het bijwonen van den raad, en de commissiën en comparitiën daaruit voortvloeiende, *en niet behoorende tot de rolle, noch strekkende tot het doen van inspectiën of verhooren van getuigen of beschuldigden.*

Art. (187).

De griffier zal altijd tegenwoordig moeten zijn bij de vergaderingen, zoo gewone als buitengewone, ten zij hij door ziekte of andere volstreckte beletselen verhinderd, of daarvan om gewigtige redenen door den president verschoond wordt.

Art. (188).

De substituut-griffier, zal, wanneer de vierschaaar vergaderd is, en op zoodanige andere tijden ter vierschare moeten zijn, als hem zal worden aangezegd en voorgeschreven, ten zij hij door ziekte of andere volstreckte beletselen verhinderd, of om gewigtige redenen door den president deswegens verschoond wordt.

Art. (189). Indien op tijden, wanneer de *vierschaaar* niet vergaderd is, een request inkomt, tot de kennismeming van commissarissen

van de rolle behoorende, is hij verplicht, mits daarvan door den verzoeker gewaarschuwd, zich bij commissarissen te vervoegen, ten einde de dispositie daarop te vernemen, en het noodige te verrigten.

Art. (190). Onverminderd deze bijzondere, manier van werkzaamheden, ook in de manier van procederen voorkomende, zullen de griffier en substituut-griffier bij ziekte, wettige verhindering, menigvuldige ambtsbezigheden of toegestane afwezendheid van een hunner, de een des anderen post waarnemen, ter bepaling van de vierschaar, dewelke deswegens, en omtrent de regeling van de werkzaamheden van griffier en substituut-griffier zoodanig reglement zal maken, als zij verstaan zal te behooren.

Art. 342. Indien hij in de vacantiën begeert van huis te gaan voor meer dan twee dagen, zal hij moeten zorgen dat men kan weten, waar hij zich waarschijnlijk zal ophouden, om daar te kunnen worden beschreven.

Art. (191). Indien de griffier, of substituut-griffier, of een hunner in de vacantiën begeeren van huis te gaan, zullen zij alvorens ten genoeg van den president, schikkingen moeten maken omtrent het waarnemen van de zaken, gedurende hunne afwezendheid.

Indien deze zal zijn voor meer dan twee dagen, zullen zij moeten zorgen dat men kan weten waar zij zich waarschijnlijk zullen ophouden, om daar te kunnen worden beschreven.

Art. 343. Hij zal...

...hem...

...het Hof...

...geheim behoort...

Art. (192). *De griffier en substituut-griffier zullen getrouwelijk aantekenen en te boek stellen, al wat hun bij den raad of commissarissen zal belast worden; mitsgaders opmaken, onderteekenen en expediëren alle brieven, dépêches, acten, resolutiën, sententiën en alle andere stukken, waartoe bij den raad of commissarissen zal zijn geresolveerd, voorts doen aanleggen en bijhouden alzulke registers, als bij de vierschaar zal worden goedgevonden, en stiptelijk geheim houden, al hetgeen behoort geheim te blijven.*

Art. 344. Hij zal...

...zijner...

...het Hof...

Art. (193.) *Zij zullen zich wijders in en omtrent de uitoefening hunner functiën gedragen naar het geen bij de vierschaar of bij commissarissen zal worden goedgevonden.*

Art. 345. Hij mag zijn...

Art. (194.) *Zij mogen hunnen post niet uitoefenen in, noch de raadplegingen bijwonen over zaken, waarin een of meer van de partijen*

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 346. Hij zal aan partijen, hem...
... en indien hij weet of vermoet...

...het Hof...

...het Hof...

Art. 347. Hij mag...

...hij weet of vermoet...

...het Hof...

...het Hof...

...hij als griffier is...

...en...

Art. 348. Indien hij ontdekt...

...zijnen...

...zijnen...

...hij...

...mogt hebben...

...zal hij...

...het Hof...

...het Hof...

Art. 349. Hij zal...

...dat hij, zooveel hij weet, zich heeft...

... (22) ...

hun bestaan in den vierden of naderen graad van bloedverwantschap, tegenwoordige of voor-malige zwagerschap.

Art. (195). *Zij zullen aan partijen hun verder dan voorschreven graad bestaande, en die zij weten of vermoeden, dat eenig proces*

bij *de vierschaar* hebben of zullen krijgen, of in welke zaken door *de vierschaar* zal moeten worden geadviseerd, deswegens geen advies mogen geven.

Art. (196). *Zij mogen direct noch indirect eenige giften, gaven of geschenken aannemen, genieten of zich doen toezeggen van de zoodanige, die hun verder dan in den voorschreven vierden graad bestaan, en die zij weten of vermoeden, eenig proces voor de vierschaar te hebben ofte zullen krijgen, of in welke zaken door de vierschaar zal moeten worden geadviseerd, of waarin zij als griffier of substituut-griffier zijn werkzaam geweest, al waren het ook de geringste geschenken van spijs of drank, zoo verre ten aanzien der laatstgemelde, de minste vermoedens daarbij konden plaats hebben, dat die ter contemplatie van bovengenoemde zaken gedaan wierden.*

Art. (197). *Indien zij ontdekken, eenige*

geschenken door andere personen ten *hunnen* behoefte ontvangen, of aan dezelve ten *hunnen* respecte gegeven te zijn, of ook, dat *zij* zelve die, of onwetende, of onbedacht, *hebben* aangenomen, *zullen zij* daarvan dadelijk aan *de vierschaar* kennis geven, en, het zij de ontvangene geschenken weder terugzenden, indien dit kan geschieden, het zij de waarde van dezelve uitkeeren op zoodanige wijze, als *de vierschaar* zal goedvinden.

Art. (198). *Zij zullen alle jaren bij de eerste gewone zitting na nieuwjaar, of wel anders bij de eerste gelegenheid, in den raad uitdrukkelijk moeten verklaren, dat zij, zoo veel zij weten, zich hebben* gedragen naar den inhoud der twee voorgaande artikelen, en verder moeten ver-rigten, het geen omtrent de leden bij artikel (88) is bepaald.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Art. 350. Bij ziekte, volstrekt beletzel, ver- schoning door den Pre- sident en bij absentie, zal hij door een der commisen ter griffie in zijne functiën worden vervangen.

VIJFDE TITEL.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de Practizijns bij het Hof.

Art. 383. De zaaken der beschuldigten zullen bij het Hof...

...hetzelve...

Art. 384.

...dezer Landen...

...Land...

Art. 385. Het Hof...

...bevonden, ten ware dezelven reeds als zodanig in de Residentie van het Hof mogten geadmiteerd zijn.

Art. 391. De Practi- zijns doen Eed bij hunne admmissie of aanstelling in handen van den Pre- sident van het Hof:

„Dat zij zich jegens „het Hof reverentelijk

Ontwerp 1810.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van de practizijns, suppoosten en bedienden.

Art. (199). *Bij de hooge militaire vierschaar zullen de zaken van beschuldigten worden waar-*

genomen door practizijns, daartoe bij *dezelve* geadmiteerd en aangesteld.

Art. (200). Hiertoe kunnen admmissie ver- zoeken allen die bevorderd zijn tot meesters in de regten op eene der universiteiten *in dit rijk*, of op universiteiten in zoodanige andere landen, als waar de in dit *rijk* gegraduateerden een ge- lijk regt genieten, welke admmissie niet dan om gewigtige redenen zal kunnen worden ge- weigerd.

Art. (201). *De vierschaar zal verder kunnen aanstellen een bepaald getal practizijns, die niet behoeven in regten gegraduateerd te zijn, doch vóór hunne aanstelling, door den griffier, ten overstaan van commissarissen zul'en moeten zijn geëxamineerd en bekwaam bevonden; dit onderzoek zal nogtans niet plaats hebben, ten opzichte van hen, die reeds vóór de nieuwe organisatie der militaire regterlijke magt bij deze vierschaar als procureurs mogten zijn geadmiteerd geweest.*

Art. (202). *De practizijns zullen bij hunne admmissie of aanstelling in handen van den pre- sident den eed doen:*

„Dat zij zich jegens de vierschaar reveren- „telijk zullen gedragen; dat zij niet zullen „dienen in eenige zaken, die zij weten onregt- „vaardig te zijn, het zij hun van die onregt-

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

„zullen gedragen; dat zij
„de zaken...

Ontwerp 1810.

„*vaardigheid blijke bij het begin der zaak, of*
„*daarna; dat zij de zaken, aan hun opgedra-*
„*gen naarstiglijk en getrouwelijk zullen waar-*
„*nemen; dat zij geen overeenkomst zullen*
„*maken om deel in de zaak te hebben en*
„*zich in alles zullen gedragen, als een goed*
„*en getrouw practizijn schuldig is, en behoort*
„*te doen.*”

Art. 386.

...acte...

... worde overgegeven,
om ter Griffie van het
Hof...

Art. (203). De practisjns zullen niet worden toegelaten eenige dingtalen ter rolle te houden, dan voorzien van eene *publieke acte* van algemeene of bijzondere volmagt, en zal, bij het houden der eerste dingtalen in elke zaak, dezelve volmagt aan commissarissen van de rolle moeten worden vertoond, en voor zoo verre daarvan elders geen minute ten protocolle gehouden wordt, tevens *overgeven om ter griffie van de vierschaar* te blijven berusten, ten ware daarin door commissarissen om redenen zoude mogen worden vergund een' korten tijd van uitstel, waarvan alsdan ter rolle aantekening zal worden gehouden, en binnen welken de practizijn zijn volmagt zal moeten leveren, op pene, dat de gehoudene dingtalen zullen worden doorgehaald, en in de zaak gedisponeerd, even als of de gene wiens volmagt ontbreekt, in het geheel niet ware verschenen.

Art. 387.

...bekomen kan, zal
het Hof...

Art. (204). Wanneer iemand in zijne zaak geen practizijn vrijwillig *kan bekomen, zal de vierschaar* aan hem een' practizijn toevoegen, om hem daarin te dienen, het zij tegen genot van salaris, het zij gratis, indien hij van zijn' onvermogen doet blijken, waaraan zich geene der practizijns zal mogen onttrekken.

Art. 388. De practizijns bij het Hof zullen zich in het berekenen van hun salaris gedragen naar het Reglement des wegens door den Vorst te arresteren.

Art. (205). De practizijns bij de vierschaar postulerende, zullen zich in het berekenen van hun salaris moeten gedragen naar het reglement, deswegens door den Koning te arresteren, en zullen, zoo lang dit niet is vastgesteld, worden gevolgd de wetten en gebruiken, die bij de vierschaar plaats hebben, en op de voorkomende zaken het best zullen kunnen worden toegepast.

Art. 389. Het Hof...

Art. (206). *De vierschaar* zal de practizijns behoorlijk tot hunnen pligt houden, zoo in het getrouwelijk waarnemen der zaken van

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

...het Hof...

...den Hove...
...vereïsschen zal.

Art. 392. Het Hof stelt aan ten dienste van den Raad en Commissarissen, tot het doen van exploitien en het ter executie leggen van Sententien, een kamerbewaarder, twee bodens of exploitieurs en verdere benodigdebedienden, mitsgaders het nodig getal Commisen ter Griffie als mede zes helbardiers voor de Provoost Generaal.

Art. 393. Het Hof doet...

...eene gemotiveerden voordragt aan den Vorst...

Art. 394. Het maakt de nodige reglementen...

hunne meesters, als omtrent de wijze van berekening van hun salaris, en voorts zorge dragen, dat dezelve zich in hunne pleidooijen en schrifturen onthouden van alle onbetamelijke en injurieuse uitdrukkingen; en zal *de vierschaar*, de genen welke zich in dit een of ander merkelyk misgaan, verbieden in zoodanige zaak eenig salaris te mogen berekenen, hen in hunne bedieningen schorsen, of hunne admissiën en aanstellingen geheel en al intrekken, of hun boete opleggen ter discretie van *de vierschaar*, naar mate den aard en het gewigt der zaak *zal komen te vereïsschen*.

Art. (207). De griffier en substituut-griffier, zullen respectivelyk ten hunnen dienste hebben, het noodig getal commisen of klerken, door hen daartoe bevoren aan de vierschaar voortedragen, en bij dezelve aantestellen, door welke zij zullen doen opmaken, schrijven en expediëren alle stukken, en in orde houden en aanvullen alle registers, volgens het reglement daarop bij de vierschaar te maken, waarop dezelve den eed van getrouwheid en geheimhouding zullen afleggen.

Art. (208). De vierschaar zal wijders aanstellen ten dienste van den raad en commissarissen, tot het doen van exploitien en het ter executie leggen van vonnissen, een kamerbewaarder, twee boden of exploitieurs en verdere benodigde bedienden.

Art. (209). Laatstelyk zal bij de vierschaar fungeren een provoost-generaal met het noodig getal hellebaardiers, welke hellebaardiers door de vierschaar op voordragt van den procureur des Konings zullen worden aangesteld.

Art. (210). *De vierschaar zal*, zoodra doen-lyk, na het invoeren dezer wet, *aan den Koning eene gemotiveerde voordragt doen*, opzigtelyk het getal der voorschreve suppoosten en bedienden, en van de tractementen en emolumenten door dezelve te genieten.

Art. (211). *De vierschaar zal de noodige reglementen maken* voor alle de voorschreve suppoosten en bedienden, omtrent alles wat de

Ontw. Instr. II. M. G. 1814.

...betreft; het regelt daarbij tevens hunne werkzaamheden en bepaald den Eed, bij het Hof... ..niet bij dit Wetboek..

Ontwerp 1810.

behoorlijke waarneming van derzelve dienst *betreft, daarbij tevens hunne werkzaamheden regelen, en vaststellen den eed, door dezelve bij de vierschaar afteleggen, in zoo verre zulks bij*

dit wetboek niet is bepaald.

Art. (212). De tegenwoordige geëmployeerden zullen inmiddels werkzaam blijven op de tractementen en emolumenten thans nog plaats hebbende en in gebruik zijnde.

ZESDE TITEL.

Bijzondere bepalingen.

Art. 390. De President en Leeden van het Hoog Militair Gerechtshof, Advokaat Fiskaal, Griffier en Provoost Generaal leggen de navolgende Eeden af:

Eed voor den President en Leeden van het Hoog Militair Gerechtshof.

...Vorst...

...het Hoog Militair Gerechtshof...

...het Hof...

.. de Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof vastgesteld.

Eed voor den Advokaat-Fiskaal der Zee- en Landmagt.

...Vorst...

...Advokaat Fiskaal bij het Hoog Militair Gerechtshof...

Eed voor den president en verdere leden van de hooge militaire vierschaar.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitutie „en getrouwheid aan den *Koning*; ik belove „en zwere, dat ik mijn ambt als lid (president) van *de hooge militaire vierschaar* ter „goeder trouwe, met alle vlijt en naarstigheid „zal waarnemen, dat ik mij in alle zaken bij „*de vierschaar* voorkomende, zal gedragen met „alle opregtheid, eerlijkheid en onzijdigheid, „zonder daarin aan de partijen toetredragen „eenigen gunst of ongunst, en zonder mij daaren te laten aftrekken door eenige beweegredenen hoegenaamd, en dat ik, zoo veel eenigzins in „mijn vermogen is, getrouwelijk zal in acht „nemen en nakomen, *den tweeden titel van het eerste boek der wet op de militaire regterlijke instellingen en rechtspleging, handelende over de werkzaamheden van de hooge militaire vierschaar des Koninkrijks*”.

Eed voor den procureur des Konings.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitutie „en getrouwheid aan den *Koning*, ik belove „en zwere, dat ik mijn ambt als *procureur des Konings, bij de hooge militaire vierschaar* „ter goeder trouwe met alle vlijt en naarstig-

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

...de Instructie, voor
het Hoog Militair Geregts-
hof vastgesteld, ...

*Eed voor den Griffier
bij het Hoog Militair
Geregtshof.*

...Vorst...
...Griffier van het Hoog
Militair Geregts-hof...

...het Hof...

...het Hof...

... de Instructie voor
het Hoog Militair Geregts-
hof vastgesteld, ...

[*De eed van den Pro-
voost-Generaal is te vinden
na art. 247 van het Ont-
werp 1810.*]

„heid zal waarnemen; dat ik, zoodra eenige
„misdaden of vermoeden van misdaden ter
„mijner vervolging staande, tot mijne kennis
„zijn gekomen, daarvan zonder uitstel, en zoo
„veel mogelijk, de regte waarheid zal trachten
„optesporen, en doen, het geen mijn ampt
„vereischen zal; dat ik daarin zal te werk
„gaan met alle opregtheid, eerlijkheid en onzij-
„digheid, zonder den schuldigen of zijne vrien-
„den of begunstigers te ontzien, en zonder
„den onschuldigen te kwellen, en dat ik, zoo
„veel eenigzins in mijn vermogen is, getrou-
„welijk zal in acht nemen en nakomen *den*
„*tweeden titel van het eerste boek der wet op*
„*de militaire regterlijke instellingen en regts-*
„*pleging, handelende over de werkzaamheden*
„*van de hooge militaire vierschaar des koning-*
„*rijks*, voor zoo verre dezelve mij aangaat”.

Eed voor den griffier en substituut-griffier.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitutie
„en getrouwheid aan den *Koning*; ik belove
„en zwere, dat ik mijn ambt als *griffier*
„(*substituut-griffier*) *van de hooge militaire vier-*
„*schaar* ter goeder trouwe, met alle vlijt en
„naarstigheit zal waarnemen; dat ik getrou-
„welijk en met alle opregtheid zal aantekenen,
„opmaken, te boek stellen en expediëren,
„al wat mij bij *de vierschaar* of commissaris-
„sen zal belast worden, dat ik de registers en
„andere acten, welke tot mijn toezigt
„behooren, zorgvuldig zal bewaren; dat ik
„niet zal openbaren de gevoelens van de leden
„van *de vierschaar* of commissarissen, noch
„ook het geen in de informatiën zoude mogen
„voorkomen, of ietwes anders het geen geheim
„behoort te blijven. En dat ik, zoo veel eenig-
„zins in mijn vermogen is, getrouwelijk zal in
„acht nemen en nakomen, *den tweeden titel*
„*van het eerste boek der wet op de militaire*
„*regterlijke instellingen en regtspleging, hande-*
„*lende over de werkzaamheden van de hooge*
„*militaire vierschaar des koningrijks*, voor zoo
„verre dezelve mij aangaat.”

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

VIJFDE TITEL.

DERDE HOOFDSTUK.

*Van den
Provoost-Generaal der
Zee- en land-magt.*

Art. 351.

... het Hoog Militair
Gerechts Hof en den Ad-
vokaat Fiskaal bij het-
zelve...

Art. 352.

...Vorst...

Art. 353.

... van het Hof en van
den Advokaat Fiskaal...

Art. 354.

... van het Hof...

...Advokaat Fiskaal.

Art. 355.

...Advokaat Fiskaal...

Art. 356.

...den Hove...

Art. 357.

Het zal hem echter vrijstaan, zonder een zoodanig consent of qualificatie, zich des daags, gedurende eenigen tijd buiten de residentie-plaats te

ACHTSTE HOOFDSTUK.

*Van den provoost-generaal bij 's Konings
land- en zeemagt.*

Art. (213). De provoost-generaal zal zich jegens den president, de leden der vergadering van *de hooge militaire vierschaar*, en den *procureur des Konings* bij dezelve reverentelijk gedragen.

Art. (214). De provoost-generaal wordt door den *Koning* aangesteld voor een' onbepaalden tijd, doch tot kennelijk wederzeggen.

Art. (215). Hij zal de bevelen van *de vierschaar* en van den *procureur des Konings* moeten gehoorzamen, en ten spoedigste en met alle naauwkeurigheid ter uitvoer brengen.

Art. (216). Hij zal zich in de residentie *der vierschaar* moeten bevinden, en dezelve niet mogen verlaten dan met consent van den tijdelijken president en met voorkennis van den *procureur des Konings*.

Art. (217). Hij zal vóór zijn vertrek uit de residentie, zoo aan den president als aan den *procureur des Konings* kennis geven van de plaats of plaatsen, naar welke hij zich zal begeben, en zoo veel mogelijk, bij die gelegenheid bepalen den weg of route, die hij in het af- en terugreizen denkt te houden, mitsgaders den tijd, welke hij voornemens is, in deze of gene plaatsen doortebrengen, ten einde in gevalle van noodzakelijkheid beschreven en opontboden te kunnen worden.

Art. (218). Hij zal vóór zijn vertrek uit de residentie, zorg dragen, dat deszelfs functiën bij voorkomende, en haastvereischende gelegenheden door een ander bekwaam persoon ten genooge van *de vierschaar* buiten eenig bezwaar van den lande worden waargenomen.

Art. (219).

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

begeven, zoo wanneer zijne onafgebrokene tegenwoordigheid niet wordt gevorderd, en hij zorge dragen van buiten dezelve niet te vernachten.

Art. 358.

Art. (220).

In zoodanig geval zal hij niettemin gehouden zijn, ten zijnen huize achter te laten de noodige informatiën, waar hij, zulks gevorderd wordende, zoude te vinden zijn.

Art. 359.

Art. (221).

Wanneer hij zich in zijne qualiteit buiten de residentie bevindt, zal hij niet langer vermogen afwezend te blijven, dan de aard der zaak vereischen zal, en wanneer hij zich voor zijne particuliere belangen heeft geabsenteerd, zal hij binnen, of bij het uiteinde van den aan hem geaccordeerden tijd, weder in de residentie moeten zijn teruggekeerd.

Art. 360.

...van het Hof en den
Advokaat Fiskaal...

Art. (222). In beide gevallen zal hij dadelijk bij zijne terugkomst daarvan den tijdelijken president *der vierschaar en den procureur des Konings* kennis geven en voorts in het eerst aangehaald geval, schriftelijk, van het door hem verrigte, rapporteren.

Art. 361.

...Volk van oorlog te
Water en te Lande...
...Advokaat Fiskaal...

Art. (223). Hij zal zich zoo veel mogelijk naarstiglijk informeren op alle delicten en excessen, die bij het *volk van oorlog*... mogten worden begaan, en daarvan dadelijk kennis geven aan den *procureur des Konings*, ten einde van denzelven te vernemen, wat hierin verder door hem provoost-generaal zal behooren te worden verrigt.

Art. 362.

...het Hof of den Ad-
vokaat Fiskaal...

Art. (224). Hij zal zoo in dit opzigt, als in het generaal, omtrent al het geen door hem in zijne qualiteit zal worden verrigt, de noodige geheimhouding in acht nemen, en zich gedragen naar de orders en voorschriften welke hem door ofte van wege *de vierschaar of den procureur des Konings* zullen worden gegeven.

Art. 363.

...tien...
...van het Hof en den
Advokaat Fiskaal...

Art. (225). Hij zal zich des morgens van elken dag vóór *negen* uren bij den president *der vierschaar of den procureur des Konings* doen informeren of 'er ook eenigen last voor hem te executeren zij.

Art. 364. ...het Hof...

Art. (226). Hij zal, wanneer *de vierschaar* vergaderd is, of commissarissen vaceren tot het doen van verhooren, altoos bij de hand moeten zijn, om, wanneer deszelfs officie mogt worden vereischt, hetzelfde te kunnen presteren.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 365.

... het Hof...

Art. (227). Hij zal zorge dragen, dat de hellebaardiers of trawanten onder hem staande, zich mede promptelijk bij het aangaan der vergaderingen van *de vierschaar* aldaar present bevinden, en zich niet buiten noodzakelijkheid en zijne toestemming verwijderen, vóór dat de vergaderingen gescheiden zijn.

Art. 366.

...Advokaat Fiskaal...

...Advokaat Fiskaal...

Art. (228). Hij zal zorge dragen dat bij het houden van verhooren der beschuldigten, mitsgaders van getuigen in zaken den *procureur des Konings* concernerende, altoos hellebaardiers ter dispositie van commissarissen en den *procureur des Konings* bij de hand zijn.

Art. 367.

...den Hove...

Art. (229). Hij zal zorge dragen dat bij het houden der vergaderingen van *de vierschaar*, of bij het hooren van beschuldigten of getuigen, in de nabijheid geen gerucht of geraas wordt gemaakt, waardoor eenige hindernis of belemmering zoude kunnen worden toegebracht.

Art. 368.

Bij het verhooren en confronteren van gedetineerden met getuigen, zal hij de gedetineerden op eene secure en convenabele wijze uit derzelver detentie doen voortbrengen.

Art. (230).

Art. 369.

... het Hof....

...Advokaat Fiskaal.

Art. (231). Insgelijks zal hij bij de pronuntiatie van sententiën, de gedetineerden, wien dezelve concerneren, voor *de vierschaar* doen overbrengen, en zulks, voor zoo veel noodig, met overleg en ingevolge goedvinden van den *procureur des Konings*.

Art. 370.

... ten welken einde...

Art. (232). Hij zal bij die openlijke pronuntiatien, mitsgaders bij het houden van pleidooijen met opene deuren, zich beijveren, dat de goede orde gehandhaafd, mitsgaders de rust niet gestoord worde, *ten welken* hij met zijne hellebaardiers tot den uiteinde toe zal present blijven, en des noods, of wel op order van den president, de weerspanningen doen gaan buiten de gehoorzaal.

Art. 371.

... van het Hof...

... van het Hof...

... Advokaat Fiskaal.

Art. (233). Ingeval van brand, alarm of eenig ander voorval, waardoor de rust binnen de residentie *der vierschaar* mogt worden gestoord, zal hij zich ten spoedigste met zijne hellebaardiers begeven bij den president *der vierschaar*, om de noodige orders te ontvangen, of wel zich te dien einde verder te vervoegen bij den *procureur des Konings*.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 372.

Hij zal een wakend oog houden over de hellebaardiers, die onder hem gesteld zijn, en zorgen dat dezelve zich wel gedragen, en zich behoorlijk van hunnen pligt kwijten.

Art. (234).

Art. 373.

... Advokaat Fiskaal...

... het Hof.

Art. (235). En zoo wanneer het moge gebeuren, dat een der hellebaardiers zich in den sterken drank, of op eenige andere wijze te buiten ging, of zich niet behoorlijk van zijnen pligt hadt gekweten, zal hij zulks brengen ter kennisse van den *procureur des Konings*, en vervolgens met overleg van denzelven den schuldigen deswegens reprimanderen, of wel naar gelang van zaken, voor eenige dagen, ten zijnen koste, doen plaatsen in het provoosthuis van *de vierschaar*.

Art. 374.

... Advokaat Fiskaal...

Art. (236). Bijaldien het des niettemin mogt gebeuren, dat een dusdanig hellebaardier zich bij herhaling aan ongeoorloofde condities mogt schuldig maken, en de pogingen tot verbetering aangewend, onvoldoende waren, zal hij gehouden zijn, hiervan aan den *procureur des Konings* de noodige informatiën te geven, ten einde men zich van zulk een onwaardig voorwerp ontdoe.

Art. 375.

... Advokaat Fiskaal.

Art. (237). Even eens zal hij verplicht zijn, om, zoo wanneer ter zijner kennisse mogt gekomen zijn, dat een der hellebaardiers zich aan eenig delict had schuldig gemaakt, dit zonder verzuim te brengen ter kennisse van den *procureur des Konings*.

Art. 376.

Hij zal een boek of register houden van de gesententeerden, welke zich binnen het rijk geconfineerd bevinden, met de navolgende aanteekeningen:

- 1°. Van de namen, toenamen, ouderdom der geconfineerden;
- 2°. Van den tijd, wanneer dezelve in het confinement gebragt zijn;
- 3°. Van de krijgsraden, door welke de sententiën geveld, en de straffen, waartoe die geconfineerden verwezen zijn; en
- 4°. Telkens aanteekening doen, wanneer een geconfineerden aan het vonnis voldaan heeft, en ten gevolge van dien ontslagen is.

Art. (238).

Art. 377. Hij zal in Januarij, April, Julij en October aan het Hoog Militair Geregts-hof en den Advokaat Fiskaal bij hetzelve...

Art. (239). *Hij zal in louwmaand, grasmaand, hooimaand en wijnmaand, aan de ministers van oorlog, justitie en marine, de hooge militaire vierschaar, en den procureur des Konings, bij dezelve inzenden een extract uit het gemelde boek of register, loopende over de drie maanden te voren, ten einde alzo van vieren-*

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Art. 378.

... art. ... omschreven ...
 ... Januarij, April, Julij
 en October ...

Art. 379.

... den Hove ...

... charge ...

... zijn ;

5°. van de Straf, waar-
 toe zij zijn gecondem-
 neerd ; en

6°. van de dag op welke
 de pronuntiatiën en execu-
 tiën der Sententien hebben
 plaats gehad.

Art. 380.

... het Hof ...

... Advokaat Fiskaal ...

Art. 381.

... van het Hof ...

... Advokaat Fiskaal ...

Ontwerp 1810.

deel jaars tot vierendeel jaars blijke van den
 staat en het getal der geconfineerden.

Art. (240). Tot dat einde zal hij van de
 provoosten-geweldigen en luitenants-geweldigen
 bij de marine, requireren lijsten, ingerigt invoe-
 gen als bij *art. 25 1) omschreven*, welk hem in
 het begin der gezegde vier maanden *louwmaand*,
grasmaand, *hooimaand* en *wijnmaand* zullen
 moeten worden, en loopen over de drie maan-
 den, die alsdan verstreken zijn.

Art. (241). Hij zal desgelijks houden een
 boek of register der genen welke zich in het
 provoosthuis van *de vierschaar* gedetineerd
 bevinden, met de navolgende aantekeningen :

1°. Van de namen en toenames, en ouder-
 dom der gedetineerden, mitsgaders van de
qualiteit welke zij voorheen gehad hebben ;

2°. Van de dagen, op welke dezelve in
 detensie gekomen zijn ;

3°. Van de dagen op welke dezelve ver-
 hoord zijn ;

4°. Van de dagen, waarop dezelve gerelaxeerd,
 of naar elders overgebracht zijn ; en

5°. *Van de straf waartoe zij zijn gecondemneerd.*

Art. (242). Uit dit boek of register, zal hij
 bij het begin van iedere maand, een extract,
 loopende over de jongstverloopene maand, aan
 den president en aan elk der leden van *de*
vierschaar moeten overgeven, mitsgaders een
 gelijk extract op denzelfden tijd, aan den *pro-
 cureur des Konings* doen geworden.

Art. (243). Hij zal zoo dikwijls hem hiertoe
 order gegeven wordt, en buiten dien eenmaal
 's weeks, op onbepaalde dagen en uren, zich
 in het provoosthuis *der vierschaar* begeven,
 en aldaar nagaan, of de cipier in hetzelfde
 aan zijnen pligt voldoet, voorts aan de gedet-
 ineerden afvragen, of zij ook eenige klagten
 hebben intebrengen, van welk verrigte hij
 telkens, aan den president en aan den *procu-
 reur des Konings* zal rapporteren.

1) Deze aanhaling is kennelijk foutief. Wellicht is bedoeld het 26ste artikel van dit
 hoofdstuk, hier art. (238). (Red. M. R. T.)

Art. 382.

...deswegens...

Art. (244). Wanneer hij zich tot het executeren van eenige orders, met een of meer hellebaardiers buiten de residentie op reis bevindt, zal hij op het gedrag der bij hem zijnde hellebaardiers een wakend oog houden, en bij wangedrag derzelve, deswegens, verantwoordelijk en corrigibel zijn, zoo wanneer het namelijk mogt komen te blijken, dat hij provoost-generaal, die hellebaardiers niet naar behooren tot hun pligt gehouden had.

Art. (245). De vierschaar zal, zoodra doenlijk na het invoeren dezer wet, aan den Koning eene gemotiveerde voordragt doen, wegens het tarif waarna de provoost-generaal, ter waarneming zijner functiën op reis zijnde, zal worden gedefrojjeerd.

Art. (246). Telkens wanneer hij op reis geweest is, zal hij na zijne terugkomst, de declaratie van zijne reis- en teerkosten opmaken, daarbij de gevorderde quitantiën voegen, en onder dezelve declaratie vervolgens met zijne eigenhandige naamteekening, op den eed bij den aanvang zijner bediening gedaan verklaren :

Dat die declaratie alzoo naar waarheid, en ter goeder trouwe is opgemaakt, en dat mitsdien in dezelve geene uitschotten gebragt, of over meerdere dagen uitgetrokken zijn, dan werkelijk in dier voegen zijn gedaan, en dat daarin, zoo veel mogelijk de bezuiniging voor den lande is betracht.

Art. (247). Hij zal deze declaratie alzoo gesterkt, ter hand stellen of inzenden aan den procureur des Konings, ten einde die dezelve, voor zoo veel noodig, met bijvoeging zijner consideratiën, verzenden aan de vierschaar, op dat daaromtrent naar bevinding worde gedisponeerd.

(Art. 390, slot.)

*Eed voor den Provoost
Generaal der Zee- en
Landmagt.*

...Vorst.

...de Zee- en Land-
magt...

...Advokaat Fiskaal...

Eed voor den provoost-generaal.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de consti-
tutie, en getrouwheid aan den *Koning*.

„Ik belove en zwere, dat ik mijn ambt als
„provoost-generaal bij 's *Konings land- en zee-
„magt*, met alle vlijt en naarstigheid zal waar-
„nemen; dat ik, zoodra eenige misdaden, welke
„staan ter vervolging van den *procureur-gene-
„raal des Konings* ter mijner kennisse komen,

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

...het Hoog Militair
Geregtshof of den Advocaat
Fiscaal...

„hem daarvan zonder uitstel zal verwittigen;
„dat ik alle orders en autorisatiën, welke mij
„door ofte van wege *de hooge militaire
„vierschaar, of den procureur des Konings*
„worden gegeven, getrouwelijk en met allen
„ijver zal ter uitvoer brengen, zonder daarvan
„eeniger mate aftewijken, uit hoofde van gunst
„of vriendschap, of om welke reden zulks ook
„zoude mogen wezen.

...den Militaire dienst...

„Dat ik mij inzonderheid zal beijveren, om
„dezulke, welke *'s Konings dienst* trouweloos
„verlaten, optesporen, en in verzekerde bewa-
„ring te doen nemen, en dat ik mij voorts in
„allen opzigte overeenkomstig de wet gedragen,
„en alles aanwenden zal wat tot bevordering
„van *'s Konings dienst* en de uitoefening der
„militaire justitie, bij *Zijner Majesteits land- en
„zeemagt* strekken kan”.

..den Militairen dienst..
...de Zee- en land-
magt...

DERDE TITEL.

Van de werkzaamheden der krijgswraden.

EERSTE HOOFDSTUK.

Regtsmagt en verdere regten en pligten.

Art. (248). De krijgswraden zullen bestaan uit zeven leden, den president daaronder gerekend, waarvan echter zijn uitgezonderd, de krijgswraden op schepen buiten gaats zich alleen bevindende.

Art. (249). Zij oefenen uit de criminele justitie ter eerster instantie, over alle militaire of andere aan den militairen dienst verbondene personen aan hunne jurisdictie onderworpen, met uitzondering van de zoodanige, welke ter eerster instantie voor de hooge militaire vier-schaar moeten te regt staan.

Art. (250). De president en leden van de krijgswraden bij zijner Majesteits landmagt, zullen, zoo lang zij daar in sessie hebben, van de regiments-, mitsgaders van de garnizoens-diensten gedispenseerd zijn, en de chefs van de corpsen of regimenten, waartoe zij behooren, zorge moeten dragen, dat die diensten intuschen door anderen, voor zoo veel zulks noodig zal zijn, voor hun worden waargenomen.

Art. (251). Niemand der leden zal aan een der beschuldigten hem verder dan in den zesden

graad van bloedverwantschap tegenwoordige of voormalige zwagerschap bestaande, en die hij weet of vermoedt, dat eenig proces bij den krijgsraad heeft of zal krijgen, deswegens eenigen raad of advis mogen geven.

Art. (252). De leden mogen direct noch indirect eenige giften, gaven of geschenken aannemen, genieten of zich doen toezeggen van zoodanigen, die hun verder dan in den voorz. zeden graad bestaan, en die zij weten, of vermoeden eenig proces voor den krijgsraad te hebben ofte zullen krijgen, en dat zoo wel vóór als na de uiting van den processe, al waren het ook de geringste geschenken van spijs of drank, voor zoo verre, ten aanzien der laatstgemelden de minste vermoedens daarbij konden plaats hebben, dat die ter contemplatie van de bovengenoemde zaak gedaan wierden.

Art. (253.) Indien zij ontdekken, door anderen eenige geschenken ten hunnen behoefte ontvangen, of aan dezelve ten hunnen respecte gegeven te zijn, of ook, dat zij zelve onbedacht of onwetende die hebben aangenomen, zullen zij daarvan dadelijk aan den krijgsraad kennis geven, en het zij de ontvangene geschenken wederom terug zenden, indien dit kan geschieden, het zij de waarde van dezelve uitkeeren op zoodanige wijze, als de krijgsraad zal goedvinden.

Art. (254). Zij zullen nimmer mogen openbaren, hetgeen geheim behoort te blijven, bijzonder ook niet de gevoelens van hunne medeleden, zelf niet van hen zelve.

Art. (255). Tot de deliberatiën worden niet toegelaten:

a. Die aan den beschuldigten bestaan in den zeden of naderen graad van bloedverwantschap, tegenwoordige of voormalige zwagerschap;

b. Die, of zelve onwetende of onbedacht of indirect ontvangen hebben eenige giften, gaven of geschenken of toezegging daartoe, van den beschuldigten of van zijntwege, op een' tijd, dat de zaak waarover gehandeld wordt, reeds bij den krijgsraad was gebragt, of waarschijnlijk gebragt zoude worden; en

c. Die tegen den beschuldigten een proces voor eenig regter aanhangig mogt hebben.

Art. (256). Wanneer het twijfelachtig is, of het voorhanden zijnde geval onder de hier voren uitgedrukte behoort, of wanneer een lid zich vindt tot den beschuldigten in eenige betrekking hier voren niet uitgedrukt, doch waarom hij wenscht van de behandeling der zaak te zijn ontslagen, als uit hoofde van bijzondere vriendschap, vijandschap, groote gemeenschappelijke belangen, zal de krijgsraad, in afwezigheid van den genen, dien dit betreft, daar over beslissen.

Art. (257). De krijgsraad zal hier omtrent in het oog houden, dat niemand zonder gewigtige redenen van de behandeling eener zaak worde ontslagen, doch tevens dat allen schijn, van niet genoegzame onzijdigheid worde geweerd.

Art. (258). Een lid, uit hoofde van eenige betrekking op of zonder zijn verzoek van de behandeling eener zaak ontslagen, zal de deliberatiën der andere leden over die zaak niet mogen bijwonen.

Art. (259). Indien ook een beschuldigten mogt vermeenen, dat een der leden van den krijgsraad uit hoofde van haat, vijandschap of om eenige andere reden geen bevoegd regter in zijne zaak zoude kunnen zijn, zal hij die redenen van bezwaar, met behoorlijk respect aan den krijgsraad mogen voordragen, en verzoek doen tot recusatie.

Art. (260). In dat geval, zal de gerecuseerden zich uit den krijgsraad moeten absenteren, zoo lang daarover gedelibereerd, en de wettigheid der redenen van recusatie door de overige leden beoordeeld wordt.

Art. (261). Indien de redenen tot recusatie onvoldoende bevonden worden, zal de gerecuseerden wederom plaats nemen.

Art. (262). Maar wanneer de redenen van recusatie gefundeerd bevonden worden, zal de president van den krijgsraad daarvan de noodige kennis geven, en inmiddels met de afdoening der zaak worden gesupersedeerd, tot dat een ander lid in den krijgsraad in de plaats van den gerecuseerden zal wezen benoemd.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. (263). De leden zullen alvorens in den krijgsraad zitting te hebben, moeten afleggen den eed achter dezen titel gesteld.

Eed voor den president en leden van een krijgsraad.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitutie „en getrouwheid aan den Koning.

„Ik belove en zwere, dat ik mijn post als „lid (president) van de krijgsraad ter goeder „trouwe met alle vlijt en naarstigheid zal „waarnemen; dat ik mij in alle zaken bij den „krijgsraad voorkomende, zal gedragen met „alle opregtheid, eerlijkheid en onzijdigheid, „zonder daarin aan de partijen toetedragen eenigen gunst of ongunst, en zonder mij daarvan „te laten aftrekken, door eenige beweegredenen, „hoegenaamd, en dat ik zoo veel eenigzins in mijn „vermogen is, zal in acht nemen en nakomen „den derden titel dezer wet, op de militaire „regterlijke instellingen en regtspleging handelende over de werkzaamheden der krijgsraden.”

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van den president, het collegie en wijze van delibereren.

Art. (264). Alle beslotene brieven aan den krijgsraad toegezonden, worden door den president geopend, en bij de eerste gewone vergadering aan dezelve medegedeeld.

Art. (265). De president van een krijgsraad van 's Konings landmagt, zal niet mogen vernachten buiten de plaats der residentie, zonder zorg te dragen dat zijn post door een lid van den krijgsraad worde waargenomen, ook moet hij zorgen dat men altijd wete waar hij zich ophoudt.

Art. (266). Alle de leden zijn verplicht de vergaderingen bijtewonen, ten zij dezelve door ziekte, of andere volstreckte beletselen verhinderd, of daarvan door den president of den krijgsraad om gewigtige redenen verschoond worde.

Art. (267). De president heeft het beleid en bestuur over de orde waarin de zaken zullen worden behandeld, en zorgt, dat met den meesten spoed ieder een prompt en onvertoegen regt wedervare.

Art. (268). In de zaken, welke in den krijgsraad worden behandeld, zullen alle de stukken, van wederzijden ingeleverd, moeten worden gelezen, ten ware eenparig mogt worden begrepen, dat de woordelijke lezing van het een of ander zonder nadeel konde worden nage-laten.

Art. (269). Niemand der leden zal eenige bewijsstukken mogen ontvangen, buiten het geen aan den krijgsraad op een legale wijze is in-geleverd.

Art. (270). In alle zaken doet de president hoofdelijke omvraag, beginnende met het jongste lid, en brengende zijn advis het laatste uit.

Art. (271). De president zal, na zulks, de conclusie opmaken bij eenparigheid, volstreckte meerderheid, of naar het geen den aard der zake en de voorschriften van het regt zullen vereischen.

Art. (272). Het vonnis of de dispositie zal vervolgens overeenkomstig de conclusie bij den president genomen, door den procureur des Konings, de officie van secretaris waarnemende, of door den secretaris worden opgesteld, en als dan door de leden van den krijgsraad ge-resumeerd en gearresteerd worden.

Art. (273). Het vonnis zal moeten behelzen den naam en toenaam, mitsgaders den ouderdom van den beklagden, en de militaire charge door denzelven bekleed, en in alle condemnatoie vonnissen, zal moeten worden geïnsereerd, de misdaad waaraan den gecondemneerden geoordeeld is schuldig te staan, met alle de omstandigheden, in zoo verre die erkend of voor bewezen zijn gehouden, en de straf, waarin den gecondemneerden is verwezen, met allegatie van het artikel der wet, waarop de geïffigeerde straf berust.

Art. (274). In de notulen van de besoignes van den krijgsraad, zal nauwkeuriglijk worden vermeld alles wat door den krijgsraad in het behandelen der procedures van dag tot dag is gedaan.

Art. (275). Geene vonnissen, door de respectieve militaire krijgsraden gewezen, zullen wor-

den ter executie gelegd, vóór en al eer dezelve door de hooge militaire vierschaar zullen zijn geaprobeerd of geconfirméerd geworden; in maniere bij (den achtsten) titel van deze wet vermeld.

Art (276). Hiervan zijn echter uitgezonderd alle vonnissen, door krijgsraden bij 's Konings zeemagt *binnen* gaats, het zij op confessie, het zij op ander bewijs genomen, ten laste van officieren in 's Konings dienst ter zee, of de genen die daarmede in rang gelijk staan, wanneer daarbij geen zwaarder straf is bepaald dan van arrest of detentie, gedurende . . . . . jaar, of van suspensie of surcheance in 's Konings dienst, mede voor den tijd van . . . . . jaar, en ten laste van onder-officieren en mindere schepelingen, wanneer de straf niet te boven gaat eene condemnatie tot het vallen van de raa met laarsen, deze zullen aan geenerlei herziening of hooger beroep onderhevig zijn, maar hebben de magt van arrest; zullende dezelve echter niet mogen worden gepronuntieerd of ter executie gelegd, alvorens de kommandant van de vloot, van het eskader of minder smaldeel, daarop zal hebben geapostilleerd *fiat executie*, en die alzoo aan den krijgsraad zal hebben terug gezonden.

Art. (277). Alle vonnissen, in het naastvoorgaande artikel beschreven, welke met het *fiat executie* zijn terug gezonden, zullen zoodra mogelijk gepronuntieerd en geëxecuteerd worden.

Art. (278). *Buiten* gaats zullen alle vonnissen, door de krijgsraden gewezen, hetzij op confessie of op ander bewijs, in zaken betreffende zamenzwering, mouterij, opstand, of zamenrotting, komplot tot desertie, lafhartigheid voor den vijand, en eindelijk ook, ingevalle van gepleegden onnatuurlijken wellust kracht van arrest hebben, en dadelijk gepronuntieerd en geëxecuteerd worden, zoodra daarop, op de gewone wijze, het *fiat executie*, door den kommandant, welke den krijgsraad heeft benoemd, zal zijn geapostilleerd.

Art. (279). Ook de vonnissen door de krijgsraden buiten gaats, op confessie of op ander bewijs gewezen in alle andere zaken, mits geene kapitale straffe statuërende, zullen,

nadat het *fiat executie*, daarop door den kommandant is geappostilleerd, kracht van arrest hebben, en dadelijk gepronuntieerd en geëxecuteerd worden.

Art. (280). Wanneer buiten gaats een vonnis, eene kapitale straffe bepalende in andere gevallen, dan die van zamenzwering, muiterij, opstand of zamenrotting, komplot tot desertie lafhartigheid voor den vijand, of gepleegden onnatuurlijken wellust, door den krijgsraad zal zijn geweest, zal de kommandant van de vloot, eskader of minder smaldeel beoordeelen, of 'er, zoo verre zulks te berekenen is, mogelijkheid zij, dat de vloot, of eenig schip of vaartuig van dezelve, binnen twee maanden wederom binnen gaats zoude kunnen komen, of wel, dat hij binnen dien tijd gelegenheid zal kunnen vinden, om den gecondemneerden met een oorlogsvaartuig op eene secure wijze, naar het vaderland over te zenden; — zullende hij kommandant in die gevallen, ordres geven, om den gecondemneerden in verzekerde bewaring te houden, en intusschen geene gelegenheid laten voorbij gaan, om aan den minister der marine kennis te geven van het geval, noch ook om alle de stukken, tot zoodanig proces behoorende, benevens het vonnis ter herziening en approbatie aan de hooge militaire vierschaar over te zenden, en zoo het doenlijk zij, ook den gecondemneerden na het vaderland te laten overbrengen.

Art. (281). Bijaldien naar het oordeel van den kommandant de gelegenheid, om den gecondemneerden binnen den bij het vorig artikel bepaalden tijd naar het vaderland over te zenden, niet ware te wachten, zal hij kommandant vier van zijne oudste officieren van zijn eskader, geen leden van den krijgsraad geweest zijnde, bij zich roepen, en benevens dezelve de stukken van het proces examineren, mitsgaders onderzoeken, of de misdaad behoorlijk geconfesseerd of bewezen zij, en of ook de straf, conform de voorschriften der wet gedecerneerd zij.

Art. (282). Nadat het onderzoek bij het naast voorgaand artikel gemeld, zal zijn afgevoerd, zullen de commanderende en verdere officieren bij meerderheid van stemmen bepalen,

of het *fiat executie* al of niet behoort verleend te worden, en wanneer hetzelfde alzoo door hun wordt verleend, zal het vonnis kracht van arrest hebben, en zoodra doenlijk worden geëxecuteerd; doch zoo zij integendeel zwaarigheid mogten maken in het verleenen van *fiat executie*, zal de gecondemneerde in verzekerde bewaring moeten gehouden worden, tot dat 'er gelegenheid zij, om denzelfen naar het vaderland op te zenden, en de zaak ter cognitie van de hooge militaire vierschaar te brengen, het welk ook zal moeten plaats hebben, indien geen vier neutrale officieren, die de vereischten bezitten, om in een krijgsraad zitting te hebben, mogten aanwezig zijn, ten einde het voorschreve nader onderzoek te kunnen volbrengen.

Art. (283). Insgelijks zullen vonnissen van krijgsraden aan boord van een schip, dat zich buiten gaats alleen bevindt, kracht van arrest hebben in zaken van zamenzwering, muiterij, zamenrotting en komplot tot desertie, mitsgaders ook ingeval van gepleegden onnatuurlijken wellust, ook wanneer de delinquant daarbij tot eenige kapitale straf, van welken aard die zijn moge, is gecondemneerd.

Art. (284). Indien echter de commanderende officier van het schip, in de zaken bij het voorgaand artikel gemeld, tegen de straffe des doods mogt hebben gestemd, is hij bevoegd, de executie daarvan te surcheren, tot dat de vonnissen naar hunnen aard en natuur, en naar mate van den rang bij de delinquanten bekleed wordende, door de hooge militaire vierschaar of door een zee-krijgsraad zullen onderzocht zijn.

Art. (285.) In alle andere excessen en delicten, staande ter cognitie van den militairen regter ter zee, behalve die, welke bij het voorgaande (283ste) artikel zijn vermeld, zullen de vonnissen dezer krijgsraden kracht van arrest hebben, mits geene kapitale straffe infligende.

Art. (286). Wanneer de beklagde zich mogt hebben schuldig gemaakt aan eene misdaad, waartegen bij de wet een kapitale straf is gestatueerd, en welke niet behoort onder de zoodanige, die bij artikel (283) zijn vermeld, gelijk mede, wanneer zich geen genoegzaam

aantal officieren aan boord bevindt, om volgens het gestatueerde bij art. (284) een krijgsraad te formeren, zal dezelve in verzekerde bewaaring worden gehouden, tot dat zich de gelegenheid zal opdoen, om hem naar mate van den rang door hem bekleed wordende, en naar den aard en omstandigheden der zaak, bij de hooge militaire vierschaar, of bij een zee-krijgsraad te regt te doen stellen.

Art. (287). Van alle andere vonnissen, waarbij door de krijgsraden respectivelijk, niet alleen op confessie, maar ook op getuigen of andere bewijzen, of buiten eenige confessie, alleen op getuigen, of andere bewijzen zal zijn regt gedaan, zal door den gecondemneerden kunnen worden geappelleerd aan de hooge militaire vierschaar, en daaromtrent verder worden geobserveerd als bij (den XIII) titel is gestatueerd.

Art. (288). Wanneer eenige vonnissen van krijgsraden worden gepronuntieerd, zal zulks geschieden met opzigt tot krijgsraden over 's Konings landmagt, met opene deuren, in de volle vergadering van den krijgsraad, door den procureur des Konings, die daarbij de functie van secretaris waarneemt, en, ten aanzien van krijgsraden ter zee, op 't halfdek.

Art (289). Alle vonnissen van de krijgsraden, in voege voorschreve geapprobeerd of geconfirmeerd zijnde, zullen ten spoedigste gepronuntieerd, en zonder dat daarvan eenig appel of provocatie zal worden toegelaten, zoo dra mogelijk geëxecuteerd worden, ten overstaan van officieren-commissarissen daartoe door den president van den krijgsraad benoemd, geadsisteerd met den procureur des Konings, welke zal moeten zorgen, dat aan de letter van het vonnis stiptelijk worde voldaan, en daarvan rapport zullen doen aan de krijgsraads-vergadering.

Art. (290). De executie zal gewoonlijk plaats hebben daar de krijgsraad zitting houdt, ten ware de krijgsraad mogt noodig oordeelen, dat zulks geschiede op eenige andere plaats, wanneer dezelve zal gehouden zijn, zulks bij het vonnis te bepalen.

Art. (291). Zoo dra een vonnis zal zijn gepronuntieerd en geëxecuteerd, zal zulks op

het originele *dictum* van hetzelfde vonnis, met bijvoeging van den datum worden aangeteekend.

DERDE HOOFDSTUK.

Van de procureurs des Konings bij hoogstedezelfs landmagt.

Art. (292). De procureurs des Konings, zullen bij de krijgsraden vervolgen, al zoodanige misdrijven, als waarvan de cognitie aan dezelve is opgedragen.

Art. (293). Zij zullen zich onthouden ter plaatse, waar de krijgsraad, waartoe zij behooren zitting houdt, en zich niet van daar mogen verwijderen langer dan 24 uren, zonder uitdrukkelijke toestemming van den president van den krijgsraad; doch indien zij om bijzondere redenen zich mogten genoodzaakt vinden hunne residentie voor een' langeren tijd te verlaten, zullen zij daartoe verzoek moeten doen aan de hooge militaire vierschaar, welke daarop zal disponeren naar behooren.

Art. (294). Zij zullen, zoo veel dit van hun kan worden gevorderd en hun betreft, zorge dragen, dat de militaire wetten, reglementen en ordonnantiën nauwkeurig worden nagekomen.

Art. (295). Zij zullen, om naar behooren met dezelve bekend te zijn, en des te beter te kunnen waken, dat daar tegen niet worde gehandeld, eene verzameling maken van alle militaire wetten, reglementen, ordonnantiën en andere stukken, die hun ambtshalve van nut kunnen zijn, en aan hun zullen worden toegezonden.

Art. (296). Zij zullen verplicht zijn den commanderenden generaal of commanderenden officier in hun departement, en den krijgsraad respectivelijk te dienen van berigt, consideratiën en advis, in alle zaken, waarin zulks van hun zal worden gevorderd, en welke de discipline of militaire justitie betreffen.

Art. (297). Zij zullen desgelijks gehouden zijn, de commanderende officieren van de

onderscheidene garnizoenen in hun departement te dienen van hunne consideratiën en advis omtrent zoodanige onderwerpen, die de discipline of militaire justitie betreffen.

Art. (298). Zij zullen onder het oppertoezicht van de hooge militaire vierschaar, met en benevens den commanderenden generaal of officier in hun departement en den krijgsraad, mitsgaders de commanderende officieren der garnizoenen in hetzelfde het opzigt hebben over de provoosthuizen in hun departement gevonden wordende, en toezien, dat de gedetineerden en geconfineerden wel bewaard, behoorlijk behandeld en van het noodige voorzien worden, als mede dat de provoost-geweldige zich ingevolge de wet gedrage.

Art. (299). Te dien einde zullen zij zich van tijd tot tijd na de provoosthuizen begeven, en zich alzoo in persoon met de behandeling der gedetineerden en geconfineerden bekend maken.

Art. (300). Zij zullen behoorlijke correspondentie houden met den procureur des Konings bij de hooge militaire vierschaar, deszelfs bedenkingen en advis innemen in alle zaken, waarin zij zulks zullen noodig oordeelen, en in zaken van gewigt bijzonder, zich van dat advis voorzien, immers in zoo verre bij hun eenige twijfeling zoude mogen overig blijven.

Art. (301). In de louwmaand, grasmaand, hooimaand en wijnmaand van ieder jaar, zullen zij aan den minister van oorlog, de minister van justitie, de hooge militaire vierschaar en den procureur des Konings, bij dezelve inzenden eene lijst van alle zaken, welke in de drie maanden te voren in derzelver districten respectieve aanhangig gebleven zijn.

Art. (302)^a Op dezelfde tijdstippen, zullen zij eene gelijke lijst aan den commanderenden generaal of officier in hun departement ter hand stellen, en bovendien gehouden zijn, zoo menigmaal hun naar den staat van eenige zaak of proces wordt gevraagd, daarvan de georderde opgave doen, zoo wel aan den commanderenden generaal of officier, als aan dien geen', waaraan zij uit hoofde van hun ambt zijn gesubjecteerd.

Art. (146). De voorgemelde intezendene lijst zal, behalve de opgave der in de laatste drie maanden afgedane zaken, met opzigt tot de onafgedane zaken moeten bevatten de namen, toenamen en rangen of charges der beschuldigten, benevens eene korte opgaaf der beschuldiging — of de beschuldigten in arrest zijn, en zoo ja, wanneer zij in arrest gekomen zijn, — wanneer de procedures zijn begonnen, als mede, wanneer de beschuldigten zijn verhoord, en in welken staat de onafgedane zaken geweest zijn op den laatsten dag der drie maanden, waartoe de lijsten betrekkelijk zijn.

Art. (305). Zij zullen direct noch indirect mogen ontvangen of genieten eenige giften, gaven of geschenken, of zich die doen toezeggen van eenige personen, die zij weten of vermoeden onder suspicie van misdaad te leggen, of daarvan door andere te worden beschuldigd, noch ook van hun, die zij weten of geloven van derzelve nabestaanden, vrienden of begunstigers te zijn, al waren het ook de geringste geschenken van spijs of drank, zoo verre, ten aanzien der laatstgemelde de minste vermoedens daarbij konden plaats hebben, dat die ter contemplatie van boven genoemde zaken gedaan wierden.

Art. (306). Indien zij ontdekken eenige geschenken door anderen ten hunne behoefte ontvangen, of aan dezelve ten hunne respecte gegeven te zijn, of ook dat zij zelve onwetende of onbedacht die hebben aangenomen, zullen zij daarvan dadelijk aan den krijgsraad kennis geven, en het zij de ontvangene geschenken weder terugzenden, indien dit kan geschieden, hetzij de waarde van dezelve uitkeeren op zoodanige wijze, als de krijgsraad zal goedvinden.

Art. (307). Zij zullen alle jaren bij de eerste zitting van den krijgsraad na nieuwjaar, uitdrukkelijk moeten verklaren, dat zij, zooveel zij weten, zich hebben gedragen naar den inhoud der twee voorgaande artikelen, en als dan verder handelen, als ten opzigte der leden art. (88) is omschreven.

Art. (308). Zij mogen hunnen post niet uitoefenen in zaken waarin als beschuldigten betrokken worden personen, die hen bestaan

in den zesden of naderen graad van bloedverwantschap, tegenwoordige of voormalige zwager-
schap, voorbehoudens hunne voordragt, om in
bijzondere gevallen van de waarneming eener
zaak te mogen worden verschoond, wegens
personen daarin op eenigerlei wijze betrokken.

Art. (309). In zoodanige gevallen zal zulks
gebragt worden ter kennisse van de hooge
militaire vierschaar, welke daaromtrent zal
disponeren naar behooren.

Art. (310). Zij zullen de vergaderingen
van den krijgsraad bijwonen, en in dezelve de
gevorderde ophelderingen geven, ten ware
door den krijgsraad om bijzondere daartoe
dienende redenen, anders mogt worden verstaan.

Art. (311). Het zal hun niet vrijstaan zich
in deliberatiën te mengen, veelmin aan dezelve
eene wending te mogen geven, maar zij zullen
zich bepalen tot het uitbrengen van hunne
gedachten of gevoelens, in zooverre die van
hun zal worden gevorderd of verlangd.

Art. (312). Zij zullen op eigen gezag niet
vermogen te openbaren, hetgeen geheim behoort
te blijven, bijzonder ook niet hetgeen hun in
de informatiën zal voorkomen ten laste van
deze of gene personen. — Immers niet anders of
verder, dan hunnen pligt vereischen zal.

Art. (313). Zij zullen inquireren op zoo-
danige misdrijven als door de militairen tot
hun departement behoorende, mogen worden
begaan, en ter cognitie van den krijgsraad
behooren; voorts die misdrijven vervolgen,
zonder zulks natelaten, om gunst of ongunst,
om lief of leed, of om welke oorzaak het zoude
mogen wezen.

Art. (314). Ingevalle hun eenig misdrijf
ambtshalve mogt worden aangebragt of bekend
gemaakt, waarover de krijgsraad geen erken-
tenis heeft, zullen zij, onverwijld daarvan kennis
geven, daar en zoo het behoort, ten einde
desaangaande geprocedeerd, of gehandeld worde
naar bevinding.

Art. (315). Zij zullen alle procedures voor
de krijgsraden aangevangen, vervolgen, en zoo
verre brengen, dat in den naam van Zijne Majesteit
den Koning daarin kan worden regt gesproken.

Art. (316). In het voeren dezer procedures, zullen zij zich gedragen, naar hetgeen te dien opzichte bij de militaire wetten is vastgesteld.

Art. (317). Alle procedures zullen door hun met zoo veel spoed voortgezet, en ten einde gebracht worden, als de omslagtigheid der zaak maar eenigzins gedooft, en zullen zij bijzonder gehouden zijn, zonder eenig verzuim de termijnen natekomen, welke te dien einde bij deze wet zijn voorgeschreven.

Art. (318). Wegens het verzuim, het welk door hun, door het niet zorgvuldig nakomen der voorz. termijnen, mogt worden gepleegd, zullen zij, naar exigentie van zaken door de hooge militaire vierschaar worden gecorrigeerd, gelijk ook de procureur des Konings bij dezelve vierschaar de bevoegdheid zal hebben, om, de zaken daartoe gedisponeerd zijnde, tegen hen wegens verzuim of excessen, *in officio*, een provisie van justitie bij de gemelde vierschaar te verzoeken.

Art. (319). Zij zullen alle autorisatiën, welke hun ambtshalve betreffen, met de meeste promptitude ter executie leggen.

Art. (320). Zij zullen wijders mede de krijgsraden in derzelver deliberatie adsisteren, en daarbij de functiën van secretaris waarnemen, tot dat einde alle notulen van het verhandelde in die vergaderingen en besoignes houden, de vonnissen, de missives en verdere stukken, ontwerpen, en wijders al dat geen verrieten, wat een secretaris of minister bij een college van justitie verplicht is te doen.

Art. (321). Zij zullen onder het raadplegen, de advisen en stemmen met de meeste nauwkeurigheid opteekenen, zoo veel mogelijk, met bijvoeging der redenen, waarmede die bekleed worden, ten einde des te beter de conclusie zal kunnen worden opgemaakt.

Art. (322). Zij zullen de geëxtendeerde notulen, vonnissen, deliberatiën, missives en andere stukken, zonder verwijl ter resumtie en approbatie of alteratie in de vergadering voorbrengen, en wel inzonderheid met betrekking tot de notulen in acht nemen, dat die telkens in

de eerstvolgende zitting van den krijgsraad moeten geresumeerd worden.

Art. (323). Zij zullen zorge dragen, dat de voorgemelde stukken vervolgens in orde geschreven, en, na door hun ter ordonnantie van den krijgsraad te zijn geteekend, door den president van den krijgsraad gearapheerd en promptelijk geëxpedieerd worden.

Art. (324). Zij zullen een notulboek, een boek der deliberatiën, een register van gewijsden en een register der uitgaande brieven houden, alle met behoorlijke bladwijzers voorzien; voorts nog zoodanige andere registers als dienstig zullen bevonden worden.

Art. (325). Zij zullen geene extracten uit de deliberatiën, of vonnissen of andere stukken mogen teekenen of uitgeven, dan nadat dezelve door den krijgsraad zullen zijn goedgekeurd; edoch zullen zij de stukken altijd zelve teekenen, vóór en aleer die aan den president, om te parapheren, worden behandigd.

Art. (326). Zij zullen de stiptste geheimhouding in acht nemen omtrent de advisen der leden, en het verhandelde in den krijgsraad, of bij commissarissen.

Art. (327). Zij zullen alle commissiën uit den krijgsraad gedecerneerd adsisteren, en bij de inspectiën, verhooren van getuigen of beschuldigden, als mede bij de besoignes, daaruit voortspuitende, tegenwoordig zijn.

Art. (328). Zij zullen zich eindelijk, en over het algemeen, gedragen naar het militair wetboek, voor zoo verre hetzelfde op hunne ambtsverrigtingen eenigzins toepasselijk is.

*Eed voor den procureur des Konings en
secretaris bij de krijgswaarden van
's Konings landmagt.*

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitu-
„tie en getrouwheid aan den Koning; ik belove
„en zwere, dat ik mijn ambt als procureur des
„Konings, mitsgaders als secretaris, ter goeder
„trouwe, met alle vlijt en naarstigheid zal waar-
„nemen; dat ik, zoodra eenige misdaden, of
„vermoeden van misdaden, ter mijner vervolging

„als procureur des Konings staande, tot mijne
 „kennis zijn gekomen, daarvan zonder uitstel,
 „en zoo veel mogelijk de regte waarheid zal
 „trachten optesporen, en doen het geen mijn
 „ambt vereischen zal; dat ik daarin zal te werk
 „gaan met alle opregtheid, eerlijkheid en on-
 „zijdigheid, zonder den schuldigen of zijne
 „vrienden of begunstigers te ontzien, en zonder
 „den onschuldigen te kwellen.

„En dat ik mijne betrekking als secretaris of
 „griffier ter goeder trouwe, met alle vlijt en
 „naarstigheit zal waarnemen; dat ik getrouwe-
 „lijk en met alle opregtheid zal aanteeke-
 „nemen, te boek stellen en expediëren, al
 „wat mij bij den krijgsraad zal belast worden;
 „dat ik de registers en andere acten, welke tot
 „mijn toezigt behooren, zorgvuldig zal be-
 „houden; dat ik niet zal openbaren de gevoelens
 „van de leden van den krijgsraad, of van com-
 „missarissen, noch ook het geen in de infor-
 „matien zoude mogen voorkomen, of ietwes
 „anders, het geen geheim zoude moeten blijven;
 „en dat ik voorts in mijne voorsz. beide betrek-
 „kingen, zoo veel eenigzins in mijn vermogen
 „is, getrouwelijk zal in acht nemen en nakomen
 „den *derden titel dezer wet* op de militaire
 „regterlijke instellingen en regtspleging, hande-
 „lende over de werkzaamheden der krijgsraden.”

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de procureurs des Konings bij hoogst- deszelfs zeemagt.

Art. (329). De procureurs des Konings zullen bij de krijgsraden vervolgen, al zoodanige misdrijven waarvan de cognitie aan dezelve is opgedragen.

Art. (330). Zij zullen, zoo veel dit van hun kan worden gevorderd en hen betreft, zorge dragen, dat de militaire wetten, reglementen en ordonnantiën nauwkeurig worden nagekomen.

Art. (331). Zij zullen verplicht zijn den krijgsraad te dienen van berigt, consideratiën en advis, in alle zaken waarin zulks van hen zal worden gevorderd, en welke de militaire justitie betreffen.

Art. (332). Zij zullen, indien zulks eenigzins mogelijk is, behoorlijke correspondentie

houden met den procureur des Konings, bij de hooge militaire vierschaar, deszelfs bedenkingen en advis innemen in alle zaken waarin zij zulks noodig oordeelen, en in zaken van gewigt, bijzonder zich van dat advis voorzien, immers in zoo verre bij hun eenige twijfeling zoude mogen overig blijven.

Art. (333). Zij zullen direct noch indirect mogen ontvangen of genieten eenige giften, gaven of geschenken of zich die doen toezegen van eenige personen, die zij weten of vermoeden onder suspicie van misdaad te leggen, of daarvan door anderen te worden beschuldigd, noch ook van hen, die zij weten of geloven van derzelver nabestaande vrienden of begunstigers te zijn, al waren het ook de geringste geschenken van spijs of drank, zoo verre ten aanzien der laatstgemelde, de minste vermoedens daarbij konden plaats hebben, dat die ter contemplatie van bovengenoemde zaken gedaan wierden.

Art. (334). Indien zij ontdekken eenige geschenken door anderen ten hunnen behoeven ontvangen, of aan dezelve ten hunnen respecte gegeven te zijn, of ook, dat zij zelve onwetende of onbedacht die hebben aangenomen, zullen zij daarvan, dadelijk aan den krijgsraad kennis geven, en hetzij, de ontvangene geschenken weder terug zenden, indien dit kan geschieden, hetzij de waarde van dezelve uitkeeren, op zoodanige wijze als de krijgsraad zal goedvinden.

Art. (335). Zij mogen hunnen post niet uitoefenen in zaken, waarin als beschuldigden betrokken worden personen, die hun bestaan in den zesden of naderen graad van bloedverwantschap, tegenwoordige of voormalige zwagerschap, voorbehoudens hunne voordragt, om in bijzondere gevallen van de waarneming eener zaak te mogen worden verschoond wegens personen, daarin op eenigerlei wijze betrokken.

Art. (336). In zoodanige gevallen, zal zulks gebragt worden ter kennisse van den commandierenden officier welke den krijgsraad heeft benoemd, welke daaromtrent zal disponeren naar behooren.

Art. (337). Zij zullen de vergaderingen van den krijgsraad bijwonen, en in dezelve de

gevorderde ophelderingen geven, ten ware door den krijgsraad om bijzondere daartoe dienende redenen anders mogt worden verstaan.

Art. (338). Het zal hun niet vrijstaan, zich in de deliberatiën te mogen mengen, veelmin aan dezelve eene wending te mogen geven, maar zij zullen zich bepalen tot het uitbrengen van hunne gedachten of gevoelens, in zoo verre dit van hun zal worden gevorderd of verlangd.

Art. (339). Zij zullen op eigen gezag niet mogen openbaren hetgeen geheim behoort te blijven, bijzonder ook niet, hetgeen hun in de informatiën zal voorkomen ten laste van deze of gene personen, immers niet anders of verder, dan hunnen pligt vereischen zal.

Art. (340). Zij zullen de procedures voor de krijgsraden aanvangen, vervolgen, en zoo verre brengen, dat in den naam van Zijne Majesteit den Koning daarin kan worden regt gesproken.

Art. (341). In het voeren dezer procedures, zullen zij zich gedragen naar hetgeen te dien opzichte bij de militaire wetten is vastgesteld.

Art. (342). Alle procedures zullen door hun met zoo veel spoed worden voortgezet, en ten einde gebragt worden als de omslagtigheid der zaak maar eenigszins gedooft, en zullen zij bijzonder gehouden zijn, voor zoo veel op hun toepasselijk is, de proces-orde na te komen, welke te dien einde bij deze wet is voorgeschreven.

Art. (343). Zij zullen alle autorisatiën, welke hun ambtshalve betreffen, met de meeste promptitude ter executie leggen.

Art. (344). Zij zullen wijders de krijgsraden in derzelver deliberatiën adsisteren (ten ware een bijzonder secretaris daartoe door den kommandant mogt zijn benoemd), tot dat einde alle notulen van het verhandelde in die vergaderingen en besoignes houden, de vonnissen, de missives en verdere stukken, ontwerpen, en wijders al dat geen verrigten, wat een secretaris of minister bij een collegie van justitie verplicht is te doen.

Art. (345). Zij zullen onder het raadplegen de advisen en stemmen met de meeste nauwkeurigheid opteekenen, zoo veel mogelijk, met bijvoeging der redenen waarmede die bekleed worden, ten einde des te beter de conclusie kan worden opgemaakt.

Art. (346). Zij zullen de geëxtendeerde notulen, vonnissen, deliberatiën, missives en andere stukken zonder verwijl, ter resumtie en approbatie of alteratie in de vergadering voorbrengen, en wel inzonderheid, met betrekking tot de notulen in acht nemen, dat die telkens in de eerstvolgende zitting van den krijgsraad moeten geresumeerd worden.

Art. (347). Zij zullen zorg dragen, dat de voorgeselde stukken, vervolgens in orde geschreven, en na door hun ter ordonnantie van den krijgsraad geteekend, door den president van den krijgsraad gearapheerd, en promptelijk geëxpedieerd worden.

Art. (348). Zij zullen geene extracten uit de deliberatiën of vonnissen of andere stukken mogen teekenen of uitgeven, dan nadat dezelve door den krijgsraad zullen zijn goedgekeurd, edoch zullen zij de stukken altijd zelve teekenen, vóór en aleeer die aan den president om te parapheren, worden behandigd.

Art. (349). Zij zullen de stiptste geheimhouding in acht nemen omtrent de advisen der leden, en het verhandelde bij den krijgsraad, of bij commissarissen.

Art. (350). Zij zullen alle commissiën uit den krijgsraad adsisteren, en bij de inspectiën, verhooren van getuigen of beschuldigten, alsmede bij de besoignes daaruit voortspruitende, tegenwoordig zijn.

Art. (351). Zij zullen zich eindelijk en over het algemeen gedragen naar het militair wetboek, voor zoo verre hetzelfde op hunne ambtsverrigtingen eenigzins toepasselijk is.

Eed voor den president en verdere leden van een krijgsraad.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitutie
„en getrouwheid aan den Koning. — Ik belove
„en zwere, dat ik den post als lid (president

„van den krijgsraad ter goeder trouwe met
 „alle vlijt en naarstigheid zal waarnemen;
 „dat ik mij in alle zaken bij den krijgsraad
 „voorkomende, zal gedragen met alle opregt-
 „heid, eerlijkheid en onzijdigheid, zonder
 „daarin aan de partijen toetredragen, eenige
 „gunst of ongunst, en zonder mij daarvan te
 „laten aftrekken door eenige beweegreden hoe-
 „genaamd, en dat ik, zoo veel eenigzings in
 „mijn vermogen is, zal in acht nemen en
 „nakomen den derden titel dezer wet, op de
 „militaire regterlijke instellingen en regtsple-
 „ging, handelende over de werkzaamheden van
 „de krijgsraden”.

Eed voor den procureur des Konings.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitutie
 „en getrouwheid aan den Koning. — Ik belove
 „en zwere, dat ik mijnen post als procureur
 „des Konings, met alle vlijt en naarstigheid
 „zal waarnemen; dat ik, zoodra eenige misda-
 „den ter mijner vervolging, als procureur des
 „Konings staande, tot mijn kennisse zijn ge-
 „komen, daarvan zonder uitstel de rechte waar-
 „heid zal trachten optesporen, en doen hetgeen
 „mijn post vereischen zal; dat ik daarin zal te
 „werk gaan met alle opregtheid, eerlijkheid en
 „onzijdigheid, zonder den schuldigen of zijne
 „vrienden of begunstigers te ontzien, en zonder
 „den onschuldigen te kwellen, en dat ik zoo
 „veel in mijn vermogen is, getrouwelijk zal in
 „acht nemen en nakomen den derden titel dezer
 „wet op de militaire regterlijke instellingen en
 „regtspleging, handelende over de werkzaam-
 „heden der krijgsraden”.

Eed voor den secretaris.

„Ik zwere gehoorzaamheid aan de constitutie
 „en getrouwheid aan den Koning. — Ik belove
 „en zwere, dat ik den post als secretaris bij
 „den krijgsraad, ter goeder trouwe en met alle
 „vlijt en naarstigheid zal waarnemen, dat ik ge-
 „trouwelijk en met alle opregtheid zal aantee-
 „kenen, opmaken, te boek stellen en expediëren,
 „al wat mij bij den krijgsraad zal worden be-
 „last; dat ik de registers en andere acten, welke
 „tot mijn toezicht behooren, zorgvuldig zal
 „bewaren; dat ik niet zal openbaren de gevoe-
 „lens van de leden van den krijgsraad of van
 „commissarissen, noch ook het geen in de in-
 „formatiën zoude mogen voorkomen, of ietwes

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

„anders, het geen geheim zoude moeten blijven ;
 „en dat ik voorts in mijn voorz. betrekking,
 „zooveel eenigzins in mijn vermogen is, ge-
 „trouwelijk zal in acht nemen den derden
 „titel dezer wet op de militaire regterlijke in-
 „stellingen, handelende over de werkzaamheden
 „der krijgswraden.”

EERSTE TITEL.

DERDE HOOFDSTUK.

*Van de Gevangen- of
 Provoosthuizen.*

Art. 55. Het Hoog
 Militair Geregtschhof...

Art. 56.
 ...over de hoofd-pro-
 voosthuizen...

Art. 57. De Vorst...

Art. 58. Het Hof...
 ...en...

...auditeurs militair...
 ...krijgswraden...

Art. 59.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van de gevangen- of provoosthuizen.

Art. (352). *De hooge militaire vierschaar* heeft onder het opperbewind en het gezag van het gouvernement het toezigt over de gevangen- of provoosthuizen, waarin personen, tegen welke criminele procedures plaats hebben, in verze- kerde bewaring worden gehouden.

Art. (353). Zij heeft insgelijks het opper- toezigt *over de vier hoofd-provoosthuizen binnen het rijk*, waarin gecondemneerden, uit kracht van regterlijke vonnissen, worden geconfinceerd.

Art. (354). *De Koning* heeft de aanstelling van provoosten, opzieners en bedienden in die huizen.

Art. (355). De vierschaar maakt de regle- menten omtrent derzelve huishoudelijk en finan- tieel bestuur, waarbij, bijzonder ten aanzien der vier hoofd-provoosthuizen, in het oog ge- houden wordt, om de geconfinceerden door werkzaamheid, gedurende hun confinement, zoo min mogelijk ten bezware van 's lands kasse te doen zijn, en zendt na de introductie van deze wet, met de meesten spoed hunne voordragt deswegens in, aan 't gouvernement.

Art. (356). *De vierschaar* is verplicht om zorg te dragen, om onderzoek te doen zoo naar het gedrag en omstandigheden der aldaar be- waarde personen, als omtrent de zorg en ver- pleging derzelve, en zal nauwkeurig hebben toeteezien, dat de *Procureurs des Konings* bij de respectieve *krijgswraden in het rijk*, exactelijk gehouden worden aan hunnen pligt te dezen opzigte.

Art. (357). Indien de nood zulks vordert,

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

... het Hof...
.. hoofd-provoosthuizen..

zal de *vierschaar* de bevoegdheid hebben, om eene commissie te zenden naar de *vier hoofd-provoosthuizen*, ten einde den staat der geconfineerden aldaar optenemen; edoch zal zoodanige commissie niets meerder aan den lande in rekening mogen brengen dan hun behoorlijk defrojement.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van de provoosten-geweldigen bij 's Konings land- en zeemagt.

Art. (358). De provoosten-geweldigen zullen in de uitoefening hunner functiën zich gedragen naar de navolgende bepalingen, in zoo verre die daarop respectievelijk toepasselijk zijn, en wijders bij het aanvaarden van hunne functiën afleggen den eed, achter dezen titel voorgeschreven.

Art. (359). Zij zullen verder nakomen zoodanige orders en instructiën als hun door of van wege den minister van oorlog, de hooge militaire vierschaar, de commanderende generaals of officieren in de departementen, de krijgsraden en de procureurs des Konings bij dezelve en door de commanderende officieren der garnizoenen, waartoe zij behooren, meer bijzonder zullen gegeven worden.

Art. (360). Zij zullen zich niet buiten hunne garnizoensplaatsen mogen begeven, ten zij met permissie en voorkennis van den commanderende officier in het departement, waaronder zij behooren, mitsgaders na daarvan den procureur des Konings in dat Departement fungerende, te hebben verwittigd, en zulks als dan nog niet langer dan voor den tijd van ééne maand, tenzij dezelve een langer verlof door de hooge militaire vierschaar expresselijk mogte wezen verleend.

Art. (361). Zij zullen in het provoosthuis, voor hun gedespicieerd moeten wonen, en zorg dragen, dat alle de sloten en grendels van de deuren en vensters van het provoosthuis, altijd in een goeden staat van sluiting zijn.

Art. (362). Zij zullen alle mogelijke zorg dragen voor de goede bewaring der gearresteerden, en zorgen, dat de boeijen en derzelve

sloten altijd in zoodanigen staat zijn, dat dezelve behoorlijk kunnen worden gebruikt.

Art. (363). De geweldige provoosten zullen het provoosthuis behoorlijk doen reinigen en doen schoon houden, in het bijzonder mede zoodanige vertrekken of plaatsen, waarin eenige gearresterden bewaard worden, zooals ook de heimelijke gemakken.

Art. (364). Zij zullen de vertrekken of bewaarplaatsen in het provoosthuis gestadig doen luchten, zoo veel de goede bewaring der gearresterden dit gedooft.

Art. (365). Zij zullen behoorlijk moeten doen schoon houden de tafels, stoelen en alles wat verder tot gerijf en gebruik van den krijgsraad of van de gearresterden in het provoosthuis is geplaatst, gelijk zij mede zullen zorgdragen, dat gene van de voormelde goederen wegraken, maar dat alle dezelve, volgens eenen daarvan te formeren inventaris, aan derzelver opvolgers zullen kunnen overgegeven worden; zullende zij anderzins bij het verlaten van hunne posten, of bij overlijden, hunne erfgenamen verplicht zijn het manquerende te vergoeden.

Art. (366). Zoo dra, er aan het provoosthuis of aan de sloten en grendels van deuren of vensters, of aan de boeijen voor de gearresterden, of aan de andere goederen, die in het provoosthuis zijn, iets gebroken of beschadigd is, zal de geweldige provoost gehouden zijn daarvan, aanstonds kennis te geven aan den president van den krijgsraad en den procureur des Konings bij denzelven, zoo het provoosthuis zich bevindt in de residentie van den evengemelden president en procureur des Konings, doch anderzins aan den commandierenden officier van het garnizoen, ten einde order worde gesteld tot reparatie van hetgeen tot de secure bewaring vereischt wordt en geen uitstel lijden kan, en van het overige kennis worde gegeven aan den minister van oorlog, opdat hetzelfde worde hersteld en daarin naar omstandigheden voorzien.

Art. (367). De geweldige provoost zal alle mogelijke zorg dragen voor de bewaring der personen, die op order van den minister van

oorlog, de hooge militaire vierschaar, den commanderenden generaal of officier in het departement, den krijgsraad, de procureur des Konings, of ook door den commanderenden officier van het garnizoen, in het provoosthuis zullen geplaatst worden, en te dien einde zal hij gebruik mogen maken van de adsistentie van een onder-officier, of van den schildwacht die voor het provoosthuis geposteed is, zoo bij het openen van de deuren der vertrekken, alwaar gearresteerden zijn, als bij alle andere gelegenheden, in welken hij derzelve hulp mogt noodig hebben.

Art. (368). Ingevalle een gevangene mogt komen uitbreken of te ontvlugten, zal de provoost-geweldige deswegens verantwoordelijk zijn, en, indien hij daartoe door onachtzaamheid of kwade trouw gelegenheid mogt hebben gegeven, zal hij naar exigentie van zaken worden gestraft.

Art. (369.) Wanneer iemand in het provoosthuis wordt geplaatst, zal de geweldige provoost denzelven nauwkeurig visiteren, en alle scherp, en andere voorwerpen of instrumenten, waarmede die persoon aan zich zelve, of aan anderen, eenig nadeel zoude kunnen toebrengen, naar zich nemen, en in bewaring houden.

Art. (370). De provoosten geweldige, die vaste stokken-knechts hebben, zullen moeten zorgen, dat zij daartoe gebruiken bekwame en geschikte personen, en dat dezelve bij den krijgsraad, zoo het in de residentie van den krijgsraad is, en anderszins in handen van den plaatselijken kommandant, onder eede eene belofte afleggen: „dat zij zich in het bewaren „en behandelen van de personen die in het „provoosthuis worden gecustodieerd, met alle „getrouwheid zullen gedragen, en de bevelen, „welke hun dienaan[gaan]de, en met opzigt „tot al hetgeen den dienst als stokkenknecht „betreft, door den provoost-geweldige zullen „worde gegeven, met alle nauwkeurigheid en „behoorlijk zullen nakomen”.

Art. (371). De geweldige provoost zal zorg dragen, dat de buitendeuren van het provoosthuis niet worden opengelaten, maar, zoo veel mogelijk, gesloten gehouden worden, als

mede, dat de vertrekken, waarin gearresteerden zijn, altijd behoorlijk zijn gesloten, en dat de sleutels behoorlijk worden bewaard.

Art. (372). De geweldige provoost zal des morgens, en des avonds alle de vertrekken en plaatsen, waarin gearresteerden bewaard worden, met alle mogelijke oplettendheid, en zorgvuldigheid visiteren, en bij die gelegenheid, gelijk mede door tusschenbeiden en op onverwachte tijden zoodanige visitatie te doen, acht geven, dat de gearresteerden geene gelegenheid bekomen om te ontvlugten of eenige ongeregeldheden te bedrijven. Te dien einde zal hij niet alleen zorgen, dat de buitendeuren van het provoosthuis behoorlijk alvorens worden gesloten, maar ook gebruik mogen maken van de adsistentie hier voren vermeld, of daartoe zoodanige andere, of meerdere adsistentie verzoeken, als hij noodig oordeelen zal.

Art. (373). De geweldige provoost zal niemand bij de gearresteerden toelaten, en niemand met denzelfen laten spreken, dan wanneer daartoe behoorlijk acces door den commanderenden generaal, of officier in het departement, de krijgsraad, den procureur des Konings bij denzelfen, of den commanderenden officier van het garnizoen zal zijn verleend; met dien verstande echter, dat tot zoodanige gearresteerden wier zaken voor den krijgsraad gebragt zijn, het acces bij uitsluiting door den krijgsraad zelve of door den daarbij fungeerenden procureur des Konings zal gegeven worden.

Art. (374). De provoost geweldige zal niemand, wie hij ook zij, laten komen in de vertrekken en plaatsen, waar gearresteerden bewaard worden, om hun aldaar te bezoeken, of met hun te spreken, tenzij dit uitdrukkelijk bij het geven van acces in het naast voorgaande artikel vermeld, aan den provoost geweldige wordt gelast.

Art. (375). Wanneer iemand, aan wien acces tot een gearresteerden verleend is, in het provoosthuis komt, zal de provoost geweldige zoodanigen persoon laten gaan in de krijgsraad- of verhoorkamer van het provoosthuis, en denzelfen zijn zijdgeweer, of ander scherp, of ook deszelfs stok afvragen, om bij hem provoost geweldige te worden bewaard,

totdat die persoon weder uit het provoosthuis gaat.

Art. (376). De geweldige provoost zal vervolgens den gearresteerden, tot welken acces verleend is, in de krijgsraads- of verhoorkamer brengen, en daarna de deur van die kamer toesluiten, mitsgaders in den tusschentijd van het verleend acces, of gedurende den tijd, dat daarvan wordt gebruik gemaakt, alle mogelijke oplettendheid in het werk stellen om den gearresteerden te bewaren.

Art. (377). De geweldige provoost zal de gearresteerden met alle bescheidenheid behandelen, dezelve naar behooren doen oppassen, en te zijner tijd van al het noodige doen verzorgen; mitsgaders zich in het bijzonder stiptelijk gedragen naar de orders, welke hem met opzigt tot de wijze, op welke een gearresteerden moet worden bewaard, mogten gegeven worden, en speciaal niemand mogen buitengewoon sluiten, zonder daartoe eene behoorlijke order bekomen te hebben.

Art. (378) De geweldige provoost zal geene gesprekken met de gearresteerden houden, dan zoo veel hunne behoefte en hun gedrag in het provoosthuis betreft, en verder zorg dragen, dat geene gesprekken door iemand van zijne huisgenooten of door zijnen stokkenknecht, met de gearresteerden gehouden worden.

Art. (379). De geweldige provoost zal zorgen, dat de gearresteerden zich in behoorlijke stilte houden, en in alle ordentelijkheid gedragen.

Art. (380). De geweldige provoost zal de goederen, kleederen, spijzen of dranken, welke aan het provoosthuis voor gearresteerden worden besteld of gebragt, naauwkeurig visiteren, en de briefjes of andere zaken, welke hij daarin vinden mogt, aanstonds, indien de gearresteerde, aan wien dezelve zijn geadresseerd, bij den krijgsraad wordt teregtgesteld, aan den procureur des Konings bij denzelven bezorgen, en anderzins aan den commanderenden officier van het garnizoen; voorts zoodanige goederen, kleederen, spijzen of dranken aan den gearresteerden niet mogen geven, of ter hand stellen, zonder de uitdrukkelijke permissie van den

voormelden procureur des Konings, of commanderenden officier waaraan het behoort.

Art. (381). Alle brieven aan gearresteerden geadresseerd, zal de provoost geweldige ongeopend aan den procureur des Konings bij den krijgsraad fungerende, of aan den commanderenden officier van het garnizoen, zoo de gearresteerde niet bij den krijgsraad terecht gesteld wordt, ter hand stellen, en niet toelaten, dat de gearresteerden eenige boodschappen laten doen, of eenige brieven schrijven, buiten kennis en toestemming van denzelven procureur des Konings of commanderenden officier aan wien het behoort.

Art. (382). De geweldige provoost zal verplicht zijn, om, wanneer iemand bij hem in het provoosthuis wordt gebracht, daarvan ten eersten, en uiterlijk, zoo dit des avonds of des nachts gebeurt, den volgenden morgen in geschrifte rapport te doen aan den president van den krijgsraad, den procureur des Konings bij denzelven, en aan den commanderenden officier van het garnizoen; welk rapport behelzen zal eene opgave der namen en toenames van den ingebragten persoon, zijne charge of qualiteit, het regiment of corps, en de compagnie waartoe hij behoort, van waar, en op wiens order de gearresteerde ingebracht is, en den dag op welken hij in het provoosthuis gekomen is.

Art. (383). Des maandags van elke week, en, in zoo verre de verzending zulks niet geregeld zoude mogen toelaten, op eenigen anderen dag der week, zullen de provoosten geweldige aan den president van den krijgsraad van hun departement, en aan den procureur des Konings bij denzelven, mitsgaders aan den commanderenden officier van het garnizoen een schriftelijk rapport inzenden, bevattende de namen en toenames der gearresteerden, de dagen, op welke dezelve in het provoosthuis zijn ingebracht, op wiens order dezelve in het provoosthuis zijn geplaatst, wanneer dezelve verhoord zijn, of, ingevalle zij wegens eenige fout tegen de discipline zijn in arrest gesteld, voor hoe lang, en op welken voet of wijze dit arrest geordonneerd is.

Art. (384). Wanneer er iets buitengewoons in het provoosthuis mogt voorvallen, zal de

provoost geweldige zoo het in de residentie van den krijgstraad is, daarvan aanstonds rapport doen aan den president van den krijgstraad, en aan den procureur des Konings bij denzelven, doch zoo het buiten de residentie is, aan den commanderenden officier van het garnizoen.

Art. (385). Behalve zoodanige spijs en drank, welke tot verkwikking der gearresterden van buiten zal mogen gegeven worden, zal het gewoon eeten en drinken aan de gearresterden uit hunne woningen of kwartieren niet mogen worden gezonden, maar zal de geweldige provoost, in alle gevallen het noodig voedsel voor het bepaald kostgeld, aan de gearresterden moeten bezorgen.

Art. (386). Met opzigt tot het voedsel, en de behandeling van zoodanige gearresterden, als tot hunne straf in het provoosthuis worden geplaatst, zal de provoost geweldige zich stiptelijk hebben te gedragen volgens de orders, welke hem daaromtrent door de daartoe bevoegde autoriteit worden gegeven.

Art. (387). De provoost geweldige zal de gearresterden, die bij hem worden ingebracht, overeenkomstig derzelve rangen, en de kostenpenningen, die hij voor derzelve bewaring geniet, moeten voorzien van behoorlijke warme spijs en van goed gewoon bier, als mede van thee, of koffij met melk, ten minste eens daags en des morgens en des avonds van een boterham; — zonder dat de geweldige provoost in eenig geval zal vermogen aan de gearresterden, die alleenlijk ter bewaring in het provoosthuis gesteld zijn, slechts brood en water tot hun voedsel te geven.

Art. (378). De geweldige provoost zal het linnen der gearresterden behoorlijk doen bewasschen, en zulks zonder dat hij zal vermogen daarvoor afzonderlijk ietwes ten lasten van den gearresterden of van het rijk, te declareren, maar gehouden zijn dit te verzorgen voor het kostgeld, hetwelk voor de gearresterden betaald wordt.

Art. (389). De geweldige provoost zal gedurende de slagdmaand, wintermaand, louwmaand, sprokkelmaand, en zelfs ook lentemaand,

naar mate van de koude, zoo veel mogelijk, en zoo als zonder vrees voor ongelukken van brand zal kunnen geschieden, moeten zorgen voor de behoorlijke verwarming van de gearresteerden, hetzij door het stoken van kagchels, hetzij door het toedienen van zakken met heet zand, of waterflesschen met heet water, aan die genen, welke geplaatst zijn in vertrekken, waarin geene kagchels kunnen gestookt worden. En zal de geweldige provoost hieromtrent te werk gaan, met overleg van den procureur des Konings, onder approbatie, voor zoo veel noodig, van den krijgsraad, en in plaatsen waar geen krijgsraad of procureur des Konings gevonden wordt, met overleg van den commanderenden officier van het garnizoen; vooral zal de provoost geweldige zorg dragen, dat de kagchels niet onmatig worden gestookt, zoo dat daar door brand in het provoosthuis zoude kunnen ontstaan, waaromtrent de geweldige provoost verantwoordelijk zijn zal, en ingevalle van onachtzaamheid, naar exigentie van zaken zal worden gestraft.

Art. (390). Desgelijks zal de provoost geweldige in de vertrekken, waarin een of meer gearresteerden ter bewaring zijn geplaatst, van den 1sten van wijnmaand tot den 1sten van grasmaand des avonds, wanneer het donker wordt, door het aansteken van een lamp aan de gearresteerden het noodig licht verzorgen, welke lamp ten negen uren wederom zal moeten worden uitgedaan.

Art. (391). De geweldige provoost zal de gearresteerden ook moeten voorzien van het noodige stroo ter liggings, hetwelk tweemaal in de week zal moeten worden ververscht, en van den 1sten van wijstmaand 1) tot den 1sten van grasmaand mede van een deken.

Art. (392). Aan de gearresteerden die op zestien stuivers daags, en daar boven in het provoosthuis zijn geplaatst, zal de geweldige provoost boven de kost en drank als voren, moeten bezorgen een appart vertrek en een goed bed, met zijn toebehooren, zonder daarvoor ieder afzonderlijk te mogen rekenen.

Art. (393). Aan de gearresteerden, die op

---

1) Lees: Wijnmaand. (Red. M. R. T.)

minder dan zestien stuivers daags in het provoosthuis zijn geplaatst, zal de provoost geweldige een bed met zijn toebehooren mogen geven, indien zij zulks begeeren, waarvoor zoodanige gearresteerden alsdan promptelijk aan den provoost geweldige zullen moeten betalen twee stuivers voor elken nacht; doch zal daarvoor aan den provoost geweldige uit de kas van het koninkrijk nooit iets worden goedgeaan, ten zij alleen in cas van ziekte, of om dergelijke oorzaak, wanneer de geweldige provoost het beddegoed mogt hebben geleverd op eene schriftelijke order van den krijgsraad, of van den procureur des Konings bij denzelfden, of ook van den commanderenden officier van het garnizoen, in die plaatsen waar geen krijgsraad gevonden wordt, alsmede, bijaldien zoodanige persoon niet voor den krijgsraad gearresteerd zit, in welke gevallen de gemelde twee stuivers aan hem provoost in zijne declaratie zullen worden geleden, mits daarbij de schriftelijke orders overleggende.

Art. (394). Indien een gearresteerde onder-officier, of militair van minderen rang, kleederen mogt noodig hebben, en de zoodanige nog gedurende het arrest bij zijn regiment of corps gevoerd wordt, zal de provoost geweldige daarvan aanstonds moeten kennis geven aan den chef, of de administratie van dat regiment of corps, door welke alsdan daaromtrent naar behooren zal worden voorzien.

Art. (395). Indien een gearresteerde, die tot geen corps behoort, of bij geen regiment of corps gevoerd wordt, kleederen of eenige goederen noodig heeft, en onvermogen is om zichzelf daarvan te voorzien, zal de provoost geweldige, daarvan kennis geven aan den minister van oorlog, en daaromtrent aan dat ministerie de noodige aanvraag doen.

Art. (396). Zoo een gearresteerde ziek wordt, zal de provoost geweldige daarvan aanstonds kennis geven aan den krijgsraad, of aan den procureur des Konings bij denzelfden, indien de gearresteerde voor den krijgsraad te regt gesteld is, doch anderzins, en in plaatsen buiten de residentie van den krijgsraad aan den commanderenden officier van het garnizoen, en zal de provoost geweldige, vervolgens den gearresteerde behandelen, en van spijzen, dranken,

ligging, vuur en licht voorzien op zoodanige wijze, als aan hem provoost geweldige op een schriftelijke aanvraag door den chirurgijn-majoor zal worden opgegeven; en zullen de buitengewone kosten die de provoost-geweldige deswegens zal doen, aan hem uit de kas van het koningrijk worden goedgegaan; indien de zieke gearresteerde is een onder-officier of militair van minderen rang, of ook indien de gearresteerde onvermogen is, om die kosten zelve te voldoen, mits van dat onvermogen op dezelfde wijze blijke, als hier voren bepaald is, en die schriftelijke aanvraag, ingevalle de zieke voor den krijgsraad te regt gesteld is, door den procureur des Konings bij denzelfden, en anderszins door den commanderenden officier van het garnizoen gevisceerd, met de daartoe dienende quitantie overgelegd worde.

Art. (397). Indien aan een gearresteerden de dood is aangezegd, zal de provoost geweldige denzelfden door een of twee stokken-knechts moeten doen bewaken, en aan den gearresteerden mogen geven zoodanige spijsen en dranken, als dezelve verkiezen zal, en door den krijgsraad bij eene schriftelijke permissie zullen worden toegestaan — welke kosten aan den geweldigen provoost, boven het gewoon kostgeld uit de kas van het rijk zullen worden goedgegaan, indien de verwezen gearresteerde een onder-officier of militair van minder rang is, of ook onmagtig is, om die kosten zelve te voldoen, mits dit van dat onvermogen op de wijze als voorschreve is, kome te blijken.

Art. (398). Wanneer een gearresteerde in het provoosthuis komt te overlijden, of zich zelve van het leven beroofd heeft, zal, zoo hij in de residentie van den krijgsraad alzo overlijdt, en voor dien krijgsraad is te regt gesteld, ook door dezen krijgsraad, doch anderszins door den commanderenden officier van het garnizoen ordre op deszelfs begrafenis gesteld worden; — en zulks, ingevalle de kosten der begrafenis, noch door de naastbestaanden van den overledenen, noch ook uit de nalatenschap van den gearresteerden betaald of gevonden worden, op de minst kostbare wijze. — Zullende de uitgaven deswegens aan den provoost-geweldigen worden geleden op zijne declaratie, mits door een declaratoir, als vermeld, van het onvermogen constere en de ordre daartoe, benevens de qui-

tantiën, zoo veel mogelijk, bij die declaratie worden overgelegd.

Art. (399). De geweldige provoosten in de residentie der krijgsraden, zullen voor de krijgsraden, en de procureurs des Konings bij dezelve dienen als deurwaarders of exploitteurs, en als zoodanig de bevelen der krijgsraden behoorlijk uitvoeren; zij zullen de vergaderingen van de krijgsraden en van derzelve commissarissen moeten opwachten, de gearresteerden binnen brengen — bij de pronuntiatiën der vonnissen adsisieren; en alle recherches, indagingen, publicatiën, affixiën, insinuatien, en wat meer van dien aard zij, doen zonder deswegens iets ten laste van het rijk te mogen declareren, dan de gedane uitschotten.

Art. (400). Hetzelfde als in het vorenstaand artikel is vermeld, zal door de provoosten geweldigen in de andere steden en plaatsen moeten worden verrigt, in zoo verre dat zoude mogen worden vereischt.

Art. (401). De geweldige provoosten zullen derhalve, ook gehouden zijn te zorgen, dat de kamers of vertrekken, voor de vergaderingen ingerigt, of beschikt, in behoorlijke orde zijn, en de krijgsraden, benevens de officieren-commissarissen van het noodig vuur en licht, gelijk mede van papier, pennen en inkt voorzien worden.

Art. (402). Behalve het vast tractement, zal de provoost geweldige ieder half jaar, in de maanden van en behoorlijke declaratiën ingeven van alzulke kosten, als hij vermag ten laste van het Koninkrijk te brengen; en zal de provoost geweldige bovendien, ingevalle hij buitengewone voorstellen te doen heeft, zich bij request mogen adresseren, om eenige penningen ter goede rekening te bekomen, mits uitdrukkende, waarvoor hij de gevraagde som noodig heeft.

Art. (403). De provoost geweldige zal aan zijne declaratie moeten hechten zoodanige schriftelijke orders, blijken en bescheiden, uit hoofde van welke hij eenige posten op zijne declaratie heeft gebragt, en zulks zoodanig als dezelve orders, blijken en bescheiden bij deze instructie zijn voorgeschreven, en zullen zoodanige posten

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

anderzins aan hem op zijne declaratie niet worden gevalideerd.

Art. (404). Onder die declaratie zal moeten zijn gesteld een declaratoir van den provoost geweldigen op den eed, bij den aanvang zijner bediening gedaan, houdende „dat hij dezelve „heeft ingerigt ingevolge het voorschrift van „deze instructie, en in het bijzonder, dat hij „geen kostgeld in dezelve heeft gebragt over „meerdere dagen, dan de tijd bedraagt, gedurende welke de daarbij vermelde personen bij „hem provoost geweldige zijn gearresteerd geweest, en dat het geen daarin voor verschotten „is uitgetrokken, alzoo werkelijk door hem is „betaald geworden”. — En zal die declaratie daar te boven nog moeten zijn gesterkt door een declaratoir van den procureur des Konings bij den krijgsraad, of van den commanderenden officier, welken de gearresteerden hebben aangegaan, en naarmate dezelve al dan niet voor den krijgsraad zijn gecustodieerd geweest, houdende, „dat de tijd van het arrest der onderscheidene gearresteerden daarbij juist is opgegeven, als mede dat de posten op die declaratie „gevonden wordende, naar behooren, en volgens „deze instructie zijn ingebragt, en zijnes wetens „aan den provoost geweldige niet zijn betaald „geworden, en eindelijk, dat zoo wel de buitengewone onkosten met zijn overleg zijn gemaakt, „als met opzigt tot de gedane verschotten, zoo „veel mogelijk, de meeste bezuiniging is in „acht genomen.”

Art. (405). De provoosten geweldigen, welke eene of meerdere vaste stokkenknechts hebben, zullen daarvoor jaarlijks mogen inbrengen voor ieder stokkenknecht eene somme van vijftig guldens, mits telkens bij dien post, op den eed bij den aanvang hunner bediening gedaan declarerende, dat zij over den tijd, gedurende welken die stokkenknecht is ingebragt, of die stokkenknechts zijn ingebragt, dezelve gehouden hebben.

Art. (406). De provoost geweldige, zal voor het behoorlijk doen reinigen en schoonhouden van het provoosthuis, mitsgaders voor het opwachten der vergaderingen, het bezorgen van vuur en licht, papier, pennen en inkt jaarlijks mogen inbrengen ten laste van het rijk eene somme van zestig guldens eens.

Art. (407). De provoosten geweldigen zullen de kostenpenningen van de gearresteerden moeten invorderen, en ingevalle zij geene betaling van hun kunnen bekomen, daarvan aanstonds kennis geven aan den krijgsraad, den procureur des Konings bij denzelfen, of den commanderenden officier, naar mate de gearresteerde voor den krijgsdienst 1) te regt gesteld is, of slechts wegens eenige fout tegen de discipline in arrest is, ten einde zorg worde gedragen, dat de betaling uit de tractementen der gearresteerden geschiede.

Art. (408). Wanneer een onder-officier of militair van minderen rang uit zijn arrest wordt ontslagen, om wederom bij het regiment of corps, waartoe hij behoort, te gaan dienen, zoo zal aan hem, door den provoost geweldige worden ter hand gesteld eene leening, of ook meerdere leeningen, naar mate door den krijgsraad, den procureur des Konings bij denzelfen, of den commanderenden officier van het garnizoen, waartoe de gearresteerde behoort, zal noodig worden geoordeeld, om denzelfen te strekken tot reisgeld naar de plaats, waar zich zijn regiment, corps of compagnie bevindt, — welk uitschot aan den provoost geweldigen door ofte van wegen hetzelfde regiment, of corps, zal worden gerestitueerd.

Art. (409). Ingevalle een gearresteerde onderofficier of militair van minderen rang, die tot geen regiment of corps behoort, of ook een gearresteerde die niet weder gaat dienen, uit het arrest ontslagen wordt, zal de provoost geweldige, in zijne declaratie mogen brengen het reisgeld, het welk hem door den krijgsraad, den procureur des Konings bij denzelfen of den commanderenden officier van het garnizoen door eene schriftelijke order bij die declaratie over te leggen, zal zijn gelast te geven, hetgeen echter nooit de som van vier guldens zal mogen te boven gaan, en in het geheel geen plaats zal hebben, wanneer zoodanige onderofficieren of militaire van minderen rang wordt geconfineerd.

Art. (410). Indien een gearresteerde, welke in het provoosthuis is geplaatst, meerder mogt willen verteren, dan hetgeen hem redelijker

---

1) Lees: krijgsraad. (Red. M. R. T.)

wijze competeert, en door den provoost geweldige behoort te worden verstrekt zoo zal de provoost geweldige, zoodanigen gearresteerden daaromtrent tegen prompte betaling mogen gerijven, doch zal aan den provoost geweldigen deswegens nooit iets op zijne declaratie geleden worden; met dien verstande echter, dat zulks niet zal mogen plaats hebben omtrent zulke gearresteerden, die op water en brood zitten, als aan welke de provoost geweldige geen ander voedsel zal mogen geven zonder permissie van den krijgsraad, de procureur des Konings bij denzelven, den commandierenden officier van het garnizoen of den genen, die tot het verleenen dier permissie de bevoegdheid heeft.

Art. (411). De geweldige provoost zal geen gearresteerden na de afdoening zijner zaak, langer in arrest mogen houden, uit hoofde van eenige buitengewone kosten, verteringen en soortgelijke uitgaven door den provoost geweldige voor den gearresteerden gedaan, en aan hem van den gearresteerden over zulks competerende.

Art. (412). De provoost geweldige zal in zijne declaratie, ten laste van het rijk mogen brengen, hetgeen hij, volgens eene schriftelijke order van den krijgsraad, den procureur des Konings bij denzelven, of den commandierenden officier zal hebben betaald wegens het begraven enz. van het lijk van een gearresteerden, die in het provoosthuis gestorven is, ingevalle deze kosten niet uit de tractementen of nalatenschap van den overledenen kunnen gevonden worden, doch zal de provoost-geweldige gehouden zijn, de schriftelijke orders daar toe dienende, met een specifieke opgaaf der begrafeniskosten en daartoe behoorende quitantiën, mitsgaders een declaratoir, ten blijke dat die niet uit de tractementen of nalatenschap van den overleden gearresteerden hebben kunnen gevonden worden, bij zijne declaratie over te leggen.

Art. (413). De geweldige provoost zal gehouden zijn te betalen, en in zijne declaratie, ten laste van het rijk mogen brengen, alle zoodanige onvermijdelijke kosten, als betrekkelijk de administratie der justitie aan hem door den krijgsraad, of door den procureur

des Konings bij denzelfen, zullen worden geordonneerd; mits die schriftelijke order en quitantiën der gedane betalingen bij zijne declaratie overleggende.

Art. (414). Eindelijk zullen de provoosten geweldigen, derzelve huisvrouwen, kinderen, stokkenknechts en verdere huisgenooten, niet vermogen te genieten of te ontvangen eenige geschenken, giften of gaven, noch van de gearresteerden, noch van iemand anders van hunnentwege, directelijk of indirectelijk; ook zelfs niet, wanneer dezelve gearresteerden reeds ontslagen of vertrokken zullen zijn, op pene van naar exigentie van zaken te worden gestraft.

Art. (415). De hooge militaire vierschaar wordt geautoriseerd om vast te stellen een tarief, waarnaar de provoosten zullen vermogen te declareren, en daarvan aan den Koning zoo spoedig mogelijk, eene voordragt te doen.

Eed voor de provoosten geweldigen.

„Ik belove en zwere gehoorzaamheid aan de „constitutie en getrouwheid aan den Koning; „ik belove en zwere, dat ik mijn ambt als „provoost-geweldige, met alle vlijt en naarstig- „heid zal waarnemen, dat ik omtrent de gevan- „genen en geconfineerden, welke aan mijne „bewaring worden toevertrouwd, alle oplettend- „heid zal aanwenden, de plaatsen en vertrekken, „waarin die zich bevinden naauwkeurig visite- „ren, en te dien opzigte al dat geen verrigten „zal wat volgens de regelen van voorzigtigheid „wordt gevorderd; dat ik daarbij, nooit zal uit „het oog verliezen, dat de gevangenis alleen is „ingerigt om van de personen des gevangenen „verzekerd te zijn, en mij mitsdien zorgvuldig „onthouden zal van alle harde behandeling; dat „ik inzonderheid aan de gevangenen en geconfi- „neerden al dat geen, zoo in de verzorging van „spijs, drank en andere noodwendigheden zal „doen geworden, hetgeen de wet vordert; dat „ik de orders, welke mij worden gegeven, be- „hoorlijk zal achtervolgen en nakomen, en mij „wijders in allen opzigte gedragen, zoo als bij „het eerste boek zesde hoofdstuk van de wet „op de militaire regterlijke instellingen is „voorgescreven.”

TWEEDE BOEK.**Regtspleging of manier van procederen.****EERSTE TITEL.****Algemeene bepalingen, en van bevoegde regters.**

Art. (416). Geen militair persoon mag, wegens misdaad in regten betrokken worden dan volgens de wet, in de gevallen en volgens de wijze, door dezelve hierna voorgeschreven.

Art. (417). Elk militair op bevel van eene daartoe bevoegde magt opgeroepen of in verzekering genomen, is verplicht te gehoorzamen.

Art. (418). Een militair wegens eene misdaad op heeter daad geapprehendeerd, moet te regt staan voor den militaire regter, onder wiens regtsgebied de misdaad is begaan.

Art. (419). De beampten of dienaren der militaire of civiele justitie mogen de zoodanige, die door hen vervolgd worden, en zich in het regtsgebied van eenen anderen criminelen militairen regter begeven, aldaar achterhalen en aanhouden, doch zullen tevens daarvan kennis moeten geven aan den regter in wiens bedrijfe de apprehensie gedaan is. Deze is gehouden zoodanige militair die zonder verwijl dus achterhaald is, aan den militairen regter in wiens regtsgebied de misdaad is gepleegd, uitteleveren.

Art. (420). Indien de apprehensie niet op heeter daad is geschied, zal de kennismeming van misdaden, behooren aan den militairen regter van de plaats, waar het misdrijf is gepleegd of van de plaats der apprehensie, naar mate van de omstandigheden en natuur der misdaad.

Art. (421). Alle de bepalingen omtrent de bevoegdheid der regters, zijn van algemeene toepassing, voor zoo verre bij eenige wetten en verordeningen omtrent sommige personen, standen of misdaden geene uitzonderingen zijn gemaakt.

Art. (422). Militairen mogen nimmer worden overgegeven aan eenige regters of collegiën buiten dit rijk, althans niet anders dan op last van het gouvernement.

Art. (423). Elk officier en onder-officier, zal in het algemeen het regt hebben, om de zulken, die van minderen rang zijn, dan die hij zelve is, het arrest aan te zeggen.

Art. (424). Elk officier en onder-officier zal bovendien verplicht zijn, om van dat regt gebruik te maken, zoo dra hem bekend is, of bij hem op waarschijnlijke gronden vermoedt wordt, dat de mindere in rang, zich aan eene notabele fout, of aan eenige misdaad heeft schuldig gemaakt.

Art. (425). Elk militair, dien het arrest door iemand van meerderen rang is aangezegd, zal gehouden zijn direct te gehoorzamen, en zich onmiddellijk te begeven naar de plaats die hem door den meerderen in rang vóór zijn arrest zal zijn aangewezen; zullende hij, indien hij zulks mogt weigeren of nalaten, of ook daarna het arrest mogt violeren, aan disobediëntie schuldig gerekend, en deswegens naar omstandigheden gestraft worden.

Art. (426). Tot die gehoorzaamheid zal elk, die het arrest is aangezegd, verplicht zijn, zonder zelf daarover eenige woorden te maken, al was het ook, dat hij vermeende geheel onschuldig te wezen, behoudens zijn regt, om naderhand daarover zijne klagten in te brengen.

Art. (427). Indien in het leger te velde of op marsch, aan eenig militair, arrest geordonneerd is, zal de officier of onder-officier, die aan iemand van minderen rang hetzelfde heeft aangezegd, daarvan direct rapport moeten doen aan den commandierenden officier van het corps, waartoe den gearresteerden behoort, en zullen dan wijders daaromtrent de bepalingen bij de volgende artikelen gemaakt, in het geval dat zulks in een der garnizoenen plaats heeft, in zoo verre die toepasselijk zijn, ook moeten geobserveerd worden.

Art. (428). Den genen die in een der garnizoenen het arrest geordonneerd heeft, zal mede daarvan direct rapport doen aan den

commanderenden officier van het corps, waartoe de gearresteerden behoort, en, in gevalle de aard der zake zulks vereischt, tevens overgeven eene schriftelijke klagte, behelzende de reden of redenen, waarom het arrest geschied is, met de bijvoeging der bewijzen of aanwijzing der getuigen daartoe betrekkelijk.

Art. (429). Die geen welke aan boord van eenig schip, aan iemand van minderen rang het arrest heeft aangezegd, zal daarvan terstond rapport maken aan den commanderenden officier van het schip, waartoe de gearresteerde behoort, of zoo de gearresteerde niet bepaaldelijk op eenig schip bescheiden is, aan den commanderenden officier van het eskader of minder smaldeel, of aan zoodanigen anderen superieuren officier, onder wien de gearresteerde moet verstaan worden te ressorteren; zullende, ingeval het arrest aan den wal wordt aangezegd, daarvan insgelijks kennis worden gegeven aan den minister der marine.

Art. (430). De commanderende officier van het corps of van 't schip, waartoe de gearresteerden behoort, zal daarop de zaak onderzoeken, en, zulks noodig oordeelende, van zijne bevinding rapport doen aan den commanderenden officier van het garnizoen, eskader of minder smaldeel.

Art. (431). Indien bij het voorschreven onderzoek gebleken is, dat de gearresteerde onschuldig is, zal dezelve direct moeten ontslagen worden.

Art. (432). Indien daarentegen bij het gemelde onderzoek gebleken is, dat de gearresteerde vermoedelijk aan de hem te last gelegde fout of misdaad schuldig staat, zal door den commanderenden officier van het corps of van het schip, daarvan dadelijk moeten kennis worden gegeven aan den commanderenden officier van het garnizoen of van 't eskader of minder smaldeel, door welken laatstgemelden zal bepaald worden, of de verdere cognitie en judicature aan den krijgsraad behoort, dan of de zaak buiten den krijgsraad zal kunnen worden afgedaan.

Art. (433). Indien de commanderende officier van het garnizoen of van het schip oor-

deelt, dat de zaak van dien aard is, dat dezelve door een krijgsraad moet worden onderzocht en beoordeeld, zal hij den gearresteerden provisioneel in verzekerde bewaring houden, ten einde tegen denzelfden zal kunnen worden geprocedeerd, in maniere, als bij de volgende hoofddeelen nader wordt bepaald.

Art. (434). Ingevalle de commanderende officier van het garnizoen, daar en tegen de zaak bevindt van die natuur, dat dezelve buiten den krijgsraad kan worden afgedaan, zal hij zelf, na dat hem van de schuld genoegzaam zal zijn gebleken, de straf kunnen en moeten bepalen, wanneer de misdaad of overtreding den garnizoens-dienst betreft, maar bij aldien de misdaad of overtreding den regiments-dienst aangaat, zal hij de bepaling der straf aan de commanderende officier van het corps moeten overlaten, edoch, wanneer de commanderende officier van eenig schip de zaak van dien aard bevindt, dat de zaak buiten den krijgsraad kan worden afgedaan, zal hij de straf zelfs kunnen en moeten bepalen.

Art. (435.) Indien de gearresteerde niet behoort tot eenig corps van het leger, kantonnement of garnizoen waar hij is gearresteerd, zal van het arrest in een leger of kantonnement aan den generaal, of in een garnizoen aan den commanderende officier worden kennis gegeven, welke naar exigentie van zaken den gearresteerden, zoo hij onschuldig is, zal ontslaan, of bijaldien de zaak buiten krijgsraad kan worden afgedaan, nadat van de schuld zelve zal zijn gebleken, de straf zelf zal kunnen en moeten bepalen, of eindelijk de zaak aan den militairen regter verwijzen.

Art. (436). Indien een gearresteerde zich over het arrest, of over de hem opgelegde straf bezwaard vindt, zoo, dat hij meent ten onrechte gearresteerd of onschuldig of te zwaar gestraft te zijn geworden, zal hij daarover zijne klagten als dan kunnen inbrengen, in voege als hem bij het vorenstaande (426ste) artikel is vrijgelaten, en zelfs mogen verzoeken, dat de zaak door den krijgsraad worde onderzocht.

Art. (437). Wanneer ten einde als voren, het onderzoek van den krijgsraad verzocht wordt, zal de commanderende officier zulks niet mogen

weigeren, mits de klager in arrest blijve, of zoo hij reeds mogt ontslagen zijn, zich alvorens weder in arrest begeve.

Art. (438). De krijgsraad zal vervolgens de zaak moeten onderzoeken, en indien dezelve des klagers klagten wettig bevindt, zorgen, dat aan hem het gedaan ongelijk behoorlijk gebeterd worde.

Art. (439). Maar wanneer de krijgsraad de gedane klagten zoodanig ongegrond en ligtvaardig heeft bevonden, dat dezelve niet anders dan aan een verregaande irreverentie of disobediëntie kan worden toegeschreven, zal de klager deswegens worden gestraft, zoodanig als de krijgsraad in goede justitie zal verstaan te behooren.

Art. (440). Wanneer ook een militair (buiten het voorschreve geval) vermeent door iemand van gelijken of hooger rang met woorden of daden verongelijkt te zijn, zal hij deswegens zijne klagten aan den commanderende officier van het corps of van het schip vrijelijk mogen inbrengen, des dat zulks met alle decentie geschiede.

Art. (441). De commanderende officier voornoemd, zal in dat geval gehouden zijn de zaak te onderzoeken, en langs geschikte middelen trachten te bewerken, dat het verschil in der minne worde bijgelegd, in het oog houdende zijne verplichting, om boven alles zorg te dragen, dat de mindere door de meerdere niet onderdrukt of mishandeld worden.

Art. (442). Indien alle pogingen tot eene vriendelijke vereffening vruchteloos zijn bevonden, zal de commanderende officier van het corps of van het schip kunnen, en wanneer het door de eene of de andere van de partijen verzocht wordt, zich moeten adresseren aan den commanderenden officier van het garnizoen, eskader of minder smaldeel, ten einde te zorgen, dat de zaak worde onderzocht door den krijgsraad, welke daarin zal beslissen, in voege als dezelve in goede justitie zal verstaan te behooren.

Art. (443). Dat zelfde zal ook in alle opzichten plaats hebben, wanneer iemand na het volbrengen van de eene of andere order, hem

door zijnen meerderen in dienstzaken gegeven, daarover vervolgens eenige klagten inbrengt, gelijk zulks bij het (...) artikel van het (...) kapittel (1) aan ieder is vrijgelaten.

Art. (444). Ingevalle de commanderende of superieuren officier, onder wien de beleedigde ressorteert, zelve de beleediger mogt zijn, zal den beleedigde zich ten einde voorschreven directelijk mogen vervoegen bij den commanderende officier van het garnizoen, van het eskader, minder smaldeel of anderen hooger en officier des competent.

Art. (445). Indien de klagers in het een of ander geval, langs de voorschreve wegen geen regt kunnen bekomen, gelijk ook, wanneer zij mogten sustineren door eenen officier, die, uit hoofde van zijne qualiteit of rang, niet voor den krijgsraad kan worden te regt gesteld, beleedigd te zijn, zullen zij zich daar over kunnen adresseren aan de hooge militaire vierschaar, die hun in dat geval regt zal verschaffen.

Art. (446). Wanneer eenig officier zich door den kommandant van het schip, waarop hij dient, zoodanig verongelijkt of mishandeld mogt achten, dat hij vermeent den dienst op dat schip niet langer te kunnen waarnemen, zonder 's Konings dienst, of zich zelve oneer aan te doen, of wel zich zelve aan verregaande brutaliteit of gevaar bloot te stellen, zal hij, bijaldien zulks voor hem mogelijk is, of waarschijnlijk binnen zeer korten tijd mogelijk worden kan, zijne demissie van dat schip kunnen vragen, en zich beklagen daar, waar het behoort, zonder permissie van zijnen kommandant.

Art. (447). Indien het vragen van demissie, en het doen van beklag, aan zoodanigen officier ondoenlijk mogt zijn, zal hij in de buitenslandsche koloniën en bezittingen van den staat, zich van boord, en onder bescherming van het opperhoofd der kolonie, en in plaatsen alwaar, of in wier nabijheid ministers van Zijne Majesteit bij eenige mogenheid mogten resideren, zich onder protectie dier ministers respectievelijk mogen begeven; en zal deze protectie in die gevallen door de opperhoofden of ministers niet mogen worden geweigerd.

Art. (448). Zoodra, uit hoofde van de boven beschrevene mishandelingen of verongelijkingen een officier tot dat uiterste mogt zijn gekomen, dat hij zich eigener gezag van boord en onder bescherming heeft begeven, zal de commanderende officier, over wien hij vermeent zich te moeten beklagen, na daarvan kennis te hebben bekomen, denzelven noch door arrest, noch op eenige andere wijze daarin mogen verhinderen, bekommeren of vervolgen, op straf van uit 's Konings dienst gecasseerd te worden.

Art. (449). Wanneer ter plaatse, waar het schip aanlanden of verblijven mogt, voor zoodanigen officier geene gelegenheid bestaat om, of zijne demissie te vragen, en zich te beklagen, of zich onder bescherming te begeven, en 'er dus geen ander middel mogt voorhanden zijn, om zich bij vervolg tegen enorme verongelijkingen of mishandelingen te behoeden, zal hij zich van boord mogen begeven zonder permissie van zijnen kommandant, doch tevens aan denzelven in geschrifte kennis moeten geven, dat hij zich uit hoofde van het ten zijnen opzichte gehouden gedrag heeft geabsenteerd; — zullende ook in dit geval de kommandant noch bij arrest, noch op eenigerhande wijze hoegenaamd, zoodanigen officier mogen bekommeren, vervolgen, of zich van deszelfs persoon verzekeren.

Art. (450). Elk officier, die zich met betrekking tot den commanderenden officier van het schip, waarop hij dient, mogt bevinden in een dier gevallen, hier voren bij artikel (446, 447 en 448), respectivelijk omschreven, zal geene gelegenheid mogen verzuimen om zich, zoo dra doenlijk naar het vaderland te begeven, en aldaar gekomen zijnde, zich terstond bij den minister der marine aanmelden, mitsgaders door denzelven aan Zijne Majesteit verzoeken, om zijne klagten voor de hooge militaire vierschaar te mogen brengen, met aanbieding om zich middelerwijl in arrest te begeven.

Art. (451). De hooge militaire vierschaar zal alsdan van de zaak kennis nemen, en zorg dragen, dat die gene der partijen, welke mogt bevonden worden in het ongelijk te zijn, ten rigoureusten naar omstandigheden van zaken worde gestraft.

TWEEDE TITEL.**Van apprehensiën op heeter daad.**

Art. (452). De openbare aanklagers, commanderende officieren, plaats-majoor, of andere personen, tot het doen van apprehensiën gequalificeerd, onder welke benaming ook, zijn verplicht te vatten, of te doen vatten en aanhouden alle misdadige militairen, die op heeter daad ontdekt en achterhaald worden.

Art. (453). Indien deze misdadigen zich verbergen of ophouden in een burgerhuis niet zijnde eene herberg of drinkwinkel, zullen zij dat huis wel mogen bezetten, doch in weêrwil van den bewoner niet in hetzelfde mogen komen dan in tegenwoordigheid, of van den openbaren aanklager van de plaats, of van den schout, of van een of meer leden van de burgerlijke regtbank.

Art. (454). Een militair op heeter daad door officieren en suppoosten van de burgerlijke regtbanken, of van de politie gearresteerd, zal onverwijld moeten worden gebragt bij den commanderenden officier in de plaats, alwaar de apprehensie is geschied, en aldaar in civiele bewaring, doch zonder toegang, worden gesteld.

Art. (455). De geapprehendeerden zal dadelijk na de apprehensie worden verhoord, en te dien opzigte worden geobserveerd en nagekomen, hetgeen bij deze wet daaromtrent is voorgescreven.

VIERDE TITEL.**Van bijzondere procedures.****EERSTE HOOFDSTUK.**

Van middelen tot voorkoming van een proces en van purge.

Art. 284.**VIERDE TITEL.****Van middelen tot voorkoming van eenen criminelen regtsingang, en in het bijzonder van appointment van purge.**

Art. (456). Wanneer iemand, vermoedende dat tegen hem informatiën worden ingewonnen,

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

...het Hof...

bewijzen van zijn onschuld, tot voorkoming van eenen criminel en regtsingang bij request inlevert, zullen die aan den openbaren aanklager worden ter hand gesteld, om dezelve overteleggen, bij eene eventuele inlevering van stukken over die zaak, ten einde daarop tevens door *den regter* zal kunnen worden acht genomen.

Art. 285.

... het Hoog Militair Gerechtshof.

Art. (457). Iemand, wien een openbaar volksgerucht nagaat van schuldig te zijn aan eenige misdaad, begeerende van die blaam openlijk te worden gezuiverd, zal zich bij requeste ter purge mogen stellen voor *de hooge militaire vierschaar*.

Art. 286.

... den Advokaat Fiskaal...

...den Hove...

Art. (458). In dit request zal hij moeten te kennen geven de preciese daad of daden, welke hem als misdaden worden aangetijgd, en verzoeken, dat *de procureur des Konings* zal worden gedagvaard, om den impetrant op een bij *de vierschaar* te bepalene regtdag te zien verschijnen ter criminele rolle, en te aanhooren des impetrants eisch en conclusie, ten requeste gemeld, om te worden verklaard, zuiver en onschuldig aan de misdaad of misdaden, ten zijnen laste verspreid, daarop te antwoorden en voort te procederen.

Art. 287.

... Advokaat Fiskaal...

...zijn...

Art. (459). Dit request zal worden gesteld in handen van den *procureur des Konings*, om na onderzoek ter plaatse, waar de suppliant zich bevindt, of de misdaad of misdaden *zouden zijn* gepleegd, te berigten, of vóór de inlevering van hetzelfde reeds eene criminele regtsingang ware verleend, in welk geval, het request buiten dispositie zal worden gehouden, zonder dat het beleggen van geregtelijke informatien hierbij in aanmerking zal komen.

Art. 288.

.. Advokaat Fiskaal ..

...het Hof...

Art. (460). In het tegengesteld geval, wordt het verzocht appointement verleend, de *procureur des Konings* daarvan onderrigt, en *de vierschaar* bij uitsluiting bevoegd om over de zaak, daarbij gemeld, kennis te nemen.

Art. 289.

... Advokaat Fiskaal ...

Art. (461). De impetrant zal dit appointement ten minste vier weken vóór den daarin bepaalden regtdag moeten doen exploicteren, en kopijelijk ter hand stellen aan den *procureur des Konings*, met overgave van eene lijst der

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

...den Advokaat Fiskaal ...

stukken, welke de impetrant, ten dage dienende, zal willen overleggen, en waarvan *de procureur des Konings* visie of kopijen zal kunnen vragen, zoo als bij de manier van procederen is bepaald.

Art. 290.

Art. (462).

De impetrant zal, ten dage dienende, in persoon hetzelfde appointment moeten presenteren ter criminele rolle, doch geadsisteerd mogen zijn door practizijns, om voor hem eisch te doen.

Art. 291.

Art. (463). Zoo de impetrant niet verschijnt, zal zulks ter rolle worden aangeteekend, daarmede deszelfs verkregen appointment worden gehouden voor vervallen, en hij gecondemneerd in de kosten deswegens, aan de zijde van den *procureur des Konings* gemaakt.

... Advokaat Fiskaal ...

Art. 292. ... den Advokaat Fiskaal.

Art. (464). Wanneer *de procureur des Konings*, alvorens te antwoorden, verzoekt dat de impetrant zal worden gehoord op de vraagpunten, te dien einde aan commissarissen overtegeven, zal de impetrant zich daaraan moeten onderwerpen, en zal daarin dan worden gehandeld, als ten opzigte van gedaagden in persoon *hierna* is voorgeschreven.

... hiervoor ...

Art. 293. ... den Advokaat Fiskaal, ...

Art. (465). Wanneer *de procureur des Konings* hetzij na voltrokken verhoor, het zij zonder hetzelfde, in des impetrants eisch en conclusie bewilligt, of zich daaromtrent gedraagt aan het goedvinden van *de vierschaar*, en *de vierschaar* bevindt, dat de impetrant deszelfs onschuld genoegzaam heeft bewezen, zal hetzelfde den eisch toewijzen, met compensatie van kosten, en het vonnis ter openbare rolle doen uitspreken.

... den Hove, en het Hof ...

Art. 294. ... den Advokaat Fiskaal ...

Art. (466). Wanneer *de procureur des Konings*, integendeel vermeent, tegen den impetrant te moeten procederen, zal daarin worden gehandeld, als omtrent andere beschuldigten, bij de manier van procederen is bepaald.

Art. 295.

Art. (467). De vierschaar zal op verzoek van den openbaren aanklager of ex officio, van het inleveren van het request af, tot den einde der procedures toe, naar bevind van zaken kunnen ordonneren, dat de impetrant geapprehendeerd, en in *de gevangenis of besloten gijzeling*, gebragt zal worden.

... het provoost huis onder verzekerde bewaaring gesteld worde.

*Ontw. Instr. H. M. G. 1814.**Ontwerp 1810.***DERDE TITEL.****VIJFDE TITEL.****Van de criminele regtsingangen.****TWEEDE HOOFDSTUK.***Aanleg van het Proces.*

Art. 127. De regtsingangen bij het Hoog Militair Gerechtshof zijn :

1°. aantasting aan den lijve op bevel van den Regter ;

2°. dagvaarding in persoon.

Art. (468). De criminele regtsingangen zijn de navolgende :

1°. Aantasting aan den lijve, door den regter gelast of goedgekeurd ; en

2°. Dagvaarding in persoon.

Art. 128.**Art. (469).**

In deze beide regtsingangen moet de beschuldigde zich zelve verantwoorden, zonder hulp van practijns.

Art. 129.**Art. (470).**

De eerste regtsingang zal verleend worden, wanneer het zeker of hoogstwaarschijnlijk voorkomt, dat de misdaad door den beschuldigten is begaan, en aan den lijve, of ten minste met cassatie zoude behooren te worden gestraft.

Art. 130.**Art. (471).**

Lijfstraffen, hier bedoeld, zijn zoodanige, die, zonder den persoon van den beschuldigten in verzekering te hebben, niet zouden kunnen worden ten uitvoer gebragt.

Art. (472). Iemand in criminele gevangenis overgebracht, zal binnen vier-en-twintig uren kennis bekomen van de reden zijner apprehensie, en binnen dien tijd worden verhoord.

Art. 131.**Art. (473).**

Dagvaarding in persoon zal verleend worden, wanneer het twijfelachtig voorkomt, of de misdaad, door den beschuldigten hoogstwaarschijnlijk begaan, wel een lijfstraf of ten minste cassatie zal vorderen ; of, wanneer de misdaad wel lijfstraffelijk is, of eene cassatie zoude kunnen ten gevolge hebben, doch de informatiën tegen den beschuldigten aan den eenen kant, niet eenen zoo hoogen graad van waarschijnlijkheid bevatten, dat dezelve genoegzaam zijn tot apprehensie, en aan den anderen kant zoo vele bezwaren (opleveren), dat de justitie eene personele verantwoording van den beschuldigten vordert, en eindelijk, wanneer de straf der misdaad zoude kunnen bestaan in bannissement.

Art. (474). Dezelve bestaat in een ontbod van den beschuldigten op last van den regter, ten verzoeke van den openbaren aanklager, door den exploitateur of bode, om op een bepaalden dag en uur, in eigen persoon, voor den regter te verschijnen, ten einde te worden verhoord over de misdaad, welke hem door den openbaren aanklager wordt te laste gelegd.

Art. (475). Deze dagvaarding zal gedaan worden aan den beschuldigten, of deszelfs woning, ten minste acht dagen vóór den daarin bepaalden tijd, met overgave van eene kopij der dagvaarding en van des regters appointement: doch indien de beschuldigde niet in het regtsgebied woont, zal de dagvaarding bij edicte geschieden, met toezending van voorschreve kopijen door den gewonen post aan den gedaagden, indien zijne verblijfplaats bekend is, in welk geval de regter den dag der apparitie zal bepalen, op zes weken na het exploit.

Art. (476). In deze dagvaarding zal de misdaad, waarover dezelve is verleend, in algemeene bewoordingen worden uitgedrukt.

Art. (477). Apprehensie of dagvaarding in persoon, zullen nimmer op andere informatiën verleend worden, dan welke voor den militairen regter of andere regtbank binnen dit rijk, of voor een daartoe bevoegd collegie of ambtenaar, buiten 's lands zijn ingewonnen.

Art. (478). Wanneer de regter oordeelt dat de regtsingang, door den openbaren aanklager verzocht, te zwaar of te ligt is zal hij zoodanigen verleenen, als welken hij in die zaak gepast oordeelt.

(ZESDE) TITEL.

Over den aanleg van een proces bij de Hooge Militaire Vierschaar.

Art. 132. ... Advokaat Fiskaal...

... eenen regtsingang te verzoeken, zal hij zich bij requeste aan het Hof vervoegen,....

...naar omstandighe-

Art. (479). Wanneer de *procureur des Konings* vermeent, dat 'er termen voorhanden zijn, om *eene provisie van justitie ten laste van een beschuldigten te verzoeken, zal hij zich bij request aan het collegie vervoegen*, ten einde aan

hem *naar exigentie van zaken en omstandig-*

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

den worde verleend een mandament van apprehensie, . . .

. . . of wel dat worde verleend . . .

Art. 133. De Advokaat Fiskaal zal bij dit Request . . .

. . . daarop door het Hof worde gedisponeerd, zo als hetzelfde bevinden zal . . .

Art. 134. Wanneer aan den Advokaat Fiskaal eenige retingsang is verleend . . .

. . . beschuldigde . . .

Art. 135. Ingevalle van dagvaarding in persoon zal dezelve moeten worden gedaan aan den beschuldigde of aan zijne woning, verblijf- of garnizoensplaats ten minste agt dagen vóór den (daar-) bij bepaalden dag.

Art. 136. Boven en behalve deze termijn van agt dagen zullen tusschen de gedaane dagvaarding en den daarbij bepaalden dag ten minste zo veele dagen moeten worden vrijgelaten, als de gedaagde dagreizen van de residentie van het Hof verwijderd is, elke dagreize berekend op zes uren.

Art. 137.

Ontwerp 1810.

heden respectievelijk, werde verleend mandament-crimineel, ten fine van apprehensie met de clause, om, zoo de beklaagde niet te bekomen mogt zijn, hem bij openbare edicte tegen zekeren bekwamen tijd te doen indagen, of wel anderszins eene dagvaarding in persoon, het zij bij opene mandamente, het zij bij beslotene brieven.

Art. (480). *De procureur des Konings zal nevens het request door hem om eenige provisie van justitie gepresenteerd wordende, moeten overleggen zoodanige precedente informatiën of bescheiden, als waarop hij vermeent zijn verzoek te kunnen funderen, ten einde vervolgens door het collegie deswegens gedisponeerd worde, in voegen als zal worden bevonden te behooren.*

Art. (481). *Wanneer aan den procureur des Konings eenige provisie van justitie verleend is, zal die ten spoedigste moeten worden*

geëxploiteerd, doch zal aan den geaccuseerden, tegen wien dezelve disponeert, daarvan geene kopij of lecture behoeven verleend te worden.

Art. (482). Ingeval van dagvaarding in persoon, zal den dag moeten worden beteekend tegen veertien dagen, of uit hoofde van den verderen afstand of moeijelijkheid der reize, tegen drie weken na het exploit; en tegen zes weken daarna, of langer, naar de omstandigheden, indien de gedaagde zich niet binnen het rijk onthoudt.

Art. (483). Wanneer opene brieven van

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

...den Hove...

...Advokaat Fiskaal r. o. ...

Art. 138. Een gedaagde in persoon zal in geen geval ter openbare rolle verschijnen, dan alleen om de definitive sententie te horen pronuncieeren.

Art. 139.

...het Hof...

...Advokaat Fiskaal...
...denzelven Advokaat Fiskaal...

DERDE TITEL.

DERDE HOOFDSTUK.

Verhooren in extra-ordinair proces.

Art. 140.

...het Hof...

mandament van dagvaarding in persoon zijn verleend, gelijk mede ingeval de geaccuseerde bij openbare edicte moet worden gedagvaard, zal de gedaagde worden geciteerd, om op de hem te beteekenen dag in eigen persoon te compareren ter rolle van *de vierschaar*, ten einde te aanhooren zoodanigen eisch en conclusie of zoodanige verzoeken, als de *procureur des Konings r. o.* zal willen doen of nemen.

Art. (484). Maar indien alleenlijk eene dagvaarding in persoon bij beslotene brieven is verleend, zal den gedaagden daarbij eenen preciesen dag worden beteekend, om in eigen persoon te compareren in de vergaderkamer van *de hooge militaire vierschaar*, voor commissarissen in der tijd, ter audiëntie van de rolle gecommiteerd, ten einde door dezelve, in presentie van den *procureur des Konings* te worden gehoord op artikelen van wege *de procureurschap des Konings* te exhiberen.

Art. (485). Een gedaagden in persoon bij beslotene brieven, als voren, zal ten processe beschreven in persoon genaamd worden.

Art. (486). De gevangenen zullen binnen vier-en-twintig uren na de apprehensie, of na de overbrenging in de residentie van *de vierschaar*, en de gedaagden of beschrevenen in persoon ten beteekenden dage, respectievelijk gehoord worden.

Art. (487). De artikelen, waarop de procureur des Konings de beschuldigde zal willen doen hooren, zullen vooraf aan commissarissen geëxhibeerd worden, ten einde, indien zij daarop eenige aanmerkingen mogten hebben, dezelve artikelen kunnen worden geredresseerd.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 160.

... het Hof...

Art. 161. Het Hof...

... Advokaat Fiskaal...

Art. 162.

... Advokaat Fiskaal...

... den Hove...

Art. 186. ... Advokaat Fiskaal...

... den Hove...

Art. (488). Wijders zullen de procedures tegen de gevangenen en gedaagden, of beschrevenen in persoon, met den meest mogelijken spoed worden voortgezet, zoodanig, dat tusschen de respective verhooren geen meerder tijd zal mogen verloopen dan van drie dagen, ten ware om wettige redenen, staande ter beoordeeling van commissarissen van *de hooge militaire vierschaar* in zoodanige zaak fungerende, een langer termijn mogt worden verleend.

Art. (489). *De hooge militaire vierschaar* en derzelve commissarissen zullen, ingeval zij noodig oordeelen aan den *procureur des Konings* te moeten accorderen eene prolongatie van den termijn tot het nader verhoor van den gevangenen of gedaagden bij het naast voorgaand artikel bepaald, moeten zorgen dat het voorschreven uitstel niet voor langeren tijd, dan ten dienste der justitie volstrekt noodzakelijk is, worde geaccordeerd.

Art. (490). In geene zaak zullen meer dan vier verhooren, de confrontatiën echter daaronder niet berekend, mogen plaats hebben, ten ware om zeer bijzondere redenen den *procureur des Konings*, noch het doen van een of meerdere verhooren daar te boven mogt worden geaccordeerd; zullende hij in dien gevalle daartoe admissie moeten verzoeken aan het collegie van *de hooge militaire vierschaar*, hetwelk deswegens, na verhoor van commissarissen in de zaak fungerende, zal disponeren.

Art. (491). Zoodra de *procureur des Konings* aan commissarissen zal hebben verklaard, dat hij de verhooren houdt voor voltrokken, zal dezelve binnen den tijd van acht dagen na die verklaring, bij memorie aan *de hooge militaire vierschaar* moeten verzoeken admissie om eisch te doen op confessie, of op convictie, of wel indien hij oordeelt dat de gevangene of gedaagde onschuldig is, of dat de bewijzen niet genoegzaam zijn om hem schuldig te verklaren, als dan verzoeken, dat de gevangen of gedaagden moge geabsolveerd en dienvolgende ontslagen worden, of des noods, dat de gevangen of gedaagden provisioneel ontslagen worde onder handtasting respectivelijk, naar mate van de omstandigheden.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 187. ... Advokaat Fiskaal...

... het Hof...

Art. 188. ... Advokaat Fiskaal...

... het Hof...

... het Hof...

Art. 189.

... Advokaat Fiskaal...

... Griffie van het Hof...

Art. 190.

... Advokaat Fiskaal...

... Griffie van het Hof...

... Advokaat Fiskaal...

Art. (492). Indien de *procureur des Konings* geadmiteerd wordt om op confessie regt te verzoeken, zal hij gehouden zijn, om binnen acht dagen na die bekomen admisatie te dienen van eene schriftelijke conclusie van eisch, met de daartoe betrekkelijke stukken onder behoortijken inventaris geproduceerd, waarop *deze vierschaar* dan zonder verderen vorm van proces, en uitterlijk binnen veertien dagen regt zal doen.

Art. (493). Indien de *procureur des Konings* geadmiteerd wordt om regt te verzoeken op convictie, zal *de vierschaar* van die dispositie mede aanstonds kennis doen geven aan den gevangenen of gedaagden, en denzelven de vrijheid geven om een of meer practizijns te verkiezen, ten einde summierlijk en buiten figuur van proces zoodanige defensie voor hem te doen, als hij zal te rade worden, of indien hij geene practizijns konde bekomen, zal *deze vierschaar* een of meerdere practizijns ten dien einde aan den gevangen of gedaagden toevoegen; aan welke verkozene of toegevoegde practizijns dadelijk, vrij acces tot den gevangenen zal worden verleend.

Art. (494). Binnen den tijd van acht dagen na de admisatie van den *procureur des Konings*, om regt op convictie te vragen, zal dezelve gehouden zijn, om zijne conclusie van eisch met de daartoe betrekkelijke stukken, onder eenen behoortijken inventaris, ter *secretarij van de hooge vierschaar* in te leveren, en ter gelijker tijd, zoo van dezelve conclusie, als van den inventaris eene kopij doen ter hand stellen aan den gevangen of gedaagden of deszelfs practizijns.

Art. (495). Binnen tweemaal vier-en-twintig uren na de overlevering der kopijen van de conclusie van eisch, en van den inventaris door den *procureur des Konings* ingediend, zal de gevangen of gedaagden, of deszelfs practizijns, schriftelijk ter *secretarij van de hooge militaire vierschaar* opgeven, of hij gevangen of gedaagden van eenige stukken, op dien inventaris geproduceerd, al of niet kopijen verlangt, en in het eerstgemeld geval die stukken tevens moeten specificeren; zullende vervolgens binnen zes dagen daarna, door den *procureur des Konings* aan dat verzoek van den gevangen

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 191.

... Advokaat Fiskaal...
 ... het Hof, ...
 ... hetwelk...

Art. 192.

... Advokaat Fiskaal...
 ... Advokaat Fiskaal...
 ... den Hove...

Art. 193.

... het Hof...

... vier dagen voor het
 einde van den termijn tot
 het indienen bepaald, kop-
 pien aan den Advokaat
 Fiskaal worden overge-
 geven.

Art. 194.

... Hove...
 ... Advokaat Fiskaal...

Art. 195. Het Hof...

... Advokaat Fiskaal...

of gedaagden of deszelfs practizijns moeten worden voldaan.

Art. (496). Indien des gevangens of gedaagdens practizijns vermeenens visie te moeten hebben van de originele bewijzen door den *procureur des Konings* geproduceerd, zullen dezelve zich daartoe aan *de vierschaar* kunnen adresseren, welke daarop naar omstandigheden zal disponeren.

Art. (497). Het zal den gevangen vrijstaan, om de getuigen van den *procureur des Konings*, op contra-vragen te hooren, zullende dezelve getuigen te dien einde door den *procureur des Konings*, daartoe, door of van wege den gevangen of gedaagden geïnstituueerd zijnde, voor commissarissen uit *de vierschaar* moeten worden geciteerd.

Art. (498). Wijders zal de gevangen of gedaagden alle zoodanige stukken als hij vermeent tot zijne defensie te dienen, aan *de vierschaar* onder eene behoorlijke notitie of inventaris suppediteren, en daarbij kunnen voegen eene deductie of memorie van regten, mits van denzelven inventaris en de stukken daarbij vermeld *te gelijk kopij aan den procureur des Konings* worde overgegeven.

Art. (499). De gevangen of gedaagde zal insgelijks des te rade wordende (na daartoe permissie verzocht te hebben) zijne getuigen voor commissarissen uit deze *vierschaar* mogen citeren, wanneer hij zulks vooraf aan den *procureur des Konings* met overlevering van kopijen als voren, zal moeten insinueren, ten einde dezelve getuigen ook te kunnen hooren op contra-vragen.

Art. (500). *De vierschaar* zal den tijd, binnen welken den gevangen of gedaagden defensie zal kunnen doen, moeten bepalen, zoo dra de *procureur des Konings* gediend heeft van zijne conclusie, met de daartoe behoorende stukken, en zal zich in het maken van die bepalingen regelen, naar de meerdere of mindere omslagtigheid en andere omstandigheden der zaak; doch zal die tijd nooit korter dan

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

veertien dagen, en nooit langer dan vier weken mogen zijn, en vervolgens niet mogen worden verlengd dan om de dringendste redenen, en voor geen langer tijd dan volstrekt noodzakelijk zal worden bevonden.

Art. 196.

...Advokaat Fiskaal...
... het Hof...

Art. (501). Binnen denzelfden tijd zal ook de *procureur des Konings* eene secrete memorie tot adstructie van zijnen criminelen eisch aan *de vierschaar* kunnen overgeven.

Art. 197.

... het Hof....

Art. (502). De tijd aan den gevangen of gedaagden tot het doen zijner defensie verleend, verstreken zijnde, het zij hij al of niet defensie gedaan hebbe, zal *de vierschaar* binnen veertien dagen daarna, de zaak in overweging nemen en in dezelve zoo spoedig mogelijk ten definitiven sententiëren, even als wanneer 'er regt op confessie is verzocht.

DERDE TITEL.

VIERDE HOOFDSTUK.

Ordinair Proces.

Art. 198. ...het Hof...

...Advokaat Fiskaal...
... het Hof...

Art. (503). Indien *de hooge militaire vierschaar*, het zij wanneer de *procureur des Konings* admisie verzocht heeft om regt te vragen op confessie of op convictie, het zij na examen van des gevangens of gedaagdens defensie, mogt bevinden, dat de zaak duister en twijfelachtig ware, zal *dezelve vierschaar*, den gevangen of gedaagden mogen ontvangen in een ordinair proces, of denzelven, de zaak daartoe gedisponeerd vindende, kunnen absolveren, of ook onder handtasting ontslaan; maar zal het ontvangen in een ordinair proces geen plaats mogen hebben, dan alleenlijk in zoodanige zeldzame gevallen, waarin *de vierschaar* vermeent, dat de zaak buiten dien niet zoude kunnen worden afgedaan.

Art. 199. ...het Hof...

... het zelve...
...Advokaat Fiskaal...

Art. (504) Indien *deze vierschaar* een gevangen of gedaagden in persoon mogt ontvangen in een ordinair proces, zal *dezelve* daarvan aanstonds bij resolutie kennis geven aan den *procureur des Konings*, mitsgaders aan den gevangen of gedaagden, en tevens aan des gevangens practizijns, als nog vrij acces tot denzelven gevangen verleen.

Art. 200.
... Advokaat Fiskaal ...

... Advokaat Fiskaal ...

... door den Procureur
van den Advokaat Fiskaal
gratis gegeven worden.

Art. 201.
... Advokaat Fiskaal ...

Art. 202.
... Advokaat Fiskaal ...

... Advokaat Fiskaal ...

Art. 203.
... Advokaat Fiskaal ...

... dezen Hove ...

Art. 204.
... Advokaat Fiskaal ...

... den Hove ...

Art. (505). In dat geval zal *de procureur des Konings* gehouden zijn, om binnen acht dagen, na het bekomen der resolutie, ter rolle te dienen van zijne conclusie van eisch, en aan de practizijns van den gevangen of gedaagden, zoo zij zulks als dan ter rolle mogten verzoeken, binnen de eerstvolgende acht dagen doen ter hand stellen, kopijen van alle zoodanige stukken, als waarop hij *procureur des Konings* zijnen eisch zal funderen; zullende de kosten, vallende op het formeren der voorschreven kopijen door den gevangen of gedaagden moeten worden betaald, of zoo hij onvermogen is, aan den *procureur van den procureur des Konings* in zijne *declaratie ten laste van den lande* gevalideerd worden.

Art. (506). Binnen den tijd van acht dagen, na dat de *procureur des Konings* van zijne conclusie van eisch gediend, of wel aan de verzoeken om kopijen voldaan zal hebben, zal de gevangen of gedaagden moeten dienen van zijne conclusie van antwoord.

Art. (507). Binnen drie eerstvolgende dagen, zal de *procureur des Konings* dienen van conclusie van repliek of voor repliek persisteren, in welk laatste geval, van wege den gevangen of gedaagden aanstonds zal moeten worden gepersisteerd voor dupliek; doch wanneer door den *procureur des Konings* gediend wordt van eene conclusie van repliek met middelen, zal aan de zijde van den gevangen, of gedaagden binnen drie dagen daarna worden gedupliceerd.

Art. (508). De zaak dus voldongen zijnde, zal, zoo door den *procureur des Konings*, als door of van wege den gevangen of gedaagden binnen acht dagen na het voldingen, ter rolle van *deze vierschaar* moeten worden gediend en gewisseld van inventarissen en stukken.

Art. (509). Indien, het zij aan de zijde van den *procureur des Konings*, het zij aan de zijde van den gevangen of gedaagden eenige verklaringen zijn geproduceerd, zal tot de vereischte beëdiging, zoo wel als tot het hooren van getuigen op contra-vragen, bij request aan *de hooge militaire vierschaar* permissie moeten worden verzocht, en den tijd daartoe door dezelve naar omstandigheden, doch altijd zoo kort als doenlijk is, worden bepaald, hetwelk

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

ook zal plaats hebben, ingeval men aan een van beide zijden ampliatië-productie zoude willen doen.

Art. 205.

... Advokaat Fiskaal...

... het Officie Fiskaal...

Art. (510). De kosten, welke aan de getuigen van den *procureur des Konings*, wegens gedane reizen, verteringen of verzuimden tijd, zullen moeten worden voldaan, zullen door den procureur van den *procureur des Konings* voorgeschoten, en in zijne rekening ten laste van den lande gebragt worden, indien hij die van den gevangen of gedaagden, wanneer dezelve in de kosten en misen van justitie wordt gecondemneerd, niet mogt kunnen terug bekomen; zullende de gevangen of gedaagden moeten voldoen de kosten der getuigen, die door hem gecisteerd worden, ten zij een gevangen of gedaagden daartoe onvermogen mogt zijn, in welk geval de kosten mede door den procureur van den *procureur des Konings* zullen moeten betaald, en door hem aan den lande in rekening gebragt worden.

Art. 206.

... het Hof...

Art. (511). Nadat de zaak in voege als voren zal zijn geïnstituëerd zal dezelve worden bepleit binnen den tijd door *de vierschaar*, naar mate van de omstandigheden te bepalen; doch welken tijd nooit langer dan vier weken daarna zal mogen worden gesteld.

Art. 207.

... het Hof...

Art (512). Zoo spoedig mogelijk, althans binnen veertien dagen na het afloopen der plijddooi, zal de zaak in *de vierschaar* ter tafel moeten gebragt worden, om daarin te sentiëren.

DERDE TITEL.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Proces in contumacie.

Art. 208. Wanneer...

... andermaal gedagvaard of beschreven worden.

Art. (513). *Indien* een gedaagden of beschreven in persoon in gebreke blijft te compareren, zal denzelven *geapprehendeerd, en in besloten hechtenis gebragt worden.*

Art. (514). Alle geaccusseerden, welke zich voortvlugtig maken, zullen, nadat daartoe autorisatie van de vierschaar zal verzocht en verkregen zijn, openbaarlijk worden ingedaagd, in voege als bij art. (586) is vermeld.

Art. (515). Alle de termijnen, welke bij de voorgaande artikelen zijn bepaald, zullen zijn peremptoir, en op absoluut verstek, welke verstekken zoo dra dezelve zijn verleend, aanstonds zullen moeten opgemaakt worden.

(ZEVENDE) TITEL.

Over den aanleg van een crimineel proces, in plaatsen buiten de residentie van den krijgsraad.

Art. (516). Wanneer door den commanderende officier van het garnizoen (na dat het onderzoek bij art. 430 vermeld, heeft plaats gehad) zal zijn bepaald, dat over de fout of misdaad, aan den beklaagden te laste gelegd, door een krijgsraad moet worden erkend, gelijk mede, bijaldien een militair persoon in flagrante door de militaire of burgerlijke justitie, op het plegen van eenige misdaad, staande ter judicature van den militairen regter, is geapprehendeerd, zal de voornoemde kommandant dadelijk, na dat hij van de apprehensie kennis zal hebben bekomen, twee officieren uit dat garnizoen benoemen tot commissarissen, om den gearresteerden of beklaagden binnen vier-en-twintig uren na de gedane apprehensie te hooren, en zoodanige verdere precedente informatiën te nemen als vereischt worden.

Art. (517). De commissarissen zullen worden geadsisteerd door den plaats-majoor van het garnizoen, of door eenen anderen daartoe geschikt officier of onder-officier, ter benoeming van den commanderende officier van het garnizoen, welke geadjungeerde persoon, de artikelen examinatoire van het summier verhoor voor den beklaagden, en ook des noods, de vraagpunten voor de getuigen zal ontwerpen, mitsgaders bij alle deze verhooren de functie van secretaris zal waarnemen, en een behoorlijk proces-verhaal dressereren.

Art. (518). Alle de zoodanigen, die ter oorzaak dat zij in de onderhavige zaak eenigzins betrokken zijn, of daaromtrent klagten hebben ingeleverd, of ook uit hoofde dat dezelve aan den beschuldigten, het zij in den bloede, het zij door huwelijk zijn vermaagschapt,

volgens het gestatueerde bij art. (251) niet zouden mogen zijn leden van een krijgsraad over den beklaagden, zullen ook niet mogen worden benoemd als commissarissen tot het nemen van precedente informatiën, noch tot derzelver adjunct.

Art. (519). Ook zullen die genen, welken wegens vermaagschapping aan elkander of aan den procureur des Konings bij den krijgsraad fungerende, volgens het gestatueerde bij art. (251) niet te zamen in eenen krijgsraad zitting zoude kunnen hebben, niet te gelijk als commissarissen of derzelver adjunct mogen fungeren.

Art. (520). Wanneer een officier moet worden te regt gesteld, zullen geene andere officieren als commissarissen mogen fungeren, dan die van eenen hoogerem of althans van eenen gelijken rang zijn, als die door den beklaagden wordt bekleed.

Art. (521). De commanderende officieren der garnizoenen, zullen in het benoemen van commissarissen tot het nemen van precedente informatiën zich, zoo verre zulks gevoegelijk zal kunnen geschieden, reguleren naar eene toerbeurt of rooster, daartoe in de garnizoenen te houden, opdat de eene officier niet boven de andere bezwaard, en te gelijk alle vermoedens van partijdigheid voorgekomen worden.

Art. (522). Nogtans zullen de commanderende officieren, zoo veel mogelijk zorgen, dat in elke zaak onder de benoemde commissarissen één gevonden wordt, die den rang heeft ten minste van kapitein in 's Konings armée.

Art. (523). Bijaldien een aan de toerbeurt staande officier, uit hoofde van zoodanige of soortgelijke redenen als in de vorenstaande art. (518, 519 en 520), gemeld, verhinderd wordt als commissaris te fungeren, of zich buiten het garnizoen mogt bevinden, zal de volgende in deszelfs plaats gecommandeerd worden, gelijk ook, indien zulks mogt gebeuren omtrent de adjunct, als dan door den commanderenden officier een ander tot die functie worden aangesteld.

Art. (524). De commanderende officier van

het garnizoen zal de klagten, met de stukken daartoe behoorende, zoo dra mogelijk, stellen in handen van den benoemden adjunct, ten einde deswegens het noodige te verrigten.

Art. (525). De adjunct zal dadelijk de vereischte artikelen examinatoire voor het summier verhoor van den beklaagden in gereedheid moeten brengen, en dezelve vóór den aanvang van het verhoor aan commissarissen exhiberen, ten einde hem in de gelegenheid te stellen, om zoo zij daarop eenige aanmerkingen mogten hebben, die te doen redresseren.

Art. (526). Binnen vier-en-twintig uren, na dat de klagten, en de daartoe behoorende stukken in handen van den adjunct zullen zijn gesteld, zal de beklaagde summierlijk moeten worden gehoord, op artikelen, omtrent alle de feiten in de klagten vermeld.

Art. (527). Insgelijks zullen door commissarissen worden gehoord alle de genen waaromtrent mogt blijken, dat dezelve wegens de onderhavige zaak, het zij tot belasting, het zij tot ontlasting van den beklaagden getuigenis kunnen geven zoo verre dezulke in de garnizoenplaats, of binnen den afstand van een uur van zoodanige plaats gevonden worden.

Art. (528). De verklaringen door de getuigen afgelegd, zullen door hen geteekend en voor commissarissen, zoo deze het voegzaam achten, met eede worden bevestigd.

Art. (529). Wijders zullen commissarissen en derzelver adjunct respectievelijk, met opzigt tot het examineren der beklaagden, als mede nopens het requireren, en hooren der getuigen, en wijders ook omtrent het teekenen of doen teekenen der verhooren alles moeten observeren, hetgeen bij de kapitellen, handelenden van de krijggraden en de manier van procederen bij dezelve, zoo ten aanzien van den regter en den procureur des Konings, als wegens de beschuldigden en getuigen, elk in zijne betrekking is bepaald, zoo verre zulks op het summier verhoor van den beklaagden, en het nemen van precedente informatiën, eenigzins toepasselijk is.

Art. (530). Het zal ook aan den beklaagden vrijstaan, om indien hij mogt vermeenen

wettige redenen te hebben, ten einde de benoemde commissarissen of derzelver adjunct te recuseren, als onbevoegd om in de onderhavige zaak in de voorschreven respectieve qualiteiten te fungeren, zulks met behoorlijke decentie voortedragen.

Art. (531). In dat geval zal daar van dadelijk rapport worden gedaan aan den commandierenden officier van het garnizoen, welke indien hij de aangevoerde redenen (*gegrond*) mogt oordeelen, een tot commissaris of adjunct in plaats van den gerecuseerden zal commanderen, maar in het contrarie geval, den benoemden, zal ordonneren, om met de zaak voorttegaan.

Art. (532). Wanneer de beklagde de misdaad of misdaden hem te laste gelegd, bij het summier verhoor, geheel of ten deele mogt hebben bekend, zal hij den volgenden dag op zijne confessie worden gerecolleerd, en ingevalle hij daarbij persisteert, zal dat persistit onder het summier verhoor gesteld worden.

Art. (533). Indien de beschuldigde bij het voorschreven recollement zijne confessie geheel of ten deele mogt herroepen, zal daarvan mede onder het summier verhoor behoorlijk aantekening worden gehouden.

Art. (534). In gevalle de beklagde bij het summier verhoor niet heeft kunnen worden gebracht tot confessie, zal hij door de garnizoens-commissarissen niet verder worden gehoord, ten ware zulks om dringende redenen ter ontdekking der waarheid of ten dienste van de justitie door commissarissen noodzakelijk mogt worden geoordeeld; zullende in zoodanige bijzondere gevallen, nog een tweede verhoor mogen plaats hebben, maar verder of meerder niet, welk tweede verhoor zal moeten geschieden, uiterlijk binnen tweemaal vier-en-twintig uren na het eerste.

Art. (535). De commissarissen met den adjunct, zullen alle dagen ten minste vier uren moeten vaceren tot het hooren van den beklagden, mitsgaders tot het nemen der verdere precedente informatiën, en zulks zoo lang tot derzelver werkzaamheden zullen zijn afgeloopen.

Art. (536). De officieren, welke als com-

missarissen in maniere voorschreven zijn benoemd, zullen niet met verlof uit het garnizoen mogen vertrekken, vóór en aler de informatiën ten eenenmale zullen afgeloopen zijn, ten ware zulks om allerdringendste redenen, staande ter beoordeeling van den kommandant van het garnizoen mogt worden gepermitteerd, wanneer dezelve, gelijk mede, ingevalle van ziekte of ander wettig belet, dadelijk door een ander zullen worden vervangen.

Art. (537). Zoodra de precedente informatiën zullen zijn afgeloopen, zal het proces-verbaal, bij den adjunct in voege voorschreven ontworpen, door commissarissen worden geëxamineerd, mitsgaders des noods geredresseerd of goedgekeurd zijnde, door beide dezelve, als mede door den adjunct geteekend, benevens alle de stukken daartoe behoorende, behoorlijk verzegeld, binnen vier-en-twintig uren gezonden worden aan den commanderenden officier van het garnizoen.

Art. (538). De commanderende officier van het garnizoen voornoemd, zal het bij hem ontvangen proces-verbaal, met alle de stukken daartoe betrekkelijk, bij eene besloten missive, per eerst vertrekkende post doen toekomen aan den procureur des Konings bij den krijgsraad in 't departement fungerende.

Art. (539). Wanneer de beklagde gearresteerd, en in voege voorschreven summier verhoord is, in eene andere garnizoensplaats, als daar de krijgsraad zitting houdt, zal de commanderende officier van het garnizoen, ook dadelijk na den afloop van hetzelfde verhoor, den beklagden onder behoorlijke precautiën doen transporteren naar de residentie van den krijgsraad, ten einde aldaar bij den geweldigen provoost in bewaring gebragt te worden.

Art. (540). Indien de beklagde, vóór en aler het summier verhoor heeft plaats gehad, niet mogt gearresteerd zijn, en bij hetzelfde examen ook geene redenen zijn voorgekomen, om hem, hangende het verder onderzoek in verzekerde bewaring te doen stellen, zal mede in het voorschreven geval, dat dezelve zich bevindt in eene andere garnizoensplaats, als daar het hoofdkwartier gevestigd is, de commanderende officier van het garnizoen, nadat

de precedente informatiën zullen zijn voltrokken, denzelven ordonneren, om zich dadelijk te begeven naar het voorschreven hoofdkwartier, en bij zijn arrivement aldaar daarvan behoorlijke kennis te geven, zoo aan den commanderenden generaal of officier, als aan den procureur des Konings in het departement fungerende.

Art. (541). Alzulke officieren, welke uit hoofde van hunnen hooger rang niet behoeven te regt te staan voor den krijgsraad in het departement, zullen ook niet kunnen worden onderworpen aan eenig summier onderzoek van commissarissen in de Garnizoensplaatsen.

(ACHTSTE) TITEL.

Van den verderen voortgang van hetzelfde bij den krijgsraad, mitsgaders in het generaal van de instructie van een proces voor den krijgsraad.

Art. (542). Wanneer de procureur des Konings, de stukken en informatiën bij den vorigen titel omschreven, heeft ontvangen, of ook in 't generaal, wanneer den procureur des Konings van den commanderende officier in 't departement, de klagten tegen eenig militair persoon, welke voor den krijgsraad moet worden te regt gesteld, heeft ontvangen, ofte ook, wanneer hij zelve de noodige informatiën heeft ingewonnen, en den beklagden daarop gearresteerd is, zal het proces dadelijk een aanvang nemen.

Art. (543). Tot dat einde, zal de procureur des Konings daarvan ten spoedigste moeten kennis geven aan den president van den krijgsraad, ten einde de zaak in deliberatie te brengen.

Art. (544). Zoodra eenigzins mogelijk is, en uiterlijk binnen vier en twintig uren daarna, zal de zaak bij de krijgsraads-vergadering in overweging gebragt worden.

Art. (545). Wanneer de beklagde een onderofficier of soldaat is, en ingevolge het bepaalde bij artikel (539) naar de residentie van den krijgsraad is getransporteerd, of aldaar gearresteerd, zal hij, gedurende het onderzoek der zaak bij den geweldigen provoost in bewaring moeten blijven; maar bijaldien de beschuldigde den

rang van officier heeft, zal op voordragt van den procureur des Konings, door den krijgsraad, zoodra de zaak ter kennis van die vergadering zal zijn gebragt, worden bepaald, of de aard en omstandigheden der zaak al of niet vorderen dat zoodanigen beklaagden, gedurende het proces wordt gecustodieerd, en in het eerstgemelde geval, of het noodzakelijk zij, dat hij in het provoosthuis gecustodieerd worde of blijve, dan of een huis-, kamer- of plaatselijk arrest kan volstaan.

Art. (546). De dispositie van den krijgsraad in het vorenstaande artikel vermeld, zal ter kennis van den beklaagden gebragt, en dadelijk ter executie gelegd worden, door den provoost geweldige, welke ook verplicht zal wezen, om van zijne verrigting en wedervaren een schriftelijk relaas te formeren, mitsgaders aan den procureur des Konings ter hand stellen.

Art. (547). Indien een beklaagden, ten tijde wanneer de zaak ter kennis van den krijgsraad wordt gebragt, zich in vrijheid bevindt of wel gearresteerd, maar niet bij den geweldigen provoost gedetineerd is, en de krijgsraad, na lecture en overweging der klagten, mitsgaders van de precedente informatiën niet noodzakelijk oordeelt, hem gedurende het onderzoek der zaak in hechtenis te stellen, zoo zal als dan (ofschoon ook aan den beklaagden een huis-, kamer- of plaatselijk arrest zoude mogen opgelegd zijn) eene schriftelijke autorisatie door den krijgsraad op den provoost geweldige verleend en uitgevaardigd worden, om zoodanigen beschuldigden, tegen zekeren dag en uur, welke zoo kort als mogelijk is, zullen bepaald worden, te requireren voor officieren-commissarissen in het provoosthuis, ten einde, ter zake van de tegen hem ingebragte klagten te antwoorden op zoodanige artikelen, als door of van wege den procureur des Konings aan hem zullen worden voorgehouden. En zal de provoost geweldige kopij van de voorschreven citatie of requisitie, met prefictie van den tijd der comparitie, aan den beklaagden ter hand stellen, mitsgaders van zijn exploit een relaas formeren, en aan den procureur des Konings doen geworden.

Art. (548). Wanneer een beklaagden zich

in vrijheid bevindt, of alleenlijk in zijn huis of kamer of plaatselijk gearresteerd is, doch gedurende den loop van het proces, redenen of omstandigheden voorkomen, welke eenig arrest of wel eene detensie bij den geweldigen provoost noodzakelijk maken, zal de procureur des Konings daartoe de noodige voordragt doen aan den krijgsraad, die alsdan daaromtrent, naar bevind van zaken, zal disponeren.

Art. (549). Indien de procureur des Konings vermeent dat 'er redenen of omstandigheden zijn voorgekomen, om een gearresteerden of gedetineerden nog vóór het uiteinde der procedures, uit het arrest of detensie door den krijgsraad bepaald, te ontslaan, zal hij zulks aan die vergadering insgelijks moeten voordragen, ten einde naar behooren daarop worde gedisponeerd.

Art. (550). Ingevalle een beklaagde vóór het uiteinde van het proces door den krijgsraad, op voordragt van den procureur des Konings, of wel anders *ex officio*, na verhoor van den procureur des Konings, uit zijn arrest of detensie mogt worden ontslagen, gelijk mede, wanneer aan een beklaagden, die zich buiten arrest of detensie bevindt, na den afloop van een verhoor wordt vergund, om zich wederom te absenteren, en op vrije voeten te blijven, zal de zoodanige, bij handtasting, te doen aan den oudsten commissaris tot de verhooren vacerende, ofte aan den president van den krijgsraad moeten beloven, dat hij zich ten allen tijde (des vereischt wordende) wederom in persoon zal susteren, op pene van daarvan in gebreke blijvende, te worden gehouden als de misdaad, hem te laste gelegd, bekend hebbende, of van dezelve overtuigd zijnde, en zal daarvan, bij het verhoor van den krijgsraad, behoorlijke aantekening worden gehouden.

Art. (551). Zoo dikwijls als een beklaagde, welke niet in het provoosthuis is gearresteerd, voor den krijgsraad of deszelfs commissarissen zal moeten verschijnen, zal hij daartoe gerequireerd worden door den provoost geweldige, welke van zijne verrigtingen een schriftelijk relaas aan den procureur des Konings (zal) ter hand stellen.

Art. (552). Een gedetineerde bij den geweldigen provoost zal altijd binnen tweemaal

vier en twintig uren, na dat de zaak bij den krijgsraad in overweging zal zijn gebragt, moeten verhoord worden; of dat hij uit eene andere garnizoensplaats, dan daar het hoofdkwartier gevestigd is, derwaarts is getransporteerd, en de krijgsraad heeft geoordeeld dat hij in detensie behoort te blijven, zal het verhoor moeten plaats hebben binnen vier en twintig uren na zijn arrivement.

Art. (553). Bijaldien het echter uit de overgezondene stukken mogt blijken, dat de gedaagde de feiten aan hem te laste gelegd, mitsgaders het misdadige van dezelve aan de garnizoens-commissarissen volledig mogt hebben bekend, en dat tevens van het *corpus delicti* blijkt, zal de krijgsraad op voordragt van den procureur des Konings in de confessie voor garnizoens-commissarissen gedaan, kunnen berusten, en dezelve houden van zulke kracht, als of dezelve voor commissarissen uit den krijgsraad zelfs was afgelegd, of ook dien onverminderd, en naar bevind van zaken en omstandigheden een ander verhoor kunnen ordonneren, hetwelk als dan mede zal moeten plaats hebben binnen vier en twintig uren na het arrivement van den beklaagden.

Art. (554). Ten einde aan het gestatueerde bij artikel (547) zal kunnen worden voldaan, zullen, ten ware de krijgsraad in de confessie voor de garnizoens-commissarissen had berust, in voegen als in het voorgaand artikel is vermeld, zoodra de zaak van den beklaagden ter kennis van den krijgsraad zal zijn gebragt, door den president twee leden der vergadering benoemd worden, om als commissarissen te vaceren tot het hooren, zoo van den beschuldigten als van de getuigen die in de zaak zouden mogen geconcerneerd zijn.

Art. (555). De president zal zoo veel mogelijk moeten zorgen dat de leden bij tourbeurten tot het doen der verhooren gecommiteerd worden, ten einde de een niet boven den anderen wordt bezwaard, doch zal de president zelve daarvan zijn geëxcuseerd.

Art. (556). Bij het eerste verhoor voor officieren-commissarissen van den krijgsraad, zullen aan den beklaagden nogmaals worden voorgelezen het summier verhoor of de ver-

hooren, aan hem ten overstaan van de garnizoens-commissarissen gehouden alsmede de stukken als toen aan hem geëxhibeerd, en voorts worden afgevraagd of hij bij zijne des tijds gegeven antwoorden persisteert, dan of hij daarin eenige verandering wil hebben gemaakt.

Art. (557). Het persistit van den beklagden bij zijne antwoorden op het voorschreven verhoor of verhooren gegeven, gelijk mede de veranderingen die hij daarin zoude begeeren gemaakt te hebben, zullen door den procureur des Konings onder dezelve verhooren genoteerd, en vervolgens zoo door den beklagden als door de beide officieren-commissarissen en door den procureur des Konings respectievelijk geteekend worden.

Art. (558). Indien een beklagden zich in hechtenis bevindt, wegens beschuldiging van desertie of van soortgelijke misdaad, waarvan het onderzoek uit deszelfs aard en natuur niet opereus of omslagtig is, en het echter noodig mogt zijn dat er twee of meerdere verhooren bij den krijgsraad plaats hebben, zoo zal tusschen de onderscheiden verhooren geen langer tijd dan tweemaal vier en twintig uren moeten verlopen.

Art. (559). Wanneer de zaken van meerder omslag zijn, gelijk mede ingeval de beklagde niet is gedetineerd, zal geene langere intermissie dan vier dagen tusschen de respectieve verhooren mogen plaats hebben.

Art. (560). Indien het echter noodig mogt zijn, nadere informatiën intewinnen of getuigen van elders te requireren om dezelve te hooren, of met den beklagden te confronteren, en de procureur des Konings daardoor, of door eenig ander wettig belet mogt verhinderd worden, respectievelijk binnen den tijd bij de twee naastvoorgaande artikelen bepaald, de verhooren voor te zetten, zal hij zulks aan den krijgsraad moeten voordragen, welke, na daarop ingenomen te hebben de consideratiën van officieren-commissarissen in die zaak benoemd, zoodanig uitstel zal verleenen als naar exigentie van omstandigheden volstrekt noodzakelijk zal worden bevonden, en verder of langer niet: zullende de president en leden van den krijgs-

raad voor alle onnoodige geaccordeerde dilajien personeel verantwoordelijk zijn.

Art. (561). De procureur des Konings zal een beklaagden niet anders mogen hooren, dan op artikelen of vraag-punten, welke hij, zoo het eenigzins mogelijk is, aan officieren-commissarissen vooraf zal moeten exhiberen, ten einde hen in de gelegenheid te stellen, om, zoo zij daarop eenige aanmerkingen mogten hebben, die artikelen te doen redresseren, en zal wijders moeten worden geobserveerd, hetgeen, ten aanzien van het houden der verhooren, bij deze wet aan de regters en de procureurs des Konings is voorgeschreven.

Art. (562). De procureur des Konings zal de genen, van wier getuigenis hij in de zaak voorhanden, eenig gebruik zoude willen maken, zoo verre die door de garnizoens-commissarissen niet gehoord zijn, moeten hooren of doen hooren, ten overstaan van officieren-commissarissen uit den krijgsraad, in maniere voorschreven, ter informatie benoemd, en de getuigenissen altijd in geschrifte doen stellen.

Art. (563). Indien echter de getuigen zijn burgerlijke personen, welke voor den krijgsraad geciteerd, niet verkiezen van hun ordinair *forum* te renuntiëren, zal de procureur des Konings aan de krijgsraads-vergadering moeten exhiberen de vereischten interrogatoriën of vraag-punten, met verzoek om dezelve bij letteren requisitoir te verzenden aan de burgerlijken regtbanken, waaronder zulke personen ressorteren, in dier voege als bij het (...) artikel van het (...) kapittel van dit wetboek (1) is gestatueerd.

Art. (564). Op diezelfde wijze zal door den procureur des Konings worden gehandeld, indien de getuigen wel militairen zijn, maar zich onthouden op de eene of andere plaats binnen 's lands, daar geen garnizoen gevonden wordt, ten ware derzelve persoonlijke comparitie voor officieren-commissarissen uit den krijgsraad ter informatie benoemd, nuttig of noodzakelijk geoordeeld wierdt, in welk geval de daartoe vereischte requisitie zal geschieden aan de commanderende officieren der corpsen, waartoe zulke militairen behooren.

Art. (565). Wanneer eenige militaire per-

(1) Vroeger art. 12 kap. I, Ontw. L. 1808. (Red. M. R. T.)

sonen, wier getuigenissen vereischt worden, zich bevinden in eenige andere garnizoens-plaatsen, dan daar de krijgsraden gehouden worden, zal de procureur des Konings de vraag-punten exhiberen aan de krijgsraads-vergadering, om die bij missive te verzenden aan den commanderenden officier van het garnizoen, ten einde dezelve daarop te hooren, of om bij den voornoemden kommandant aanvrage te doen, ten einde de bedoelde personen te gelasten om op zekeren dag en uur voor commissarissen, ter informatie benoemd, te verschijnen.

Art. (566). Zoo een beklagde tot zijne verschooning of verontschuldiging zich op eenige getuigen mogt hebben beroepen, zullen die naar derzelve aard en woonplaats en op gelijke wijze worden gehoord als de getuigen, van welke de procureur des Konings vermeent zich te moeten bedienen, zoo verre zulks door de garnizoens-commissarissen en derzelve adjunct niet bereids mogt geschied zijn.

Art. (567). Wanneer een beklagde de misdaad, waarvan hij wordt geaccuseerd, geheel of ten deele blijft ontkennen, zal de procureur des Konings aan den zoodanigen, ten overstaan van officieren-commissarissen de informatiën of de verklaringen der getuigen, welke deswegens, ten dienste der justitie zullen zijn ingewonnen, distinctelijk voorlezen, mitsgaders vertoonen alle andere bewijsstukken, waarvan hij procureur des Konings emplooi zoude willen maken; en wijders den beklagden over alles, wat tot de zaak voorhanden eenige betrekking heeft, nader moeten hooren op artikelen, zoo dikwijls als tot een volledig onderzoek der waarheid noodig zal zijn.

Art. (568). Nogtans zal de procureur des Konings zoo veel mogelijk zorgen, dat buiten de confrontatiën in eene zaak niet meerder dan vier of uiterlijk vijf verhooren (het summier verhoor, bij de garnizoens-commissarissen gehouden, daaronder begrepen) plaats hebben, ten ware hij om bijzondere redenen door den krijgsraad tot het doen van meerdere verhooren mogt worden gequalificeerd.

Art. (569). Aan den beschuldigde zal ook distinctelijk worden afgevraagd, of hij tegen de getuigen of de getuigenissen aan hem voorgehou-

den, mitsgaders tegen de geëxhibeerde bewijsstukken iets heeft intebrengen, en zal zulks almede bij het verhoor naauwkeurig worden aangeteekend.

Art. (570). Indien zich, gedurende het nader onderzoek bij den krijgsraad nog eenige nieuwe feiten mogen opdoen, of door den beklagden met betrekking tot de getuigen of getuigenissen iets moet worden geallegeerd, het welk, zoo zulks overeenkomstig de waarheid mogt zijn, de kracht of geloofwaardigheid der dispositiën zoude verminderen, zoo zal de procureur des Konings, ook daaromtrent informatiën moeten nemen, en daarvan vervolgens het noodig gebruik maken.

Art. (571). Ingeval twee of meerdere medeplichtigen bij hunne confessiën merkelyk verschillen of ook, de depositiën van de getuigen en de responsiven van den beschuldigen, in gewigtige punten met elkanderen niet overeenkomen, zoo zullen als dan, tot nader onderzoek der waarheid, confrontatiën moeten plaats hebben.

Art. (572). Wanneer alzoö militaire beschuldigen met elkanderen, of ook militaire getuigen met den beschuldigen moeten geconfronteerd worden, en zoodanige personen zich alle bevinden ter plaatse daar de krijgsraad gehouden wordt, zoo zal de procureur des Konings, aan de krijgsraads-vergadering moeten overleggen de noodige interrogatoriën of vraag-artikelen, met verzoek, dat hij moge worden gequalificeerd, om tot dat einde de vereischte citatiën te laten doen door den geweldigen provoost, welke van zijne verrigtingen zal geven een schriftelyk relaas in voege als hier voren bij artikel (547) is bepaald.

Art. (573). Doch ingevalle militaire personen, welke zich in eene andere plaats als daar de krijgsraad gehouden wordt bevinden, met den beschuldigen moeten geconfronteerd worden, zoo zullen als dan, op verzoek of aanschrijving van den krijgsraad, de commanderende officieren van de garnizoenen, daar zoodanige militairen zich bevinden, of van de corpsen, waartoe zij behooren, dezelve gelasten, om zich op den daar toe te bepalen tijd en plaatse te susteren, of des noods onder de

vereischte precautiën hen deswaarts doen overbrengen.

Art. (574). Indien burgerlijke personen tegen de beschuldigden moeten geconfronteerd worden, en tot dat einde noodig is, dat zoodanige personen voor den militairen regter compareren, zal de procureur des Konings, almede in voege voorz. de vereischte vraagartikelen aan den krijgsraad overleggen, en als dan verder moeten gehandeld worden als bij art. (628) van deze wet is bepaald.

Art. (575). Indien eenige confrontatiën moeten plaats hebben, zal moeten worden geobserveerd, het geen te dien einde, bij deze wet aan de regters en publieke aanklagers is voorschreven.

Art. (576). Wanneer een beklaagde, welke het hem te laste gelegde feit of feiten, of wel het misdadige het welk daarin zoude mogen gelegen zijn, eerst heeft ontkend, en bij een der volgende verhooren voor commissarissen uit den krijgsraad gehouden, is gekomen tot confessie, in zoo verre, dat de procureur des Konings vermeent dat er termen voorhanden zijn, om op dezelve confessie regt te verzoeken, zal als dan mede worden geprocedeerd in voege bij art. (577) is bepaald.

Art. (577). Wanneer de beklaagde niet heeft kunnen worden gebragt tot eene volledige confessie, maar de procureur des Konings niettemin vermeent, dat hij de verhooren van zoodanigen beklaagden kan houden voor voltrokken, zal hij daarvan aan officieren-commissarissen uit den krijgsraad tot het nemen der informatiën benoemd, mitsgaders aan den president van den krijgsraad kennis geven, en zal vervolgens de krijgsraad ten spoedigste, immers binnen den tijd van vier en twintig uren daarna, de zaak wederom in deliberatie nemen.

Art. (578). Alsdan, zullen door den procureur des Konings, alle de stukken tot de onderhavige zaak betrekking hebbende, voorgelezen worden, hetwelk geschied zijnde, zal door den krijgsraad worden geoordeeld, of de procedures zullen kunnen gehouden worden voor voldongen, of in staat van wijzen gebragt, dan of de beschuldigde nog nader moet ge-

hoord of geconfronteerd worden, of wel het een of ander punct nog nader zoude kunnen of behooren te worden onderzocht.

Art. (579). Ingevalle de krijgsraad vermeent, dat de beklaagden nog nader moet worden gehoord, of op eenig punct nog nader onderzoek moet geschieden, zal de procureur des Konings daartoe het noodige met de meest mogelijke spoed in het werk stellen.

Art. (580). Wanneer de krijgsraad van oordeel mogt zijn, dat er nog confrontatiën moeten plaats hebben, zal in dier voege worden geprocèdeerd, als naar mate der onderscheidene gevallen hier voren bij art. (571) en volgende is bepaald.

Art. (581). Bijaldien de krijgsraad verstaat, dat de zaak kan worden gehouden voor vol-dongen, zal de procureur des Konings binnen tweemaal vier en twintig uren dienen van zijne conclusie van eisch of zoodanig verzoek doen, als hierna artikel (584) zal worden omschreven.

Art. (582) De middelen der schrifture van eisch, zullen moeten bestaan in een eenvoudig, doch duidelijk en onderscheiden verhaal van het geval, of van de zaak voorhanden, zoodanig, als daarvan uit de confessie of andere stukken en bewijzen gebleken is, mitsgaders in een betoog van des beklaagdenschuld, bij gevolgtrekking uit het geconfesseerde geallegeerd of bewezen, is afgeleid, en eindelijk in de allegatie van de wet of wetten, welke op het subjecte cas toepasselijk zijn.

Art. (583). Bij het dispositief, of het slot der schrifture van eisch, zal de procureur des Konings concluderen tot zoodanige bepaalde straf of straffen, als hij oordeelt dat op de bewezen misdaad of misdaden bij de wet gesteld, of met de merites der zaak overeenkomstig zijn, met bijvoeging der salutaire clause, of tot zulke andere straffe, als de krijgsraad in goede justitie zal verstaan te behooren, en zullende hij procureur des Konings, eindelijk nog concluderen tot condemnatie van den beklaagden in de kosten en misen der justitie, als mede in de kosten van den processe, des noods ter taxatie en moderatie van den krijgsraad.

Art. (584). Ingeval de procureur des Konings van oordeel is, dat van des beklaagdens onschuld blijkt, of wel dat de bewijzen niet voldoende zijn, om den beklaagden schuldig te verklaren, zal hij aan den krijgsraad verzoeken, dat den beklaagden moge geabsolveerd en dienvolgens ontslagen worden, of des noodts, dat de beklaagde provisioneel onder handtasting ontslage worde.

Art. (585). De procureur des Konings zal binnen drie dagen, nadat de zaak in staat van wijzen zal zijn gebracht, deszelfs conclusie van eisch op verzoek, aan den krijgsraad moeten ter hand stellen, met bijvoeging van alle de verhooren, bewijzen en verdere stukken, welke tot de zaak in kwestie slechts eenige betrekking hebben, en het zij tot belasting, het zij tot ontlasting van den beklaagden zouden kunnen dienen, zoo verre die hem procureur des Konings ter hand gekomen zijn, en zulks onder de letters A, B en zoo vervolgens.

Art. (586). Indien een beschuldigde voortvlugtig mogt zijn, zal, wanneer hij den rang heeft van officier, in allen gevalle zonder onderscheid, maar zoo hij dien rang niet bekleedt, als dan alleen, ingevalle dezelve wordt geaccuseerd van eene misdaad, waar tegen zwaarder straffen zijn gestatueerd, of waarschijnlijk zullen vallen, als confinement en bannissement, bij indaging, tegen den zoodanigen moeten worden geprocedeerd, zoodanig als hier na, bij den titel van 't procederen tegen beschuldigten die absent gebleven of ontvlugt zijn, is gestatueerd.

Art. (587). Binnen drie dagen na dat de procureur des Konings zijne conclusie van eisch of verzoek, of ook zijne schrifture van intendith in eene aanhangige zaak zal hebben ingediend, zal de krijgsraad de zaak nader in overweging nemen, om tot afdoening van dezelve te procederen.

(NEGENDE) TITEL.

Over den aanleg van een proces voor de krijgsraden ter zee.

Art. (588). Wanneer een krijgsraad moet worden gehouden, zal, zoo dra de personen, die

dezelve moeten componeren, benoemd, en in gevalle de vloot, eskader of minder smaldeel binnen gaats mogt liggen, goedgekeurd zullen zijn, in voegen bij den (eersten) titel (zevende hoofdstuk) vermeld, de commanderende officier van zoodanige vloot, eskader of minder smaldeel, daarvan kennis geven aan den president en de leden van dien krijgsraad, als mede aan den procureur des Konings en den secretaris, met last, om respectievelijk, in handen van hem kommandant afteleggen de vereischten eed, en zullen tevens alle de stukken en informatiën betreffende de onderhavige zaak, worden gesteld in handen van den benoemden procureur des Konings, ten einde te procederen overeenkomstig den vorigen titel, voor zoo verre dezelve op de krijgsraden in het generaal van applicatie is.

VIERDE TITEL.**TWEEDE HOOFDSTUK.***Van Submissiën.***Art. 296.**

...den Hove...

Art. 297. Het Hof...**Art. 298.**

...het Hof...

(TIENDE) TITEL.**Van submissiën.**

Art. (589). Wanneer een beschuldigde, tegen wien eene criminele regtsingang is verleend, of ook een impetrant van appointment van purge, in plaats van verdere verdediging, zich verkiest te onderwerpen aan de arbitragie van *den regter, voor wien hij in regten is betrokken*, zal hij de toedragt der zaak met redenen en omstandigheden, tot zijne verschooning kunnende dienen, bij request voordragen, en daarop verzoeken in submissie te worden ontvangen.

Art. (590). *De regter* zal hierop vorderen de consideratiën en het advis van den openbaren aanklager, die daarbij tevens alle te dier zake ingewonnen informatiën en andere stukken zal inleveren.

Art. (591). Indien de misdaad, waarover de suppliant verzoekt in submissie te komen, niet anders dan aan den lijve zal kunnen worden gestraft, of de openbare aanklager reeds zoo verre gevorderd is, dat de suppliant op confessie, of ook, zonder dezelve, op de voorhanden zijnde bewijzen zoude behooren te worden gecondemneerd, zal *de regter* op het request niet disponeren, maar hetzelfde voegen bij de stukken van den processe, om bij de

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 299. ...het Hof...

...het Hof...

...sententieeren.

Art. 300. Desententie...

...het Hof...

VIERDE TITEL.

DERDE HOOFDSTUK.

*Van onbevoegdheid des
Regters.*

Art. 301. ...het Hof...

...regtsingang...

...regter...

...hetzelve...

...’s Hoves...

Art. 302. ...het Hof..

...regtsingang..

...het zelve...

...’s Hoves...

afdoening daarvan, op de door den suppliant bijgebragte redenen van verschooning zoodanig te regarderen, als in goede justitie zal behooren.

Art. (592). Wanneer integendeel, *de regter* bevindt dat de misdaad minder strafbaar, of in hare omstandigheden zoo duister is, dat een meer omslagtig onderzoek zoude vereischt worden, dan het gewigt van de zaak schijnt te vorderen, zal *de regter*, zonder onderscheid, of de openbare aanklager voor of tegen het verzoek hebbe geadviseerd, den suppliant in submittie mogen ontvangen, en naar bevind van zaken *vonnissen*.

Art. (593). *Het vonnis* zal in eene vertrek-kamer of op de rolle aan den gecondemneerden worden voorgelezen, zoo als *de regter* zal oordeelen te behooren.

(ELFDE) TITEL.

Van de procedures in de beide regtsingangen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van onbevoegdheid des regters.

Art. (594). Wanneer een *regter* oordeelt, het zij bij eene apprehensie op heeter daad, of bij een verzoek des openbaren aanklagers, om eenen *criminenen regtsingang*, het zij in den loop van den processe, dat over die zaak of persoon een ander *regter in dit rijk*, bij de wet is gesteld, zal *hij* (ofschoon de beschuldigde *des regters* onbevoegdheid niet had beweerd, of zelfs zich aan denzelven vrijwillig onderworpen) aan den bevoegden *regter* daarvan kennis geven, om met aanbod, den beschuldigten, indien die geapprehendeerd is, over te leveren.

Art. (595). Ingeval het aan *den regter* denkkelijk voorkomt, of de persoon, tegen wien, of de zaak waarover eene *criminele regtsingang* wordt verzocht, wel onder deszelfs regtsgebied behoort, zal *hij* van den openbaren aanklager vorderen eene opgave der gronden, waarop dezelve meent *des regters* bevoegdheid te berusten.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 303. Het Hof...

Art. (596). *De regter* zal, bij bevindt van onbevoegdheid, den openbaren aanklager gelasten, alle zijne bewijzen en informatiën tegen dien persoon over te zenden aan den openbaren aanklager bij dien bevoegden regter.

Art. 304.

...het Hof...

Art. (597). Eene tegenovergestelde dispositie van *den regter*, zal den beschuldigten niet tot nadeel kunnen strekken, noch denzelven tegen zijnen wil aftrekken van den regter, dien de wet hem toekent.

Art. 305.

...te regt te staan...

...Griffier...

Art. (598). Indien een geappreheendeerde wil beweren, ongehouden te zijn, om voor dien regter *te staan*, zal hij bij zijne eerste verschijning voor commissarissen, de gronden daarvoor openleggen, welke door den *secretaris* zullen worden opgeschreven.

Art. 306.

Art. (599).

Commissarissen brengen deze opgegevene redenen van den gevangenen in het collegie, hetwelk, indien de onbevoegdheid duidelijk blijkt, daaromtrent handelt, als hierna in art. (310/603) wordt voorgeschreven, doch in het tegengesteld geval, een dag van pleidooi bepaalt en die opgave van den gevangenen doet ter hand stellen aan een' practizijn, die door den gevangen is opgegeven, of door den regter aan hem wordt toegevoegd.

Art. 307.

Art. (600).

De gevangene wordt inmiddels niet gehoord, maar buiten toegang bewaard, voorbehoudens dat aan zijn practizijn, op deszelfs verzoek, kan worden vergund, om, ten overstaan van commissarissen, met den gevangen te spreken over de gronden, waarop deze die onbevoegdheid beweert.

Art. 308.

Art. (601)

Wanneer des gevangenens sustenu wordt gewettigd, wordt de gevangene niet ontslagen, maar aan deszelfs bevoegden regter aangeboden en overgeleverd.

Art. 309.

...het Hof...

Art. (602). Indien een gedaagde in persoon, des regters onbevoegdheid beweert, doch geene practizijns kan vinden, die genegen zijn hem daarin vrijwillig te dienen, zal hij, zoo vroeg mogelijk en ten minste drie dagen vóór den bepaalden dag, zulks bij request aan *den regter* voordragen, met verzoek, dat aan hem te dien einde practizijns zullen worden toegevoegd.

Art. 310.

Art. (603).

De sustenu van onbevoegdheid in art (305/598) gemeld, wordt voor het collegie mondelings, namens den gevangenen of gedaagden, voorgedragen,

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

en na het antwoord van den openbaren aanklager, of des nood, na een kort re- en dupliek, bij uitspraak van den regter beslist. Deze beslissing zal vervat worden in eene schriftelijke acte, welke aan den openbaren aanklager en den beschuldigten voorgelezen, en daarna bij kopij-authentiek ter hand gesteld zal worden.

Art. 311.

...art. 308...

...het Hof...

Art. (604). Wanneer een regter, aan wien, volgens *art. (601)* een gevangen wordt aangeboden, mogt weigeren of uitstellen denzelfven over te nemen, zal *de regter, die de aanbieding heeft gedaan*, den gevangen in bewaring houden buiten toegang, en daarvan kennis geven aan het gouvernement.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van verhooren van beschuldigten.

Art. 143. Elk der vraagpunten, waarop een gevangene of gedaagde in persoon word gehoord, zal niet meer dan één fait of omstandigheid bevatten.

Art. (605). De openbare aanklager zal in elk der vraagpunten, waarop een gevangen of gedaagde in persoon zal worden gehoord, niet meer dan één feit of omstandigheid stellen, en die vraagpunten tijdig vóór elk verhoor aan commissarissen overhandigen.

Art. 144. Deze vraagpunten zullen tijdig voor elk verhoor door den Advokaat Fiskaal aan Commissarissen worden behandigd.

Art. 145. Commissarissen...

...Advokaat Fiskaal...

...tevens...

Art. (606). *Deze* zullen die vraagpunten vooraf voorzien, en, wanneer zij tot de ontdekking van de schuld of onschuld van den beschuldigten het noodig mogten oordeelen, daarin veranderingen te doen plaats hebben, zoo veel mogelijk hunne gedachten deswegens aan den *openbaren aanklager* opgeven, en die vraagpunten alzoo door denzelfven doen veranderen; zij zullen *insgelijks* toezien, dat aan den beschuldigten geene vragen worden gedaan over andere misdaden dan die, waarover hij is geapprehendeerd of gedagvaard.

Art. (607). Indien een gedaagde in persoon op de gedane dagvaarding, of ook op een nader ontbod, niet verschijnt, na daartoe door een exploitateur of bode te zijn uitgeroepen, zullen commissarissen dit door den secretaris doen aanteekenen, en daarvan aan het collegie kennis geven.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. (608). De regter zal dan den openbaren aanklager mogen autoriseren, om dien gedaagden te doen arresteren, en in bewaring stellen, op deszelfs eigene kosten.

Art. (609). Een gedaagde in persoon, zal in geen geval behoeven te verschijnen ter openbare rolle, dan alléén om het difinitief vonnis te hooren uitspreken.

Art. 146.

... even als in het zelfde geval omtrent de...

Art. (610). Indien een beschuldigde de hollandsche taal niet verstaat, zal daarin worden gehandeld *als bij artikel (...) ten opzichte van getuigen* is bepaald.

Art. 147.

Commissarissen zullen elk vraagpunt afzonderlijk voorhouden, en doen beantwoorden; doch de vraagpunten mogen veranderen; naar aanleiding van des beschuldigten antwoorden, voorts die antwoorden zoo veel doenlijk met des beschuldigten eigene woorden, en met de minst mogelijke verandering van stijl en uitdrukkingen, doen aanteekenen.

Art. (611).

Art. 148.

Zij zullen in alle verhooren even zeer zich toeleggen om de onschuld te ontdekken, als om bewijs en erkentenis van schuld intewinnen.

Art. (612).

Art. 149. ...het aandoen...

Art. (613). Men zal nimmer door *aandoen* van pijn of ongemakken, door bedreigingen daarmede, door misleiding, door belofte van vrijstelling of vermindering van straf, den beschuldigten zoeken te brengen tot confessie; doch hem wel mogen onder het oog brengen, zoo wel, dat de regter op bewijzen zonder bekentenis kan en moet straffen, als de onwaarschijnlijkheid zijner verdediging.

Art. 150.

...het proces...

...het Hof...

...ondervragen...

Art. (614). Indien in een verhoor, of in den loop van *een crimineel proces*, aanleiding voorkomt, om den beschuldigten ook van eene andere misdaad te verdenken, zal door *den regter*, of zelfs in het eerste geval, door commissarissen, aan den openbaren aanklager mogen worden toegelaten, den beschuldigten ook daarover te *doen ondervragen*, mits zulks vooraf aan denzelfden worde bekend gemaakt.

Art. 151.

Art. (615).

Wanneer een beschuldigde uit zich zelve belijdt eene misdaad, waarvan de openbare aanklager geene of geene genoegzame informatiën heeft ingewonnen, zullen commissarissen den beschuldigten afvorderen eene

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

naauwkeurige opgave der misdaad in hare omstandigheden, met bepaling van tijd en plaats, wanneer, en waar zulks zoude zijn gebeurd, om te ontdekken of de beschuldigde zichzelf heeft willen bezwaren, en om aanleiding tot nader onderzoek te hebben.

Art. 152.

...door den...

Art. (616). Commissarissen zullen daarop *den* openbaren aanklager gelasten om, op de beledene misdaad ten spoedigste alle mogelijke onderzoek te doen, en, des noods, geregtelijke informatiën te beleggen.

Art. 153.

Art. (617).

Indien een beschuldigde zich ter zijner verontschuldiging beroept op eene omstandigheid, die de misdaad onmogelijk of hoogst onwaarschijnlijk zoude maken of doen vervallen, bij voorbeeld door beroep op zijn *alibi* of op eigen lijfswaar, zal men hem onderhouden over die verdediging, hem afvragen opgave, zoo van de namen der getuigen, die iets daarvan zouden weten, als van de omstandigheden die aanleiding zouden kunnen geven tot opsporing van bewijs.

Art. 154.

...Griffier...

Art. (618). Wanneer een beschuldigde zonder des regters onbevoegdheid te beweren, of na dat die sustenu is verworpen, zich onwillig toont om te antwoorden op alle of sommige vraagpunten, die hem worden voorgehouden, of zijne antwoorden zoodanig onbetamelijk inrigt, dat het klaarblijkelijk is, dat hij zich aan zijne verplichting tot antwoorden wil onttrekken, en, na herhaalde vermaningen, daarvan niet terug komt, zal dit in een verbaal of in het slot van het verhoor door den *secretaris* worden aangeteekend, en daarvan door commissarissen in het collegie rapport worden gedaan.

Art. 155.

Art. (619).

De regter zal als dan zoodanige correctieve middelen bepalen, als kunnen strekken om den beschuldigten te doen besluiten aan zijne verplichtingen te voldoen.

Art. 156.

Art. (620).

Vóór het sluiten van het laatste verhoor, zal den beschuldigten uitdrukkelijk worden afgevraagd of, en zoo ja, wat hij nog tot zijne verdediging of versooning heeft intebrengen, en op welke getuigen, bewijzen of omstandigheden hij zich te dien einde beroept, waarna de vragen en antwoorden aan hem duidelijk en langzaam zullen worden voorgelezen.

Art. 157.

Art. (621). Ten opzigte van het aantekenen van eenige verandering, bijvoeging of uitlegging en het onderteekenen van het ver-

*Ontw. Instr. H. M. G. 1814.**Ontwerp 1810.*

...115...

hoor, zal gehandeld worden, als bij dat van
getuigen, volgens artikel (...) is bepaald.

Art. 158.**Art. (622).**

Indien de beschuldigde weigert het verhoor te onderteekenen, zal daarvan, bij het slot van hetzelfde, aanteekening worden gedaan, en het verhoor in dat geval, ook zonder die onderteekening bestaanbaar zijn.

Art. 159.**Art. (623).**

Commissarissen zullen na den afloop van ieder verhoor, op verzoek van den openbaren aanklager, of uit zich zelve bevoegd zijn, om den gedaagden in persoon, naar aanleiding van deszelfs confessie, in beslotene gijzeling te doen stellen, of bij provisie te ontslaan, onder belofte van op ontbod weder voor commissarissen te verschijnen, doch gehouden zijn daarvan aan het collegie rapport te doen. In het geval van gijzeling zal dit rapport ten spoedigste moeten geschieden, ten einde daarop nader zoude kunnen gedisponeerd worden, als zal bevonden worden te behooren.

DERDE HOOFDSTUK.

*Van confrontatiën.***Art. 163.****Art. (624).**

Indien de openbare aanklager verzoekt, of commissarissen dienstig oordeelen, dat de beschuldigde met een of meerder getuigen, of ook met andere mede-beschuldigten worde gehoord, zullen zij of zelve deze confrontatie ordonneren, of aan het collegie hiertoe eene voordragt doen, het welk daarop naar bevinding zal disponeren.

Art. (625). De regters, daartoe tijdig verzocht, zullen elkanderen de overzending van gevangenen te dien einde niet mogen weigeren, en zal daarbij moeten worden gezorgd dat zoodanige gevangenen naauwkeurig gade geslagen, buiten toegang en communicatie gehouden, en zoo dra mogelijk terug geleverd worden.

Art. 164.**Art. (626).**

De artikelen van confrontatie zullen niet mogen behelzen andere daadzaken, dan die door de getuigen of mede-beschuldigten reeds zijn verklaard, en in de artikelen, waarop de beschuldigde is verhoord, zijn vervat.

Art. 165.

Art. (627). Deze artikelen zullen niet vragender wijze, maar stellig zijn ingerigt, bij voorbeeld :

...Advokaat-Fisikaal...

Den beschuldigten wordt door den *procureur des Konings* aangezegd dat het eene waarheid is, dat enz.

Art. 166.**Art. (628).**

Deze confrontatie zal op de navolgende wijze moeten geschieden: wanneer een beschuldigde blijft ontkennen de waarheid van een of meer feiten of omstandigheden, waarop hij reeds is gehoord, en commissarissen of het collegie eene confrontatie heeft geordonneerd, zal de regter den beschuldigten eerst in generale bewoordingen afvragen, of hij bekennen wil de waarheid van het feit of van de feiten, welke hij dus verre ontkend heeft, en waarvan men bekentenis vordert.

Art. 167.**Art. (629).**

De beschuldigde hierop weigerachtig of op eene onvoldoende wijze antwoordende, wordt een getuige binnen gebragt, en den beschuldigten afgevraagd of hij dien persoon kent?; zoo ja, hoe zijn naam is en waar hij woont?; indien hij zegt dien persoon niet te kennen, wordt dezelve aangemaand, zoo dit te pas komt, om zich door opgave van deze of gene omstandigheid bekend te maken.

Art. 168.**Art. (630).**

Voorts wordt den beschuldigten afgevraagd of hij eenige reden heeft waarom die persoon bij den regter niet als een geloofwaardig getuige zoude behooren te worden aangenomen, of om te vermoeden dat die persoon hem tegen de waarheid zoude willen bezwaren of benadeelen, met aanmaning om die redenen terstond optegeven.

Art. 169.

Art. (631). Vervolgens wordt het eerste artikel aan den beschuldigten door den openbaren aanklager aangezegd, en de getuigen wijders ondervraagd over den inhoud van het aan den beschuldigten aangezegd artikel, en daarna het antwoord van den beschuldigten en den getuigen door den *secretaris* aange- teekend en voorgelezen.

...Griffier...

Art. 170.**Art. (632).**

Na een bevestigend antwoord van den getuigen, trachten commissarissen en de openbare aanklager op de meest gepaste wijze aanleiding te geven tot eene breede woordenwisseling tusschen den getuigen en den beschuldigten, om dezen tot bekentenis der waarheid te brengen.

Art. 171.

Art. (633). Het voorgevallene, naar aanleiding van het voorgaande artikel, wordt door den *secretaris* weder aangeteekend; dus ook aan den eenen kant zoodanige omstandigheden, als de getuige, tot nadere bevestiging of opheldering van zijne vorige verklaring, opzettelijk dat punt mogt hebben opgegeven, en aan den anderen kant de beantwoording van den beschuldigten daartegen en deszelfs bijgebragte redenen of beroep op daadzaken, tot zijne onschuld en verschooning.

...Griffier...

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 172.

Art. (634).

Op gelijke wijze als in de drie laatst voorgaande artikelen vermeld is, zal bij de confrontatie van artikel tot artikel worden voortgegaan.

Art. 173.

... Griffier...

Art. (635). Na den afloop der artikelen, betreffende een getuigen, worden dezelve, met de door den *secretaris* daarop gestelde aantekeningen van al het voorgevallene, duidelijk voorgelezen.

Art. (174).

Art. (636).

Hierop wordt aan den getuigen afgevraagd of hij nog iets te veranderen, of bijtevoegen hebbe, en den eed afgenomen op zijne verklaring bij dezen afgelegd.

Art. 175.

Art. (637).

Na het afleggen van den eed door den getuigen wordt eindelijk aan den beschuldigten afgevraagd, of hij in zijne opgave nog iets wil veranderen of bijvoegen.

Art. 176.

... Griffier.

Art. (638). Het verhandelde in de drie vorige artikelen in het slot van de confrontatie vermeld zijnde, wordt het verhoor onderteekend door den beschuldigten en getuigen, benevens den *secretaris*.

Art. 177.

Art. (639).

Op dezelfde wijze wordt gehandeld met andere getuigen, ieder afzonderlijk.

Art. 178.

Art. (640).

Indien een beschuldigde zich op een of meer der tegen hem geconfronteerde getuigen onder het verhoor beroept, zullen commissarissen de zoodanigen in zijne tegenwoordigheid hooren.

Art. 179.

Art. (641).

De confrontatie met medepligtigen wordt gehouden op gelijken voet, als die met getuigen, behalve dat hun de eed niet wordt afgenomen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van het aannemen van bewijzen van onschuld en het disponeren tot ontslag, gedurende de verhooren en vervolgens.

Art. 180.

Art. (642).

Een gevangenen of gedaagden in persoon, deszelfs echtgenoot en nabestaanden zullen ten allen tijde, tot dat het vonnis zal worden gepronuntieerd, aan den regter mogen aanbieden zoodanige stukken, als zij vermeenen tot bewijs der onschuld te kunnen dienen.

Art. 181.**Art. (643).**

De regter zal hierop zoodanig regard slaan als hij zal vermeenen te behooren; — en in allen gevalle die stukken stellen in handen van den openbaren aanklager om denzelven de gelegenheid te geven, daarbij zijne consideratiën te voegen.

Art. 182.**Art. (644).**

Wanneer gedurende de verhooren, of in den loop van den processe tegen een gevangen, de regter ontdekt des gevangens onschuld, of dat het waarschijnlijk is, dat de misdaad in hare omstandigheden geen lijfstraffe of cassatie zal vorderen, zal de regter onverwijld, na ingenomen consideratiën van den openbaren aanklager den gevangenen volkomen vrijstellen, of bij provisie ontslaan, onder belofte van ten allen tijde op ontbod weder voor den regter te zullen komen, en zulks met of zonder borgtogt, zoo als de regter naar den aard der zaak zal oordeelen.

Art. 183.

Art. (645). Dit ontslag zal den regter niet verhinderen om den beschuldigten, na het opkomen van genoegzame bezwaren, weder in de gevangenis te doen stellen, *en tot lijfstraffe of cassatie te condemneren.*

...of cassatie...

Art. 184.**Art. (646).**

De som in den borgtogt bepaald, zal worden verbeurd door wegblijven van den beschuldigten op nader ontbod, en zulks onverminderd de straffe of boete en kosten, waarin hij bij definitief of contumacieel gewijsde zal kunnen worden gecondemneerd.

Art. 185.

...dat de daad...

Art. (647). Wanneer de regter oordeelt *dat naar het vastgestelde bij artikel (...) van het crimineel wetboek, de daad, door den beschuldigten bedreven, aan hem als misdaad niet kan worden toegerekend, maar dat evenwel de maatschappij tegen hem behoort te worden beveiligd; zal de regter hem bij eene dispositie in eene civiele doch verzekerde bewaring stellen, op kosten van hem zelve, van zijne familie of des noods van den lande.*

DERDE TITEL.**(TWAALFDE) TITEL.****ZEVENDE HOOFDSTUK.****Van vonnissen en derzelve executie.**

Sententiën en executie derzelve.

Art. 238. Alle sententiën bij het Hoog Militair Geregts Hof in appèl geweest, zijn aan geen verder beroep onderworpen.

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

Art. 241. Zij...

Art. (648). *Alle vonnissen* zullen behelzen condemnatie of absolutie van den beschuldigten, hetzij met geheele vrijspraak, het zij alleen van de instantie.

Art. 242. In sententien...

Art. (649). *In vonnissen*, ten nadeele der beschuldigten gewezen, moet de misdaad worden uitgedrukt, op pene van nulliteit.

Art. 243. ...het Hof...

Art. (650). Wanneer *de regter* oordeelt een gedaagden in persoon tot eene lijfstraffe, of ten minste cassatie te moeten condemneren, zal *dezelve* den openbaren aanklager gelasten den beschuldigten te doen apprehenderen, en in *de criminele gevangenis* overbrengen; zullende het vonnis inmiddels geheim gehouden worden.

...hetzelve...

...het provoosthuis...

Art. 249. Ingevalle het Hof eene sententie tot de straf des doods heeft geweest, zal twee maal vier en twintig uren vóór de executie de dood aan den gecondemneerden worden aangezegd door den Advokaat Fiskaal, geadsisteerd met de Griffier van het Hof.

Art. (651). Aan een ter dood veroordeelden zal vergund worden de toegang van zoodanige vrienden en leeraars, als hij verkiezen zal, doch zullen dezelve op den dag der executie niet langer mogen bij hem blijven, dan tot het tijdstip waarop het vonnis zal worden uitgesproken, en nimmer eenig gebed of godsdienstige plegtigheid in het openbaar, of op het schavot worden gedaan of toegelaten.

Art. 250. Van dien tijd af zal de toegang van zoodanige vrienden en leeraars als hij verkiezen zal tot hem vergund worden.

Art. (652). Wanneer iemand ter dood verwezen is, zonder confessie, zal hij, eenigen tijd na gedane aanzegging, indien dit bij den regter voegzaam wordt geacht, worden gebragt voor commissarissen, en door dezelve op eene plegtige wijze worden aangemaand, om, daar hij op deze wereld niets meer te hopen of te vreezen heeft, en ondervindt dat zijne aanhoudende ontkenenis hem niet heeft kunnen baten, thans, nu het nog tijd is, zijn gemoed te ontlasten, en ten dienste der justitie nu nog optegeven, hoe de geheele zaak in alle hare omstandigheden is toegegaan, en of nog andere personen daaraan mede schuld hebben, en zoo ja, welke; en zal daarvan, en van zijne antwoorden, een verbaal opgemaakt, en door den gecondemneerden mede geteekend worden.

Art. 251. Ook zal de toegang der leeraars ter keuze van den beschuldigten op zijn verlangen reeds voor dien tijd worden vergund wanneer de beschuldigde is onder vermoeden van eene misdaad, waarop waarschijnlijk de doodstraf volgen zal.

Art. (653). Alle criminele vonnissen moeten met opene deuren uitgesproken worden, en voorts dadelijk worden geëxecuteerd, voor zoo verre daarvan geen appel of revisie valt, noch door den Koning, uit kracht van het

Art. 244. De pronuntiatio der sententien voor zo verre die niet ter rolle worden gepronuntieerd, zal geschieden

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

in het Gerechts Hof in tegenwoordigheid van den beschuldigde.

Art. 245. Hier omtrent zal echter eene uitzondering plaats hebben omtrent al zulke gesententieerden, welker zaken in appel zijn beslist en welker overbrenging ingevolge Art. 235 niet is noodig geoordeeld.

Art. 246. Ook zal de tegenwoordigheid van zodanige beschuldigten niet worden vereischt, welke daarvan bij eene speciale dispositie van het Hof zijn geexcuseerd.

Art. 247. Van de pronuntiatio en de dag waarop dezelve heeft plaats gehad, zal op de kant aan het hoof(d) van de origineele sententie melding worden gemaakt.

Art. 252. Het Hof zal na gelang der omstandigheden bij de sententie bepalen, dat de executie aan den gecondemneerde zal geschieden in de residentie of ter plaatse, alwaar het vonnis ter eerster instantie is geweest, of in het laatste garnizoen van den gecondemneerde, of wel ter plaatse waar de misdaad is begaan.

Art. 248. De executie der sententien van het Hof geschied door den Provoost Generaal onder het opzicht van den Advokaat Fiskaal.

Ontwerp 1810.

regt van gratie denzelfven toekomende, of ter uitoefening van hetzelfde, andere beschikkingen zijn of nader zouden mogen worden gemaakt.

Art. (654). De vonnissen tot schavotstraf, zullen zoo doenlijk op een marktdag ter executie worden gesteld, en met zoodanige plegtigheden, als plaatselijk geschikt zullen zijn.

Art. (655). De openbare aanklager is met de executie van alle criminele vonnissen belast.

(DE RTIENDE) TITEL.**Van appèl, cassatie en revisie.**

Art. (656). Het zal aan geen openbaren aanklager geoorloofd zijn, om te appelleren, of in revisie te komen van dispositiën of vonnissen, waarvan aan den beschuldigten geen appèl of revisie wordt toegelaten.

Art. (657). Geen appèl zal worden toegelaten :

10. van de onderscheidene dispositiën bij den aanvang of in den loop van een extraordinair proces uitgebragt, of van vonnissen daarin gewezen ;

20. van vonnissen in submissie ;

30. van contumaciële vonnissen ;

40. van dispositiën of vonnissen, in cas d'appèl verleend of gewezen.

Art. (658). Onder de dispositiën, bij het vorig artikel vermeld, zijn evenwel niet begrepen de beslissingen omtrent sustenuën van incompetentie, als waarvan hooger beroep zal vrijstaan.

Art. (659). De openbare aanklager of beschuldigde van zoodanige beslissing willende appelleren, zullen verplicht zijn, dadelijk nadat dezelve aan hun op de wijze, bij artikel (663) gemeld, zal zijn kenbaar gemaakt, appèl te interjecteren.

Art. (660). De appellant zal wijders, binnen den tijd van acht dagen daarna, zich bij request moeten vervoegen tot den hoogerem regter, daarbij doende eene gedetailleerde opgave der gronden, en overleggende zoodanige bewijsstukken, als hij tot wettiging zijner sustenu nuttig oordeelt.

Art. (661). De regter zal hetzelfde request en bijlagen, stellen in handen van den geappelleerden, ten einde binnen een' bepaalden tijd te dienen van berigt en belang.

Art. (662). De regter zal vervolgens, op de alzoo aan hem overgegeven stukken, de zaak *de plano*, en buiten figuur van proces beslissen, en van zijne uitspraak aan beide partijen kennis geven.

Art. (663). Alle zoodanige vonnissen door de krijgsraden geweest, van welke volgens het gestatueerde bij art. (657 en 658) kan worden geappelleerd, aan de hooge militaire vierschaar, zullen aanstonds na het resumeren en arresteren van dezelve, door twee commissarissen van den krijgsraad, geadsisteerd met den procureur des Konings, aan den gecondemneerden worden gecommuniceerd, en aan denzelfden toegestaan den tijd van drie dagen, om te overleggen, of hij al dan niet zal willen appelleren, ten welken einde ook, ingevalle de gecondemneerden in hechtenis buiten acces geplaatst is, aan de genen, die hij zal vermeenen noodig te hebben, om daarover met hem te spreken, daartoe gelegenheid zal worden verleend.

Art. (664). Het zelfde zal plaats hebben ten regarde van de vonnissen, waarvan de hooge militaire vierschaar de weg van appèl, aan den gecondemneerden heeft vrijgelaten.

Art. (665). Na verloop van drie dagen, zullen commissarissen den gecondemneerden voor zich requireren, of indien hij in hechtenis is, zich bij denzelfden vervoegen, en hem afvragen, of hij van het vonnis, ten zijnen laste geweest, begeert te appelleren aan de hooge militaire vierschaar.

Art. (666). De gecondemneerde zich binnen den voorschreven tijd van drie dagen geëxpliceerd hebbende, dat hij in het gewijsde wil berusten, of wel denzelfden tijd hebbende laten verloop, zonder zich geëxpliceerd te hebben, zal alsdan, ingevalle de krijgsraad uit eigen beweging het appèl aan den gecondemneerden heeft vrijgelaten, het originele vonnis, met de stukken daartoe behoorende, aan de hooge militaire vierschaar ter approbatie worden toegezonden.

Art. (667). In dat geval zal de hooge militaire vierschaar onderzoeken of de straf, bij de wet tegen het misdrijf van den gecondemneerden bepaald, aan denzelfden is opgelegd geworden, en zulks alzo bevindende, het vonnis met hare approbatie terugzenden; doch indien de vierschaar mogt oordeelen, dat het bedenkelijk is of de straf conform zij aan de wet, zal dezelve het vonnis aan den krijgsraad

terugzenden, om dat te doen pronuntiëren, en tevens den procureur des Konings autoriseren, om daarvan, het zij ter handhaving van het regt des Konings, het zij ten behoeve van den gecondemneerden te provoceren aan deze vierschaar, naar exigentie van omstandigheden.

Art. (668). Op gelijke wijze zal moeten worden geprocedeerd, wanneer den weg van appèl door deze vierschaar aan den gecondemneerden is vrijgelaten, doch dezelve niet verkiest daarvan gebruik te maken.

Art. (669). Wanneer een gecondemneerde declareert, dat hij voornemens is om van het vonnis van den krijgsraad te appelleren, het zij hem den weg van appèl door den krijgsraad zelve, of wel door de hooge militaire vierschaar zal zijn vrijgelaten, zal hiervan onverwijld door de commissarissen bij artikel (663) van dit kapittel vermeld, rapport aan den krijgsraad gedaan, en vervolgens het vonnis in den vollen krijgsraad in presentie van den gecondemneerden gepronuntieerd worden; zullende den gecondemneerden daarvan aanstonds de interjectie van het appèl aan deze vierschaar moeten doen, hetwelk mede terstond zal worden aangegevend.

Art. (670). Na het interjecteren van het appèl, zal ten zelven dage eene kopij-authentiek van het vonnis aan den gecondemneerden, ten zijnen koste op behoorlijk zegel, of indien hij onvermogen is, voor *niet* en zonder zegel worden afgegeven, en zal wijders door den gecondemneerden voor commissarissen van den krijgsraad worden gepasseerd eene procuratie in blanco, of op zoodanigen practizijn, als hij tot het vervolgen van zijn appèl, zal willen gebruiken.

Art. (671). De procureur des Konings bij de subalterne krijgsraden, zal gehouden zijn, om met den eerst daarop vertrekkenden post het alzoo gepronuntieerde vonnis met de procuratie van den gecondemneerden, alsmede alle stukken van het proces en verdere noodige informatiën voor den procureur des Konings, intezenden aan de hooge militaire vierschaar, met bijvoeging van een behoorlijk declaratoir van hem procureur des Konings, als ook van den krijgsraad, welke het vonnis heeft geveld,

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

of dezelve zich ook willen partijen stellen; en wijders daarbij verzoek doen aan de vierschaar, om te hebben autorisatie op den procureur des Konings, bij de hooge militaire vierschaar, om het appèl voor hem te vervolgen, waarop de vierschaar staande sessie zal disponeren.

Art. (672). Als de vierschaar hier uit ontwaardt, dat de gecondemneerden geen practizijn tot het voortzetten der zaak in appèl mogt kunnen bekomen, zal dezelve daarin dadelijk voorzien naar behooren.

Art. 229.

...den Hove...

...lasten...

...dit...

...Advokaat Fiskaal...

...voormeld...

...publieken aanklager bij den regter ter eerster instantie...

...der Hoge overheid...

Art. 230. ...het Hof...

...publieken aanklager bij...

...Advokaat Fiskaal...

...welke kopien ingevalle van onvermogen door den Procureur van den Advokaat Fiskaal gratis zullen worden geformeerd.

Art. 231. ... Advokaat Fiskaal door het Hof...

...den Hove...

Art. (673). De procureur van den gecondemneerden zal binnen drie dagen, na dat hij van *deze vierschaar* de kopij-authentiek van het vonnis en verdere benooidigde stukken zal hebben bekomen, moeten verzoeken mandament van appèl van het vonnis ten *nadeele* van den gecondemneerden gewezen, en na de impetratie van *het gemelde* mandament, hetzelfde binnen de drie daarop volgende dagen moeten doen exploiteren aan den *procureur des Konings*, welke in voege *hier voren gemeld* zal zijn gequalificeerd, om voor den *procureur des Konings van den subalternen krijgsraad*, in die zaak

het regt *des Konings* waartenemen.

Art. (674). Zoodra *de vierschaar* het verzoek van den *procureur des Konings* van den krijgsraad zal hebben geaccordeerd, zullen alle de stukken tot die zaak behoorende, worden gesteld in handen van den *procureur des Konings bij de vierschaar*, welke, ingevalle de practizijns van den gecondemneerden zulks op den beteekenden regtdag ter rolle mogten verzoeken, aan dezelve daarvan kopijen zal doen ter hand stellen; en *zullende omtrent de kosten daarop vallende, gevolgd worden de bepaling hiervoren bij het slot van artikel (505) gemaakt.*

Art. (675). Ingeval *de procureur des Konings door de vierschaar* mogt zijn geautoriseerd om van een vonnis, door eene krijgsraad gewezen, te appelleren, zal dezelve binnen drie dagen na de op hem verleende autorisatie de vereischte provisie van justitie aan *de hooge militaire vierschaar* moeten verzoeken, en die

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

...dezen Hove...

Art. 232. ...Advokaat-Fisikaal...
...der Hoge overheid...

...het Hof...

...den Hove...

Art. 233.
...dezen Hove...

... van zijn conclusie
van antwoord.

...den Advokaat Fisikaal...

...den Hove...

...het Hof...

Art. 234.

...den Hove...

doen exploiteren per eerst vertrekken post na de impetratie, zoo aan den genen die de functie van publieken aanklager in die zaak heeft waargenomen, ten einde hij, des te rade wordende, zich partij zoude kunnen stellen, als aan den gecondemneerden, zoo verre niet ten behoefte van denzelfden mogt worden geprovoceerd, en wijders aan beide dezelve doen beteekenen een' regtdag voor *deze vierschaar* op den tweeden dingsdag na de gedane insinuatie, om eisch in appel te hooren, en voorts te procederen als naar stijle.

Art. (676). Wanneer de *procureur des Konings* tot handhaving van het regt *des Konings* zal hebben geappelleerd, zal aan den gecondemneerden, ofschoon hij van het vermoogen om van het vonnis door den krijgsraad ten zijnen nadeele gewezen, te kunnen provoceren, aan *de hooge militaire vierschaar*; bevoens geen gebruik heeft willen maken, als nog vrijheid worden gegeven, om door een practizijn zijne belangen te doen allegeren, en zelfs hem te dien einde, des verkiezende, iemand door *deze vierschaar* worden toegevoegd.

Art. (677). In cas d'appel zal wijders voor *deze vierschaar* worden voortgeproceedeerd in maniere hier na volgende:

Nadat het mandament van appel zal zijn geëxploiteerd, zal de appellant ter eerstkomende rolle moeten dienen van zijne conclusie van eisch in cas d'appel.

De geappelleerde op den daarop volgenden roldag, *zoo als dezelve op artikel (506) van dit hoofddeel is bepaald.*

Op de daarop volgende roldag zal moeten worden gepersisteerd voor re- en dupliek.

En op den daaraanvolgende gewisseld van inventaris en stukken.

En eindelijk zal *de procureur des Konings*, het zij hij is appellant of geappelleerde, binnen den tijd van acht dagen daar aanvolgende, bij request aan *de vierschaar* moeten verzoeken dag van pleidooi, welke *de vierschaar* gehouden zal zijn binnen de eerstkomende veertien dagen te bepalen, ten ware dringende redenen zulks onmogelijk mogten maken.

Art. (678). Alle de pleidooijen in cas d'appel zullen moeten afloopen in eene sessie van *de vierschaar*, ten ware de omslagtigheid

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

der zaak anders vorderde, doch zal het uitstellen der termijnen, in zeer bijzondere omstandigheden mogen plaats vinden.

Art. 235.

... het Hof ...
... Advokaat Fiskaal ...

... deezen Hove.

Art. (679). Indien de gecondemneerde zich in een der garnizoens-provoosthuizen in detentie bevindt, zal hij daarin moeten blijven tot den uiteinde der zaak, ten ware door *deze vierschaar*, op voordragt van den *procureur des Konings* of van den gecondemneerden zelfs noodig mogt geoordeeld worden hem te doen overbrengen in verzekerde bewaring ter plaatse der residentie van *deze vierschaar*.

Art. 236.

... het Hoog Militair
Geregts Hof ...

Art. (680). Ten aanzien van vonnissen dispositiën, of uitspraken op zich zelve, of vergeleken met de gehouden procedures, een zichtbaar gebrek in den vorm hebbende, zal in appèl onverwijld vernietiging kunnen gevraagd, of, wanneer dezelve aan geen hooger beroep onderworpen zijn, appointment van cassatie bij *de hooge militaire vierschaar* verzocht worden.

DERDE TITEL.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Van Revisie.

Art. 257. Van de sententien door het Hoog Militair Geregtshof ter eeerster instantie gewezen,...

Art. (681). *Van vonnissen door de hooge militaire vierschaar ter eeerster instantie in een ordinair proces gewezen*, zal revisie kunnen worden verzocht.

Art. 258.

... de sententie ...
... aanteekenen en
voorts ...
... de sententie ...

Art. (682). Die in revisie wil komen, zal dezelve binnen eene maand, na de uitspraak van *het vonnis*, moeten doen *aanteekenen*, of *bij weigering aan den regter en zijne partij doen insinueren*, en voorts, met overlegging van *het vonnis*, het request om appointment van revisie indienen.

Art. 259.

... de sententie ...

Art. (683). Hij zal het appointment zoo tijdig doen exploicteren, dat hetzelfde binnen drie maanden, na de uitspraak van *het vonnis* zal kunnen dienen; moettende het exploit ten minste vier weken vóór dien tijd zijn gedaan.

Art. 260. ...meer...

Art. (684). Indien een of *ander* dezer termijnen niet in acht genomen is, zal de revisië

Ontw. Instr. H. M. G. 1814.

Ontwerp 1810.

van zelve vervallen zijn, zonder dat tegen dat verloop eenig relief zal worden toegestaan.

Art. 261.
... der sententie ..

Art. (685). Revisie aangeteekend zijnde, zal de executie *van het vonnis* blijven opgeschort.

Art. 262.

Art. (686).

Op den beteekenden regtdag zal door de impetrant in revisie eisch gedaan, door den gedaagden geantwoord, en voorts de zaak tenzelfden dage voldongen worden; zullende dit geding, benevens het appointement, gevoegd worden bij den processe, zonder dat het aan een van beide de partijen vrij zal staan, nieuwe stukken in revisie te mogen overleggen.

Art. 263.

Art. (687).

De impetrant ten beteekenden regtsdage niet verschijnende, wordt de revisie vervallen verklaard, en de impetrant gecondemneerd in de kosten.

Art. 264.

Art. (688).

De gedaagde op de eerste dagvaarding niet verschijnende, wordt de impetrant toegelaten tot het doen van eene tweede dagvaarding, en de gedaagde gecondemneerd in de kosten van de eerste dagvaarding; en, zoo hij op de tweede dagvaarding weder niet verschijnt, wordt de impetrant toegelaten zijn bekomen appointement van revisie bij het proces te voegen en regt te vragen.

Art. 265.
... impetrant ...

... Vorst ...

... het Hof ...
... de sententie ...

Art. (689). Tot bekoming van adjuncten-reviseurs, is de *impetrant van revisie* gehouden, binnen veertien dagen na het voldingen, zich bij request aan den *Koning* te vervoegen, met verzoek, dat door hoogstdenzelven het noodig getal adjuncten moge worden benoemd, om met en benevens de leden van *de vierschaar*, die *het vonnis* geveld hebben, het proces te herzien.

Art. 266.

... de sententie van
het Hof;

... het Hof ...

... het Hof ...

Art. (690). Bij hetzelfde request zullen moeten gevoegd worden:

a. Eene kopij-authentiek van *het vonnis van de vierschaar*;

b. Een bewijs, dat door de impetrant onder den Griffier van *de vierschaar* is geconsigneerd zoodanige somme van penningen, als welke *de vierschaar* genoegzaam geoordeeld heeft, om daaruit de kosten der revisie te kunnen voldoen.

Art. (691). Na de benoeming der adjuncten-reviseurs waarvan de impetrant aan den gedaagden behoorlijk kennis zal geven, wordt

door de vierschaar een dag van pleidooi bepaald; doch, indien de zaak bij het gerechtshof beschreven is geworden, zal in revisie geen pleidooi plaats hebben.

Art. 278.

... het Hof ...
... sententie ...

Art. (692). Ten einde zeker te zijn dat in revisie op dezelfde stukken zal worden regt gedaan, waarop in de voorgaande instantie regt verzocht is, zullen geene ingediende stukken worden terug gegeven, ten ware zulks om redenen als van een vergelijk tusschen partijen of andere bij requeste verzocht en bij appointement van *de vierschaar* zal zijn toegestaan; deze uitgifte zal ook, nadat de zaak bij *vonnis* geheel zal zijn afgedaan, niet mogen geschieden, ten zij de gecondemneerde verklaard heeft van revisie aftezien, of ten zij eindelijk, de tijd tot het aantekenen of vervolgen der revisie verstreken is. — Echter zal het aan den genen van partijen, die inmiddels een of ander van de door hun overgelegde stukken mogt noodig hebben, vrijstaan, hetzelve, met voorkennis van den griffier ter griffie te ligten, mits van zoodanig stuk eene authentieke kopij in de plaats latende.

Art. 282.

... de sententie ...

Art. (693). Indien de zaak in revisie geheel of ten deele ten voordeele van den impetrant wordt beslist, met compensatie of eenige andere ongelijke verdeling van kosten, zal de impetrant de helft der door hem voor de kosten der reviseurs betaalde somme, of zoodanig gedeelte derzelve, als bij *vonnis* of vergelijk bepaald zal zijn, van zijne partij kunnen terug vorderen.

Art. 283. Een sententie ...

... vorige ...

Art. (694). *Een vonnis* in revisie gewezen, zal volkomen kracht hebben, het zij daarbij verklaard is, in het *vorige vonnis* erreur te zijn begaan of niet, zonder dat daartegen eenige klagten over nietigheid, of andere hulpmiddelen, hoe ook genaamd, toegelaten zullen worden.

ERRATA.

Ten gevolge van eene foutieve nummering in de gebruikte kopie van het Ontwerp 1810 wordt de lezer verzocht te willen verbeteren :

	op blz. 211	regel 12	v. o.	staat :	„466”	;	lees	„467”.
		” 9	”	”	” 180”	;	”	” 181”.
		” 7	”	”	” 193”	;	”	” 194”.
		” 2	”	”	” 195”	;	”	” 196”.
”	”	212	”	4 v. b.	” 352”	;	”	” 353”.
”	”	217	”	3 v. o.	” 512”	;	”	” 513”.
”	”	220	”	5 v. b.	” 671”	;	”	” 673”.

Voorts gelieve men op blz. 212 de eerste drie regels van boven als niet geschreven te beschouwen. De kopie bevatte hier eene schrijffout, die eerst na het afdrukken van deze bladzijde werd ontdekt.

INHOUD.

BOEK I. Regterlijke instellingen en werkzaamheden.

TITEL I. Regterlijke Instellingen.

HOOFDSTUK	I. Algemeene Bepalingen	Artt. 1--7.
"	II. Van de collegiën en personen, door welke de militaire regterlijke magt zal worden uitgeoefend, in het algemeen	" 8--10.
"	III. Van de Hooge Militaire Vierschaar van het Koninkrijk	" 11--19.
"	IV. Van de krijgsraden van 's Konings landmagt.	" 20--35.
"	V. Van de krijgsraden te velde	" 36--54.
"	VI. Van de krijgsraden in eene belegerde stad of plaats	" 55--61.
"	VII. Van de krijgsraden bij eene vloot, eskader of minder smaldeel van Z ^e . M ^s . zeemagt, het zij binnen of buiten gaats	" 62--69.
"	VIII. Van de krijgsraden aan boord van een schip, dat zich buiten gaats geheel alleen bevindt	" 70--76.

TITEL II. Van de werkzaamheden van de Hooge Militaire Vierschaar van het Koninkrijk.

HOOFDSTUK	I. Van de geslêeldheid van de Hooge Militaire Vierschaar, den president, den raad en wijze van delibereren	Artt. 77--114.
"	II. Van de rolle en commissarissen tot dezelve	" 115--124.
"	III. Van de magt en bevoegdheid van de Hooge Militaire Vierschaar	" 125--146.
"	IV. Van revisie	" 147--160.
"	V. Van den procureur des Konings bij de hooge militaire vierschaar	" 161--185.
"	VI. Van den griffier en substituut-griffier	" 186--198.
"	VII. Van de practizijns, suppoosten en bedienden. Eedsformulieren	" 199--212.
"	VIII. Van den provoost-generaal bij 's Konings land- en zeemagt	" 213--247.

TITEL III. Van de werkzaamheden der krijgsraden.

HOOFDSTUK	I. Regtsmagt en verdere regten en pligten	Artt. 248--263.
"	II. Van den president, het collegie en wijze van delibereren	" 264--291.
"	III. Van de procureurs des Konings bij hoogstedeszelfs landmagt	" 292--328.

HOOFDSTUK	IV.	Van de procureurs des Konings bij hoogstdezelfs zeemagt.	Artt. 329—351.
"	V.	Van de gevangen- of provoosthuizen.	" 352—357.
"	VI.	Van de provoosten-geweldigen bij 's Konings land- en zeemagt.	" 358—415.

BOEK II. Regtspleging of manier van procederen.

TITEL	I.	Algemeene bepalingen, en van be- voegde regters.	Artt. 416—451.
"	II.	Van apprehensiën op heeter daad.	" 452—455.
"	IV.	Van middelen tot voorkoming van eenen criminelen regtsingang, en in het bijzonder van appoin- tement van purge	" 456—467.
"	V.	Van de criminele regtsingangen	" 468—478.
"	VI.	Over den aanleg van een proces bij de Hooge Militaire Vierschaar	" 479—515.
"	VII.	Over den aanleg van een crimi- neel proces in plaatsen buiten de residentie van den krijgsraad	" 516—541.
"	VIII.	Van den verderen voortgang van hetzelve bij den krijgsraad, mitsgaders in het generaal van de instructie van een proces voor den krijgsraad	" 542—587.
"	IX.	Over den aanleg van een proces voor de krijgswaarden ter zee	" 588.
"	X.	Van submissiën.	" 589—593.
"	XI.	Van de procedures in de beide regtsingangen.	
HOOFDSTUK	I.	Van onbevoegdheid des regters	" 594—604.
"	II.	Van verhooren van beschuldigten.	" 605—623.
"	III.	Van confrontatiën	" 624—641.
"	IV.	Van het aannemen van bewijzen van onschuld en het disponeren tot ont- slag, gedurende de verhooren en vervolgens.	" 642—647.
TITEL	XII.	Van vonnissen en derzelver exe- cutie.	" 648—655.
"	XIII.	Van appel, cassatie en revisie	" 656—694.

Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.	Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.	Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.	Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.	
159	623	207	512	245	654	286	458	
160	488	208	513	246		287	459	
161	489		Blz.	247		288	460	
162	490			248	651-652	289	461	
163	624	209	217	249		290	462	
164	626	210		250		291	463	
165	627	211	218	251	654	292	464	
166	628	212				252	293	465
167	629	213					294	466
168	630	214			Blz.	295	467	
169	631	215			212	296	589	
170	632	216		253		297	590	
171	633	217		254		298	591	
172	634	218		255	Ontw. 1810.	299	592	
173	635	219		256		300	593	
174	636	220				301	594	
175	637	221			147, 681	302-	595	
176	638	222				303	596	
177	639	223	219	257		304	597	
178	640	224		258	682	305	598	
179	641	225		259	683	306	599	
180	642	226		260	684	307	600	
181	643	227		261	685	308	601	
182	644	228	220	262	686	309	602	
183	645			263	687	310	603	
184	646		Ontw. 1810.	264	688	311	604	
185	647			265	689	312	161	
186	491	229	673	266	690-691	313	162	
187	492	230	674			314	163	
188	493	231	675	267		149	315	164
189	494	232	676	268	150	316	165	
190	495	233	677	269	151	317	166	
191	496	234	678	270	152	318	167	
192	497	235	679	271	153	319	168	
193	498	236	680	272	155	320	169	
194	499			273		321	170	
195	500		Blz.	274		154	322	171
196	501	237	220	275	156	323	172	
197	502			276	157	324	173	
198	503		Ontw. 1810.	277	158	325	174	
199	504			278	692	326	175	
200	505	238	647-648	279	157	327	176	
201	506	239	96	280	159	328	177	
202	507	240			281	160	329	178
203	508	241	648	282	693	330	179	
204	509	242	649	283	694	331	180	
205	510	243	650	284	456	332	181	
206	511	244	653	285	457	333	182	

Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.	Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.	Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.	Ontw. Instr. 1814.	Ontw. 1810.
334	183	351	213	366	228	381	243
335	184	352	214	367	229	382	244
336	185	353	215	368	230	383	199
337	185-186	354	216	369	231	384	200
338	186	355	217	370	232	385	201
339	187	356	218	371	233	386	203
340	188	357	219	372	234	387	204
341	189	358	220	373	235	388	205
342	191	359	221	374	236	389	206
343	192	360	222	375	237	390	212-213
344	193	361	223	376	238	391	202
345	194	362	224	377	239	392	207-209
346	195	363	225	378	240	393	210
347	196	364	226	379	241	394	211
348	197	365	227	380	242		
349	198						
350	198-199						

II. Overzicht van met artikelen der Rechtsplegingen bij de Landmacht en bij de Zeemacht verwante bepalingen uit de ontwerpen 1807, 1808 (L. en Z.) in 1810.

R.L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.
1	1				416
2		IX. 6.7	XV. 5,6	VIII. 7, 8	417
3					422
4	2	IX. 4	XV. 3	VIII. 5	423
5	3	IX. 5	XV. 4	VIII. 6	424
6		IX. 8	XV. 7		427
7	4	IX. 9	XV. 8	VIII. 9	428, 429
8	5	IX. 10	XV. 9		430
9	7			VIII. 12	432
10	6	IX. 11	XV. 10	VIII. 11	431
11		IX. 12	XV. 11		
12	8	IX. 14	XV. 13	VIII. 12. 14	433
13		IX. 15	XV. 14		434
14			XV. 15		435
15	9	IX. 16	XV. 16		436
16	10	IX. 17	XV. 17		437
17	11	IX. 18	XV. 18		438
18	12	IX. 19	XV. 19		439
	13-14			XI. 49	
19	15	X. I	XVI. 1		516

R.L.	R.Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.
20	16	X. 3. 11	XVI. 3. 11		517
21		X. 4. 5	XVI. 4. 5		
22					
23		X. 15	XVI. 15		529
24		X. 20	XVI. 20		534
25		X. 20	XVI. 20		534
26		X. 13	XVI. 13		527
27	}	X. 23. 24	XVI. 23. 24		537
28		XI. 24	XVII. 24.		538
29	}	X. 25	XVI. 25.		539
30		X. 26	XVI. 26.		} 540
31		XI. 26	XVII. 26.		
32		XII. 1. 2	XVIII. 1. 2		542
33		XII. 12	XVIII. 13.		542, 543, 554.
34		XII. 14	XVIII. 15.		556, 557.
35	15	X. 12	XVI. 12.	XI. I.	526, 588.
36	17	X. 10	XVI. 10.	XI. I.	524.
37	18	X. 4	XVI. 4.		518.
38	19	X. 5	XVI. 5.		519.
39	20	X. 6	XVI. 6.		520.
40		X. 7 XII. 13	XVI. 7, XVIII. 14.		521, 555.
41		X. 8	XVI. 8.		522.
42	21	X. 9	XVI. 9.		523.
43	22	X. 22	XVI. 22.		536.
44	23	X. 21	XVI. 21.	XI. 7.	535.
45	24	X. 11, XII. 19	XVI. 11; XVIII. 20	XI. 10.	525, 561, 605, 606.
46	25	} XII. 20	XVIII. 21.	} XI. 11.	605.
47	26				
48	27	X. 16	XVI. 16.		530.
49	28	X. 17	XVI. 17.		531.
50	29	X. 27	XVI. 27.		541.
51	30				
52	31				
53	32	X. 18	XVI. 18.		532.
54	33	X. 19	XVI. 19.		533.
55	34	XII. 4	XVIII. 4.		545.
56	35	XII. 7	XVIII. 7.		548, 623.
57	36				
58	37	XII. 5	XVIII. 5.		546.
59	38				550, 623.
60	39	} XII. 9	XVIII. 9		550.
61	40				
62	41				
63	42	XII. 6. 10.	XVIII. 6.10.		547, 551.
64	43				607.

R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.
44				608.
45	XII. 16.	XVIII. 17.		558.
46	XII. 17.	XVIII. 18.	XI. 8.	559.
47	XII. 18.	XVIII. 19.	XI. 9.	560.
48	} XII. 22.	XVIII. 23.	XI. 13.	} 611.
49		XVIII. 24.	XI. 14.	
50	XII. 23.	XVIII. 24.	XI. 14.	613.
51	} XII. 38.	XVIII. 37.	XI. 27.	} 567.
52		XVIII. 38.	XI. 28.	
53	XII. 39.	XVIII. 38.	XI. 28.	
54				
55	XII. 40.	XVIII. 39.	XI. 29.	569.
56				614.
57				615.
58				616.
59	} XII. 22. 24. 27. 31. 41.	XVIII. 23. 25, 28 30. 40.	XI. 15. 18. 20. 30.	} 617.
60				
61				
62	XII. 25.	XVIII. 26.	XI. 16.	619.
63				620.
64	XII. 26.	XVIII. 27.	XI. 17.	621.
65				610.
66	X. 13. XII. 33.	XVI. 13; XVIII, 32.	XI. 22.	527, 528, 562.
67	} XII. 43.	XVIII. 42.		} 572.
68				
69				
70				
71	XII. 36.	XVIII. 35.	XI. 25.	564.
72	XII. 34, 35. I. 12.	I 13, XVIII, 33. 34.	I. 12, XI. 23. 24.	564.
73	I. 11. 13.	I. 12. 14.	I. 11. 13.	573.
74	XII. 44. 45.	XVIII. 43. 44.		573.
75				573.
76				
77				
78				
79				
80				
81	XII. 47.	XVIII. 46.	XI. 36.	
82	} XII. 48.	XVIII. 47.	XI. 37.	} 573.
83				
84				
85	XII. 48. X. 14.	XVI. 14; XVIII. 47.	XI. 37.	
86				
87				
88				

R.L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810
110	89				
111	90	XII. 42.	XVIII. 41.	XI. 31.	672, 624.
112	91	XII. 42.	XVIII. 41.	XI. 31.	571.
113	92				626.
114	93				627.
115	94				628.
116	95				629.
117	96				630.
118	97	XII. 46.	XVIII. 45.	XI. 35.	631.
119	98				632.
120	99				633.
121	100				634.
122	101				635.
123	102				636.
124	103				637.
125	104				638.
126	105				639.
127	106				640.
128	107				641.
129	108	XI. 3.	XVII. 3.		577.
130		XI. 1.	XVII. 1.		20.
131					543, 544.
132	113	XI. 2.	XVII. 2.	IX. 1. 2.	21, 62, 248.
133	115, 116	XI. 19, 20.	XVII. 19, 20.	IX. 3. 4. 5.	22, 26, 64, 65.
134		XI. 27.	XVII. 27.		35.
135		XI. 4.	XVII. 4.		24, 63.
136	109, 114				554.
137	110	XI. 8.	XVII. 8.	IX. 8.	251.
138	119	XI. 6.	XVII. 6.		27, 68.
139		XI. 7.	XVII. 7.		28.
140					
	117				29.
141	118	XI. 16. 17.	XVII. 16. 17.		64.
142	112	XII. 78.	XVIII. 75.		274.
	120—128			X. 1—8.	70—76.
143	129	XI. 11.	XVII. 11.		30, 249, 418, 420
144	130				254.
145	131	XI. 12.	XVII. 12.	IX. 8.	251, 252, 255.
146	132				253.
147	133				256.
148	134				257.
149	135				258.
150	136	XI. 13.	XVII. 13.	IX. 9.	259.
151	137	XI. 14.	XVII. 14.	IX. 10.	260.
152	138	XI. 15.	XVII. 15.	IX. 11.	261.
153	139	XI. 16. 17.	XVII. 16. 17.	IX. 12. 13.	262.
154	140				264.
155	141	XI. 16.	XVII. 16.	IX. 12.	266.
156	142				267.

R. L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.
157	143				268.
158	144				269.
159					
160	145	XII. 4.	XVIII. 4.	XI. 3.	542.
161		XII. 9.	XVIII. 9.		550.
162		XII. 10.	XVIII. 10.		551.
163	146	XII. 7.	XVIII. 7.	XI. 5.	548.
164	147	XII. 8.	XVIII. 8.	XI. 6.	549.
165	148			XI. 6.	546.
166	149				546.
167	150	XII. 11. 14.	XVIII. 11. 15.		552, 553, 556.
168	151	XII. 14.	XVIII. 15.		557.
169	152	XII. 11.	XVIII. 12.		553.
170	153	XII. 15.	XVIII. 16.		557.
171	154	XII. 52, 33.	XVIII. 51. 52.		562, 573, 574, 575
172	155				572.
173	156	XII. 28. 49.	XVIII. 48.	XI. 38.	576.
174	157	XII. 50. 51.	XVIII. 49. 50.	XI. 89.	577—581.
175	158	XII. 58.	XVIII. 56.	XI. 46.	584.
176	159				
177	160				
178	161	XII. 51. 52.	XVIII. 50. 51	XI. 40.	578, 585.
179	162	XII. 32. 52. 53.	XVIII. 31. 51. 52.	XI. 21. 41. 42.	578.
180	163				579, 580.
181	164				
182	165	XII. 54. 55.	XVIII. 53.	XI. 43.	581.
183	166	XII. 56.	XVIII. 54.	XI. 44.	582.
184	167	XII. 57.	XVIII. 55.	XI. 45.	583.
185	168	XII. 59. 60.	XVIII. 57. 58.	XI. 47. 48.	585.
186	169				642.
187	170				643.
188					514, 586.
189		XII. 62.	XVIII. 60.		
190					
191					
192		XII. 63. 70.	XVIII. 61. 68.		
193					
194		XII. 64.	XVIII. 62.		
195		XII. 65.	XVIII. 63.		
196		XII. 66.	XVIII. 64.		
197		XII. 67.	XVIII. 65.		
198		XII. 8.	XVIII. 66.		513.
199		XII. 69.	XVIII. 67.		587.
200					
201					587.
202					
203	171	XII. 71.	XVIII. 69.	XI. 50.	587.
204	172	XII. 74. 75.	XVIII. 70. 71.	XI. 51. 52.	270.

R. L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.
205	173	XII. 76.	XVIII. 72.	XI. 53.	271.
206	174	XII. 77.	XVIII. 73.	XI. 54.	272.
207	175		XVIII. 74.	XI. 55.	273, 648.
208	176		XVIII. 74.	XI. 55.	273, 649.
209	177				649.
210	178	XII. 88.	XVIII. 84.	XI. 66.	650.
211	179	XII. 89.	XVIII. 85.		651, 552.
212	180	XII. 90.			652.
213	181	XII. 79.	XVIII. 76.	IX. 19. XI. 57.	275.
214	182-192	XII. 80. 81.	XVIII. 77.	IX. 17. 18. 20-24.	276--287.
215	193	XII. 82, 83, 84.	XVIII. 78. 79. 80.	XI. 60. 61. 62.	289, 290, 653, 654.
216	194	XII. 85.	XVIII. 81.	XI. 63.	289, 290.
217	195	XII. 85.	XVIII. 81.	XI. 63.	655.
218	196	XII. 86. 87.	XVIII. 82, 83.	XI. 64. 65.	290.
219	197	XII. 91.	XVIII. 86.	XI. 67.	291.
220	198				
221	199				
	200-201			XI. 68.	
222 (1)	202	XII. 81.	XVIII. 77.	XI. 58. 59.	657, 658.
223					
224	203	XIII. 78.	XIX. 91.	XIII. 14.	663.
225	204	XIII. 79.	XIX. 92.	XIII. 15.	664.
226	205	XIII. 80.	XIX. 93.		665.
227	206	XIII. 81.	XIX. 94.	XIII. 16.	666.
228	207	XIII. 83.	XIX. 96.	XIII. 18.	668.
229	208	XIII. 84.	XIX. 97.	XIII. 19.	669.
230	209	XIII. 84.	XIX. 97.	XIII. 19.	669.
231	210	XIII. 85.	XIX. 98.	XIII. 20.	670.
232	211	} XIII. 86.	XIX. 99.	XIII. 21.	671.
233	212		XIX. 100.	XIII. 22.	672.
234	213	XIII. 94.	XIX. 107.		679.
235	214	} XII. 92.	XVIII. 87.		
236	215		XVIII. 87.		
237	216	XII. 93.	XVIII. 88.		
238	217	XII. 94.	XVIII. 89.		
239	218				594.
240	219				
241	220				595.
242	221				597.
243	222				596.
244	223				
245	224				
246	225				
247	226				598.
248	227				598.

(1) Instr. H. M. Vierschaar 1802 artt. 57, 84-91.

R. L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw 1810.
249	228				} 600
250	229				
251	230				} 603
252	231				
253	232				
254	233				
255	234				
256	235				
257	236				
258	237				
259	238				594. 601.
260	239				604.
261		XV. 1.	XXI. 1.		36.
262		XV. 2.	XXI. 2.		37.
263		XV. 3.	XXI. 3.		38.
264		XV. 4.	XXI. 4.		39.
265		XV. 5.	XXI. 5.		40.
266		XV. 6.	XXI. 6.		41.
267		XV. 7.	XXI. 7.		42. 47.
268					
269		XV. 8.	XXI. 8.		43.
270					44.
271		XV. 11.	XXI. 11.		47.
272		I. 16. 18. XV. 9.	I. 16. 18. XXI. 9.		45.
273		XV. 10.	XXI. 10.		46.
274					47.
275		XV. 12.	XXI. 12.		48.
276		XV. 13.	XXI. 13.		49.
277 (1)		XV. 14.	XXI. 14.		50.
278		XV. 15.	XXI. 15.		51.
279		XV. 16.	XXI. 16.		52.
280		XV. 17.	XXI. 17.		53.
281		XV. 19.	XXI. 18.		54.
282					
283			XVII. 28.		55.
284					
285			XVII. 29.		56.
286					
287					
288					
289					
290					
291					57.
292			XVII. 30.		58.

(1) Instr. H. M. Vierschaar, 1802 art. 56.

R.L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. J. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.	
293					59.	
294			XVII. 30.		60.	
295			XVII. 31.		61.	
296	240	XI. 20.	XVII. 20.	IX. 14.	292, 329.	
297			XVII. 23.		293.	
298	241				294, 330.	
299					295.	
300	242			IX. 15.	296, 297, 331.	
301					298.	
302					299.	
303	243				300, 332.	
304		XII. 98.	XVIII. 93.		301.	
305						302.
306						303.
307						304.
308	244				305, 333.	
309	245				306, 334.	
310					307.	
311	246				308, 335.	
312	247				309, 336.	
313	248	XI. 21.	XVII. 21.	IX. 15.	310, 337.	
314	249				311, 338.	
315	250				312, 339.	
316					313.	
317					314.	
318	251				315, 340.	
319	252				316, 341.	
320						
321	253				317, 342.	
322					318.	
323	254				319, 343.	
324	255	XI. 22.	XVII. 22.		320, 344.	
325	256				321, 345.	
326	257					
327	258				322, 346.	
328	259			IX. 16.	323, 347.	
329					324.	
330	260				325, 348.	
331	261				326, 349.	
332	262				327, 350.	
333	263				328, 351.	
334					358.	
335					359.	
336					360.	
337					361.	
338					362.	
339					363.	
340					364.	

R.L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.
341					365.
342					366.
343					367.
344					368.
345					369.
346					370.
347					371.
348					372.
349					373.
350					374.
351					375.
352					376.
353					377.
354					378.
355					379.
356					380.
357					381.
358					382.
359					383.
360					384.
361					385.
362					386.
363					387.
364					388.
365					389.
366					390.
367					391.
368					392.
369					393.
370					394.
371					395.
372					396.
373					397.
374					398.
375					399.
376					400.
377					401.
378					34. 402.
379					403.
380					404.
381					34. 405.
382					33. 406.
383					34. 407.
384					408.
385					409.
386					410.
387					411.
388					412.

R. L.	R. Z.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.	Ontw. 1810.
389					413.
390					414.
391					415.
392					263, 351.
393	} 264 }	XI. 9.	XVII. 9.	} IX. 7.	} 263, 351.
394					
395					
396					
397					

III. Overzicht van met artikelen der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof verwante bepalingen uit de Instructie voor de Hooge Militaire Vierschaar der Bataafsche Republiek van 1802 en uit de ontwerpen 1807, 1808 (L. en Z.) en 1814.

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
1	1	1, 101, 111.	XIII. 1, 23, 24.	XIX. 1, 23, 24.	XIII. 7.
2	2	1, 104.			
3	3	2, 103.	XIII. 3.	XIX. 3.	
4	4	} 9, 107, 113.			
5	5				
6	7, 8	3.	XIII. 1.	XIX. 1.	
7	6	4, 102, 111.			
8	9	5.	XIII. 2.	XIX. 2.	
		6.			
9	10	7.			
10	11	28.	XIII. 10.	XIX. 10.	
11	12	29.	XIII. 11.	XIX. 11.	
12	13				
13	14		XIII. 12.	XIX. 12.	
14	15	10.			
15	16	13.			
16	17	12, 15.			
17	18	11, 20.	XIII. 5. 6. 9.	XIX. 5. 6. 9.	
18	19				
19	20	8, 113.	XIII. 4.	XIX. 4.	
20	21				
21	22	8, 113.	XIII. 4.	XIX. 4.	
22	23	14, 113.			
23	24		XIII. 15.	XIX. 15.	
24	25				
25	26				
26	27				

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
27	28				
28	29	17, 18.	XIII. 7, 8.	XIX. 7. 8.	XIII. 4, 5.
29	30	36.	XIII. 17, 20.	XIX. 17. 20.	XIII. 6.
30	31				
31	32				
32	33	27.			
33	34				
34	35				
35	36				
36	37	19.			
37	38	20.			
38	39	21.			
39	40	22.			
40	41	23.			
41	42				
42	43	24.			
43	44	25.			
44	45	26.			
45	46	30.	XIII. 13.	XIX. 13.	
46	47	31.	XIII. 14.	XIX. 14.	
	48	32, 33.	XIII. 16.	XIX. 16.	
	49	34, 35,	XIII. 18.	XIX. 18.	
	50				
	51		XIII. 19.	XIX. 19.	
	52				
	53				
	54		XIII. 21.	XIX. 21.	
47	60, 61.				
48	62	39, 40, 41.			
49	63	125.			
50	64	42.			
51	65	42.	XIII. 32.	XIX. 35.	XIII. 1.
52	66				
53	67	43.	XIII. 33.	XIX. 36.	XIII. 3.
54	68	40.			
	69	38.	XIII. 31.	XIX. 33. 34.	XIII. 1.
	70				
	71				
	72		XIII. 103.	XIX. 116.	
55	73	48, 49.	XIII. 34, 103.	XIX. 37, 116.	
56	74	50.	XIII. 35.	XIX. 38.	XIII. 9.
57	75	53.	XIII. 36.	XIX. 39.	XIII. 10.
58	76		XIII. 37.	XIX. 40.	XIII. 11.
59	77		XIII. 38.	XIX. 41.	XIII. 12.
60	78	51.	XIII. 38.	XIX. 42.	XIII. 13.
61	79	52.	XIII. 49.	XIX. 43.	
62	80	54.			
63	81				
64					

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
	82				
65	83			XIX. 45.	
66	84			XIX. 46.	
67	85			XIX. 47.	
68	86			XIX. 48.	
69	87			XIX. 49.	
70	88			XIX. 50.	
71	89			XIX. 51.	
72	90			XIX. 52. 53.	
73	91			XIX. 54.	
74	92				
75					
76					
	93		} XIII. 40. 41. 42.	XIX. 44. 45. 46.	
	94				
	95				
	96				
	97				
	98				
	99				
	100				
	101				
	102				
	103				
	104				
	105				
	106				
	107				
	108				
	109				
	110				
	111				
	112				
	113				
	114				
	115				
	116				
	117				
	118				
	119				
	120				
	121				
	122				
	123				
	124				
	125				
	126				
	127	58	XIII. 41.	XIX. 55.	

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
	128				
	129				
	130				
	131				
	132	58	XIII. 41.	XIX. 55.	
	133	58	XIII. 42.	XIX. 56.	
	134	59	XIII. 43.	XIX. 57.	
	135	59	XIII. 44.	XIX. 58.	
	136				
	137		XIII. 45.	XIX. 59.	
	138				
	139		XIII. 46. 47.	XIX. 60. 61.	
	140	60	XIII. 48.	XIX. 62.	
	141	61			
	142	37	XIII. 22.	XIX. 22.	
	143				
	144		XIII. 49.	XIX. 63.	
	145				
	146				
	147				
	148				
	149				
	150				
	151				
	152				
	153				
	154				
	155				
	156				
	157				
	158				
	159				
	160		XIII. 50.	XIX. 64.	
	161		XIII. 51.	XIX. 65.	
	162		XIII. 52.	XIX. 66.	
	163	61			
	164				
	165				
	166				
	167				
	168				
	169				
	170				
	171				
	172				
	173				
	174				
	175				

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
	176				
	177				
	178				
	179				
	180				
	181				
	182				
	183				
	184				
	185				
	186	62	XIII. 53.	XIX. 67.	
	187	63	XIII. 54.	XIX. 68.	
	188	64	XIII. 55.	XIX. 69.	
	189	65	XIII. 56.	XIX. 70.	
	190	66	XIII. 57.	XIX. 71.	
	191	67	XIII. 59.	XIX. 72.	
	192	68	XIII. 60.	XIX. 73.	
	193	69	XIII. 61.	XIX. 74.	
	194		XIII. 62.	XIX. 75.	
	195	71	XIII. 63.	XIX. 76.	
	196	70	XIII. 64.	XIX. 77.	
	197	72	XIII. 65.	XIX. 78.	
	198	73	XIII. 66.	XIX. 79.	
	199	74	XIII. 67.	XIX. 80.	
	200	66, 75	XIII. 58. 68.	XIX. 81.	
	201	76	XIII. 69.	XIX. 82.	
	202	77	XIII. 70.	XIX. 83.	
	203	78	XIII. 71.	XIX. 84.	
	204	79	XIII. 72.	XIX. 85.	
	205	80	XIII. 73.	XIX. 86.	
	206	81	XIII. 74.	XIX. 87.	
	207				
	208	82	XIII. 75. 76.	XIX. 88. 89.	
	209				
	210				
	211				
	212				
	213				
	214				
	215				
	216				
	217				
	218				
	219				
	220				
	221				
	222				
	223	83	XIII. 77.	XIX. 90.	

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
	224	92	XIII. 86.	XIX. 99.	XIII. 21.
	225			XIX. 99.	XIII. 21.
	226			XIX. 99.	XIII. 21.
	227		XIII. 85. 86.	XIX. 98.	XIII. 20.
	228		XIII. 86.	XIX. 100.	XIII. 22.
	229	93. 94.	XIII. 87. 89.	XIX. 101.	XIII. 23.
	230		XIII. 88.	XIX. 102.	XIII. 24.
	231	95	XIII. 90.	XIX. 103.	XIII. 24.
	232		XIII. 91.	XIX. 104.	XIII. 24.
	233	96	XIII. 93.	XIX. 105.	XIII. 24.
	234	96	XIII. 93.	XIX. 106.	XIII. 24.
	235	97	XIII. 94.	XIX. 107.	XIII. 24.
	236				
	237		XIII. 92.		
77	239. 240	98	XIII. 95. 96.	XIX. 108. 109.	XIII. 24.
78	238				
	241				
	242				
	243				
	244				
	245		XIII. 97.	XIX. 110.	XIII. 24.
	246				
	247				
79	248	99	XIII. 98.	XIX. 111.	XIII. 24.
80	249	100	XIII. 99.	XIX. 112.	XIII. 24.
81	250				
82	251				
83	252		XIII. 100.	XIX. 113.	XIII. 25.
	257			XX. 1. 2.	XIII. 26.
	258			XX. 4.	XIII. 26.
	259			XX. 5.	XIII. 26.
	260				
	261				
	262				
	263				
	264				
	265			XX. 7.	XIII. 26.
	266				
	267				
	268			XX. 3.	XIII. 26.
	269				
	270				
	271				
	272				
	273				
	274			XX. 8. 9.	XIII. 26.
	275			XX. 9.	XIII. 26.
	276				

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
	277				
	278				
	279			XX. 10.	XIII. 26.
	280				
	281				
	282				
	283				
	284				
	285				
	286				
	287				
	288				
	289				
	290				
	291				
	292				
	293				
	294				
	295				
	296				
	297				
	298				
	299				
	300				
	301				
	302				
	303				
	304				
	305				
	306				
	307				
	308				
	309				
	310				
	311				
84	312		XIII. 23.	XIX. 23.	
85	313				
	314				
	315				
	316				
	317				
	318				
	319				
	320				
	321				
	322				
	323				
86	324				

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
87	325				
88	326	108			
89	327	108			
90	328	109			
91	329	110			
92	330	106			
93	331				
94	332	106			
95	333				
96	334				
97	335				
98	336				
99	337				
100					
101	338	}	XIII. 24. 25.	XIX. 24. 25.	
102	339				
103	340				
104	341				
105	342				
106	343	115			
107	344	116			
108	345				
109	346				
110	347	113			
111	348				
112	349				
113	350		XIII. 24.	XIX. 24.	
114	55				
115	56				
	57				
116	58				
117	59				
	351		XIII. 27.	XIX. 27.	
	352	120			
	353				
	354				
	355				
	356				
	357				
	358				
	359				
	360				
	361				
	362				
	363				
	364				
	365	121			
	366				

P. I.	Ontw. 1814.	Instr. 1802.	Ontw. 1807.	Ontw. L. 1808.	Ontw. Z. 1808.
	367				
	368				
	369				
	370				
	371				
	372		XIII. 27.	XIX. 27.	XIII. 8.
	373				
	374				
	375				
	376				
	377				
	378				
	379				
	380				
	381				
	382				
118	383	117.	XIII. 28.	XIX. 28.	
119	384				
120	385	118.	XIII. 29.	XIX. 29.	
121	386				
122	387	119.	XIII. 30.	XIX. 30. 31. 32.	
123	388			XIX. 31. 32.	
124	389				
125	391	118.	XIII. 29.	XIX. 29.	
126	253		XIII. 101.	XIX. 114.	XIII. 24.
127	254				
128	255				
129	256				
130	392	122. 123. 125.	XIII. 26. 27. 102.	XIX. 26. 27. 115.	XIII. 8. 24.
131	393	122. 123.			
132	394	124.			
Eeden President etc.	390	7. 105. 112.			

OFFICIEEL GEDEELTE.

Examen bijzondere rechtskennis (Kon. Marine).

Bij hoofdstuk XI A van deel I der Verordeningen voor de Koninklijke Marine zijn eenige beginselen vastgesteld, welke voorloopig ten grondslag zullen dienen voor het onderzoek naar bijzondere kennis in onderscheidene wetenschappelijke vakken. Daaronder komen ook voor de exameneischen, welke worden gesteld aan officieren, die zich meer in het bijzonder op de rechtsgeleerde studie willen blijven toeleggen. Deze luiden :

1°. strafrecht in zijn vollen omvang, gewoon en militair, materieel en formeel ;

2°. beginselen van internationaal recht ;

3°. enkele onderdeelen van staatsrecht, als : wetgeving, justitie, defensie ;

4°. hoofdbeginselen van het civiel recht, voor zoover die te pas komen bij de toepassing van het strafrecht.

Volgens het voorschrift heeft het onderzoek plaats door bespreking over deze vakken van de speciaal daartoe samengestelde examencommissie met den candidaat. Ook is de commissie bevoegd den candidaat schriftelijk werk te doen vervaardigen. Deze examen-commissie bestaat in den regel uit een hoogleeraar in de rechtswetenschap, den advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht en een officier van administratie, aangewezen voor den dienst van fiscaal bij de zeekrijgsraden in een der maritieme directiën.

Ingevolge deze bepalingen werden bij beschikking van den Minister van Marine van 24 November 1905, Bureau S/B, n°. 48, de Heeren Prof. Mr. G. A. VAN HAMEL, Hoogleeraar te Amsterdam, Jhr. Mr. C. A. J. VAN SASSE VAN YSSELT, Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en, N. J. J. VAN RIJN VAN ALKEMADE, Officier van Administratie der 1ste klasse, fung^d. Fiscaal in de Directie der Marine te Amsterdam, in commissie benoemd tot het instellen van een onderzoek naar de bekwaamheid in rechtskennis van den Officier van Administratie der 1ste klasse E. G. DE WIJS.

Het onderzoek had plaats voor zooveel het strafrecht (algemeen en militair), de onderdeelen van het staatsrecht en de hoofdbeginselen van het civiel recht betreft, mondeling, terwijl, voor wat aangaat de beginselen van het internationaal recht, aan den candidaat de schriftelijke beantwoording van eene door de commissie gestelde vraag werd opgedragen.

Het mondeling onderzoek had plaats op 4 Januari 1906, terwijl nog vóór dien datum het schriftelijk antwoord op de opgegeven vraag van internationaal recht — welk antwoord hierachter volgt — aan de commissie werd ingeleverd.

De Commissie was eenstemmig van oordeel dat de Heer E. G. DE WIJS bijzondere bekwaamheid in alle vakken bezit en geheel voldoet aan de hierboven omschreven eischen.

Dientengevolge werd hem bij Koninklijk Besluit van 23 Januari 1906,

n°. 46, de aan dezen uitslag verbonden toelage van f 200.— 's jaars tot aan het bereiken van den hoofdofficiersrang toegekend en werd door den Minister van Marine bij beschikking van 31 Januari 1906. Bureau S/B, no. 49, bepaald, dat in het naamboek van de Koninklijke Marine bij den naam van den Heer DE WIJS een noot geplaatst zal worden: „Bijzondere kennis—Rechtswetenschappen.

Ter voldoening aan de mij gegeven opdracht om in een beredeneerd antwoord de vraag te behandelen:

„In tijd van oorlog komt een gehavend oorlogsschip van een der belligerenten met een buitgemaakt koopvaardijship voor een neutrale haven „en verlangt binnen te komen. Terwijl hierover nog niet beslist is, komt „een insgelijks gehavend oorlogsschip van de andere partij (zonder buit) „en vraagt hetzelfde.

„Hoe ten aanzien van deze schepen te beslissen en te handelen, met „inachtneming der neutraliteitsplichten?”

komt het mij wenschelijk voor die vraag te splitsen in de 4 volgende onderdeelen:

1°. welke zijn in het algemeen de plichten en rechten van den neutralen Staat ten opzichte van een gehavend oorlogsschip van een belligerent, dat in een zijner havens wenschte te worden toegelaten?

2°. welken invloed oefent daarbij uit de omstandigheid dat dit oorlogsschip in het bezit is van een buitgemaakt koopvaardijship?

3°. welken invloed heeft het feit dat tevens een gehavend oorlogsschip van den anderen belligerent, zonder prijs, wenschte binnen te vallen?

4°. welke speciaal in Nederland geldende voorschriften en beginselen komen bij de beantwoording dier punten nog bijzonder in aanmerking?

Op den voorgrond zij daarbij gesteld, vooreerst, dat het woord „gehavend” door mij is opgevat als bedoeld in dezen zin, dat het schip zich in gevaar van de zee, in nood, bevindt, althans dat verder verblijf buitengaats blijkbaar onraadzaam, niet verantwoord zou zijn in verband met den toestand, waarin het schip, door welke oorzaak dan ook, verkeert; en dat verder is uitgegaan van de veronderstelling dat het buitgemaakte koopvaardijship is genomen buiten de territoriale (littorale) wateren. Ware het anders, dan rustte op den neutralen Staat de plicht om die onwettig bemachtigde prijs aan den eigenaar te doen teruggeven.

Ad 1um.

Mag als algemeene regel gesteld worden, mede als uitvloeisel van de comitas gentium, de internationale courtoisie, dat in tijd van vrede de oorlogsschepen van eene bevriende natie, behoudens zekere beperkingen, in vreemde havens steeds worden toegelaten (1), „une concession gracieuse, non obligatoire” (BONFILS), in oorlogstijd wordt de vergunning daartoe meestal, zoowel wat den verblijftijd als wat de havens betreft, aan zeer beperkende voorwaarden verbonden, ja soms zelfs geheel opgeheven. De neutrale

(1) Vgl. art. 10 en voor oorlogstijd art. 42 van het „Règlement sur le régime légal des navires et de leurs équipages dans les ports étrangers”, adopté par l'Institut de droit international, 23 août 1898.

Staat is daarin tot zekere hoogte vrij (1) en kan die bepalingen maken welke hij voor eigen veiligheid noodig oordeelt (2), mits hij maar niet den eenen oorlogvoerende toestaat, wat hij den anderen weigert, m. a. w. mits hij zijne neutraliteit handhaaft met zg. „onpartijdige vergunning” of „onpartijdige weigering”.

Geheel anders wordt de zaak wanneer het geldt een schip dat in gevaar verkeert. Reeds lang voordat het neutraliteitsrecht, voornamelijk tengevolge van de gewapende neutraliteit van het Noorden, 1780, een instituut in het Volkenrecht was geworden, werd aan schepen die in gevaar verkeerden, om redenen van humaniteit als regel, zonder onderscheid toegang tot alle havens vergund. En dit ongeacht of het betrof een koopvaarder, een kaper of een oorlogsschip met of zonder prijs. Verklaarden sommige neutrale Mogendheden in oorlogstijd hunne havens voor oorlogsschepen van de belligerenten gesloten, steeds werd hetzij stilzwijgend, hetzij uitdrukkelijk eene uitzondering gemaakt voor schepen in gevaar. Zoo verklaarde bijv. Oostenrijk tijdens den Krim-oorlog in 1854 de haven van Cattaro gesloten voor oorlogsschepen, met uitzondering echter van de „navires en relâche „forcée par suite de tempête ou d’avarie grave” (BONFILS n°. 1463). Engeland beperkte tijdens den Amerikaanschen Secessieoorlog en tijdens den Fransch-Duitschen oorlog het verblijf in zijne havens van oorlogsschepen tot 24 uren, „sauf en cas de tempête et de réparations indispensables”. Ook aan de zeer strenge bepalingen die dat land in 1904 uitvaardigde met het oog op de reis van de Russische Oostzeevloot onder admiraal Rodzjestwensky naar Oost-Azië, werd weer nadrukkelijk toegevoegd, dat die maatregelen niet van kracht waren ingeval schepen toevlucht zochten voor onmiddellijk zeegevaar of nood (3).

Zelfs kent het Volkenrecht voorbeelden dat een oorlogvoerende toevlucht verleende aan oorlogsschepen van de *tegenpartij*, die in nood verkeerden. ORTOLAN, en in navolging van hem, de meeste latere schrijvers, citeeren in dit verband het geval van een Engelsch fregat, dat tijdens de Napoleontische oorlogen voor de Loire strandde, en vooral dat van het Engelsche oorlogsschip „Elisabeth”, dat in 1746, door een orkaan gedwongen, de vijandelijke haven Havanna binnenliep. De Engelsche commandant stelde zijn schip prijs, maar de ridderlijke Spaansche gouverneur liet hem vrij, na het van het noodige te hebben voorzien (DEN BEER POORTUGAËL, Oorlogsrecht blz. 459; Internationaal Maritiem Recht blz. 297 en 362).

HUGO DE GROOT, Van 't Regt des Oorlogs en Vredes, Boek III, 21, IX, Hollandsche vertaling van Gaveren 1705, blz. 860, handelende over een schip, tijdens een bestand „door storm in de haven gedreven”, zegt, wanneer de Romeinen zich gerechtigd achtten om dat schip na einde van het bestand aan te tasten: „Nochtans is er geen twijfel aan, of het is edel-„moediger zulk een los te laten.”

Het Institut de droit international, dat sedert zijne oprichting in 1873, op initiatief van den lateren Belgischen Minister van Binnenlandsche Zaken ROLIN-JACQUEMINS, grooten invloed oefent op den ontwikkelingsgang van het internationaal recht, wil (Annuaire de l'Institut 1898 blz. 260) een oorlogsschip dat in een haven der tegenpartij schuilplaats zoekt voor

(1) „Si des navires de guerre appartenants aux Etats belligérants se présentent à l'entrée de ses ports ou rades, l'Etat neutre conserve le droit, qu'il a en temps de paix, de les autoriser à pénétrer ou de leur interdire l'accès.” H. BONFILS, Manuel de droit international public, troisième édition, par PAUL FAUCHILLE No. 1488.

(2) Vgl. DEN BEER POORTUGAËL, „Het oorlogsrecht”, 2e druk, § 313.

(3) Revue de droit international, 1905, blz. 365.

zeegevaar, vrijstellen van het buitrecht: „si c'est un navire de guerre, „qui a été ainsi (par un accident de force majeure) contraint de chercher „un refuge dans un port ennemi, il peut être généreux de l'accueillir en „lui donnant les moyens de reprendre la mer; sinon il sera régulièrement „capturé”.

Het is de vraag of de „générositeit” hier niet wat al te veel op den voorgrond wordt gebracht en of zij in het practisch leven, zoover getrokken, weerklink zal vinden.

Werd een dergelijk schip niet prijsgemaakt maar wel met zijne bemanning aangehouden en bij den vrede teruggegeven, mij dunkt de meest edelmoedige geest kon daarmede tevreden zijn en het voorschrift zou meer kans hebben ook in de praktijk beteekenis te erlangen (Vgl. J. F. NILLAND, Handleiding bij de beoefening van het internationaal zeerecht, blz. 176). (1) Het Instituut nam de bepaling op met 8 tegen 7 stemmen en 10 onthoudingen.

Heerscht er in bijna alle vragen van Volkenrecht dikwijls groot verschil van gevoelen, ten aanzien van de vraag die mij hier bezig houdt mag tegenwoordig wel geconstateerd worden eene onbetwiste eenstemmigheid, zoowel bij de schrijvers als in de praktijk der volken. Vroeger minder. HÜBNER, een Deensch rechtsgeleerde uit het midden der 18de eeuw, bekend door zijn in 1749 te 's Hage uitgekomen werk: „De „la saisie des bâtimens neutres”, oordeelde nog dat de neutrale Souverein ook een in gevaar verkeerend schip toevlucht mocht weigeren; hij schrijft de weinig humane woorden neer: „il peut, en manquant aux devoirs d'humanité, devoirs qui ne sont pas absolus, le laisser périr”. Zelfs HAUTEFEUILLE, „Droit maritime international” 1858 blz. 66, vindt de verplichtingen van den neutralen Staat in dezen nog niet zoo „absolument „obligatoires”, in dien zin dat de volkeren de nakoming ervan niet kunnen eischen. Dat deze hoewel geringe restrictie zelfs toentertijd reeds zeer betwistbaar zou zijn geweest, bewijst het gebeurde met het Fransche fregat „Sibylle” in 1855 te Amboina, uitvoerig medegedeeld bij DEN BEER POORTUGAEL, Int. Marit. recht blz. 362 vlgg.

Van die vroegere denkbeelden vindt men intusschen thans geen spoor meer en zonder kans op tegenspraak, meen ik dan ook wel deze volkenrechtelijke stellingen te mogen neerschrijven:

„Elk in gevaar verkeerend oorlogsschip van een belligerent heeft het recht elke neutrale haven binnen te loopen”.

„Elk neutrale Staat heeft het recht, ja, is verplicht een in gevaar verkeerend oorlogsschip van een belligerent in zijne havens toe te laten.”

Wilde men aan de hand van een opstel waarmede de Parijsche hoogleeraar PILLET de in 1894 door hem en Professor FAUCHILLE opgerichte „Revue générale de droit international public” opende, een onderscheid in het Volkenrecht maken tusschen „droit international” en „droit commun de l'humanité” dan zoude ongetwijfeld het hier behandelde recht moeten behooren tot dat tweede onderdeel, omvattende die beginselen „qui n'ont pas leur origine dans la considération de leur (nl. van de Staten) „souveraineté respective” maar wier rechtvaardiging moet worden verklaard uit motieven „plus intimes à la nature de l'homme” PERELS,

(1) Dit uitgebreide Nederlandsche werk over het internationaal zeerecht, zeer onlangs verschenen kwam mij te laat in handen om te worden bestudeerd. Met het oog op dit opstel heb ik het vluchtig doorgelopen.

Das internationale öffentliche Seerecht der Gegenwart blz. 225 zegt: „Ferner soll in Fällen der Seenoth ein Asyl niemals versagt werden.“ Evenzoo Mr. J. LOUBON „De drie regelen van het Traktaat van Washington” blz. 47: „De humaniteit vordert dat schepen in nood nimmer ge- „weerd worden.” In gelijken zin alle nieuwere schrijvers; zoo DEN BEER POORTUGAEL „Int. marit. recht” blz. 361, BONFILS n°. 614, NIJLAND, blz. 225, en ook art. 6 van het „Règlement sur le régime légal des navires et de „leurs équipages dans les ports étrangers”, in 1898 door het „Institut de „droit international” vastgesteld.

Minder eenstemmigheid schijnt te bestaan in de te bezigen terminologie. DEN BEER POORTUGAEL, Oorlogsrecht blz. 459 zegt: „Rechten van humaniteit vorderen, dat de havens van een Staat steeds als toevlucht (*asyl*) „openstaan tot kortstondig verblijf voor elk schip dat in nood verkeert. „Dit *asylrecht* kent geen uitzondering”. In § 288 geeft hij aan het begrip *asylrecht* echter eene andere, ruimere beteekenis als omvattende ook het binnenloopen buiten nood. In tegenspraak met deze paragraaf komt nu op blz. 477 eene waarschuwing (1) voor om het recht van asyl niet te verwarren met het humanitair beginsel, volgens 'twelk elke haven voor in nood verkeerende schepen is opengesteld. Ten zelfden tijde dat de Generaal den lezer waarschuwt voor verwarring, maakt hij er zich zelf aan schuldig; vermoedelijk is daaraan het raadplegen van verschillende vreemde auteurs niet vreemd.

Beter onderscheidt de schrijver in zijn werk „Het internationaal maritiem recht” blz. 361, waar hij het recht van den neutraal om schepen in gevaar in zijne wateren toe te laten terecht betitelt als „toevluchtsrecht” (droit de refuge, right of refuge) en daarvan duidelijk afscheidt het *soortgelijke* recht van asyl, waarbij echter het element nood, gevaar, gemist wordt.

Nog een derde recht, nl. dat van gedwongen verblijf (*relâche forcée*) en dat met het asyl- en toevluchtsrecht nauw samenhangt, ja daarmede soms wordt vereenzelvigd, komt dikwijls de terminologie nog meer verwarren. Dit recht gaat echter buiten den neutralen Staat om en is alleen van belang voor het betrokken schip zelf, nadat het de neutrale haven weer verlaten heeft. Minder juist schreef dan ook in 1861 de Nederlandsche Minister van Buitenlandsche Zaken VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT in zijne beantwoording van een beklag, ingebracht door de Regering van de Vereenigde Staten van (Noord-) Amerika over het toelaten van de „Sumter” (volgens de *Noordelijken* een *kaper* van de geconfedereerden) in de haven van Curaçao: „Ce navire était-il un vaisseau de guerre ou „bien un corsaire? Dans le dernier cas le gouverneur néerlandais ne peut, „hors le cas de relâche forcée admettre le „Sumter” dans les ports de „ses Etats.”

Hier was blijkbaar bedoeld „hors le cas de refuge”.

Intusschen bij meerdere schrijvers wordt over het „droit de refuge” gezwegen en alleen gehandeld over het „droit d'asyl” als omvattende ook het toevluchtsrecht ingeval van nood. Het Instituut vereenzelvigt den term „relâche forcée” met toevluchts- en asylrecht.

In dit opstel zal ter juiste onderscheiding worden vastgehouden aan het woord „toevluchtsrecht” als toegang verzocht wordt *ingeval van gevaar of nood*.

(1) Waarschijnlijk in navolging van HAUTEFEUILLE, blz. 240.

Heeft het oorlogsschip, in gevaar, onder alle omstandigheden recht tot toegang in eene neutrale haven, zoo zal er toch in de gevolgen verschil gemaakt moeten worden naar de redenen die het schip dwongen die haven binnen te loopen. Valt het schip binnen, geheel buiten 's vijands toedoen, bijv. door storm, door averij aan de machines, dan is het vrij, als het gevaar opgehouden, de averij hersteld is, om de haven weder te verlaten. Vlucht het echter na een gevecht met den vijand of wel wordt het door dezen gedwongen de wijk te nemen naar neutraal gebied, dan is het schip, naar steeds meer veld winnende opvattingen, niet meer vrij in zijne bewegingen, maar zal op den neutralen Staat de plicht rusten dat schip gedurende den oorlog aan te houden.

Deze regel, thans in het Volkenrecht meer en meer toepassing vindende, is intusschen van jongen datum. DEN BEER POORTUGAEL teekent in § 307 van zijn in 1882 verschenen 2e druk „Het oorlogsrecht” nog aan:

„Een oorlogsschip, dat den strijd op neutraal gebied ontwijkt en binnen „eene neutrale haven de vervolging ontvlucht moet worden op- en in bescherming genomen door den onzijdigen Staat.

„Deze zou echter het schip, dat op zijn gebied eene wijkplaats tegen „oorlogsgevaar zoekt, volgens de regelen voor den oorlog te land, behooren „te ontwapenen en te verhinderen dat het gedurende den oorlog verder „aan den strijd deelneemt.

„Die regel geldt echter niet voor den oorlog ter zee”.

Evenzoo in zijn Int. Marit. Recht blz. 396, dat in 1888 verscheen.

Toch had reeds in 1872 (1) Prof. BLUNTSCHLI in zijn bekend in 14 talen overgezet werk „Das moderne Völkerrecht der civilisirten Staaten”, na in n°. 775 te hebben vooropgesteld: „Ebenso darf der neutrale Staat „den nothleidenden Kriegsschiffen in seinen Häfen Aufnahme und Schutz „gewähren,” waarbij hij aanteekent: „Auch das ist Asyl und Ausübung „*menschlicher* (niet „kriegerischer) *Beihülfe*, die immer erlaubt, weil Menschenpflicht ist”, de stelling verkondigd: (776) „Die flüchtigen Truppen „und Kriegsschiffe sind daher in der Regel zu entwaffnen . . . .” (2)

Ook het Instituut wil dien regel volgen: „Un navire belligérant se „réfugiant dans un port neutre devant la poursuite de l'ennemi, ou après „avoir été défait par lui, ou faute d'équipage pour tenir la mer, doit y „rester, jusqu' à la fin de la guerre” (art. 42, 3de lid van het reeds aangehaalde Reglement van 1898).

In den Russisch-Japanschen oorlog is deze opvatting dikwijls in zeer scherpem vorm doorgevoerd, zelfs buiten het geval van vervolging door, of als gevolg van een treffen met den vijand. Zoo werd aan het Russische transportschip „Lena”, dat met averij aan de ketels te San Francisco binnenliep, slechts 24 uren tijd gegund om te repareeren en toen het in dien korten tijd niet gereed was, aldaar buiten dienst gesteld. Vergelijkt men hiermede bijv. het geval van het Oostenrijksche oorlogsschip „See-„hund”, dat in 1864 tijdens den Deenschen oorlog met averij de Engelsche haven Deal binnenliep en daar van 26 April—10 Mei gelegenheid kreeg

(1) De eerste druk van het werk, in 1867 verschenen, niet in mijn bezit zijnde, weet ik niet of de schrijver reeds in dat jaar evenzoo oordeelde.

(2) Opmerkelijk is het dat bij de beraadslagingen over het projet-Bulmerincq juist Bluntschli de tegenstander was van de bepaling om een oorlogsschip in eene neutrale haven terug te houden; hij oordeelde daar dat nooit een oorlogsschip zich aan die detentie zou onderwerpen en dat aan den neutralen Staat eene onuitvoerbare verplichting zou worden opgelegd (Annuaire de l'Institut de droit int: 1883, blz. 156).

zijne reparaties te bewerkstelligen, dan treft het, hoezeer de neutrale Staten de laatste tientallen van jaren strenger zijn geworden in de opvatting van hunne onzijdigheidsplichten.

Ad 2um.

Blijkt uit het vorenstaande duidelijk dat de humanitaire idée, om *nimmer* schepen in gevaar toegang tot neutrale havens te weigeren, boven elke andere overweging de overhand heeft, dan laat zich gemakkelijk het antwoord op het tweede door mij gestelde vraagpunt, nl. welken invloed daarbij de omstandigheid uitoeft dat het gehavend schip tevens in het bezit is van een buitgemaakt koopvaardij-schip, vaststellen. Dat antwoord zal ten opzichte van de *toelating zelve* moeten luiden: „absoluut geen invloed”. Misschien echter wèl in de gevolgen.

Deze stelling worde nu allereerst aan het Volkenrecht getoetst.

„Un Etat neutre”, zegt BONFILS, n°. 1469 „est tout à fait libre d’inter-
„dire aux navires de guerre des belligérants d’amener leurs prises dans
„ses ports. Si un Etat neutre garde le silence à ce sujet, les belligérants
„sont en droit de présumer que leurs navires peuvent entrer librement,
„avec leurs prises et leurs prisonniers, dans les ports de l’Etat neutre et
„qu’ils auront la liberté d’en sortir avec eux. Cette hospitalité, accordée
„par l’Etat neutre, ne constituerait une violation de la neutralité, que
„si, accordée à l’un des belligérants, elle était refusée à son ad-
„versaire.”

PERELS, blz. 235, stelt voorop dat de neutraal zijne havens voor prijzen mag openstellen of sluiten, maar laat er op volgen, dat van dit laatste recht (nl. de sluiting) „die Neutralen so häufig gebrauch gemacht (haben), „dasz die Nichtzulassung, auszer in den Fall der Seenoth eigentlich zur „Regel geworden ist”.

In gelijken zin DEN BEER POORTUGAEL, Oorlogsrecht § 310, Int: Marit. recht blz. 385, en vele andere schrijvers over Volkenrecht; zoo om slechts enkelen te noemen, HAUTEFEUILLE, HALLECK, Sir TRAVERS TWISS.

Vóór de toelating is als grond aan te voeren dat men, bij weigering, het asyl-vragend oorlogsschip als het ware zou dwingen zijne prijs eerst te vernietigen.

Dit gevaar (1) wordt des te grooter als men weet dat bijv. het Institut de droit international toelaat eene prijs te vernietigen, wanneer de haven, waar het mogelijk zou zijn het genomen schip op te brengen, te ver is verwijderd (zie art. 50, 5°. van zijn „Règlement international des Prises maritimes”; zitting Turijn, 1882, Annuaire 1883, blz. 221).

Toch schijnt het rechtsgevoel zich reeds vroeg tegen de toelating met prijzen te hebben verzet. De beroemde Fransche Ordonnance de la Marine van 1681 bevat reeds beperkende bepalingen op dit stuk, door aan prijzen, „hors le cas de danger de mer” langer verblijf dan 24 uren in de Fransche havens te ontzeggen. Anderzijds werd het binnenkomen met prijzen in de 17de en 18de eeuw meermalen bij traktaat gewaarborgd.

Wat hiervan zij, na 1856 mag geconstateerd worden dat de praktijk der Volken zich gevestigd heeft in de richting om prijzen niet in hunne havens toe te laten. Naast den wensch der neutralen om zooveel mogelijk moeilijkheden te voorkomen, waartoe het toelaten van prijzen zoo licht

---

(1) Dat het niet denkbeeldig is, heeft vooral de Amerikaansche Secessieoorlog, maar ook de Chineesch-Japansche en de Russisch-Japansche oorlog voldoende bewezen.

aanleiding kan geven (1), heeft zeker daaraan de afschaffing der kaapvaart een belangrijken stoot gegeven. En mocht de tegenwoordig, vooral bij de niet-Engelsche schrijvers ontegenzeggelijk veldwinnende neiging om den particulieren eigendom, ook in den zee-oorlog, onschendbaar te verklaren, werkelijkheid worden, dan zal ook dat medewerken om prijzen te weren.

Maakt het nu verschil wanneer de prijsmaker in gevaar verkeert en dus gebruik wil maken van zijn *toevluchtsrecht*? Mijns inziens niet. De neutraal *moet hem* toelaten maar blijft volkomen *bevoegd* daarbij tevens te eischen dat hij nu zijne prijs vrijlate. En wel ongeacht of die prijs zelve zeewaardig is of niet; is zij zeewaardig dan kan zij haren koers vervolgen, zoo niet dan zal zij eerst in de neutrale haven desgewenscht kunnen repareren.

Die *bevoegdheid* van den onzijdigen Staat schijnt bestemd te zijn om gewijzigd te worden in eene *verplichting* voor de gevallen dat de prijsmaker van zijn toevluchtsrecht gebruik maakt *tengevolge van een treffen met den vijand*. Het door *deze* oorzaak in gevaar verkeerende oorlogsschip dat nog eene prijs medevoert en in neutraal water toevlucht zoekt zal zijn buit moeten vrijlaten. Het is eene logische consequentie van de hiervoren sub 1°. breeder uiteengezette omstandigheid dat de prijsmaker zelf in de neutrale haven, gedurende den duur van den oorlog, zal zijn ontpend.

Bij *vervolgving* door den vijand was die verplichting ook reeds aangenomen in § 61 van het meergemelde „Règlement” van het Instituut van 1882 (2). Het Instituut wilde verder eene prijs in neutrale haven alléén toelaten „pour cause de péril de mer, ou lorsque le navire de guerre sera poursuivi par une force ennemie supérieure.” In het eerste geval zullen prijsmaker en prijs, zoodra mogelijk nadat de reden voor toevlucht heeft opgehouden, de neutrale haven moeten verlaten. (3) Vergelijk ook DEN BEER POORTUGAEL, Oorlogsrecht, 1882, § 307, laatste lid; Int. Marit. Recht, blz. 388. Op blz. 397 van laatstgenoemd werk, 1888, is de schrijver echter weer van oordeel dat die verplichte vrijlating bij vervolging „geen regel van het internationaal recht (is)”.

Terloops zij hier opgemerkt dat het met de neutraliteit niet te rijmen is, zoo de neutrale Staat, hetzij zich zelven als prijsrechter stelde, hetzij toeliet dat binnen zijn rechtsgebied prijsgerecht werd gehouden. De onzijdige heeft zich met de wettigheid van de buiten zijne littorale wateren genomen prijs niet in te laten. Intusschen zijn er schrijvers, vooral oudere (4), die den onzijdigen Staat jurisdictie toekennen over het al of niet wettige van de neming als het geldt een schip van *zijn eigen natio-*

(1) Als voorbeeld kan o. a. dienen het geval van den bekenden Amerikaanschen kaperkapitein Paul Jones, die in 1779 met 2 Engelsche prijzen ter reede Texel vertoefde. De Engelsche gezant eischte vrijlating. Hoewel onze Regeering aan de autoriteiten te Helder bevel gaf zich niet met den kaper in te laten, werd het verzoek zelf van de hand gewezen. Dit was almede een der grieven die bijdroeg tot den kort daarna uitgebroken Engelschen oorlog, te meer daar „Pauwel Jonas” gelijk de volksmond hem noemde, op meerdere plaatsen door het met de zaak der Noord-Amerikaansche Volkplantingen sympathiseerende volk werd toegejuicht, en men zelfs liedjes te zijner eere dichtte en zong.

(2) De heer de BULMERINCQ, die het *Projet* van dat *Règlement*, vergezeld van een magistraal rapport (gepubliceerd in de *Revue de droit international*, tome X à XIV) had ontworpen, wilde voor dat geval oorlogsschip *en* prijs gedurende den oorlog in de neutrale haven doen aanhouden.

(3) §§ 59 en 60 van zijn „Règlement”.

(4) Zie bijv. KENT's commentary on international law, edited by Abdy 1866, blz. 330.

naliteit, waarmede het vreemde oorlogsschip als prijs in de neutrale haven is binnengeloopt: „by way of compensation for the asylum granted to „the captor and his prize” (KENT). In dien zin ook HEFFTER, *Le droit international de l'Europe*, traduction BERGSON 1873, blz. 334 en meerdere daar geciteerde schrijvers.

Welke gedragslijn nu een neutrale Staat zal volgen, wanneer een *gehavend* oorlogsschip van eenen belligerent met eene prijs in een zijner havens wensch binnen te vallen, zal dus ten opzichte van de prijs in hoofdzaak afhangen van de houding welke die Staat in het algemeen ten opzichte van de toelating van prijzen in zijn zeegebied heeft aangenomen en welke dan meestal in zijne neutraliteitsverklaring gemanifesteerd zal zijn.

Hij mag de prijs toelaten, hij mag haar afwijzen; alleen als de prijs-maker *toevlucht* vraagt door averij tengevolge van een gevecht zal eene moderne Regeering aan de prijs hare vrijheid doen teruggeven.

Intusschen zal dit laatste geval zich in de werkelijkheid zelden voordoen.

Ad 3um.

Maakt het nu verschil — en hiermede kom ik tot de beantwoording van het derde door mij gestelde vraagpunt — dat ongeveer ten zelfden tijde als het gehavend oorlogsschip met zijne prijs, zich tevens aanmeldt een eveneens gehavend oorlogsschip zonder prijs van den anderen belligerent, mede met het verzoek om binnen te komen?

Het antwoord schijnt voor de hand te liggen; toch moet ik erkennen dat dit punt mij de meeste zorg heeft gebaard en wel om deze reden, dat er twijfel bij mij rees of ik wel de juiste bedoeling van de mij gestelde vraag vatte, met name wat betreft den zin van het woord „gehavend”. Ik heb het opgevat als doelende op gevaar, op nood, maar dan doet het er niets toe of een schip van de andere partij in gelijke omstandigheden verkeerende, ook toevlucht zoekt; dan kan er van een *beslissing* op het verzoek door de bevoegde havenautoriteit ook geen sprake zijn; de toegang zou niet geweigerd *mogen* worden. Aan den anderen kant moest ik toch aan het bij herhaling gebezigd woord „gehavend” beteekenis toekennen en dan moest ik die beteekenis noodzakelijk verbinden met het begrip „gevaar”; want als een schip wel gehavend is, maar zóó dat zijne zeewaardigheid intact is gebleven, staat het, wat de toelating betreft, op gelijke lijn met elk geheel zeeklaar schip: van een *toevluchts*-recht kan geen sprake zijn.

Het antwoord op dit derde punt zal dus zijn: beide oorlogsschepen moeten worden toegelaten; wat betreft de prijs zal gehandeld worden naar de sub 2° ontwikkelde beginselen.

Zijn nu beide elkander vijandige oorlogsschepen, één misschien zelfs met eene prijs, toegelaten, dan ligt het voor de hand dat de neutrale Staat meer dan gewone zorg zal moeten betrachten om de onschendbaarheid van zijn gebied te waarborgen.

Hij zal de schepen eene van elkaar verwijderde ligplaats aanwijzen, hen doen bewaken (1), de commandanten nog eens bijzonderlijk wijzen op hunne verplichtingen om zich van elke vijandelijkheid te onthouden en om bij vertrek den zg. regel van 24 uren in acht te nemen. Hij zal van die commandanten desnoods eene op schrift gestelde verklaring mogen vragen,

(1) Vgl. art. 60 van het „Règlement” van het „Institut” van 1882.

dat zij zich op hun eerwoord verbinden de onschendbaarheid van het neutraal gebied strikt te zullen eerbiedigen.

De schepen zullen, met eigen middelen, de reparaties mogen verrichten, noodig om weer te kunnen zee kiezen; meer ook niet, zoodat bijv. herstelling van de pantsering niet zal mogen worden toegelaten (1). Hulp, direct uitgaande van den neutralen Staat zelf, zal niet dan in de alleruiterste noodzakelijkheid mogen verleend worden, maar ook op leveringen door particulieren zal hij streng hebben te letten. In dit opzicht is onze neutraliteitsverklaring van 1904 uitvoeriger en veel angstvalliger dan de vroegere.

Zijn de noodzakelijke herstellingen verricht, in het algemeen, heeft de reden voor de toelating opgehouden te bestaan, dan zal het neutrale gouvernement verstandig doen de schepen te verzoeken zijne haven te verlaten, in het bijzonder dat schip, hetwelk eene prijs in zijn bezit mocht hebben, vooral ook als de toevluchtshaven is gelegen dicht bij de zone der maritieme krijgsverrichtingen.

Ad 4um.

Na de vorenstaande ontwikkeling der algemeene volkenrechtelijke regelen moge thans ter beantwoording van het vierde door mij gestelde punt eene vermelding der in Nederland geldende voorschriften en beginselen hier hare plaats vinden. Daaruit zal tevens blijken dat onze Regeering zich steeds beijverd heeft om hare neutraliteitsplichten streng na te komen, de humaniteit te betrachten en gelijken tred te houden met de zich voortdurend wijzigende opvattingen in het internationaal verkeer.

In de 17de en 18de eeuw, toen het asyl-, zelfs het toevluchtsrecht, nog niet zoo algemeen als regel in het maritiem gewoonterecht was opgenomen, ontmoet men meermalen traktaten door de Republiek met andere zeemogendheden gesloten om voor hare schepen asyl in vreemde havens te verzekeren en omgekeerd hare havens voor niet-nationale vaartuigen open te stellen. Herhaaldelijk treft men ten aanzien van oorlogsschepen daarbij beperkende bepalingen aan, met name wat betreft het aantal der toe te laten schepen.

In een traktaat met Engeland van 1654 is dat getal bepaald op hoogstens 8, en dan nog voor niet langer tijd dan tot reparatie van de schepen, aankoop van victualie en andere noodzakelijke behoeften noodig is. Een later verdrag tusschen Engeland, de Republiek en Portugal bepaalde het getal op 6, terwijl een ouder verdrag eveneens met Portugal het maximum toe te laten schepen in de groote havens op 6, in de kleinere op 3 vaststelde. Onder het asylrecht was natuurlijk van zelf het toevluchtsrecht begrepen.

Naarmate ook het asylrecht als algemeen aangenomen volkenrechtelijke regel, zij het dan voor oorlogsschepen met beperkingen, in het verkeer ter zee erkend werd, verviel de reden voor de Staten om zich dat recht bij traktaat te verzekeren.

Vele Staten namen echter in hun nationaal recht, zoowel in tijd van vrede als in oorlogstijd bepalingen op, rakende de toelating van vreemde oorlogsschepen.

Nederland deed dit voor gewone tijden eerst in 1893, doch reeds vroeger waren voor bijzondere gebeurtenissen speciale voorschriften van Regeerings-

(1) Vgl. DEN BEER POORTUGAEL „Oorlogs- en Neutraliteitsrecht”, 1900, blz. 262.

wege uitgevaardigd. In de Staatscourant van 16 Juni 1861 werden naar aanleiding van den opstand der zuidelijke Staten van Noord-Amerika op last des Konings drie waarschuwingen gepubliceerd, betrekking hebbende op de handhaving der neutraliteit.

De tweede bevat het verbod tot toelaten van kapers met of zonder prijzen in onze havens of zeegaten behalve in geval van zeeramp. Over oorlogsschepen wordt niet gesproken. Ook in de oorlogen van 1859 en 1866 schijnt het beginsel van onbeperkte toelating van de oorlogsschepen der belligerenten te zijn gehuldigd. De geheel andere, ik zou zeggen neteliger positie ten opzichte der oorlogvoerenden maakte in 1870/71 eenigszins meer beperkende bepalingen noodig. In de neutraliteitsverklaring van 20 Juli 1870, ondertekend door de Ministers van Buitenlandsche Zaken, van Justitie en van Marine, werd bekend gemaakt dat kapers (ook zonder prijzen) niet in de Nederlandsche havens of zeegaten zouden worden toegelaten (1), art. 3. Hetzelfde verbod bevatte art. 1 voor oorlogsschepen *met* prijzen terwijl oorlogsschepen zonder prijzen voor onbepaalden tijd mochten verblijven. Deze beperkende bepalingen voor kapers en oorlogsschepen met prijzen golden echter niet, zooals art. 1 er uitdrukkelijk bijvoegde, *in de gevallen van blijkbaren nood, als zeeramp en gebrek aan levensmiddelen*. Zoodra echter de oorzaak van hun verblijf opgehouden had, moesten zij zich ten spoedigste verwijderen.

Het Koninklijk Besluit van 2 Februari 1893, Stbl. n°. 46, bevat het eerste meer algemeen bedoeld voorschrift „betreffende de toelating van „oorlogsschepen van vreemde Mogendheden in 's Rijks zeegaten, havens en „binnenwateren.”

Het Besluit geldt zoowel voor vredes- als voor oorlogstijd; alleen is aan de Kroon de bevoegdheid voorbehouden, voor bijzondere omstandigheden afwijkende voorschriften te geven. Voor het doel van dit opstel is het voldoende hier aan te stippen dat het maximum toe te laten schepen onder dezelfde vlag op drie is gesteld en dat het verblijf hoogstens 14 dagen achtereen mag duren.

Voor het bevaren der binnenwateren en het komen *op* de havens van Hellevoetsluis, IJmuiden en Nieuwediep is vooraf vergunning van den Minister van Marine noodig. Al deze beperkingen gelden echter weer niet (art. 4^b) „ingeval van binnenloopen of ankeren wegens zeegevaar of averij „voor den tijd, dat wegens een van deze of wegens beide oorzaken, ter „beoordeeling van den Minister van Marine, het verblijf noodzakelijk is.”

Bij het uitbreken van den Spaansch-Amerikaanschen oorlog, 1898, vaardigde de Nederlandsche Regeering weder eene neutraliteitsverklaring uit, waarbij, met verwijzing naar bovenstaand Koninklijk Besluit, onder meer werd bepaald, dat schepen en vaartuigen van oorlog in 's Rijks zeegaten slechts zouden worden toegelaten voor een verblijf van hoogstens 24 uren, tenzij het bepaald noodzakelijk was hun een langer verblijf toe te staan, hetzij om zich van levensmiddelen of steenkolen te voorzien, dan wel in de *gevallen van nood of zeegevaar*.

Zij moesten vertrekken zoodra het gevaar voorbij was en ingeval van reparatie op zijn laatst 24 uren nadat die bewerkstelligd was. Men ziet het, deze bepalingen zijn vrij wat scherper dan die van 1870. Ten opzichte

---

(1) De beteekenis van dit verbod is mij hier niet recht duidelijk voor een oorlog tussehen twee naties, beide toetredend tot de bekende declaratie van Parijs van 1856, waarvan het eerste punt luidt: „De kaapvaart is en blijft afgeschaft”. Misschien heeft men de waarschuwing van 1861 voor oogen gehad, toen het verbod wel waarde had.

van kapers en oorlogsschepen met prijzen kwamen de voorschriften van 1898 en 1870 vrijwel overeen (zie Staatscourant van 3 Mei 1898). Intusschen treft in 1898 eene wisselende terminologie: bij oorlogsschepen wordt gesproken van „nood of zeegevaar” (art. 1); kapers worden alleen toegelaten ingeval van „zeeramp, zeegevaar” . . . en kapers of oorlogsschepen met prijzen ingeval van „zeeramp” . . . (art. 3). Of daarmee ook verschil in beteekenis is bedoeld, zou ik betwijfelen, althans de reden niet kunnen bevroeden.

Van belang zijn voorts, in 1898, het 4^e en 5^e lid van art. 3, waarbij verboden wordt aan schepen, zoolang zij zijn in het bezit van prijzen, steenkolen te verstrekken (1), en vooral deze moderne bepaling:

„Zoeken *oorlogsschepen*, door den vijand gejaagd wordende, een toevlucht „op ons gebied, dan moeten de prijzen worden vrijgegeven.”

Van kapers wordt hier geen gewag gemaakt; toch zoude een gejaagd wordende kaper *ingeval van zeeramp* toevlucht in onze havens kunnen vragen: Spanje had zich in 1898 uitdrukkelijk het recht voorbehouden kaperbrieven uit te reiken.

In de neutraliteitsverklaring, gepubliceerd bij het uitbreken van den Russisch-Japanschen oorlog, overgenomen o.a. in het Weekblad van het Recht n°. 8014³, tref ik geene bepalingen omtrent het toelaten van oorlogsschepen der belligerenten aan. Als slotopmerking diene nog dat de militaire hospitaalschepen, bedoeld in art. 1 van het ter Vredesconferentie vastgestelde verdrag, rakende den zeeoorlog „met betrekking tot hun „verblijf in eene neutrale haven” niet mogen worden gelijkgesteld met oorlogsschepen. De bedoeling van deze blijkbaar te algemeen geredigeerde bepaling is, dat die schepen in vreemd zeegebied niet de *nadeelen* zullen ondervinden maar toch in andere opzichten als oorlogsschepen moeten worden beschouwd.

Dus geen beperkte verblijfsduur, wèl bijv.: exterritorialiteit (Zie rapport-

(1) In verband met deze neutraliteitsverklaringen, die ook verschillende voor de ingezetenen bindende rechtsregelen bevatten, moge hier gewezen worden op een betoog, voorkomende in het Tijdschrift voor Strafrecht, X, blz. 389 vlgg., van de hand van Mr. L. E. VISSER, die met het oog op art. 56 der Grondwet de staatsrechtelijk zeer belangrijke vraag behandelt, of de Kroon zonder machtiging der Wet dergelijke rechtsregelen mag uitvaardigen. Mr. VISSER beantwoordt die vraag ontkennend. Ware zijne meening juist dan zoude het met de krachtige handhaving onzer neutraliteit — waar dan misschien zelfs ook politiedwang zou zijn uitgesloten — treurig gesteld zijn, te meer daar de schrijver ook aan art. 100, lo., eerste gedeelte, Wetb. v. Strafr. alle beteekenis ontzegt, eenvoudig omdat bijzondere personen de onzijdigheid van den Staat niet in gevaar *kunnen* brengen. Ook de minderheid van de Commissie van Rapporteurs in de Tweede Kamer had dit in het Verslag op art. 100 W. v. S. (Smidt, 1^e druk, II, 27) als hare meening doen opnemen, terwijl Mr. NOUÏON zich in zijn commentaar op het W. v. S. (1^e druk, II, 28) *op dit punt* bij Mr. VISSER schijnt aan te sluiten. De beschouwing moge hare theoretische waarde hebben, practisch gaat zij m. i. niet op, ten blikke waarvan ik bijv. mag wijzen op het ter Vredesconferentie gesloten „Verdrag nolets de toepassing op den zee-oorlog van de beginselen der Conventie van Genève van 22 Aug. 1864”, welks art. 6 de mogelijkheid veronderstelt, dat neutrale koopvaardij-schepen, jachten of sloepen zich aan „eenigerlei schending der onzijdigheid” schuldig maken. Ook de tegenwoordige Staatsraad Mr. T. M. C. ASSER gewaagt in zijn Proefschrift „Het bestuur der buitenlandsche betrekkingen” 1860, blz. 147, van „overtredingen der neutraliteitsverplichtingen *door bijzondere personen*” terwijl de artt. 84 en 85 Code Pénal klaarblijkelijk mede die mogelijkheid veronderstelden. Onder den C. P. ontbrak echter de strafrechtelijke sanctie op overtreding van die neutraliteits-verklaringen, als niet de Staat daardoor aan eene oorlogsverklaring of de toepassing van réprésaillesmaatregelen werd blootgesteld.

Vgl. nog art. 65 Wetb. v. Mil. Strafr. en de „stukken” daarover bij v. d. HOEVEN II, 33—35.

RENAULT in de verslagen van de Vredesconferentie, uitgegeven door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken, Deel I blz. 32).

Resumtie. Al het bovenstaande samenvattende, zal de beantwoording der mij opgegeven vraag alzoo moeten luiden als volgt:

Beide de oorlogsschepen hebben recht om in de neutrale haven te worden toegelaten (Toevluchtsrecht).

Het neutrale gouvernement zal niet alleen het recht hebben die gehavende schepen toe te laten, maar het zal hun zelfs den toegang niet mogen weigeren.

Wat betreft de prijs — die zeewaardig is — zal het neutrale gouvernement *bevoegd* zijn die toe te laten, of toegang te weigeren.

Ingeval van nood (nl. van den prijsmaker) is toelating van de prijs het meest in overeenstemming met de volkenrechtelijke gewoonten der meeste Staten, zoo ook van Nederland.

Is de reden die de schepen noodzaakte gebruik te maken van het toevluchtsrecht een onmiddellijk gevolg van een treffen met den vijand, vooral als dit gepaard gaat met vervolging, dan zullen zij, naar de meest moderne, hoewel nog niet algemeen geldende opvattingen, gedurende den tijd van den oorlog de haven niet meer mogen verlaten en zal bovendien de prijs moeten worden vrijgelaten.

In Nederland heeft zich, naar ik meen, in werkelijkheid, tot dusverre dit geval niet voorgedaan.

Leiden, den 28sten December 1905.

De officier van administratie 1e klasse,

DE WIJS.

Bijzondere kennis in rechtsgeleerde vakken.

Door de Heeren Mrs. van HAMEL en Jhr. van SASSÉ van YSSELT, wier namen in de voorafgaande mededeeling zijn vermeld, is in hunne aldaar nader aangeduide qualiteit van leden der Commissie ingesteld bij Beschikking van den Minister van Marine van 34 November 1905, Bureau S/B, no. 48, uit eigen beweging het voorstel gedaan om aan het medelid dier commissie, den Officier van Administratie der 1ste klasse N. J. J. van RIJN VAN ALKEMADE, die niet in de termen viel om naar het verkrijgen van de in art. 5 van Hoofdstuk XI, Deel I, bedoelde toelage voor bijzondere kennis in rechtsgeleerde vakken te dingen, die toelage alsnog zonder ingesteld onderzoek toe te kennen.

Aldus is geschied bij Koninklijk Besluit van 19 Maart 1906, n°. 28, terwijl de Minister van Marine bij Beschikking van 21 Maart 1906, Bureau S/B, n°. 38, heeft bepaald dat ook bij den naam van dezen Officier van Administratie in het naamboek der Koninklijke Marine een noot geplaatst zal worden: *Bijzondere kennis in rechtswetenschappen*”.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Bijzondere rechtskennis (Kon. Marine).

Met erkentelijkheid ontving de Redactie van den Minister van Marine de uitnodiging tot opneming van de mededeelingen, waarvan de eerste met bijlage, in het officieel gedeelte afgedrukt. Onnoodig te zeggen dat aan die uitnodiging met groot genegen voldaan wordt. Niet alleen omdat de Redactie daarin opnieuw een bewijs van de belangstelling des Ministers in haar streven meent te mogen zien, doch ook omdat haar daardoor de gelegenheid wordt gegeven aan de Heeren VAN RIJN VAN ALKEMADE en DE WIJS hare gelukwenschen aan te bieden, aan eerstgenoemde met zijne onderscheiding *honoris causa*, aan laatstgenoemden met den gunstigen afloop van zijn examen. De Redactie las met belangstelling het volkenrechtelijk opstel van den Heer DE WIJS en hoopt, dat hij het bij deze eerste pennevrucht, die zijns ondanks in dit Tijdschrift is opgenomen, niet laten zal. Moge beide Heeren proprio motu blijven medewerken om te toonen, dat hunne kennis is eene degelijke en van zóó goed gehalte, dat zij in hooge mate zal bijdragen tot bestrijding van het vooroordeel, dat officier zijn en jurist worden twee onvereinigbare zaken zijn.

Van deze gelegenheid moge worden gebruik gemaakt om mede te deelen, dat behalve de genoemde Heeren zich nog de navolgende Officieren der Koninklijke Marine in het bijzonder op rechtsgeleerde studiën toeleggen:

Mr. B. M. TAVERNE,	Off. v. Adm. 2 ^e klasse.
H. D. RUBENKONING,	Off. v. Adm. 2 ^e klasse, jur. cand.
G. J. JUTTE,	Off. v. Adm. 2 ^e klasse, jur. cand.
J. C. JAGER,	Luitenant ter Zee 2 ^e klasse, jur. cand.

terwijl zich voor het door den Heer DE WIJS afgelegde examen sedert kort bekwamen de Heeren:

J. H. M. NITTEL,	Off. v. Adm. 1 ^e klasse,
G. H. HAMERSMA,	Off. v. Adm. 2 ^e klasse, en
P. A. SNELLEN VAN VOLLENHOVE,	Off. v. Adm. 2 ^e klasse.

Verslag Rijksverzekingsbank 1904.

Aan dit verslag, dat als n°. 115 in de rubriek Verslagen en Rapporten bij de Nederlandsche Staatscourant van 15 December 1905, n°. 294, werd gepubliceerd, wordt het navolgende ontleend.

Door een der Departementen van Algemeen Bestuur, dat voor zijn ongevallenverzekering eigen risico draagt, was aan het Bestuur verzocht om de maandelijksche afrekeningen zoodanig in te richten, dat bleek op welk der dienstjaren 1903 en 1904 de daarop voorkomende kosten van genees- en heilkundige behandeling betrekking hadden, zoodat zou kunnen worden nagegaan of terecht ten laste der loopende begrooting verevening dezer kosten was aangevraagd. Het Bestuur der Bank, hoewel voldoende aan het verzoek, was echter van meening, dat deze kosten, onafhankelijk van de vraag in welk jaar de genees- en heilkundige hulp was verleend, moesten worden beschouwd als eene vordering ten laste der begrooting van 1904, omdat de verplichting tot restitutie eerst ontstond, nadat door de Bank de betaling was geschied en door het Bestuur krachtens art. 54, sub 2, der Ongevallenwet

1901 het tijdstip was bepaald, waarop de terugbetaling moest plaats hebben. De Algemeene Rekenkamer, op welker initiatief deze vraag geopperd was, heeft zich bij nadere overweging met dit standpunt vereenigd. (blz. 30 v.)

Eenige interessante mededeelingen over medewerking bij de uitvoering der wet bevat § 9 van Hoofdstuk VII van dit verslag. Vermelding verdient in het bijzonder hetgeen daar voorkomt omtrent medewerking van medici, wier hulp door slachtoffers van bedrijfsongevallen wordt ingeroepen. Doorgaans wordt van de medici in het algemeen en van de ingeschreven deskundigen in het bijzonder eene behoorlijke samenwerking met den controleerenden geneeskundige der Bank en groote zakelijkheid der correspondentie geconstateerd. Doch, de goeden niet te na gesproken, wordt aan meerdere eischen niet voldaan. „De medicus, die als onparvallenarts optreedt, moet beschikken over eene groote mate van onpartijdigheid en van rechtsgevoel om tot eene juiste toepassing der wet mede te werken. Geroepen de belangen der getroffen en naar zijn beste weten te behartigen, moet hij zorgen, daarbij steeds aan den geest en de bedoeling der wet getrouw te blijven.” Derhalve waarschuwt het Bestuur tegen talrijke min juiste praktijken van medici, waarmede het heeft te kampen gehad. Invulling van aangifteformulieren met onjuiste omschrijving van het ongeval en de daaruit voortgevloeide gevolgen „om zijn patient plezier te doen”, kwam herhaaldelijk voor, iets wat vermoedelijk verband hield met de omstandigheid, „dat de positie van den arts meermalen niet zoo financieel onafhankelijk is, dat hij zich boven onbillijke eischen zijner patienten kan verheffen.” Niet zelden werd bij den medicus vrees geconstateerd om een getroffenene beter te verklaren, wegens te verwachten schade aan zijn practijk; verzoeken aan den controleerenden geneeskundige om den behandelenden arts geheel buiten de verklaring van hersteld te zijn te laten, om zelfs den patient elders dan ten huize van den arts tot onderzoek te ontbieden, kwamen voor. Vele medici durven zelfs den schijn niet op zich te laden, als zouden zij oorzaak zijn van het ophouden der geldelijke uitkeering. Met leedwezen constateert het Bestuur de ervaring „dat bij een betrekkelijk groot aantal medici, waar zij welwillend aan de getroffen en hunne medewerking verleen en, het dienen van hun eigen belangen maar al te zeer op den voorgrond staat; . . . dat enkele geneeskundigen in sommige arbeiderskringen zich den naam hebben verworven van (ten aanzien van het afgeven van eene verklaring van ongeschiktheid tot arbeiden) bijzonder gemakkelijk te zijn en dientengevolge een groot aantal getroffen en tot zich te lokken, die zelfs hun eigen huisarts voorbijgaan, om den uitkeering-verstrekken den geneesheer de voorkeur te geven.” Afdoende controle is hier onmogelijk.

Ook ernstige nadeelen voor getroffen en waren daarvan somwijlen 't gevolg. Voortgezette behandeling door den huisarts, inplaats van overdracht van den patient aan een specialist of van opneming in een ziekenhuis waar betere en doeltreffender behandeling te vinden ware dan bij den patient te huis, komt veelvuldig voor. In één geval is zelfs een medicus uit dien hoofde afgevoerd van den lijst der ingeschreven deskundigen. Te veelvuldige bezoeken, te ernstige opvatting van eenvoudige behandelingsmethoden, te lang voortgezette behandelingen, onnoodig ernstige voorstelling van de kwaal om gelegenheid te hebben allerlei verbandmiddelen enz. in rekening te kunnen brengen; vergrooting van geleden tijdverlies; dubbele berekening van vervoermiddelen, die twee patienten overbrachten; declaratie van niet gebruikte rijtuigen voor afgelegde bezoeken, werden voorts herhaal-

delijk — gewoonlijk echter bij dezelfde artsen — geconstateerd. Daartegen is de eenige repressie: afvoering van de lijst van ingeschreven deskundigen, een zware straf, die niet dan in urgente gevallen wordt toegepast (in 1904 tweemaal).

Het Bestuur meent de oorzaak daarvan te moeten zoeken in de regeling der geneeskundige behandeling (Stbl. 1902 n°. 153). Algeheele verandering van stelsel schijnt geraden, doch niet vóór de invoering der ziekteverzekering.

De medewerking van werkgevers en door een ongeval getroffen verzekerden valt niet bijzonder te roemen. Simulatie en aggravatatie kwamen bij de getroffen en veelvuldig voor, niet het minst wegens jacht op schadeloosstelling en wegens den langen tijd welke doorgaans verloopt indien door den rechter in ongevallenzaken de schadeloosstelling moet worden vastgesteld (van 6 tot 8 maanden).

In Hoofdstuk X van het verslag worden de in 1904 gevallen principieele beslissingen omtrent de toepassing der Ongevallenwet 1901 gememoreerd. Ons bestek laat niet toe van deze belangrijke bladzijden een overzicht te geven. Vermeld moge hier slechts worden, dat door den Centralen Raad van Beroep werd uitgemaakt, dat ten aanzien van de werkzaamheden, verricht in dienst van publiekrechtelijke lichamen, niet de eisch wordt gesteld dat zij worden verricht in eene onderneming, zoodat dientengevolge de omstandigheid, of het publiekrechtelijk lichaam al dan niet winst of voordeel beoogt, geen invloed uitoefent bij de beantwoording van de vraag of personen, welke die werkzaamheden verrichten, verzekerd zullen zijn. Slechts het uitgeoefende bedrijf is in verband met art. 10 der Ongevallenwet 1901 maatstaf voor verzekeringsplicht, waarbij dan nog in het oog moet worden gehouden, dat alleen het hoofdbedrijf der inrichting den doorslag geeft. (blz. 64 v.)

Talrijke voorbeelden worden in het Verslag aangehaald om aan te toonen, welke opvatting door de Bank en door de jurisprudentie wordt gehuldigd van het verband, dat tusschen het ongeval en de uitoefening van het bedrijf moet bestaan. (blz. 67 v.) Het zou te veel van onze plaatsruimte vergen hier een overzicht daarvan te geven; aan belangstellenden en belanghebbenden wordt dus geraden dit gedeelte van het verslag niet ongelezen te laten.

Ten aanzien van art. 8 der Wet werd aangenomen, dat alle niet-volslagen werklieden als leerlingen zijn te beschouwen, voor zoover slechts eenige oefening, hoe gering ook, voor het verrichten hunner werkzaamheden vereischt wordt (blz. 74). Daarentegen was de Centrale Raad van Beroep van oordeel, dat bepaald opleiding voor het vak waarin de „leerling” werkzaam is, vereischt wordt, hetzij door onderricht van een ander werkman, hetzij door eigen inspanning, geleidelijke ontwikkeling en toenemende handigheid, waardoor hij geschikt wordt voor minder eenvoudig of zwaarder werk.

Arbeidsdagen zijn niet alleen de dagen waarop gewerkt is, doch ook die waarop de werklieden, in dienst zijnde van den werkgever, zoo noodig tot dienstpraestatie gereed zijn.

Ziekengeld behoort niet in de loonlijsten te worden vermeld (blz. 74).

Ten aanzien van art. 22 der Wet werd aangenomen, dat een werkman moet geacht worden geheel of gedeeltelijk ongeschikt te zijn tot werken, indien hij geheel of gedeeltelijk ongeschikt is geworden tot arbeid in het algemeen, mits deze niet meer van hem vordert dan waartoe hij in verband met zijne krachten vóór het ongeval en met zijne bekwaamheden in staat is te achten (blz. 76).

Omtrent de kracht der beslissingen van de Rijksverzekeringsbank werd uitgemaakt, dat die geen onveranderlijk recht scheppen, tenzij de wet dit uitdrukkelijk bepaalt. In casu werd beslist dat dit laatste niet het geval is ten aanzien van de beslissing bedoeld in art. 36 der Wet (blz. 76).

Het weinige dat hierboven uit het verslag wordt medegedeeld, moge aantoonen, van hoeveel nut de lezing daarvan kan zijn bij de oplossing van vragen, welke de praktijk zoo licht aan de hand doet.

Inhoud van vonnissen.

Door een der krijgsraden was, naar aan de Redactie werd medegedeeld, in een vonnis, waarbij een veroordeeling wegens diefstal werd uitgesproken, in de motiveering de navolgende aanhaling opgenomen: „(Zie SMIDT, „1^e uitgave, 2° deel, blz. 468, alsmede de arresten van het Gerechtshof te „s-Gravenhage van 22 Juli 1891, Weekblad van het Recht 6085, Paleis „van Justitie 89 en van 26 Augustus 1891, Weekblad van het Recht 6084, „Paleis van Justitie 89)“.

Het gold hier nl. het geval, dat een militair een hem niet toebehoorend rijwiel zonder toestemming van den eigenaar had gebruikt om naar Rotterdam te rijden, ten einde daar plezier te maken. Aangezien het rijwiel hem daar hinderde in zijne bewegingen en hij ook tot de ervaring kwam dat hij te weinig geld op zak had, besloot hij het rijwiel te verkoopen. Was die verkoop diefstal of verduistering? Blijkens bovenaangehaalde verwijzing schijnt de krijgswaad van meening te zijn geweest, dat de wederrechtelijke toeigening reeds had plaats gegrepen bij het wegnemen van het rijwiel om het te gebruiken, al was toen ook het oogmerk daartoe volgens verklaring van beklaagde nog niet aanwezig.

Toen dit vonnis, dat met de stukken aan het Hoog Militair Gerechtshof ter approbatie was toegezonden, door dit college was onderzocht, werd bij Resolutie van 26 Januari 1906 besloten, het vonnis met de stukken aan den krijgswaad terug te zenden „en daarbij in overweging te geven, „om, aangezien een vonnis moet behelzen de gronden, die den rechter tot „de gegeven beslissing hebben geleid en als zoodanig niet kunnen in aan- „merking komen verwijzingen naar boeken, veel min beslissingen door „andere rechters in andere zaken gegeven, de laatste vijf regels van de „achtste overweging weg te laten.“

Derhalve late men na, motiveering van eene beslissing te formuleeren in den vorm als hierboven werd aangegeven; hetgeen o.i. niet wegneemt, dat, wanneer in een vonnis b.v. een beroep moet worden gedaan op de bedoeling van den wetgever, *na de uiteenzetting daarvan* mag worden verwezen naar het gedrukt stuk, waaraan die uiteenzetting is ontleend.

Diefstal.

Het komt meermalen voor, dat een militair, die zich voor zijn genoegen naar elders wil begeven, dit doet nadat hij zonder vergunning van zijn kameraad een hem toebehoorend kledingstuk heeft aangetrokken, en zulks omdat het zijne niet in behoorlijken staat verkeerde. Oogmerk tot wederrechtelijke toeigening is hier meestal niet aanwezig: na terugkomst wordt het gebruikte kledingstuk in den regel ongeschonden aan den rechthebbende teruggegeven. Door den Zeekrijgswaad te Hellevoetsluis werd bij vonnis van 5 Februari 1904 een matroos, die op zoodanige wijze van de peijkker van een ander had gebruik gemaakt, van diefstal vrijgesproken: de krijgswaad had niet de overtuiging verkregen dat het wegnemen van

dat kleedingstuk was geschied met het oogmerk tot wederrechtelijke toeigening. Naar ons werd medegedeeld, scheen die opvatting o.a. ook te steunen op hetgeen door Mr. NOYON wordt gezegd, in deel III blz. 97 (1^e uitgave) van zijn bekend werk: „Gebruiken, in pand nemen van eens anders goed is geen toeigening.”

Intusschen komt het ons voor dat de beklagde zich toch wel aan eene krijgstuuchtelijke overtreding had schuldig gemaakt. Uit de ons verstrekte mededeeling blijkt niet, of de krijgsraad zulks heeft overwogen.

Alcoholisme en strafrecht.

Op blz. 142 van dit Tijdschrift gewaagden wij met vreugde van het vonnis van den Zeekrijgsraad te Amsterdam van 19 Mei 1905, waarbij een chronisch alcoholist van een door hem in abnormalen toestand gepleegd militair delict werd vrijgesproken. Ter meerdere voorlichting van belangstellenden in dit onderwerp moge hierna volgen een korte mededeeling van hetgeen op het te Buda-Pest van 11—16 September 1905 gehouden X^{de} Internationale Congres tegen het Alcoholisme is verhandeld omtrent *de behandeling der alcohol-misdaden* en omtrent *alcohol en strafrecht*. Wij ontleenen die bijzonderheden aan het Verslag der Regeeringsafgevaardigden naar dat congres.

Inleider van het eerstgenoemde onderwerp was Prof. E. BLEULER, van *Zürich*. Spreker ving zijne inleiding aan met de mededeeling dat de tegenwoordige wijze van bestraffing van alcohol-misdadigers — tijdelijke opsluiting — zeer onvoldoende is. Ook de beteekenis, die de strafwetgeving gewoonlijk aan alcoholvergiftiging toekent, is gewoonlijk onjuist. Volgens de meeste wetgevingen is een in roes begane misdaad te beschouwen als een zorgeloosheid, want elk drinker weet, dat hij zich in gevaar brengt een misdaad te begaan. Aangezien de drinker in een roes even ontoerekeningsvatbaar is als de krankzinnige, is de eigenlijke misdaad derhalve de bedwelming en niet de geheel-niet-bedoelde gevolgen ervan. Het grootst is dan de nalatigheid wanneer de drinker reeds eenmaal een misdaad in dronkenschap heeft begaan.

Inderdaad zijn echter de misdaden gepleegd onder invloed van chronisch alcoholisme gelijk te stellen aan die van krankzinnigen. Dronkaards-misdadigers behooren, om goed behandeld te worden, tot onthouding te worden gedwongen. De chronische alcoholist moet genezen worden en anders opgenomen worden in een asyl voor ongeneeselijke dronkzuchtigen, waar hij gedwongen wordt voor zijn onderhoud te werken. Wil men de genezing niet in gevaar brengen, dan moet men naast de verwijzing naar een asyl niet nog eene gewone vrijheidstraf opleggen.

Ook is in de meeste strafwetgevingen zeer slecht gewaakt tegen misdaden, door middel van alcohol gepleegd; men denke aan het aanzetten van iemand om zooveel te drinken, dat hij er van sterft.

Daarbij sloot zich min of meer aan hetgeen Dr. R. VAMBÉRY van Buda-Pest zeide over alcohol en strafrecht, over de wettelijke maatregelen die tegen dronkenschap of alcoholisme moeten worden genomen. In de eerste plaats de bestraffing van de dronkenschap op zich zelve als een onzedelijke en sociaal-gevaarlijke handeling. Uit dit beginsel volgt, dat dronkenschap niet is een vrijbrief voor het straffeloos plegen van misdadige handelingen, noch een verzachtende omstandigheid. Tusschen de gronden voor het uitsluiten of verminderen der strafbaarheid en de overeenkomstige graden van dronkenschap bestaat dan ook principieel verschil. Volgens de vigeerende strafwetgevingen moet worden aangenomen dat een chronisch

alcoholist, die in abnormalen toestand een misdadige handeling pleegt, niet moet worden gestraft, doch dat hem gedwongen verpleging ter onschadelijkmaking moet worden opgelegd. Is de daad daarentegen in toevallige dronkenschap begaan, dan moet ingeval van ontoerekenbaarheid bij een misdrijf de normale strafmaat worden toegepast, in geval van toerekenbaarheid een voor de daad als delictum sui generis vast te stellen straf. Is toerekenbaarheid niet buitengesloten, dan gelde de dronkenschap algemeen als grond voor strafverzwaring, tenzij de dader geen schuld aan de dronkenschap heeft. Aldus wordt rekening gehouden met de ethische beoordeeling der gepleegde feiten en met de belangen der gemeenschap. Ook in de tenuitvoerlegging der straf moet op de bestrijding van den alcohol worden gelet.

Bij het daarop gevolgde debat werd eenerzijds den wensch te kennen gegeven, dat dronkenschap niet langer als verzachtende, doch steeds als verzwarende omstandigheid zou worden beschouwd, en anderzijds dat de dronkaard niet zou worden gestraft, doch in een asyl behandeld en genezen.

Volgens de conclusien van de drie afgevaardigden, die het verslag uitbrachten, was het congres over het algemeen van oordeel dat de misdadiger-alcoholist niet in de gevangenis, doch in een asyl of herstellingsoord thuis behoort.

Het verlag is als bijvoegsel tot de Nederlandsche Staatscourant van 15 December 1905, n°. 294, opgenomen onder n°. 118 van de rubriek Verslagen en Rapporten.

Auditeur-Militair te 's-Hertogenbosch.

Bij Koninklijk besluit van 22 December 1905, n°. 26, is benoemd tot auditeur-militair in het tweede militaire arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch, Mr. E. F. M. HANLO, griffier van den raad van beroep (ongevallenverzekering) te Zutphen.

De Redactie wil niet nalaten den benoemde — zij het ook wat laat — met zijne nieuwe functie geluk te wenschen en de hoop uit te spreken, dat hij zich aangetrokken moge gevoelen om het militair strafrecht niet alleen practisch doch ook theoretisch, en dit laatste in het licht van den tijd der totstandkoming, te beoefenen. Die studie is niet altijd hartverheffend doch ze is o.i. onmisbaar tot recht verstand van de wetsbepalingen, tot welker toepassing thans ook Mr. HANLO ambtshalve geroepen is

Ontheffing van militiedienst.

Aan G. J. WENTELER te Weesp, als loteling voor de lichte 1900 uit die gemeente ingelijfd onder den naam GROOT AVERLA, is bij Koninklijk Besluit van 10 November 1905, n°. 7, ontheffing verleend van werkelijke dienst bij de militie op grond:

dat adressant in 1899 voor de militie is ingeschreven te Weesp ten name zijner moeder GROOT AVERLA, omdat hij, als zijnde geboren na de ontbinding van het huwelijk zijner ouders, beschouwd werd als een natuurlijk kind; dat echter ter gelegenheid van zijn huwelijk op 25 Mei 1905 is gebleken, dat hij had behooren te worden ingeschreven onder den naam WENTELER, vermits hij is geboren binnen 300 dagen na de ontbinding van het huwelijk zijner ouders J. J. WENTELER en J. W. E. GROOT AVERLA en dus ingevolge art. 305 in verband met art. 310 van het Burgerlijk Wetboek is een wettig kind;

dat adressant behoort tot een gezin van drie broeders en halfbroeders,

van welke de beide oudsten op het tijdstip dat de militieraad uitspraak omtrent hem deed, meer dan vijf jaren als vrijwilliger bij het leger hier te lande hadden gediend;

dat hij mitsdien op grond van art. 48 in verband met art. 50, 2a, en met de eerste zinsnede van art. 54 der wet van 19 Augustus 1861 (Staatsblad n°. 72) aanspraak had kunnen maken op vrijstelling van militiedienst wegens broederdienst;

dat hij echter door den militieraad bij onherroepelijk geworden uitspraak tot den dienst is aangewezen, vermits door hem of van zijnentwege geen reden van vrijstelling was ingebracht, noch bewijsstukken tot staving van eenig recht op vrijstelling waren ingediend;

dat een en ander het gevolg is geweest van de hem ter gemeente-secretarie van Weesp verstrekte onjuiste inlichting dat hij was een natuurlijk kind en dus geen recht op vrijstelling kon doen gelden, zoodat het getuigschrift model n°. 10, vastgesteld bij het thans vervallen Koninklijk Besluit van 17 Februari 1870 (Staatsblad n°. 34) niet werd opgemaakt; en

dat het onder deze omstandigheden niet billijk zou zijn adressant tot verderen werkelijken dienst bij de militia te verplichten.

(Staatscourant 19/20 Nov. 1905).

Gelijkijdige loting in twee gemeenten.

Zekere H. J. LUIJTING had voor de lichtung 1906 deelgenomen aan de loting voor de militia te Hellevoetsluis en te Nieuw-Hellevoet. Tegen beide lotingen was bezwaar ingebracht.

Ten aanzien van de loting te Hellevoetsluis verklaarden Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland bij besluit van 30 October 1905, n°. 28/1, het bezwaar ongegrond uit overweging:

„dat de naam van bedoelden loteling voorkwam op het inschrijvingsregister en de alphabetische naamlijst voor de gemeente Hellevoetsluis in 1905 opgemaakt, en dat deze stukken overeenkomstig art. 24 der Militiewet 1901 ter openbare inzage hebben gelegen zonder dat binnen den bij de wet bepaalden tijd daartegen bezwaren zijn ingebracht;

„dat het bezwaar als zoude J. H. LUIJTING ten onrechte in het register der Gemeente Hellevoetsluis zijn ingeschreven, binnen den tijd der nederlegging ter openbare inzage van register en lijst had moeten zijn ingebracht bij den Commissaris der Koningin, maar niet ter beslissing staat van hun college;

„dat, al werd H. J. LUIJTING ten onrechte in het inschrijvingsregister van Hellevoetsluis ingeschreven, de loting regelmatig is geschied;

„dat immers volgens art. 25 der Militiewet 1901 de loting jaarlijks geschiedt over de vóór den 1sten September vóór de lichtung van het volgend jaar *ingeschreven* jongelingen;

„dat volgens de artt. 30 en 31 dier wet door den Militie-Commissaris in het openbaar zooveel nummers of loten worden geteld en in de lotingsbus gedaan, als het aantal *ingeschrevenen* bedraagt, en dat de *ingeschrevenen* in alphabetische orde voor de trekking der nummers worden opgeroepen;

„dat het derhalve geheel is geweest overeenkomstig met de wet, dat de bedoelde loteling, wiens naam onder de ingeschrevenen voorkwam, aan de loting heeft deelgenomen.”

Ten aanzien van de loting te Nieuw-Hellevoet verklaarden Gedeputeerde Staten bij besluit van 30 October 1905, n°. 28/2, het bezwaar insgelijks ongegrond uit overweging, „dat het feit, dat de bewuste loteling *ook*

geloof heeft in de gemeente Hellevoetsluis niet den minsten invloed kan gehad hebben op de loting voor Nieuw-Hellevoet."

(W. v. d. B. A. 2945)

Huwelijken van militairen.

Uit de dagbladen nemen wij het volgend bericht over.

Ter voorkoming van twijfel nopens de vraag of militairen tot het aangaan van een huwelijk toestemming behoeven en, zoo ja, van welke autoriteit, hebben de Ministers van Justitie en van Binnenlandsche Zaken, bij gemeenschappelijk schrijven van 4/22 November 1905 de Commissarissen der Koningin in de onderscheidene provinciën verzocht, de ambtenaren van den burgerlijken stand in kennis te stellen van de navolgende voorschriften:

A. Militairen, dienende bij de landmacht.

Een officier of militair persoon, wiens betrekking uit hoofde van den aard van zijn dienst bij de militaire administratie en bij den geneeskundigen dienst aan den officiersrang is gelijkgesteld, mag, gedurende den tijd dat hij in werkelijken dienst of op non-activiteit is, geen huwelijk aangaan, zonder daartoe vergunning te hebben verkregen van of van wege de Koningin. De Minister van Oorlog is gemachtigd, de aanvraag in te willigen.

Vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier hebben tot het aangaan van een huwelijk toestemming noodig.

Die toestemming wordt verleend:

1°. door de kommandeerende officieren van korpsen of van inrichtingen aan de onder hen dienende onderofficieren en mindere militairen;

2°. door de artillerie- en genie-kommandanten in de verdedigingsstellingen aan de onder hen dienende conducteurs der artillerie en hoofdopzichters van fortificatiën.

Reserve-officieren, alsmede het reserve-personeel beneden den rang van officier, niet in werkelijken dienst zijnde, behoeven voor het aangaan van een huwelijk niet de toestemming van eenige autoriteit.

De overige voorschriften betreffende huwelijken van militairen beneden den rang van officier bij de landmacht zijn ingetrokken.

B. Militairen, dienende bij de zeemacht.

De militaire officieren bij de zeemacht hebben tot het aangaan van een huwelijk de toestemming noodig van of van wege de Koningin. De Minister van Marine is gemachtigd de aanvraag in te willigen.

Aan adelborsten en scheepsklerken is het aangaan van een huwelijk niet vergund.

Hoofdmachinisten en machinisten, onderofficieren en mindere schepelingen — met uitzondering van de manschappen van het korps mariniers — hebben de toestemming noodig van den commandant van het schip waarop zij dienen.

Aan adjunct-machinisten is het aangaan van een huwelijk niet vergund.

Manschappen van het korps mariniers hebben de toestemming noodig van den commandant van het korps.

Het personeel der Koninklijke Nederlandsche Marine-Reserve behoeft voor het aangaan van een huwelijk niet de toestemming van eenige autoriteit.

De overige voorschriften betreffende huwelijken van militairen beneden den rang van officier bij de Zeemacht zijn ingetrokken.

Ongevallenwet 1901.

Nu wij op bl. 135 hebben medegedeeld, wat volgens den Medisch-adviseur der Rijkverzekeringsbank door dit lichaam als een ongeval in

den zin der Ongevallenwet 1901 wordt aangemerkt, mogen wij niet nalaten er op te wijzen, dat de Referendaris bij die Bank M^r. L. DEL BAERE in het November-nummer van de Economist van 1905 tegen die mededeeling opkomt. Z.i. wordt daar kennelijk bedoeld te spreken van het bedrijfsongeval. Doch elk bedrijfsongeval behoeft nog niet te zijn een ongeval in den zin der Ongevallenwet 1901, bv. indien het bedrijf niet verzekeringsplichtig is. Doch ook in een ander opzicht acht M^r. DEL BAERE de gegeven definitie onjuist: zij houdt niet behoorlijk uit elkander oorzaak en gevolg. Oorzaak is het ongeval, letsel het gevolg. Doch nu mag niet het gevolg, alsof het tot het wezen der zaak behoorde, verheven worden tot criterium daarvan, veel min tot mede-constituante der oorzaak. M^r. DEL BAERE concludeert dan ook, dat „een ongeval in den zin onzer wet niet is de omstandigheid „of het voorval, dat op het lichaam inwerkt, en evenmin het letsel, doch „dat het ongeval is die *inwerking* zelve op het menschelijk lichaam, waar- „door letsel ontstaan kan. De inwerking moet dus plaats hebben, doch de „graad, waarin zij zich doet gevoelen, kan haar wezen niet definieeren. Of „de inwerking den dood tengevolge heeft of slechts een blauwe plek „veroorzaakt, ja zelfs zonder die blauwe plek alleen ten gevolge van een „stomp, een slag, een schok, een val of op eenige andere wijze plaats „heeft, doet tot haar bestaan niets af, en zoodra zij bestaat is het ongeval „voltooid.” (Blz. 785). Daarmede „vervalt tevens de noodzakelijkheid (van andere theorieën) „om het plotselinge der inwerking op het menschelijk „lichaam van enig voorval als eigenaardig kenmerk van een ongeval te „verwerpen.” (Blz. 786). Ook dit artikel en het daaraan voorafgegaan gedeelte is voor hen die met de Ongevallenwet in aanraking komen, van groot belang.

Art. 182 R. Z.

Van zeer geachte zijde werd de Redactie aangezocht hare meening te zeggen omtrent de beteekenis van art. 182 R. Z. en omtrent de wijze waarop het, „fiat executie” behoort te worden verleend, indien bij hetzelfde vonnis veroordeeling wordt uitgesproken wegens twee strafbare feiten, waarvan het eene valt onder die, bedoeld in art. 181 R. Z., het andere onder art. 182 R. Z. Gaarne voldoen wij aan dit verzoek.

Art. 181 R. Z. stelt als regel, dat alle vonnissen van krijgsraden der Zeemacht (binnengaats) onderworpen zijn aan de approbatie van het Hoog Militair Gerechtshof. Van dien regel zijn uitgezonderd de vonnissen in art. 182 R. Z. omschreven, als „door de krijgsraden binnen gaats, hetzij „op confessie, hetzij op ander bewijs, gewezen ten laste van officieren in „den dienst ter zee of van degene, die daarmede in rang gelijk staan, „wanneer daarbij geen zwaardere straf is bepaald dan van arrest of „detentie gedurende zes weken (1) of van suspensie in den dienst mede „voor den tijd van zes weken; — en ten laste van onder-officieren en „mindere schepelingen, wanneer de straf niet te boven gaat eene condem- „natie tot het vallen van de ra met laarsen”.

Deze bepaling wordt door het Hoog Militair Gerechtshof nog altijd aldus opgevat, dat het „fiat executie” op deze vonnissen slechts dan mag worden verleend wanneer tegen het misdrijf, ter zake waarvan het vonnis veroordeeling bevat, geen zwaardere straf is bedreigd dan de hier voor officieren en schepelingen van lageren rang aangegevene. Deze opvatting van den Hove komt ons wel is waar practisch, doch onhoudbaar voor.

(1) Deze termijn is zeer zonderling naast het oude, in 1879 ingetrokken, art. 47 C. W. Z.

Artikel 182 is overgenomen uit het ontwerp Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water, hetwelk in Februari 1808 aan Koning Lodewijk Napoleon is aangeboden. Het komt aldaar voor in kapittel IX als art. 17, echter niet als uitzondering, nà het toenmalige art. 181, doch daaraan voorafgaande. Het stelde vast, welke vonnissen op de minst omslachtige wijze geëxecuteerd konden worden. Ten aanzien van de woordenkeus is nopens de hoofdzaak geen verschil te constateren: ook hier is sprake van „wanneer daarbij geen zwaarder straf is bepaald” en „wanneer de „straf niet te boven gaat eene condemnatie”. (Themis 1868 blz. 500). Art. 18 van dit kapittel is dan gelijkkluidend aan art. 183 R. Z., terwijl art. 19 de plaats inneemt welke thans art. 181 R. Z. vervult. Dit art. 19 was echter geredigeerd in aansluiting aan art. 17: de approbatie werd vereischt van vonnissen „eene zwaardere straffe importerende” en „waar „bij de gecondemneerde wordt veroordeeld tot eene zwaardere straffe enz.” Bovendien was ook het met art. 202 R. Z. corresponderend art. 58 van kapittel XI van dit ontwerp uitvoeriger en sloot zich volkomen aan bij de in de artt. 17 en 19 van kapittel IX gebezigde terminologie. Appellabel zouden zijn alle vonnissen, die „zwaardere straffe infligeren” of waarbij mindere schepelingen tot zwaarder straf „mogten zijn verwezen.” (Themis 1868 blz. 512). Het kan dus aan geen redelijken twijfel onderhevig zijn of de uitdrukking „bepaald” en „te boven gaat” hebben met het materiele strafrecht, de strafbedreiging, niet direct te maken en zien uitsluitend op de straf welke bij het vonnis aan den veroordeelde is opgelegd. Het is natuurlijk, dat deze opvatting van de artt. 17 en 19, indien ze ook voor art. 182 R. Z. moet worden aanvaard — waar alle aanleiding toe is — in zooverre tot bedenkelijke gevolgen kan aanleiding geven, dat de berechting van nagenoeg alle overtredingen en tal van misdrijven van het gewone strafrecht, voor zooverre ze door zoekrijgsraden geschiedt, in tegenstelling met wat thans gebeurt, aan de revisie van den Hove onttrokken zou kunnen worden geacht. Inderdaad is voor die gevolgtrekking alle reden, evenals voor de opmerking, dat zij niet in 't belang van de justiciabelen zou zijn. Hoe wenschelijk ook mag echter op grond van de duidelijke woorden der aangehaalde artikelen van het ontwerp 1808 niet tot eene andere conclusie worden besloten. Toch zijn er misschien argumenten te vinden, die in groote mate zoude kunnen bijdragen tot het bereiken van het effect der tegenwoordige jurisprudentie.

Volgens het ontwerp 1808, art. 1 van kapittel I, was de jurisdictie van den militairen rechter ter zee beperkt tot niet veel meer dan militaire en gemengde delicten. Art. 17 en 19 van kapittel IX van dat wetboek konden dus op niets anders het oog hebben gehad dan op veroordeelingen wegens de misdrijven in de kapitellen III—VII van dat wetboek omschreven. Vandaar dan ook dat geene andere straffen konden worden vermeld dan die behooren tot de in het IIe kapittel, art. 10, opgenoemde strafsoorten.

In 1810 had eene scheiding plaats. Het eigenlijke C. W. Z. (1810) werd als een zelfstandig wetsontwerp aan den Koning ingediend en stond ten aanzien van de competentie op hetzelfde standpunt: zie art. 1 bij Prof. VAN DER HOEVEN, Onze Militaire Strafwetgeving, blz. 100. De gedeelten der ontwerpen-1808, die op het procesrecht betrekking hadden, met uitzondering van de Titels over het bewijs der misdaden (die in de ontworpen wetgeving van 1810 geheel ontbreken) werden tot één wetboek samengevoegd, het ontwerp-1810, hiervóór (blz. 209 v.) opnieuw afgedrukt. Van het eerste boek handelt de derde Titel over de werkzaamheden der krijgs-

raden (van land- en zeemacht). Art. (275), voorkomende in het tweede hoofdstuk van dezen titel, bepaalde evenals art. 181 R. Z. in het algemeen, zoowel voor de land- als voor de zeemacht, dat approbatie van vonnissen der „respective krijgswraden” vereischt werd. Het volgend artikel is dan, evenals art. 182 R. Z., geconstrueerd als uitzondering, die alléén voor de zeekrijgswraden geldt, en is zoowel aan dit artikel 182 als aan art. 17 van kapittel IX van het ontwerp 1808 geheel gelijkkluidend, behoudens dat de duur van het arrest of de detentie en van de suspensie in den dienst niet is ingevuld. Ook het effect van dit artikel kon, gelet op art. 1 C. W. Z. 1810, geen ander zijn dan dat, hetwelk hierboven ten aanzien van art. 17 kap. IX Ontwerp 1808 werd uiteengezet.

Bij de samenstelling der ontwerpen, welke tot de vigeerende strafwetgeving voor militairen hebben geleid, heeft men de beperkte jurisdictie, ook ten aanzien van de zeekrijgswraden verlaten. Behalve het motief der eindeloze reeks van jurisdictiegeschillen werd daarvoor geen verdere argumentatie noodig geacht (VAN DER HOEVEN, t. a. p. blz. 45); in het bijzonder werden niet weerlegd de beweegredenen welke de Commissie van 1808 tot het voorstellen van de beperkte competentie aanleiding hadden gegeven (Themis 1868 blz. 462, § 7). Ten gevolge van de afscheiding van het formeele en het materieele recht heeft men echter verzuimd in art. 182 R. Z. de noodige wijziging aan te brengen. Daardoor heeft dit artikel o. i. zijne oorspronkelijke strekking niet verloren en kan dus slechts bij uitsluiting zien op vonnissen, waarbij niet anders dan wegens vergrijpen uit het C. W. Z. straf wordt opgelegd.

De Redactie gevoelt zeer goed dat deze gebrekkige uitlegging van art. 182 der gebrekkige R. Z. mank gaat. Dezelfde redeneering zou ook moeten gelden by. voor de volgende artt. 185, 186 en zou zelfs meebrengen dat de approbatie en appellabiliteit slechts kon toepasselijk verklaard worden op dezelfde categorie vonnissen. Doch dan moge reeds terstond worden aangevoerd, dat het Hoog Militair Gerechtshof bij zijne resolutie van 27 Januari 1860, zooals die in art. 69 der Justitieele Voorchriften is medegedeeld, onder 1°. heeft beslist, dat de wetgever alléén van de herziening heeft willen uitzonderen geringe militaire misdrijven, dat is, van bovenvermelde geschiedenis van het artikel, misdrijven, omschreven in het C. W. Z. van zóó weinig importantie, dat bij het vonnis slechts geringe straf behoeft te worden opgelegd. Die bedoeling heeft het Hof nimmer uitgebreid tot de andere bepalingen van de R. Z., welke tot art. 182 in betrekking staan. Indien wij ze ook wenschen te beperken tot dit artikel 182, verheugen wij ons althans in goed gezelschap, doch maken ons niet schuldig aan verkrachting van de duidelijke bewoordingen van dit wetsartikel. Wij zijn evenmin bevreesd, dat de zeekrijgswraden bij eenige veroordeeling opzettelijk, ten einde approbatie uit te sluiten, beneden het tegenwoordig geldend maximum van art. 182 R. Z. zouden blijven.

Zoodra echter samenloop van misdrijven uit het C. W. Z. waarop ongelijksoortige hoofdstraffen zijn gesteld of wel van een met militaire detentie strafbaar misdrijf uit het C. W. Z. en een strafbaar feit uit het gemeene strafrecht plaats vindt, is art. 182 R. Z. voor het geheele vonnis niet langer van toepassing. In art. 17 van kapittel IX van het ontwerp 1808 volgden op de zinsnede „wanneer de straf niet te boven gaat eene con-„demnatie tot het vallen van de raa met laarssen” de aldaar nog wel geursiveerde woorden „*doch verder, of anders niet.*”. Deze woorden zijn in 1810 met het naar voren brengen van art. 181 R. Z. vervallen; wel is

waar vond dit plaats zonder schade voor den zin van het artikel, doch die woorden blijven eene aanwijzing vormen ten gunste van de zoeven geopperde stelling.

Alzoo is het mogelijk om op grond der historie van de R. Z. art. 182 zoodanig uit te leggen, dat toepassing ervan nimmer tot moeilijkheden aanleiding zal geven; het artikel geldt alléén voor *veroordeelende vonnissen wegens een of meer in het C. W. Z. omschreven delicten* waarbij (na 1 Sept. 1886) slechts militaire detentie van ten hoogste een jaar en zes maanden wordt opgelegd „doch verder of anders niet”. Conflicten, voortvloeiende uit samenloop van een misdrijf dat wél en een strafbaar feit, dat niet onder art. 182 valt kunnen derhalve bij deze opvatting niet voorkomen, terwijl door haar het belang der justiciabelen zeer zeker niet uit het oog is verloren, doch veeleer beter dan door 's Hofs meening wordt gediend: van alle andere vonnissen is herziening en hooger beroep mogelijk, ongeacht haren verderen inhoud.

Burenrecht.

I. Iemand had in den muur van zijn huis, die onmiddellijk grenst aan de open plaats van het huis zijns buurmans, een aantal vensters doen aanbrengen wel is waar voorzien van traliën (B. W. 693), doch in strijd met dat artikel naar binnen openslaand of naar boven opschuivend. Deze vensters had hij volgens zijn beweren meer dan 30 jaren aldus bezeten. Toen nu de buurman onmiddellijk voor eenige dezer vensters planken had doen stellen waardoor alle uitzicht, licht en lucht daarvan werd benomen, wenschte de bezitter der vensters door den rechter te zien vastgesteld, dat hij door verjaring had verkregen de voortdurende erfdienstbaarheid van uitzicht, van licht en van lucht, tengevolge waarvan hem door de handeling van zijn buurman onrechtmatig schade zou zijn toegebracht. De Rechtbank te Rotterdam in eersten aanleg en het Gerechtshof te 's-Gravenhage in appél hadden den eisch in beginsel toegewezen mits het meer dan dertigjarig ongestoord bezit der ramen zou worden bewezen. De Hooge Raad vernietigde echter de gevallen beslissingen. Overwogen werd dat indien het aangeboden bewijs werkelijk werd geleverd, slechts zou zijn verkregen, dat de eigenaar van de binnenplaats voortaan de in strijd met de artt. 693-697 B. W. ingerichte ramen zou moeten dulden, doch dat nimmer de beweerde erfdienstbaarheid zou zijn ontstaan; „dat bedoelde ramen wel zijn aan te merken als een zichtbaar teeken van (het) bezit van het recht om daar ter plaatse die ramen te hebben en daardoor over en van (het) naburig erf, zoolang zich daartoe de gelegenheid aanbiedt, uitzicht te hebben en licht en lucht te scheppen, maar *niet* van bezit van een *blijvend en voortdurend* recht . . . daartoe, hetwelk zich zou oplossen in (een) recht . . . om den (nabuur) te belemmeren in zijne bevoegdheid om op eigen grond ook voor (des anderen) ramen te bouwen en alzoo te timmeren, gelijk hij gedaan heeft; dat (toch) tegenover zoodanig recht . . . zou staan de verplichting des (nabuurs) om niet te doen, waartoe noodig is eene erfdienstbaarheid, als bedoeld in het laatste lid van art. 725 B. W., dus eene *onzichtbare* erfdienstbaarheid, die volgens art. 746 B. W. slechts bij eenen titel kan worden gevestigd; terwijl art. 728 B. W. speciaal nog voor beperking in het recht om op eigen grond te timmeren en te bouwen, verbod vordert in den *titel*, waarbij de *onzichtbare* erfdienstbaarheid om *niet te doen* is gevestigd.” (arrest van 30 December 1904 W. v. h. R. n°. 8165).

II. In een soortgelijk geval had de nabuur tijdig gevorderd om de ramen weg te nemen en de daardoor ontstane opening dicht te maken, met

machtiging op hem om een en ander zelve te laten doen indien de tegenpartij in gebreke bleef. Deze eisch werd door de Rechtbank te Heerenveen bij vonnis van 13 Januari 1905 (W. v. h. R. n°. 8230) niet-ontvankelijk verklaard. Niet het hebben van vensters is in het algemeen verboden, maar slechts van zoodanige vensters, waardoor men op 's buurmans erf ziet; alzoo mag in casu niet worden gevorderd het geheel wegnemen der vensters en dichten der openingen, doch enkel het wegnemen van het verboden uitzicht. De wijze waarop zulks behoort te geschieden blijve aan den eigenaar der ramen overgelaten.

Kortingwet en faillissement.

I. Een gegageerd militair, ridder 4^e. kl. der Militaire Willemsorde, werd failliet verklaard. Door den Minister van Koloniën waren gedurende het faillissement 4 termijnen gagement en riddersoldij aan den curator uitbetaald. De failliet nam daarmede geen genoegen en vorderde van den Staat der Nederlanden andermaal het totaal. De Arrondissements-Rechtbank te 's-Gravenhage had de vordering van den gefailleerde toegewezen, van meening, dat zoowel gagement als riddersoldij volgens art. 22 der Faillissementswet buiten het faillissement vallen. De Staat was van dit vonnis in cassatie gekomen. De Hoge Raad besliste daarop bij arrest van 16 December 1904 (W. v. h. R. 8158) dat het gagement wel, de riddersoldij niet buiten het faillissement valt.

Wat betreft het gagement overwoog de Hoge Raad, dat art. 22 der Faillissementswet, een uitzondering makend op het beginsel van art. 20 dier wet, de strekking heeft een deel van het vermogen van den failliet aan het faillissement te onttrekken; dat de curator ten aanzien van traktement, soldij of pensioen van den failliet niet anders en ook niet verder kan beschikken dan aan crediteuren vrijstaat, zoodat het niet voor beslag vatbaar deel dezer inkomsten buiten het faillissement blijft; dat een dergelijk verbod tot inbeslagneming is vervat in art. 757 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, waarop de Rechtbank zich beroepen had, en ook in art. 1 der wet van 24 Januari 1815 (Stb. n°. 5) — de z. g. n. Kortingwet — houdende een algemeen verbod tot beslaglegging op gelden, berustende onder de algemeene administratie des lands; dat de „bijzondere wet,” waarvan art. 22 voormeld gewag maakt, voor dit geval is art. 2 der wet van 1815, zoodat, om rechten ten behoeve van crediteuren te vestigen, een bijzonder Koninklijk Besluit vereischt werd; dat dit besluit echter niet genomen is, ten gevolge waarvan in casu geen „bijzondere wet” bestaat crediteuren noch curator op het gagement rechten kunnen doen gelden en dit mitsdien buiten het faillissement valt.

Ten aanzien van de riddersoldij werd alleen de vraag gesteld of die is een soldij als bedoeld in art. 22 der Faillissementswet. Is dat zoo, dan valt de riddersoldij buiten het faillissement. De Hoge Raad was echter van oordeel, dat *niet* met de Rechtbank mag worden aangenomen, dat riddersoldij, welke op grond van art. 8 der wet van 30 April 1815 (Stb. n°. 33*) alleen wordt toegekend aan militairen beneden den rang van officier in verhouding tot het traktement en die in dat artikel ook als „verhooging van inkomen” wordt aangeduid, als eene soldij moet worden beschouwd. De riddersoldij wordt door den Hoogen Raad niet beschouwd als een verhooging van inkomen. Zij houdt geen verband met het traktement van den ridder, doch met diens rang op het oogenblik dat hij zich de onderscheiding waardig maakte. Zij is aan de benoeming verbonden en het bezit van de hoedanigheid

van ridder M. W. O. is niet te beschouwen als het bekleeden van een ambt of bediening, ten gevolge waarvan de riddersoldij in het faillissement moet vallen (1).

Uit de conclusie van den Procureur-Generaal Mr. C. POLIS, die vóór het arrest staat afgedrukt en tot gelijke beslissing adviseerde, is nog merkwaardig de uitlating, dat het z.i. „toch waarlijk niet aangaat te veronderstellen, dat, waar in eene wet en nog wel in eene wet van 1815, „een besluit van den Koning wordt gevorderd, dit slechts de strekking „zou hebben aan de Regeering de vrije hand te laten.”

II. Een andere, eveneens vermeldenswaardige beslissing omtrent dezelfde wetsartikelen is die van de Arrondissements-Rechtbank te 's-Hertogenbosch van 24 Februari 1905 (W. v. h. R. n°. 8249). Gefailleerd was een lid van Gedeputeerde Staten, tevens lid van den Raad van Beroep, zoo voor de Vermogens- en Bedrijfsbelasting, als voor de Personeele Belasting. Het eerstvermelde lidmaatschap hield op door het faillissement, van het tweede was de failliet eervol ontheven. Van den Staat der Nederlanden had hij wegens een en ander nog te vorderen in toto f 801. — De curator had vroolooptig dit bedrag geïncasseerd doch over de rechten van den failliet op die gelden werd door hem met den curator geprocedeerd. De curator meende dat de failliet geen recht had, omdat de gelden reeds bij het ontstaan van het faillissement aan den gefailleerde verschuldigd waren, terwijl bovendien de uitdrukking tractement uit art. 22 der Faillissementswet niet past op de vacatiegelden van de Raden van Beroep noch op de presentiegelden van de leden van Gedeputeerde Staten. De gefailleerde voerde daartegen aan, dat art. 22 voormeld niet onderscheidt tusschen salaris, verdiend vóór en na het faillissement, en dat de gevorderde sommen alle na het faillissement opeischbaar waren geworden. De Rechtbank overwoog dat traktementen in of buiten faillissement krachtens art. 22 der Faillissementswet op dezelfde wijze moeten worden behandeld; „dat mitsdien dit artikel in verband met „art. 756 B. R. en met de wet van 24 Januari 1815 de vraag, in hoever „eenig tractement in het faillissement valt, volledig regelt, en wel in dier „voege, dat van de traktementen, onverschillig of de termijnen al dan niet „opeischbaar zijn, volgens de wet van 1815 korting kan worden gevraagd „doch alleen zoolang de gelden nog in de openbare kassen berusten, in „welk geval het gekorte gedeelte tot den boedel zal behooren.” Anders zou de curator meer recht hebben dan de schuldeischers. Voorts vatte de Rechtbank de uitdrukking tractement in ruimen zin op als de gedeeltelijke belooning, die voor eenigen arbeid of dienst gegeven wordt. De regeling van het salaris, vast of wisselvallig, heeft dus geen invloed op het karakter van die inkomsten; de wisselvallige staan gelijk met alle vaste toelagen en zijn directe of indirecte gevolgen van het ambt zelf. Zoo beschouwt ook art. 62 der Provinciale wet de presentiegelden der leden van Gedeputeerde Staten als deel hunner jaarwedde. Alle gevorderde gelden zouden dus alleen

(1) In verband met de beslissing omtrent de riddersoldij is bij de Redactie de vraag gerezen of niet ook het moeten zijn overwogen in hoeverre het beginsel van art. 1 der Wet van 24 Januari 1815 (Stb. no. 5), hetwelk toch ook op riddersoldij van toepassing is, moet wijken voor de bepaling van art. 20 der Faillissementswet. Het faillissement is een algemeen beslag op alles wat tot het vermogen van den failliet behoort, behoudens hetgeen in de Faillissementswet zelve van dit beslag in het bijzonder of elders van elk beslag is uitgezonderd. Juist van dit laatste bevat art. 1 der wet van 24 Januari 1815, zooals de Hooge Raad bij de overwegingen betreffende het gagement heeft erkend, het algemeen beginsel.

in het faillissement vallen als korting was verleend. Nu dat niet is geschied blijven ze er buiten. Daaraan doet niet af de omstandigheid dat ze momenteel onder den curator en niet meer in 's lands kas berusten. Dit was n.l. geschied ingevolge afspraak van failliet en curator, zoodat die gelden het karakter van traktement nog niet hadden verloren. De terugbetaling aan den failliet werd derhalve bevolen.

Vereenigingen van ambtenaren.

In de fransche *Économiste* van 2 September 1905 trekt de Hoofdredacteur, de bekende PAUL LEROY-BEAULIEU, in een scherp gesteld hoofdartikel te velde tegen wat hij noemt: *la mainmise sur l'État et le pillage du budget par les associations de fonctionnaires*. De Staat, zoo roept hij uit, is op weg om zich in dienst van zijn ambtenaren te stellen. Deze paradoxale toestand, deze nieuwe, nog niet onder woorden gebrachte practijk licht hij met voorbeelden toe. Natuurlijk wordt aangevangen met de ongeregelde heden, onder de schepelingen der fransche Marine voorgekomen. „Déjà — zoo luidt deze merkwaardige passage — „on avait vu le ministre de la „Marine, M. PELLETAN, affecter le plus complet dédain pour la puissance „navale dont il avait la charge, et prodiguer les flatteries et les caresses „soit à des matelots, mêmes reconnus coupables de vol, soit aux ouvriers „des arsenaux en pleine insubordination. Ce ministre que nous avons „appelé „ministre contre la Marine,” n'était satisfait que quand il se „trouvait dans un port de guerre au milieu du personnel indiscipliné des „arsenaux, chantant *l'Internationale* et menaçant de mort les amiraux. „M. PELLETAN se trouvait alors parmi les siens, ses vrais amis, ses „camarades et il leur concédait tout: suppression du travail à la tache, „journée de huit heures, avancement à l'ancienneté. Ce qu'a produit ce „système de basses flagorneries du ministre envers les ouvriers de l'État, „on le voit aujourd'hui que l'indiscipline des arsenaux a pris des pro- „portions de plus en plus alarmantes.” En de vakvereenigingen der fransche marine-schepelingen waren de eenige niet: de politie te Lyon heeft het werk gestaakt, de werklieden van de régies (lucifers en tabak) en eindelijk gaat ook het personeel der posterijen, telegrafien en telefonen denzelfden weg. Deze laatste groep Staatsambtenaren hebben enkele wenschen geformuleerd, die bij inwilliging rond 32 millioen francs aan den Staat zullen kosten, terwijl nog tal van andere wenschen in hun grievencahier voor memorie zijn uitgetrokken. Waar moet dat heen? „Du moment que l'on „autorise les fonctionnaires à prendre cette attitude, il est naturel qu'ils „ne s'y refusent pas. Mais, que peuvent devenir, dans ces circonstances „l'intérêt général et le bien public? Que peuvent devenir notamment les „finances publiques? On croyait que les fonctionnaires étaient faits pour „la nation et non la nation pour les fonctionnaires; cela même semblait „faire partie de la doctrine démocratique; on a retourné tout cela.” Bij den dienst der posterijen heerscht ware anarchie, waartegen van de zijde der administratie niets gedaan wordt. Wel heeft die administratie een open oor voor de grieven der ambtenaren en, „on ne voit pas que, dans „leurs réponses, ils (d. i. de betrokken Minister en de sous-secrétaire d'Etat des Postes) „avaient glissé une réserve quelconque en faveur du „public et des finances nationales.” Die autoriteiten hebben zich dus omgezet in „simples délégués des employés à l'administration générale.” De Ministers-afgevaardigden van ambtenaarssyndicaten, dat is de toestand die in wording is. Daarbij komt dat de reclameerende postambtenaren uitstrooien, dat zij zich sterk maken, na inwilliging van hunne verzoeken,

den dienst in de puntjes te doen marcheeren. Ook dat nog: „l'on serait amené à confier, moyennant un prix global débattu, les différents services administratifs d'Etat ou de localités, à des syndicats, sorte d'Associations coopératives d'employés. Voilà l'avenir qui s'ouvre ou qu'on veut nous ouvrir.” Zou dus de verbetering van den post- en telegraafdienst slechts een geldquaestie zijn? Tot zekere hoogte natuurlijk wel, maar in de eerste plaats is er toch iets anders noodig, betere leiding en administratie, vereenvoudiging van de dienstcorrespondentie („la réduction des écritures et de la paperasserie”) waarvan enkele gebreken worden aangegeven. Doch de oplossing alleen in het geldelijke te zoeken, dat zou inderdaad een oplossing zijn „trop facile d'une part et trop malaisé de l'autre, en ce qui concerne les finances générales.” Tal van traktementen van Staatsambtenaren zijn in korten tijd belangrijk verhoogd. „Que peut devenir le budget, livré à tous ces formidables appétits?” Bovendien sluit het Staatsbudget reeds nu met nadeelige saldo's. Het is derhalve dringend noodig dat aan dergelijke zaken een eind worde gemaakt. „Il faut couper court à ce pillage du budget par les Associations de fonctionnaires. Le contribuable, personnage oublié, a droit maintenant à tous les égards de l'Etat.” En is het inderdaad onvermijdelijk, dat groote uitgaven tot dit doel worden gedaan? „On juge de l'insuffisance des gains dans une profession quand elle se recrute difficilement. Est-ce le cas pour les administrations publiques? Il y a dix candidats, offrant les conditions requises, pour chaque place vacante, parfois même cent candidats: cela est décisif.” Opnieuw besluit mitsdien de Heer LEROY-BEAULIEU: „L'Etat est fait pour la nation et non pour les fonctionnaires. Quand le contribuable est si chargé, quand, en outre, la situation politique extérieure est très préoccupante, les fonctionnaires doivent être modestes et patienter.”

In een hoofdartikel, opgenomen in het nummer van 11 November 1905 en getiteld: „les excès du syndicalisme et l'asservissement des pouvoirs publics” komt de Heer LEROY-BEAULIEU op de ambtenaarsverenigingen terug. Thans niet zoozeer op de geldelijke zijde van het vraagstuk, doch op het nationale gevaar, dat hij in het fransche verenigingsleven van militaire en burgerlijke ambtenaren met zijne zonderlinge uitingen en gevolgen ziet. Geen bewindsman moge er meer zijn, die met achterstelling van het algemeen belang op de belangen van zijne ambtenaren let, van wien men kan zeggen: „il est leur chef: il faut bien, suivant la formule, qui n'est plus un simple mot de comédie, que, étant leur chef, il les suive.” Op 7 November t. v. was deze aangelegenheid in de Kamer van Afgevaardigden ter sprake gekomen. De Heer ROUVIER heeft zich toen met kracht verzet tegen ambtenaarssyndicaten en tegen de bewering dat ambtenaren het recht zouden hebben het werk te staken. De Kamer heeft hem daarin met 312 tegen 235 stemmen gelijk gegeven, aan welken uitslag te meer waarde wordt gehecht omdat „le „bloc” s'est disjoint,” al is het dan ook maar tijdelijk: deze meerderheid bewees, dat, „quand on lui parle nettement et énergiquement, la chambre peut encore avoir le sentiment de l'intérêt public.” Sommigen trachten te onderscheiden tusschen „fonctionnaires d'autorité” en tusschen „agents de gestion.” Doch dit onderscheid is vals en onhoudbaar. „Il n'y a qu'une solution simple, c'est celle qui interdirait les Syndicats et les grèves sans distinction à tous les employés permanents de l'Etat et des pouvoirs publics, ceux des départements et des communes compris.” Vooral voor de werklieden der Marine-arsenalen is dit noodig, die werklieden

„dont la turbulence et la présomption constituent un danger national „manifeste.” De positie van al deze en dergelijke Staatsdienaren heeft oneindig veel voor boven die van in particulieren dienst zijnde personen: stabiliteit der betrekking, geen ongemotiveerd ontslag, goede behandeling, degelijke pensioenen, nauwkeurige kennis hunner vooruitzichten en den waarborg van parlementaire contrôle. „Dans de pareilles conditions, „l'organisation de Syndicats ne peut avoir que des inconvénients sans „aucune utilité.” Toegegeven wordt dat het verbod om te staken den loop der feiten niet altijd zal kunnen tegenhouden. Toch blijft het verbod nuttig: „la conscience des intéressés et celle même du public seraient „ainsi averties, et cela serait salulaire. On saurait que l'on se trouve en „face d'une prétention disproportionnée, exorbitante, illégale et déloyale. „Le Gouvernement serait, en outre, autorisé par avance à prendre à „l'encontre des délinquants des mesures de rigueur qui, si ce point n'était „pas fixé d'avance, pourraient paraître exagérées. Les lois ne sont pas „toujours obéies, elles ont rarement une souveraine efficacité; il n'en résulte „pas qu'elles soient toujours vaines.” Maar daarom ook houde de overheid dit dreigend gevaar steeds voor oogen en regele hare houding daarnaar.

Het door den bekwamen Hoofdredacteur van den „Economiste français” betoogde, ziet natuurlijk uitsluitend op toestanden in zijn vaderland. Bij ons is het nog zoover niet. Toch is het niet ondienstig de nagalm ook voor onze lezers, in hoofdzaak waarschijnlijk militaire en onder militairen ressorteerende burgerlijke Staatsdienaren, te doen weerklinken. Er is ontwijfelbaar bij talrijke groepen van in Staatsdienst zijnde personen een drang naar moreele en ook naar materiele verbetering in wording. Vooral de door velen gewenschte verhooging van bezoldiging zal voor den Staat belangrijke uitgaven tengevolge hebben. Het is verre van ons om het goed recht dezer beweging te ontkennen. Waar bv. de Staatscommissie van Enquête omtrent het spoorwegpersoneel, benoemd krachtens de wet van 11 April 1903 (Stbl. n°. 103) op blz. 199 van het door haar aan H. M. de Koningin uitgebracht verslag dd. 14 Januari 1904 als rechtvaardigingsgrond voor loongrievan van het personeel der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen aanvoert, dat de loonen van dat personeel in de lagere rangen gedurende de laatste vijftien jaren over het geheel op hetzelfde peil bleven, ondanks toeneming van den omvang hunner werkzaamheden en ondanks stijging der loonen in particuliere bedrijven, daar kunnen klachten van ambtenaren, wier bezoldiging begrensd wordt door de limieten van het bekende Koninklijk Besluit van 31 December 1874 (Staatsblad n°. 231), dus van nu ruim 31 jaar geleden, geen verwondering hebben gewekt. De lezing van het bovenstaande uittreksel moge echter deze uitwerking hebben, dat bij formuleering van klachten ook om de gevolgen worde gedacht en geen overdreven wenschen worden geuit.

Pénitentiair Congres.

De gedelegeerde der Nederlandsche Regeering naar het VII^{de} Internationale Pénitentiaire Congres, Mr. J. SIMON VAN DER AA, heeft de goedheid gehad ons te vergunnen het door hem uitgebracht verslag omtrent dat congres in dit Tijdschrift te doen overdrukken. Wij zijn dankbaar voor die bereidvaardigheid en hopen dat de aandacht van hen, die meer in het bijzonder zich toeleggen op de studie van het militair strafrecht, op de resultaten van die congressen blijvend gevestigd moge worden.

Met genoegen hebben wij uit dit verslag ontwaard dat ook door den officier van gezondheid der 1ste klasse J. W. DEKNATEL een rapport werd

ingezonden omtrent de vraag of het verrichten van gevangenisarbeid kan worden opgelegd aan beklagden, die reeds vroeger tot vrijheidsstraf werden veroordeeld, en of, zoo dit niet kan, de toerekening der voorloopige hechtenis niet moet afhankelijk gesteld worden van de vraag of die gevangenen vrijwillig arbeid hebben verricht. Een ander rapport werd ingezonden door den officier van gezondheid der 1ste klasse Dr. J. FALKENBURG van de Cadettenschool, ter beantwoording van de vraag of het wenschelijk is gelegenheid te geven tot observatie van jeugdige misdadigers en hoe daartoe dienende instellingen zouden moeten worden georganiseerd.

Moge die belangstelling van militair-geneeskundige zijde niet verflauwen. Het leger wordt niet zonder grond beschouwd als aangewezen om de opvoeding van de meest verscheiden karakters te bevorderen. Onder deze komen, evenals in de burger-maatschappij, jongere en oudere misdadigers voor. Het strafstelsel, dat thans vigeert heeft te weinig rekening kunnen houden met den stand der penitentiaire wetenschap. Wil daarin blijvende verbetering worden gebracht en wil men de uitvoering van de straffen, welke de nieuwe militaire strafwetgeving kent, aan haar doel doen beantwoorden, dan zal heel wat studie, ook van de resultaten der congressen, waarvan hier sprake is, noodig zijn. Wij hebben hierbij meer in het bijzonder het oog op de toekomstige straf- en tuchtclassen; vooral met de uitwerking van de straf van plaatsing in eene tuchtklasse staat of valt o. i. het geheele disciplinaire strafstelsel van de Wet op de Krijgstucht. Het kan zijn nut hebben daarop reeds nu de aandacht te vestigen.

Thans moge hier volgen het

VERSLAG omtrent het VIIde Internationale Pénitentiaire Congres. (1)

In afwachting van het verschijnen van de volledige officieele handelingen, dat eerlang kan worden te gemoet gezien, moge een kort verslag een beknopt overzicht verschaffen van het VIIde Internationale Pénitentiaire Congres, waaraan de ondergeteekende als gedelegeerde der Nederlandsche Regeering de eer had deel te nemen.

Het congres werd van 3 tot 11 September jl. te Buda-Pest gehouden.

De Internationale Pénitentiaire Commissie had voor dit congres een gelijke wijze van werken aangenomen als bij het laatst voorafgegaane was gevolgd en doelmatig gebleken (2). Het congres verdeelt zich daarbij in vier sectiën, t. w. strafrecht, pénitentiaire instellingen, preventie, verwaarloosde en misdadige jeugd, die in afzonderlijke samenkomsten de aan de orde gestelde vragen aan de hand van een résumé van de ingekomen rapporten bespreken, waarna de daaruit voortgekomen conclusiën in algemeene vergaderingen worden behandeld. Voor de sectie-vergaderingen zijn de voormiddagen, voor de algemeene de namiddagen bestemd.

In overeenstemming hiermee had een lokaal comité van organisatie in overleg met de evengenoemde commissie de feestelijkheden op de avonduren bepaald, met aanwijzing van een paar afzonderlijke dagen voor bezoeken aan belangrijke strafgevangnissen en aanverwante gestichten.

Behalve vóór den aanvang van het congres hadden bovendien op een dezer dagen de gedelegeerden der verschillende Regeeringen, die te zamen de Internationale Pénitentiaire Commissie vormen, hunne samenkomsten te houden.

(1) Opgenomen als bijvoegsel tot de „Nederlandsche Staatscourant” van Vrijdag 26 Januari 1906, no. 21, onder No. 9 der rubriek „Verslagen en rapporten” (Red. M. R. T.).

(2) Verg. de uitvoerige mededeelingen in het verslag van dat congres in de „Staatscourant van 8 November 1900, no. 262.

Op de andere dagen tusschen de morgen- en middagzittingen waren nog enkele aangekondigde voordrachten over actueele onderwerpen op pénitentiair gebied gesteld.

Het programma bevatte de volgende onderwerpen :

Eerste sectie.

I. A. Pour quels délits y a-t-il lieu d'édicter l'amende comme peine supplémentaire?

B. Quelles règles doivent présider à la saisie des biens du condamné à l'amende et à l'exécution de l'emprisonnement subsidiaire?

II. Quels sont les éléments constitutifs du délit d'escroquerie?

III. Le recel doit-il être considéré comme un délit special ou comme un acte de complicité?

IV. Les résultats de l'institution du jury ont-ils été tels qu'il y aurait lieu d'y apporter des réformes?

Tweede sectie.

I. Quels sont les meilleurs moyens d'opérer un classement moral des condamnés détenus, et quelles peuvent être les différentes conséquences de ce classement?

II. Peut-on astreindre au travail les prévenus ou les accusés, lorsqu'ils ont été antérieurement condamnés à une peine privative de liberté?

Si le travail ne peut pas être imposé à ces prévenus ou accusés, l'imputation de la détention préventive sur la durée de la peine ne doit-elle pas être subordonnée à l'acceptation volontaire du travail pendant la détention?

III. D'après quels principes, dans quels cas et sur quelles bases y aurait-il lieu d'allouer des indemnités aux détenus ou à leurs familles en conséquence d'accidents survenus dans le travail pénal?

Quelles dispositions particulières comporterait à cet égard le travail des jeunes détenus dans les colonies ou dans les écoles de réforme, soit publiques, soit privées?

IV. Est-il nécessaire de créer des établissements de détention spécialement affectés:

a. aux personnes à responsabilité restreinte;

b. aux ivrognes invétérés?

Si oui, selon quels principes ces établissements devraient-ils être organisés?

V. D'après quels principes pourrait-on autoriser et de quelle manière pourrait-on organiser l'occupation des condamnés aux travaux des champs ou à d'autres travaux d'utilité publique en plein air?

Derde sectie.

I. Quelle est dans les divers pays l'influence reconnue de l'alcoolisme sur la criminalité?

A quels moyens spéciaux y a-t-il lieu de recourir à l'égard des condamnés en général pour combattre l'alcoolisme?

II. Quels sont les moyens de combattre et de traiter la tuberculose et d'en éviter la propagation dans les établissements pénitentiaires de tout ordre?

III. Délimitation de l'intervention de l'Etat en matière de patronage.

Vierde sectie.

I. L'Etat doit-il prendre des mesures pour protéger les enfants des condamnés ?

Quelles seraient à cet effet les mesures les plus efficaces ?

II. Y a-t-il lieu de créer des établissements d'observation pour les jeunes délinquants, les enfants vicieux ou moralement abandonnés ? Si oui, quelle en devrait être l'organisation ?

III. Les lois de certains Etats prévoyant la détention pour une certaine catégorie de délinquants mineurs, quel est le régime à leur appliquer ?

Les condamnés mineurs doivent-ils être mis en cellule pour toute la durée de leur peine ou pour une partie seulement ?

IV. Quelles sont, en dehors des moyens d'éducation ordinaires, les mesures les plus efficaces pour assurer la préservation des enfants moralement abandonnés et la réforme des enfants vicieux qui n'ont encore commis aucune infraction punissable ?

Over deze 16 vragen waren niet minder dan 159 rapporten ingekomen, verscheidene van aanzienlijken omvang, ettelijke van groote beteekenis. Uit Nederland waren daarvan 8 afkomstig, en wel van de hand van den rechter te Leeuwarden, mr. van Duyl, over de eerste, en van prof. Simons over de tweede vraag der eerste sectie, van den president der Rechtbank te Zutphen, jhr. mr. Engelen, over de eerste, en van den griffier bij den Raad van beroep te Leeuwarden, mr. Fockema Andreae over de derde vraag der tweede sectie; van den officier van gezondheid en geneesheer bij de gevangenis te Breda, Deknatel, over de tweede vraag der derde sectie, van den officier van gezondheid bij de Cadettenschool en geneesheer bij het Rijksopvoedingsgesticht te Alkmaar, dr. Falkenburg, over de tweede, en van mevrouw Hofstede—Pous Koolhaas over de vierde vraag der vierde sectie. Van deze rapporten werd in de mondelinge résumé's ter inleiding van de bespreking van elke vraag in de sectiën, die alle door Hongaarsche leden van het congres werden gegeven, met onderscheiding en waardeering melding gemaakt en van sommige, zoo van het doorwrocht praë-advies van mr. van Duyl met bijzonderen lof gewaagd, terwijl het rapport van mevrouw Hofstede, waarin o. m. de te Buda-Pest nog niet bekende instelling, Tehuizen voor schoolgaande kinderen gedurende den dag tusschen en na de schooltijden, werd beschreven, een verzoek om toestemming tot vertaling in het Hongaarsch uitlokte.

Heel wat minder talrijk, vooral in verhouding, dan onder de inzenders van rapporten, was Nederland vertegenwoordigd onder de opgekomen deelnemers aan het congres. Slechts een viertal Nederlanders waren met den ondergeteekende aanwezig op een getal van 335 leden, waarvan bijkans de helft uit andere landen dan Hongarije.

De opening van het congres geschiedde op de gebruikelijke wijze, doch kenmerkte zich door ongewone praal. De op zich zelf reeds somptueuse aula in de Academie van Wetenschappen was bovendien nog gedecoreerd met kostbare tapijten, vlaggendraperiën en sierplanten; in schilderachtige nationale galakleedij verschenen in grooten getale hooge civiele autoriteiten; in de rijke Hongaarsche en Oostenrijksche uniformen een tal van hooggeplaatste militairen en het gevolg van den aartshertog Joseph, die in naam van den hoogbejaarden Keizer Franz Joseph het congres kwam openen. Nadat de Minister van Justitie Lányi met een hartelijk woord welkom had geheeten, hield de aartshertog een met warmte uitgesproken rede, waarin onder herinnering aan Leopold II hulde werd gebracht aan

de pénitentiaire wetenschap, vertegenwoordigd in de internationale pénitentiaire congressen, aan wier arbeid in het belang van den voortgang der beschaving zegen werd toegewenscht. Door het oudste lid der pénitentiaire commissie, de gewezen Minister van Buitenlandsche Zaken in Griekenland, Skousès, werd hiervoor in gevoelvolle woorden dank gebracht. De vertegenwoordiger van Hongarije in die commissie, de chef van het Hongaarsche gevangeniswezen Rickl de Bellye, daarop bij acclamatie tot president gekozen, sprak het congres toe om met een snellen terugblik op de geschiedenis en een vluchtig overzicht van den huidigen stand van zaken op het gebied van de repressie en de preventie van de criminaliteit op te wekken tot voortdurende toewijding aan zijn bij uitstek humanitaire taak. Vervolgens werd nog als gebruikelijk aan den Minister van Justitie het eere-presidentschap opgedragen en tot eere-vice-president de (eerste) officieele gedelegeerde van elke op het congres vertegenwoordigde regering benoemd, terwijl van deze de directeur-generaal van het gevangeniswezen in Italië Doria, de procureur-generaal in Baden dr. Reichhardt en de ondergeteekende aangewezen werden voor het presideeren van de algemeene vergaderingen. Bij het samenstellen van de bureau's der sectiën werd aan jhr. mr. Engelen de eer bewezen van te worden opgenomen onder de vice-presidenten der tweede sectie.

Het congres volgde verder regelmatig de bovenvermelde orde van werkzaamheden. De sectie-samenkomsten en algemeene vergaderingen, die zich kenmerkten ondanks dikwerf groot verschil van geuite gevoelens door een neiging om in gemeenschappelijk overleg tot een zooveel mogelijk algemeen bevredigende oplossing van de vraagpunten te geraken, hadden een voorspoedig verloop en konden daardoor al de bovengenoemde onderwerpen van het programma afhandelen. De daaruit voortgekomen conclusiën, meerendeels zooals aanstonds in de sectiën aangenomen, enkele zooals nader in de algemeene vergaderingen aangevuld of gewijzigd, zijn de volgende:

Eerste sectie.

I. A. Le code pénal doit énoncer comme règle générale que le juge est autorisé à appliquer l'amende comme peine supplémentaire dans tous les cas où il reconnaît l'avidité comme motif de la commission du délit.

En outre, le législateur peut désigner dans la partie spéciale du code les délits qui, abstraction faite du motif d'avidité, pourront être frappés de l'amende comme peine supplémentaire.

Le maximum et le minimum de l'amende doivent être fixés d'une façon générale.

B. 1. Dans le jugement, l'amende doit être fixée proportionnellement à la fortune du condamné. A cet effet, le juge doit établir, au cours de la procédure, l'état de la fortune du prévenu. Si le condamné est sans fortune, le jugement doit énoncer l'irrécouvrabilité de l'amende. Est réputé irrécouvrable l'amende dont l'acquiescement entamerait l'avoir nécessaire au condamné.

2. L'autorité chargée de l'exécution du jugement doit être autorisée à permettre l'acquiescement de l'amende au moyen de paiements partiels ou par travail public. Le condamné pourra recourir aux autorités hiérarchiques, contre les décisions de l'autorité exécutive.

3. Sera remis le restant de l'amende au condamné qui s'acquitte ponctuellement des trois quarts de ses paiements à terme ou de son obligation de travail sans avoir encouru une condamnation nouvelle.

4. En cas d'insolvabilité du condamné, on devrait éviter la substitution de l'emprisonnement à l'amende, en recourant à l'application d'autres moyens et surtout en des prestations en travail.

5. L'amende n'est pas exigible de l'hérédité du condamné défunt.

6. Il n'y a jamais lieu d'édicter la solidarité en matière d'amende.

II. Le congrès exprime un voeu en faveur de l'idée d'une revision de principe des dispositions des diverses législations pénales déjà anciennes visant l'escroquerie, de façon à les mettre en harmonie avec les développements apportés depuis un siècle dans les affaires financières, commerciales et industrielles, qu'en l'état elles ne peuvent actuellement atteindre.

III. A. Le congrès émet le voeu que le recel soit considéré comme un délit spécial.

Il faut considérer le recel comme existant même lorsque le délit originaire (vol, etc.) ne serait pas puni, ou serait effacé par la loi, à raison de certaines considérations ou circonstances concernant l'auteur de l'infraction première.

B. Le délit du recel constituant une violation de la loi particulière de l'Etat sur le territoire duquel il a été accompli, doit être puni selon la loi de ce pays.

Toutefois, le délinquant ne pourra être jugé et puni de nouveau, s'il justifie qu'il a été poursuivi par la justice de l'Etat qui a connu du fait originaire et que, dans le cas de condamnation, il a subi sa peine.

C. Pour faciliter la poursuite internationale du recel, il faudrait un contact international entre les Etats, afin que l'infraction, une fois constatée dans un Etat, fût acceptée partout comme un fait établi.

IV. A. Le congrès pénitentiaire international :

constatant qu'il ne lui appartient pas et qu'il ne lui est pas demandé de se prononcer sur l'institution même du jury, laquelle est étroitement liée à l'organisation politique, judiciaire et sociale de chaque Etat, et ne présente, d'ailleurs, aucun caractère international ;

que la portée pratique de la question posée au congrès consistait essentiellement à faire connaître les expériences recueillies dans les pays qui possèdent le jury ;

que ce résultat a été obtenu en bonne partie, grâce aux rapports nombreux et intéressants et au co-rapport distingué dont la question du jury a été l'objet ;

que ces rapports sont de nature à fournir des indications utiles aux gouvernements qui jugeraient à propos de porter leur attention sur la question ;

que la valeur pratique de ce résultat ne saurait guère être augmentée par des résolutions officielles, auxquelles les diversités des législations — sans parler des conceptions politiques et sociales auxquelles touche l'institution du jury — opposeraient actuellement les difficultés insurmontables ;

prend acte des travaux consacrés à la question du jury, telle qu'elle figure au programme du congrès pénitentiaire international de Buda-Pest, les signale à l'attention de qui de droit, et s'abstient de statuer, en l'Etat, sur la question qui lui est soumise.

B. Le congrès émet le voeu que les législations des divers pays admettent dans la plus large mesure la participation directe des citoyens au jugement des affaires pénales.

Tweede sectie.

I. A. Le classement moral des détenus est nécessaire.

B. Il faudra premièrement faire une classe des pires, reconnus comme tels soit à l'arrivée au pénitencier, soit en cours de détention.

C. Il faudra établir une classe spéciale pour les jeunes criminels qui ne paraissent pas déjà pervertis. Il est indispensable, dans ce but, que toutes les autorités qui ont eu l'occasion de s'occuper du condamné fournissent les données nécessaires. Dans tous les cas, on devra chercher à connaître le caractère du condamné par une observation durant l'exécution de la peine.

D. Pour le reste des détenus, il faudra former 3 catégories :

Une classe pour ceux dont la conduite est exemplaire.

Une classe pour ceux dont la conduite est bonne.

Une classe pour les douteux.

Bien que le traitement doive toujours tendre à l'amendement de chaque condamné, les moyens à employer différeront selon la classe. Le régime sera plus sévère pour les pires, tandis que les efforts du patronage porteront plus spécialement sur les jeunes et les meilleurs, afin de pouvoir les placer à leur sortie.

II. Les prévenus et les accusés ne peuvent être astreints au travail, même dans le cas où ils ont antérieurement subi une condamnation à une peine privative de la liberté.

L'imputation de la détention préventive sur la durée de la peine ne peut être subordonnée à l'acceptation volontaire du travail pendant la détention.

III. A. En cas d'accidents survenus dans le travail pénal, des indemnités doivent être allouées aux détenus ou à leurs survivants qui ont droit à l'alimentation, à la condition que l'incapacité subsiste après la libération.

B. Dans les pays où existe le droit à l'indemnité en faveur du travail libre, une loi sur les accidents du travail pénitentiaire devra régler — dans les limites spéciales — le droit à l'indemnité des détenus.

C. Le droit à l'indemnité est exclu, si l'accident est causé volontairement, ou par désobéissance grave aux règlements, ou par faute lourde.

L'indemnité aura un caractère strictement alimentaire et sera fixée dans les limites de maxima et minima déterminés suivant la gravité de l'incapacité résultant de l'accident.

D. Des dispositions analogues — mais à modifier dans un sens plus large et plus libéral — sont à prendre pour ce qui concerne les indemnités dues aux jeunes détenus internés aux colonies ou aux écoles de réforme.

IV. Il est nécessaire de créer des établissements de détention spécialement affectés :

a. aux délinquants à responsabilité restreinte ;

b. aux ivrognes invétérés, s'ils sont poursuivis pour un délit.

Le régime de ces établissements, sans avoir le caractère répressif, y serait moins doux et la discipline plus sévère qu'à l'asile affecté aux aliénés. Ce régime varie selon l'état de responsabilité du délinquant.

Ces établissements devront être multipliés au besoin de manière à n'avoir jamais une étendue telle qu'elle ne permettrait plus d'y appliquer les procédures d'individualisation, mais ils doivent être suffisants pour permettre d'occuper les internés à toutes sortes de travaux agricoles et industriels.

Les internés recevront, en outre, un enseignement systématique et moral et, au besoin, le traitement médical exigé par leur état.

V. Le travail pénal en plein air est applicable pour tout détenu dont la peine est supérieure à une année, mais inférieure à dix, et qui a purgé au moins 6 mois de sa peine en cellule.

Pourront être employés à cultiver des champs, des vignobles et des

jardins ceux : *a.* qui s'étaient occupés d'agriculture avant leur condamnation et font preuve d'une bonne conduite; *b.* ceux qui étaient, avant leur condamnation, vagabonds, mendiants, ivrognes, fainéants, si leur conduite en cellule permet d'espérer qu'ils se corrigeront; *c.* les détenus d'une constitution faible et ceux atteints d'une affection pulmonaire.

En vue de ces travaux, on achètera ou l'on prendra à ferme un terrain qui se trouvera, autant que possible, à proximité du pénitencier.

Les produits de ces travaux serviront en premier lieu à la consommation des pénitenciers.

Le travail agricole à imposer aux détenus sera déterminé, autant que possible, selon les principes du traitement individuel.

En cas de mauvaise conduite, le condamné subira les peines réglementaires dans le pénitencier, où il sera réintégré par voie disciplinaire, pour peu que son état de santé le permette.

Sera employé à d'autres travaux en plein air (amélioration du sol, dessèchement, construction de routes et canaux, correction de rivières, extraction de pierres, coupe de bois etc.) tout détenu :

a. si l'intérêt public exige ces travaux et que les ouvriers libres fassent défaut;

b. si la force et l'état de santé du détenu le permettent.

Il convient d'astreindre à ces travaux les détenus appartenant à la catégorie dite des incorrigibles.

Les détenus employés à ces travaux passeront la nuit et les heures de repos, autant que possible, au pénitencier; en cas de besoin, on pourra les caser, pour une courte période et dûment surveillés, dans des baraques, en les empêchant de communiquer avec les ouvriers libres ou avec d'autres détenus.

Derde sectie.

I. Le congrès émet le vœu :

Que des statistiques soigneuses soient faites à cet égard et que, le dimanche, le samedi soir et le lundi matin, la vente des boissons alcooliques soit restreinte.

Que l'usage de toute boisson distillée ou fermentée (y compris le cidre, le vin et la bière) soit interdit dans tous les pénitenciers et maisons de correction, en particulier comme récompense, et remplacé par celui du lait, d'autres boissons sans alcool, ou par un pécule qui ne pourra être employé à l'achat de boissons alcooliques.

Que des conférences antialcooliques soient tenues dans les maisons de détention et qu'on y répande des brochures populaires sur la question de l'alcoolisme, de façon à y organiser un enseignement antialcoolique.

Que les sociétés de patronage pour les détenus libérés s'entendent avec les sociétés d'abstinence pour le relèvement des buveurs, afin que les délinquants qui furent plus ou moins ivrognes y entrent à leur sortie de la maison de détention et soient ainsi préservés de rechutes.

Que la législation soit modifiée dans le sens de la transformation de la détention ordinaire en rétention prolongée dans un asile public pour buveurs curables (éventuellement dans un asile privé contrôlé par l'autorité) chez tous les délinquants alcooliques.

Que l'on introduise sous forme d'avertissement une disposition légale qui permette de menacer de l'interdiction le buveur d'habitude qui devient une plaie pour la société, s'il ne se fait pas traiter volontairement le temps nécessaire dans un asile pour buveurs curables.

II. Les principes concernant la construction et l'installation d'un établissement moderne doivent être exactement formulés par une commission d'experts déléguée par le congrès et mis à la disposition de l'usage international.

Un règlement précis concernant toutes les mesures hygiéniques des établissements pénitentiaires devrait être rédigé par un comité élu par les membres du congrès.

Un établissement pénitentiaire moderne doit être pourvu d'une division spéciale pour l'isolement à temps et pour le traitement convenable des malades.

III. Le congrès estime que les oeuvres de patronage, étant des oeuvres d'initiative privée, doivent être soumises au contrôle de l'Etat, notamment à l'égard de leur fonctionnement matériel, financier et économique, mais que l'Etat ne doit jamais intervenir dans les méthodes et les procédés destinés à assurer le relèvement moral des patronnés.

Le congrès émet le voeu que, pour favoriser le développement des oeuvres de patronage, une alliance pleine d'égards réciproques doit s'établir entre l'Etat et les sociétés de patronage.

Vierde sectie.

I. La question a été tranchée par la résolution prise à l'égard de la IVe question ci-dessous.

II. A. Il y a lieu de soumettre à une observation préalable dans des établissements ou des quartiers spéciaux les enfants délinquants, moralement abandonnés, et les enfants vicieux ou indisciplinés, confiés à l'autorité publique sur la demande des parents ou des personnes ayant l'autorité légale sur eux.

B. Ces établissements ou quartiers seront placés sous la direction des pédagogues et des médecins compétents, qui examineront l'enfant au point de vue morale et biologique.

C. Leur organisation sera faite sur le modèle d'établissements déjà créés, tels que l'école Théophile Roussel et d'autres écoles de prévention de même genre, et dans le sens que voici :

a. L'établissement d'observation doit être aménagé en pavillons avec des sections communes; toutefois, il devra rendre possible le placement en famille, assurer l'instruction, l'éducation et l'exercice de travaux agricoles et industriels;

b. L'établissement doit être indépendant, entretenu par l'Etat et relevant du département compétent;

c. L'établissement doit être divisé en deux sections principales: une de psychiatrie, et une de pédagogie. A la tête de chacune de ces deux sections sera placé un homme de la profession. Les deux chefs de section et un administrateur formeront la direction de l'établissement. Le reste du personnel de l'établissement se composera de docteurs, pédagogues, infirmiers et surveillants;

d. Durant l'observation, il y a lieu d'éviter la méthode d'isolement; par contre, les deux principales sections étudieront les individualités par une action complétée de part et d'autre, sur la base d'une vie en commun et en ayant toujours des relations amicales et familiales;

e. Le maximum de la durée de l'observation est fixé à 6 mois.

III. A. Tous les jeunes criminels, pendant toute la durée de leur peine de prison, doivent être rigoureusement séparés des condamnés adultes et majeurs. A cet effet, il y a lieu de créer des quartiers ou des prisons spéciales destinées à recevoir les jeunes prisonniers, c'est-à-dire de désigner

les établissements pénitentiaires dans lesquels on placera exclusivement des prisonniers adolescents.

B. Les prisons des adolescents doivent être spécialisées selon la classe d'âge, le caractère et l'état de moralité de ceux qui doivent y être internés.

C. Le système cellulaire n'est recommandable qu'en ce qui concerne les individus condamnés à des peines de très courte durée, c'est-à-dire : un mois pour ceux âgés de moins de 16 ans, trois mois pour ceux qui ont passé cet âge. Quant aux condamnés purgeant des peines de plus longue durée, l'exécution de la peine doit avoir lieu d'après les principes du système graduel. Avec ce système, la relégation cellulaire ne doit être appliquée que pour un temps très court, et seulement en vue de pouvoir étudier le caractère du détenu. L'avancement d'un grade dans un autre (trois ou quatre degrés) a lieu sur la base de classements. Ceux qui font preuve d'une excellente conduite et qui se sont corrigés doivent être remis en liberté conditionnelle après avoir purgé les deux tiers (éventuellement la moitié) de leur peine.

D. Les principes fondamentaux qui doivent guider dans l'occupation des jeunes prisonniers, sont les suivants :

pendant toute la durée de leur peine, tous les prisonniers doivent être occupés et être tenus en haleine, sauf en ce qui concerne les heures consacrées au repos et aux repas ;

le travail est obligatoire pour tous les jeunes prisonniers, sans exception aucune ;

ceux des détenus qui sont condamnés à une peine de durée plus longue, doivent être instruits à fond dans l'exercice d'un métier quelconque capable de leur assurer plus tard une vie honnête et un gain sûr ;

les jeunes prisonniers doivent être occupés non seulement aux travaux industriels, mais encore, surtout en ce qui concerne ceux condamnés à une peine de durée plus longue, aux travaux en plein air, tels que : le jardinage, l'agriculture, la viticulture et la construction ; tous les prisonniers non relégués en cellule doivent être occupés dans l'horticulture ;

la gymnastique et les exercices militaires doivent être introduits dans le programme journalier ;

L'enseignement est obligatoire pour tous les jeunes prisonniers et doit être pratiqué. Ceux qui sont condamnés à des peines de très courte durée recevront l'enseignement moral et religieux. Quant aux condamnés purgeant des peines de durée plus longue, ils reçoivent une instruction à fond dans l'écriture, la lecture et les quatre règles. En outre les condamnés plus particulièrement doués sont initiés à la théorie de l'état choisi comme vocation, à la connaissance de la morale pratique et à celle des droits et des devoirs civils.

Le VIIe congrès pénitentiaire international, tout en rendant hommage aux efforts accomplis dans les différents pays de l'Europe pour soustraire les enfants traduits en justice aux dangers de la publicité et de la promiscuité que comporte la procédure actuelle et aux résultats partiels déjà obtenus notamment par les comités de défense de Belgique et de France, recommande aux gouvernements l'étude d'une organisation de magistratures spéciales pour enfants et de l'extension de systèmes analogues à celui des „Probation officers” appliqués aux Etats-Unis.

Le VIIe congrès pénitentiaire international émet le voeu que le nombre des Etats dans lesquels le régime de la prison est appliqué aux enfants traduits en justice diminue le plus rapidement possible.

IV. A. Le congrès émet le voeu :

1. que les pouvoirs publics favorisent le patronage des enfants dans la famille;

2. qu'ils créent des écoles spéciales de prévention pour les vicieux, quand le placement familial est insuffisant;

3. qu'ils créent aussi des établissements médico-pédagogiques pour les enfants vicieux anormaux ou dégénérés.

B. A défaut de la famille ou quand les parents sont déclarés déchus de la puissance paternelle, l'Etat a pour fonction de protéger et de préserver les enfants qui seraient en état d'abandon matériel ou moral ou qui risquent de l'être (y compris les enfants moralement abandonnés des condamnés) avec le concours des administrations locales, de l'assistance privée et des sociétés de patronage.

C. Pour préserver les enfants moralement abandonnés et non délinquants, qui ont des parents auxquels les circonstances de la vie ne permettent pas de se vouer à leurs enfants autant qu'ils le désireraient eux-mêmes, il faudrait aider à l'éducation des enfants en aidant les parents à améliorer leur sort.

D. Des établissements spéciaux publics ou privés doivent être consacrés à l'éducation des enfants qu'il y a lieu de redresser (colonies pénitentiaires, écoles de réforme, écoles de préservation).

L'enseignement doit y être orienté vers le côté professionnel et le côté moral.

L'éducation réformatrice doit être complétée par la pratique du patronage.

E. Dans le plan des travaux de préservation morale, on doit réserver une place à la psychologie physiologique et à la psychopathologie.

Jusqu'à ce que des établissements et institutions spéciales soient créés, il est nécessaire que:

1. le médecin des établissements de correction ou de réforme soit un médecin versé dans la psychiatrie et que:

2. les membres du corps enseignant de ces institutions soient également d'une compétence appropriée.

F. En ce qui concerne la protection de l'Etat, sont reconnues efficaces toutes les mesures qui, selon les circonstances particulières à chaque Etat, ont fait leurs preuves dans le domaine de la protection de l'enfance, et qui donnent en même temps la certitude d'une éducation conforme à l'individualité de l'enfant.

Aan het bureau werd machtiging verleend de redactie dezer conclusiën, voorloopig aangenomen zooals ze, met de bedoeling de discussiën eenigermate weer te geven, door de volijverige Hongaarsche secretarissen der sectiën waren ontworpen, voor zoover wenschelijk en mogelijk te vereenvoudigen.

Nog werd in eene officieuse bijeenkomst van een beperkt aantal congressleden onder leiding van den Italiaanschen senator Pierantoni, ter bespreking van de wenschelijkheid van de afschaffing van de doodstraf, een motie van die strekking aangenomen, welke ter kennis van de Internationale Pénitentiaire Commissie werd gebracht, met verzoek dit onderwerp op het volgend congres aan de orde te stellen.

Waren over het algemeen zoowel de samenkomsten der sectiën als de algemeene vergaderingen zeer goed bezocht, minder was dit het geval met de voordrachten die daar tusschen werden gegeven; en toch waren deze het bezoeken overwaard. Zij werden gehouden door den hoogleeraar aan de Universiteit te Buda-Pest, Bela Földes, over „Les bases mathématiques „et statistiques de la condamnabilité”, een zeer merkwaardig, zij het eenigs-

zins speculatief, betoog; den directeur-generaal van het gevangeniswezen in Frankrijk Grimanelli over „L'Etat actuel du patronage de l'enfance en France”, waarbij een geheele reeks van wenschen voor de toekomst wordt uitgesproken ten behoeve van de behandeling der crimineele en verwaarloosde jeugd, welke — het werd door mr. Engelen nog opgemerkt — nagenoeg alle in de nieuwe Kinderwetten in Nederland verwezenlijking hebben gevonden; door dr. von Engelberg, voorzitter van de Deutsche vereeniging van gevangenisambtenaren, over „Der gegenwärtige Stand des „Gefängniswesens”, waarin vooral de duidelijke toelichting van de desiderata voor de toekomst uit het tegenwoordige en het verleden trof; door den Amerikaanschen gedelegeerde in de Pénitentiaire Commissie Barrows over „Struggle against the criminality of juvenile delinquents in the U. S. of America”, die zoowel door zijn eigenaardige wijze van spreken, als door zijn eigenaardige beschouwingen en mededeelingen wist te boeien en belangstelling te wekken voor de beweging in Amerika op het gebied der kinderbescherming; en eindelijk door den oud-Minister van Eeredienst in Hongarije, dr. Wlassics, over „Notre patrie hongroise et le droit pénal”, die in een breed opgezet historisch betoog recht deed wedervaren aan hetgeen het Hongaarsche vaderland op het terrein van het strafrecht in den ruimsten omvang had nagestreefd en bereikt.

Dit laatste geschiedt eveneens door een tweetal werken ter gelegenheid van het Congres vanwege de Hongaarsche Regeering uitgegeven en aan de congresleden aangeboden, waarvan het eene, „Les institutions pénitentiaires de la Hongrie”, meer dan 600 pagina's groot, een zeer gedetailleerd overzicht geeft over de ontwikkeling van het gevangeniswezen, en het andere, „La lutte contre la criminalité des mineurs en Hongrie”, 400 pagina's groot, uitvoerig de bestrijding van de criminaliteit van jeugdige personen behandelt. Wat andere landen betreft, werd door de meeste leden der Pénitentiaire Commissie, ieder voor het door hem vertegenwoordigde land, als gebruikelijk een overzicht aangeboden van hetgeen in het sedert het vorig congres verlopen vijfjarig tijdperk was verricht. De ondergeteekende benutte de gelegenheid om daarin de hoofdtrekken van de nieuwe Kinderwetten en bijbehorende maatregelen te schetsen, waarvoor begripelijkerwijs in verscheidene andere landen, vooral waar herziening van de wetgeving op dat stuk aan de orde moet komen, belangstelling bleek te bestaan.

Een bijzonder bewijs van waardeering gewerd het congres in den vorm van een eigenhandig schrijven van den President van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Theodore Roosevelt, behelzende ingevolge een eenparig besluit van de vertegenwoordiging de uitnoodiging het volgend congres in Amerika te houden op tijd en plaats door de Internationale Pénitentiaire Commissie te bepalen. In de algemeene vergadering tot sluiting van het congres, nadat de overige werkzaamheden waren beëindigd, werd deze brief voorgelezen en bij acclamatie besloten de uitnoodiging te aanvaarden.

De sluiting had verder plaats met de gewone plichtplegingen. De toon intusschen der verschillende toespraken daarbij was bijzonder hartelijk, van de zijde der vreemdelingen een natuurlijke weerslag op de buitengemeen schitterende niet alleen maar ook hartelijke ontvangst. Behalve een receptie van de gedelegeerden en andere notabiliteiten, door den aartshertog Joseph van den „Hofburg” te Ofen gehouden, was aan alle congresleden door de Regeering een banket aangeboden, door het bestuur van Buda-Pest een boottocht op de Donau met illuminatie van de kaden en bruggen, en weer door de Regeering een feestmaaltijd in het paviljoen van het park van de

stad, terwijl ten slotte een paar excursies naar andere plaatsen met bezienswaardige gestichten werden ondernomen. Bovendien had de president een partij voor een beperkte groep gegeven en eenige aan het congres deelnemende notabele ingezetenen van Buda-Pest vreemde leden in hun kringen en huizen genoodigd, terwijl ook van de zijde der buitenlanders en tusschen deze onderling een levendig verkeer, dat tevens zeer instructief was, werd onderhouden. Ook hierdoor werden de aangenaamste herinneringen meegenomen aan dit congres, waarvan de algemeene toon niet oneigenaardig is terug te vinden in een fraaie zinnebeeldige plaque in brons, aan de leden uitgereikt, welke Justitia voorstelt zonder zwaard en de blinddoek afgenomen, aan een van zijn boeien ontdanen gevangene arbeidsgereedschap verstrekkend en de hand beschermend neerlegend op een kind.

December 1905.

*De gedelegeerde der Nederlandsche Regeering bij het
VIIde Internationale Pénitenciaire Congres,*

SIMON VAN DER AA.

MILITAIRE JURISPRUDENTIE.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 30 Januari 1906.

President: Mr. G. H. VAN BOLHUIS.

Leden: Mr. P. A. L. A. BARON VAN ITTERSUM, L. A. WALAARDT SACRÉ,
R. P. VERSPIJCK, Mr. W. C. A. SCHOLTEN, C. J. G. DE BOOY en
H. M. ENGELHARD.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Mr. C. A. J. VAN SASSE VAN YSSELT.

De inhoud der penale Kinderwet is krachtens art. 91 van het Wetboek van Strafrecht van toepassing op jeugdige militairen, tenzij die toepassing door haren inhoud wordt buitengesloten.

Ten aanzien van een jeugdijg militair, die zich aan desertie heeft schuldig gemaakt zijn aanwezig de vereischten in art. 39 septies van het Wetboek van Strafrecht vermeld.

Wel is waar komt de militaire gevangenisstraf niet voor onder de in art. 9 sub a van dat Wetboek genoemde hoofdstraffen, doch op die straf zijn de regelen, voor gewone gevangenisstraf geldende, toepasselijk, alzoo ook de regel dat zij voor jeugdige personen wordt vervangen door de straf van plaatsing in de tucht-school.

De beklagde wordt in casu tot militaire gevangenisstraf van vier maanden veroordeeld, als hebbende zich met volledig inzicht in het strafbare van het feit schuldig gemaakt aan tweede desertie in tijd van vrede.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof,
tusschen

A. oud 17 jaar, geboren te Amsterdam, soldaat bij het 10de Regiment Infanterie, gedetineerd te Haarlem, die bij vonnis van den Krijgsraad in het vierde Militaire Arrondissement, standplaats Haarlem, gewezen den 18^{den} December 1905, met aanhaling der artikelen 136 en 159 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, der Wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad n°. 35), der artikelen 7 en 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191), 91 van het Wetboek van Strafrecht, 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64), I, V. (27bis en ^{ter}), XI (39^{septies}) van Hoofdstuk I van de Wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63), het Koninklijk Besluit van 25 October 1905 (Staatsblad n°. 292) en artikel 185 der Rechtspleging bij de Landmacht, is schuldig verklaard aan tweede desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat door, na reeds ter zake van desertie gestraft te zijn, langer dan twee dagen zonder verlof van zijn korps en garnizoen afwezig te zijn, zonder de reden van zijne

afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd van arrestatie, en gestraft met plaatsing in eene tucht-school voor den tijd van acht maanden, alsmede verwezen in de kosten en misen van de Justitie en in de kosten van den processe, desnoods ter taxatie en moderatie van den Krijgsraad;

bij welk vonnis, op grond van de daarbij aangevoerde bewijsmiddelen, als wettig en overtuigend bewezen is aangenomen:

dat beklaagde op het avondappel van 30 September 1905 in de infanteriekazerne te Haarlem heeft gemankeerd en moedwillig en zonder verlof van zijn korps en garnizoen afwezig is gebleven totdat hij op 21 November 1905 te Amsterdam door de rechercheurs van politie, tevens onbezoldigde Rijksveldwachters, Tj. van der M. en A. P. is aangehouden ten huize van zijne zuster; dit na in September 1905 door het Hoog Militair Gerechtshof ter zake van desertie veroordeeld te zijn tot twee maanden militaire detentie;

van welk vonnis beklaagde zich beroepen heeft op het Hof, alzoo impetrant van mandament van appel en eischer, ter eenre, voor wien bij schrifture ter rolle is te kennen gegeven, dat hij zich voor eisch en conclusie wenscht te refereeren aan de prudentie van den Hove zoowel wat betreft het al of niet bewezene van het ten laste gelegde feit en de qualificatie daaraan te geven als den aard en duur der op te leggen straf, — en, ten aanzien van den hierna te melden eisch à minima, tevens verweerder à minima,

en

den Advocaat-Fiscaal voor Harer Majesteits Zee- en Landmacht, ambts-halve en als bij 's Hofs Resolutie van den 27sten December 1905 geautoriseerd om dit appel r. o. voor den Auditeur-Militair in het Vierde Militaire Arrondissement, standplaats Haarlem, te vervolgen, mitsdien gedaagde in voorschreven cas, ter andere zijde, tevens eischer à minima, door wien voor antwoord in appel en eisch à minima bij schrifture ter rolle is betoogd:

dat het ten laste gelegde feit, zoomede de schuld van den beklaagde daaraan, door de bewijsmiddelen, waarvan de inhoud in het vonnis is opgenomen, wettig en overtuigend zijn bewezen en naar behooren gequalificeerd; dat bij genoemd vonnis ten onrechte is gelast de plaatsing van den impetrant in eene tucht-school voor den tijd van acht maanden;

dat toch het door den impetrant gepleegd strafbaar feit is een militair misdrijf waarop, volgens de militaire strafwetten, die van kracht zijn gebleven, militaire straffen zijn gesteld;

dat onder die militaire straffen plaatsing in eene tucht-school niet voorkomt; dat voorts, ter zake van het gepleegde feit en wegens impetrants antecedenten als militair — reeds in 1904 werd hij, door zijn compagniescommandant, ongevoelig voor straffen en vermaningen verklaard — de impetrant ongeschikt had moeten zijn verklaard om in den militairen stand te blijven of de betrekking van militair geëmployeerde te behouden; en is geconcludeerd tot correctie van het vonnis voor wat de opgelegde straf betreft en dat alsnog de impetrant en verweerder, met aanhaling tevens van de artikelen 12 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191) en 27 van het Wetboek van Strafrecht en weglating der artikelen I en V (27bis en ^{ter}) van Hoofdstuk I der Wet 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) zal worden veroordeeld tot vier maanden militaire gevangenisstraf, met bepaling dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van 's Hofs uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering dier gevangenisstraf van den 13^{den} November

1905 in mindering zal worden gebracht; voorts aan den impetrant het recht zal worden ontzegd om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van drie jaren, met instandhouding overigens van het beroepen vonnis en met zijne veroordeeling in de kosten en misen der Justitie en die van den processe in appèl gevallen, desnoods ter taxatie en moderatie van den Hove.

HET HOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi;

Gelet op hetgeen de appellant bij zijn verhoor voor het Hof heeft in 't midden gebracht;

Gezien de stukken van den processe;

Overwegende dat beklaagde voor den Krijgsraad heeft terechtgestaan, beschuldigd:

dat hij op het avondappèl van 30 September 1905 in de Infanteriekazerne te Haarlem heeft gemankeerd en moedwillig en zonder verlof van zijn korps en garnizoen afwezig is gebleven totdat hij op 21 November 1905 te Amsterdam door de rechercheurs van politie tevens onbezoldigde Rijksveidwachters Tj. v. d. M. en A. P. is aangehouden ten huize van zijne zuster; dit na in September 1905 door het Hoog Militair Gerechtshof ter zake van desertie veroordeeld te zijn tot twee maanden militaire detentie;

Overwegende dat de Krijgsraad terecht door de wettige bewijsmiddelen, waarvan de inhoud in het vonnis is opgenomen, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard wat den beklaagde was ten laste gelegd en dat die feiten bij het vonnis met juistheid zijn gequalificeerd als „tweede „desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat, door, na reeds ter „zake van desertie gestraft te zijn, langer dan twee dagen zonder verlof „van zijn korps en garnizoen afwezig te zijn zonder de reden van zijne „afwezigheid ten genoegen des rechters te bewijzen, opgevolgd van arrestatie”;

Overwegende dat bij het vonnis terecht is aangenomen dat de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, gelijk die zijn gewijzigd bij de Wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) en, ingevolge Koninklijk Besluit van 25 October 1905 (Staatsblad n°. 292) sedert 1 December 1905 in werking zijn getreden, op den beklaagde, die, tijdens de uitspraak van het eindvonnis in eersten aanleg, op 18 December 1905, den leeftijd van achttien jaren nog niet bereikt had, toepasselijk zijn;

dat toch, krachtens artikel 91 van het Wetboek van Strafrecht, de bepalingen der eerste acht titels van het eerste boek van dat Wetboek toepasselijk zijn op feiten, waarop bij andere wetten of verordeningen straf is gesteld, tenzij de Wet anders bepaalt;

dat nu eene bepaling, waarbij de wijzigingen in die eerste acht titels niet van toepassing worden verklaard op jeugdige militairen, wel bij Koninklijke Boodschap van 13 November 1905 bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal in ontwerp is aanhangig gemaakt maar, zoolang dat ontwerp niet door de Wetgevende macht is vastgesteld, zoodanige bepaling in geene Wet is te vinden;

dat derhalve, krachtens artikel 91 van het Wetboek van Strafrecht, de wijzigingen in die eerste acht titels gebracht bij de Wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) ten volle toepasselijk zijn op jeugdige militairen, tenzij die toepassing door haren inhoud wordt buitengesloten;

Overwegende te dien aanzien:

dat bij de toepassing dier bepalingen in de eerste plaats in aanmerking komen de wijzigingen door die Wet in de bepalingen van de artikelen 38 en 39 (oud) van het Wetboek van Strafrecht gebracht, vermits daarbij is geregeld wat als grond van uitsluiting of vermindering der strafbaarheid in den persoon des daders kan of moet gelden, terwijl bij de behandeling dier Wet van geen reden is gebleken waarom de Wetgever de bijzondere maatregelen, die hij, zoo ten behoeve van jeugdige personen als in 't belang der maatschappij, bij strafrechtelijke vervolging van minderjarigen noodig acht, niet noodig zou achten indien die personen tot den militairen stand behooren;

dat ook, bij de behandeling van het in 1903 vastgestelde Wetboek van Militair Strafrecht, van den aanvang af is aangenomen: „dat er geen „reden bestaat om ten aanzien van militaire personen beneden de zestien „jaren af wijken van het beginsel, waarop artikel 39 (oud) van het „Wetboek van Strafrecht berust.” (Memorie van toelichting op artikel 28 „van het ontwerp van 24 April 1897);

dat als gevolg van deze opvatting bij de verdere behandeling — toen in het Wetboek van Strafrecht de bij dat artikel 39 vastgestelde regeling was vervangen door de thans geldende bepalingen der Wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) — ook artikel 28 van het ontwerp is gewijzigd en vervangen door artikel 30 van het Wetboek van Militair Strafrecht gelijk het thans luidt;

dat wel de Wetgever de gevolgen van de toepassing dier nieuwe Wetsbepalingen op jeugdige militairen, ten aanzien van den diensttijd en van andere punten van belang, nog niet heeft geregeld, maar dat dit gemis aan regeling de toepasselijkheid dier bepalingen op hen niet kan uitsluiten;

Overwegende dat op het feit, waaraan beklagde is schuldig bevonden, bij artikel 136 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande is gesteld de straf van den kruiwagen voor den tijd van drie jaren, welke straf bij artikel 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad n°. 191) is vervangen door militaire gevangenisstraf voor denzelfden tijd, waarna die tijd, bij artikel 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64), is bepaald op een maximum van de helft, dus van een jaar en zes maanden;

dat bij artikel 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64) is bepaald dat ieder feit, strafbaar volgens de bepalingen van militair strafrecht, voor zoover het niet als disciplinair vergrijp is te beschouwen, wordt beschouwd als misdrijf, zoodat het feit, waaraan beklagde is schuldig bevonden, krachtens die wetsbepaling valt in de bepaling van een misdrijf;

Overwegende dat derhalve de beide vereischten bij artikel 39^{septies} 1^e lid van het Wetboek van Strafrecht gesteld om aan den schuldig bevondene de straf van tuchtschool of geldboete te kunnen opleggen, hier aanwezig zijn;

dat nu wel, volgens artikel I der Wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) de straf van tuchtschool voor jeugdige personen wordt opgelegd in de plaats van de bij artikel 9 van het Wetboek van Strafrecht op het feit gestelde hoofdstraf en dat onder de in dat artikel 9 sub *a* genoemde hoofdstraffen niet voorkomt de militaire gevangenisstraf, maar dat bij artikel 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64) is bepaald, dat op de militaire gevangenisstraf toepasselijk zijn de regelen in het Eerste boek van het Wetboek van Strafrecht voor de gevangenisstraf geschreven;

dat derhalve ook op de militaire gevangenisstraf toepasselijk is de regel,

sedert het in werking treden der Wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 63) voor de gevangenisstraf geschreven, n.l.: dat zij voor jeugdige personen wordt vervangen door de straf van tuchtschool;

dat zulks ook geheel is in overeenstemming zoowel met de strekking van artikel 39^{septies} van het Wetboek van Strafrecht als bevattende een algemeenen regel van vermindering der strafbaarheid voor jeugdige personen, als met den aard der militaire gevangenisstraf, welke door de Wet is gelijkgesteld met de gevangenisstraf van het Wetboek van Strafrecht en waaromtrent, bij geene der Wetten of algemeene maatregelen van bestuur betreffende het gevangeniswezen, bijzondere regelen zijn vastgesteld;

Overwegende dat beklagde het bewezen verklaarde feit pleegde op den 30sten September 1905 nadat hij, blijkens zijn extract-stamboek op den dag te voren bij zijn korps was teruggekomen na het ondergaan eener straf van twee maanden militaire detentie, waartoe hij wegens eerste desertie was veroordeeld;

dat hij door zijn gedrag in den dienst en ook bij zijn verhoor voor het Hof, den indruk heeft gemaakt bij deze tweede desertie te hebben gehandeld met volledig inzicht in het strafbare van het door hem gepleegde feit, zoodat voor het toepassen van de Wetsbepalingen, welke gegrond zijn op het bestaan van omstandigheden die tot eene vermindering der strafbaarheid aanleiding geven, geen grond bestaat;

Gezien de bij het vonnis aangehaalde wetsbepalingen met weglating der artikelen 27bis en ^{ter} van het Wetboek van Strafrecht, en verder artikel 27 van dat Wetboek;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Verbetert het vonnis den 18^{den} December 1905 door den Krijgsraad in het Vierde Militaire Arrondissement, standplaats Haarlem, tegen beklagde gewezen;

Veroordeelt beklagde ter zake van de tweede desertie, waaraan hij is schuldig verklaard, tot de straf van militaire gevangenis voor den tijd van vier maanden;

Bepaalt dat de tijd, sedert een en twintig November 1905 door hem voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht;

Houdt het vonnis overigens in stand;

De kosten in hooger beroep te dragen door den Staat;

Ontzegt allen anderen eisch.

INHOUD.

	Blz.
Aan den lezer	1
Aannemers. Restitutie van meerdere verzekeringskosten aan aannemers van Rijkswerken uit hoofde van het in werking treden der Ongeval- lenwet 1901.	193
Advocaat. Toelating van een gepromoveerd officier als advocaat bij het Hoog Militair Gerechtshof.	44
Alcoholisme. Alcoholisme en Strafrecht. Mededeeling omtrent het verhan- delde op het te Buda-Pest in 1905 gehouden Xe Internationale congres tegen het —	404
— Een marinier van de door hem gepleegde strafbare feiten vrijgesproken, omdat hij tijdens het plegen daarvan lijdende was aan de gevolgen van chronisch —	142, 177
Ambtenaren. Vereenigingen van — en militairen. Standpunt van de in 1905 opgetreden Regeering tegenover de —	134
— Twee artikelen van den heer P. LEROY BEAULIEU in de „Economiste français” over —	414
Auditeur-militair. Bevoegdheid van den — om te eischen dat de in art. 7 R. L. bedoelde klacht worde opgemaakt van militaire zijde. Vervolgingsbevoegdheid van den —	60
— Vervolgingsbevoegdheid van den auditeur-militair	145
— Positie van den — in het militair strafproces	146, 148
— Benoeming van Mr. E. F. M. HANLO tot — in het tweede militaire arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch.	405
Beenbreuk. Gevolgen van een beenbreuk. Invloed op de fysieke gesteldheid	10
Bewijs. Bewijskracht van een proces-verbaal, waarbij de termijn van 24 uren, vermeld in art. 21 van het Wetboek van Strafvordering, overschreden werd.	8
— Onderteekening van verhooren door een onbevoegd secretaris. Vrijspraak wegens gebrek aan wettig bewijs	117
— Onwettig bewijs: slechts één getuigenverklaring	167
Briefwisseling van krijgsraad-arrestanten	171, 173
Burenrecht. Voortdurende erfdienstbaarheid van uitzicht, van licht en van lucht	411
Competentie. Bevoegdheid van den militairen rechter op grond van art. 4 C. W. L.	55
— Vallen gepasporteerde miliciens onder art. 4 C. W. L.? Memorie van Kolonel F. H. A. SABRON	62
Cursus. Rechtsgeleerde — K. B. van 10 Mei 1905, No. 49, houdende instelling van een cursus ten einde aan officieren der Land- en Zee- macht de gelegenheid te geven zich in rechtsgeleerde vakken te bekwamen	3, 144
— Benoeming van de leeraren. Opdracht van de directie.	59
— Beschouwingen over de instelling van den —. Schorsing van de in- werkingtreding.	138

Desertie. Vrijspraak van desertie wegens bewijs ten genoegen des rechters van de reden der afwezigheid	31
— Recidive bij desertie. Berechting van twee samenloopende desertiën. Veroordeeling wegens eerste desertie in tijd van vrede, twee maal gepleegd	115
Diefstal. Vrijspraak van — van een matroos, die een hem niet toebehoorend kleedingstuk heeft aangetrokken, als zijnde het wegnemen van het kleedingstuk niet geschied met het oogmerk tot wederrechtelijke toeigening.	403
Dienstbevel. Opheffing van een disciplinaire straf, opgelegd wegens niet-opvolging van een dienstbevel op grond dat de schuldige tot de bevolen handeling minder geschikt wordt bevonden	10
— De order aan een dronken militair om naar bed te gaan is geen dienstbevel	23
Dronkenschap. Verandering van opvatting ten aanzien van den invloed van dronkenschap in het militair strafrecht	142
Faillissement. Een gegageerd militair, ridder 4de klasse der Militaire Willemsorde, wordt failliet verklaard; de Hooge Raad bij arrest van 16 December 1904 (W. v. h. R. 8158) beslist dat het gagement wel, de riddersoldij niet buiten het faillissement valt.	412
— Vallen vacatiegelden van de leden van de Raden van Beroep zoo voor de Vermogens- en bedrijfsbelasting als voor de personeele belasting en presentiegelden van de leden van Gedeputeerde Staten in het faillissement? Beslissing van de Arrondissements-rechtbank te 's-Hertogenbosch van 24 Februari 1905 (W. v. h. R. No. 8249)	413
Fiat executie. Beteekenis en toepassing van art. 182 R. Z.	480
Hooger beroep. Sedert het in werking treden van het Wetboek van Strafvordering is van alle vonnissen van krijgsgaden, waaromtrent niet anders is bepaald, hooger beroep op het Hoog Militair Gerechtshof mogelijk.	45, 156
Huwelijk. Huwelijk van militairen, dienende bij Zee- en Landmacht	407
Indagingsprocedure. Vervolging bij indaging van voortvluchtige militairen	138
Justitieele Voorschriften der Marine. Ontstaan van deze voorschriften. Rechtskracht.	157
Kinderwetten. Wijziging van enkele wetten in verband met de invoering der —. Wetsontwerp en Memorie van Toelichting.	195
— Toepasselijkheid van de penale kindernet op jeugdige militairen	429
Klacht. De auditeur-militair heeft niet het recht te eischen, dat de klacht van art. 7 R. L. van militaire zijde wordt opgemaakt.	60
Krijgsraad. Een adelborst 1e klasse kan in den regel geen secretaris van een zee-krijgsraad zijn	117
Krijgstucht. Onvoldoende behartiging van de belangen van ondergeschikten. Klacht over eene opgelegde straf op grond daarvan gegrond verklaard	111
— Bestrafing van een gedetineerde wegens het buiten den fiscaal om verzenden van een brief	171
— Bestrafing van een schepeling die van een krijgsraad-arrestant een brief ter verzending had aangenomen	173
— Innemen van losse patronen bij een velddienstoefening van een gewond militair.	174
Landweer. Een onderwijzer kan geen reserve-officier bij de — zijn	141

Landweer. Aanvulling van de Landweerwet (toekennen van schadevergoeding aan dienstplichtigen bij de landweer). Ontwerp van wet, memorie van toelichting en voorloopig verslag	201
Laster. In casu geen laster aanwezig geacht doch eenvoudige belediging.	48
Loodspensioenwet 1905. Inwerkingtreding van de —	59
Maréchaussée. Opmaken van processen-verbaal bij het wapen	28
Militair-geneeskundig rapport. Afgifte van een —, verzocht om te worden bezigd in een burgerlijk proces, door den Minister geweigerd.	57
Militie. Memorie van kolonel F. H. A. SABRON omtrent de toepasselijkheid van art. 4 C. W. L. op ontslagen miliciens	62
— Ontheffing van werkelijken dienst aan een milicien verleend	133, 405
— Gelijktijdige loting van een ingeschrevene in twee gemeenten	406
Militaire Strafwetgeving. Urgentie van de herziening van het formele militaire strafrecht en van de invoering van de nieuwe militaire strafwetten	8, 165
— Vertaling van de nieuwe militaire strafwetten, opgenomen in de „Annuaire de législation étrangère”, door den Generaal-Majoor R. P. VERSPUCK	58
— Memorie van Antwoord betreffende het wetsontwerp tot wijziging van de Rechtspleging bij de Landmacht en van die bij de Zeemacht, alsmede van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof	59, 142
— Invoering der nieuwe militaire strafwetten in Nederlandsch-Indië	207
— Mededeeling door Mr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE van het Ontwerp (1810) van de wet op de regterlijke instellingen en rechtspleging voor het volk van oorlog te lande en te water van het Koninkrijk Holland en van het ontwerp (1814) der Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof der Vereenigde Nederlanden, derzelve suppoosten en ministers.	209
Nachtrust. Wat te verstaan onder voor de — bestemde tijd?	8
Nederlanderschap. Een natuurlijk niet-erkend kind, in Nederlandsch-Indië geboren, bezit niet de hoedanigheid van Nederlander	57
Neutraliteit. Verhandeling van den Officier van Administratie der 1ste klasse E. G. DE WIJS over de plichten van een neutralen Staat, wanneer in een zijner havens gehavende oorlogsschepen van belligerenten binnenloopen.	380
Onderwijs. Onderwijs in militair strafrecht aan de Koninklijke Militaire Academie	208
Ongevallenwet 1901. Wat is als bedrijfsongeval te beschouwen? Meening over deze vraag: van Dr. PH. KOOPERBERG, medisch-adviseur der Rijksverzekeringsbank.	135
van Mr. L. DEL BAERE, Referendaris bij die Bank	407
— Restitutie van meerdere verzekeringskosten aan aannemers van Rijkswerken uit hoofde van het in werking treden der —	193
— Verslag over 1904 van de Rijksverzekeringsbank	400
Onteigeningswet. Toepassing van art. 38, derde lid der —	6
— Beslissingen naar aanleiding van de bedragen, welke, als vergoeding aan de eigenaars voor het onteigende goed moeten worden toegekend en, in verband daarmee, de veroordeeling in de kosten der onteigeningsprocedure	7
— Een niet in aanmerking gebrachte schadepost, ontleend aan eene toekomstig geheel onzekere gebeurtenis.	7

	Blz.
Ontoerekenbaarheid. Een misdrijf, ontoerekenbaar verklaard wegens overmatig gebruik van alcohol van den delinquent	23
— Ontoerekenbaarheid van feiten, gepleegd onder invloed van de gevolgen van chronisch alcoholisme.	142, 177
— Ontoerekenbaarheid wegens sensuum fallacia ebriosa	71, 134
Oordeel des ondersheids. Misdrijf gepleegd door twee schepelingen tusschen 10 en 16 jaar oud zonder oordeel des ondersheids. Opzending van de beklaagden naar een Rijksopvoedingsgesticht.	34
Patrouille. Eenige samengeroepen manschappen vormen geen patrouille.	23
Portvrijdom verleend voor de verzending van stukken aan en van de Departementen van Algemeen Bestuur	59
Proces-verbaal. Bewijskracht van een proces-verbaal, opgemaakt na overschrijding van de termijn, vermeld in art. 21 van het Wetboek van Strafvordering	8
— Opmaken van processen-verbaal door militairen van het Wapen der Koninklijke Maréchausée	28
— Bewijskracht van een — van een opzichter van fortificatien.	57
Pronuntiatië van sententiën, bij het Hoog Militair Gerechtshof in eersten aanleg gewezen (art. 77 Provisioneele Instructie)	121
Provoost-Geweldige. Werkzaamheden van den —	149
Provoosthuizen. Militaire provoosthuizen bestaan niet meer. Het laatste hoofdstuk van den Vijfden Titel der R. L. heeft dus grootendeels geen praktische beteekenis meer	144
Pénitentiair Congres. Verslag omtrent het VIIde Internationale Pénitentiare Congres	416
Purge. Procedure in zake terpurgestelling. Invloed van een voorafgaand onderzoek der feiten door een krijgsraad en door een Raad van onderzoek	158
Rechtswetenschappen. De aantekening: „bijzondere kennis in rechtswetenschappen” geplaatst in het naamboek der Koninklijke Marine bij de namen van de officieren van administratie E. G. DE WIJS en N. J. J. VAN RIJN VAN ALKEMADE eerstgenoemde na afgelegd examen, laatstgenoemde honoris causa.	387, 399, 400
Reclame. Termijn voor indiening van eene klacht bij den militairen rechter.	26
— Art. 77 der Prov. Instructie H. M. G. en beslissingen in voor dat Hof ter eerster instantie behandelde klachtzaken	121
Reis- en verblijfkosten voor officieren-beklaagden	144
Reserve-officieren. Koninklijk Besluit van 30 Augustus 1905 (Stbl. 258) houdende intrekking van het K. B. van 11 Dec. 1897 (Stbl. 259) waarbij o. a. regelen werden gegeven omtrent de werking van de raden van onderzoek omtrent gedragingen van — der landmacht	133
— Koninklijk Besluit van 12 September 1905 (Stbl. 268), houdende vaststelling van regelen, met inachtneming waarvan militieplichtigen kunnen worden toegelaten tot de vrijwillige verbintenis als adspirant-reserve-officier van gezondheid	138
— Een onderwijzer kan geen reserve-officier bij de Landweer zijn	141
Rijksverzekeringbank. Verslag van de — over 1904	400
Statistiek (Gerechtigde) In den jaargang 1902 van de Crimineele Statistiek werd voor het eerst een nadere detaillering van de leeftijden der veroordeelden door den militairen rechter opgenomen	59
— Opmerkingen omtrent de justitieele statistiek over het jaar 1904 voor wat betreft de werkzaamheden van den militairen rechter.	136

	Blz.
Vereenigingen van ambtenaren en militairen. Standpunt van de in 1905 opgetreden Regeering tegen over de	134
— Twee artikelen van den Heer P. LEROY-BEAULIEU in de „Economiste français” over —	414
Visscherij-overtreding. Visschen in den Rijn onder Oegstgeest. Geen bijzondere vergunning benoodigd. Beteekenis van de uitdrukking bevaarbare of vlotbare stroom	42
Vonnis. In een — niet op te nemen verwijzingen naar boeken of beslissingen van andere rechters (Resolutie H. M. G. 26 Januari 1906) .	403
Voorloopig arrest. Opdracht van den Krijgsraad aan den commandeerende-officier om bij het opleggen van een krijgstuuchtelijke straf met het voorloopig arrest rekening te houden	23
— Ontslag uit voorloopig arrest van krijgsgaad-arrestanten door het Hoog-Militair Gerechtshof.	157
Wederspannigheid. Rukken en trekken om los te komen uit handen van eenige tot het arresteren van een verdachte samengeroepen militairen is geen wederspannigheid	23
Werkelijke dienst. Ontheffing van — verleend aan iemand die aan de oproeping bij de militie wegens verblijf in Oost-Indië niet had kunnen voldoen	133
Ontheffing van — verleend nadat gebleken is, dat de betrokken persoon onder een onjuiste naam voor de militie was ingeschreven	405
Zakboekjes. Opzending van — van militieplichtige en van landweerplichtige vrijwilligers der Exploitatie-compagnie van de spoorwegafdeeling van het Regiment Genietroepen	133